

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM SANATLARI BİLİM DALI**

**KARAMANOĞLU BEYLİĞİ DÖNEMİ
VAKFİYELERİ VE MİMARİ ESERLER**

AHMET GÜMÜŞTOP

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. MUSTAFA YILDIRIM**

KONYA-2025

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ahmet Gümüştöp		
	Numarası	18811001105		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı/Türk İslam Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora	X	
	Tezin Adı	Karamanoğlu Beyliği Dönemi Vakfiyeleri ve Mimari Eserler		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riaye edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Ahmet Gümüştöp

İmza

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ahmet Gümüştöp		
	Numarası	18811001105		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı/Türk İslam Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora	X	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa Yıldırım		
	Tezin Adı	Karamanoğlu Beyliği Dönemi Vakfiyeleri ve Mimari Eserler		

Bu çalışma, Karamanoğlu Beyliği dönemine ait toplam 37 vakfiye metninin sistemli bir biçimde incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada, vakfiye belgelerinin tarihî, sosyal, dinî ve hukukî bağlamda nasıl bir yapı arz ettiği ortaya konulmuş; belgeler üzerinden Karamanoğulları döneminde vakıf kurumu ile mimari üretim arasındaki ilişki analiz edilmiştir. İncelenen vakfiyelerin tamamı erkek vâkıflar tarafından düzenlenmiş olup, 30'u yarı hayrî, 7'si ise tam hayrî niteliktedir. İncelenen 37 vakfiyeden 28'i Konya merkezli, 8'i Karaman merkezli ve 1'i ise Niğde merkezli olarak tespit edilmiştir.

Vakfiyelerin 26'sında doğrudan bir mimarî yapı türüne atıf yapılmış, geri kalan 11 vakfiyede ise herhangi bir mimarî eserden söz edilmemiştir. Yapı türlerine göre dağılım incelendiğinde; zaviyeler (19) en yaygın grup olup, ardından cami/mescit (8), türbe/kümbet (4), dârü'l-huffâz (2), çeşme (2), imaret (1), hamam (1) ve değirmen (2) yapıları gelmektedir. Ancak bu eserlerin büyük bölümü günümüze ulaşamamıştır; pek azı özgün kimliğini koruyarak varlığını sürdürebilmiştir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Karamanoğulları'nın siyasi tarihi, kuruluş süreci ve Anadolu'daki yeri ele alınmış; dönemin sanat ve mimarî faaliyetlerine bakış açısı değerlendirilmiştir. İkinci bölümde, İslam medeniyetinde vakıf kurumunun tarihsel gelişimi ile birlikte vakfiye belgelerinin yapısal ve içerik özellikleri tanıtılmış; Karamanoğulları dönemine ait vakıf uygulamalarına ışık tutulmuştur. Üçüncü bölümde, incelenen 37 vakfiye metnine ve bu metinlerde yer alan mimarî yapılara ilişkin değerlendirmeler sunulmuştur. Dördüncü ve son bölümde ise elde edilen bulgular bütüncül bir yaklaşımla ele alınmış; Karamanoğulları dönemine ait vakfiyelerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Sonuç olarak, Karamanoğulları dönemine ait vakfiyeler yalnızca birer bağış belgesi değil; dönemin dinî zihniyetini, sosyal örgütlenmesini, mimarî tercihlerini ve vakıf kurumuna yüklenen işlevleri çok katmanlı bir şekilde anlamamıza imkân tanıyan kaynaklardır.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Vakfiye, Karamanoğlu Mimarisi, Karamanoğlu Beyliği.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Ahmet Gümüştöpe		
	Student Number	18811001105		
	Department	The Department of Islamic History and Arts / Turkish-Islamic Arts		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		
		Doctoral Degree (Ph.D.)	X	
	Supervisor	Prof. Dr. Mustafa Yıldırım		
	Title of the Thesis/Dissertation	Karamanoğlu Principality Foundation Documents (Waqfiyye) and Architectural Structures		

This study aims to systematically examine a total of 37 waqfiyya texts from the Karamanid period. The research reveals the historical, social, religious, and legal structures reflected in these documents and analyzes the relationship between the institution of waqf and architectural production during the Karamanid era. All the examined waqfiyyas were issued by male founders; 30 are classified as semi-charitable, while 7 are fully charitable in nature. Among the 37 waqfiyyas, 28 are centered in Konya, 8 in Karaman, and 1 in Niğde.

In 26 of the waqfiyyas, direct reference is made to a specific type of architectural structure, whereas the remaining 11 do not mention any architectural work. When classified by building types, zaviyes (19) constitute the most common category, followed by mosques/masjids (8), tombs/türbes (4), dār al-ḥuffāz (2), fountains (2), soup kitchens (imaret) (1), baths (hamam) (1), and mills (2). However, most of these structures have not survived to the present day; only a few have managed to retain their original identity.

The study is divided into four sections. The first section addresses the political history of the Karamanids, their founding process, and their role in Anatolia, and evaluates their approach to art and architecture. The second section introduces the historical development of the waqf institution in Islamic civilization, along with the structural and content-related characteristics of waqfiyya documents, shedding light on endowment practices during the Karamanid period. The third section provides an analysis of the 37 examined waqfiyyas and the architectural structures mentioned within them. The fourth and final section presents a holistic evaluation of the findings, offering a comprehensive assessment of the waqfiyyas from the Karamanid period.

In conclusion, the waqfiyyas from the Karamanid period are not merely donation documents; they are multifaceted sources that allow us to understand the religious mindset, social organization, architectural preferences, and functional significance of the waqf institution during the era.

Keywords: Waqf, Waqfiyya, Karamanid Architecture, Karamanid Principality.

İÇİNDEKİLER

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU	I
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÇİZİM LİSTESİ.....	XII
GRAFİK LİSTESİ.....	XIII
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	XIV
ÖNSÖZ.....	XVI
GİRİŞ	1
Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi.....	1
Araştırmanın Kapsamı.....	2
Araştırmada Uygulanan Yöntem.....	4
Konuyla İlgili Kaynaklar.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAMANOĞLU BEYLİĞİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Bir Türkmen Beyliği Olarak Karamanoğullarının Kökeni	19
1.2. Karamanoğullarının Siyasi Tarihi.....	22
1.3. Karamanoğulları Beyleri.....	25
1.3.1. Nure Sofî	25
1.3.2. Kerimüddin Karaman Bey	26
1.3.3. Şemseddin Mehmet Bey	27
1.3.4. Güneri Bey	28
1.3.5. Mecdeddin Mahmud	29
1.3.6. Burhaneddin Musa ve Yahşi Bey	29
1.3.7. Bedreddin İbrahim Bey	29
1.3.8. Halil Bey	30
1.3.9. Fahriddün Ahmet Bey	30
1.3.10. Şemseddin Bey.....	30
1.3.11. Burhaneddin Musa Bey (Emir Musa)	30
1.3.12. Seyfeddin Süleyman Bey	31
1.3.13. Alaeddin Ali Bey	31
1.3.14. Nasreddin Mehmed Bey.....	32
1.3.16. Taceddin 2. İbrahim Bey (1323-1464)	34
1.3.17. Pir Ahmed Bey	35
1.4. Karamanoğullarının Kültür ve Sanat Ortamı	37

İKİNCİ BÖLÜM

VAKIF KURUMU VE VAKFİYELER

2.1. Vakıf Kavramının Tanımı ve Hukuki Çerçevesi	40
2.2. Vakıf Geleneğinin Tarihsel Kökenleri ve İslam Medeniyetindeki Kurumsal Kimliği	42
2.3. Vakıf Kurumunun Toplumsal ve Ekonomik Fonksiyonları.....	50

2.4. Vakfın Unsurları.....	53
2.4.1. Vâkıf.....	53
2.4.2. Vakfiye	55
2.4.2.1. Vakfiyenin Bölümleri	56
2.4.3. Mevkuf.....	58
2.4.4. Mevkufun Aleyh	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARAMANOĞULLARI DÖNEMİ VAKFİYELERİNİN ANALİZ

3.1. Konya Vakfiyelerinin Analizi	62
3.1.1. Hızır Ağa bin Süleyman Bey	62
3.1.1.1. Vakfın Kurucusu	62
3.1.1.2. Vakıf Yapıları	62
3.1.1.3. Vakfiye Metni.....	62
3.1.1.4. Vakfiye Tercümesi.....	63
3.1.1.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	64
3.1.2. Mehmet Bey Bin Alaeddin Bey	67
3.1.2.1. Vakfın Kurucusu	67
3.1.2.2. Vakıf Yapıları	67
3.1.2.3. Vakfiye Metni.....	67
3.1.2.4. Vakfiye Tercümesi.....	69
3.1.2.5. Vakfiye Değerlendirmesi.....	71
3.1.3. Alaeddin Bey bin Halil Bey	73
3.1.3.1. Vakfın Kurucusu	73
3.1.3.2. Vakıf Yapıları	73
3.1.3.3. Vakfiye Metni.....	73
3.1.3.4. Vakfiye Tercümesi.....	75
3.1.3.5. Vakfiye Değerlendirmesi.....	77
3.1.4. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	79
3.1.4.1. Vakfın Kurucusu	79
3.1.4.2. Vakıf Yapıları	79
3.1.4.3. Vakfiye Metni.....	80
3.1.4.5. Vakfiye Tercümesi.....	82
3.1.4.6. Vakfiye Değerlendirmesi.....	84
3.1.5. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	85
3.1.5.1. Vakfın Kurucusu	85
3.1.5.2. Vakıf Yapıları	86
3.1.5.3. Vakfiye Metni.....	86
3.1.5.4. Vakfiye Tercümesi.....	87
3.1.5.5. Vakfiye Değerlendirmesi.....	89
3.1.6. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	90
3.1.6.1. Vakfın Kurucusu	90
3.1.6.2. Vakıf Yapıları	90
3.1.6.3. Vakfiye Metni.....	90
3.1.6.4. Vakfiye Tercümesi.....	93
3.1.6.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	96

3.1.7. Mehmed bin Alaeddin Karamani (Mehmed Çelebi).....	98
3.1.7.1. Vakfın Kurucusu	98
3.1.7.2. Vakıf Yapıları	98
3.1.7.3. Vakfiye Metni.....	98
3.1.7.4. Vakfiye Tercümesi.....	100
3.1.7.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	102
3.1.8. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	104
3.1.8.1. Vakfın Kurucusu	104
3.1.8.2. Vakıf Yapıları	104
3.1.8.3. Vakfiye Metni.....	105
3.1.8.4. Vakfiye Tercümesi.....	107
3.1.8.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	109
3.1.9. Ebû İshak Kâzerûnî	110
3.1.9.1. Vakfın Kurucusu	110
3.1.9.2. Vakıf Yapıları	110
3.1.8.3. Vakfiye Metni.....	118
3.1.8.4. Vakfiye Tercümesi.....	120
3.1.8.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	122
3.1.10. Mahmud bin Musa	124
3.1.10.1. Vakfın Kurucusu	124
3.1.10.2. Vakıf Yapıları	124
3.1.10.3. Vakfiye Metni.....	125
3.1.10.4. Vakfiye Tercümesi.....	127
3.1.10.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	129
3.1.11. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	131
3.1.11.1. Vakfın Kurucusu.....	131
3.1.11.2. Vakıf Yapıları.....	131
3.1.11.3. Vakfiye Metni	132
3.1.11.4. Vakfiye Tercümesi	133
3.1.11.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	134
3.1.12. İbrahim Bey bin Mehmed Bey	135
3.1.12.1. Vakfın Kurucusu	135
3.1.12.2. Vakıf Yapıları	135
3.1.12.3. Vakfiye Metni.....	136
3.1.12.4. Vakfiye Tercümesi.....	138
3.1.12.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	141
3.1.13. Ali bin Mehmed	143
3.1.13.1. Vakfın Kurucusu	143
3.1.13.2. Vakıf Yapıları	143
3.1.13.3. Vakfiye Metni.....	146
3.1.13.4. Vakfiye Tercümesi.....	148
3.1.13.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	151
3.1.14. Ahmed Bey bin Turgud Bey Vakfiyesi.....	153
3.1.14.1. Vakfın Kurucusu	153
3.1.14.2. Vakıf Yapıları	153
3.1.14.3. Vakfiye Metni.....	154
3.1.14.4. Vakfiye Tercümesi.....	155

3.1.14.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	156
3.1.15. Adil bin Ali.....	157
3.1.15.1. Vakfın Kurucusu	157
3.1.15.2. Vakıf Yapıları	157
3.1.15.3. Vakfiye Metni.....	159
3.1.15.4. Vakfiye Tercümesi.....	163
3.1.15.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	164
3.1.16. Musa Paşa bin Efendi Seydi.....	165
3.1.16.1. Vakfın Kurucusu	165
3.1.16.2. Vakıf Yapıları	166
3.1.16.3. Vakfiye Metni.....	169
3.1.16.4. Vakfiye Tercümesi.....	171
3.1.16.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	174
3.1.17. İlyas Efendi bin Musa Emre.....	178
3.1.17.1. Vakfın Kurucusu	178
3.1.17.2. Vakıf Yapıları	178
3.1.17.3. Vakfiye Metni.....	178
3.1.17.4. Vakfiye Tercümesi.....	180
3.1.17.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	182
3.1.18. İbrahim Bey bin Mehmed Bey.....	185
3.1.18.1. Vakfın Kurucusu	185
3.1.18.2. Vakıf Yapıları	185
3.1.18.3. Vakfiye Metni.....	193
3.1.18.4. Vakfiye Tercümesi.....	195
3.1.18.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	196
3.1.19. Ahmed Bey bin Hüseyin	199
3.1.19.1. Vakfın Kurucusu	199
3.1.19.2. Vakıf Yapıları	199
3.1.19.3. Vakfiye Metni.....	200
3.1.19.4. Vakfiye Tercümesi.....	203
3.1.19.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	206
3.1.20. İbrahim Bey bin Mehmed Bey.....	208
3.1.20.1. Vakfın Kurucusu	208
3.1.20.2. Vakıf Yapıları	208
3.1.20.3. Vakfiye Metni.....	209
3.1.20.4. Vakfiye Tercümesi.....	210
3.1.20.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	212
3.1.21. Ahmed bin Hüseyin Bey bin Eminşah Bey.....	213
3.1.21.1. Vakfın Kurucusu	213
3.1.21.2. Vakıf Yapıları	213
3.1.21.3. Vakfiye Metni.....	220
3.1.21.4. Vakfiye Tercümesi.....	222
3.1.21.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	225
3.1.22. Doğan Yörük bin Hasbey.....	227
3.1.22.1. Vakfın Kurucusu	227
3.1.22.2. Vakıf Yapıları	227
3.1.22.3. Vakfiye Metni.....	228

3.1.22.4. Vakfiye Tercümesi.....	231
3.1.22.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	233
3.1.23. İbrahim Bey bin Mehmed Bey	235
3.1.23.1. Vakfın Kurucusu	235
3.1.23.2. Vakıf Yapıları	235
3.1.23.3. Vakfiye Metni.....	236
3.1.23.4. Vakfiye Tercümesi.....	237
3.1.23.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	238
3.1.24. Musa bin İsrail (Şeyh İsrail Zaviyesi).....	240
3.1.24.1. Vakfın Kurucusu	240
3.1.24.2. Vakıf Yapıları	240
3.1.24.3. Vakfiye Metni.....	241
3.1.24.4. Vakfiye Tercümesi.....	243
3.1.24.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	245
3.1.25. Muhyiddin bin Nasır (Muhyiddin Mehmed bin Nasır).....	247
3.1.25.1. Vakfın Kurucusu	247
3.1.25.2. Vakıf Yapıları	247
3.1.25.3. Vakfiye Metni.....	248
3.1.25.4. Vakfiye Tercümesi.....	249
3.1.25.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	251
3.1.26. İbrahim Bey bin Mehmed Bey	252
3.1.26.1. Vakfın Kurucusu	252
3.1.26.2. Vakıf Yapıları	252
3.1.26.3. Vakfiye Metni.....	253
3.1.26.4. Vakfiye Tercümesi.....	254
3.1.26.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	256
3.1.27. Müştak bin Nasih	257
3.1.27.1. Vakfın Kurucusu	257
3.1.27.2. Vakıf Yapıları	257
3.1.27.3. Vakfiye Metni.....	258
3.1.27.4. Vakfiye Tercümesi.....	259
3.1.27.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	260
3.1.28. Muslihiddin bin Lokma.....	261
3.1.28.1. Vakfın Kurucusu	261
3.1.28.2. Vakıf Yapıları	261
3.1.28.3. Vakfiye Metni.....	262
3.1.28.4. Vakfiye Tercümesi.....	264
3.1.28.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	265
3.2. Karaman Vakfiyelerinin Analizi.....	267
3.2.1. Ketenci Baba Oğlu Şeyh Mansur Dede	267
3.2.1.1. Vakfın Kurucusu	267
3.2.1.2. Vakıf Yapıları	267
3.2.1.3. Vakfiye Metni.....	273
3.2.1.4. Vakfiye Tercümesi.....	275
3.2.1.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	278
3.2.2. Emirzade Halil Bey bin Mahmud	279
3.2.2.1. Vakfın Kurucusu	279

3.2.2.2. Vakıf Yapıları	279
3.2.2.3. Vakfiye Metni.....	280
3.2.2.4. Vakfiye Tercümesi.....	282
3.2.2.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi	285
3.2.3. Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi.....	286
3.2.3.1. Vakfın Kurucusu	286
3.2.3.2. Vakıf Yapıları	287
3.2.4.Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi.....	304
3.2.4.1. Vakfın Kurucusu	304
3.2.4.2. Vakıf Yapıları	304
3.2.4.3. Vakfiye Metni.....	304
3.2.4.4. Vakfiye Tercümesi.....	333
3.2.4.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	349
3.2.5. Sinanüddin Yusuf Bey	354
3.2.5.1. Vakfın Kurucusu	354
3.2.5.2. Vakıf Yapıları	355
3.2.5.3. Vakfiye Metni.....	355
3.2.5.4. Vakfiye Tercümesi.....	356
3.2.5.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	357
3.2.6. İsfahanşah Bin Sıddık	359
3.2.6.1. Vakfın Kurucusu	359
3.2.6.2. Vakıf Yapıları	359
3.2.6.3. Vakfiye Metni.....	360
3.2.6.4. Vakfiye Tercümesi.....	361
3.2.6.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	361
3.2.7. Bedreddin Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı Vakfiyesi	362
3.2.7.1. Vakfın Kurucusu	362
3.2.7.2. Vakıf Yapıları	362
3.2.7.3. Vakfiye Metni.....	371
3.2.7.4. Vakfiye Tercümesi.....	373
3.2.7.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	375
3.2.8. Pîrî Halîfe bin Abid Çelebi.....	377
3.2.8.1. Vakfın Kurucusu	377
3.2.8.2. Vakıf Yapıları	377
3.2.8.3. Vakfiye Metni.....	377
3.2.8.4. Vakfiye Tercümesi.....	379
3.2.8.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	380
3.3. Niğde Vakfiyelerinin Analizi	382
3.3.1. Çelebi bin Davud Çelebi (Şeyh Muhlis)	382
3.3.1.1. Vakfın Kurucusu	382
3.3.1.2. Vakıf Yapıları	382
3.3.1.3. Vakfiye Metni.....	382
3.3.1.4. Vakfiye Tercümesi.....	384
3.3.1.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi.....	386

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

4.1. Konya Vakfiyeleri.....	388
4.2. Karaman Vakfiyeleri.....	405
4.3. Niğde Vakfiyeleri.....	410
4.4. Mimari Değerlendirme	411
4.4.1. Zaviyeler	413
4.4.2. Cami ve Mescitler	417
4.4.3. Dârü'l-Huffâz.....	420
4.4.4. İmaret	421
4.4.5. Türbe/Kümbet	422
4.4.6. Hamam	424
4.4.7. Değirmen.....	424
4.4.8. Çeşme.....	425
SONUÇ.....	427
KAYNAKÇA	430
EKLER.....	443
Ek-1 Tezde Kullanılan Karamanoğlu Vakfiye Listesi.....	443
Ek-2 Vakfiyelerdeki Mimari Yapıların Günümüzdeki Durumu	446
Ek-3 Vakıf Türleri.....	447
Ek-4 Vakfiyelerde Geçen Ayetler	448
Ek-5 Vakfiyelerde Geçen Hadisler.....	451

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 3. 1: Ebû İshak Kâzerûnî Zaviyesi Planı (Toydemir, 2022).....	113
Çizim 3. 2: Şerafeddin Cami Planı (Baş, 1999, s. 237)	187
Çizim 3. 3: Şerafeddin Cami Kuzey Cephesi ve B-B Kesiti (Baş, 1999, s. 237)	188
Çizim 3. 4: Karaman İbrahim Bey İmareti Planı (Ksragöz, 2012'den Alınmıştır).....	288
Çizim 3. 5: Hoca Mahmud, Mektep, Cami ve Türbesi Planı.....	363

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 4. 1: Vakfiyede Sözü Edilen Eserler.....	412
Grafik 4. 2: Vakfiyede Sözü Edilen Eserlerden Günümüze Sağlam Olarak Ulaşmış Olanlar	412
Grafik 4. 3: Vakfiyede Sözü Edilen Eserlerin Durumu	413

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 3. 1: Ebû İshak Kâzerûnî Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe	112
Fotoğraf 3. 2: Ebû İshak Kâzerûnî Zaviyesi	114
Fotoğraf 3. 3: Ebû İshak Kâzerûnî Zaviye ve Türbesi	115
Fotoğraf 3. 4: Ebû İshak Kâzerûnî Türbe Mekânı	116
Fotoğraf 3. 5: Hacı Ali Efendi Darülhuffazı Giriş Kapısı.....	144
Fotoğraf 3. 6: Hacı Ali Efendi Darülhuffazı	145
Fotoğraf 3. 7: Hacı Adil Mescidi	158
Fotoğraf 3. 8: Hacı Adil Mescidi İç Mekan	158
Fotoğraf 3. 9: Pisili Sultan Türbesi ve Haziresi	168
Fotoğraf 3. 10: Şerafettin Cami Dıştan Görünüm.....	185
Fotoğraf 3. 11: Şerafettin Cami Harim Kısmı.....	189
Fotoğraf 3. 12: Şerafettin Kitabesi.....	190
Fotoğraf 3. 13: Şerafettin Cami Harim Kısmı.....	191
Fotoğraf 3. 14: Sadreddin-i Konevî Cami Giriş Kapısı	214
Fotoğraf 3. 15: Sadreddin-i Konevî Türbesi	215
Fotoğraf 3. 16: Sadreddin-i Konevî Türbesi ve Cami.....	217
Fotoğraf 3. 17: Sadreddin-i Konevî Cami Mihrap Detay	218
Fotoğraf 3. 18: Sadreddin-i Konevî Cami Mihrap Genel Genel Görünüm .	219
Fotoğraf 3. 19: Kethane Cami.....	269
Fotoğraf 3. 20: Kethane Cami Kitabesi	270
Fotoğraf 3. 21: Kethane Cami Harimi ve Sekizgen Kubbesi.....	271
Fotoğraf 3. 22: Kethane Cami Harim Kısımında Yer Alan Mezarlar ve Haziresi	272
Fotoğraf 3. 23: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Genel Görünüm	290
Fotoğraf 3. 24: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Genel Görünüm ve Taç Kapısı	291
Fotoğraf 3. 25: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti	292
Fotoğraf 3. 26: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Harim Kısmı	293
Fotoğraf 3. 27: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Sağ Kapıdaki Taş Vakfiye	294
Fotoğraf 3. 28: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Sol Kapıdaki	295
Fotoğraf 3. 29: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti	297
Fotoğraf 3. 30: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti	298

Fotoğraf 3. 31: Karamanoğlu İbrahim Bey	299
Fotoğraf 3. 32: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti	300
Fotoğraf 3. 33: Karamanoğlu Mehmet Bey İmareti Kumbeti.....	301
Fotoğraf 3. 34: Karamanoğlu İbrahim Bey Kumbeti.....	302
Fotoğraf 3. 35: Karamanoğlu İbrahim Bey	303
Fotoğraf 3. 37: Hoca Mahmut Cami ve Çeşmesi.....	364
Fotoğraf 3. 38: Cami Girişinde Yer Alan Tamir Kitabesi	365
Fotoğraf 3. 39: Hoca Mahmut Cami ve Derslik Kısmı Avludan Görünüm.	366
Fotoğraf 3. 40: Hoca Mahmut Cami Harimi.....	367
Fotoğraf 3. 41: Hoca Mahmut Cami Dârü'l-huffâz Kısmı	367
Fotoğraf 3. 42: Hoca Mahmut Cami Mihrapları	368
Fotoğraf 3. 43: Hoca Mahmud Çeşmesi	369
Fotoğraf 3. 44: Hoca Mahmud Çeşmesi Üzerindeki Kitabe.....	370

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Anadolu'nun önemli Türk beyliklerinden biri olan Karamanoğlu Beyliği'nin vakıf kurumunu ve bu kurum aracılığıyla şekillenen sosyal, kültürel ve mimari yapıyı vakfiyeler üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Beyliğin yalnızca Larende (Karaman) değil, aynı zamanda Konya, Niğde ve çevresini kapsayan geniş bir coğrafyada etkili olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, çalışmada Karamanoğlu Beyliği dönemine ait farklı şehirlerde düzenlenmiş vakfiyeler temel kaynak olarak ele alınmıştır.

Vakfiyeler, sadece hukukî belgeler değil, aynı zamanda bir dönemin sosyal yapısını, şehirleşme sürecini, dini ve sanatsal hayatını anlamamıza imkân tanıyan zengin tarihî metinlerdir. Bu tez kapsamında yer verilen vakfiyeler üzerinden yapılan analizler, hem Karamanoğulları döneminde vakıf geleneğinin yapısını hem de bu yapıların ardındaki zihniyeti ortaya koymayı hedeflemektedir. Vakfiyelerde konu edinen mimari eserler de çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Bir kısım eserler günümüzde varlığını sürdürmekte iken, bazıları günümüze ulaşamamıştır.

Tez süreci boyunca her daim desteğini yanımda hissettiğim kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mustafa Yıldırım'a şükran borçluyum. Katkılarıyla tezimin olgunlaşmasına yardımcı olan Prof. Dr. Hikmet Atik, Prof. Dr. Hicabi Gülgen ve Doç. Dr. Çiğdem Önkol Ertunç'a teşekkür ederim. Vakfiyelerin okunması sürecindeki yol arkadaşlığı için Doç. Dr. Murat Bıyıklı, Dr. Sami Naddah, Dr. Erol Uğraşkan ve ilahiyatçı Ali İhsan Ağaoğlu'na; sanat tarihi bağlamında fikirleriyle tezime katkı sunan Dr. Fatma Yaşar'a müteşekkirim.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca beni her koşulda destekleyen, sabır ve anlayışlarıyla yanımda olan eşim Meryem'e oğullarım Yusuf Ziya ve Yunus Sabit'e içten teşekkürlerimi sunarım.

Ahmet GÜMÜŞTOP

KONYA-2025

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Türk-İslam medeniyetinin en köklü sosyal kurumlarından biri olan vakıf müessesesi, sadece dini bir yapılanma olmakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik hayatı şekillendiren çok yönlü bir yapı olarak tarih boyunca önemli işlevler üstlenmiştir. Vakıf kurumunun bünyesinde barındırdığı eğitim, sağlık, imar, kültür, dini hizmetler ve sosyal yardım gibi unsurlar, toplumsal hayatın sürekliliğini ve düzenini sağlamada hayati rol oynamıştır. Bu nedenle vakıf kurumu, geçmişten günümüze kültürel sürekliliği temin eden en önemli yapılardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmanın temel konusu, Karamanoğulları Beyliği döneminde oluşturulmuş vakfiyelerin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Araştırma kapsamında, söz konusu döneme ait Arapça olarak istinsah edilmiş vakfiyeler okunacak, Türkçeye tercüme edilecek ve bilimsel açıdan değerlendirilecektir. Böylelikle hem vakıf kurumunun bölgesel düzeydeki uygulamaları ortaya konacak hem de bu metinler üzerinden dönemin sosyal, dini ve kültürel yapısına dair yeni veriler elde edilecektir. Bu yönüyle araştırma, hem bir kaynak metin çalışması hem de tarihsel analiz niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın temel amacı, Karamanoğulları Beyliği döneminde düzenlenmiş vakfiyeler üzerinden dönemin sosyo-kültürel ve dini hayatını anlamaya katkı sağlamaktır. Özellikle uzun yıllar boyunca arşivlerde araştırmacıların erişimine açık olmayan veya üzerinde yeterince akademik çalışma yapılmamış olan Arapça vakfiyelerin değerlendirilmesiyle, bu belgeler bilim dünyasına kazandırılacaktır. Ayrıca vakfiyelerin Türkçeye çevrilmesi, bu kaynakların araştırmacılar tarafından daha etkin biçimde kullanılmasına da imkân tanıyacaktır.

Araştırmanın bir diğer önemi ise Karamanoğulları Beyliği gibi Anadolu'nun geç ortaçağ dönemine ait yerel siyasi yapılarının kültürel ve idari mirasını gün yüzüne çıkarmaktır. Özellikle Karaman, Konya, Niğde, Kayseri ve Mersin gibi şehirlerde tespit edilmiş ve arşiv belgelerine geçmiş vakfiyelerin incelenmesiyle; vakıf müessesesinin bu bölgelerdeki işleyişi, işlevi ve sosyal hayatla kurduğu ilişkiler analiz

edilecektir. Bu kapsamda, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nden temin edilen Arapça yazılmış orijinal vakfiye metinleri bu çalışmanın temel kaynağını oluşturmaktadır.

Sonuç olarak bu araştırma, bir yandan Karamanoğulları dönemi vakıf anlayışını sistematik biçimde ortaya koyarken, öte yandan vakıf kültürünün yerel yansımalarını belgeleyerek Osmanlı öncesi Anadolu toplum yapısının yeniden inşasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışma, Arapça vakfiye metinlerinin bilimsel usullerle çözümlemesi ve Türkçeye aktarılması yoluyla, tarihsel belgelerin günümüz araştırmacılarının istifadesine sunulmasını hedefleyen bir kültürel bellek çalışması niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın Kapsamı

Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında Karamanoğulları Beyliği'nin de en az diğer Anadolu beylikleri kadar etkili bir rol üstlendiği bilinmektedir. Özellikle İç Anadolu'nun siyasi ve kültürel inşasında önemli bir paya sahip olan bu beylik, kurduğu vakıflar ve inşa ettirdiği eserlerle kalıcı izler bırakmıştır. Karamanoğulları vakfiyelerinin incelenmesi, hem kaybolmuş hem de günümüze ulaşmış mimari ve sosyal yapıların tespit edilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma da, söz konusu vakfiyelerin analiz edilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

A. Vakıfların Mahiyeti İtibariyle Kapsamı

Vakıflar, kuruluş amaçları ve hizmet ettikleri alanlar itibariyle genel olarak üç ana başlık altında sınıflandırılabilir:

Hayrî Vakıflar: Toplumsal fayda sağlamak amacıyla tesis edilen bu vakıfların gelirleri, mescit, medrese, zaviye, köprü gibi kamuya hizmet eden kurumların ihtiyaçları için kullanılır ya da doğrudan fakir ve muhtaçların desteklenmesine yöneltilir.

Zürrî Vakıflar: Bu tür vakıflar, vakfeden kişinin kendisi, çocukları ve soyundan gelenlerin yararlanması amacıyla kurulur. Vakıf gelirleri aile bireylerinin geçimlerini güvence altına almak için kullanılır.

Yarı Hayrî Yarı Zürrî Vakıflar: Hem vakfedenin ailesine maddi destek sağlamak hem de toplum yararına hizmet verecek yapılar (mescit, medrese, zaviye vb.) inşa ettirerek vakfın asıl amacını gerçekleştirmek için kurulan karma nitelikli vakıflardır.

Bu çalışmada incelenen vakfiyeler arasında --- hayrî vakıf, -- ise yarı hayrî yarı zürrî vakıf niteliğindedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yalnızca vakfiyeler değil; vakıfların vergi kayıtları (âşâr, mukataa), gelir-gider tabloları, işletme usulleri, tamir ve bakım işlemleri, yönetsel değişiklikler ve hukuki düzenlemeleri içeren "Ahkâm Defterleri"; vakıf görevlerine ilişkin bilgilerin tutulduğu "Hazine (Atık) Defterleri"; mülklerin sınır ve kira kayıtlarını içeren "Musakkafât Defterleri"; ve vakıf görevlilerinin tayin-terfi işlemlerini belgeleyen "Hulâsa Defterleri" gibi birçok farklı türde kayıt mevcuttur. Ancak bu çalışmada yalnızca vakfiye defterlerindeki belgeler esas alınmış, diğer belgeler kapsam dışında bırakılmıştır.

B. Belgelerin Kaynağı İtibariyle Kapsamı

Türkiye'de vakıf müesseselerinin işlerliğini sağlamak, vakıf mallarını korumak ve vakfiyelerde öngörülen sosyal, kültürel, hayrî hizmetleri sürdürmek amacıyla faaliyet gösteren Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2 Mayıs 1920 tarihinde “Şeriyye ve Evkaf Vekâleti” adıyla kurulmuş, 3 Mart 1924'te bugünkü ismini almıştır. Bugün Vakıflar Genel Müdürlüğü, yalnızca idari bir kurum olmanın ötesinde, Türkiye'nin en büyük vakıf arşivine de ev sahipliği yapmaktadır.

Bu arşiv, vakfiyeler başta olmak üzere vakıflara dair pek çok türde belgeyi kapsamaktadır. Vakfiye defterlerinin yanı sıra müstakil belgeler de mevcuttur. Ayrıca, bazı özel koleksiyonlarda, kütüphanelerde ve hem yurt içi hem de yurt dışındaki arşivlerde de vakfiyelere rastlamak mümkündür.

Bu çalışmanın kapsamı, Karamanoğulları Beyliği dönemi vakfiyeleriyle sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla yalnızca Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki belgeler esas alınmış, diğer koleksiyon ve arşivlere yönelmek bu çalışmanın çerçevesinin dışına bırakılmıştır.

C. Belgelerin Tarihi İtibariyle Kapsamı

Karamanoğulları Beyliği'nin hâkim olduğu coğrafya, Selçuklular döneminden itibaren yoğun Türk iskânına sahne olmuş, 13. yüzyılın ortalarından itibaren ise bağımsız bir siyasi yapı olarak bölgenin kaderinde belirleyici olmuştur. Karamanoğulları, özellikle Konya, Karaman, Mut, Ermenek ve çevresinde etkin olmuş ve bu bölgelerde birçok vakıf kurmuşlardır. Çalışmamızda, Karamanoğulları'na ait vakfiyeler incelenirken, siyasi ve kültürel devamlılık göz önüne alınarak çalışılmıştır. Bu doğrultuda Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde, 1250-1487 yılları arasında kapsayan belgeler taranmıştır. Böylece Karamanoğulları dönemine ait vakıf kültürü detaylıca incelenmesi sağlanmıştır.

Araştırmada Uygulanan Yöntem

“Karamanoğlu Beyliği Vakfiyeleri ve Mimarisi” başlıklı tez çalışmasında, Ankara'da bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yürütülen araştırmalar neticesinde, 1250-1487 yılları arasına tarihlenen 37 vakfiye tespit edilmiştir. Bu vakfiyeler dijital ortamda (jpeg formatında) incelenmiş; Arapça yazılı metinler Latin harflerine aktarılmış ve ardından dikkatle Türkçeye tercüme edilmiştir. Çalışmada her bir vakfiye, vakfin adı, kurucusu, yapıları, vakfiye tercümesi, vakfiye metni ve değerlendirmesi başlıkları altında, vakfedilme tarihine göre kronolojik bir sırayla ele alınmıştır.

Tezin temelini, Karamanoğulları Beyliği dönemine ait vakfiye belgelerinin kapsamlı analizi oluşturmaktadır. Bu kapsamda ilk adım olarak, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde doğrudan çalışma konusuyla ilişkili vakfiyeler belirlenmiş, ardından bu metinler dikkatlice okunarak Latin harflerine aktarılmıştır. Okuma sürecinde karşılaşılan yazım hatalarının büyük ölçüde dönemin kâtiplerinin imlâ yanlışlarından kaynaklandığı anlaşılmış; okunamayan kelimeler (...) işaretiyle gösterilerek metin bütünlüğü korunmuştur.

Latin harflerine aktarılan belgeler sonrasında Türkçeye çevrilmiş; tercüme sürecinde vakıf hukuku ve klasik Arapça kaynakları da taranarak metnin terminolojik bütünlüğü ve tarihi bağlamı muhafaza edilmiştir. Çeviri sürecinde tüm dikkat gösterilse de paleografik güçlükler ve bazı terimsel belirsizlikler nedeniyle hata payı olabileceği göz önünde bulundurulmuştur. Ancak bütün zorluklara rağmen bu çalışma,

daha önce yeterince incelenmemiş vakfiye belgelerinin ilim dünyasına kazandırılmasına önemli bir katkı sağlamıştır.

Vakfiyelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, hangi yapıların vakfedildiği, bu vakıfların gelir kaynaklarının neler olduğu ve vakıf idaresinde görev alan kişilerin kimlikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Eserlerin günümüzdeki durumları ise tarihî kaynaklar ve mevcut literatür ışığında yorumlanmıştır. Ayrıca, hâlen ayakta olan yapılar Karaman (eski adıyla Larende), Konya ve Niğde illerinde yapılan saha çalışmalarıyla yerinde incelenmiş; elde edilen bulgular fotoğraflar ve saha notlarıyla belgelenmiştir. Bu gözlemler sayesinde, vakfiyelerde kayıtlı bilgiler ile fiziki yapılar arasında karşılaştırmalı analiz yapılabilmiş; bazı yapıların tamamen ortadan kalktığı ya da vakfiyede belirtilen işlevlerinden farklı amaçlarla kullanılmakta olduğu tespit edilmiştir.

Tez çalışması altı ana bölüm üzerine kurulmuştur.

Birinci bölümde, araştırmanın konusu, amacı, önemi ve kullanılan yöntemler açıklanmış; yararlanılan kaynaklara ilişkin bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde, Karamanoğulları Beyliği'nin genel tarihî çerçevesi ve başkent Karaman hakkında bilgi sunulmuştur.

Üçüncü bölümde ise vakıf ve vakfiye kavramlarının tarihî gelişimi, işlevleri ve Karamanoğulları dönemindeki uygulamaları ele alınmıştır.

Dördüncü bölüm, araştırma kapsamında tespit edilen vakfiyelerin ayrıntılı incelemesine ayrılmıştır. Bu bölümde, tercüme edilen belgelerin hangi vakfa ait olduğu, vakfın kurucusunun kim olduğu, kuruluş amaçları, bağışlanan yerler ve varsa mimari yapıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Her vakfiye, “Vakfın Adı, Vakfın Kurucusu, Vakfın Yapıları, Vakfiye Tercümesi, Vakfiye Metni ve Vakfiyenin Değerlendirmesi” başlıkları altında değerlendirilmiş ve vakfedilme tarihine göre sıralanarak incelenmiştir.

Beşinci bölümde genel bir değerlendirme yapılmış, ulaşılan bulgular tartışılmıştır.

Altıncı ve son bölümde ise araştırmanın genel sonuçları özetlenmiş ve çalışmanın katkıları ifade edilmiştir.

Tezin sonunda kaynakça ve ekler bölümünde tablolar, görseller ve belgeler okuyucuya sunulmuştur.

Konuyla İlgili Kaynaklar

A. Vakfiyeler

Türkiye’de Selçuklu Beylikleri ve Osmanlı döneminden günümüze ulaşan vakıflara ait her türlü belge ve evrak, bugün Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde (VGMA) titizlikle muhafaza edilmektedir. Yerel tarih çalışmalarında temel kaynaklardan biri olan vakfiyeler, vakıf kurumunun sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarını anlamada vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, araştırmamız kapsamında VGMA’da gerçekleştirilen sistemli bir tarama sonucunda, Karamanoğulları Beyliği dönemine ait toplam 37 vakfiye tespit edilmiştir. Elde edilen bu belgeler, yalnızca dönemin vakıf anlayışını değil, aynı zamanda Karamanoğulları toplumunun dini, sosyal ve mimari yapısını da ayrıntılı bir şekilde ortaya koyma potansiyeline sahiptir.

Tablo 1: Tezde kullanılan Vakfiyelerin Listesi

Kurucu	Vakfiye Tarihi	Bulunduğu Yer
Hızır Ağa bin Süleyman Bey	01/08/733	Konya
Mansur Dede bin Ketenci Baba	30/03/0755	Karaman
Alaeddin Bey bin Halil Bey	10/07/0765	Konya
Emirzade Halil Bey bin Mahmud	01/01/0769	Karaman
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	20/09/0770	Konya
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	12/09/0772	Konya
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	10/12/0785	Konya
Çelebi bin Davud Çelebi (Şeyh Muhlis)	10/12/0790	Niğde
Mehmed bin Alaeddin Karamani	10/07/802	Konya
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	12/10/0802	Konya
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	01/07/0810	Konya
İshak el-Kazruni	10/05/0829	Konya
Mahmud bin Musa	01/01/0822	Konya
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	21/09/0824	Konya
İlyas Efendi Bin Musa Emre	845	Konya
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	827	Konya
Ali Bin Mehmed	01/07/0832	Konya
Ahmed Bey bin Turgud Bey	01/11/0834	Konya
Karamanoğlu İbrahim Bey	835	Karaman
Karamanoğlu İbrahim Bey		Karaman
Adil Bin Ali	01/07/838	Konya
Sinanüddin Yusuf Bey	841	Karaman
Musa Paşa Bin Efendi Seydi	844	Konya
İbrahim Bey Bin Mehmed Bey	01/12/848	Konya
İsfehanşah Bin Siddik Vakfiyesi	01/09/851	Karaman
İbrahim Bey Bin Mehmed Bey	01/08/852	Konya

Ahmed Bey bin Hüseyin	15/01/852	Konya
Doğan Yörük Bin Hasbey	01/09/853	Konya
Ahmed Bin Hüseyin Bey Bin Eminşah Bey	01/01/856	Konya
İbrahim Bey Bin Mehmed Bey	01/09/857	Konya
Musa Bin İsrail	01/02/858	Konya
Muhyiddin Bin Nasır	01/02/862	Konya
Bedreddin Hoca Mahmud	865	Karaman
İbrahim Bey Bin Mehmed Bey	20/08/868	Konya
Müşak Bin Nasih	15/03/883	Konya
Muslihiddin Bin Lokma	01/03/896	Konya
Pirî Halife Bin Abid Çelebi	900	Karaman

B. Kitaplar

Ali Himmet Berki'nin “**Vakıflar**”¹ adlı eseri, vakıf kavramının temel mahiyetini açıklamakta ve bu kurumun tarihsel süreç içerisindeki gelişimini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Eserde, vakıfların üstlendiği hizmetler ile bu hizmetlerin bağlı bulunduğu şartlar ayrıntılı olarak incelenmekte; ayrıca vakfiyelerin, vakıf kurumunun işleyişi ve sürekliliği açısından taşıdığı hayati önem değerlendirilmektedir. Bu eserde vakıfların tanımı ve tarihçesini konu alan bölümlerde zaman zaman faydalanılmıştır.

Bahaeddin Yediyıldız'ın “**18. Yüzyılda Türkiye’de Vakıf Müessesesi**”² adlı eseri ilk bölümünde vakıf müesseseleri konusunda çalışmanın önemi üzerinde durmaktadır. Daha sonraki bölümlerde vakfiye ve vakfın tarifi üzerinde durmakta, ardından vakıf sahiplerinin vakıf anlayışlarını irdelemektedir. Daha sonraki bölümlerde ise 18. Yüzyıl örneği üzerinden vakıf müessesesini incelemeye tabi tutmaktadır. Yine bu eserde vakıflarla ilgili tanımlamalar konusunda yararlanılmıştır.

Ahmet Çaycı'nın “**Türk-İslam Kültüründe Vakıf ve Sanat**”³ adlı eseri vakıf ile sanat arasındaki ilişkiyi inceleyen güncel bir yayındır. Eserde öncelikle vakıf müessesesi ile ilgili kavramlar ele alınmaktadır. Daha sonra vakıfların mimarideki uygulama alanları ortaya konmaktadır. Sonraki bölümlerde sırasıyla mimariyle, yazmalarla ve özel olarak tekke ve zâviyelerle irtibatlı olan menkul eserlerin

¹ Ali Himmet Berki, **Vakıflar**, Cihan Kitaphanesi, İstanbul, 1940.

² Bahaeddin Yediyıldız, **18. Yüzyılda Türkiye’de Vakıf Müessesesi**, TTK Yayınları, Ankara, 2003.

³ Ahmet Çaycı, **Türk-İslam Kültüründe Vakıf ve Sanat**, Palet Yayınları, Konya, 2018.

vakfiyelerde ne şekilde yer bulduğu ele alınmaktadır. Eser, vakfiyelerin sanat tarihi alanına dair ne tür bilgi ve örnekler içerdiğini göstermesi açısından önemlidir.

İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın “**Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**”⁴ adlı eserinde, sırasıyla Karamanoğulları, Germiyanogulları, Eşrefoğulları, Hamidoğulları, Menteşeoğulları, Saruhanogulları, Karesioğulları, Aydınoğulları, Candaroğulları, Pervaneoğulları, Eretnaoğulları, Dulkadiroğulları ve Ramazanoğulları beyliklerinin yanı sıra Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerinin tarihî süreçleri ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır. Tezin Karamanoğulları Beyliği'ne ilişkin bölümünde, bu eserden temel başvuru kaynağı olarak yararlanılmış ve ilgili bilgiler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Erdoğan Merçil'in “**Müslüman Türk Devletleri Tarihi**”⁵ adlı eseri Müslüman Türk Devletlerinin tarihini incelemektedir. Yaklaşık kırk sekiz Türk Devleti ve Beyliği eserde ele alınmıştır. Eser kapsamında Karamanoğlu Beyliği de incelenmiş, Türk tarihindeki yeri ve önemi değerlendirilmiştir. Tezin Karamanoğulları Beyliği'ne ilişkin bölümünde, söz konusu eserden temel bir kaynak olarak yararlanılmış ve ilgili bilgiler çalışmaya sistematik biçimde dâhil edilmiştir.

İ. Hakkı Konyalı'nın “**Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi**”⁶ adlı eseri, yaklaşık 800 sayfalık hacmiyle kapsamlı bir çalışmadır. Eserin ilk 655 sayfası Karaman'ın tarihi ve tarihî eserlerine ayrılmış olup, 655 ile 730. sayfalar arasında Ermenek'in abideleri ve tarihî yapıları ele alınmıştır. 733 ile 800. sayfalar arasındaki bölümde ise Mut'un abideleri ve kitabeleri incelenmiştir. Eser, kaleme alındığı dönemde mevcut olan yapıların belgelenmesi açısından son derece kıymetli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Zorlu ulaşım koşulları ve sınırlı imkânlar altında gerçekleştirilmiş olan bu tespit çalışmaları, büyük bir özveri ve uzun soluklu bir emeğin ürünüdür. Ayrıca eserde vakfiyelere de yer verilmiş olması, bu çalışmanın araştırma konusu açısından ayrı bir değer taşımaktadır. İ. Hakkı Konyalı'nın

⁴ İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, TTK Yayınları, Ankara, 2011.

⁵ Erdoğan Merçil, **Müslüman Türk Devletleri Tarihi**, TTK Yayınları, Ankara, 2006.

⁶ İ. Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi**, Baha Matbaası, İstanbul, 1967.

Karamanoğulları Beyliği'ne ilişkin sunduğu bilgiler, tezin genelinde önemli bir başvuru kaynağı olarak kullanılmıştır.

Osman Gümüşçü'nün "**XVI. Yüzyıl Lârende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus**"⁷ adlı eserinde öncelikle 16. Yüzyılda Larende'de mevcut olan yerleşim merkezleri hakkında bilgiler verilmektedir. Bu kapsamda tarih öncesi devirden başlanarak bölgede var olan yerleşim alanları ifade edilmekte, daha sonra kronolojik olarak her devirde görülen yerleşim hareketliliği ortaya konmaktadır.

Feridun Nafiz Uzluğ'un "**Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi**"⁸ adlı eseri Fatih devrinde mevcut olan Karaman eyaleti vakıflarını ele almaktadır. Bu kapsamda Konya, Larende (Karaman), Seydişehir, Bozkır, Beyşehir, Akşehir, Iğın, Niğde, Bor, Develi, Karahisar, Ürgüp, Ereğli, Aksaray ve Koçhisar vakıflarına yer vermektedir. Bu vakıfların sayı ve özellik olarak ortaya konulduğu eser alanda çalışma yapan araştırmacılar için değerli bir kaynak niteliğindedir.

Alaeddin Aköz'ün "**Karaman Tarihi Eserleri ve Evkafı**"⁹ adlı çalışması, öncelikli olarak Karaman'da mevcut bulunan tarihî eserleri ve vakıfları dönemlere göre sayısal verilerle ortaya koymaktadır. Eserde, imaretler, Camiler, mescitler, medreseler, darü'l-hadis ve dârü'l-huffâzlar, muallimhaneler, zâviyeler ve hamamlar gibi yapılar belirli bir sistematik içerisinde sırasıyla ele alınmıştır. Çalışma kapsamında, Karamanoğulları dönemine ait mimari eserlerin mahiyeti ve günümüzdeki durumu hakkında ayrıntılı bilgi edinilmiş; bu bilgiler doğrultusunda bazı yapıların yerinde incelenmesi ve belgelenmesi sağlanmıştır.

Şerafettin Güç'ün, "**Karamanoğlu Atası Nure Sofi**" adlı çalışması Nuri Sofi hakkında detaylı bilgiler sunar. Tez çalışması için bu tezde verdiği tarihi bilgilerden faydalanılmıştır.

⁷ Osman Gümüşçü, **XVI. Yüzyıl Lârende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus**, Ankara 2001.

⁸ Feridun Nafiz Uzluğ, **Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi**, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara 1958.

⁹ Alaeddin Aköz, "**Karaman Tarihi Eserleri ve Evkafı**", **Karaman (Tarih, Kültür, Sanat)**, Karaman İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Karaman, 2000.

Ernst Diez, Oktay Aslanapa ve Mahmut Mesut Koman tarafından hazırlanan “**Karaman Devri Sanatı**”¹⁰ adlı eser, Karaman döneminde bağımsız bir sanat anlayışının varlığını ortaya koyma amacıyla kaleme alınmış değerli bir çalışmadır. Eser, Karaman devri tarihine kısa bir genel bakışla başlamış; ardından ilk olarak Ermenek abideleri ele alınmış, sırasıyla Mut, Alanya, Larende, Ereğli, Konya, Akşehir, İshaklı, Niğde, Aksaray, Ürgüp ve Beyşehir bölgeleri değerlendirilmiştir. Son bölümde ise Karaman devri mimarisi genel bir çerçevede ele alınarak eser tamamlanmıştır. Sanat tarihi alanında uzman akademisyenler tarafından hazırlanan bu çalışma, dönemin Karamanoğlu eserlerinin mevcut durumunu belgelemek ve sanat anlayışını analiz etmek açısından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Tez çalışması kapsamında bu eserden, Karamanoğulları dönemine ait mimari eserlerin sanatsal özelliklerini, bölgesel dağılımlarını ve dönem içindeki konumlarını tespit etmek amacıyla yararlanılmış; eserlerde yapılan değerlendirmeler, saha gözlemleri ve vakfiye analizleri ile karşılaştırılarak araştırmanın altyapısına katkı sağlanmıştır.

Osman Nuri Dülgerler’in “**Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**”¹¹ adlı eseri, Karamanoğulları mirasını tüm yönleriyle bilim dünyasına kazandırmayı amaçlayan önemli bir çalışmadır. Eserde, bir kısmı yalnızca kaynaklardan bilinen, bir kısmı ise günümüzde hâlâ ayakta olan eserler işlevleri doğrultusunda değerlendirilmiş; mimari tasarım ve süsleme özelliklerinin temel nitelikleri tespit edilmiştir. Doktora tezi olarak hazırlanıp daha sonra kitaplaştırılan bu çalışma, özellikle Karamanoğulları dönemine ait yapıların mimari özellikleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Bezeme unsurlarına ise sınırlı ölçüde yer verilmiştir. Selçuklu'dan Osmanlı'ya geçiş sürecinde Karamanoğulları'nın mimaride devraldığı mirası hangi yönlerden geliştirerek gelecek kuşaklara aktardığı, eser sayesinde ayrıntılı biçimde izlenebilmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde bölgenin genel tarihi ve coğrafi yapısına yer verilmiş, ardından Karamanoğulları dönemi ayrıca değerlendirilmiştir. Yapılar ise işlevlerine göre sınıflandırılarak sistematik bir biçimde incelenmiş; değerlendirme bölümünü takip eden kısımda tablolar, çizimler ve fotoğraflar kullanılarak eser desteklenmiştir. Tez çalışmasında bu eserden, Karamanoğulları dönemine ait mimari eserlerin plan özellikleri, işlevsel düzenlemeleri

¹⁰ Ernst Diez, Oktay Aslanapa ve Mahmut Mesut Koman, **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1950.

¹¹ Osman Nuri Dülgerler, **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, TTK Yayınları, Ankara, 2006.

ve mimari gelişim çizgileri hakkında bilgi edinilmiş; Dülgerler'in tespitleri saha araştırmaları ve vakfiye çözümlemeleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek çalışmaya bilimsel bir zemin kazandırılmıştır.

Haşim Karpuz öncülüğünde uzman bir ekip tarafından hazırlanan “**Türk Kültür Varlıkları Envanteri- Karaman**”¹² isimli çalışma, bölge üzerine araştırma yapanlar için değerli bir kaynak niteliğindedir. Halen mevcut olan ve günümüze ulaşmayan yapıların ayrı ayrı sınıflandırılarak ele alındığı çalışma merkez, ilçeler ve köyler şeklinde sınıflandırmaya da gitmiştir. Tez çalışmasında bu eserden, Karamanoğulları dönemine ait mimari eserlerle ilgili gözlemleri değerlendirilmiştir.

Mustafa Denктаş'ın “**Karaman Çeşmeleri**”¹³ isimli eseri Karaman hakkında genel bilgilere yer verdikten sonra şehir merkezinde bulunan çeşmeleri ele almıştır. İncelenen çeşmelerin bir kısmı günümüzde halen ayakta iken, bir kısmı günümüze ulaşamamıştır. Yazar bunları ayrı bir başlık altında değerlendirmiştir. Çeşmelerin mimari özellikleri, cephe kompozisyonları ve yapı elemanları da ayrıca ele alınmıştır. Çalışmada yer alan çeşmelerin bir kısmı külliye yapısı içerisinde yer aldıklarından, çeşmeler incelenirken diğer yapılara da atıflar yapılmıştır. Tez çalışmasında bu eserden, Karamanoğulları dönemine tarihlenen çeşmelerin mimari karakteristikleri, korunma durumları ve işlevsel bağlamları hakkında bilgi edinilmiş; Denктаş'ın tespitleri saha araştırmaları ile desteklenerek yeni bir saha çalışması yapılmıştır.

Şikari tarafından kaleme alınan “**Karamanoğulları Tarihi**”¹⁴ adlı eser, Karamanoğulları Beyliği'nin tarihçesine dair son derece kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Bu çalışmada, Karamanoğulları'nın siyasi, sosyal ve kültürel gelişimine ilişkin ayrıntılı veriler yer almaktadır. Tez çalışmasında ise, Karamanoğulları Beyliği'ne ilişkin tarihî arka planın oluşturulmasında bu eserden yararlanılmış; özellikle tarihi süreçlere dair verilen bilgiler, ilgili bölümün hazırlanmasında temel kaynaklardan biri olmuştur.

¹² Haşim Karpuz, **Türk Kültür Varlıkları Envanteri- Karaman**, TTK Yayınları, Ankara, 2009.

¹³ Mustafa Denктаş, **Karaman Çeşmeleri**, Kıvılcım Yayınları, Kayseri, 2000.

¹⁴ Şikari, **Karamanoğulları Tarihi**, (Haz. Mesud Koman), Konya Halkevi Yayını, Konya, 1946.

Ahmet Mısırlıoğlu'nun "**Karaman Tarihi ve Kültürü: Bir Zamanlar Karaman**"¹⁵ adlı eserinde, Karamanoğulları Beyliği'ne de yer verilmiştir. Eserde beyliğin siyasi, kültürel ve sosyal yapısına dair bilgiler sunulmuş, Karaman bölgesinin tarihsel gelişimi içinde Karamanoğulları'nın rolü değerlendirilmiştir. Tez çalışmasında, Karamanoğulları beyliğinin tarihi için kaynaklardan biri olmuştur.

Ali Gülcan'ın "**Karamanoğlu 2. İbrahim Bey İmareti ve Tarihçesi**"¹⁶ tarafından yayımlanan eserde 2. İbrahim'e ait Eserde, imaretin kuruluş süreci, mimari özellikleri ve vakfiyesi detaylı olarak ele alınmıştır. Tez çalışmasında ise, bu eserden özellikle vakfiyenin çözümlemesi ve imaretin tarihsel bağlamının anlaşılması konusunda yararlanılmış; Gülcan'ın sunduğu bilgiler, kendi vakfiye okuma ve değerlendirme çalışmalarımızla karşılaştırılarak araştırmaya katkı sağlamıştır.

Ramazan Boyacıoğlu'nun "**Karamanoğulları Tarihi**"¹⁷ başlıklı eserinde, Karamanoğulları Beyliği'nin tarihî gelişimi ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Beyliğin siyasi, sosyal ve kültürel yapısı üzerine geniş bir çerçevede bilgi sunan eser, dönemsel gelişmeler ve önemli şahsiyetler üzerinden kapsamlı bir değerlendirme yapmaktadır. Tez çalışmasında, Karamanoğulları Beyliği'nin tarihçesine ilişkin bölüm hazırlanırken bu eser ana başvuru kaynaklarından biri olarak kullanılmış; özellikle tarihî süreçlerin kronolojik ve tematik olarak açıklanmasında Boyacıoğlu'nun aktardığı bilgilerden yararlanılmıştır.

C. Tezler

Şerife Özüdoğru'nun "**Karaman'da Türk Mimari Eserleri Süslemeleri**"¹⁸ adlı tez çalışması öncelikle Karamanoğlu Beyliği hakkında genel bilgiler verip daha sonra o dönemdeki banileri ve sanatçıları ele almaktadır. Eserlerin katalog halinde verildiği bölümden sonra, süslemelerin değerlendirmesine geçilmiştir. Tez çalışmasında bu eserden, Karamanoğulları dönemine ait mimari eserlerde kullanılan süsleme teknikleri, motif çeşitliliği ve üslup özellikleri hakkında bilgi edinilmiş;

¹⁵Ahmet Mısırlıoğlu, **Karaman Tarihi ve Kültürü Bir Zamanlar Karaman**, Karaman, 2006.

¹⁶ Ali Gülcan, **Karamanoğlu 2. İbrahim Bey İmareti ve Tarihçesi**, Doğu Matbaası, Karaman, 1983.

¹⁷Ramazan Boyacıoğlu, **Karamanoğulları Tarihi**, Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas, 2001.

¹⁸ Şerife Özüdoğru, **Karaman'da Türk Mimari Eserleri Süslemeleri**, Mimar Sinan Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1989.

Özüdoğru'nun kataloglamış olduğu veriler, saha gözlemleri ve vakfiye analizleri ile desteklenerek çalışmanın sanatsal değerlendirme boyutuna katkı sağlanmıştır.

Ebru Bilget Fataha'nın “**Karamanoğulları Yapılarında Mimari Süsleme**”¹⁹ başlıklı doktora tezi, öncelikle Karamanoğulları Beyliği döneminin siyasi ve kültürel ortamını ele almış, daha sonra dönemin banileri ve sanatçıları üzerinde durmuştur. Katalog bölümünde dönemin eserlerini genel hatlarıyla incelemiş, değerlendirme bölümünde ise süsleme özelliklerini ele almıştır. Tez çalışmasında bu kaynaktan, Karamanoğulları dönemine ait yapıların süsleme programları, motif repertuarı ve sanatkâr yaklaşımları hakkında bilgi edinilmiş; Fataha'nın yaptığı yapı ve süsleme analizleri, saha çalışmaları ve vakfiye çözümlemeleriyle karşılaştırılmıştır.

Arzu Karagöz, “**Karaman İbrahim Bey İmareti Yapı Topluluğu**”²⁰ başlıklı yüksek lisans tezi, imarat ve yapı topluluğunun mimari, süsleme ve vakfiye üçgeninde değerlendirmiştir. Tez çalışmasında ise, bu eserden özellikle İbrahim Bey İmareti Yapı Topluluğu'nun mimari çözümlemesi, süsleme programı ve vakfiye verilerinin yorumlanması noktasında yararlanılmıştır.

G. İpek İpekçioğlu “**Konya’da Karamanoğulları Dönemi Mimari Eserleri**”²¹ başlıklı yüksek lisans tezi, Karamanoğullarının Konya özelindeki mimari eserlerinin bir değerlendirmesini sunmaktadır. Tez çalışmasında, bu çalışmadan Konya'daki eserlerin yorumlanması noktasında yararlanılmıştır.

İsmail Çiftçioğlu'nun “**Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim-Öğretim Müesseseleri**”²² başlıklı doktora tezinde Karamanoğulları dönemine ait medrese ve zayırların işleyişleri değerlendirilmiştir. Çalışmada, dönemin vakfiyelerinden ve tahrir defterlerinden elde edilen veriler ışığında bu kurumların yapısal ve işlevsel özellikleri incelenmiştir. Tez çalışması kapsamında ise, Çiftçioğlu'nun sunduğu vakfiye verilerinden yararlanılmış; bu belgeler ayrıca

¹⁹ Ebru Bilget Fataha, **Karamanoğlu Beyliği Yapılarında Mimari Süsleme**, Hacettepe Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2010.

²⁰ Arzu Karagöz, **Karaman İbrahim Bey İmareti Yapı Topluluğu**, Karaman İbrahim Bey Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman, 2002.

²¹ G. İpek İpekçioğlu, **Konya’da Karamanoğulları Dönemi Mimari Eserleri**, Hacettepe Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi, Konya, 2022.

²² İsmail Çiftçioğlu, **Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim-Öğretim Müesseseleri**, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi, Isparta, 2001.

tarafımızdan yeniden incelenerek bağımsız çeviri ve çözümlemeler yapılmış, karşılaştırmalı değerlendirmelerle araştırmaya özgün katkılar sağlanmıştır.

D. Makaleler

Meliha Arel'in "**Mut'taki Karamanoğulları Devri Eserleri**"²³ başlıklı makalesinde, Mut bölgesinde yer alan Karamanoğulları dönemine ait mimari yapılar incelenmiş ve yapılar mimari özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Çalışmada, yalnızca mimari analizlere odaklanılmış olup vakfiye belgelerine yer verilmemiştir. Tez çalışması sürecinde yapılan araştırmalarda da, Mut'taki Karamanoğulları dönemine ait herhangi bir vakfiye belgesine ulaşılamamış

İsmail Hakkı Uzunçarşılı tarafından hazırlanan "**Karamanoğulları Devri Vesikalarından İbrahim Bey'in Karaman İmareti Vakfiyesi**"²⁴ başlıklı makalesinde konumuza dahil olan imaretinin vakfiyesini okumuş ve imaratin mimarisini değerlendirmiştir. Tez çalışmasında bu makaleden, Karaman İmareti'ne ilişkin vakfiye verileri ile mimariye dair yapılan çözümlemeler temel alınmış; vakfiye incelemeleri ve Uzunçarşılı'nın değerlendirmeleri doğrultusunda kendi araştırmamızın altyapısı oluşturulmuştur.

Ayşe Değerli ve Yusuf Küçükdağ tarafından yayımlanan "**Hatunsaray-Şeyh Şiblî Zaviyesi'ne Dair Yeni Bir Kaynak: Karamanoğlu I. Süleyman Bey'in Vakfiyesi**"²⁵ başlıklı makalede, Hatunsaray'ın Gilisra köyünde Ebu Bekir Şiblî adına Elvan Şeyh b. Said tarafından inşa edilen zaviyeye ilişkin sınırlı bilgi sunulmaktadır. Tez çalışmamız kapsamında, ilgili vakfiye tarafımızdan da ayrıca okunmuş, Arapça metni esas alınarak bağımsız bir çeviri ve değerlendirme çalışması gerçekleştirilmiştir.

²³ Meliha Arel "Mut'taki Karamanoğulları Devri Eserleri", **Vakıflar Dergisi**, C.5, 1962, s. 241-250.

²⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı "Karamanoğulları Devri Vesikalarından İbrahim Bey'in Karaman İmareti Vakfiyesi", **Belleten Dergisi**, C.1. S.1, Ankara, 1937, s. 56-160.

²⁵ Ayşe Değerli ve Yusuf Küçükdağ, "Hatunsaray-Şeyh Şiblî Zaviyesi'ne Dair Yeni Bir Kaynak: Karamanoğlu Süleyman Vakfiyesi", **Vakıflar Dergisi**, S. 54, s. 29-40.

Hamit Şafakçı tarafından yayınlanan “**Mevlâna’nın Torunlarından Pir Hüseyin Efendi’nin Hayatı ve Vakıfları**”²⁶ isimli makalede Pir Hüseyin Efendi’nin vakıfları incelenmiştir. Araştırmacı üç vakfiyeyi ele almıştır. Tez kapsamında ise...

Hamit Şafakçı’nın “**Şeyh Hoca Zaviyesi**”²⁷ başlıklı makalesinde bir Karamanoğlu vakfiyesi değerlendirilmiştir. Tez çalışması kapsamında ise, söz konusu vakfiye tarafımızdan yeniden incelenmiş, Arapça metin esas alınarak bağımsız bir çeviri yapılmış ve içerik analizleri doğrultusunda yorumlanarak detaylı bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

Hamit Şafakçı’nın “**Belviran Kazası Tekke ve Zaviyeleri (1476-1876)**”²⁸ başlıklı makalede Belviran kazasındaki karamanougullarına ait tekke ve zaviyeler vakfiyer çerçevesinde değerlendirilmiştir. Tez çalışmasında ise, söz konusu makaleden hem vakfiye çözümlemeleri hem de tekke ve zaviyelerin işlevsel yapılarının değerlendirilmesi aşamalarında yararlanılmıştır.

Yusuf Küçükdağ’ın “**Ketenci Baba Tekke ve Türbesi İle Mansur Dede Tekkesi**”²⁹ başlıklı makalesinde Ketenci babaya ait vakfiyenin değerlendirilmesi yapılmıştır. Tez çalışmamız kapsamında, ilgili vakfiye tarafımızdan da ayrıca okunmuş, Arapça metni esas alınarak bağımsız bir çeviri ve değerlendirme çalışması gerçekleştirilmiştir.

M. Akif Erdoğan’ın “**Karaman Vilayeti Zaviyeleri**”³⁰ başlıklı makalesinde Karamanoğlu döneminde kurulan zaviyeleri ismen anmıştır. Tezimiz kapsamında bu makaleden vakfiyelerin isimleri kesinleştirilmiştir.

²⁶ Hamit Şafakçı, “Mevlâna’nın Torunlarından Pir Hüseyin Efendi’nin Hayatı ve Vakıfları”, **Vakıflar Dergisi**, S.54, s. 99-112.

²⁷ Hamit Şafakçı, “Şeyh Hoca Zaviyesi”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.39, s. 1-23.

²⁸ Hamit Şafakçı, “Belviran Kazası Tekke ve Zaviyeleri (1476-1876)”, **Vakıflar Dergisi**, S.45, s. 59-89.

²⁹ Yusuf Küçükdağ, “Ketenci Baba Tekke ve Türbesi ile Mansur Dede Tekkesi”, **Karamanoğulları Beyliği [Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-II]**, 2016, C. 2, s. 2-13.

³⁰ Akif Erdoğan’ın “Karaman Vilayeti Zaviyeleri”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, C. 9, 1994.

Halim Baki KunteÇatr tarafından yayınlanan “**Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd**”³¹ başlıklı makalede vakfiyelerin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu eser tez kapsamında vakıf ve vakfiye tarihi ile ilgili bölümler kullanılmıştır.

Ramazan Boyacıoğlu’nun “**Karamanoğulları’nın Kökenleri**”³² başlıklı makalesi, beyliğin kökenine ilişkin önemli ve ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Çalışmada, Karamanoğulları’nın etnik, siyasi ve tarihî kökenleri farklı kaynaklar ışığında değerlendirilmiş; beyliğin kuruluş süreciyle ilgili farklı görüşler karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Tez çalışmasında ise, Karamanoğulları’nın kökenine dair bölüm hazırlanırken bu makaleden yararlanılmıştır.

Z. Kenan Bilici’nin “**Karaman’daki İmarek Çeşmesi ile İlgili Bazı Gözlemler**”³³ başlıklı makalesi, İmarek Çeşmesi’ni mimari ve süsleme özellikleri açısından ele alan bir çalışmadır. Makalede, yapının mimari ayrıntıları ve bezeme unsurları üzerinde durulmuş; ancak vakfiye gibi belge incelemelerine yer verilmemiştir. Tez çalışmasında ise, İmarek Çeşmesi’ne ilişkin mimari değerlendirmeler, yapı çizimleri ve süsleme analizleri gibi teknik unsurlar çerçevesinde yararlanılmıştır.

Aynur Durukan’ın “**Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti ve Kümbeti**”³⁴ başlıklı makalesi, söz konusu yapıların mimari ve sanatsal açıdan değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Çalışmada, imaret ve kümbetin plan özellikleri, yapı elemanları ve süsleme unsurları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Tez çalışmasında ise, bu makaleden özellikle yapıların mimari çözümlemesi konusunda yararlanılmıştır.

Mehmet Şeker, “**Vakfiyenin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri**”³⁵ isimli makalesi vakfiyelerin Tez çalışmasında ise, bu makaleden vakfiye belgelerinin

³¹ Halim Baki Kunter, “Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd”, **Vakıflar Dergisi**, S.1, 1938, s. 103-129.

³² Ramazan Boyacı, “Karamanoğulları’nın Kökenleri”. **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 3, 1999, s. 51-56.

³³ Z. Kenan Bilici, “Karaman’daki İmarek Çeşmesi ile İlgili Bazı Gözlemler”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C, 32, S, 1-2, Ankara, 1988, s. 105-125.

³⁴ Aynur Durukan, “Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti ve Kümbeti”, mad. **İA**, TDV, C. 21, 2000, s. 287-290.

³⁵ Mehmet Şeker, “Vakfiyelerin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri”, **TİD**, C. 8, S. 1, s. 1-18, 1993.

kültürel, hukuki ve toplumsal işlevlerini daha iyi kavrayabilmek amacıyla yararlanılmıştır.

Sıddık Ünalın tarafından kaleme alınan “**Karamanoğlu Beyliği’nin Sosyal-Kültürel ve Dinî Hayatı**”³⁶ başlıklı makalede, Karamanoğulları Beyliği’ne ilişkin genel bilgiler sunulmuş; beyliğin sosyal yapısı ve kültürel hayatı ele alınmıştır. Tez çalışmasında ise, bu makaleden özellikle Karamanoğulları’nın tarihçesi ve kültürel hayatının değerlendirilmesine yönelik bölümlerde yararlanılmıştır.

Nermin Şaman Doğan tarafından hazırlanan “**Karamanoğulları Dönemine Ait Bir Yapı: Konya Fakih Dede Türbesi**”³⁷ başlıklı makalesinde sözü edilen türbe mimari ve sanat yönünden incelenmiştir. Çalışmada, yapının mimari özellikleri ve süsleme unsurları detaylı bir şekilde değerlendirilmiş; ancak herhangi bir vakfiye belgesine yer verilmemiştir. Tez çalışmasında ise, bu makaleden özellikle Karamanoğulları dönemine ait mimari eserlerin değerlendirilmesi ve sanatsal özelliklerinin analiz edilmesi sürecinde yararlanılmıştır.

İbrahim Kunt tarafından hazırlanan “**Konya Merkezinde Bulunan Karamanoğlu Beyliği Dönemine Ait Kitabeler**”³⁸ başlıklı makalesinde Karamanoğullarının Konya inşa ettirdiği eserlerdeki kitabelerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Tez çalışmasında ise, incelenen vakfiye belgeleri ve mimari yapıların çözümlemesi sırasında bu makaleden yararlanılmış; kitabe verileri, yapıların inşa süreçleri ve işlevsel özellikleri ile ilgili değerlendirmelere destek sağlamıştır.

Çiğdem Önkol Ertunç tarafından yazılan, “**Karamanoğulları Beyliği Sanatsal Faaliyetleri ve Hacıbeyler Camisi Örneği**”³⁹ başlıklı makalede Caminin süslemeleri değerlendirilmiştir. Tez çalışmasında ise, bu makaleden Hacıbeyler Cami’nin süsleme özelliklerinin analizinde ve Karamanoğulları döneminin sanatsal üretim sürecinin değerlendirilmesinde yararlanılmıştır.

³⁶ Sıddık Ünalın, “Karamanoğlu Beyliği’nin Sosyal-Kültürel ve Dinî Hayatı”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.22, S. 1, 2017, s. 117-152.

³⁷ Nermin Şaman Doğan, “Karamanoğulları Dönemine Ait Bir Yapı: Konya Fakih Dede Türbesi”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları**, C.11, S. 11, 2009, s. 91-108.

³⁸ İbrahim Kunt, “Konya Merkezinde Bulunan Karamanoğlu Beyliği Dönemine Ait Kitabeler”, **Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, S.4, s. 150-188.

³⁹ Çiğdem Önkol Ertunç, “Karamanoğulları Beyliği Sanatsal Faaliyetleri ve Hacıbeyler Camisi Örneği”, **Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi**, C.6, S.30, 2018, s. 1624-1634.

Ebru Bilget Fataha'nın "**Karamanoğulları Beyliği: Baniler ve Ünvanlar**"⁴⁰ isimli makalesinde banilerin kendilerini nasıl ifade ettikleri ele alınmıştır. Çalışmada, vakfiyelerde geçen ünvanlara yer verilmemiş, yalnızca kitabe metinleri üzerinden bir analiz yapılmıştır. Tez çalışmasında ise, bu makaleden yararlanılarak Karamanoğulları dönemine ait ünvanların vakfiyelerdeki karşılıkları araştırılmış; kitabe ve vakfiye verileri karşılaştırılmıştır.

Muammer Ulutürk'ün "**Meram'da Tarihi Su Değirmenleri**"⁴¹ başlıklı makalesinde vakfiye ve diğer kaynaklarda geçen Meram'ın su değirmenleri incelenmiştir. Tez çalışmasında ise, bu makaleden özellikle vakfiyelerde ve kaynak belgelerde adı geçen değirmenlere ilişkin bilgiler elde edilerek yararlanılmış

Ahmet Şeref Ceran'nın "**Konya Alibeyhüüğü Kuzviran (Kuzören) Şeyh Hocenti Zaviyesi Vakfiyesi**"⁴² makalesinde Şeyh Hocenti Zaviyesine ait vakfiyenin değerlendirilmesi yapılmıştır. Tez çalışmamız kapsamında, ilgili vakfiye tarafımızdan da ayrıca okunmuş, Arapça metni esas alınarak bağımsız bir çeviri ve değerlendirme çalışması gerçekleştirilmiştir.

⁴⁰ Ebru Bilget Fataha, "Karamanoğulları Beyliği: Baniler ve Ünvanlar", **Near East Historical Review**, S. 10, 2020, s. 311-326.

⁴¹ Muammer Ulutürk, "Meram'da Tarihi Su Değirmenleri", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S. 29, 2011, s. 447-60.

⁴² Ahmet Şeref Ceran, "Konya Alibeyhüüğü Kuzviran (Kuzören) Şeyh Hocenti Zaviyesi Vakfiyesi", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 5, 1999, s. 171-181.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAMANOĞLU BEYLİĞİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Bir Türkmen Beyliği Olarak Karamanoğullarının Kökeni

Karamanoğulları Beyliği'nin etnik ve tarihsel kökeni, XIII. yüzyıl Anadolu'sunun siyasal, toplumsal ve kültürel dönüşümleri çerçevesinde değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Beyliğin temelini oluşturan Türkmen toplulukları, Moğol istilası nedeniyle Horasan'ı terk ederek önce Azerbaycan'ın Şirvan bölgesine, oradan da Anadolu'ya göç etmişlerdir.⁴³ Bu göç dalgası, yalnızca nüfus hareketi değil, aynı zamanda yeni siyasi ve sosyal örgütlenmelerin temelini atan bir süreci beraberinde getirmiştir. Karamanoğulları'nın bu sürecin içerisinde nasıl bir yere sahip oldukları, kökenlerine dair yapılan değerlendirmelerde açıkça görülmektedir. Ancak söz konusu beylik üzerine yapılan tarihî araştırmalar, hangi Oğuz boyuna mensup oldukları noktasında net bir uzlaşıya varamamıştır.

Tarihçiler, Karamanoğulları'nın kökeni hakkında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunlardan bazıları, beyliğin Oğuzların Üçok koluna mensup Salur boyuna ait olduğunu ifade ederken⁴⁴; bazıları ise Afşar boyuna dayandığını savunmuştur. Faruk Sümer, Fuat Köprülü, Tahsin Ünal ve Ramazan Boyacıoğlu gibi araştırmacılar, bu konuda farklı delillere dayanarak fikir beyan etmişlerdir.⁴⁵ Boyacıoğlu'nun özellikle Türkmenistan ve Anadolu'daki "Karaman" adlı köyleri sosyolojik ve coğrafi açıdan karşılaştırarak ortaya koyduğu değerlendirme, Salur boyuna işaret etmektedir⁴⁶. Buna karşın, Yazıcızâde Ali'nin Tevârih-i Âl-i Selçuk adlı eserinde Karamanoğulları'nın Afşar boyuna mensup olduğu yönündeki ifade, hem Şehabeddin Tekindağ hem de

⁴³ Şehabeddin Tekindağ, **Karamanlılar**, İstanbul: MEB İstanbul Ansiklopedisi, 1977, 316.; Faruk Sümer, Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler mi Geldi?, **Belleten**, C. XXIV, S. 96, Ankara 1960, 574

⁴⁴ Hasan Taşkıran, **Karamanoğlu Beyliği ve Hristiyan Dünyası (Kilikya Ermeni Krallığı, Kıbrıs Latin Krallığı ve Venedik Cumhuriyeti) İle İlişkileri**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, 21-22.

⁴⁵ Ramazan Boyacıoğlu, Karamanoğulları'nın Kökenleri, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 3, 1999, 51.

⁴⁶ Yahya Başkan, Karamanoğullarının Kökeni Meselesi, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S. 1, 2012, 25.

Faruk Sümer gibi isimler tarafından da benimsenmiştir.⁴⁷ Fakat bu tür kayıtlar, dönemin siyasi meşruiyet kaygılarını yansıttığından dolayı, kaynakların doğruluğuna temkinli yaklaşılması gerekmektedir. Bununla birlikte, tarihî bilgi eksikliği veya ideolojik saiklerle hareket eden bazı müellifler, Karamanoğulları'nı beylik sınırları içerisindeki gayrimüslim topluluklarla karıştırarak, onların Grek-Rum kökenli olduklarını iddia edecek kadar ileri gitmişlerdir. Bu tür görüşler tarihî gerçeklikten oldukça uzaktır. Benzer bir yanılgı da bazı eski tarihçiler — Hammer, Cenâbî, Hazerfan, Âlî, Karamânî ve Hayrullah Efendi gibi isimler — tarafından beyliğin kurucusu olarak kabul edilen Nûre Sûfî'nin etnik kökeni hakkında yapılmıştır⁴⁸. Bu yazarlar, Ebu'l-Fidâ'da geçen bir ifadeyi hatalı yorumlayarak, Nûre Sûfî'nin Ermeni asıllı olduğu sonucuna varmışlardır.⁴⁹

Öte yandan, bazı tarihçiler Karamanoğulları'nın Oğuzların Salur boyundan geldiğini ileri sürmektedir⁵⁰. Bu bağlamda Fuat Köprülü ve Tahsin Ünal gibi önemli isimler, Karamanoğulları'nın Üçok kolunun Salur boyuna mensup olduğunu savunmuşlardır⁵¹. Ramazan Boyacıoğlu'nun sosyolojik ve coğrafi analizlere dayalı çalışması da bu görüşü destekler niteliktedir. Boyacıoğlu, Türkmenistan'daki Karaman adlı köylerle Anadolu'daki Karaman köylerini karşılaştırmış ve her iki bölgedeki yerleşimlerin Salur boyuyla bağlantılı olduğunu ortaya koyarak Karamanoğulları'nın da bu boya mensup olabileceği kanaatine varmıştır.⁵² Ancak tüm bu değerlendirmelere rağmen, Karamanoğulları'nın kesin biçimde hangi boya mensup olduğu konusunda nihai bir uzlaşma bulunmamaktadır. Mevcut kaynaklar ışığında Yazıcızade Ali'nin Afşar boyuna yönelik tespiti, tarihçiler arasında daha yaygın kabul gören görüş olarak değerlendirilmektedir.⁵³

⁴⁷ Ali Yazıcızâde, **Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçuklu Tarihi)**, (Çev. Abdullah Bakır), (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2009), 824.

⁴⁸ Taşkıran, **a.g.t.**, s. 23.

⁴⁹ Boyacıoğlu, **Karamanoğulları'nın...**, 51.; Başkan, **Karamanoğullarının...**, s. 28.

⁵⁰ Tahsin Ünal, **Karamanoğulları Tarihi**, Berikan Yayınları, Ankara, 2001, s. 8-11.

⁵¹ M. Fuad Köprülü, Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar, **Türkiyat Mecmuası**, 1, 1925, 191.; M. Fuad Köprülü "Salur", **MEB İslam Ansiklopedisi**, C. 10, 1978, s. 136-137.

⁵² Boyacıoğlu, **a.g.m.**, s. 51.

⁵³ Başkan, **Karamanoğullarının...**, s. 25.

Karamanoğulları'nın etnik kimliğiyle ilgili tartışmalardan biri de kurucu figür Nûre Sofî'nin kökeni üzerinedir.⁵⁴ Bazı kaynaklarda onun bir Ermeni dönmesi olduğu iddia edilmiştir. Ancak bu iddialar, Fuat Köprülü başta olmak üzere birçok tarihçi tarafından ikna edici bulunmamaktadır. Köprülü, İbn Bîbî gibi kaynaklara atıfta bulunarak, eğer Nûre Sofî gerçekten Ermeni kökenli olsaydı, bu tür olumsuzlukları açıkça dile getiren İbn Bîbî'nin bu detayı da yazıya dökceğini belirtmiştir. Şahabettin Tekindağ ise Nûre Sofî'nin "Sofî" lakabını, Baba İlyas'ın tasavvufi çevresine katılarak gösterdiği faaliyetler nedeniyle aldığını ifade ederken, onun Ermeni kökenli olduğu yönündeki rivayetlerin Abu'l-Fida'daki kayıtların yanlış yorumlanmasından kaynaklandığını belirtmiştir⁵⁵. Yine İbn Bîbî, Nûre Sofî'nin geçimini Larende'ye kömür taşıyarak sağlayan bir Türkmen olduğunu açıkça ifade etmektedir.⁵⁶ Mehmed Neşri de Kitâb-ı Cihannümâ adlı eserinde, bir grup Türk'ün Ermenek çevresine yerleştiğini ifade ederek Karamanoğulları'nın Türk-Türkmen kimliğini desteklemektedir.⁵⁷

Fransız tarihçi Claude Cahen, Karamanoğulları'nın menşeyini belirlemede kararsız kalmakla birlikte, bu beyliğin Babai hareketiyle ilişkisine dikkat çeker.⁵⁸ Babai hareketinin güçlü Türkmen karakteri, Karamanoğulları'nın etnik olarak da Türk kökenli olduğunu ortaya koyan bir başka göstergedir.⁵⁹ Zira dönemin siyasi ve dini şartları düşünüldüğünde, Müslüman Türkmen topluluklarının bir "dönmeyi" yani İslam'a sonradan geçmiş birini bey olarak benimsemeleri pek mümkün gözükmemektedir.⁶⁰ Karamanoğulları'nın Selçuklu mirasına her fırsatta sahip çıkmaları, onları yalnızca siyasi değil, kültürel ve dini anlamda da yerli unsur haline getirmiştir.

⁵⁴ Ahmet Şikârî, Sözen M, Sakaoğlu N, **Karamannâme: Zamanın Kahramanı Karamanîler'in Tarihi**. Karaman: Karaman Valiliği Yayınları, 2005, 107.; Fuad Köprülü, Anadolu beylikleri tarihine ait notlar, **Türkiyat mecmuası** 2, 1928, s. 7.

⁵⁵ İhsan Sergikaya, **Karamanoğulları Beyliğinin Sosyo-Ekonomik Yapısı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SBE Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, 2019, s. 15.

⁵⁶ Mehmet Ali Kapar ve Fadime Koçak, "Anadolu'da Bir İstiklal Ateşi: Karamanoğulları Beyliği-Moğol Mücadelleri", **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 65, 2019, s. 244.

⁵⁷ Mehmet, Neşri. **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014, s. 43.

⁵⁸ Sergikaya, **a.g.e.**, s. 15.

⁵⁹ Bilal Gök, "Babailer İsyanı ve Karaman Beyliği'nin Kurulmasına Etkisi", **Hikmet Yurdu Dergisi**, 2013, C.6, S.6, s. 224.

⁶⁰ Sergikaya, **a.g.e.**, s. 15.

Karamanoğulları Beyliği yalnızca merkezi hanedandan ibaret olmayıp, birçok oymakla güçlü bir bağ içerisindeydi. Faruk Sümer'in tespitlerine göre beyliğin etki alanındaki önemli Türkmen toplulukları arasında Turgutlu, Bayburtlu, Oğuzhanlı, Hoca Yûnuslu, Hocentili, Bozkırlı, Bozdoğan, Bulgarlı, İğdir, Beydili ve Yuvalılar yer almaktaydı.⁶¹ Şikari'ye ait Karamannâme'de ise Varsak, Kosun, Bayburt, Turgud ve Kayı gibi aşiretlerle Karamanoğulları arasındaki ilişkilerden bahsedilmektedir. Bu oymaklar, coğrafi olarak Larende'den Anamur'a, Mut'tan Gülnar'a, Toroslar'dan Konya civarına kadar geniş bir alana yayılmışlardı.⁶² Özellikle Konya çevresindeki Turgutlular, beyliğin en etkin topluluklarından biri olarak öne çıkmaktaydı.

Genel çerçevede bakıldığında, Karamanoğulları Beyliği, etnik ve kültürel kimliğiyle bir Türkmen beyliği olarak şekillenmiş, Anadolu'nun siyasal tarihinde önemli bir yer edinmiştir. Moğol baskısı ve Selçuklu otoritesinin zayıfladığı bir dönemde ortaya çıkarak bağımsızlık iddiası taşıyan bu beylik, hem göçebe hem de yerleşik Türkmen unsurların bir araya geldiği, etnik olarak homojen olmayan ancak Türk-İslam kimliğiyle bütünleşmiş bir siyasi yapılanma olarak değerlendirilmektedir.

1.2. Karamanoğullarının Siyasi Tarihi

Karamanoğulları Beyliği'nin siyasal sahneye çıkışı, 13. yüzyılda Anadolu'da yaşanan büyük dönüşümlerle doğrudan ilişkilidir. Selçuklu egemenliğinin zayıflaması ve Moğol istilalarının yol açtığı nüfus hareketleri, Anadolu'da yeni siyasi yapıların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Karamanoğulları, Orta Asya kökenli Oğuz boylarına mensup Türkmen topluluklarının Anadolu'ya göç eden kollarından biri olarak tarih sahnesine çıkmıştır. İlk göç hareketleri, Tuğrul ve Çağrı Beylerin 11. yüzyılda gerçekleştirdikleri keşif seferleriyle başlamış, Malazgirt Zaferi (1071) sonrasında ise Anadolu'nun kapıları Oğuz-Türkmen unsurlarına ardına kadar açılmıştır.⁶³ Bu genişlemeyle birlikte Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleşen Türkmen grupları arasında Karamanoğulları da yer almaktadır.

Karamanoğullarının ilk önemli liderlerinden biri olan Nûre Sofu, Anadolu'ya göç ettikten sonra Selçuklu sultanı I. Alâeddin Keykubad tarafından Ermenek ve

⁶¹ Taşkiran, **a.g.t.**, s. 22.

⁶² Sergikaya, **a.g.t.**, s. 15.

⁶³ Altay Köymen, **Büyük Selçuklu İmparatorluğu**, C. 1, TTK Yay., Ankara, 2011, s. 12-13.

çevresine yerleştirilmiştir.⁶⁴ Şikârî'ye göre Nûre Sofu, bölgede kömürcülük yaparak geçimini sağlamakta ve çevredeki Ermeni kalelerine karşı akınlar düzenleyerek etkinliğini artırmaktaydı⁶⁵. Bu faaliyetleri sonucunda, özellikle Taşeli bölgesinde önemli bir nüfuz elde etmiştir. Onun “Sofu” lakabını alması, dini çevrelere yakınlığı ve özellikle Baba İlyas'ın tasavvufî hareketine intisap etmiş olmasıyla ilişkilendirilmektedir.⁶⁶ Nûre Sofu'nun ölümünden sonra liderlik, oğlu Karaman Bey'e geçmiştir. Karaman Bey, Ermenek'ten Silifke ve Ereğli'ye kadar olan bölgede etkinliğini artırmış ve 13. yüzyıl ortalarında Selçuklu sultanı IV. Rükneddin Kılıçarslan ile akrabalık ilişkileri kurarak siyasi meşruiyet kazanmıştır.⁶⁷ Bu dönemde Karaman Bey'e Larende (Karaman) kalesi verilmiş, böylece beylik statüsü resmen tanınmıştır. Karaman Bey'in bölgedeki Ermeni güçlerine karşı yürüttüğü mücadeleler, uç beyliği kimliğini pekiştirmiştir. Ancak 1263'de uğradığı bir yenilgi neticesinde hayatını kaybetmiştir. Karaman Bey'in ardından oğlu Şemseddin Mehmed Bey liderliği devralmıştır.⁶⁸ Bu dönemde Karamanoğulları, yalnızca uç faaliyetleriyle değil, aynı zamanda Selçuklu taht kavgalarına müdahil olmalarıyla da dikkat çekmişlerdir. Mehmed Bey, Niğde Emiri Hatiroğlu Şerefeddin'in Memlûklere güvenerek başlattığı isyanı desteklemiş, ardından “Cimri” olarak bilinen Gıyaseddin Siyavuş'u sahneye çıkararak Selçuklu tahtına aday göstermiştir.⁶⁹ 1277 yılında Konya'yı kısa süreliğine ele geçiren Karamanoğulları, burada Türkçeyi resmî dil ilan etmiş⁷⁰, ancak İlhanlıların sert müdahalesi sonucu Mehmed Bey ve kardeşleri hayatlarını kaybetmiştir.⁷¹

Mehmed Bey'in ölümü sonrası yerine kardeşi Güneri Bey geçmiştir. Güneri Bey, Moğol baskısının arttığı bir dönemde siyasi denge politikaları izlemiş, zaman zaman Selçuklular ve Moğollarla iş birliği yapmak zorunda kalmıştır.⁷² Özellikle

⁶⁴ Seyfi Başkan, **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara, 1996, s. 5.

⁶⁵ Taşkiran, **a.g.t.**, s. 24.

⁶⁶ Tekindağ, **a.g.e.**, s. 317.

⁶⁷ Tekindağ, **a.g.e.**, s. 318.

⁶⁸ Şehabeddin Tekindağ, “Karamanlılar,” İA, C. 6, MEB. Yay., İstanbul, 1993, s.316-330.

⁶⁹ Kazım Yaşar Kopraman, , “Karaman Oğulları (1250-1487)”, *Tarihte Türk Devletleri II*, Ankara 1987.

⁷⁰ Oğuzhan Çakır, “Karamanoğlu Mehmet Bey'in Konya Muharasası Ve Siyavuş'un Kimliği”, **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, S. 16, 2022, s. 279.

⁷¹ Taşkiran, **a.g.t.**, s. 27.

⁷² Mutlu Adak, “Coğrafyanın Karamanoğulları'nın Siyasi Hayatına Etkisi”, **USAD**, 2021, 336.

Kilikya Ermeni Krallığı'na karşı düzenlediği seferler sırasında başarılı olmuş, Tarsus'u ele geçirmiştir.⁷³ Ancak Moğolların tepkisiyle karşılaşınca, Larende üzerine yürütülen sefer sonucunda büyük kayıplar vermiştir. Güneri Bey'in ölümünün ardından beylik içi saltanat mücadeleleri yaşanmış, bu durum Karamanoğulları'nın güç kaybetmesine neden olmuştur.⁷⁴

14. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Alâeddin Ali Bey'in liderliğinde Karamanoğulları yeniden toparlanmış ve Osmanlılar ile temas kurmuşlardır.⁷⁵ I. Murad'ın kızı Melek Hatun ile evlenerek Osmanlı hanedanıyla akrabalık tesis eden Alâeddin Bey, buna rağmen Osmanlı yayılmasından duyduğu rahatsızlık sebebiyle zaman zaman bu devlete karşı siyasi ittifaklara yönelmiştir.⁷⁶ Ahiler ve Eretnalılarla iş birliği yaparak Bursa önlerine kadar ilerlemiş, ancak Osmanlı ordusu tarafından geri püskürtülmüştür. I. Murad'a karşı gerçekleştirdiği hamleler başarısızlıkla sonuçlanmış, barış yapmak zorunda kalmıştır.⁷⁷

Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı-Karaman ilişkileri daha da gerginleşmiştir.⁷⁸ Bayezid'in Anadolu'daki birleştirici politikalarına karşı koyan Alâeddin Ali Bey, Hamid ilini almak istemiş ancak Osmanlı ordusu karşısında başarılı olamamıştır.⁷⁹ En sonunda, 1398 yılında Osmanlı ordusu tarafından esir alınan Alâeddin Ali Bey, Bayezid'in emriyle idam edilmiştir.⁸⁰ Bu olay, Karamanoğulları'nın Osmanlı karşısında büyük bir güç kaybına uğramasına yol açmış, Konya ve Larende gibi önemli merkezler Osmanlı idaresine geçmiştir.

⁷³ Claude Cahen, **Osmanlılardan önce Anadolu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2012, s. 293.

⁷⁴ Tekindağ, **a.g.e.**, s. 318.

⁷⁵ Feridun M. Emecen, "Osmanlı Tarihinin İlk Büyük Savaş Anlatımı: Osmanlılarla Karamanlılar Arasındaki Frenkyazısı Muharebesi (1386/1387)", **Osmanlı Araştırmaları**, C. 49, S.49, 2017, s. 59.

⁷⁶ Nadir Karakuş, "Larende'de Bir Osmanlı Gelini: Nefise Melek Hatun", **Turkish Studies**, C.19, S.23, 2024, s. 394.

⁷⁷ Hümeysa Yıldırım ve Mevlüt Günler, "Orta Anadolu'da Hâkimiyet Mücadelesi: Karamanoğulları Beyliği Eretnalılar ve Kadı Burhâneddin Ahmed Hükümeti Münasebetleri", **Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)**, S. 9, 2024, s. 2-4.

⁷⁸ Hamit Şafakçı, "Osmanlılar ile Karamanlılar Arasında Hâkimiyet Mücadelesi: Akçay Savaşı", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 33, 2023, s. 463-465.

⁷⁹ Taşkıran, **a.g.t.**, s. 30-31.

⁸⁰ Ebru Bilget Fataha, **Karamanoğlu Beyliği Yapılarında Mimari Süsleme**, Hacettepe Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2010, s. 304.

Alâeddin Ali Bey'in ölümünden sonra beylik fetret sürecine girmiş, bu dönem II. İbrahim Bey'in başa geçmesiyle sona ermiştir.⁸¹ II. İbrahim Bey, hem Osmanlılarla hem de Batılı güçlerle çeşitli ittifaklar kurarak bağımsızlık siyasetini sürdürmeye çalışmıştır. Ancak onun ölümüyle başlayan taht mücadeleleri, beyliğin zayıflamasına neden olmuştur. Oğlu Pir Ahmed'in Osmanlı desteğiyle iktidara gelmesi, ancak daha sonra Akkoyunlu Uzun Hasan'a sığınması gibi gelişmeler, beyliğin çözülme sürecini hızlandırmıştır.⁸²

Fatih Sultan Mehmed'in 1467 ve 1472 yıllarında Karaman üzerine düzenlediği seferlerle, Karamanoğulları'nın siyasi bağımsızlığı büyük ölçüde sona ermiş, 1493 yılında Kasım Bey'in ölümünden sonra beyliğin resmen ortadan kalktığı kabul edilmiştir.⁸³ Bu tarihten sonra Karaman toprakları, Osmanlı Devleti'ne bağlı bir eyalet haline getirilmiş ve 1500 tarihli tahrir defterleriyle sistemli bir idari düzene dâhil edilmiştir.⁸⁴

Böylece, 13. yüzyılın ortalarında siyasi bir güç olarak ortaya çıkan ve yaklaşık 250 yıl boyunca Anadolu'da önemli bir aktör olarak varlığını sürdüren Karamanoğulları Beyliği, Türk siyasi tarihinin en dikkat çekici Türkmen beyliklerinden biri olmuştur. Göçebe ve yerleşik unsurları bir araya getiren yapısı, Osmanlı ve Memlûk siyasetiyle kurduğu inişli çıkışlı ilişkiler ve özellikle Anadolu Türkçesinin devlet dili olarak kullanılmasına yaptığı katkıyla tarihsel bir miras bırakmıştır.

1.3. Karamanoğulları Beyleri

1.3.1. Nure Sofi

Karamanoğulları'nın bilinen ilk temsilcisi olarak kabul edilen Nûre Sofi'dir. Bu kişi hakkında en detaylı bilgileri Şikari vermiştir. Karamanoğulları'nın bilinen ilk temsilcisi olarak kabul edilen Nûre Sofi'nin, Oğuz beylerinden Sa' deddin adlı bir beyin oğlu olduğu belirtilmektedir. Şirvan bölgesinden geldiği ifade edilen bu bey, yaklaşık on bin obalık bir Türkmen topluluğuna liderlik etmekteydi. Konar-göçer bir hayat

⁸¹ Taşkıran, **a.g.t.**, s. 142.

⁸² **a.g.t.**, s. 143.

⁸³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, TTK Yayınları, Ankara, 2011, s. 35.

⁸⁴ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 34-35.

süren bu topluluk, yaz aylarında Sivas ve Kayseri çevresindeki yaylalarda, kış aylarında ise İran diyarlarında yaşamaktaydı. Oğuz taifesi olarak anılan bu Türkmenler, çoğunlukla Ermeni unsurlarla mücadele etmekteydi. Sa‘deddin Bey’in kardeşi İmâdeddin ve oğlu Nûreddin (Nûre Sofi) de bu yapının önemli figürleri arasında yer almaktaydı. Babai isyanı sonrasında Türkmenler üzerindeki etkisini daha da artıran Nûre Sofi, Kırşehir çevresinden hareketle Konya ve Ermenek civarına göç etmiş, burada çeşitli siyasi ve askeri faaliyetlerde bulunarak özellikle Hristiyan unsurlar üzerinde baskı kurmaya başlamıştır.⁸⁵

1.3.2. Kerimüddin Karaman Bey

Nûre Sofi'nin ardından, 1256 yılında Karamanoğulları'nın başına oğlu Kerimüddin Karaman Bey geçmiştir.⁸⁶ Türkiye Selçukluları'nın Moğol tahakkümüne girmesi ve Karamanoğulları'nın sarp bölgelerde bulunarak karışıklık çıkarması, Sultan IV. Kılıçarslan'ı endişelendirmiştir. Bu nedenle, 1249-1266 yılları arasında Ermenek havalisi, ikta olarak Karaman Bey'e verilmiştir.⁸⁷ Ayrıca Sultan IV. Kılıçarslan, Karaman Bey'in kardeşi Bunsuz'u Konya'ya rehin olarak getirerek, ona imrahorluk ve candarlık görevleri vermiştir. Böylece Karaman Bey, Ermenek bölgesinde fiilen beyliğini pekiştirme imkânı bulmuştur.⁸⁸

Bu dönemde, IV. Kılıçarslan ile kardeşi II. İzzeddin Keykavus arasında yaşanan taht mücadelesi, bölgedeki siyasi dengeleri daha da karmaşık hâle getirmiştir. IV. Kılıçarslan'ın mücadeleyi kazanmasının ardından, II. İzzeddin Keykavus'u destekleyen uç beyleri ve Türkmenler üzerine Muinüddin Pervane'nin gönderilmesi, Karamanoğulları'nın da endişelenmesine yol açmıştır. Sıra kendilerine geleceğini düşünen Karaman Bey yönetimindeki Türkmenler, bu olumsuz tavra karşılık olarak 1261 yılında Konya üzerine yürümüşlerdir. Ancak saldırı sırasında Gevele Kalesi civarında Muinüddin Pervane'nin kuvvetleriyle girdikleri savaşta mağlup edilmişlerdir. Bu çatışma sonucunda Karaman Bey'in kardeşleri Zeynelhac ve Bunsuz

⁸⁵ Tekindağ, **a.g.t.**, s. 317. Şikari, **a.g.e.**, s. 305.

⁸⁶ Neşri, **a.g.e.**, s. 74.; Mehmet Ersan ve Mustafa Alican, *Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014, s. 46.

⁸⁷ Başkan, **a.g.t.**, s.280.

⁸⁸ Muhrarrem Kesik, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesud Dönemi (1116-1155)*, Türk Tarih Kurumu Ankara, 2003, s. 348.; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, 2.

esir düşerken, Karaman Bey kaçmayı başarmıştır. Bu yenilginin ardından Kerimüddin Karaman Bey'in 1261 yılı dolaylarında hayatını kaybettiği anlaşılmaktadır.⁸⁹

1.3.3. Şemseddin Mehmet Bey

Karaman Bey'in büyük oğlu olan Mehmed Bey, Hatioğlu Şerafeddin Bey ile birlikte, Memlûklerin desteğini de alarak Moğollara karşı bağımsızlık mücadelesinde ortak hareket etmiştir. Bu iş birliği neticesinde, Hatioğlu Şerafeddin, Ermenek seraskerliği görevini Kadı Hoten'in oğlu Bedrüddin İbrahim'den alarak Mehmed Bey'e vermiştir.⁹⁰ Lakin 1276 yılında çıkan Hatioğlu İsyanı'nın Moğollar tarafından bastırılması, Mehmed Bey için zor bir dönemin başlangıcı olmuştur. İsyanın bastırılmasının ardından Ermenek seraskerliği tekrar Bedreddin Hoteni'ye verilmiştir.⁹¹ Tüm olumsuz gelişmelere rağmen Mehmed Bey, Moğollara ve Selçuklulara karşı kayda değer bir direniş göstermiştir. Bedreddin Hoteni, seraskerlik görevini yeniden üstlendikten sonra, Moğolların da desteğini alarak Selçuklu ve Moğol kuvvetleriyle birlikte Karamanoğulları üzerine sefer düzenlemiş; ancak bu kuvvetler Mehmed Bey tarafından Göksu derbendinde mağlup edilmiştir.⁹² Öte yandan Memlûklerin Moğollara karşı başarı kazanarak Kayseri'ye kadar ilerlemeleri, Mehmed Bey için yeni fırsatlar doğurmuştur. Bu gelişmelerin etkisiyle Mehmed Bey, Aksaray üzerine bir harekât düzenlemiş, ancak burada istediği başarıyı elde edememiştir.⁹³

Bu süreçten sonra Karamanoğulları'nın itibarı bölgede daha da artmıştır. Mehmed Bey, bu güçlenmenin etkisiyle, İzzeddin Keykavus'un oğlu olduğunu iddia ettiği Alaeddin Siyavuş'u Konya'da Selçuklu tahtına geçirmek istemiştir. Ancak bu girişim ciddi güçlüklerle karşılaşmıştır. Sonunda Mehmed Bey, zor kullanarak Konya'ya girmiş ve 1277 yılında Alaeddin Siyavuş'u (Cimri) tahta çıkarmış, kendisini de vezir ilan etmiştir.⁹⁴ Ancak Mehmed Bey'in mücadelelerle geçen hayatı uzun

⁸⁹ Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri...**, s. 3.

⁹⁰ Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri...**, s. 3.

⁹¹ Şikari, **Karamanoğulları...**, s. 9.

⁹² Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri...**, s. 4.

⁹³ Erdoğan Merçil, **Müslüman-Türk Devletleri Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 301-302.

⁹⁴ Murat Serdar ve Murat Hanar, "Moğol Hâkimiyeti Sırasında Ermenek ve Çevresinde Yaşanan Siyasî ve Sosyal Gelişmeler (1277-1292)", **Ermenek Araştırmaları I**, 2018, s.246.

sürmemiş; 1277 yılında Mut civarında Moğol kuvvetlerinin taarruzu sonucunda yaşamını yitirmiştir.⁹⁵ Ayrıca Karamanoğlu Mehmed Bey, Türkçeyi resmî devlet dili olarak Mayıs 1277 tarihinde ilan etmiştir. Bu tarih, Türk dilinin tarihsel gelişiminde bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Her yıl Mayıs ayında “Türk Dili Bayramı” adı altında resmî ve sivil düzlemde çeşitli etkinliklerle anılmaktadır.⁹⁶

1.3.4. Güneri Bey

Mehmed Bey’in 1277 yılında Mut civarında hayatını kaybetmesinin ardından, Karamanoğulları’nın başına kardeşi Güneri Bey geçmiştir.⁹⁷ 1283 yılında III. Gıyaseddin Keyhüsrev’in Moğollar tarafından öldürülmesi ve 1284’te II. Gıyaseddin Mesud’un tahta geçirilmesinin ardından, III. Gıyaseddin Keyhüsrev’in annesi, iki torununu Konya’ya hükümdar olarak göndermiş ve bu süreçte Eşrefoğlu ile birlikte Güneri Bey’i de davet etmiştir. Güneri Bey, III. Gıyaseddin Mesud’un annesiyle anlaşarak Konya’da Selçuklu Devleti’nden beylerbeyi unvanı almıştır. Ancak Kayseri’de bulunan II. Mesud, III. Gıyaseddin Keyhüsrev’in oğullarına karşı mücadele başlatmış ve kısa süre içerisinde Konya üzerinde hâkimiyet kurmuştur.⁹⁸

II. Gıyaseddin Mesud döneminde de Selçukluların Karamanoğulları ve diğer Türkmen unsurlar üzerindeki baskısı devam etmiştir.⁹⁹ Bu dönemde Güneri Bey’in liderliğindeki Karamanoğulları, birkaç kez Konya üzerine sefer düzenlemiştir.¹⁰⁰ Ayrıca, 1256 yılında Ermenilerin elinde bulunan Tarsus’a yönelik seferler gerçekleştirilmiştir. Ancak bu seferlerin ardından Ermeni Kralı III. Leon’un Argun’a yaptığı şikâyet sonucunda Moğol ve Selçuklu orduları Güneri Bey’i kuşatma girişiminde bulunmuş, fakat bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu süreçte Konya kenti de önemli ölçüde tahrip edilmiştir.¹⁰¹ Güneri Bey, uzun yıllar süren siyasi ve askerî mücadelesinin ardından 1300 yılında vefat etmiştir.¹⁰²

⁹⁵ Sergikaya, **a.g.t.**, s.18.

⁹⁶ Yahya Başkan, “Karamanoğlu Mehmed Bey’in Mezarı Meselesi”, **Osmanlı’nın İzinde Prof.Dr. Mehmet İpşirli Armağanı**, 2013, cilt: I, s. 249.

⁹⁷ Sergikaya, **a.g.t.**, s.18.

⁹⁸ Uzunçarşılı, **Anadolu...**, s.7.

⁹⁹ Tekindağ, **a.g.m.**, s.319.

¹⁰⁰ Sergikaya, **a.g.t.**, s.19.

¹⁰¹ Ünal, **a.g.t.**, 121.

¹⁰² Uzunçarşılı, **Anadolu...**, s. 8.

1.3.5. Meceddeddin Mahmud

Güneri Bey'in vefatından sonra Karamanoğulları'nın yönetimi, kardeşi Mahmut Karaman'ın idaresine geçmiştir.¹⁰³ Güneri Bey hayattayken, Meceddeddin Mahmud Antalya'yı ele geçirmiş ve Memlük Sultanı Melik Eşref adına hutbe okutmuştur.¹⁰⁴ Ancak Meceddeddin Mahmud Bey'in yönetimde tam olarak ne kadar süre kaldığına ilişkin kesin bilgiler mevcut değildir. Bilinen, 1303 yılında hayatını kaybettiğidir.¹⁰⁵

1.3.6. Burhaneddin Musa ve Yahşi Bey

Mahmud Bey'in 1307 yılında vefatının ardından, aile üyeleri arasında yaşanan anlaşmazlıklar sonucu Memlükler, Karamanoğulları üzerinde önemli bir nüfuz elde etmişlerdir.¹⁰⁶ Mahmud Bey'in oğullarından Musa Bey Larende'de, Yahşi Bey ise Konya'da iktidarı ele geçirmiştir.¹⁰⁷ Yahşi Bey döneminde, Moğollara karşı yürütülen faaliyetler Anadolu'da kısmi bir serbestlik ortamının oluşmasına imkân sağlamıştır¹⁰⁸. Ancak bu gelişme, İlhanlıların Anadolu üzerindeki otoritelerini yeniden tesis etme çabasına yol açmış ve bu doğrultuda Emir Çoban 1314 yılında Anadolu'ya gönderilmiştir. Emir Çoban Konya'yı ele geçirerek bölgeyi İlhanlı egemenliği altına almış, ardından oğlu Demirtaş'ı bölgede bırakıp Azerbaycan'a geri dönmüştür.¹⁰⁹

1.3.7. Bedreddin İbrahim Bey

Yahşi Bey'in ölümünün ardından Karamanoğulları'nın başına İbrahim Bey geçmiştir.¹¹⁰ Kardeşi Musa Bey'e muhalefet eden İbrahim Bey, Memlük Sultanı Melik Nasır'ın desteğini alarak Larende'de beyliğini ilan etmiştir. Bu süreçte Memlükler, Musa Bey'e Ermenek'i, İbrahim Bey'e ise Larende'yi tahsis etmiş ve İbrahim Bey Memlükler adına sikke kestirmiştir.¹¹¹ İlhanlı kumandanı Demirtaş'ın Anadolu'dan ayrılarak Mısır'a gitmesinin ardından İbrahim Bey, Konya üzerinde de hâkimiyet

¹⁰³ Kesik, *Türkiye...*, s.351.

¹⁰⁴ Uzunçarşılı, *Anadolu...*, s. 8.

¹⁰⁵ Tekindağ, *Karamanlılar...*, s.320.

¹⁰⁶ Kopruman, *Karaman Oğulları...*, s. 50.

¹⁰⁷ Çiftçioğlu, *Vakfiyelere...*, s. 4-5.

¹⁰⁸ Kesik, *Türkiye...*, s. 351.

¹⁰⁹ Kesik, *Türkiye...*, s. 351..

¹¹⁰ Kesik, *Türkiye...*, s. 351..

¹¹¹ Uzunçarşılı, *Anadolu...*, s. 9.

kurmuş ve böylece Karamanoğulları uzun yıllar boyunca Konya’da hüküm sürerek siyasi ve askerî güçlerini önemli ölçüde artırmışlardır.¹¹²

1.3.8. Halil Bey

Bedreddin İbrahim Bey’in emirlik görevinden feragat etmesinin ardından, beyliğin idaresi Halil Bey’e geçmiştir.¹¹³ Ancak Halil Bey, uzun süre beyliğin başında kalamamış ve 1340 yılında vefat etmiştir. Bu gelişme üzerine, beyliğin yönetimi tekrar Bedreddin İbrahim Bey’in eline geçmiştir.

1.3.9. Fahriddün Ahmet Bey

Bedreddin İbrahim Bey’in oğlu olan Fahrüddin Ahmed Bey, babasının vefatının ardından Karaman Beyliği’nin başına geçmiştir. Ancak saltanatı uzun sürmemiştir. Ocak 1350 tarihinde vefat ettiği, türbesindeki kitabe aracılığıyla anlaşılmaktadır. Fahrüddin Ahmed Bey, kardeşi Şemsüddin ile birlikte, Karaman’daki Emir Musa Paşa Medresesi’nde defnedilmiştir.¹¹⁴

1.3.10. Şemseddin Bey

Bedreddin İbrahim Bey’in oğullarından biri olan Şemsüddin Bey, kardeşi Fahrüddin Ahmed Bey’in öldürülmesinin ardından 1350 yılında Karaman Beyliği’nin başına geçmiştir. Ancak iktidarı kısa sürmüş; kendisine karşı hasmane tutum sergileyen ve hükümdarlık iddiasında bulunan kardeşi Karaman Bey tarafından 1352 yılında zehirlenerek öldürülmüştür.¹¹⁵ Şemsüddin Bey’in ölümünün ardından halk arasında büyük bir huzursuzluk meydana gelmiş, bu gelişmeler neticesinde Ermenek Beyi olan amcaları Burhanüddin Musa, halkın talebiyle devletin başına geçirilmiştir.

1.3.11. Burhaneddin Musa Bey (Emir Musa)

Şemseddin Bey’in kardeşi tarafından öldürülmesinin ardından Karaman Beyliği’nin başına amcası Burhanüddin Musa geçmiştir. Daha önce Larende ve bir süre de Ermenek beyliğini yöneten Emir Musa, Şikârî’nin aktardığına göre aynı zamanda müftü, şeyh ve vaiz kimliğiyle de tanınmaktadır. Emir Musa, beyliğin içinde

¹¹² Sergikaya, **a.g.t.**, s. 20.

¹¹³ Tekindağ, **a.g.m.**, s.320.

¹¹⁴ Şikari, **a.g.e.**, s.15.

¹¹⁵ Şikari, **a.g.e.**, s. 15.

sükûneti sağladıktan sonra yönetimi Seyfeddin Süleyman Bey ile Karaman Bey'e devretmiş ve kendisi Mut'a çekilmiştir. 1356 yılında vefat eden Emir Musa, Ermenek'te yaptırmış olduğu Tol Medrese'nin bitişiğindeki türbeye defnedilmiştir.¹¹⁶ Emir Musa'nın siyasetten çekilmesinin ardından Karamanoğulları'nın başına Seyfeddin Süleyman Bey geçmiş, ordu komutanlığı ise kardeşi Alâaddin Ali Bey'e verilmiştir. Ancak bu dönemde asıl siyasi ve askerî güç Alâaddin Ali Bey'in elinde toplanmıştır. Seyfeddin Süleyman'ın bir suikast sonucu öldürülmesinin ardından ise Karamanoğulları Beyliği'nin yönetimi doğrudan Alâaddin Ali Bey'in eline geçmiştir.

1.3.12. Seyfeddin Süleyman Bey

Bu dönemde Alâaddin Ali Bey, ordu komutanı sıfatıyla oldukça etkin bir rol üstlenmiş ve çeşitli bölgelerde yoğun askerî faaliyetlerde bulunmuştur. Ancak onun seferde bulunduğu bir sırada, Beylik yönetiminde bulunan Seyfeddin Süleyman Bey bir suikast sonucu hayatını kaybetmiştir.¹¹⁷

1.3.13. Alaeddin Ali Bey

Karaman Beyliği'nde kardeşi Seyfeddin Süleyman Bey'in ölümünden sonra tahta geçen Alâeddin Ali Bey, Halil Bey'in oğludur.¹¹⁸ Alâeddin Bey, cesareti ve mücadeleci yapısıyla yalnızca beyliğin sınırlarını genişletmekle kalmamış, aynı zamanda bölgedeki siyasi dengelere doğrudan müdahale eden bir lider profili çizmiştir. Osmanlı hükümdarı I. Murad'ın kızı Melek Hatun ile yaptığı evlilik, hem siyasi prestijini artırmış hem de Ali ve Mehmed adlı iki oğlunun doğumuyla hanedan içi devamlılığı sağlamıştır.¹¹⁹

Alâeddin Bey'in iktidarı sırasında Hamidoğulları'ndan bazı bölgeleri ele geçirmesi, Germiyanogulları'na yönelik akınlar düzenlemesi ve Kayseri'deki Eratnalı hükümdarına karşı seferler düzenlemesi, onun agresif dış politikasının önemli göstergelerindendir. Ayrıca, Sivas'ta Kadı Burhaneddin Ahmed'e karşı yürüttüğü

¹¹⁶ Şikari, a.g.e, s. 16.

¹¹⁷ a.g.e., s. 16.

¹¹⁸ Başkan, Karamanoğullarının..., s. 284.

¹¹⁹ Şikari, a.g.e., s. 16.

mücadelede varlık göstermiş ve Memlüklerle diplomatik ilişkiler kurarak bölgesel ağırlığını artırmaya çalışmıştır.¹²⁰

Bu dönemde Karamanoğulları ile Osmanlılar arasındaki ilk ciddi çatışmalar da başlamıştır. Osmanlıların Hamidoğulları'ndan satın aldığı Yalvaç, Karaağaç, Seydişehir ve Beyşehir gibi bölgeler, I. Murad'ın Balkanlar'daki seferinden faydalanan Alâeddin Bey tarafından işgal edilmiştir.¹²¹ Bununla birlikte Karamanoğulları, Eratnalılar ve Ankara Ahileriyle iş birliği yaparak Osmanlılara karşı ortak bir cephe oluşturmaya çalışmış, ancak bu girişim beklenen başarıyı getirmemiştir.¹²² Bu gelişmeler üzerine I. Murad, Karaman Beyliği üzerine bir sefer düzenlemiş, Konya önlerinde yapılan çatışmada Alâeddin Bey mağlup olmuş ve Konya Kalesi'ne sığınmak zorunda kalmıştır. Ardından, eşi Melek Hatun'un arabuluculuğuyla 1386 yılında bir barış antlaşması imzalanmış, Hamidoğulları topraklarının Osmanlı hakimiyetinde kalması kabul edilmiştir.¹²³

I. Murad'ın 1389'da Kosova Savaşı'nda hayatını kaybetmesi Anadolu'da güç dengelerini yeniden hareketlendirmiştir. Bu ortamdan yararlanmak isteyen Alâeddin Bey, Beyşehir üzerine yeni bir sefer düzenlemiş; ancak Yıldırım Bayezid'in hızlı ve kararlı müdahalesiyle karşılaşmıştır. Bu gelişme sonucunda Alâeddin Bey, Beyşehir'i Osmanlılara iade etmek zorunda kalmış ve geri çekilmiştir.¹²⁴ Alâeddin Bey'in Osmanlılara karşı sürdürdüğü mücadele, nihayetinde onun sonunu hazırlamıştır. 1398 yılında Yıldırım Bayezid tarafından düzenlenen sefer sonucunda Alâeddin Bey öldürülmüş ve böylece Karaman Beyliği üzerindeki Osmanlı nüfuzu önemli ölçüde pekiştirilmiştir.

1.3.14. Nasreddin Mehmed Bey

1402 yılında Osmanlı Devleti'nin Ankara Savaşı'nda Timur'a karşı aldığı ağır yenilginin ardından, Anadolu'daki siyasi dengeler köklü biçimde değişmiştir. Timur, Anadolu'da fethedilen bölgeleri eski beylerine iade etmiş ve bu kapsamda

¹²⁰ Uzunçarşılı, *Anadolu...*, s. 13.

¹²¹ Şikari, *a.g.e.*, s. 17.

¹²² Uzunçarşılı, *Anadolu...*, s. 13.

¹²³ Sergikaya, *a.g.t.*, s. 21.

¹²⁴ *a.g.t.*, s. 21.

Karamanoğulları da Kırşehir, Kayseri, Sivrihisar ve Beypazarı gibi önemli merkezlere yeniden sahip olmuştur.¹²⁵

Bu süreçte Karaman Beyliği'nin yönetimi, Alâeddin Bey'in oğulları arasında paylaşılmıştır: Mehmed Bey Karaman'da hükümdar, Ali Bey ise Niğde'de emir olarak beyliğin başına geçmiştir.¹²⁶ Osmanlı Devleti'nin Fetret Devri'nde yaşadığı zayıflıktan yararlanmak isteyen Mehmed Bey, Çelebi Mehmed'in Rumeli'de kardeşi Musa Çelebi ile meşgul olduğu bir dönemde harekete geçmiştir. Germiyanogulları'na ait topraklara saldıran Mehmed Bey, Afyon ve Kütahya'yı işgal etmiş, ardından Bursa'ya kadar ilerleyerek şehri tahrip etmiştir.¹²⁷ Bu gelişmeler üzerine Osmanlı hükümdarı Çelebi Mehmed, karşı bir harekât düzenlemiş ve Karamanoğulları'na ait Akşehir, Beyşehir, Seydişehir ve Otluk Hisarı gibi bölgeleri ele geçirmiştir. Ardından Konya'yı kuşatmışsa da başarılı olamamıştır.¹²⁸ Bu çatışmalar neticesinde, 1414 yılında Karamanoğulları ile Osmanlılar arasında bir barış anlaşması yapılmıştır.¹²⁹ Ancak barış uzun ömürlü olmamış, ertesi yıl Mehmed Bey yeniden Osmanlılar aleyhine faaliyetlere girişmiştir. Fakat bu girişim de başarısızlıkla sonuçlanmış ve Mehmed Bey, Çelebi Mehmed'den af dilemek zorunda kalmıştır. Bu tarihten itibaren bölgedeki güç dengesini koruma çabası içine giren Mehmed Bey, Memlük Sultanlığı adına sikke kestirerek siyasi bağımsızlığını sağlamlaştırmaya çalışmıştır.¹³⁰

Öte yandan, Memlüklerle Tarsus bölgesi yüzünden yaşanan anlaşmazlıklar Mehmed Bey'in Memlüklere karşı olumsuz tutum geliştirmesine yol açmıştır. Bu gelişmeler üzerine Memlük ordusu Kayseri, Niğde, Ereğli ve Larende şehirlerini tahrip etmiş ve Karaman Beyliği'nin yönetimini Ali Bey'e devretmiştir.¹³¹ Mehmed Bey ise, Dulkadiroğulları tarafından esir alınmış ve 1420 yılında Mısır'a götürülmüştür. Memlükler, bu süreçte Konya dışındaki tüm Karaman topraklarını Ali Bey'in idaresine bırakmıştır.¹³²

¹²⁵ Sergikaya, **a.g.t.**, s. 21.

¹²⁶ Merçil, **a.g.e.**, s. 304.

¹²⁷ Kesik, **Türkiye...**, s. 357.

¹²⁸ Âşıkpaşazâde, **Osmanlı Tarihi 1285-1502**, (N. Öztürk, Çev.) Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2013, s. 118.

¹²⁹ Uzunçarşılı, **Anadolu...**, s. 18.

¹³⁰ Tekindağ, **a.g.m.**, s.324.

¹³¹ Çiftçioğlu, **a.g.t.**, s. 11.

¹³² Tekindağ, **a.g.m.**, s.324.

2.3.15. Ali Bey

Mehmed Bey'in Antalya'da vefatının ardından, kardeşi Ali Bey Konya'da hükümdarlığını ilan ederek Karaman Beyliği'nin başına geçmiştir. Ancak Mehmed Bey'in oğulları İbrahim ve İsa Beyler, yaşanan taht mücadelesi karşısında Osmanlı Devleti'ne sığınmak zorunda kalmışlardır.¹³³ Osmanlı Sultanı II. Murad'ın desteğini alan İbrahim Bey, bu yardım sayesinde Karaman topraklarına geri dönmüş ve Konya üzerinde hâkimiyet kurmuştur. Bunun üzerine Ali Bey, Niğde'ye çekilmek zorunda kalmıştır.¹³⁴

1.3.16. Taceddin 2. İbrahim Bey (1323-1464)

Büyük hedefleri olan Taceddin İbrahim Bey, Karaman Beyliği'nin sınırlarını genişletme amacıyla çeşitli ittifaklar kurmuş ve özellikle Osmanlılar ile gerilimi tırmandırmıştır. 1433 yılında Sırp ve Macarlarla bir ittifak yaparak Eğridir ve Isparta gibi Hamidoğulları şehirlerini işgal etmiş, ardından II. Murad'ın üzerine yürümeyi planlamıştır. Ancak Osmanlı tehdidi karşısında geri adım atarak İç-İl bölgesine çekilmiş ve barış talebinde bulunmuştur. 1435 yılında yapılan antlaşma ile Hamidoğulları topraklarının Osmanlı sancağı olduğunu resmen kabul etmek zorunda kalmıştır.¹³⁵

Öte yandan İbrahim Bey, Dulkadiroğulları üzerine düzenlediği seferlerde önemli başarılar kazanmış; Kayseri, Ürgüp, Develi Karahisar (Yeşilhisar) ve Uçhisar gibi şehir ve kaleleri Karaman Beyliği topraklarına katmıştır. Ancak Osmanlı düşmanlığı politikasından tamamen vazgeçmemiştir. 1442 yılında Macarların Osmanlılara saldırmasıyla paralel bir harekât düzenleyen İbrahim Bey, Beylerbeyi Turgutoğlu Hasan Bey komutasındaki birliklerle Osmanlı topraklarına saldırmış; Ankara, Beypazarı, Kütahya, Karahisar, Bolvadin ve Hamid-ili'nde yağma ve tahribatta bulunmuştur.¹³⁶ Bu saldırılara karşılık olarak II. Murad, Mısırlı âlimlerden aldığı fetvalarla meşruiyet sağladıktan sonra büyük bir ordu ile Karaman topraklarına

¹³³ İbrahim Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi (Cilt 1)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s. 379.

¹³⁴ Çiftçioğlu, **a.g.t.**, s. 12.

¹³⁵ Âşıkpaşazâde, **a.g.e.**, s. 107-108.

¹³⁶ Muharrem Kesik, **Anadolu Türk Beylikleri**, Bilge Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 357.

girmiş ve geniş çaplı bir karşı harekât düzenlemiştir. İbrahim Bey yine İç-İl'e çekilmiş, bu kez hanımı ve veziri Server Ağa aracılığıyla barış teklif etmek zorunda kalmıştır. II. Murad, Macarların Segedin Antlaşması'nı bozması nedeniyle bu barış talebini kabul etmiş ve Ağustos 1444'te imzalanan anlaşmayla İbrahim Bey, Osmanlılara karşı herhangi bir saldırıdan kaçınmayı, gerektiğinde asker göndermeyi ve oğlunu rehin olarak vermeyi taahhüt etmiştir.

İbrahim Bey, 1448 yılında Kıbrıs Krallığı'na ait Körkes (Korikos) Kalesi'ni ele geçirmiş ve Konya'yı resmî başkent ilan ederek Keykubad Sarayı'nda (Alâeddin Köşkü) ikamet etmeye başlamıştır. Taceddin İbrahim Bey'in Çelebi Sultan Mehmed'in kızıyla evliliğinden Pir Ahmed, Kasım ve Alâeddin adlarında oğulları dünyaya gelmiştir. Veliaht olarak büyük oğlu İshak Bey'i belirlemişti. Ancak İbrahim Bey'in ağır şekilde hastalanması üzerine Pir Ahmed, Konya'da bağımsız hükümdarlığını ilan etmiş, İbrahim Bey ise oğlu İshak'la birlikte Gevele Kalesi'ne kaçmaya çalışırken yolda hayatını kaybetmiştir (1464). Naaşı Larend'e'ye götürülerek burada kendi adına yaptırdığı türbeye defnedilmiştir.¹³⁷ Taceddin İbrahim Bey, Karaman Beyliği tarihinde önemli bir figür olarak öne çıkar. Larend'e ve Konya'da inşa ettirdiği imaretler başta olmak üzere pek çok hayır eseri bırakmıştır. Aynı zamanda âlim ve edipleri koruyup himaye etmiş; çağdaşı Fransız seyyah Bertrandon de la Broquière tarafından otuz iki yaşlarında, yakışıklı bir hükümdar olarak tanımlanmıştır.

İbrahim Bey'in ölümünün ardından Karaman Beyliği'nde iç karışıklıklar başlamıştır. Oğulları arasında yaşanan iktidar mücadelesinde, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın desteğiyle İshak Bey beyliğin yönetimini ele geçirmiştir. Bu gelişmeye karşılık Pir Ahmed Bey, Fatih Sultan Mehmed'den yardım talebinde bulunmuş ve sağlanan Osmanlı desteğiyle beyliği kontrol altına almıştır. Ancak Pir Ahmed Bey'in kısa süre sonra Venediklilerle ittifaka yönelmesi, Fatih Sultan Mehmed'i harekete geçirmiştir. Bunun üzerine düzenlenen Karaman Seferi sonucunda Konya ve Karaman şehirleri Osmanlı topraklarına katılmış; Karaman halkı ise İstanbul ve Anadolu'nun farklı bölgelerine iskân edilmiştir.

1.3.17. Pir Ahmed Bey

¹³⁷ Şikari, a.g.e., s. 24.

İbrahim Bey'in vefatının ardından, Karamanoğulları toprakları kardeşler arasında bölüştürülmüştür. Bu paylaşım sonucunda İshak Bey, Silifke, Ermenek ve Mut bölgelerini; Pir Ahmed Bey ise ova kesimlerini ve Konya'yı yönetimi altına almıştır.¹³⁸ 1465 yılında Osmanlı Devleti'nin desteğini arkasına alan Pir Ahmed, kardeşi İshak Bey karşısında üstünlük sağlamış ve birkaç yıl boyunca Karamanoğulları Beyliği'ni tek başına yönetmiştir.¹³⁹

Ancak ilerleyen yıllarda, Osmanlıların batıdaki askeri meşguliyetinden yararlanmak isteyen Pir Ahmed, Osmanlı topraklarına yönelik saldırılarda bulunmuştur. Bu girişimler üzerine Fatih Sultan Mehmed, Gevele Kalesi'ne sefer düzenleyerek Konya'yı Osmanlı egemenliğine almış, Pir Ahmed ise Larende'ye çekilmek zorunda kalmıştır. Fatih Sultan Mehmed, Konya'ya kendi oğlu Şehzade Mustafa'yı vali olarak bırakmış ve ardından İstanbul'a dönmüştür.¹⁴⁰

Osmanlı hâkimiyetine karşı direnişi sürdüren Pir Ahmed, kardeşi Kasım Bey ile birleşerek tekrar harekete geçmiştir.¹⁴¹ İki kardeş, eski Karaman şehirlerinden Aksaray, Ereğli, Develi ve Niğde'yi ele geçirmişlerdir. Bunun üzerine Osmanlılar, İshak Paşa komutasında bir ordu sevk etmiş ve iki kardeş bu savaşta ağır bir yenilgiye uğramıştır.¹⁴² Savaş sonrasında Pir Ahmed, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'a sığınırken; Kasım Bey, sarp bölgelere çekilmiş ve kardeşi Pir Ahmed'den yardım beklemiştir.¹⁴³ Bu gelişmeleri takiben, Osmanlı komutanı Gedik Ahmed Paşa 1474 yılında Silifke'den başlayarak Karaman topraklarını sistemli şekilde Osmanlı idaresine katmıştır.¹⁴⁴ Pir Ahmed'in ölümünün ardından, kardeşi Kasım Bey bir süre daha Silifke'de Osmanlı Devleti'ne tâbi olarak hüküm sürmüştür. Ancak Kasım Bey'in 1483 yılında ölmesiyle Karamanoğulları'nın siyasi varlığı daha da zayıflamıştır.

İbrahim Bey'in torunu Turgudoğlu Mahmud, İçel bölgesinde kısa süreli bir beylik kurmuşsa da, 1487 yılında Memlükler tarafını tutması üzerine Osmanlı kuvvetleri tarafından bölgeye müdahale edilmiş ve Mahmud Bey Halep'e sığınmak

¹³⁸ Sergikaya, **a.g.t.**, s. 23.

¹³⁹ Şikari, **a.g.e.**, s. 25.

¹⁴⁰ Kesik, **Türkiye...**, s.360.

¹⁴¹ Uzunçarşılı, **Anadolu...**, s. 32.

¹⁴² Çiftçioğlu, **a.g.t.**, s. 15.

¹⁴³ Uzunçarşılı, **Anadolu...**, s. 18.

¹⁴⁴ Merçil, **a.g.e.**, s. 307.

zorunda kalmıştır. Böylece Karamanoğulları Beyliği, uzun yıllar süren mücadeleler sonucunda tarih sahnesinden çekilmiş ve toprakları kesin olarak Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.¹⁴⁵

1.4. Karamanoğullarının Kültür ve Sanat Ortamı

Karamanoğulları Beyliği'nin kültürel ve sanatsal faaliyetleri, hem Selçuklu mirasını devralma arzusu hem de kendi siyasi varlıklarını meşrulaştırma gayretleri doğrultusunda biçimlenmiştir. Beyliğin yerleşim merkezlerinin seçimi ve bu merkezlerdeki mimari faaliyetler, yalnızca estetik bir gayeye değil, aynı zamanda siyasi bir temsil ve meşruiyet inşasına da hizmet etmiştir. Özellikle Ermenek ve Larende gibi merkezler, hem yerleşik Türk nüfusunun yoğunlaştığı hem de beyliğin mimari üretiminin şekillendiği alanlar olarak ön plana çıkar. Bu bölgeler, Karamanoğulları'nın kendi siyasi ve kültürel kimliğini kurduğu alanlar olmuştur.

Mimari açıdan değerlendirildiğinde, Karamanoğulları dönemi yapıları Anadolu Selçuklu mimarisinin genel izlerini taşımakla birlikte, bölgesel malzeme kullanımı, plan şemalarındaki çeşitlilik ve üslup farklılıkları açısından özgün nitelikler sergiler. Bu dönemde inşa edilen Cami, medrese, darülhuffaz, zaviye, hamam, han, köprü ve imaret yapıları, hem kamu ihtiyaçlarını karşılayan fonksiyonel yapılar olmuş, hem de siyasi iktidarın meşruiyetini yansıtan simgeler haline gelmiştir. Bu yapılar, zaman içinde yalnızca ibadet veya eğitim alanları değil, aynı zamanda sosyal yardımlaşma, konukseverlik, ulaşım ve haberleşme işlevleriyle de bütüncül bir kamusal alanın unsurlarına dönüşmüştür.

Sanat ve eğitimin önemli kurumlarından biri olan medreseler, Karamanoğulları döneminde hem ilmi hem de mimari açıdan büyük bir gelişim göstermiştir. Larende başta olmak üzere, devletin siyasi merkezinde yer alan şehirlerde kurulan medreseler, Selçuklu eğitim geleneğinin bir devamı niteliğindedir. Bu kurumlarda tefsir, hadis, fıkıh gibi dinî ilimlerin yanı sıra; tıp, astronomi ve felsefe gibi pozitif bilimlerin de öğretildiği anlaşılmaktadır. Medreselerde görev yapan müderris ve muidlerin nitelikleri özenle belirlenmiş; müfredat yapısı ile derslerin işleyişine dair düzenlemeler vakfiye belgelerinde açıkça ifade edilmiştir. Medrese sistemi yalnızca akademik

¹⁴⁵ Sergikaya, a.g.t., s. 23.

faaliyetlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda sosyal destek mekânizmaları da geliştirilerek öğrencilere maaş ve barınma imkânları sunulmuştur. Bu müesseselerin mali sürdürülebilirliği ise bağ, bahçe, değirmen ve dükkân gibi vakıf gelirleriyle sağlanmıştır.

Eğitim alanında yalnızca medreseler değil, darülhuffazlar da önemli rol oynamıştır. Özellikle kıraat ilminin öğretildiği bu yapılar, Karaman, Ermenek ve Konya gibi merkezlerde yoğunlaşmıştır. Şeyhülhuffaz, muallim ve reisülhuffaz gibi hiyerarşik yapıya sahip olan bu kurumlar, yalnızca hafız yetiştirme amacı gütmemiş, aynı zamanda eğitim disiplini, müfredat düzeni ve vakıf gelirleriyle kurumsal kimlik kazanmışlardır.

Karamanoğulları döneminin bir diğer önemli kurumu ise zaviyelerdir. Göçebe Türkmen nüfusunun yerleşik hayata geçiş sürecinde sosyal, dini ve kültürel bir dönüştürücü rol üstlenen zaviyeler, aynı zamanda halkın dini eğitim ihtiyacına cevap veren yaygın kurumlardır. Bu yapıların içerisinde mescid, türbe, derviş odaları, kütüphane, hamam gibi birimler yer almakta; görevli kadrolar ise şeyh, imam, müezzin, kayyım, ferrâş gibi farklı rolleri içermektedir. Zaviyeler, özellikle kırsal alanda, medreselerin ulaşmadığı kesimlere dini ve ahlaki eğitim sunarak dini toplumsallaşmanın araçları haline gelmişlerdir. Ayrıca, bu kurumların vakfiye düzenlemelerinde belirtilen ayrıntılar, onların yalnızca birer dini merkez değil, aynı zamanda sosyal yardımlaşma ve yerel dayanışma kurumları olduğunu göstermektedir.

Karamanoğulları'nın kültürel kimliğini inşa sürecinde Türkçenin resmî dil ilanı da dönüm noktası olmuştur. 1277 yılında Mehmed Bey tarafından yayımlanan fermanla Farsça ve Arapça'nın resmi dil konumuna son verilmiş ve Türkçe, hem yazı hem de yönetim dili haline getirilmiştir.¹⁴⁶ Bu adım, yalnızca bir dil politikası değil, aynı zamanda Türk-İslam kimliğinin Anadolu'da yeniden tahkim edilmesinin sembolüdür. Türkçenin resmî dil olması, edebi üretimin de önünü açmış; bu süreçte yazılmış eserler, beyliğin milli duruşunun birer göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Özellikle Mehmed Bey ve Alâeddin Bey gibi hükümdarların kültürel faaliyetlere verdiği önem, onların siyasi stratejilerinin bir uzantısı olarak da okunabilir.

¹⁴⁶ Başkan, **Karamanoğlu Mehmed Bey..**, s. 249.

Medreseler, Camiler, türbeler ve zaviyeler gibi yapıların yalnızca ibadet ve eğitim fonksiyonları değil, aynı zamanda siyasi bir meşruiyet zemini oluşturdukları açıktır. Bu yapılar aracılığıyla hem halkla doğrudan bir temas kurulmuş, hem de merkezi otoritenin halk nezdinde itibarı güçlendirilmiştir. Özellikle kadınların vakıf kurarak zaviye yaptırması, dönemin toplumsal yapısında kadınların dini ve hayırseverlik alanlarında nasıl aktif roller üstlendiğini de ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Karamanoğulları Beyliği döneminde kültür ve sanat, yalnızca estetik üretim değil, aynı zamanda sosyal organizasyonun, siyasi meşruiyetin ve dini temsilin bir aracı olarak işlev görmüştür. Selçuklu mirasının özgün yorumlarla sürdürüldüğü bu dönemde inşa edilen yapılar, vakıf düzenlemeleri ve dil politikaları, Anadolu'da Türk-İslam kimliğinin pekişmesinde önemli rol oynamıştır. Eğitim kurumlarından mimariye, vakıf sisteminden edebi faaliyetlere kadar geniş bir yelpazede şekillenen bu kültürel yapılanma, beyliğin sadece bir siyasi aktör değil, aynı zamanda bir medeniyet kurucusu olduğunu göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

VAKIF KURUMU VE VAKFİYELER

2.1. Vakıf Kavramının Tanımı ve Hukuki Çerçevesi

“Vakıf” terimi, etimolojik olarak Arapçadan gelir ve sözlükte, bir malın satılmaksızın hayır işlerine adanması anlamına gelir. Bunun yanı sıra; durmak, durdurmak, alıkoymak, hapsetmek, bekletmek ve adamak gibi çok yönlü anlamlar da taşır.¹⁴⁷ Terimsel anlamda ise vakıf; bir malın, özel mülkiyet statüsünden çıkarılarak kamu yararına ve süreklilik arz edecek şekilde tahsis edilmesi olarak tanımlanabilir. Bu anlayışa göre, vakfedilen mal, sahibinin mülkiyetinden çıkarılır; temlik ve temellük işlemine konu edilemeyecek şekilde “Allah yolunda” sabitlenir. Bu türden bir tahsis, malın gelirinden toplumsal fayda elde edilmesini ve bu faydanın uzun vadede korunmasını amaçlar. Dolayısıyla vakıf, bireysel mülkiyetin kamusal bir değere dönüştürülmesidir.

Türk Dil Kurumu, vakfı “belli bir hizmetin sürekliliğini sağlamak amacıyla belirli şartlar altında ayrılan mülk ya da para” olarak tanımlarken¹⁴⁸; Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi ise vakfı, İslam toplumlarında önemli sosyal ve kültürel işlevler üstlenen bir hayır kurumu olarak nitelendirmektedir. Bu tanımlar, vakfın yalnızca bir mülkiyet aktarımı değil, aynı zamanda bir toplumsal dayanışma aracı olduğunu da ortaya koymaktadır.¹⁴⁹ Aynı zamanda vakıf, bireyin kendi malını, ihtiyaç sahibi insanların kullanımına sunmasıyla, hem bireysel sorumluluğu hem de toplumsal faydayı bir araya getiren bir uygulamadır. Vakıf kavramı, çok boyutlu bir içeriğe sahiptir. Dini, hukuki ve iktisadi açıdan farklı anlam alanlarına sahiptir. Ekonomik bir perspektiften bakıldığında vakıf; bireylerin emek, sermaye ve zamanla elde ettikleri malvarlıklarını, kişisel çıkar gözetmeksizin toplumla paylaşma iradesini yansıtan gönüllü bir sistemdir. Dini bakış açısıyla ise vakıf, hem dünyevi faydayı hem de ahiret saadetini kazanma amacıyla ortaya konan kalıcı bir iyilik biçimidir. Bu yönüyle Cami,

¹⁴⁷ Yediyıldız “Vakıf” TDV İslam Ansiklopedisi, 2017, s. 153.

¹⁴⁸ a.g.m., s. 153.

¹⁴⁹ Ahmet Gökçen, “Vakıfların Ekonomik Yönü ve Vakıf Müesseselerinin İktisadi Tesirleri”, *Vakıf Haftası Dergisi*, S. 2, 1985, s. 125.

medrese, hastane gibi sosyal hizmet birimlerinin kurulmasına zemin hazırlayan bir ibadet biçimi olarak da değerlendirilir.

Hukuki açıdan ise vakıf, Türk Medeni Kanunu’nun 101. maddesinde, gerçek veya tüzel kişilerin, yeterli mal ve hakları, belirli ve sürekli bir amacın gerçekleştirilmesi amacıyla tahsis etmeleriyle oluşan, tüzel kişiliğe sahip mal toplulukları olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, vakfın yalnızca dini temellerle değil, aynı zamanda modern hukuk sistemleriyle de uyumlu olduğunu göstermektedir.¹⁵⁰ Vakıf yoluyla özel mülkiyetten çıkan malvarlığı, ne devletin doğrudan malı olur ne de özel mülkiyete geri döner; bu durum, üçüncü tür bir mülkiyet alanı olarak tanımlanan ve “üçüncü sektör” kavramıyla anılan benzersiz bir yapı oluşturur.¹⁵¹ Bu bağlamda vakıflar, belirli ve süreklilik arz eden bir amacı gerçekleştirmek üzere, gerçek ya da tüzel kişiler tarafından yeterli mal ve hakların tahsisiyle oluşturulan ve tüzel kişilik statüsüne sahip yapılar olarak tanımlanabilir. Vakıf kurumu, tarihsel süreçte bireyler arasındaki yardımlaşma ve dayanışma düşüncesinin hukuki bir zemin üzerinde yapılandırılarak süreklilik kazandığı kurumsal bir formdur.¹⁵² Modern Türkiye’de ise Türk Medeni Kanunu çerçevesinde kurulan vakıflar, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu’nda yer alan düzenlemeler doğrultusunda “yeni vakıf” olarak nitelendirilmiştir.¹⁵³ İslam hukuk geleneği içerisinde vakıf, detaylı hükümlerle düzenlenmiş, başlı başına ayrı bir ilmi disiplinin konusu haline gelmiştir. Bu yönüyle vakıf, sadece bireysel hayırseverlik değil, aynı zamanda İslam toplumlarında örgütlü sosyal yardımlaşmanın ve kurumsallaşmış adaletin bir aracıdır. Vakıflar, tarih boyunca sadece fakirleri gözetmek amacıyla değil, aynı zamanda imar faaliyetlerini sürdürmek, ilmi desteklemek, kamu hizmetlerini yaygınlaştırmak ve bazen de vergi yükümlülüklerinden kurtulmak ya da mülk güvenliği sağlamak gibi çeşitli amaçlarla kurulmuştur.¹⁵⁴ Bu kurumların, tarih boyunca sosyal refahın sağlanmasında oynadığı rol göz önüne alındığında, vakıfların kâr amacı gütmeyen, gelir dağılımında denge sağlayan, gönüllü servet transferini

¹⁵⁰ T.C. Resmi Gazete, 2001, s. 24607

¹⁵¹ Hüseyin Arslan, “Sosyal Politika Aracı Olarak Vakıflar ve İstihdam Etkisi”, **Akademik Bakış Dergisi**, S. 63, 2017, s. 413.

¹⁵² Yasin Akyıldız ve Ali Rıza Abay, “Vakıf Müessesesinin Gelişimi Ve Mahiyeti Tarihsel Bir Değerlendirme”. **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 7, 2017, s. 143.

¹⁵³ T.C. Resmî Gazete, 2008, s. 26800.

¹⁵⁴ Doğan Kuban, “Anadolu Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziksel Özellikleri Üzerinde Bazı Değerlendirmeler”, **Vakıflar Dergisi**, S. 7, 1968, s. 58.

mümkün kılan yapılar olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu yapılar, toplumsal hareketliliğin artmasına ve ekonomik adaletin sağlanmasına da katkı sunmuştur. Vakıf, yalnızca İslam dünyasında değil, farklı coğrafyalarda da benzer yapılarla kendisini göstermiştir. Sonuç olarak vakıf, insanlık tarihi boyunca var olan iyilik ve yardımlaşma anlayışının İslam kültürü içerisinde kurumsal bir boyuta ulaşmış hâlidir. Sadaka, infak ve zekât gibi kavramlarla iç içe geçmiş olan vakıf, bireyin topluma karşı sorumluluğunu yerine getirme iradesinin en somut göstergelerinden biri olmuştur. Gerek yapısal gerekse işlevsel açıdan değerlendirildiğinde, vakıf kurumu, hem bireyin vicdani yükümlülüğünü hem de toplumun ortak yararını gözeten, özgün bir dayanışma modelidir.

2.2. Vakıf Geleneğinin Tarihsel Kökenleri Ve İslam Medeniyetindeki Kurumsal Kimliği

Toplumların tarihsel gelişim sürecinde, sosyal yardımlaşma ve dayanışma ihtiyacı, bireysel düzeydeki ilişkilerden çıkarak zamanla kurumsal yapılara evrilmiştir. İnsanlar, yaşadıkları zorlukları birlikte aşma çabası içinde, çeşitli sosyal destek mekânizmaları üretmiş; bu da yardımlaşma anlayışının hem ahlaki hem de toplumsal bir temele oturmasını sağlamıştır.¹⁵⁵ Bu doğrultuda şekillenen vakıf geleneği, farklı medeniyetlerde çeşitli formlarda kendini göstermiş olsa da, İslam toplumlarında benzersiz bir kurumsallık kazanarak gelişmiş ve kurumsal bir yapı hâline gelmiştir. Özellikle İslam medeniyetinde vakıf, yalnızca bir mülkiyet düzenlemesi olarak değil; aynı zamanda eğitimi, sağlığı, şehirleşmeyi, dini hizmetleri ve sosyal adaleti destekleyen kapsamlı bir yapı olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Bu girişim, bireylerin toplumsal sorumluluk bilinciyle mal ve mülklerini toplumun yararına adanmalarıyla ortaya çıkmış; zamanla kamu hizmetlerinin teminat altına alındığı, geniş kapsamlı ve kalıcı bir kurumsal sistem hâline gelmiştir.

Vakıf kurumuna ilk uygarlıklardan itibaren rastlanmasının nedeni dinî ve toplumsal yönlerden faydalı oluşuna inanılmasıdır. Örneğin İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde İ. Ö. 1280-1290 tarihine ait Eti (Hitit) devrinden kalma bir vakfiye

¹⁵⁵ İ. Erol Kozak, **Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf**, 1994, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Sakarya, s. 34.

bulunmaktadır.¹⁵⁶ Yine Mezopotamya, Yunan, Roma, Hint, Uygur ve Bizans gibi uygarlıkların hukukunda da bu oluşuma rastlanmaktadır.¹⁵⁷ Hatta Budizm’de tapınakların yapılışı vakıf ve bağış yoluyla sağlanmaktadır.¹⁵⁸ Vakıf kavramı, İslam toplumlarında yalnızca bir mülkiyet düzenlemesi değil, aynı zamanda dini, sosyal ve kültürel bir kurum olarak da önemli işlevler üstlenmiştir. Nitekim 8. yüzyıl ortalarından 19. yüzyıl sonlarına dek Türk-İslam coğrafyasında vakıflar; eğitim, sağlık, sosyal yardım, şehircilik ve dini hizmetler gibi pek çok alanda faaliyet gösteren kurumsal yapılara zemin oluşturmuştur.¹⁵⁹ Bu yönüyle vakıf, hem maddi hem de manevi dayanışmayı organize eden temel bir toplumsal araç olmuştur. Vakıf kurumunun yalnızca İslami değerlerden değil, aynı zamanda İslam öncesi dönemin sosyal ve kültürel yapılarından da etkiler taşıdığı söylenebilir.¹⁶⁰ İslamiyet’in ortaya çıktığı coğrafya, aynı zamanda Yahudilik, Hristiyanlık ve Zerdüştlük gibi dinlerin güçlü bir biçimde etkili olduğu bir bölgedir.¹⁶¹ Bu bağlamda, ilk Müslüman toplulukların özellikle Bizans ve Yahudi toplumlarında yaygın olan hayır kurumlarına aşina oldukları, dolayısıyla vakıf benzeri yapılanmaları bu kültürel temaslar neticesinde kendi değer dünyalarıyla yeniden şekillendirdikleri düşünülebilir. Hristiyan topluluklarında faaliyet gösteren yardım ve sosyal destek kurumları ile erken dönem Müslüman toplumların kurduğu hayır yapıları arasında doğrudan bir etkileşim olduğunu saptamak her zaman kolay değildir.¹⁶² Ancak bazı araştırmacılar, coğrafi yakınlık ve kültürel temaslar sayesinde bu kurumların gelişiminde örtük etkilerin bulunabileceğini öne sürmektedir.¹⁶³ Öte yandan, farklı dinî geleneklerin

¹⁵⁶ Sümeyye Zehra Sarıhan, **T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün (İstanbul) Halı Müzesindeki Restorasyon Gerektiren Kırk Kitli Dokümanların Motifi ve Tasarım Bakımından İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi SBE, 2018, s. 22.

¹⁵⁷ Halim Baki Kunter, “Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd”, **Vakıflar Dergisi**, S:1, 1938, s. 117.

¹⁵⁸ W. Ruben, “Buddhist Vakıfları”, **Vakıflar Dergisi**, S. 2, 1942, s.173.

¹⁵⁹ Ahmet Demir, “Selçuklu Dönemi Vakıflarında Kadınların Yeri: Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası Örneği”, **Vakıf Kuran Kadınlar Sempozyumu**, 2018, s. 87

¹⁶⁰ Deniz Kurtboğan, **Girit Vakıfları ve Sosyal Hayata Etkileri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş Üniversitesi SBE., 2024, s. 27.

¹⁶¹ Ömer Faruk Teber, “Osmanlı Toplumunda Bir Sosyal Kurum Olarak Vakıf Çeşitleri ve İşleyişi”, **Dini Araştırmalar Dergisi**, 2002, s.197.

¹⁶² Kollektif, **Bir Medeniyetin İzdüşümü: Vakıflar**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2014, s. 47.

¹⁶³ Ömer Yörükoğlu, Vakıf Müessesini Hukuki, Tarihi, Felsefi Temelleri, **Vakıf Haftası Dergisi**, 1985, s.117.

tümünde hayırseverlik ve toplumsal yardımlaşma fikri ortak bir değer olarak yer almakta, bu da vakıf benzeri kurumların evrensel boyutunu ortaya koymaktadır.

Bu noktada, İslam medeniyetinde vakıf kurumunun neden ve nasıl bu denli güçlü bir şekilde kökleştiğini anlamak, bizi dini, toplumsal ve hukuki yapıların kesişim noktasına götürmektedir. Çünkü İslam toplumlarında vakıf, geçmiş uygarlıklardan miras alınan bir unsur olmanın ötesinde, aynı zamanda İslam'ın toplumsal düzen anlayışıyla yeniden biçimlenmiş özgün bir kurum olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda, vakfın İslam toplumlarındaki kurumsal kimliği, yalnızca hayırseverliğe dayalı bireysel inisiyatiflerin ötesinde; dinî ilkelerle beslenen, hukuki temellere oturan ve toplumsal bütünleşmeyi sağlayan sistemli bir yapı olarak değerlendirilmelidir. İslam toplumlarında, hayır yapma yükümlülüğü yalnızca bireysel bir sorumluluk olarak kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapıyı şekillendiren kurumsal formlar aracılığıyla sistematik hale getirilmiştir. Müslümanlar, dinî emirleri ve ahlaki değerlerini İslam hukukunun sunduğu çerçeveye birleştirerek, sosyal yardımlaşmayı mümkün kılan güçlü ve işlevsel yapılar geliştirmiştir. Araştırmacı Claude Cahen, vakıf müessesesini tamamen İslam toplumu içinde gelişmiş, eşine başka inanç sistemlerinde kolayca rastlanmayan bir kurum olarak nitelendirmektedir.¹⁶⁴ Ona göre, vakfın bağımsız dinî yapılardan çok, toplumsal organizasyonun bir sonucu olarak ortaya çıktığı ve bu nedenle açıklamasının İslam toplumlarının sosyal yapısında, Arap tarihinin erken dönemlerinde ve ilk Müslüman nesillerin yaşam biçimlerinde aranması gerektiği ifade edilmektedir.

Tarih boyunca İslam coğrafyasında vakıflar, eğitimden sağlığa, şehirleşmeden sosyal yardıma kadar birçok alanda hizmet sunmuştur. Bu yönüyle vakıf, İslam'ın temel ilkelerinden biri olan insanın insana fayda sağlama sorumluluğuna dayalı bir müessese olarak değerlendirilmiştir.¹⁶⁵ Yardımlaşmayı teşvik eden bu yapı, sadece bir ahlaki tercih değil, bazı durumlarda ilahi buyrukların icrası olarak görülmüş; örneğin yoksulların zenginlerden hak talep etmesi ya da bireyin ailesinin geçimini sağlaması

¹⁶⁴ Amy Singer, **Osmanlı 'da Hayırseverlik - Kudüs 'te Bir Haseki Sultan İmareti**, (çev. Dilek Şendil), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2004, s.30.

¹⁶⁵ Kozak, **a.g.e.**, s. 46.

gibi yükümlülüklerin yerine getirilmesinde vakıf kurumu önemli bir araç işlevi görmüştür.

İslam hukukunun temel kaynakları olan Kur'an, Sünnet, İcmâ (ümmetin ittifakı) ve Kıyâs (hukuki kıyas) çerçevesinde vakıf kurumu meşru kabul edilmiştir.¹⁶⁶ İslam hukukçularının büyük çoğunluğu – Şafiî, Malikî, Hanbelî, Caferî, Zâhirî ve Zeydî mezheplerine mensup olanlar dâhil – vakfın caiz olduğunu savunmuşlardır¹⁶⁷. Hanefî mezhebi içinde de ağırlıklı görüş bu yönde olmakla birlikte, kurucu imam Ebû Hanîfe ve talebesi İmam Züfer arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle Ebû Hanîfe, vakfın geçerliliğini kabul etmekle beraber, vakfedilen malın satılamayacağı, bağışlanamayacağı ve miras bırakılamayacağına işaret ederek, malın mülkiyetinin vâkıfın uhdesinde kalmaya devam edeceğini, yalnızca gelirinin toplum yararına yönlendirileceğini belirtmiştir. Buna karşılık, onun talebeleri olan Ebû Yusuf ve Muhammed, vakıf mallarının mülkiyetinin Allah'a ait olduğunu, bu malların gelirlerinin ise insanların istifadesine sunulması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.¹⁶⁸ Bu yaklaşım daha sonraki Hanefî uygulamalarını da etkilemiştir.

Hanbelîler ise, vakfı sürekli sadaka (sadaka-i cariye) kapsamında değerlendirmiş ve sünnet kabul etmişlerdir.¹⁶⁹ Malikî hukukçular vakfı, yapılması sevap olan (mendup) bir bağış biçimi olarak tanımlarken, vakfedilen malın bazı tasarruf yönlerinden vâkıfın mülkü olmaya devam ettiğini savunmuşlardır.¹⁷⁰ Şafiî mezhebi ve Ahmed bin Hanbel ise, vakıf işleminin ardından malın artık vâkıfın mülkü olmaktan çıktığını ve tamamen tahsis edilen yere ait olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁷¹ Bu farklı yaklaşımlar, vakıf kurumunun fıkhi temellerinde zamanla gelişen derin tartışmaları da yansıtmaktadır.

Vakfın dinî temellendirilmesine yönelik önemli delillerden biri, Hz. Peygamber'e atfedilen ve sahih olarak kabul edilen bir hadistir. Bu rivayete göre,

¹⁶⁶ Aydın Kudat, "İslam Hukukunda Temsil ve Amacı", **Adam Akademi**, 2015, C.5, S.1, s.48-52.

¹⁶⁷ Kurtboğan, **a.g.t.**, s. 23.

¹⁶⁸ Şeker, **a.g.m.**, s. 116-117.

¹⁶⁹ Murat Beyaztaş, "İslam Vakıflar Hukukunda İstibdal", **İHYA Dergisi**, C. 3, S. 2, 2017, 16.

¹⁷⁰ Münir Yaşar Kaya, **Osmanlı Vakıf Hukuku (Ömer Hilmi Efendi'nin Ahkamü'l-Evkaf'ı Özelinde)**, 2021, Soncağ Akademisi Yayınları, Ankara, s. 16.

¹⁷¹ Kurtboğan, **a.g.t.**, s. 23.

Peygamber Efendimiz vefat ettiğinde geriye sadece beyaz bir katır, bir silah ve vakfedilmiş bir araziden başka bir mal bırakmamıştır.¹⁷² Başta Buhârî olmak üzere birçok hadis otoritesi tarafından güvenilir bulunan bu rivayet, vakfın İslam'da güçlü bir temele sahip olduğuna dair önemli bir kanıt olarak değerlendirilmektedir. Diğer rivayetler arasında, Hz. Aişe'den aktarılan bir bilgiye göre, Medine'de kendisine ait yedi farklı taşınmazı vakfettiği ifade edilmektedir.¹⁷³ Bununla birlikte, Uhud Gazvesi öncesinde Müslümanların safında yer alan Nadiroğulları'ndan Yahudi asıllı Muhayrik'in da vakıf anlayışına dair dikkat çekici bir örneği bulunmaktadır.¹⁷⁴ Muhayrik, savaş sırasında hayatını kaybetmesi hâlinde tüm mal varlığının Allah Resûlü'ne ait sayılmasını ve bu malların "Allah'ın harcanmasını emrettiği yere" tahsis edilmesini vasiyet etmiştir. Uhud Gazvesi'nde Muhayrik'in şehit düşmesi üzerine, Hz. Peygamber'in bu malları nasıl değerlendirdiği hakkında farklı görüşler mevcuttur. Bir rivayete göre, bu mal varlığı Abdülmuttalib ailesi ve Haşimoğulları'nın ihtiyaçları için tahsis edilmiştir. Başka bir yoruma göre ise, Hz. Peygamber bu malları doğrudan İslam toplumunun ihtiyaçları için kullanmış ve böylece kamu yararına dönüştürmüştür.¹⁷⁵ Bu uygulama, bazı araştırmacılar tarafından İslam tarihinde vakıf kurumunun ilk örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Tüm bunlara ek olarak; Hayber'in fethinin ardından, Hz. Ömer'e ganimet olarak düşen arazinin nasıl değerlendirilmesi gerektiği konusunda tereddüde düşmesi üzerine, durumu Hz. Peygamber'e danıştığı rivayet edilmiştir. Hz. Peygamber'in bu konuda verdiği talimat, "Aslını hapsedip, gelirini dağıt" şeklinde olmuştur. Bu yönlendirme doğrultusunda Hz. Ömer, söz konusu arazinin mülkiyetini kendi tasarrufundan çıkarmış; ancak bu taşınmazın gelirini yoksullar, köleler, yolcular ve genel kamu yararı gözetilerek infak etmiştir.¹⁷⁶ Bu rivayet, vakıf müessesesinin temel ilkelerinden biri olan, malın aslının mülkiyetten çıkarılarak sabitlenmesi (habis olması) ve yalnızca getirisinin dağıtılması ilkesinin peygamberî uygulamayla temellendiğini göstermektedir.

Klasik fıkıh âlimlerinin yanı sıra modern hukukçular da, vakıf konusu yapılabilecek malların nitelikleri üzerinde durmuştur. Genel kabul gören görüşe göre,

¹⁷² Müslim, Vasiyye, 14; Ebû Davud, Vesâyâ, 14; Tirmizi, Ahkâm, 36.

¹⁷³ Beyhakî, Sünenü'l-Kübra, VI, 160; Kübeysî, Ahkâmu'l-Vakf, I, 96-98

¹⁷⁴ Kurtboğan, **a.g.t.**, s. 23.

¹⁷⁵ **a.g.t.**, s. 22.

¹⁷⁶ Kaya, **Osmanlı...**, s. 19.

vakfın süreklilik ilkesine uygun şekilde işlerlik kazanabilmesi için, vakfedilecek malların değişken olmayan ve kalıcı nitelikte olması gerekir. Bu sebeple, gayrimenkuller (arsa, arazi vb.) vakıf için daha uygun görülmüş; ancak zamanla kitaplar, aletler, hayvanlar ve savaş araçları gibi kullanım sırasında tükenmeyen menkul malların da vakfedilebileceği fikri, hukukçular arasında yaygınlık kazanmıştır.¹⁷⁷ Vakfın ebedilik ilkesiyle uyumlu olarak, yalnızca tüketilerek sona ermeyen malların vakfedilmesi gerektiği yönündeki düşünce, hem klasik hem de modern hukuk yorumlarında ağırlıklı bir yaklaşım olarak benimsenmiştir.

Vakıf kurumu, sosyal ve ekonomik bir yapı olarak geçmişten günümüze birçok tartışmaya konu olmuş ve menşei hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Özellikle Osmanlı mirasına el koymak isteyen Batılı işgalci güçler, bu mirası engelleyen hukuki yapı olarak vakıfları karşılarında bulmuş ve bu kurumun meşruiyetini sorgulayan bazı tezler geliştirmişlerdir. Bu çerçevede, vakıf karşıtı yaklaşımlar genellikle oryantalist düşünceye mensup araştırmacılar tarafından sistemleştirilmiştir. Zeis, Van Berchem, Schacht, Gatteschi, Morand ve Heffening gibi isimler bu alandaki öncü oryantalistler arasında yer alır.¹⁷⁸

Zeis ve Van Berchem tarafından ortaya atılan görüşe göre, vakıf kurumunun kökeni, fethedilen araziler üzerinde halifelere ya da devlet başkanlarına tanınan tasarruf yetkisine ve bu arazilerin kamu malı (beytülmal) olarak değerlendirilmesine dayanır.¹⁷⁹ Bu görüşe göre devlet, kendi menfaatlerini gözeterek fethedilen arazileri vakıf statüsüne sokmakta, böylece bu toprakları kamusal bir statüye dönüştürmektedir. Özellikle Hanefiler dışındaki bazı hukukçular tarafından savunulan bu yaklaşım, irsî vakıfların (zürri vakıf) temelini oluşturan anlayışın doğmasına zemin hazırlamıştır.

Robe, Merier ve Marcel Morand gibi diğer bazı araştırmacılar ise, vakfın özellikle zürri nitelikte olanlarının, İslam hukukunun kadınlara miras hakkı tanıyan düzenlemelerine karşı bir toplumsal tepki olarak ortaya çıktığını iddia etmektedirler.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Buhûti, IV, 333; Hatice Karakoç, **İslam Hukukunda Âriyet Akdi Ve Doğurduğu Hukuki Sonuçlar Açısından Vakıfla İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi SBE Ankara Üniversitesi, 2008, 41.

¹⁷⁸ Bülent Köprülü, Tarihte Vakıflar, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 8, 1951, s. 498.

¹⁷⁹ a.g.m., 501.

¹⁸⁰ a.g.m., 499.

Bu iddiaya göre, bazı aile reisleri, kızlarını mirastan mahrum bırakmak için mülklerini vakıf statüsüne geçirmektedir.¹⁸¹ Ancak bu yaklaşım, vakıf kurumunun kökenini tek bir nedene indirgeme riski taşımaktadır; zira bu tür örnekler, hayır amaçlı vakıflara kıyasla oldukça sınırlı sayıdadır. İtalyan hukukçusu Gatteschi ise vakıfları, Roma hukukuna dayanmaktadır. Hİslam hukukundaki vakıf sisteminin Roma'daki hukuki müesseselerden esinlenerek oluşturulduğunu ileri sürmüştür.¹⁸² Benzer şekilde, bazı bilim insanları vakfın Bizans hukukundan aktarıldığını savunurken, bir diğer grup ise vakfın Budist geleneklerdeki bağış uygulamalarından etkilenmiş olabileceğini ifade etmiştir.

Ancak bu görüşlerin ortak noktası, vakıf kurumunun İslam dünyasında yeni bir yapı kazanarak özgün bir hüviyete kavuştuğunu kabul etmeleridir. Her ne kadar farklı kültürel kaynaklardan bazı etkiler alınmış olsa da, vakıf kurumu, İslam toplumlarında kendi ilke ve değer sistemine göre şekillenmiş, dinî ve hukuki boyutları olan kurumsal bir yapı haline gelmiştir. Vakıf, zaman içinde İslam toplumlarında yalnızca sosyal yardımlaşma aracı değil, aynı zamanda ekonomik ve kültürel yaşamı da dönüştüren güçlü bir mekânizma olarak işlev görmüştür. Bu gelişimin temelinde ise İslam'ın yardımlaşma ve sosyal adaleti önceleyen ilkeleri yer alır.

İslamiyet, doğuşundan itibaren toplumun refahını önceleyen ve bireyler arası dayanışmayı teşvik eden kurumları desteklemiştir. Sadaka, kurban ve zekât gibi dini yükümlülükler, toplumsal dengeyi gözeten hayır temelli uygulamalardır ve vakıf da bu çizgide değerlendirilen bir kurumdur. Her ne kadar Kur'an-ı Kerim'de vakıf terimi doğrudan yer almasa da, zekât, infak ve sadaka gibi hayır faaliyetlerine dair çok sayıda ayet bulunmaktadır. Nitekim vakıflar, sadaka-i mevkufe (bağlanmış sadaka) olarak nitelendirilmiş ve dolaylı biçimde bu ayetlerle ilişkilendirilmiştir. Özellikle “Allah’a güzel bir borç vermek”, “hayır işlerinde yarışmak” ve “Allah yolunda infak etmek” gibi ifadeler, vakıf uygulamalarının dayandığı manevi zemini oluşturmuştur.¹⁸³

İlk dönem vakıflar arasında “fî sebîlillâh” yani “Allah yolunda” kurulan yapılar yer almakta olup, bu vakıflar genellikle savaş ganimetlerinden karşılanmaktaydı.¹⁸⁴

¹⁸¹ Kurtboğan, **a.g.t.**, s. 25.

¹⁸² Köprülü, **Tarihte...**, s. 32.

¹⁸³ Vecdi Akyüz, “Kutsal Metinlerimizde Vakıf Referansları”, **Vakıflar Dergisi**, 2006, s. 20-21

¹⁸⁴ Kurtboğan, **a.g.t.**, s. 25.

Ancak Müslümanların fetih hareketlerinin sona ermesiyle birlikte, ganimetlerin işlevi değişmiş ve vakıfların mali temelleri farklı kaynaklara yönelmiştir. Hicrî 2. yüzyıldan itibaren Hanefî mezhebi başta olmak üzere birçok fıkıh otoritesi, yalnızca taşınmaz malların vakıf konusu yapılabileceğini savunmuş ve vakfın kalıcılığını güvence altına almak istemiştir.¹⁸⁵ Kur'an'da doğrudan vakıf kurumuna ilişkin ayet bulunmamakla birlikte, vakfiyelerde sıkça geçen ayetlerin içerdiği ahlaki ve sosyal mesajlar, vakfın İslam toplumunda neden bu kadar yaygınlık kazandığını açıklamaktadır. Bu durum, vakfın menşeinin İslamî değerlere dayandırılmasını mümkün kılmakta ve onu sadece sosyal değil, aynı zamanda dinî bir müessese olarak tanımlamayı haklı kılmaktadır.

İslamiyet'in kabulüyle birlikte, vakıf kurumu Türk topluluklarında yalnızca bir dinî vecibe değil; aynı zamanda şehirleşmeden eğitime, sosyal yardımdan kültürel yapıya kadar birçok alanda dönüştürücü bir güç haline gelmiştir. Türk-İslam tarihinde vakıf kurumunun yazılı belgelerle tespit edilebilen ilk örneklerinden biri Karahanlı Emiri Tamgaç Buğra Han tarafından kurulmuştur.¹⁸⁶ Bu vakıf, Selçuklu Veziri Nizâmülmülk'ün 1067'de kurduğu Bağdat Nizamiye Medresesi'nden daha erken bir tarihe denk gelmesi bakımından dikkat çekicidir.¹⁸⁷ Selçuklu Devleti'nin yükselmesiyle birlikte vakıflar özellikle eğitim ve dini hizmetler alanında kurumsallaşmış, tarikatların yaygınlaşmasıyla tekke ve zâviyeler gibi tasavvufi yapıların da vakıf aracılığıyla desteklendiği görülmüştür.

Vakıflar tarafından inşa edilen yapılar, bir yandan şehirlerin altyapısını güçlendirmiş, diğer yandan da toplumsal hayatın merkezinde yer alan dini, kültürel ve sosyal kurumlara destek olmuştur. Hanlar, hamamlar ve çarşılar gibi ticari ve hizmet odaklı yapılar, şehirlerin ekonomik canlılığını desteklerken; Camiler, medreseler, imarethaneler ve kütüphaneler gibi kurumlar da entelektüel ve dini hayatı canlandırmıştır. Vakıf yoluyla yalnızca mevcut şehirler ihya edilmemiş; aynı zamanda

¹⁸⁵ Joseph Schacht, *Early Doctrines on Waqf*, 60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul, 1953, s. 445.

¹⁸⁶ Murat Koca, *Batı Karahanlılar'da (1042-1212) Tamgaç Buğra İbrahim Han (1052-1068) Dönemi ve Faaliyetleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2015, s. 63.

¹⁸⁷ İsmet Kayaoğlu, "Vakfın Menşei Hakkında Görüşler", *Vakıflar Dergisi*, C.11, 1978, s. 52.

yeni yerleşim alanları da kurulmuş, bu yerleşimlerin sürdürülebilirliği yine vakıf sistemiyle sağlanmıştır.

Bu süreçte vakıfların inşa ettiği eserler yalnızca mimari birer yapı değil, aynı zamanda toplumsal bütünleşmeyi sağlayan fonksiyonel mekânlar olarak da değerlendirilmelidir. Mescit, Cami, namazgâh, zaviye, mektep, medrese, imaret, aşevi, han, kervansaray, hamam, çeşme, sebil, su kuyusu, dolap, köprü, dükkân, bedesten, çarşı, tekke, türbe, mezarlık, umumi helâ, konut, kahvehane ve benzeri yapılar; bir toplumun hem sosyal hem de ekonomik dokusunu oluşturan temel unsurlar arasında yer almıştır. Bu yapıların oluşturduğu hizmet ağları, bir yandan şehirleşmenin çekirdeğini meydana getirirken, diğer yandan da vakıfların kentsel ve kırsal yaşamda oynadığı merkezi rolü açıkça ortaya koymaktadır.

2.3. Vakıf Kurumunun Toplumsal ve Ekonomik Fonksiyonları

Vakıf müessesesi, İslam dünyasında tarih boyunca yalnızca bir hayır kurumu olarak değil, aynı zamanda toplumsal organizasyonun ve ekonomik yapının temel dayanaklarından biri olarak değerlendirilmiştir. Bireyin mal varlığını hiçbir karşılık beklemezsizin, kalıcı olarak kamu yararına tahsis etmesi anlamına gelen vakıf; hem dini hem de sosyal sorumlulukla bağlantılı bir kurumdur. Bu yönüyle vakıf, bireysel mülkiyetin kamusal faydaya dönüştüğü nadir yapılardan biri olarak, İslam medeniyetine has kurumsal bir özgünlük sunar. Özellikle Türk-İslam dünyasında vakıflar, toplumun en küçük biriminden en karmaşık yapısına kadar her alanda faaliyet göstermiş; yalnızca yardım temelli değil, sürdürülebilir hizmet sunan ve sosyal yapıyı taşıyan bir sistem hâline gelmiştir.

Vakıfların toplumsal fonksiyonları arasında en başta gelen unsur, dayanışma kültürünü kurumsal düzeye taşımalarıdır. Yardımlaşma, İslam kültüründe bireysel bir sorumluluk olmanın ötesine geçerek, sistemli ve sürekliliği olan yapılara dönüşmüştür. Yoksullar, yetimler, kimsesizler, hastalar, yolcular ve yaşlılar gibi toplumun korunmaya en muhtaç kesimleri, vakıf aracılığıyla desteklenmiş; bu durum sosyal adaletin ve eşitliğin güçlenmesine katkı sağlamıştır. İslam medeniyetinde özellikle vakıf temelli medrese, dârüşşifâ, imâret ve kervansaray gibi kurumlar, sosyal refahın

sağlanmasında merkezi bir rol üstlenmiştir.¹⁸⁸ Cami, mescit, tekke ve zâviyeler yalnızca dini mekânlar değil, aynı zamanda halkın eğitildiği, ahlaki bilincin pekiştirildiği ve toplumsal düzenin sağlandığı alanlar olarak hizmet vermiştir.

Vakıf kuruluşlarından biri olan tekke ve zâviyeler ise özellikle Anadolu'nun İslamlaşması sürecinde ve Osmanlı fetihlerinin yaygınlaşmasında hem dini hem de sosyo-kültürel işlevleriyle ön plana çıkmışlardır. Bu yapılar, sadece tasavvufi eğitim veren kurumlar değil; aynı zamanda göçmenlerin iskân edildiği, bozkırın tarıma açıldığı, köylerin kurulduğu alanlarda öncülük eden vakıf kuruluşlarıydı. Özellikle Osmanlı'nın iskân siyasetinde zâviyeler, göçebe Türk boylarının yerleşik hayata geçirilmesinde işlevsel roller üstlenmişlerdir.¹⁸⁹ Bu durum, vakıfların yalnızca manevi alanlarda değil, fiziksel coğrafyanın dönüştürülmesinde de aktif rol oynadığını göstermektedir.

Vakıf kurumunun en belirgin işlevlerinden biri de eğitim sisteminin finansmanını ve devamlılığını sağlamaktır. Medreseler, çoğunlukla vakıf gelirleriyle kurulan ve işleyen kurumlar olup, hem dini hem de dünyevi bilimlerin öğretildiği merkezler hâline gelmiştir. Bu kurumlardaki öğretim, ücretsiz olarak sunulmuş; öğrencilerin barınma, beslenme ve kitap gibi ihtiyaçları vakıf kaynakları ile karşılanmıştır. Konya'da bulunan Altun-Aba Medresesi'ne ait 1202 tarihli vakfiye, vakıf kurumunun eğitim alanındaki düzenleyici rolünü ortaya koyan dikkat çekici bir örnektir. Bu vakfiyede, öğrencilerin seviyelerine göre burs miktarları ayrıntılı biçimde belirlenmiş; ileri düzeydeki üç öğrenciye aylık 15 dinar, orta seviyedeki 15 öğrenciye aylık 10 dinar ve başlangıç seviyesindeki 20 öğrenciye aylık 5 dinar verilmesi hükme bağlanmıştır. Bu durum, vakfin yalnızca eğitimi desteklemekle kalmadığını, aynı zamanda öğrencilerin bilgi düzeyine göre teşvik edici bir sistem öngördüğünü göstermektedir.¹⁹⁰ Ayrıca aynı vakfiyede, her yıl medreseye 100 dinar değerinde kitap alınmasının zorunlu tutulması, eğitimin niteliğini yükseltmeyi hedefleyen ileri görüşlü

¹⁸⁸ Mehmet Akgül, “Sosyo-Kültürel Bir Kurum Olarak Vakıf ve Sosyal Dayanışma”, **Diyanet İlmî Dergi**, C. 26, S. 1, 1995, s. 107.

¹⁸⁹ İsa Kalaycı ve Oktay Kızılkaya, “Osmanlı Devleti'nin İskan Siyaseti ve Yerleşim Birimleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 9 S.18, 2013, s. 365.

¹⁹⁰ Zehra Odabaşı, “Karatay Medresesi'nin Biçimlendirilmesi Ve Mimari Anlam Boyutu”, **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, S.5, 2016, s. 255.

bir uygulamadır. Öte yandan Karatay Medresesi vakfiyesinde doğrudan burs miktarları yer almasa da, medresenin temel giderlerinin karşılanmasından sonra eğitim gören öğrencilere maddi destek sağlanacağı ifade edilmiştir.¹⁹¹ Bu belgeler, vakıf kurumunun eğitim alanında yalnızca altyapı sağlayan bir mekânizma değil; aynı zamanda sürdürülebilir, nitelikli ve eşitlikçi bir öğrenim ortamı oluşturma gayesiyle hareket ettiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Vakıflar, sağlık alanında da etkili olmuş, özellikle Selçuklu ve Osmanlı döneminde dârüşşifâ yapıları hem tedavi hem de tıp eğitimi işlevi görmüştür. Bu kurumlar dil, din ve etnik köken gözetmeksizin herkese ücretsiz sağlık hizmeti sunmuş; hasta hakları, ilaç temini, doktorların mesleki ve ahlaki nitelikleri gibi konular vakfiyelerde detaylı şekilde düzenlenmiştir. Sivas darüşşifası vakfiyesinde, hekimlerin güler yüzlü, iyi ahlaklı ve mesleklerinde yetkin olması gerektiği belirtilmiş, bu özelliklerin tedavi sürecindeki önemine dikkat çekilmiştir.¹⁹²

Vakıflar, klasik anlamda bir ekonomik aktör olarak değerlendirilmeler de, üretim, istihdam ve hizmet sunumu gibi alanlarda ekonomik yapı üzerinde derin etkiler bırakmışlardır. Gelirlerinin tamamı kamu hizmetlerine yönlendirilen vakıflar, bir yandan servetin adil dağılımına katkı sunarken diğer yandan kamu hizmetlerinin kesintisiz yürütülmesini sağlamıştır. Özellikle kervansaraylar ve hanlar gibi vakıf kurumları ticaretin güvenliğini, lojistiğini ve ulaşım ağlarının canlı kalmasını sağlamış; Anadolu'daki ticaret yolları üzerinde her 30–40 km'de bir inşa edilen bu yapılar, yolcuların ve tüccarların tüm ihtiyaçlarını ücretsiz olarak karşılamıştır.¹⁹³ Sebil, çeşme, şadırvan, su kemeri ve su bentleri gibi vakıf tesisleri, günümüzde belediyelerin üstlendiği altyapı hizmetlerinin tarihsel karşılığıdır.

Vakıfların işlevleri yalnızca maddi hizmetlerle sınırlı kalmamış, toplumun farklı kesimleri arasında güven ilişkisi kuran ve ortak değerleri pekiştiren bir rol de oynamıştır. Vakıf aracılığıyla topluma hizmet eden birey, bir yandan dini vecibesini

¹⁹¹ Şerife Özkan, **Medrese tâbirinin ilk defa ortaya çıkışı, Selçuklular Zamanında Medreselerin Kuruluş Sebepleri Ve Medrese Eğitimi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya, 2007, s. 29.

¹⁹² Asaf Ataseven, “Tarihimizde Vakfedilmiş Sağlık Müesseseleri “Darü’ş-şifalar”, **Vakıf Haftası Dergisi**, S. 2, 1985, s. 159.

¹⁹³ Ahmet Ali Bayhan ve Fikri Salman, “Adıyaman/Gölbaşı’nda Bir Anadolu Selçuklu Kervansarayı: Kamedreddin (Derbend Ağzı) Hanı”, **Sanat Dergisi**, S. 7, 2010, s. 7.

yerine getirirken diğer yandan da toplumsal aidiyetini güçlendirmiştir. Devletin merkezi otoritesi ile halk arasındaki boşluğu dolduran bu kurumlar, devletin yetersiz kaldığı alanlarda hizmet sunarak toplumla devlet arasında bir köprü görevi görmüştür. Tüm bu fonksiyonlarına rağmen vakıf kurumları zamanla bazı eleştirilerin de odağı olmuştur. Özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde bazı vakıfların kötü yönetilmesi, amacı dışında kullanılması, mülklerin dondurulması ve sermayenin verimsizleşmesi gibi nedenlerle ekonomik dinamizme zarar verdiği ileri sürülmüştür.¹⁹⁴

Sonuç olarak, vakıf kurumu Türk-İslam medeniyetinde yalnızca dini bir yapı olarak değil, aynı zamanda sosyal dayanışmanın, ekonomik istikrarın, eğitim ve sağlığın teminatı olan çok yönlü bir kurum olarak işlev görmüştür. Bugün modern sosyal politika anlayışları içinde karşılık bulan pek çok hizmetin tarihsel temelleri, vakıf müesseselerinde yatmaktadır. Bu nedenle, vakıfların sadece geçmişin mirası olarak değil, bugünün ve geleceğin sürdürülebilir toplumsal yapıları için de ilham verici kurumlar olduğu unutulmamalıdır. Hem kamusal bilinç hem de kurumsal destek yoluyla bu köklü yapının korunması, yaşatılması ve geliştirilmesi, toplumsal bütünlüğün sağlanmasında vazgeçilmez bir adımdır.

2.4. Vakıfın Unsurları

2.4.1. Vâkıf

"Vakıf" kelimesi Arapça kökenli olup (ف ق و) kökünden türetilmiştir. Vakıf kurucusunu ifade eden "vâkıf" (واقف) kelimesi ise, bu kökten türeyen ism-i fâil formunda kullanılarak, vakıf tesis eden, yani bir malı ya da mülkü belirli bir amaçla bağışlayan kişiyi tanımlamaktadır. Sözlük anlamı itibarıyla "durma", "durdurma", "ayakta kalma", "tasarruftan men etme", "hapsetme" ve "susma" gibi anlamlar barındıran vakıf kavramı, ıstılahî bağlamda ise, bireyin mülkiyetinde bulunan bir malı, toplumun yararına ve Allah'ın rızasını kazanma amacıyla ebedî olarak tahsis etmesi anlamına gelmektedir.¹⁹⁵ Bu doğrultuda vakıf, "mülkü toplum yararına bağışlayan

¹⁹⁴ Onur Erdal, *İstanbul Vakıflarının Yönetimi ve İşleyişi (18. Yüzyıl Ahkam Defterlerine Göre)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2010, s. 74.

¹⁹⁵ Yediyıldız, *XVIII. Yüzyılda...*, s. 177

kimse” ya da “kendi mülkünü toplumun istifadesine sunarak sevap kazanmayı amaçlayan kişi” olarak tanımlanabilir.

Vâkıf, kurmuş olduğu vakıf üzerinde tam tasarruf yetkisine sahiptir; vakfiyede (vakıf senedinde) dilediği şartları koyabilir ve ilk idareciyi (mütevellî) ile onun haleflerini belirleyebilir.¹⁹⁶ Vâkıfın koyduğu hükümler, başkaları tarafından değiştirilemez niteliktedir. Böylelikle vakıf kurucusu, vakıf müessesesinin geleceğini kendi iradesiyle şekillendirmiş olur.

Tarihsel süreçte vakıf kurucuları, sadece dünyevi mallarını değil, aynı zamanda toplumsal, dinî ve kültürel hizmetleri de Allah rızasını kazanmak amacıyla insanlığın istifadesine sunmuşlardır. Vakıflar; eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi birçok alanda toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamış, kurucularına da ahiret saadeti kazanacaklarına dair manevi bir umut sunmuştur. Bununla birlikte, bazı vakıfların kuruluşunda yalnızca uhrevî gayeler değil; sosyal prestij sağlama, mülkü ebedileştirme, ismini ölümsüzleştirme ve ölüm sonrasında toplum nezdinde hayırla anılma arzusu gibi dünyevî motivasyonlar da etkili olmuştur.

Vakıf hem dinî hem de hukûkî bir kurum olduğundan, bir vakfın sahih ve geçerli sayılabilmesi için vakıf kurucusunun bazı şartları taşıması gerekmektedir¹⁹⁷. Vâkıf olacak kişinin:

- Akıl sağlığı yerinde, bulûğ çağına ermiş, temyiz kudretine sahip ve hür olması,
- Borç nedeniyle kısıtlı olmaması ve malları üzerinde tasarruf yetkisine sahip bulunması,
- Vakfı kendi özgür iradesiyle, herhangi bir zorlama olmadan kurmuş olması,
- Vakıf tesisini Allah rızası ve toplum yararını gözeterek gerçekleştirmesi gerekmektedir.

¹⁹⁶ Osman Öztürk, **Anadolu Selçuklu Dönemi Vakfiyeleri ve Vakfiyesi Bulunan Mimari Eserler**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE, Konya, 2024. s. 43.

¹⁹⁷ a.g.t., s. 43.

Bu şartları taşıyan herkes, sosyal statüsüne bakılmaksızın vakıf kurma ehliyetine sahip kabul edilmiştir. Ancak vakfın Allah rızası için yapılıp yapılmadığı meselesi, doğrudan kişisel niyetle ilgilidir ve yalnızca kişi ile Rabb'i arasındaki bir durumdur. Dolayısıyla hukuki açıdan bir vakıf geçerli olsa da, uhrevî sevap umudu yalnızca niyet ile anlam kazanır. Öte yandan, vakıf kurucusunun Müslüman olup olmaması konusu, İslam hukukçuları arasında tartışmalı bir meseledir. Bazı fakihler, vakıf kuran kişinin Müslüman olmasını şart koşarken; bazıları ise, eğer vakıf kamu yararına hizmet ediyorsa din farklılığını engel görmemiştir. Bu tartışmalar, vakıf kurumunun dinî temelleri kadar sosyal ve hukuki boyutunun da İslam toplumlarında nasıl geliştiğini göstermektedir.

2.4.2. Vakfiye

Bir vakfın kuruluşu sırasında, vakfı tesis eden kişi tarafından düzenlenen yazılı belgeye "vakfiye" veya "vakıfnâme" adı verilir.¹⁹⁸ Bu belgede, vakfın hangi şartlarda idare edileceği, kimler tarafından yönetileceği, vakfedilen malların neler olduğu, bu malların nasıl işletileceği, vakıftan kimlerin yararlanacağı ve gelirlerin hangi amaçlarla kullanılacağı gibi konular ayrıntılı şekilde belirtilir. Ayrıca vakıf müessesesinde çalışacak kişilerin sayısı, bu kişilere ödenecek ücretler ve söz konusu ödemelerin hangi gelirlerden karşılanacağı gibi hususlar da vakfiyede kayıt altına alınır.¹⁹⁹

Vakfiye, temel anlamıyla, vakfı kuran kişinin düzenlediği ve vakfın işleyiş esaslarını resmî olarak belirleyen hukukî bir belgedir.²⁰⁰ Bu belge, aynı zamanda hâkimin onayıyla resmîyet kazanır ve vakfın kuruluşunun resmî delili niteliğini taşır. Başka bir tanıma göre ise vakfiye, vakıf akdinin veya daha doğru bir ifadeyle vakıf tasarrufunun yazılı hücceti olup, ortaya çıkan vakfın hükmî şahsiyetinin nizamnamesi konumundadır. Vakıf senedinin hazırlanması, vakfın kurucusu olan vâkıfın yetkisi dâhilindedir ve vakfın tescilinden sonra hem vâkıfı hem de tüm ilgili tarafları bağlayıcı

¹⁹⁸ Osman Gazi Özgüdenli, "Vakfiye", TDVİA, C. 42, İstanbul, 2012, s.465-466.

¹⁹⁹ Mehmet Şeker, "Vakfiyenin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, 1993, s. 4.

²⁰⁰ Ali Himmet Berki, **Vakıflara Dair Yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tabirler**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1966, s. 57.

hukukî güç kazanır. Vakfiyede yer alan şartlar, İslâm hukukunda “nass” hükmünde değerlendirilmiş ve bu şartlara mutlak şekilde uyulması gerektiği kabul edilmiştir.²⁰¹

Vakfiyeler içeriğine göre çok detaylı olabilir. Vakfın sosyal konumu, kültürel düzeyi, tesis ettiği vakfın büyüklüğü ve hedeflediği amaçların kapsamına göre bunu etkileyen önemli unsurlardır. Bazı vakfiyeler tek bir sayfada toplanabilirken, bazıları yüzlerce sayfalık ciltler halinde hazırlanmıştır. Tarih boyunca vakfiyeler kâğıt, parşömen, deri gibi farklı yazı malzemeleri üzerine kaydedilirken bazıları da doğrudan taş üzerine yazılmıştır. Örneğin, Türkçe yazıldığı bilinen Germiyanoglu II. Yakup Bey’e ait vakfiye, taş üzerine yazılmıştır.²⁰²

Vakfiyeler başlangıçta Arapça olarak kaleme alınmış; Selçuklular gibi Arap olmayan Müslüman toplumlar da vakfiyelerini Arapça yazmayı sürdürmüşlerdir. Türkçe vakfiyeler ise daha geç dönemde ortaya çıkmış; örneğin Germiyanoglu II. Yakup Bey’in 1428 tarihli vakfiyesi, taş üzerine Türkçe olarak işlenmiştir. Daha sonraki dönemlerde bazı vakfiyeler hem Arapça hem de Türkçe dillerinde düzenlenmiştir.²⁰³

2.4.2.1. Vakfiyenin Bölümleri

Bu başlıkta tezde incelenen bir vakfiye üzerinden vakfiye metninin bölümleri incelenecektir. Vakfiye örneği olarak H. 829 senesine tarihlenen Ebû İshak Kâzerûnî ele alınmıştır. Vakfiyeler genellikle çeşitli bölümlerden oluşmakta olup, her bir bölüm vakfiyenin dinî, sosyal ve hukukî işlevini tamamlamaktadır. İncelediğimiz vakfiye, geleneksel yapıdaki örneklerle benzerlik göstermekte ve vakfın kuruluş amacını, vakfedilen malları, yönetim esaslarını ve bağlayıcılık hükümlerini sistematik bir şekilde ortaya koymaktadır.

Vakfiyenin ilk kısmı olan tescil ve onay bölümü, metnin sonunda verilmiş ve vakfın resmiyetini sağlayan kayıt ve şahit ifadeleriyle tamamlanmıştır. Hicri 829 yılı Cemaziyevvel ayının onuncu günü düzenlenen belge, şahitler huzurunda

²⁰¹ Münir Yaşar Kaya, “İslâm Vakıf Hukukunda Mevkûfun Aleyhte Bulunması Gereken Şartlar Açısından ‘Vakf Ale'n-Nefs’ Meselesi”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 28, 2016, s. 446.

²⁰² Mustafa Çetinaslan, “Taş Vakfiyeler ve Beyşehir Eşrafoğlu Camii’nin Taş Vakfiyesi”, *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu – I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018, s. 226.

²⁰³ Öztürk, *Anadolu Selçuklu...*, s. 38.

kaydedilmiş ve böylece şer'î geçerlilik kazanmıştır. Hacı Sinan, Ahmed bin Hacı Ali ve Yusuf bin Hacı Osman'ın isimleri şahit olarak kaydedilmiştir.

İkinci bölüm olan hamdele ve salvele kısmı ise vakfiyenin en sanatlı bölümlerinden birini teşkil etmektedir. Allah'ın azamet, kudret ve benzersizliğine uzun methiyelerle yer verilmiş, ardından Hz. Muhammed'in risalet görevi ve tevhid inancı vurgulanmıştır. Dünya hayatının geçiciliği ve ahiret hayatının ebediliği hakkında yapılan tasvirler, vakfiyeye hem edebî hem de dinî bir derinlik kazandırmıştır. Özellikle Ankebut Suresi 69. ayetinin ("Bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette yollarımıza iletiriz...") zikredilmesi, vakfın Allah rızasına yönelik bir ibadet olduğunu göstermektedir.

Üçüncü bölümde vakfın kurucusu hakkında bilgi verilmiştir. Vakfı kuran kişi, yüksek bir dinî hassasiyetle hareket eden ve Haremeyn ziyaretinde bulunmuş olan Şeyh Zahid, Abid, Müteheccid, Müteabbid bin Hacı, Hacı Ahmed'in oğlu Kani Hak olarak tanıtılmıştır. Kurucunun hem manevî hem de toplumsal konumunun güçlü olduğu metin boyunca vurgulanmıştır.

Dördüncü bölümde, vakfedilen malların tasviri yapılmıştır. Konya'nın Hümalat Mahallesi'nde öz mal ile inşa edilen bir ev, Şeyh Ebu İshak Kazerûnî adına zaviye olarak tahsis edilmiştir. Vakfa tahsis edilen araziler geniş bir coğrafi alanı kapsamaktadır: Sarısabı köyünden Salur köyüne, Ali çiftliğine ve Hatun çiftliğine kadar uzanan topraklar, yollar, otlaklar, evler, mezarlıklar ve diğer mülkler vakfın sınırları içine alınmıştır.

Beşinci bölüm olan vakıf şartlarında, vakfın geliriyle misafirlerin ihtiyaçlarının karşılanacağı, vakfın sadece hayır amacıyla kullanılacağı ve başka bir amaca tahsis edilemeyeceği net bir biçimde belirlenmiştir. Gelirin yarısının gelenler ve gidenler için harcanacağı, geri kalanının da zaviyenin bakım ve idamesi için kullanılacağı ifade edilmiştir.

Altıncı bölümde, vakfın yönetimine ilişkin bilgiler verilmiştir. Vakfeden kişi hayatta olduğu sürece idareyi bizzat üstlenecek, ölümünden sonra ise oğullarına ve torunlarına nesilden nesle geçecek şekilde yönetim devredilecektir. Böylece vakfın sürekliliği ve istikrarı güvence altına alınmıştır.

Yedinci bölümde vakfın kuruluş gerekçesi ve hukukî hükümleri belirtilmiştir. Vakıf, Allah'ın rızasını kazanmak, dünya hayatının geçiciliğine karşı kalıcı bir hayır eseri bırakmak amacıyla kurulmuştur. Vakıf tasarrufları açık bir şekilde şer'î ve hukukî olarak geçerli kılınmıştır. Satılamaz, bağışlanamaz, rehin verilemez veya miras bırakılamaz nitelikte olan vakıf, Allah'ın yeryüzünü miras alacağı zamana kadar geçerliliğini koruyacaktır.

Sekizinci bölüm olan dua ve beddua kısmında, vakfın şartlarına sadık kalanlara dua edilirken, şartları ihlal edenlere ağır beddualar yöneltmiştir. Vakfın hükümlerine aykırı hareket edenlerin Allah'ın gazabına uğrayacağı, cehennemi hak edeceği ve Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lanetine maruz kalacağı bildirilmiştir.

Dokuzuncu bölümde vakfiyenin tarihi belirtilmiş ve düzenlenme zamanı Hicrî 829 yılı Cemaziyevvel ayının onuncu günü olarak kaydedilmiştir. Böylece vakfiyenin hukukî değeri ve tarihî arka planı sağlamlaştırılmıştır.

Son bölüm olan şühûdü'l-hâl kısmında ise vakfiyenin şahitleri kaydedilmiş, böylece belgenin doğruluğu ve resmiyeti güvence altına alınmıştır. Üç şahit tarafından belgelenen vakfiye, hem şer'î hem de hukukî geçerliliğe sahiptir.

2.4.3. Mevkuf

Vakıf işleminde amaçlanan hedefe ulaşmada en temel unsur, vakfedilen mal, yani mevkûftur. Vakıf hukukunda “mahall-i vakıf” olarak da anılan bu unsur, vakıf akdinin asli öğeleri arasında yer almaktadır. Mevkûf, literatürde “vakf olunan mal” ya da “genelin yararına tahsis edilen her çeşit mülk” gibi tanımlarla ifade edilmiştir. Vakfedilecek malın, zilyetlik altında bulunan ve dinen istifadeye mübah sayılan bir nitelikte olması gerekir.²⁰⁴ Özellikle “tebid” şartı göz önüne alındığında, vakfedilen malın gelir ya da yarar sağlama niteliğinin süreklilik arz etmesi beklenir. Bu nedenle, Hanefî hukukçularına göre vakıf konusu malın -bazı istisnalar dışında- akar olması gerektiği kabul edilmiştir.²⁰⁵

²⁰⁴ Yasin Akyıldız ve Ali Rıza Abay, “Vakıf Müessesesinin Gelişimi ve Mahiyeti Tarihsel Bir Değerlendirme”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 5, 2017, s.4.

²⁰⁵ Öztürk, *Anadolu Selçuklu...*, s. 44.

Vakfedilecek malların taşınması gereken bazı şartlar bulunmaktadır. İlk olarak, vakıf işlemi sırasında mal vâkıfın mülkü olmalıdır; kişi, kendisine ait olmayan bir malı vakfedemez. İkinci olarak, vakfedilecek malın üzerinde herhangi bir borç bulunmamalıdır. Üçüncü şart, vakfedilen mülkün ev, dükkân veya tarla gibi gelir getiren bir taşınmaz olmasıdır. Ayrıca vakıf işlemlerinde muhayyerlik şartına yer verilmemelidir.²⁰⁶ Vakfedilecek bina, arazi veya ağaçlar kullanılabilir durumda olmalı, vakfın sağlayacağı faydalar ve bundan yararlanacak kimseler açık bir şekilde belirlenmelidir. Zira meçhul malların vakfı hukuken geçerli kabul edilmemektedir; bu yüzden vakfa konu olacak malın sınırlarının belirgin olması, ileride doğabilecek ihtilafların önüne geçilmesi açısından büyük önem taşır.

Vakıfların mülkiyetinde bulunan taşınmazlara genel olarak "akar" veya "akarât-ı mevkûfe" (vakf-ı akâr) adı verilir.²⁰⁷ Bu mallar iki gruba ayrılır. İlk grup, doğrudan hayır amaçlı kurulmuş Cami, mescit, mektep, medrese ve zaviye gibi yapılardır. İkinci grup ise bu hayır kurumlarının sürekliliğini sağlamak için vakıflar tarafından inşa edilen veya satın alınarak gelir elde edilen bina, bağ, bahçe ve arazilerdir. Böylece bir yandan ticaret hayatının altyapısını oluşturan han, çarşı, dükkân gibi yapılar meydana getirilmiş; diğer yandan ise bu gelirler kullanılarak eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, bayındırlık, dinî ve kültürel hizmetler finanse edilmiştir.

Vakıf akdi tamamlandıktan sonra vakfedilen mallar üzerinde tasarruf hakkı sona erer. Bu mallar satılamaz, bağışlanamaz, rehin verilemez, ödünç verilemez ve miras yoluyla intikal ettirilemez. Ancak, hayatın olağan akışı içinde gelişen zarurî durumlar ve toplum ihtiyaçlarının değişmesi sonucu, vakfın asıl amacına zarar vermeden bazı istisnalar tanınmıştır. Zorunluluk hâllerinde, “zaruretler yasak olanı mubah kılar” ilkesi doğrultusunda, vâkıfın koyduğu şartlara sadık kalınarak ve belirli hukukî prosedürler izlenerek (örneğin hâkim kararı veya sultanın izniyle) istisnai işlemler yapılabilmiştir. Bu uygulamalar, vakfın temel mantığını bozmadan, vakıf hukukunun dinamizmini ve toplum ihtiyaçlarına uyum kabiliyetini göstermektedir.

²⁰⁶ Öztürk, *Anadolu Selçuklu...*, s. 45.

²⁰⁷ Hasan Telli, “Osmanlı Vakıf Belgelerinde İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe ve Görüşleri: Makedonya Vakfiyeleri Örneği”, *Amasya İlahiyat Dergisi*, S. 15, 2020, s. 474.

2.4.4. Mevkufun Aleyh

Bir vakfın oluşabilmesi için üç temel unsurun bir araya gelmesi zorunludur: vâkîf, mevkuf ve mevkufun aleyh. Vâkîf, vakfı kuran ve tesis eden kişiyi ifade ederken; mevkuf, vakfedilen mal veya mülkü; mevkufun aleyh ise, vakıf gelirlerinin tahsis edildiği kişi veya kurumları tanımlar. Mevkufun aleyh unsurunun belirgin ve açık olması, vakfın sahih olabilmesi için zorunludur. Belirsiz bırakılan bir mevkufun aleyh, vakfın geçerliliğini ortadan kaldırır. Bu kavram, vakıf literatüründe “vâkîf tarafından menfaatleri için vakıf tahsis edilen şahıs veya müessese” şeklinde tanımlanmakta; bir diğer ifadeyle, vakfedilen maldan yararlanacak olan tarafı göstermektedir.²⁰⁸

Vakfın mahiyeti dikkate alındığında, mevkufun aleyh unsuruna göre vakıflar, hayrî, zürî (ailevî) ve yarı hayrî-yarı zürî olmak üzere üç ana kategoride tasnif edilmektedir.²⁰⁹ Hayrî vakıflarda vâkîf, sevap kazanmak ve toplum yararına hizmet etmek amacıyla malını vakfeder; gelirlerin fakirler, ihtiyaç sahipleri veya toplum hizmetine sunulan Cami, mescit, medrese, köprü gibi yapılara tahsis edilmesini şart koşar. Zürî vakıflarda ise vâkîf, vakfın gelirinden öncelikle kendisinin, evlatlarının ve yakınlarının yararlanmasını öngörür. Vakfiye düzenlenip vakfın tesisi tamamlandıktan sonra, vakfın özelde mevkufun aleyh olarak belirlenen Cami, medrese, zaviye gibi kurumlarının asıl işlevinin değiştirilmesi kesin şekilde yasaklanmıştır. Bu yasağın önemini vurgulamak amacıyla vakfiyelerde beddua ifadelerine sıkça yer verilmiştir. Vakıf anlayışında yer alan "te'bid" (ebedîleştirme) prensibi gereği, vakfedilen malların ve tahsis edilen hizmetlerin sonsuza dek korunması ve asıl gayesinden sapmadan sürdürülmesi esastır.²¹⁰

²⁰⁸ Yakup Özserağ, “Para Vakıflarının Mevkufun Aleyhleri (Amaçları) Üzerine Bir Araştırma”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, S. 10, S. 5, 2023, s. 1475.

²⁰⁹ Öztürk, *Anadolu Selçuklu...*, s. 46.

²¹⁰ *a.g.t.*, s. 46.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARAMANOĞULLARI DÖNEMİ VAKFIYELERİNİN ANALİZİ

Anadolu beylikleri dönemi, Türk devletler silsilesinin çok önemli bir parçasıdır. Beylikler içerisinde mühim bir yere sahip olan Karamanoğlu Beyliği her alanda olduğu gibi vakıf çalışmaları konusunda da dikkat çeker. Selçuklu vakfiyelerinde olduğu gibi Karamanoğlu vakfiyeleri de genel olarak Arapça kaleme alınmıştır.²¹¹ Vakfiyeler toplumun bu müesseselere verdiği önemi göstermesi açısından son derece önem arz etmektedir. Vakfiyelerde vakıf sahipleri ihtiyaç olabilecek her türlü durumu dikkate alarak vakıflarını oluşturmuşlardır.²¹²

Karamanoğlu vakfiyelerinde vakıf sahiplerinin çoğunluğunu yöneticiler ve toplumun ileri gelenleri oluşturmaktadır. Vakıf konusu olan yapıların ise genellikle mescit, zâviye, dârü'l-huffâz, imaret gibi yapılardan oluştuğu görülmektedir. Genellikle beylik ve özelde Karamanoğlu vakfiyelerinin ancak bir kısmı günümüze kadar yapılan çalışmalara konu olmuştur.²¹³

²¹¹ Hasan Yüksel, “Anadolu Beyliklerinde Vakıflar”, **Vakıflar Dergisi**, S. 30, 2007, s. 35-50.

²¹² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Karamanoğulları Devri Vesikalarından İbrahim Bey’in Karaman İmareti Vakfiyesi”, **Belleten Dergisi**, C.1. S.1, 1937, s. 58.

²¹³ Yüksel, **a.g.m.**, s. 39.; Feridun Nafiz Uzluk, **Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi**, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara, 1958, s.31.

3.1. Konya Vakfiyelerinin Analizi

3.1.1. Hızır Ağa bin Süleyman Bey

3.1.1.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.1.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyeye bağlı mimari eser günümüze gelememiştir.²¹⁴

3.1.1.3. Vakfiye Metni

Belge 1. Hızır Ağa bin Süleyman Bey Vakfiyesi Metni²¹⁵

²¹⁴ Sabır isimli bir zaviyeye rastlanılmamıştır. Aydoğmuş isimli bir zaviye Konya'da vardır. Bkz. M. Akif Erdoğan, "Karaman Vilayeti Zaviyeleri" *Tatih İncelemeleri Dergisi*, S. 9, 1994, s. 100.

²¹⁵ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2178-0/0504/0537.

صارو عشق و قفيه سي صورتيدر

طبق أصله الصحيح المعول الفقير محمد بن طوسون المفتي القاضي بمدينة قونيا عفى عنه

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وآله أجمعين أما بعد فهذا ما أشهد على نفسه فخر الإمام في الأيام معين الضعفاء والأيتام هو حضر آغا ابن سليمان بك صاحب الخيرات والحسنات بأنه قد وقف وحبس وسبل وأيد طائعا وراغبا وهو يومئذ جائر الأمر نافذ التصرف ما هو خالص ملكه وماله المدعوة بأق اير في ولايه خاتون سراي من مضافات قونية المحدوده بطريق بتلاقباشى وباق كليسة وقاطراني شرقا وباولو كسى باشى شمالا وبصاروقيا غربا بجملة الحدود والحقوق والتوابع واللواحق والتلال والجبال لزاوية صارو شيخ ابن آيدوغمش شيخ وهو خليفة لعمر سيدي رحمه الله قطب الأقطاب في زمان الأراضي التي تتعلق بأق ايل ويتصرف الواقف فيه و يزرع فيها ويتصرف شيخ المسطور فيها ويصرف غلاتها إلى نفسه وسائر الفقراء الصادرين الواردين من المسلمين الموحدين ثم لأولاده وأولاد أولاده بطناً بعد بطن وقرناً بعد قرن وقف لجميع حدودها وحقوقها وطرائقها ومرافقها عملاً بقوله تعالى ما عندكم ينفد وما عند الله باق ويقول النبي عليه السلام المرء في ظل صدقاته يوم لا ظل إلا ظله صدق رسول الله وقفاً صحيحاً شرعياً مؤيداً مخلداً يحرم تعرض لا بيع ولا يوهب إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين فمن بذله بعدما سمعه فإنما اثمه على الذين يبدلونه إن الله سميعٌ عليم ومن قصد في تبديله وتغييره فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين وأجر الواقف على الله الغني إن الله لا يضيع أجر المحسنين وبجميع ذلك وقع الأشهاد والتحرير والتقريب والحكم بلزومه في غرة شعبان المعظم من شهور سنة ثلاث وثلاثين وسبعمائة من الهجرة النبوية عليه أكمل التحية.

شهد

داود بن يوسف

علي بن أحمد

مضر بن مصطفى

عفى عنه

عفى عنه

عفى عنه

3.1.1.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Salât ve selam, yaratılmışların en hayırlısı Hz. Muhammed'e ve onun ailesine olsun. Bundan sonra, bu belge, zayıfların ve yetimlerin yardımcısı, hayır ve iyilik sahibi Süleyman Bey oğlu Hızır Ağa'nın kendisi hakkında şahitlik ettiği bir belgedir. O, gönüllü ve isteyerek vakfetti, bağışladı, ebedileştirdi. O, bu işi yaparken tam bir akıl ve tasarruf yetkisine sahipti. Bu vakıf, onun özel mülkü ve malı olan, Konya'nın Hatun Saray bölgesinde bulunan ve “Aka”

olarak adlandırılan yerdir. Bu arazi, doğuda Bıtlakbaşı, Ak Kilise ve Katramha, kuzeyde Baulusu Başı, batıda Sarukya ile sınırlıdır. Tüm sınırları, hakları, bağluları, ekleri, tepeleri ve dağları ile Sabır Zaviyesi ve Şeyh İbn Aydoğmuş Şeyh'e -ki o, zamanın kutbu merhum Ömer'in halifesidir- vakfedilmiştir. Bu arazi, Aka'ya bağlıdır ve vakfeden kişi burada tasarruf eder, eker ve biçer. Şeyh de burada tasarruf eder ve gelirlerini kendisine ve Müslüman muhtaçlara, gelenlere ve gidenlere harcar. Daha sonra bu gelirler, vakfeden kişinin çocuklarına ve torunlarına nesilden nesle aktarılır. Bu vakıf, tüm sınırları, hakları, yolları ve bağlantıları ile, Allah'ın 'Sizin yanınızdaki tükenir, Allah'ın yanındaki ise bakidir'²¹⁶ ayetine ve Peygamberimiz'in (s.a.v.) 'Kişi, sadakalarının gölgesindedir. O gün, onun gölgesinden başka gölge yoktur' hadisine uygun olarak kurulmuştur. Resulullah (s.a.v.) doğru söylemiştir. Bu vakıf, şer'i ve geçerli bir vakıftır, ebedidir ve korunmuştur. Hiçbir şekilde satılamaz veya bağışlanamaz. Allah, yeryüzünü ve üzerindeki miras alana kadar bu vakıf devam edecektir. O, mirasçılardan en hayırlısıdır. Kim bu şartları duyduktan sonra değiştirirse, günahı onu değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz Allah, her şeyi işiten ve bilendir. Kim bu vakfı değiştirmeye veya bozmaya kalkarsa, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun. Vakfeden kişinin ecri Allah'a aittir. Şüphesiz Allah, muhsinlerin (iyilik yapanların) ecrini asla zayi etmez. Bu belge, Hicri 733 yılının Şaban ayının başında, şahitlerin huzurunda düzenlenmiş, kaydedilmiş ve hükme bağlanmıştır. Resulullah'a (s.a.v.) en mükemmel salât ve selam olsun.

Şahitler

Mudar bin Mustafa

Ali bin Ahmed

Davut bin Yusuf

3.1.1.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

²¹⁶ Sizde olanlar tükenir ama, Allah katında olanlar sonsuzdur, tükenmez. Sabredenlere ecirlerini, yaptıklarından daha güzeli ile ödeyeceğiz.

Vakfiye, klasik İslami gelenekte olduğu gibi Allah’a hamd ve Hz. Peygamber’e salât ve selamla başlamaktadır. Metinde geçen “âlemlerin Rabbi Allah’a mahsustur” ifadesiyle Allah’ın yüceliği, yaratılmışların en hayırlısı olan Hz. Muhammed’e övgüyle ise İslamî hürmet geleneği vurgulanmaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Bu vakfiye, hayırseverliği ve toplumsal dayanışmayı esas alan bir bağış senedidir. Belgeye göre Hızır Ağa, tamamen kendi isteği ve tasarruf yetkisiyle, mülkü olan Aka bölgesini vakfetmiş ve bu mülkü Sabır Zaviyesi’ne²¹⁷ ve Şeyh İbn Aydoğmuş²¹⁸’a tahsis etmiştir. Vakfın amacı;

- Zayıfların, yetimlerin ve muhtaçların desteklenmesi,
- Zaviyeye gelen misafirlerin ağırlanması,
- Şeyhin ve çevresindeki Müslümanların ihtiyaçlarının karşılanmasıdır

Ayrıca vakıf gelirlerinin vakfedenin çocuklarına ve torunlarına aktarılacağı belirtilerek, vakıf hem sosyal yardım hem de ailevi miras şeklinde iki yönlü bir işlev taşımaktadır.

Mülkün Konumu ve Sınırları

Vakıf konusu olan arazi, Konya’nın Hatun Saray bölgesinde yer alan “Aka”²¹⁹ adlı yerdir. Mülkün sınırları oldukça detaylı biçimde tanımlanmıştır:

- **Doğuda:** Bitlakbası²²⁰, Ak Kilise²²¹ ve Katramha²²²
- **Kuzeyde:** Baulusu Başı²²³

²¹⁷ Bu isimli bir zaviyeye rastlanılmamıştır.

²¹⁸ Bu isimli Konya bir zaviye ismine rastlanılmıştır. Bkz. M. Akif Erdoğan, “Karaman Vilayeti Zaviyeleri” *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 9, 1994, s. 100.

²¹⁹ Aka (Efe) nd. Sıracalar k. Olarak geçer. İlker Yiğit tarafından hazırlanan doktora tezi çalışmasında bu yerin günümüzde Efeören Kuyusu, KB 3 km Karamankırı Güvercinlik olduğunu dile getirmiştir. Bkz. İlker Yiğit, *XVI-XX. yüzyıllarda Anadolu’da kaybolan yerleşmeler: Manisa-Konya örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2018, s. 519.

²²⁰ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

²²¹ Akkise, Ahırlı bölgesi eski adıyla Ak Kilise olarak anılmaktadır. Asuman Balıran vd., *Seydişehir 2012 Yılı Çalışmaları*, Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2013, Muğla, s. 396.

²²² Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

²²³ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

- **Batıda:** Sarukya²²⁴

Vakfın Yönetimi ve Sürekliliği

Vakfın yönetimi, Şeyh İbn Aydoğmuş'a bırakılmıştır. Şeyh, bu mülkten elde edilen gelirleri kendi ihtiyaçları, zaviyeye gelen gidenlerin masrafları ve Müslüman fakirlerin desteklenmesi için kullanacaktır. Ayrıca ilerleyen dönemlerde vakfın geliri vakfedenin soyuna aktarılacaktır. Bu aktarım, bir nevi aile vakfı niteliği taşımakta ve sosyal yardımı kuşaktan kuşağa sürdürebilir hale getirmektedir. Metin, vakfın ebediyen geçerli olduğunu ve hiçbir suretle satılamayacağını, bağışlanamayacağını net ifadelerle belirtmiştir.

Dini ve Hukuki Çerçeve

Mülkün ebediyen vakıf olarak kalması şart koşulmuş, vakfın satılması, miras bırakılması veya rehin edilmesi yasaklanmıştır. Vakfın değiştirilemezliği kesin bir dille vurgulanarak, değişiklik yapmaya kalkışanlara dini yaptırımlar (günahın onların boynuna olması, Allah'ın laneti vb.) uygulanacağı ifade edilmiştir.

Tarihlendirme ve Tanıklık

Vakfiye hicri 733 yılı Şaban ayı başında şahitlerin huzurunda düzenlenmiştir. Bu da belgenin resmiyetini ve geçerliliğini pekiştirir. Mudar bin Mustafa, Ali bin Ahmed ve Davut bin Yusuf'un şahitliği, dönemin toplum yapısında vakıf işlemlerinin kayıt altına alınmasında tanıklığın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

²²⁴ Kaynaklarda Sarukaya olarak geçmektedir. Bkz. Gümüşçü, **a.g.t.**, s. 72.

3.1.2. Mehmet Bey Bin Alaeddin Bey

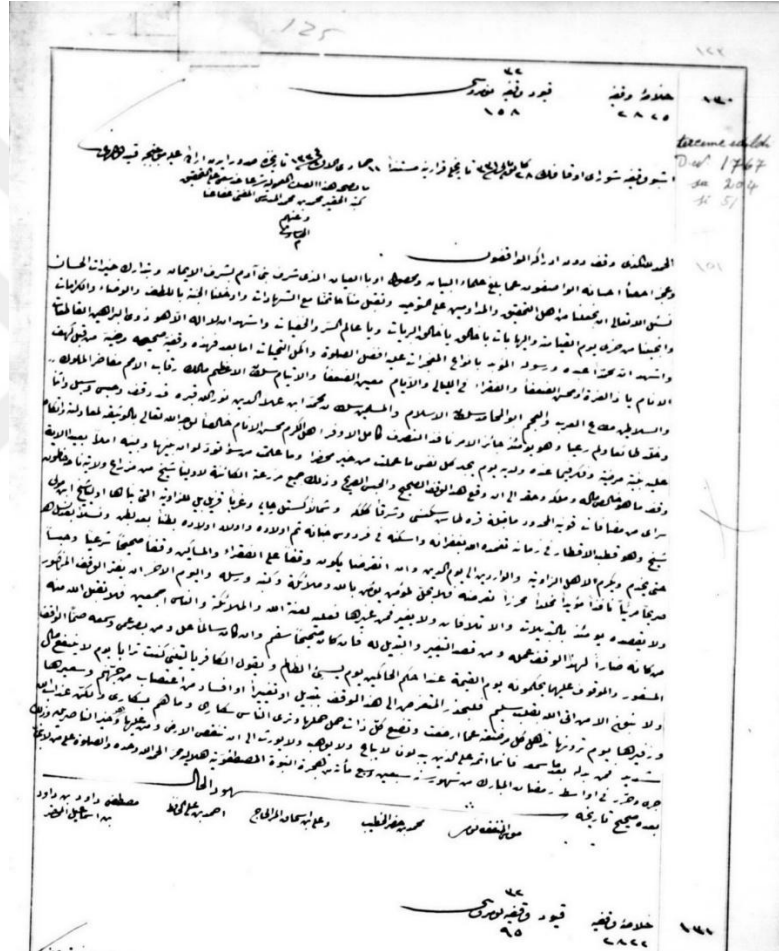
3.1.2.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.2.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyeye bağlı mimari eser günümüze gelememiştir.

3.1.2.3. Vakfiye Metni

Belge 2. Mehmet Bey Bin Alaeddin Bey Vakfiyesi Metni²²⁵

²²⁵ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No:

ما يصححه هذا الصك المعمول به شرعاً خدمة حق على التحقيق كتبه الحقير محمد بن محمد المدرس المفتي عفى عنا وعنهم الهادي

الحمد لله الذي وقف دون إدراكه الواقفون

وعجز إحصاء احسانه الوصفون عما بلغ علماء البيان ومحصوله أو بالعيان الذي شرف بني آدم بشرف الايمان وتدارك خيرات الحسان نسئل الله تعالى ان يجعلنا من اهل التحقيق والمداومين على التوحيد وتقبل منا خاتمتنا مع الشهادات وأدخلنا الجنة باللطف والإحسان والكرامات وانجانا من خزي يوم القيامة والهجمات يا خالق يا خالق البريات ويا عالم السر والخفيات واشهد ان لا إله الا هو ذو البراهين القاطعات واشهد ان محمد عبده ورسوله المؤيد بانواع المعجزات عليه أفضل الصلوات وأكمل التحيات

اما بعد فهذه وقفية صحيحة مرضية من قبل كهف الامام يا ذا العزة أو محسن الضعفاء والفقراء في الليالي والأيام معين الضعفاء والايام سلطان الأعظم مالك رقاب الأمم مفخر الملوك والسلاطين مطاع العرب والعجم أبو المحامد سلطان الإسلام والمسلمين سلطان محمد ابن علاء الدين نور الله قبره قد وقف وحبس وسبل وأبد وخلد طائفا ولم رعا

وهو يومئذ جائز الامر نافذ التصرف كامل الاوفر اهل الكرم محسن الامام خالصا لوجه الله تعالى بالوثيقة لمعادلته واتكالا عليه بنية مرضية وفكر فيما عنده ولديه يوم يجد كل نفس ما عملت من خير محضرا وما عملت من سوء تود لو ان بينها وبينه امدا بعيدا الآية وقف ما هو خالص ماله وملكه وحقه الى ان وقع هذا الوقف الصحيح والحبس الصريح

وذلك جميع مزرعة الكائنة لأولياء شيخ من مزارع ولاية نامة خاطون سراي من مضافات قونية المحدودة ما قبله قره طاس سكسي وشرقا ككلكه وشمالا كستل جاي وغربا قرية قرل بل للزاوية التي بناها اوليا شيخ ابن مولى شيخ وهو قطب الأقطاب في زمانه تغمده الله بغفرانه واسكنه في فردوس جنانه ثم أولاده وأولاد أولاده بطننا بعد بطن ونسلا بعد نسل هذا حتى يخدم ويكرم الال الزاوية والواردين الى يوم الدين وان انقرضا يكون وفقا على الفقراء والمساكين وفقا صحيحا شرعا وحسبا صريحا مرثيا نافذا مؤبدا مخلدا محرزا تعرضه فلا يحل لمؤمن يؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر ان يغير الوقف المذكور ولا يقصده يومئذ بالتبديلات والاتلافات ولا يغير فمن غيرها فعليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين فلا تقبل الله منه من كان ضارا لهذا الوقف عمله ومن قصد التغيير والتبديل له فان كان صحيحا سقم وان كان سالما عل ومن بصر عمى وسمعه صما

الواقف المسفور والموقوف عليها يحكمونه يوم القيامة عند احكم الحاكمين يوم ينظر المرء ما قدمت يداه ويقول الكافر يا ليتني كنت ترابا يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم فليحذر المتعرض الى هذا الوقف بتبديل أو تغيير أو افساد من اعتصاب من جهنم وسعيرها وزفيرها يوم ترونها تذهل كل مرضعة عما ارضعت

وتضع كل ذات حمل حملها وترى الناس سكارى وما هم بسكارى ولكن عذاب الله شديد فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلون

لا يباع ولا يوهب ولا يورث الى ان تنقص الأرض ومن عليها وهو خير الناصرين وذلك جرى وحرر في أواسط رمضان المبارك من شهور سنة سبعين وسبع مائة من هجرة النبوة المصطفوية هلالية

الحمد لله والصلاة على من نبي بعده صحيح تاريخه

شهود الحال

موسى المتفقه نور

محمد بن خضر الخطيب

على ابن إسحاق امير الحاج

احمد بن علي الحافظ

مصطفى داود بن داود بن إسماعيل المحضر

3.1.2.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, Allah'a mahsustur ki O'nun mahiyetini idrak etmekten vakıf sahipleri aciz kalır ve O'nun ihsanını tarif etmekten vasıflayanlar acizdir. Bilginlerin ve gözle görenlerin ulaşabildiği en yüksek seviyeyi aşan O'dur. İman şerefiyle Âdem oğullarını şereflendiren ve güzel nimetlerle donatan O'dur. Allah Teâlâ'dan bizi gerçek bilgiyi elde edenler ve tevhid üzerinde sebat edenlerden kılmasını, şehadetle son nefesimizi vermemizi kabul etmesini ve bizi cennete lütuf, ihsan ve ikramlarıyla dahil etmesini, kıyamet gününün rezaletinden ve korkularından bizi kurtarmasını niyaz ederiz. Mahlukatin yaratıcısı ve gizliliklerin bilgini olan Allah'tır. Şehadet ederim ki O'ndan başka ilah yoktur, kesin delillerle sabittir. Ve şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir; çeşitli mucizelerle desteklenmiştir. Ona en güzel salat ve selamlar olsun.

Daha sonra, bu, yüce imamların sığınağı, izzet sahibi olan Allah tarafından kabul edilen doğru ve razı olunan bir vakfiyedir. O, gece ve gündüzlerde zayıfların ve fakirlerin yardımcısı, yetimlerin ve zayıfların destekleyicisi, milletlerin boyunlarının sahibi olan büyük sultan, kralların ve sultanların iftihar, Arap ve Acemlerin kalkanı,

İslam'ın ve Müslümanların sultanı, övülenlerin babası, Sultan Muhammed bin Alaeddin, Allah onun kabrini nurlandırсын, onun tarafından vakfedilmiş, bağışlanmış ve ebedileştirilmiştir; bir grup için değil, tüm insanlık içindir.

O, o gün tam yetki sahibi, geçerli kararları olan, en cömert kişilerden, yüce imamlara ihsan edenidir. Bu vakfı, Allah Teâlâ'nın rızası için tamamen samimi bir şekilde, O'na tevekkül ederek, razı olunan bir niyetle yapmıştır. O, herkesin yaptığı iyiliği ve kötülüğü bulacağı günü düşünerek bu vakfı gerçekleştirmiştir; o kıyamet gününde kişi yaptığı kötülüğün kendisiyle arasında uzak bir mesafe olmasını isteyecektir. Bu ayet gereği, mülkü, malı ve hakkı olan her şeyi bu doğru vakıf ve açıkça belirtilmiş bağış olarak vakfetmiştir.

Vakfettiği yerler ise şöyledir:

Konya'da olan ve Evliya Şeyh'e ait ve Hatun Sarayı²²⁶ vilayetinde bulunan mezranın tamamını. Sınırları ise: Kible tarafından Karataş, doğu tarafından Kekeken, kuzey tarafından Kastalcı, batı tarafından Bebel köyü²²⁷ ile sınırlanmaktadır.

O, bu vakfı, zamanının kutbu olan Şeyh'in oğlu ve Şeyh'in torunu olan Evliya Şeyh'in inşa ettiği zaviyeye vakfetmiştir. Allah onu affıyla kuşatsın ve onu cennetinin en yüksek derecelerine yerleştirsın. Bu vakıf, oğulları ve oğullarının oğulları için nesilden nesle sürecektir. Bu, zaviyenin halkına ve oraya gelenlere kıyamet gününe kadar hizmet ve ikram edilmesi içindir. Eğer bu nesil tükenirse, vakıf, fakirler ve miskinler için geçerli olacaktır. Bu, tamamen şeriata uygun, açıkça belirtilmiş, geçerli ve ebedi bir vakıftır.

Dolayısıyla Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe iman eden hiçbir mümin, bu belirtilen vakfı değiştiremez, ona zarar veremez ve değiştirme girişiminde bulunamaz. Kim bunu yaparsa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Bu vakfa zarar verenin ameli Allah tarafından kabul edilmeyecektir. Kim onu değiştirmeye ve bozmaya niyet ederse, sağlıklı olsa bile hastalığa düşsün, güvende olsa bile sıkıntıya düşsün; gören gözü kör olsun, işiten kulağı sağır olsun.

²²⁶ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

²²⁷ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

Vakıf ve vakfeden kıyamet gününde haklarını ondan alırlar.

O gün ki insan, ellerinin öne sürdüklerine bakacak ve kâfir, 'Keşke toprak olsaydım' diyecek.²²⁸ O gün ki ne mal ne de evlat fayda verecek, ancak Allah'a selim bir kalp ile gelenler müstesna.²²⁹ Bu vakfa müdahale etmek isteyenler, değişiklik veya bozulma niyetinde olanlar, cehennemin azabından ve alevlerinden, onun şiddetli feryadından sakınsınlar. O gün ki her emziren, emzirdiğini unutacak ve her hamile kadın, yükünü bırakacaktır. İnsanları sarhoş görürsün ama onlar sarhoş değildir; ancak Allah'ın azabı çok şiddetlidir. Kim bu vakfı duyduktan sonra değiştirirse, günahı ancak değiştirenlerin üzerinedir.

Yer ve üzerindeki eksilinceye kadar bu vakıf ne satılır ne hibe edilir ne de miras bırakılır. Allah, en iyi yardımcıdır. Bu vakfiye, Hicri 770 yılının mübarek Ramazan ayının ortalarında düzenlenmiştir.

Şahitler

Musa Fakih Nur

Muhammed bin Hıdır Hatib

Ali bin İshak el-Merali

Ahmed bi Ali el-Hafız

Mustafa Davut bin Davut bin İsmail el-Muhdar

3.1.2.5. Vakfiye Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye metni, İslamî vakıf belgelerinde yaygın olduğu üzere Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamaktadır. Allah'ın, insanları iman şerefiyle onurlandırdığı, onlara güzel nimetler verdiği ve tevhid üzere sabit kıldığı belirtilmiştir. Vakfiye metni, kıyamet gününün dehşetinden kurtuluş için dua edilerek devam etmektedir.

Vakfiyenin Amacı

²²⁸ Nebe' Süresi 40. Ayet

²²⁹ Şuarâ Süresi 89. ayet

Vakfiye, Sultan Muhammed bin Alaeddin tarafından vakfedilen mülklerin korunmasını ve vakfın devamlılığını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Vakfın temel hedefleri:

- Yetimlerin, fakirlerin ve zayıfların korunması ve desteklenmesi
- İslam toplumunun refahına katkıda bulunmak
- Şeyh ailesine bağlı zaviyenin yaşatılması ve ihtiyaçlarının karşılanması
- Zaviyeye gelen misafirlere hizmet ve ikram edilmesi
- Vakıf yönetiminin nesilden nesle aktarılması

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Mülkün ebediyen vakıf olarak kalması şart koşulmuş, vakfın satılması, miras bırakılması veya rehin edilmesi yasaklanmıştır. Vakfın değiştirilemezliği kesin bir dille vurgulanarak, değişiklik yapmaya kalkışanlara dini yaptırımlar (günahın onların boynuna olması, Allah'ın laneti vb.) uygulanacağı ifade edilmiştir.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Konya'daki belirli bir mezranın vakfedildiği belirtilmiştir. Mezranın tamamı Evliya Şeyh'e ve onun zaviyesine tahsis edilmiştir. Sınırları şu şekilde belirtilmiştir:

- Kible tarafından Karataş²³⁰
- Doğu tarafından Kekeken²³¹
- Kuzey tarafından Kastalcı²³²
- Batı tarafından Bebel köyü²³³

Vakfın Yönetimi

Evliya Şeyh'in oğulları ve torunları vakfın yönetimini üstlenecektir. Eğer nesil tükenirse, vakfın gelirleri fakirlere ve miskinlere tahsis edilecektir.

- Vakfın tüm şartlarının şeriata uygun olduğu belirtilmiş, hiçbir hâkim, kadı veya yönetici tarafından değiştirilemeyeceği vurgulanmıştır.

²³⁰ Yunak İlçesine bağlı bir köydür.

²³¹ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

²³² Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

²³³ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

- Vakfı değiştirmeye kalkışanların Allah, melekler ve tüm insanlar tarafından lanetleneceği belirtilmiş ve onların amellerinin kabul edilmeyeceği ifade edilmiştir.

3.1.3. Alaeddin Bey bin Halil Bey

3.1.3.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.3.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyeye bağlı bir mimari günümüze gelememiştir.²³⁴

3.1.3.3. Vakfiye Metni

²³⁴ Bkz. Güler Silay, **Osmanlı Döneminde Belviran Kazası Klasik Eğitim Kurumlar**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, SBE, 2015, s. 126.

القيامه في ظل صدقاته وعملا بما قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم اذا مات ابن آدم فانقطع عمل الا عمل ثلاث علم ينتفع به بعد موته وولد صالح يدعو له بالخير وصدقة جارية وقال عليه السلام ليس لك من دنياك الا ما تصدقت وعلمنا منه ان ابر المبرات التقرب الى الله تعالى بالحسنات وان افضل العبادات بعد أداء الفرائض ايصال الميراث الى العلماء والفقراء بوجه الصدقات ما هو له وحقه وملكه في يده وتحت حكمه وانه منفردا في تملكه لا حق ولا شركة لغيره في شيء منه لا في كله ولا في بعضه الى حين صدور هذا الوقف منه وذلك في جميع المزرعة المسماة بمسجد قيا من قرى بل ويران المحدودة بنهر المعظم وإلى طريق الية من قرية اليه ومنه يصل إلى جبل سياه قبله ومنه الى تخوم قرية سراي ومنه الى تخوم مزرعة تحد شرقا ومنه الى طريق الاتي من قرية سراي الى مقبرة مزرعة دركي قيود الى اكنان براق وشمالا ومنه الى الحجرة الاصفر والى ماي مرما والى قلابجي قولي غربا ومنه الى اكنان عبد الله ومنه الى طبراق تبه ومنه يصل الى شجر سياه بجملته الحدود والحقوق والتوابع واللواحق والساير المضافات كلها لمصالح الزاوية التي بناها الشيخ السالك قدوة أرباب المناقب زيدة الى أصحاب المناصب الشيخ شكريم دده ابن عبد الله باشا تغمده الله تعالى بغفرانه الكائنة في قرية قوز ويران من توابع بلويران وقفاً صحيحاً شرعياً وحبساً صريحاً مرعياً نافذاً مؤبداً مخلداً مسجلاً محكوماً بصحته من مفتح إلى مغمدة مما يقبل الحكم من جميع ذلك لا يقبل الرد بوجه من الوجوه وسبب من الاسباب لا تبديل من القواعد ولا تحويل من الموارد فمن حاول في شيء من ذلك فقد باء بغضب من الله تعالى ومأواه جهنم وبئس المصير وعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم ولهم اللعنة ولهم سوء الدار وأجر الواقف على الله الكريم الغفور. جرى ذلك وحرر في أوائل شهر رجب المرجب سنة خمس وستين وسبع مائة.

صقه كتهدا ابن سليمان

ابراهيم بن خليل

عبدى جلبى ابن حسن

3.1.3.4. Vakfiye Tercümesi

Lütfuyla âlemi yaratan, ikramıyla onları kuşatan Allah'a hamdolsun. O dilediğini doğru yola hidayet eder. Bizleri İslam'la hidayete götüren, onunla yüce Allah'ın dinine ulaştıran, ak olan şeriatın sancağını taşıyan Efendimize, küfür ve tuğyan ateşini söndüren âli ve ashabına salat ve selam olsun.

Yüce Padişah, muazzam hakan, İslam ve Müslümanların dayanağı, miskin ve kimsesizlerin yardımcısı, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, Mevlanın yardımıyla öne çıkan Sultan Alaaddin Bey bin saadetli merhum ve mağfur, Allah'ın rahmetinde gark olan Halil Bey bin Mahmud Bey bin Kurban. Allah onunu hayırlarını kabul buyursun, ecrini katlasın. Padişahımız dünyanın zeval yurdu olduğunu, nimetleri de geçici olduğunu öğrenince en halis niyetle tasadduk ve vakfetti. Allah'ın rızasını umarak,

cennetini talep ederek, kıyamet gününde sadakaların gölgesinde kalma umuduyla mallarını vakıf adına hapsedti. Efendimizin şu sözlerine “*İnsanoğlu öldüğü zaman, bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat.*”²³⁶, ve: “*Bu dünyandan ancak tasadduk ettiklerin seninle gelir.*” Sözlerine uyarak mirasın en hayırlısı; Allah’a hasenatla yaklaşmak olduğunu ikrar eyledi. İbadetlerin en hayırlısı ise; mirası alim ve fakirlere sadaka yoluyla ulaştırmak olduğunu kabul ve beyan etti. Böylelikle hakkı olan, mülkü altında bulunan, hükmü ve tasarrufu altında olan, başkasıyla ortak olmadığı ne yarısında ne de hiçbir parçasında ortak olmadığı mülkü bu vakfiye çıkana kadar onun mülküydü. Bu vakfiyeden sonra mülkiyeti bitmiş olup tamamen vakfetmiştir. Mescidi Kaya²³⁷ diye isimlendirilen mezrayı tamamen vakfetmiştir. Bel Biraniye bağlı olup Nahrul Muazzam’la çevrilidir. Yine İlya²³⁸ denen köyden gelen yoldan başlayıp, Siya²³⁹ Dağına giden yoldan devam etmektedir. Oradan da Saray köyüne, Tahad köyünün sınırlarına kadar. Saray köyünden Dedeki mezarlığı²⁴⁰na kadardır. Oradan da Sarı Taşa ve Maymırma ve Kalabacı koli’ye kadardır. Oradan Eknan Abdullah’a ve Tiravadiye’ye son olarak ise Siyah ağaçlığına kadardır. Tüm sınır, haklar, ekler, misafirhaneler ve mezraya bağlı ne varsa makamların sahibi, menkıbelerin piri, salık şeyh Şikrim dede bin Abdullah paşa’ya aittir. Allah onu merhametiyle muamele etsin. Tekkesi Kuzviran²⁴¹ köyünde olan Belviran’a bağlıdır. Böylelikle vakıf sahih, şeriat açısından onaylanmış, hapsedilmiş, ebediyete kadar, kayıtlı, hükmü verilmiş olarak kabul edilmiştir.

Bu hükmü hiç kimse reddedemez, herhangi bir sebeple değiştiremez. Kim böyle bir işe kalkışırsa Allah Tealadan bir gazapla karşılaşır ve akıbeti cehennemdir.

²³⁶ Müslim, Vasiyyet 14. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ

²³⁷ Kaynaklarda bu isimde bir mezra adı tespit edemedik.

²³⁸ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

²³⁹ Kaynaklarda bu isimli bir dağ tespit edemedik.

²⁴⁰ Kaynaklarda bu isimli mezarlık tespit edemedik.

²⁴¹ Araştırmalarımız sonucu böyle bir köye rastlanılmamıştır. Fakat kaynaklarda aynı yerle ilişki olduğunu düşündüğümüz Kuzviran köyü vardır. Buradaki Zaviye Alibeyhüyüğü’ndeki Şeyh Şekerim Zaviyesi ile aynı dönemde yapılmıştır. 17. Yüzyılın başlarında aktif olduğu düşünülem zaviyeye ait bir iz rastlanılmamıştır. Bkz. Silay, **a.g.t.**, s. 126.

Şüphesiz orası çok kötü bir akıbettir. Vakfedenin sevabı ise cömert ve mağfiret sahibi olan Allah'a aittir.

Hüküm ve kayıt recep ayının başlarında 765 yılında vuku bulmuştur.

Sadkmed bin Süleyman

İbrahim bin Halil

Abdi Çelebi bin Hasan

3.1.3.5. Vakfiye Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Vakfiye metni, klasik İslam geleneğine uygun olarak Allah'a hamd ve Hz. Peygamber'e salât ve selam ile başlamaktadır. Allah'ın hidayet edici sıfatına ve Hz. Muhammed'in insanları küfürden kurtarıcı misyonuna yapılan vurgu, belgenin dini temellere dayandığını açıkça gösterir. Bu kısım, aynı zamanda vakfedenin niyetinin uhrevi boyutunu da ortaya koymaktadır: Allah'ın rızasını kazanmak, cenneti ummak ve kıyamet gününde sadakaların gölgesinde kalmak.

Vakfiyenin Amacı

Metnin esas amacı, Sultan Alaaddin Bey soyundan gelen Halil Bey'in oğlu Hakan Alaaddin Bey'in dünyevi mallarının bir kısmını vakıf yoluyla ebedileştirmesidir. Bu amacın ardında:

- Allah'ın rızasına ulaşma,
- Sadaka-i câriye anlayışına uygun bir hayır bırakma,
- Zayıf, miskin, alim ve fakirlere fayda sağlama,
- Tekke ve zaviye işlevlerinin desteklenmesi gibi hem dini hem sosyal kaygılar bulunmaktadır.

Vakfedenin bu kararı, Hz. Peygamber'e ait olan "İnsanoğlu öldüğünde ameli kesilir, üç şey hariç..." hadisine atıfla temellendirilmiş, bu da belgenin yalnızca dünyevi bir düzenleme değil, aynı zamanda uhrevi bir ibadet olduğu inancını yansıtmaktadır.

Vakıf Konusu Arazi ve Sınırları

Vakfedilen mülk, Mescidi Kaya olarak adlandırılan bir mezradır. Bel Biraniye bağlı olup, Nahrul Muazzam’la çevrili olduğu belirtilmiştir. Araziye dair sınırlar ayrıntılı şekilde sıralanmıştır:

- İlya²⁴² köyünden gelen yol,
- Siya Dağı’na giden yol,
- Saray ve Tahad²⁴³ köylerinin sınırları,
- Dedeki mezarlığı²⁴⁴,
- Sarı Taş²⁴⁵, Maymrma, Kalabacı Koli,
- Eknan Abdullah, Tiravadiye ve Siyah Ağaçlığı...

Vakfin Yönetimi ve Tahsisi

Vakıf, Şeyh Şikrim Dede bin Abdullah Paşa’ya ve onun Kuzviran köyündeki tekkesine tahsis edilmiştir. Şeyhin sosyal-dini kimliği, “makamların sahibi, menkıbelerin piri, salık” gibi sıfatlarla yüceltilmiş ve onun sadece bir yönetici değil, aynı zamanda manevî bir önder olduğu vurgulanmıştır.

Dini ve Hukuki Geçerlilik

Metin, vakfin sahih, şer’i açıdan geçerli, ebedî, değiştirilemez ve hükme bağlanmış olduğunu açıkça ifade eder. Bu tür ifadeler, vakfin ileride herhangi bir kişi ya da makam tarafından bozulmasına karşı güçlü bir koruma işlevi görmektedir. Vakfi değiştirmeye veya hükümlerini ihlal etmeye kalkışanlara yönelik tehditler açık bir şekilde ifade edilmiştir:

Tarihlendirme ve Şahitler

Vakfiye, hicri 765 yılı Recep ayının başlarında düzenlenmiş olup, üç şahidin ismiyle kayıt altına alınmıştır:

²⁴² İlya köyü olarak bir yerleşim yeri yoktur fakat İlyas Baba Tekke köyü isimli bir yerleşim alanı vardır. İlyas Baba Tekke köyü, Konya il merkezinin güneybatısına 50 km uzaklıkta Hatunsaray (Lystra) Havzası’nda yer alır. Bkz. Nergis Ataç ve M. Sacit Pekak, “Konya’da Yeni Tespit Edilen Kilise Ve Şapeller: Konya İlyas Baba Tekke köyü Kiliseleri” **Ortaçağ Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2021, s. 2.

²⁴³ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

²⁴⁴ Kaynaklarda bu isimde bir mezarlık adı tespit edemedik.

²⁴⁵ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

Sadkmed bin Süleyman

İbrahim bin Halil

Abdi Çelebi bin Hasan

3.1.4. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey

3.1.4.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.4.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede söz edilen zaviye yapısı günümüze ulaşmamıştır.²⁴⁶

²⁴⁶ Zaviyenin adı Şeyh Hocenti Zaviyesidir.

3.1.4.3. Vakfiye Metni

Belge 4. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey Vakfiyesi²⁴⁷

²⁴⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 02178/76/77

شيخ خواجهندي وقفه سي صورتيدير

موزيه الندي

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وعلى اله وصحبه اجمعين اما بعد : فهذا الكتاب شرعي وخطاب فصيح مرعى بعرب مضمون عن ذكر ما اقر واعترف صاحب الخيرات ومنبع الحسنات وهو الإمام الكبير ذو القدر الخطير شيخ حوجتتي برادر شيخ شكرم بن عبد الله باشا تغمده الله تعالى بغفرانه الكائنة في قرية قوز يران المذبورة بقضاء بل ويران حال حياته بناء مسجد شريف وبناء زاوية في سبيل وتصدق بنية خالصة ثواب الله العظيم وهربا من عقابه الأليم يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم واعتقادا بقول الله تعالى إن المصدقين والمصدقات واقرضوا الله قرضا حسنا يضاعف لهم ولهم اجر كريم ورجبتهم بقول نبي المؤمنين كل امرئ في ظل صدقاته يوم القيامة حتى يبعصمني الناس ما هو له وملكه وحقه وفي يده وتحت تصرفه إلى حبر خالد الأرض والسموات فخر الخيرات والحسنات ومنبع العز والسعادة وهو السلطان الأعظم والحاقد المعظم مالك رقاب الأمم سيد سلاطين العرب والعجم نام عباد الله وحافظ بلاد الله-السلطان قرمان الملة محمد بك والدين ادام الله تعالى لأوليائه من النعيم المقيم ولابن خرصان الذاهب خروج شيخ خواجهندي برادر شيخ شكرم دده ابن عبد الله باشا تغمده الله تعالى بغفرانه السالكين قدوة ارباب المناقب اصحاب مناصب شيخ سند الأملين واصل ايت سلطان بابيه يكون سلطانن سلطنت ده مشير كدايه فراموش ايت قمو سلطان باقي بو يكون احسان ايت مسجد وزاويه يه خدمت ايت شيخ سند اتم خدايه وقف ايده لم بر مسجد شريف ايله وزاويه يه والعبادات والكرامات سببا وقف خيرات والحسنات القرمان بك محمد سلطان علاء الدين ايام ودولته وهوله وملكه وحقه وفي يده وتحت تصرفه إلى حين صدور هذا الوقف منه وذلك جميع المزرعة الخاليت المشهورة قرجه حصار نزدي افشار من توابع قضاء اله طاغ المحدودة قره بكير وإلى وادي الكلب قبة ومنه إلى النهر المعظم الذاهب لعاشق بصغلى وإلى جسر افشار شرقا وادي ومنه إلى وادي افشار المذكور إلى وادي كالبوروك شمالا منه إلى ارو بجبل اغلى كدوكي وإلى طريق افشار المذكور كولجك وإلى بقلجه كدكي غربا حجر سندان ومنه خان ينتهي قره بكار اله طاغ لواء قونيه قرجه حصار عشر وقف زاويه شيخ حوجندي حاصل غلات كنديم كيله شعير كيله ٣٠٤ عشر باغ عشر بستان عشر قوان وسم غم ٥٢٢ المزرعتين المحدودة قره اغج ويقارى يول بطريق الذاهب من قرية قوزويران إلى قرية علي بك ابوكى ضدى ينتهي وشمالا حجر خان ينتهي منصوبين إلى طريق دكرمان جسر بافشار غربا ويران الذاهب بطريق ويران الذاهب بطريق دكرمان شمالا فيه اغل منصوبين حجر اصفر قبلة عنق قرا كقيا ومنه إلى بطريق اوج كليسا جبل كلسل قبلة الذاهب بطريق شرقا إلى قرية قوز ويران

المزرتين قره اغج معا ويقارو يول وقف مسجد وزاوية شيخ حوجندي تابع بلويران حاصل عشر غلات كنديم وشعير وسائر حبوبات كيل 32 المزرعة اواجق يازوسي المحدودة في قرية قوز ويران

بطريق الذاهب إلى قرية اواجق ومنه ايكي برجين جاكل بلوك قبلة الرادريس اوز غربا قزل قيلق قبل الطريق سكى واغلى من قرية شرقا الذاهب بطريق ومنه ينتهي الطريق بالذاهب وشمالا جبل كلسل منصوبين حجرا ابيض تنتهي المزرعة اواجق يازوسي وقف مسجد وزاوية حوجندي دفتر عتيق تابع بلوران حاصل عشر

غلات كندم شعير وسائر حبوبات كيل ٤٨٠ المزرعة قزل قيو المحدودة من قرية قوزويران الذاهب بطريق ابا قبله ينتهي طريق البصر قبله الذاهب بطريق إلى على جيجه قفلی ينتهي بطريق كومرجي الذاهب شمالا-إلى بئر قریز ومنه الطريق الذاهب إلى قرية قوز ویران ينتهي ابا منصوبین حجر اصفر المزرعة قزیل قيو وقف مسجد وزاوية خوجندی موجب دفتر عتید تابع بلور یران حاصل عشر غلات كندم شعير وسائر حبوبات كيل ٤٣٢ المزرعة سلطانجق وكوندغمش المحدودة نهر العظيم ونهريني شرقا الذاهب ينتهي إلى طريق جومره منه الذاهب بطريق شمالا ويدور بيوك ال تنتهي المزرعة سلطانجق وكون دغمش درسور علي بك يوكی وافشا ویران وقف مسجد وزاوية خوجندی حاصل عشر غلات كندم شعير وسائر حبوبات كيل ٩٤ جفتلك شيخ خوجندی در قرية قوزويران تحمینا یوز دونم یردر وقف مسجد وزاویایه إحسان در تابع بل ویران حاصل عشر غلات ٣٠٠ ايكي دونم مقداری بری مولانا سليمان قاضي حاصل يلك ايدوب متصرفدر عشرين وير ير زقف زاویه شكریم دده در قضاء بلویران تابع بلویران وسلارم حاصل عشر غلات ٨٤ وبجميع مالها من الحدود والمفقود وكافة اللواحق وكافة التوابع من البيوت الآبار والأنهار والبساتين والأشجار والمسارح وسائر المضافات على نمر اولم تذكر على تناء الوجوه كلها وإلى الأسباب بأسرها داخله فيها او خارجه عنها على مصالح الزاوية التي بناها قطب العارفين ودخر المشايخ السالكين شيخ خوجتي ابن عبد الله باشا تغمدہ الله تعالى بغفرانه الكائنة في قرية قوزويران المذكورة ان يكون ست عشر بنیہما فيہم واحدا رقبة للمسجد الشريف لرقبة الزاوية ولتعمرهما الكائنة في قرية قوزويران وما فضل منها مع سهامها لفقرة الصادرين والواردین في زاوية المذكورة وما فضل منها يكون مع ثلاث عشر بينهما للشيخ خوجندی المسطور لنفسه ما دامه حيا وبعد وفاته لأولاده وبعد وفات اولاده لأولاده ثم لأصلح اولاد اولاده فلما انقرضوا عیادا بالله ثم لأصلح ابنائہ وابناء ابنائہ نسلا بعد نسل قرن بعد قرن بطنا بعد بطن وفقا صحيحا شرعيا وحسبا مخلصا صريحا مرعيا وتصدقا مرضيا وحكم الحاكمين المواقع اعلاه اصلحه الله في الشرائط وتعرض الأوقاف لأولاد المتولي تقسيم الوقف على سبيل التخليد وعلى طريق التأييد عقبا بعد عقب إلى أبد الآباد والملائكة والناس أجمعين وبحرمة الله تعالى للمتعرض شفاعت نبينا وسيدنا محمد سيد الانبياء والمرسلين إن الله لا يضيع أجر المحسنين وجميع ذلك نقل برادر يعقوب بك حفيد دولتدن بو ميدوان اقجه صدقه اولب اولانه برلنسن بو قدر صدقه من نطقه وعليه رحمته حق رحمة واسعة للعالمين كنب الحروف اثنين عشره من شهر رمضان المعظم من شهور سنة اثني وسبعين وسبعمئة

3.1.4.5. Vakfiye Tercümesi

Hamd alemlerin rabbi Allah tealaya mahsustur. Salat selam mahlukatın en hayırlısı Muhammed'in (sav), âlinin ashabının üzerine olsun. İş bu yazı, şerî bir yazı olup, iyilikler menbaı, hayırlar sahibi, büyük imam Abdullah paşanın oğlu şeyh Şekram'ın biraderi Şeyh Hucteni'in itirafını dile getiren fasih bir yazıdır.

Belveran kazasında Fevzyaran köyünde bulunan, hali hayatında bir mescid ve bir zaviye binasını Allah yolunda sadaka ve sebîl etmiştir. Bunu yaparken, ancak kalbi selim ile gelenler müstesna mal ve evladın fayda vermeyeceği günde, Azim olan Allah'ın sevabını gözetip, elim olan azabından sakınma niyetini göz önünde bulundurmıştır. Ayrıca Allah tealanın şu ayetine olan itikadı da tamdır: Sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel bir ödünç verenlere, verdiklerinin karşılığı kat kat ödenir ve onlara değerli bir mükâfat vardır.²⁴⁸ Ve peygamber efendimizin şu sözüne de rağbet etmektedir: insanlar kıyamet gününde sadakalarının gölgelerinde gölgelenirler. Onun olup mülkünde bulunan ve elinde tutup tasarrufu altında olan şeyleri yeri ve gökleri yaratanın hibri(mürekkebi) hayır ve hasenatların övüncü, izzet ve saadetin menbana verdim. O ki büyük sultandır, ulu hakandır, ümmetlerin boyunlarının sahibi, acem ve arap sultanlarının efendisi, Allah'ın beldelerinin koruyucusu, sultan Karamanı millet Muhammed bek vaddir -Allah onun sevdiklerine nimetlerini devam ettirsin

.....

Bütün bunları Ariflerin kutbu Abdullah paşanın oğlu şeyh Hocenti'nin yaptırdığı, Kuzviran köyünde bulunan zaviyenin maslahatına vakfetmiştir.²⁴⁹ 16 parçaya bölünen (gelir)bir parça Kuzviran bulunan zaviyenin tamiratına harcanır, artan ise zaviyeye gelip gidenlerden fakirlere verilir. Geriye kalan para 13 parçayla beraber yaşadığı müddetçe ismi geçen Hocenti şeyhin kedisine, vefat ettikten sonra evlatlarına, onların da vefatında sonra onların evlatlarına, sonra ise onların en salih evlatlarına, kimsesi kalmayıp soyu kesilecek olsa- Allah muhafaza- nesilden nesile asırdan asra en salih evladına veya torununa şer'i şerife uygun sahih muhalled (ebediyen) bir şekilde vakfetmiştir. Kadılar da bu şekilde hükmetmişlerdir. Evkaf mütevellinin evlalarına vakfın ebedi bir şekilde kıyamete kadar devam edecek bir şekilde nesilde nesle geçmek üzere taksim edilmesini sunmuştur. Allah'ın Meleklerin insanların hepsinin laneti değiştirenin üzerine olsun. Allah muhsinlerin mükafatını zayi etmez.

²⁴⁸ Hadid Süresi 18. ayet

²⁴⁹ Şeyh Hocenti Zaviyesi hakkında detaylı bilgi için bkz. Silay, **a.g.t.**, s. 115.

Bütün bunlar 772 yılında Ramazan ayının 12.gününde yazıldı.

4.1.4.6. Vakfiye Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, hamdın alemlerin Rabbi olan Allah Teâlâ'ya mahsus olduğu ifadesiyle başlamakta, salât ve selamın mahlukatın en hayırlısı Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem), âlinin ve ashabının üzerine olması dileğiyle devam etmektedir. Ardından işbu yazının şer'î bir belge olduğu, iyiliklerin menbaı ve büyük imam Abdullah Paşa'nın oğlu Şeyh Şekram'ın kardeşi Şeyh Hucteni'nin ikrarını dile getirdiği belirtilmektedir.

Vakfeden Kişi ve Niyeti

Vakfiyeyi düzenleyen kişi, Abdullah Paşa'nın oğlu Şeyh Hocenti'dir.²⁵⁰ Şeyh Hocenti, Belveran kazasına bağlı Fevzyaran köyünde, sağlığında bir mescid ve bir zaviye binası inşa ettirmiş ve bunları Allah yolunda sadaka ve sebîl olarak vakfetmiştir. Bunu yaparken kalbi selim olanların kurtulacağı ve mal ile evladın fayda vermeyeceği kıyamet gününü düşünerek, Allah'ın sevabını umarak ve azabından sakınarak hareket etmiştir. Vakfedenin, "Sadaka veren erkeklere ve sadaka veren kadınlara Allah katında kat kat ödül verileceği" ayetine ve "İnsanlar kıyamet gününde sadakalarının gölgesinde gölgelenirler" hadis-i şerifine olan inancı da vurgulanmıştır.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Sınırlar

Vakfedenin mülkünde bulunan ve bizzat kendi tasarrufu altında olan taşınmazlar, Allah rızası için vakfedilmiştir. Vakıf konusu mülkler, büyük sultan, ümmetlerin efendisi, Arap ve Acem sultanlarının hükümdarı Sultan Karaman'ın mülkleriyle bağlantılı olarak anılmıştır.

Bütün bu mallar, Abdullah Paşa'nın oğlu Şeyh Hocenti tarafından قوزویران köyünde bulunan zaviyenin ihtiyaçları ve işleyişi için tahsis edilmiştir. Vakfın gelirleri on altı parçaya bölünmüştür:

- Bu gelirlerin bir parçası doğrudan zaviyenin tamirâtı için harcanacaktır.

²⁵⁰ Kaynaklarda adı Abdullah Paşa oğlu Şeyh Hocenti olarak geçer.

- Artan kısım ise zaviyeye gelip giden fakirlerin ihtiyaçlarına tahsis edilecektir.
- Geri kalan on üç parça ise vakfeden hayatta olduğu sürece kendisine tahsis edilmiş, vefatından sonra evlatlarına, onların vefatından sonra da onların evlatlarına ve nihayetinde en salih nesillerine geçmek üzere vakfedilmiştir. Şayet vakfedenin soyu tükenirse, vakıf nesilden nesile, asırdan asra en salih evlat ya da torunlara intikal edecek şekilde şer'î hükümler doğrultusunda sahih ve ebedi bir vakıf olarak tesis edilmiştir.

Vakfın Amacı ve Gelirlerin Kullanımı

Vakfın amacı, Kuzviran köyündeki zaviyenin ihtiyaçlarının karşılanması ve gelen fakirlerin desteklenmesidir.

Gelir dağılımı ve kullanım esasları:

- Gelirlerin bir kısmı doğrudan zaviyenin onarımı için kullanılacaktır.
- Artan kısımlar, zaviyeye gelen fakirlerin ihtiyaçlarına ayrılacaktır.
- Ana gelirlerin on üç parçası ise nesilden nesile vakfedenin soyuna tahsis edilecektir.

Şer'i ve Hukuki Geçerlilik

Vakfiye, şer'î hükümlere uygun olarak düzenlenmiş olup, vakıf yönetiminin ve gelirlerinin nesilden nesile aktarılması esası üzerine tesis edilmiştir. Vakıf müessesesinin ebediliği açıkça vurgulanmış ve vakıf şartlarını değiştiren kimselerin Allah'ın, meleklerin ve insanların lanetine uğrayacağı belirtilmiştir. Ayrıca, Allah'ın muhsinlerin mükâfatını zayi etmeyeceği teminat altına alınmıştır.

Tarihlendirme ve Şahitler

Vakıf işlemleri, Hicrî 772 yılı Ramazan ayının 12. gününde düzenlenmiştir.

3.1.5. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey

3.1.5.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.5.2. Vakıf Yapıları

Yapı günümüze ulaşamamıştır.²⁵¹

3.1.5.3. Vakfiye Metni

Belge 5. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey Vakfiyesi²⁵²

شيخ رسول وقفه سي صور تندر

الحمد لله الذي وفقنا بالاعمال الصالحة وانطقنا بالاقرار أسكنت بطغمة النفوس بما مد ويكتبه بهندي
رؤس الطاعة الجنان الراسخة وجهت بقدرته الرياح العادية والرايحة أجمل على نعمه الاتمة واعوذ به من نعمه
الفاضحة واشهد أن اله الا الله وحده لا شريك له شهادة أن محمدا عبده ورسوله ارسله بالدلائل الواضحة والفضائل

²⁵¹ Zaviyenin adı Şeyh Yusuf'dur.

²⁵² Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2178-0/0434/0474

اللائحة عليه وعلى اله الأعين اللائحة والسحب السامحة. أما بعد فهذا كتاب صحيح شرعي وخطاب صريح مرعي مضمونها وبفصيح مكتوبها عن ذكر ما وقف وحبس وسبل لأمير الشكر الاعظم بعون رب العالمين السلطان محمد امين المرحوم المغفور له السعيد الشهيد الشريف العارف الى رحمة الله والسلطان علاء الدين طيب الله ثراه وجعل الجنة مثواه وذلك من جملة المزرعة المدعوة بكارباشي الكائنة بظاهر مدينة قونيا المحروسة بحدودها ومنه اولها ينتهي الى اكرجه قاشي وكوجك بورون شرقا ومنه ينتهي الى ددكلي طاش وكلنجك ستي شمالا ومنه ينتهي الى الطريق العام الذاهب الى قرية بمبغجي غربا ومن مفرق الطريقين الذاهبيين من قرية كودسته إلى قرية رسول در مازاري سلكي ودمر لبلي اوزي واق طاش قبله .. بجملة حدودها وحقوقها ولواحقها ومراسمها واراضيتها كلها وقف لزوار قطب العارفين الشيخ يوسف بن المرحوم بكر سلطان وسع الله مرقده وقفا صحيحا شرعيا وصيا صريحا مرعيا مؤيدا مخلدا بحيث لا يباع ولا يورث ولا يرهن ولا يملك الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين اطل الله بقاءه ان ما يحصل من ربع المزرعة المذكورة يتصرف اولا الى عمارة الزاوية ومن الباقي فنصفه للشيخ للصادرين والواردين من فقراء المسلمين، وشرط أيضا طول الله عمره المشيخة للشيخ المذكور ما دام حيا وبعد لا صلح أبناؤه وأبناء أبناؤه قرنا بعد قرن وبطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل ما تعاقبوا وتناسلوا لا يحل لأحد من الحكام من ملك أو قاض ويقصد إلى تصريفه وتحويله، ومن سعى في إبطاله فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين (فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم) وأجر الواقف على الله فيما أمله ورجاه إن الله لا يضيع أجر المحسنين.

وبجميع ذلك وقع الإشهاد والتحرير في أوائل ذي الحجة سنة خمس وثمانين وسبع مئة

والياس بك بن كولجك عبد الجليل خليل بك بن رستم بك

3.1.5.4. Vakfiye Tercümesi

Bu belge, Şeyh Resûl Vakfiyesi'nin bir suretidir.

Hamd, bizleri salih amellere muvaffak kılan ve güzel sözler söyleten Allah'adır. O, nefisleri hikmetiyle sükûnete erdirir; itaate yönelen gönüllere cennet yurdunu vaad eder. Kudretiyle asi rüzgârları dahi yönlendiren, nimetlerini tamamlayan Allah'a en güzel şekilde şükrederim. Onun rezil edici nimetlerinden ise Allah'a sığınırım.

Bundan sonra; Bu, şer'î bakımdan geçerli, açık ifadelerle yazılmış bir vakıf senedidir. İçeriğinde, yüce şükür ehlinin emiri olan -Allah'ın yardımıyla- merhum, mağfur, aziz, şehid, şerif, arif, Allah'ın rahmetine erişmiş Sultan Muhammed Emîn tarafından ve yine Sultan Alâeddin Allah kabrini nurlandırsın, cennet yurdunu ona mekân eylesin, tarafından yapılan vakıf açıkça zikredilmektedir.

Bu vakıf, Konya şehri dışarısında bulunan “Karbaşı” adıyla anılan çiftliğin belirli bir kısmını kapsamaktadır. Sınırları şu şekildedir: Doğuda: Eyerce Başı ve Küçük Burun'a ulaşır, Kuzeyde: Düdüklü Taş ve Gelincik Seti'ne varır, Batıda: Bembağcı köyü'ne giden ana yola kadar uzanır, Güneyde: Küdeste köyünden Resûl köyüne giden iki yolun birleştiği yerden Mezaviri, Selki²⁵³, Demir leblebi Özü ve Aktaş'a kadar olan bölgeyi kapsar.

Bütün sınırları, hakları, ek alanları, arazileriyle birlikte bu arazi; Kutbü'l-ârifin merhum Bekmer Sultan oğlu Şeyh Yûsuf'un ziyaretçilerine tahsis edilmiştir. Bu, tamamen geçerli ve daimî bir vakıftır. Ne satılabilir, ne miras kalabilir, ne de rehin verilebilir. Kimse onu mülk edinemez. Bu hüküm, yeri ve üzerindeki Allah'a kalıncaya dek geçerlidir. Allah, varislerin en hayırlısıdır.

Allah ömrünü uzun kılsın; bu çiftliğin dörtte birinden elde edilen gelir öncelikle zâviyenin onarımına harcanacaktır. Geri kalan kısmın yarısı ise şeyh için ve gelen-giden fakir Müslümanlara tahsis edilecektir.

Vakfeden kişi, yine Allah ömrünü uzun eylesin, şu şartı da koşturmuş: Şeyhlik, hayatı boyunca adı geçen Şeyh'e aittir. Ondandır da oğullarına, oğullarının oğullarına nesilden nesile, kuşaktan kuşağa intikal eder. Onlar sürdürdükçe bu böyle devam eder. Hiçbir sultan, kadı veya yönetici onu değiştirmek ya da el koyma hakkına sahip değildir. Kim bu vakfın yürürlüğünü kaldırmaya çalışırsa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun! “Kim duyduktan sonra bu hükmü değiştirirse, suçu onu değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz Allah, hakkıyla işiten ve bilendir.”²⁵⁴

Vakfedenin umduğu ve arzu ettiği şeyin karşılığı Allah'a aittir. Allah, iyilik yapanların ecrini zayi etmez. Bu vakfiye şahitler huzurunda ve kayıt altına alınarak, 785 yılı Zilhicce ayının başlarında düzenlenmiştir.

Halil Bey b. Rüstem Bey

Abdülcelîl

²⁵³ Selki, Konya ilinin Hüyük ilçesine bağlı bir mahalledir.

²⁵⁴ Bakara Süresi 181. Ayet

İlyas Bey b. Külcek

4.1.5.5. Vakfiye Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye metni, Allah’a ve Hz. Muhammed’e selam ve salavat ile başlamıştır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, Sultan Alaaddin ve Sultan Muhammed Emin’e ait vakıf mallarının düzenlenmesi ve bunların Allah yolunda bir hayır kurumu olarak kullanılması amacıyla oluşturulmuştur. Vakfın başlıca hedefleri şunlardır:

- Konya’daki belirli bir arazinin vakıf olarak tahsis edilmesi
- Vakfın tekke, zaviye ve ziyaretçiler için kullanılmasının sağlanması
- Mülklerin kıyamete kadar vakıf olarak kalması, satılamaması, devredilememesi ve miras olarak aktarılamaması

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Konya şehrinde bulunan belirli bir tarla ve ona bağlı mülklerin vakfedildiği belirtilmiştir,

- Arazi, belirli sınırlarla çevrili olup, çeşitli yollar ve köylere ulaşım sağlamaktadır.
- Arazinin tamamı, ariflerin kutbu olan Sultan oğlu Şeyh Yusuf’un ziyaretçileri için tahsis edilmiştir.
- Tekkenin imarı ve tamirâtı için vakfın dörtte biri ayrılmıştır.
- Gelirin yarısı şeyhe, diğer yarısı ise gelip giden fakirlere tahsis edilmiştir.

Vakfın Yönetimi

Vakfiye, vakıf yönetiminin şeyh Yusuf ve onun soyundan gelenler tarafından nesilden nesile yürütülmesini şart koşturmaktadır.

- Şeyh Yusuf’un yaşadığı sürece şeyhlik ve vakıf yönetimi ona aittir.
- Onun vefatından sonra, nesiller boyunca evlatlarına ve onların çocuklarına geçecektir.

- Bu düzenin bozulmasına hiçbir hâkim, kadı veya yönetici müdahale edemez.
- Vakfiye şartlarını değiştirmek isteyenlerin Allah, melekler ve insanlar tarafından lanetleneyeceği belirtilmiştir.

3.1.6. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey

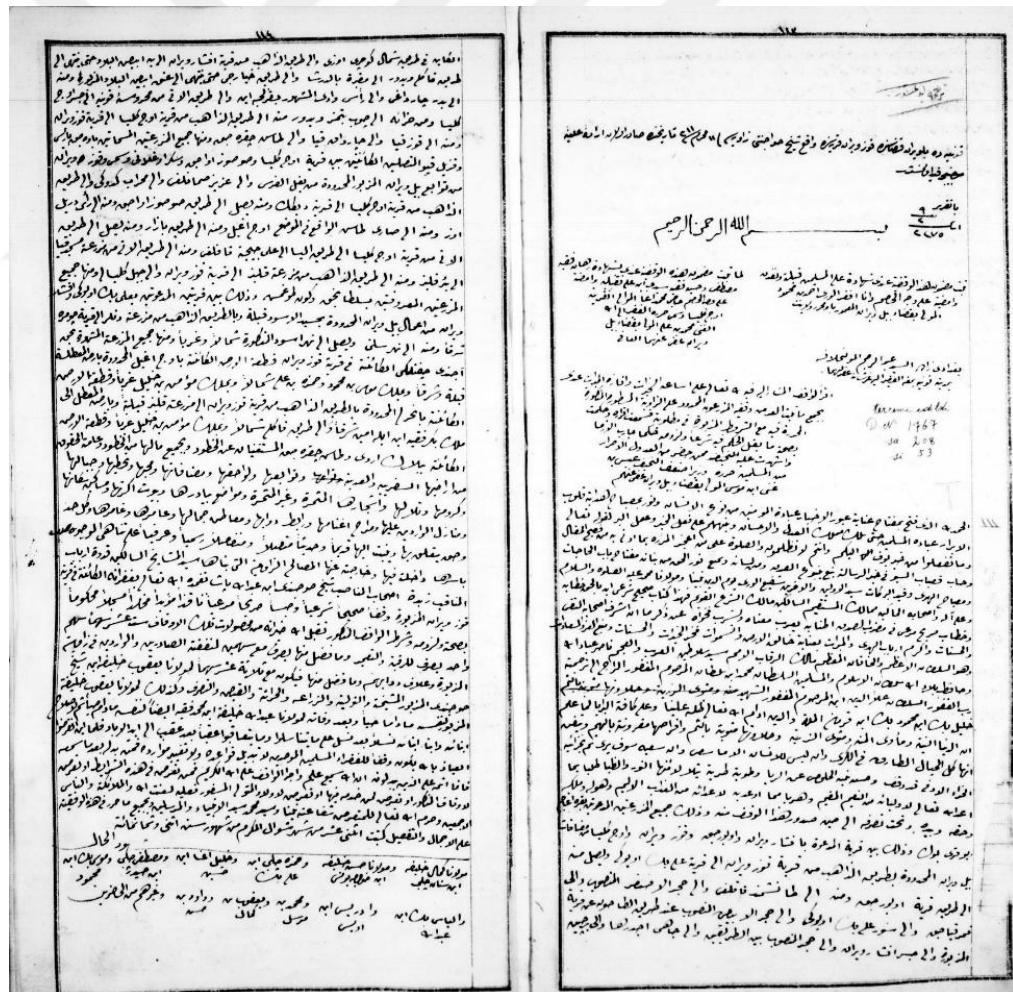
3.1.6.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.6.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede söz edilen zaviye günümüze ulaşamamıştır.

3.1.6.3. Vakfiye Metni

Belge 6. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey Vakfiyesi²⁵⁵

²⁵⁵ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 591/0113/0111

قونه دخ بلویران قضااسنده قوزویران قریسندہ واقع شیخ حواجنتی زاویسی 11 محرم 211 تاریخندہ صادر
اولان ارادہ علیہ موجبجہ قید اولنمشتہ

با تقریر 9/2 اسکی 2275

بسم الله الرحمن الرحيم

ثبت مضمون هذه الوقفية عندي شهادة على المسلمين قبله و تصدق وأمضية على وجه الحصم وأنا أفقر الوری
أحمد بن محمود المولى بقضاء بل ویران المعمور بامر محرر ولایت

لما ثبت مضمون هذه الوقفية عندي بشهادة رهان فقيه مصطفى وحسين فقيه سيدي ابن علي فقبلته وأمضيته على
وجه الخصم حاجي محمد آغا الموالی القرية آوج کلیسا وسمى حرره الفقير إلى ربه الغني محمد بن علي المولى
لقضاء ببل ویران عفی عنهما العافي

بغدادی زادة السيد عبدالرحيم المولى للخلافة لمدينة قونيا بمقر الفقير اليه عز شأنه غفر لهما

أقر الواقف المشار إليه فيه لله تعالى على اساعة الخيرات و إفادة المبرات عندي بجميع ما ثبت العرض من وقفية
المزرعة المحدودة على الزاوية المسطورة المذكورة المحررة فيه مع الشروط المذكورة في مطلوبه فسمعت
إقراراه و حكمت بصحة ما يقل الحكم فيه شرعا و لزومه حكما جاري الأرض

وأشهدت عليه النخبة ممن حضر من العدول الأحرار من المسلمين حرره وزيرا ضعف النحيف عيسى بن غني
ابن موسى المولى بقضاء بل ویران غفر عنهم

الحمد لله الذي فتح بمفتاح عناية عيون الاخيار عباده المؤمنين من نوع الانسان ونور بمصباح هداية قلوب الابرار
عبادة المسلمين حتى سلك مسلك العدل والاحسان ونبههم على فعل الخير وعمل البر لقوله تعالى {وما تفعلوا من
خير يوف اليكم وانتم لا تظلمون} الآية والصلاة على من اعجز المررة بما أوتي به من فصيح المقال وهاب
قصبات السيوف خير الرسالة نبع ينبوع الصدق ومن لسانه وينبع نور الحق من بنانه مفتاح باب الحاجات ومصباح
الهدى وقيد البركات سيد الاولين والآخرين شفيع الوری يوم الدين نبينا ومولانا محمد عليه الصلاة والسلام وعلى
اله واصحابه المالكين ممالك المستقيم السالكين مسالك الشرع القويم فهذا كتاب صحيح شرعي ابدأ بالحق خطابه
وخطاب صريح مرعى في مضراب الصدق اطنابه يعرب معناه ويشرب فحواه عن ذكر ما ان اشرف اصحابه
التقى والحسنات واکرم ارباب الهدى والمبرات بعناية خالق الارض والسماوات فخر الخيرات والحسنات ومنبع
العز والسعادات وهو السلطان الاعظم والخاقان المعظم مالك الرقاب والامم سيد سلاطين العرب والعجم ناصر
عباد الله وحافظ بلاد الله سلطان الاسلام والمسلمين السلطان محمد ابن السلطان المرحوم المغفور الراج الى رحمة
ربه الغفور السلطان علاء الدين ابن المرحوم المغفور الشهيد خليل بك ابن محمود بك ابن قرمان الملة والدين ادام
الله تعالى ظله علينا وعلى كافة البرايا

لما علم ان الدنيا الدنية وماوى المنة ومثوى الزنة وحلاوتها مثوبة بالثم وافراحها مقرونة بالهم وبيض انها كل
الجال الطارق في الكرى {وانه ليس للانسان الا ما سعى وان سعيه سوف يرى ثم يجزاه الجزاء الاوفى} الآية
قد وقف وحسن نية الخلوص عن الرياء وطوية طرية يتلالا منها النور والظبا طلبا بما أعد الله تعالى لأولياته من
النعيم المقيم و هربا مما أوعد به لأعدائه من العذاب الأليم و هو له وملكه و حقه و بيده و تحت تصرفه إلى حين
صدور هذا الوقف منه و ذلك جميع المزرعتين المدعوتين بقره آعاج و بقره بوك و ذلك بين قرية المدعوة بأفشار
فيران و أبورجك و قوز ویران و أوجه کلیسا من مضافت بل ویران المحدودة بطريقه الذهاب من قرية قوز ویران
إلى قرية علي بك أوكوكي و ليصل منه إلى طريق قرية أبورجك و منه إلى طانشمند قافلغي وإلى حجر الأصفر
المنسوب و إلى قمر قاياجق و إلى سور علي بك أوكوكي و إلى حجر الأبيض المنسوب عند طريق الطاحون
عند قرية المنذورة و إلى جسر أفشار ویران و إلى حجر المنسوب بين الطريقين و إلى جاه أجدرها و إلى برجین
الكاين في طريق شمال كوجري اوزي والى طريق الذهاب من قرية افشار ویران الى به ابيض البلاد حتى ينتهي
إلى طريق قانلي يدور الى مقبرة بالدرشا والى طريق خيارجي حتى ينتهي الى عنق ابيض البلاد المنذورة ومنه

الى بدر جارد اغي والى رأس وادي المشهور بقزلجه اين والى طريق الاتي من محروسة قونية الى جسر اوج كليسا ومن حزانه الى جوب بتمز ويدور ومنه الى طريق الذاهب من قرية اوج كليسا الى قرية قوزويران ومنه الى قوزقيا والى جارداق قيا والى طاش جقره جق ومنها جميع المزرعتين المسماتين باوه جق وقزبل فيه المتصلتين الكائنتين بين قرية اوج كليسا وصوصوز اواجق وشكر او غلاني وسمر وقوز ويران من توابع بل ويران المذبورة المحدودة من بغل الفرس والى عزيز صمانلغي والى محراب كدوكي والى طريق الذاهب من قرية اوج كليسا الى قرية دينك ومنه يصل الى طريق صوصوز اواجق ومنه الى رأس دريل اوز ومنه الى صاري طاش الواقع في الموضع اوج اغيل ومنه الى طريق بازار ومنه يصل الى طريق الاتي من قرية اوج كليسا الى طريق اليا الى علي جبة قافلتي ومنه الى طريق الاتي من مزرعة مسجد قيا الى بئر قزلبز ومنه الى طريق الذاهب من مزرعة قزلبز الى قرية قوز ويران والى جبل كليسالي ومنها جميع المزرعتين المعروفتين بسلطانجق وكونو طوغمس وذلك بين قريتين المدعوتين بعلي بك اويوكي وافشار ويران من اعمال بل ويران المحدودة بحسين الاسود قبلة وبالطريق الذاهب من مزرعة دنلر الى قرية جومره شرقا ومنه الى نهر سلن ويصل الى نهر اسود المنظورة شمالا وغربا ومنها جميع المزرعة المشهورة بحق اجندي جفتلكي الكائنة في قرية قوز ديران قطعة الارض الكائنة باوج اغيل المحدودة بارض المعطلة قبلة وشرقا وبملك موسى بن محمود وحمزة بن علي شمالا وبملك مؤمن بن خليل غربا وقطعة الارض الكائنة بانجرلي المحدودة بالطريق الذاهب من قرية قوزويران الى مزرعة قزلبز قبلية وبارض المعطل الى ملك بكر فقيه ابن ابله امين شرقا والى طريق قاكله شمالا وبملك مؤمن بن خليل غربا وقطعة الارض الكائنة ببلاك اروى وطاش جقره جق المستغنيان عن الخطوط وبجميع مالها من الخطوط وعامة الحقوق من أراضيها السفيرية والعدية وتوابعها ولواحقها ومضافاتها ومحبتها وتحطيتها وجبالها وكرومها وتلالها وأشجارها المثمرة وغير المثمرة ومواضع بيادرها وبيوت اكرتها ومسكن سكانها ومنازل الواردين عليها ومرواح اغنامها وروابط دوابها ومواطن جمالها وعامرها وغامرها وكل حد وحق يتعلق بها وبنيبت اليها قديما وحديثا متصلا ومنفصلا رسميا وعرفيا على تناهي الوجوه بأسرها داخلة فيها وخارجة عنها المصالح الزاوية التي بناها سيد المشايخ السالكين قدوة أرباب المناقب زبدة أصحاب المناصب شيخ حوجندي ابن عبد الله باشا تغمده الله تعالى بغفرانه الكائنة في قرية قوز ويران المذبورة وقفاً صحيحاً شرعياً وحبساً صريحاً مرعياً نافذاً مؤبداً مخلداً مسجلاً محكوماً بصحته ولزومه وشرط الواقف المذكور تقبل الله خيراته من محصولات تلك الأوقاف ست عشر سهما سهم واحد يصرف للرقبة والتعجر وما فضل منها يصرف مع سهمين لنفقة الصادرين والواردين في زاوية المذبورة وعلاف دوابهم وما فضل منها فيكون مع ثلاثة عشر سهما لمولانا يعقوب خليفة ابن شيخ حوجندي المذبور المشيخة والتولية والزراعة والحراثة والقبض والتصرف وكذلك لمولانا يعقوب خليفة المذبور لنفسه ما دام حياً وبعد وفاته لمولانا عبد الله خليفة ابن محمد فقيه ايضا لنفسه ما دام حياً ثم لاصلاح ابنائه وابنائهم نسل بعد نسل على ما يتناسلوا وما يتعاقبوا عقبا بعد عقب الى ابد الابد فلما ان انقرضوا العياذ بالله يون وقفا للفقراء المسلمين الموحدين لا تبديل قواعده ولا تغيير موارده {فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم} واجر الواقف على الله الكريم فمن تعرض في هذه الشرائط او تعرض لاوقاف المذكور او تعرض لمن خدمه فيها او تعرض لاولاد المتولي المسفور فعليه لعنت الله والملائكة والناس اجمعين وحرم الله تعالى للمتعرض شفاعه نبينا وسيدنا محمد سيد الانبياء والمرسلين وجميع ما حرر في هذه الوقفية على الاجمال والتفصيل كتبت اثنتي عشر من شهر شوال المكرم من شهور سنة اثنتي وثمانمئة

شهود الحال

مولانا كمال خليفة ابن سنان جلبي ومولانا حسن خليفة ابن خواجه يونس وحمزة جلبي ابن علي بك وخليل اغا ابن حسين ومصطفى جلبي ابن حيدر وموسى بك ابن محمود والياس بك ابن عبدالله وادريس ابن ادريس ومحمد بن مرسل ويعقوب بن كمال وداود بن حسن وغيرهم من الحاضرين

ويعقوب بن كمال وداود بن حسن وغيرهم من الحاضرين

3.1.6.4. Vakfiye Tercümesi

Allah'ın adıyla, Rahman ve Rahim olan.

Bu vakfiyenin içeriğini onaylıyor, Müslümanlara kabul edilmiş bir şahadet olarak sunuyor ve güvence altına almak amacıyla üzerine şahsi imzamı atıyorum. Ben, en yoksul insanlardan biri olan Ahmed bin Mahmud, Belviran köyünde görevli olan.

Bu belgenin içeriği, şahit olarak tanıklık eden Han Fakih Mustafa ve Hüseyin Fakih Sayyidi İbn Ali tarafından bende onaylanmış ve kabul edilmiştir. Bu, Hacı Muhammed Ağa, Arıcı köyü adına onaylandı ve imzalandı. Belge, köydeki fakir Muhammed bin Ali Belviran köyünde görevli olan zat tarafından kayıt altında alındı.

Begadi Zade Seyyid Abdurrahim efendi Konya hilafet makamında görevli olan Allah onu affetsin.

Bahsedilen vakfın müteveli olarak belirtilen şahıs, Allah'a karşı bu hayırlı işte tanıklık eder ve mirasın yerine getirilmesine dair, sınırlı arazi üzerine kurulan ve şartları belirtilen Mazrū'ün Vakfı'nın, kaydedilmiş ve özgürleştirilmiş durumunu benimle birlikte onayladı. Bu beyanı işittim, onayladım ve şeriat açısından hüküm verilenin doğruluğunu onayladım, aynı zamanda onun gerekli hükümlerine bağlılık gösterildiğini belirttim.

Hür olan Müslümanların temsilcilerinden gelen şahitlerle, benim adıma bu belgeyi düzenleyen ve imzalayan İsa bin Gani, Dayifun Nahif'in veziri olarak, Belviran idaresinde bir bakan olarak görevlendirildi ve bu belgeyi onayladı. Onların bağışlanmasını diliyorum.

Seçkin ve hayırlı kullarının kalp gözlerini, inayetle açan Allah'a hamdolsun. Salihlerin kalplerini hidayetin ışığıyla aydınlattı. Ta ki onları adalet ve ihsan yollarına alıştırdı ve hayırları işlemeye sevk etti. (Hayır için yaptığınız her harcamanın karşılığını da hiçbir haksızlığa uğramaksızın tam olarak alacaksınız.)²⁵⁶

Bütün övgüler, güzel sözlerin en güzeliyle, açık ve etkileyici bir dille bir araya getirip sıra dışı bir üslupla dile getiren, içinden dosdoğru bir kaynak fışkıran, söz ve kaleminden ışığın parladığı peygamberimiz ve efendimiz Muhammed'e, salât ve selam

²⁵⁶ Bakara Süresi 272. Ayet

olsun. O, hayatın anahtarı, hidayetin ışığı, ihtiyaçların anahtarı, bereketlerin bağlı olduğu kapıdır. O, ilk ve sonuncuların efendisi, insanların şefaathisidir. O'nun, ahiret gününde bize şefaathetmesini dileriz. O ki efendimiz ve peygamberimiz Hazreti Muhammed'dir.

Onun âli ve ashabı üzerinde selam olsun. O ashab ki şeriatın dosdoğru yollarından girmiş, istikamet sahipleridir.

İş bu şerî ve doğru bir kitaptır. Sözü nü hak ile başlarım. Açık ve sarıh bir hitaptır. İçerisinde dürüstlüğe ve doğru söze riayet edilmiştir.

Takva sahiplerinin ve iyiliklerin en şerefli dostlarının liderleri, hidayet ve iyiliklerin efendilerinin en cömert efendileri olan Yüce Allah'ın gözetimi altında cömertçe öne çıkan, iyiliklerin ve güzelliklerin şanlı kaynağı. Gurur, mutlulukların kaynağı, en büyük hükümdar, kölelerin ve milletlerin sahibi, Arapların ve Acemlerin sultanı, Allah'a hizmet edenlerin yardımcısı ve ülkelerin koruyucusu Mağfur ve merhum sultan Mahmud Bey oğlu şehit Halil Bey oğlu Sultan Alâeddin oğlu Sultan Muhammed'dir. Allah c.c onun gölgesini bizlerin ve tüm mahlukatın üzerinde daim kılsın.

Dünya hayatının geçici olduğunu, barınma yeri ve zevk ve sefa mekânı olduğunu, (Ve gerçek şu ki, insanın kazandığından başka bir şey yoktur. Ve çabası elbette ki gösterilecektir. Sonunda ona en uygun olanı verilecektir.²⁵⁷) her iki mezrasını vakfetti. Allah'a vakfedip niyetini riyadan halis kıldı. Allah Tealdan dostlarına hazırladığı ebedi nimetleri niyaz ederek, düşmanlarına hazırladığı elim olan azaptan kurtulmak umuduyla tasarrufu altında olan, kendi mülkü ve hakkı olan bu iki mezrayı vakfetti. Bu vakfiye çıkana kadar onun mülkü ve hakkı olan iki mezra Kara Ağaca ve Karabük olarak bilinmektedir. Konumları ise şöyledir: Afşar Viran ve Ulurca ve Kuzviran ve Arca kila arasında olup Belvirana bağlıdır. Yolu ise Kuzviran çıkan Ali bey edebuki köyüne çıkan yoldur. Oradan Oburcük köyüne oradan da Taşmend köyüne. Oradan yeşil taş a oradan da Kamer kabacık'a oradan Ali Bey edebuki surlarına. Oradan değirmenin yanında dikili beyaz taş a ve Afşar viran köprüsüne. Daha sonra iki yol arasında dikili olan taş a ve Cah Ejderha ve Koçeri Uzi yolun kuzeyinde

²⁵⁷ Necm Süresi 39. Ayet

bulunan iki kuleye. Oradan da Afşar viran yolundan Ebeydi bilad yoluna. Kakimli didor yolun sonuna, Baldırşa mezarlığına, hiyarci yolundan bedir çardağına. Daha sonra Karlıca eyn yolundan Konya yoluna. Oradan da Uç Kelya köyünden Kuzviran köyüne. Oradan Koz kaya ve Çardak kaya köyüne. Çakra cak köyünden bahsi geçen iki mezraya. Kızıl Kaya'dan Uç Kelya ve susuz avacık ve sekra oğlanı ve Sami ve Kuzviran yerlerinden Aziz samanlığına. Daha sonra Keduki mihrabına, Uç kelya yolundan Dilek köyüne. Oradan susuz Aracık yoluna, oradan derbel evz ve sarı tas yerine. Oradan Pazar yoluna, oradan üç kelya'dan gelen yoldan çiçekkalden geçerken Kuba mescidine. Oradan Sultancık ve Gündoğmuş diye bilinen mezralara, onlarda Ali Bey Obuğu ve Afşar viran köylerde olup Belviran'a bağlılardır. Seydul Usud ile sınırlandırılmış ve Denler bahçesinden başlayıp Cevhere köyüne kadardır. Oradan Selnî nehrine, öbür taraftan ise Hak Ecendi çiftliği yer almaktadır. Kuzviran köyünde olup Badec Ağil arsasında yer almaktadır. Kuzey tarafından ise Musa bin Mahmud ve Hamza bin Ali'nin mülküyle sınırlanmış , batıda ise Mümin bin Halil ve İncirli'de olan arsayla sınırlanmıştır. Son olarak ise ve Tas Çakracık arsasında olup hat ve çizgilere ihtiyaç duymamaktadır.

İki mezrayı; kendisine bağlı olan tüm haklarla, sınırlarla, ekin arazileriyle, misafirhaneleriyle, dağ, taş, ağaç, üzüm bağları, odaları ve evleri, meyve veren ve vermeyen ağaçları, ahırları ve hayvan koşturma yerleri, kira ve mülk evleri, hanları ve misafir ağırlama evleri, koyun ve deve otlakları, eskiden veya yeni inşa edilmiş tüm evleri, ayrı veya bağlı olan evleri, resmiyette kaydı olan veya olmayan, mezrada olan her şey Tekkenin maslahatlarına vakfedilmiştir. Bu tekkeyi salık şeyhlerin efendisi, menkıbe sahiplerinin önderi makam sahibi Abdullah Paşa oğlu Şeyh Hevcendi tarafından kurulmuştur. Kuzviran'da²⁵⁸ bulunmaktadır. Böylelikle bu iki mezra sahih, şerî, sarîh bir şekilde hapsedilmiş, şartları yerinde, ebedi, kayıt altında, sıhhatiyle hükmedilmiş bir şekilde vakfedilmiştir.

Vakfedenin şartı ise -Allah onun hayırlarını kabul etsin- vakıftan gelecek olan gelirler, 16 hisseye bölünecektir. Bu hisselerden biri kölelerin ve hayvanların bakımına harcanacak, bu hisseden arta kalanla iki hisseyle birlikte ise Kuzviran köyündeki

²⁵⁸ Bölgede bir köy ismine rastlanılmamıştır fakat Obruk ilçesine bağlı Kızören isimli başka bir mahalle vardır.

Tekkeye gelen misafirlerin ve köye gelenlerin masrafları, hayvanlarının bakımına. Arta kalanla birlikte 13 pay, Şeyh Hevcendi'nın evladı olan Yakup Halife'ye aittir. Tarım, sürme, toplama, idare ve kullanma haklarına sahiptir. Hayatta olduğu sürece kendisi için tasarruf hakkına sahiptir ve liderin ölümünden sonra liderin oğlu olan Abdullah halifa'nın oğulları ve torunları, nesil üstü nesilden gelenlerle birlikte bir düzenleme yapabilir. Bu durum, nesilden nesile devam eder ve sonsuza kadar sürer. Ancak, Allah'a sığınırız nesilleri yok olma durumunda olmaları halinde, bu şartlara sadık kalınarak vakfın, fakirlere yönelik, değişiklik yapılmayan ve kaynakları sınırlanmayan bir şekilde kullanılacağı belirtilmiştir. Onu işittikten sonra kim değiştirirse günahı, yalnızca onu değiştirene ait olur. Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir.

Vakfedenin sevabı ve karşılığı ise Kerim olan Allah'a aittir. Bu şartları veya vakıfa, veya hizmet edene veya evlatlarına karışır veyahut zarar verirse başta Allah c.c daha sonra meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun. Karışına Allah c.c Hz. Muhammed ve tüm Enbiyaların şefaatinin haram kılar. Bu vakfiyede bulunan her şey Şevval ayının 12'sinde hicri 802 yılında kaydedilmiştir.

Şahitler

Sinan Çelebi'nin oğlu Mevlana Kemal halifa, Hoca Yunus'un oğlu Mevlana Hasan Halife, Hamza Çelebi, Ali Mullan'ın oğlu; Hüseyin'in oğlu Halil Ağa, Haydar'ın oğlu; Mustafa Çelebi, Mahmud'un oğlu Musa Bey, İlyas Bey bin Abdullah, İdris bin İdris, Muhammed bin Mursel, Yakup bin Kemal, Davud bin Hasan ve diğer katılımcılar.

3.1.6.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi ²⁵⁹

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, besmele ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

²⁵⁹ Bkz. Meryem Kaçan Erdoğan, "XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Develi Karahisar'da Karamanoğlu Bendi'nin İhyası ve Bölgenin İmarına Yönelik Çalışmalar", **Mehmet Kayıran'a Armağan**, Ed. Mustafa Yahya Metintaş, 2022, s. 273-298.

Vakıf sahibi Sultan Mahmud Bey oğlu Şehit Halil Bey oğlu Sultan Alaeddin oğlu Sultan Muhammed'dir. Vakıfın temel amacı şunlardır:

- Allah'ın rızasını kazanmak
- Ebedi saadete ulaşmak
- Fakirlere, yolculara, zaviyeye gelen misafirlere ve köylülere hizmet sağlamak
- Tekke, misafirhane ve dini hizmetlerin devamlılığını temin etmek

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer'î kurallara uygun olarak düzenlenmiş ve dönemin hâkimi tarafından onaylanmış bağlayıcı bir belgedir. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, rehin edilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Hiçbir sultan, kadı, vali, emir veya vezir vakıf şartlarını değiştiremez. Vakfi değiştirmeye kalkışan kimsenin, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrayacağı belirtilmiştir.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

İki mezra vakfedilmiştir:

- Kara Ağaç Mezrası
- Karabük Mezrası

Mezraların sınırları ayrıntılı şekilde belirtilmiştir. Vakıf, sadece tarım arazilerini değil, hanlar, evler, ahırlar, bağlar, dağlık alanlar ve ticaret yerlerini de kapsamaktadır.

Vakfın Yönetimi ve Gelir Dağılımı

Vakfın yönetimi Şeyh Hevcendi'nin soyuna bırakılmıştır. Vakıf gelirlerinin paylaşımı şu şekilde düzenlenmiştir:

- Bir hisse kölelerin ve hayvanların bakımına
- İki hisse zaviyeye gelen misafirlerin giderlerine
- 13 hisse Şeyh Hevcendi'nin evladı Yakup Halife'ye tahsis edilecektir.
- Vakfın yönetimi nesilden nesile aktarılacak.
- Eğer nesil tükenirse, vakıf fakirlere tahsis edilecektir.

3.1.7. Mehmed bin Alaeddin Karamani (Mehmed Çelebi)

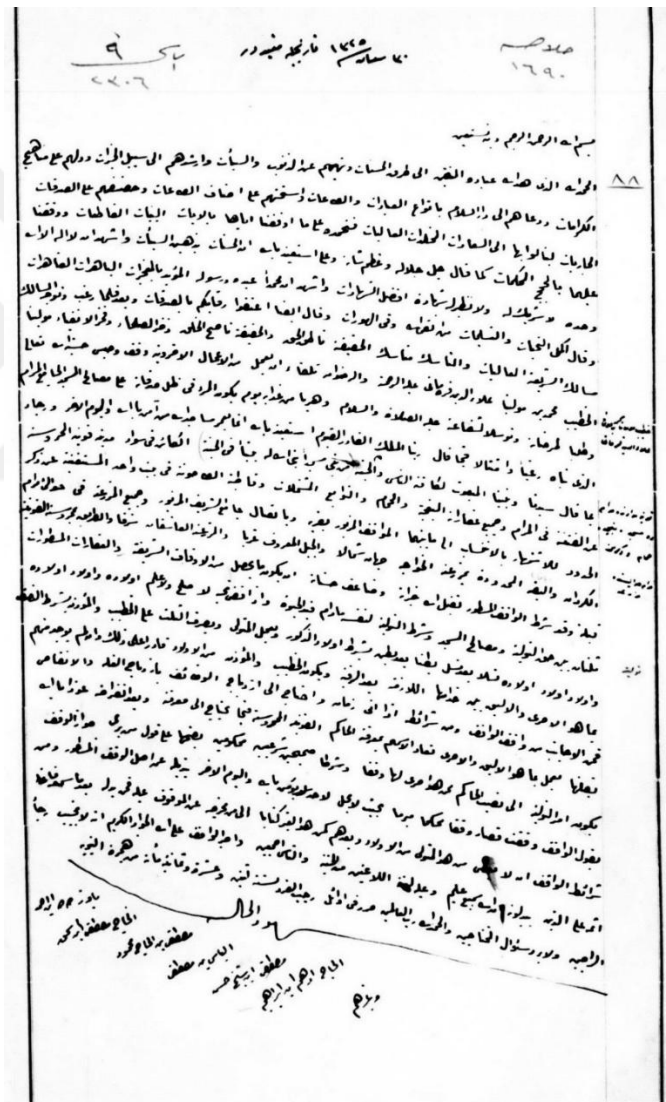
3.1.7.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.7.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede geçen mimari yapılar günümüze ulaşamamıştır.

3.1.7.3. Vakfiye Metni

Belge 7. Mehmed bin Alaeddin Karamani (Mehmed Çelebi) Vakfiyesi²⁶⁰

²⁶⁰ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 595/0090/0088

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله الذي هدى عباده المتقين الى طرق الحسنات ونهاهم عن الذنوب والسيئات وارشدهم الى سبيل الخيرات ودلهم على مناهج الكرامات ودعاهم الى دار السلام بأنواع العبادات والطاعات و.... على أصناف الطاعات وحضهم على الصدقات الجارية لينالوا بها الى السعادات المخلدات العاليات فنحمده على ما اوقفنا إياها بالاليات البينات القاطعات ووقفنا عليها بالحجج المحكمات كما قال جل جلاله وعظم شأنه وعلى استعيز بالله ان الحسنات يذهبن السيئات.

واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ولا نظير له شهادة افضل الشهادات واشهد ان محمدا عبده ورسوله المؤيد بالمعجزات الباهرات القاهرة وقال ايضا اعتقوا رقابكم بالصدقات

وبعد فلما رغب ونوى السالك مسالك الشريعة العاليات والناسك مناسك الحقيقة ناطق الحق والحقيقة ناصح الخلق ذخ الصلحاء وفخر الأتقياء مولانا الخطيب محمد بن مولانا علاء الدين قرماني عليه الرحمة والرضوان تلقاء أن العجل من الاعمال الأخروية وقف وحبس لله تعالى وطلبنا لمرضاته وتوسلا لشفاعته عليه الصلاة والسلام وهربا من عذاب يوم يكون المرء في ظل صدقاته على مصالح المسجد الجامع الحرام الذي بناه رغبة وامتنالا فيما قال ربنا الملك القادر القيوم استعيز بالله انما يعمر مساجد الله من امن بالله واليوم الآخر ورجاء بما قال سيدنا ونبينا المبعوث لكافة الناس والجنة: من بنى مسجدا بنى الله له بيتا في الجنة، الكائن في سواد مدينة قونية المحروسة عن الفتنة في المرام وجميع عقاراته المتبقية والحمام والتوابع المشتملات وقاطبة الطاحونة في بنية واحد المستغنية عن ذكر الحدود للاشتهار بالانتساب الى ما بينها من المواقف المذبورة بقربه وباتصال الجامع الشريف المذبور وجميع المزرعة في حوالي مرام الكردان والبقعة المحدودة بمزرعة الخواجه جهان شمالا والجبل المعروف غربا والمزرعة العاشقان شرقا والطريق بمحروسة القونية قبلة وقد شرط الواقف المسطور تقبل الله خيراته وضاعف حسناته ان يكون ما يحصل من الأوقاف الشريفة والعقارات المسطورات ثلثان بين حق التولية ومصالح المسجد وشرط التولية لنفسه ما دام قيد الحياة واذا قضى نحره لا صلح ولا علم أولاده واولاد أولاده واولاد أولاده نسل بعد نسل وبطنا بعد بطن بشرط أولاد الذكور ويعجل المتولي ويصرف الثلث على الخطيب والمؤذن بشرط التصرف بما هو الاخرى والاليق بين خدامها اللازمة بعد الرقبة ويكون الخطيب والمؤذن من الأولاد قادرا على ذلك وان لم يوجد منهم فمن الأجانب من واقف الواقف

ومن شرائطه اذا اتى زمانه واحتاج الى ازدواج الوقائف بازدواج الغلة والانقاص بقلتها بعمل ما هو الاليق والاخرى تعاد الأسهم بمعرفة الحاكم القونية المحروسة فيما يحتاج الى معرفة وبعد انقراضه نعوذ بالله منه يكون امر التولية الى نصيب الحاكم ممن هو احرى لها وفقا وشرطا صحيحين شرعيين محكومين بصحتها على قول من يرى جواز الوقف بقول الواقف ووقف فصار وفقا محكما مبرما بحيث لا يحل لاحد يؤمن بالله

واليوم الآخر تبديله عن اصل الوقف المسطور ومن شرائط الواقف ان لا من هذا المتولي من الأولاد
وبعدهم كمن هو يقرأ كتابا الى من يخرجهم عن الموقف عليه فمن بدله بعدما سمعه فانما اثمه على الذين
يبدلونه ان الله سميع عليم وعليه لعنة اللاعنين من الجنة والناس اجمعين واجر الواقف على الله الجواد الكريم
انه لا يخيب رجاء الراجين ولا يرد سؤال المحتاجين والحمد لله رب العالمين
حرر في أوائل رجب الفرد سنة اثنين وعشرة وثمانمائة من هجرة النبوية

شهود الحال

الحاج مصطفى ابن إسحاق

مصطفى ابن الحاج محمود

الياس بن مصطفى

مصطفى ابن شيخ حسن

الحاج ادهم ابن إبراهيم

وغيرهم

3.1.7.4. Vakfiye Tercümesi

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla

Hamd olsun o Allah'a ki; takva sahibi kullarını iyilik yollarına iletti, onları günahlardan ve kötülüklerden uzaklaştırdı. Onları hayır yollarına yöneltti, keramet yollarını gösterdi ve çeşitli ibadetlerle cennete davet etti... Çeşitli itaatlerle ve sürekli sadakalarla onları teşvik etti ki, böylece ebedi ve yüce saadetlere ersinler. Bizleri apaçık ayetlerle buna yönelten ve muhkem delillerle vakfa teşvik eden Allah'a hamd olsun. O yüce ve aziz olan Allah'ın buyurduğu gibi: “Şüphesiz iyilikler kötülükleri giderir.”²⁶¹

Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, tektir, ortağı ve benzeri yoktur. Bu şehadetlerin en üstünüdür. Yine şehadet ederim ki Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- O'nun kulu ve elçisidir. Parlak ve üstün mucizelerle desteklenmiştir. Buyurmuştur ki: “Kendinizi sadakalarla kurtarın.”²⁶²

²⁶¹ Hud Süresi 114. Ayet

²⁶² Buhârî, Edeb 34, Zekât 10, Rikak 51, Tevhîd 36; Müslim, Zekât 66-70

Şeriatın yüksek yollarında yürüten ve hakikat makamlarına erişen Mevlâna Hatip Muhammed bin Alaaddin Karamani -Allah ona rahmet eylesin- Allah'ın rızasını kazanmak ve Peygamberimizin şefaatine nail olmak için şu mülkleri vakfetti:

Konya'nın Meram bölgesinde bulunan Cami²⁶³, bu Caminin hamamı²⁶⁴, değirmeni²⁶⁵ ve tüm ek yapıları. Ayrıca Meram'da bulunan şu araziler: Kuzeyde Hoca Cihan Çiftliği, batıda meşhur dağ, doğuda Aşıklar Çiftliği ve güneyde Konya şehir yolu ile sınırlı olan tüm tarım arazileri.

Bu vakıf, Allah'ın "Mescitleri ancak müminler imar eder" ayeti ve Peygamberimizin "Kim mescit yaparsa Allah da ona cennette bir ev yapar" hadisine dayanmaktadır. Vakfedilen bu mülklerin gelirleri Camihtiyaçlarına ve hayır işlerine harcanacaktır. Bu vakıf kıyamete kadar geçerlidir ve şartları değiştirilemez.

Vakfeden kişi (Allah hayrını kabul etsin) gelirlerin üçte ikisinin yarısını vakıf yöneticiliği ücretine, diğer yarısını Caminin ihtiyaçlarına ayırmıştır. Kendisi hayattayken yönetici olacak, vefatından sonra bu görev önce erkek çocuklarına, sonra erkek torunlarına ve nesilden nesle sadece erkek soyundan gelenlere geçecektir.

Hatip ve müezzin atama yetkisi yöneticiye aittir. Öncelikle vakfedenin erkek soyundan uygun kişiler bu görevlere getirilecek, bulunamazsa dışarıdan atama yapılacaktır. Gelirin kalan üçte biri hatip ve müezzin maaşlarına harcanacak, harcamalarda en uygun yol seçilecektir. Öncelik her zaman Caminin temel ihtiyaçlarına verilecektir.

²⁶³ Meram'da Karamanoğulları dönemine ait tarihlennen Has Bey Mescidi vardır. Lakin yapı kitabesine göre 1421 tarihlidir. Bkz. Mahmut Akok, "Konya'da Üç Tarihi ve Mimari Eser Altınapa Kervansarayı, Hasbey Darülhuffazı ve Selim II. İmareti", **Türk Arkeoloji Dergisi**, S. 33, 1973, s. 7. E. Diez, Hasbey Darülhuffazından önce burada Mehmed Beye ait bir mescid olduğunu dile getirmiş ancak yıkıldığını söylemiştir. Aynı zamanda bununla ilgili bir bilginin olmadığını belirtmiştir. Muhtelemin yapı Diez'in belirttiği ile ilişkili olabilir. Bkz. Diez vd. **a.g.e.**, s. 121.

²⁶⁴ Bu vakfiyede geçen Mescid, hamam ve değirmen üçlü Hasbey mescidine çok benzemektedir. Fakat aralarında tarih farkı bulunmaktadır. Bu nedenle her iki yapının farklı olduğunu düşünmekteyiz.

²⁶⁵ Değirmenin günümüzdeki durumu saptanılmamıştır. Muhammed Ulutürk tarafından yapılan Metam'da Tarihi Su Değirmenleri başlıklı makalede vakfiyede geçen değirmenden bahsedilmemiştir. Bkz. Ulutürk, **a.g.m.**, s. 447-460. Ayrıca Karamanoğulları döneminde Meram deresi civarında değirmen yapılmasına önem verilmiştir. Mevcut değirmenelerin tamirası ve yenilerinin yapılması dikkati çeker. Bkz. V. A. Gordlevski, "Konya İrva ve İska Tarihine Dair Materyeller", **Konya Halkevi Dergisi**, S. 2, (Çev. H. Ortekin). 1938, s.1053-1057.

Vakfeden kişi şu şartları belirlemiştir: Vakıf gelirleri artar veya azalırsa, Konya mahkemesinin gözetiminde paylar yeniden düzenlenecektir. Vakfedenin soyu tükenirse (Allah korusun), yönetim hakkı Konya kadısına geçecek ve kadı en uygun kişiyi atayacaktır. Bu vakıf kesin olup şartları değıştirilemez. Kim vakfin aslını değıştirirse günahı değıştirenleredir. Allah her şeyi iştir ve bilir. Yöneticiler vakfedenin soyundan okuma yazma bilenler arasından seçilecek, vakıf malını kötüye kullananlar lanetlenmiştir. Vakfedenin mükafatını bol bol veren Allah'tan bekleriz. O, umut edenlerin umudunu boşa çıkarmaz, dua edenlerin isteğini geri çevirmez. Hamd alemlerin Rabbi Allah'adır. Bu vakıf şartları, vakfedenin vasiyeti doğrultusunda İşlam hukukuna uygun olarak düzenlenmiştir ve kıyamete kadar geçerlidir. Vakfin asıl amacının dışına çıkılması dinen yasaktır.

Hicri 802 yılının Recep ayının başlarında düzenlenmiştir.

şahitler:

- Hacı Mustafa bin İşhak
- Mustafa bin Hacı Mahmud
- İlyas bin Mustafa
- Mustafa bin şeyh Hasan
- Hacı Edhem bin İbrahim
- Diğer tanıklar

3.1.7.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlamakta, ardından takva sahibi kulların doğru yola iletilmesi ve çeşitli ibadetlere yönlendirilmesi sebebiyle Allah'a hamd edilmektedir. Allah'ın iyilikleri emrettiği ve sadakalarla insanları ebedi saadete teşvik ettiği belirtilmiştir. “şüphesiz iyilikler kötülükleri giderir.” (Hud 114) ayetine atıf yapılmakta, Allah'a ve Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) peygamberliğine şehadet edilmekte, sadakalarla kurtuluşu teşvik eden hadis hatırlatılmaktadır. Böylece vakfiyeye güçlü bir dini meşruiyet kazandırılmıştır.

Vakfeden Kişi

Vakfiyeyi düzenleyen kişi, şeriat yollarında yürüyen ve hakikat makamlarına erişen Mevlâna Hatip Muhammed bin Alaaddin Karamani'dir. Allah'ın rızasını

kazanmak ve Peygamberimizin şefaatine nail olmak amacıyla, elinde ve tasarrufunda bulunan mülkleri vakfetmiştir. Vakıf işlemi, tamamen kendi rızasıyla, şer'î hükümlere uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Sınırlar

Vakfedilen mülkler şunlardır:

- Konya'nın Meram bölgesinde bulunan bir Cami,
- Bu Camiye bağlı hamam, değirmen ve tüm ek yapılar,

Meram'daki tarım arazileri: kuzeyde Hoca Cihan Çiftliği, batıda meşhur dağ, doğuda Aşıklar Çiftliği, güneyde Konya şehir yolu ile sınırlıdır.

Vakfın Amacı ve Gelirlerin Kullanımı

Vakfın amacı, vakfedilen mülklerden elde edilen gelirlerin Camihtiyaçları ve hayır işleri için kullanılmasıdır. Vakıf, Allah'ın "Mescitleri ancak müminler imar eder" ayetine ve Peygamberimizin "Kim mescit yaparsa Allah da ona cennette bir ev yapar" hadisine dayandırılmıştır.

Gelirlerin kullanım şekli şu şekilde düzenlenmiştir:

- Gelirin üçte ikisinin yarısı vakıf yöneticisinin ücreti için ayrılacak, diğer yarısı Caminin ihtiyaçlarına tahsis edilecektir.
- Gelirin kalan üçte biri hatip ve müezzinlerin maaşlarına harcanacaktır.
- Öncelik daima Caminin temel ihtiyaçlarına verilecek ve harcamalarda en uygun yol izlenecektir.

Yönetim ve Miras Sistemi

Vakfeden hayattayken yönetim bizzat kendisinde olacaktır. Vefatından sonra vakıf yönetimi, öncelikle erkek çocuklarına, sonra erkek torunlarına ve soydan soya yalnızca erkek neslinden gelenlere intikal edecektir. Hatip ve müezzin atama yetkisi de yöneticidedir. Öncelikle vakfedenin soyundan gelenler arasından uygun kişiler seçilecek, bulunamazsa dışarıdan tayin yapılacaktır. Vakfeden ayrıca şu şartı da koymuştur: Gelirlerde artış veya azalma olursa, paylar Konya kadısının gözetiminde

yeniden düzenlenecektir. Eğer vakfedenin nesli tükenirse, yönetim hakkı Konya kadısına geçecek ve kadı en uygun kişiyi görevlendirecektir.

Şer'i ve Hukuki Geçerlilik

Vakfiye, şer'î hükümlere uygun olarak düzenlenmiş olup kıyamete kadar geçerli kılınmıştır. Vakfın amacı ve şartları değiştirilemez. Kim vakfın şartlarını değiştirirse, vebal ve günah o kimsenin üzerine olacaktır. Allah her şeyi işiten ve bilendir. Vakıf yöneticileri, vakfedenin soyundan gelen okuma yazma bilen kişiler arasından seçilecek, vakıf malını kötüye kullananlar ise lanetlenecektir. Vakfedenin mükâfatı yalnızca Allah'tan beklenmektedir. Allah, umut edenlerin umudunu boşa çıkarmaz ve dua edenlerin isteğini geri çevirmez.

Tarihlendirme ve Şahitler

Vakıf işlemleri, Hicri 802 yılının Recep ayının başlarında düzenlenmiştir.

Şahitlik edenler şunlardır:

- Hacı Mustafa bin İshak
- Mustafa bin Hacı Mahmud
- İlyas bin Mustafa
- Mustafa bin Şeyh Hasan
- Hacı Edhem bin İbrahim
- Diğer tanıklar

3.1.8. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey

3.1.8.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.8.2. Vakıf Yapıları

Metinde sözü edilen zaviyeler günümüze ulaşmamıştır.

3.1.8.3. Vakfiye Metni

Belge 8. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey Vakfiyesi²⁶⁶

الحمد لله الملك الوهاب الرحيم التواب الغني مفتاح الأبواب مسبب الأسباب وخلق الخلائق بقدرته من التراب وأرسل إليهم الأنبياء المبشرين بالثواب ومنذرين بالعقاب وخص من بينهم محمد صلى الله تعالى عليه وسلم وأنزل عليه الكتاب الفارق بين الخير والشر والخطأ والصواب {يمحو الله ما يشاء ويثبت وعنده أم الكتاب} الآية وأشهد أن محمداً عبده ورسوله نعم العبد إنه أواب صلى الله عليه وآله وأصحابه صلاة دائمة إلى يوم الحشر والحساب أما بعد: فإن الدنيا دار بلاء وزوال ودار محنة ووبال ودار مشقة وضلال ودار الآخرة دار سرور وقرار {ما لكم لا تستغفرونه في يوم كان مقداره خمسين ألف سنة فاصبر صبراً جميلاً وإنهم يرونه بعيداً ونراه قريباً} الآية وكمن من أمير يومئذ فقير وكمن من فقير يومئذ أمير كما قال الله تعالى {ما عندكم ينفذ وما عند الله باق} اه. وقال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم (المرء في ظل صدقة في يوم القيامة) وعلى هذا الطريق وقف وتصدق سلطان السلاطين السلطان محمد بن علاء الدين بك بن خليل بك ابن نوره صوفي نور الله مضجعهم جملة

²⁶⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2/0471/0353

المزرتين المدعو بصولي حمي وفواته المستغنيين عن التجديد لاشهادهما في مكانهما من مزارع سليمان شهري على مصالح الزاوية في جبل ملكورون الشهيرة بزاوية هبتوغمه مرسل وهو من أكمل الشيوخ من شيوخ سلطان دركي ثم لأولاده وأولاد أولاده قرناً بعد قرن وبطناً بعد بطن على هذا المنوال وإن انقرضوا يكون وفقاً على الفقراء والمساكين ويصرف غلاتهما إلى عمارة الزاوية المذكورة أولاً إن أصلح وإلا بالاشتراك إلى الفقراء والغرباء ولا يجمع الدنيا ولا يتمولوا {بل يؤثرون على انفسهم ولو كان بهم خصاصة} الآية ومن يوق شح نفسه منتسب بسنة رسول الله وأصحاب الهاديين المهتدين رجاء أن يتحقق عاقبتهم بالإلحاق بأسلافهم الصالحين قال جل وعلا {و على الذين آمنوا واتبعتهم بايمان ألحقنا بهم ذريتهم} الآية فصار المذكورة هذه الشرائط وفقاً صحيحاً شرعياً مخلداً مؤبداً لا يباع ولا يرهن ولا يورث {إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين} الآية {فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم} الآية ومن قصد تبديله او تغييره فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين لا يقبل الله منه فرضاً ولا نفل وبذل غناه فقراً وبصره عمياً وسمعه صماً قال الله تعالى {ويحق الحق ويبطل الباطل ولو كره المجرمون} الآية واجر الواقف على الله {يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم} الآية {إن الله لا يضيع أجر المحسنين} الآية جرى ذلك التسجيل والاشهاد والتحرير والحكم على اقرار الواقف المسطور في غرة شهر رجب الحرام شهر الله الاعظم من شهور سنة عشر وثمان مائة هجرة الهلالية.

شهود الحال

احمد بن مرسل الخطيب

يوسف بن علي الحافظ

اسماعيل بن مصطفى

الحمد لله الملك الوهاب الرحيم الثواب الغني مفتاح الأبواب مسبب الأسباب وخلق الخلائق بقدرته من التراب وأرسل إليهم الأنبياء المبشرين بالثواب ومنذرين بالعقاب وخص من بينهم محمد صلى الله تعالى عليه وسلم وأنزل عليه الكتاب الفارق بين الخير والشر والخطأ والصواب يمحو الله ما يشاء ويثبت وعنده أم الكتاب وأشهد أن محمداً عبده ورسوله نعم العبد إنه أواب صلى الله عليه وآله وأصحابه صلاة دائمة إلى يوم الحشر والحساب أما بعد: فإن الدنيا دار بلاء وزوال ودار محنة ووبال ودار مشقة وضلال ودار الآخرة دار سرور وقرار ما لكم لا تستغفرونه في يوم كان مقداره خمسين ألف سنة فاصبر صبراً جميلاً وانهم يرونه بعيداً ونراه قريباً وكم من امير يومئذ فقير وكم من فقير يومئذ امير كما قال الله تعالى ما عندكم ينفذ وما عند الله باق اه. وقال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم المرء في ظل صدقة في يوم القيامة وعلى هذا الطريق وقف وتصدق سلطان السلاطين السلطان محمد بن علاء الدين بك بن خليل بك ابن نوره صوفي نور الله مضجعهم جملة المزرتين المدعو بصولي حمي وفواته المستغنيين عن التجديد لاشهادهما في مكانهما من مزارع سليمان شهري على مصالح الزاوية في جبل ملكورون الشهيرة بزاوية هبتوغمه مرسل وهو من أكمل الشيوخ من شيوخ سلطان دركي ثم لأولاده وأولاد أولاده قرناً بعد قرن وبطناً بعد بطن على هذا المنوال وإن انقرضوا يكون وفقاً على الفقراء والمساكين ويصرف

غلاتهما إلى عمارة الزواية المذكورة أولاً إن أصلح وإلا بالاشتراك إلى الفقراء والقربا ولا يجمع الدنيا ولا يتمولوا بل يؤثرون على انفسهم ولو كان بهم خصاصة ومن يوق شح نفسه منتسب بسنة رسول الله وأصحاب الهاديين المهتدين رجاء أن يتحقق عاقبتهم بالإلحاق بأسلافهم الصالحين قال جل وعلا وعلى الذين آمنوا واتبعهم بإيمان ألحقنا بهم ذريتهم فصار المذكورة هذه الشرائط وفقاً صحيحاً شرعياً مخلداً مؤبداً لا يباع ولا يرهن ولا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم ومن قصد تبديله او تغييره فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين لا يقبل الله منه فريضة ولا نفل وبدل غناه فقراً وبصره عمياً وسمعه صماً قال الله تعالى ويحق الحق ويبطل الباطل ولو كره المجرمون واجر الواقف على الله يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم إن الله لا يضيع أجر المحسنين جرى ذلك التسجيل والاشهاد والتحرير والحكم على اقرار الواقف المسطور في غرة شهر رجب الحرام شهر الله الاعظم من شهور سنة عشر وثمان مائة هجرة الهلالية.

شهود الحال

احمد بن مرسل الخطيب

يوسف بن علي الحافظ

اسماعيل بن مصطفى

3.1.8.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd olsun ki, Malik, Vahhab, Rahim, Tövbeleri kabul eden, Gani, Fattah, Hayır kapılarını açan, Sebepleri var eden olan Allah'a aittir. O, varlık sebeplerini yaratan ve varlıkları kudretiyle topraktan yaratan merhametlidir. Allah, peygamberleri onlara ödülle müjdeleyen ve ceza ile korkutan birer müjdeciler olarak gönderdi. Bu peygamberler arasında O'nun seçtiği ve özel olarak bahsettiği Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) ayrıcalık tanıdı. O'na kitabı indirdi; bu kitap, hayır ile şer, hata ile doğru arasındaki ayrımı ortaya koyar. (Allah dilediğini siler, dilediğini de yerinde bırakır; ana kitap onun katındadır.)²⁶⁷

Ve şahadet ederim ki, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) O'nun kulu ve elçisidir. Ne güzel bir kul, gerçekten de O'na yönelen ve dönen bir kul. Allah'ın selamı, onun üzerine ve onun ailesine, ebediyen Kıyamet Günü'ne kadar devam etsin.

Daha sonra: dünya bir sınav olma yeridir, bir imtihan ve bela yeridir, bir zorluk ve sapma yeridir. Ahiret ise sevinç ve kalış yeridir. “Siz ona, o günün miktarı elli bin

²⁶⁷ Raad Süresi 39. Ayet

yıl olan bir gün içinde mağfiret istemiyor musunuz? Öyleyse güzel bir sabır gösterin. Onu onlar uzak görüyorlar, biz ise onu yakın görüyoruz.²⁶⁸”

O gün kaç tane emir zengin bir şekilde, kaç tane fakir lider gibi olacak Allah'ın şu ayetiyle ifade edildiği gibi: "Sizin yanınızdaki geçicidir, Allah'ın yanı ise baki."²⁶⁹. Ayrıca Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Bir kişi, Kıyamet gününde sadakasının gölgesinde olacaktır." Bu doğrultuda, sultanların sultanı, Sultan Muhammed bin Alaaddin Bey bin Halil Bey, Sofi Nurullah soyundan, Allah kabirlerini aydınlık eylesin. İki bahçenin toplamını sadaka olarak bağışlamıştır. Savli Hame ve Favate diye adlandırılan bahçeleri tasadduk etmiştir. Seliman Şehri'nin tarlalarından, meşhur Zaviye Dağı'nda bulunmakta..., Sultan Darki'nin şeyhlerinden olan ve sonra onun çocuklarına ve torunlarına kadar bir nesilden diğerine ve bir kuşaktan diğerine devredilir. Böylece, bu şartlar yerine getirilerek bahsedilen vakıf, şeriaten sahih, ebedi ve devamlı bir vakıf haline gelir. Satılamaz, ipotek edilemez ve miras olarak bırakılamaz. "Ta ki Allah yer ve üzerindeki miras alıncaya kadar. O, mirasçıların en hayırlısıdır."²⁷⁰ ayeti ile ifade edilmiştir. "Onu işittikten sonra onu değiştiren kimseye, bu, onu değiştirenlere bir günah olur. Allah, işiten ve bilendir."²⁷¹ ayeti de buna eklenir. Kimse onu değiştirmeyi veya değiştirmeyi niyet ederse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Allah ondan ne farz ne de nafil ibadeti kabul eder. Onun zenginliğini fakirlikle, görüşünü körlükle ve işitmesini sağır olmakla değiştirir. "Hakka hükmeder ve batılı boşa çıkarır. Suçluların hoşlanmasa da." ²⁷² ayetiyle de ifade edilmiştir. Bu kayıt, tanıklık, belge ve vakfın yazılı onayı, Hicri takvimin 810 yılında Recep ayının başlarında gerçekleşti. Bu, Allah'ın en büyük aylarından biri olan kutsal Recep ayıdır.

Şahitler

Ahmed bin Mursal al-hatib

Yusuf bin Ali el-Hafiz

²⁶⁸ Me'âric Süresi 4-5. Ayet.

²⁶⁹ Nahl Süresi 96. Ayet.

²⁷⁰ Meryem Süresi 40. Ayet.

²⁷¹ Bakara Süresi 181. Ayet.

²⁷² Sebe Süresi 49. Ayet.

Ismail bin Mustafa

3.1.8.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, Allah'ın zatî ve subûtî sıfatlarını anarak başlar: Malik (mülkün sahibi), Vahhab (karşılıksız veren), Rahim (merhametli), Gani (zengin), Fattah (kapıları açan), Tevvab (tövbeleri kabul eden)... gibi yüce isimlerle Allah'a hamd edilir.

Vakfeden ve Vakıf Konusu Mülkler

Vakfeden kişi, Sultan Muhammed bin Alaaddin Bey bin Halil Bey'dir. Soyu "Sofî Nurullah"a dayandırılarak hem dünyevi hem dini itibarı vurgulanmıştır. Vakfettiği mülkler:

- Savlı Hame adlı bahçe
- Favate adlı bahçe

Bu iki mülk, Seliman Şehri ²⁷³ civarındaki ... Dağı'nda ²⁷⁴ bulunan ...Dağı'ndaki zaviyeye tahsis edilmiştir.

Vakfın Şartları ve Süreklilik İlkesi

Vakfın işleyişi şu esaslara dayanmaktadır. Mülk, zaviyeye ve onun şeyhine, ardından da onun çocuklarına ve torunlarına (nesilden nesle) tahsis edilmiştir. Vakıf, şer'î geçerli, sahih, satılamaz, ipotek edilemez ve miras olarak bırakılamaz. Eğer bu şartlara uyulmazsa, Allah bu kişilerin hiçbir ibadetini kabul etmeyecek, zenginliğini fakirliğe, gözünü körlüğe, kulağını sağırlığa dönüştürecektir.

Vakıf Yönetimi

Vakfın yönetimi, belirli bir zaviyeye ve onun bağlı olduğu şeyh silsilesine verilmiştir. Yani bu bir sufi vakfidir ve zaviye işlevi, misafir ağırlamak, ilim öğretmek ve toplumun manevî ihtiyaçlarını karşılamaktır.

²⁷³ Kaynaklarda bu isimde bir yer tespit edemedik.

²⁷⁴ Kaynaklarda bu isimde bir yer tespit edemedik.

Tarih ve Şahitlik

Belge, Hicri 810 yılı Recep ayının başlarında, yani üç mübarek ayın ilki olan Receb ayında düzenlenmiş ve bu zamanın “Allah’ın büyük aylarından biri” olduğu vurgulanmıştır. Bu, hem hukuki kayıt için hem de dini sembolizm açısından anlamlıdır.

- Ahmed bin Mursal el-Hatib
- Yusuf bin Ali el-Hafız
- İsmail bin Mustafa

3.1.9. Ebû İshak Kâzerûnî

3.1.9.1. Vakfın Kurucusu

Ebu İshak, Şehriyar’ın oğludur ve İran’ın Kazerun şehrinden geldiği için kaynaklarda bu şekilde anılmaktadır. Döneminde tanınmış bir mutasavvıf ve ilim adamı olan Ebu İshak, XV. yüzyılda Anadolu’da etkin olan Kâzerûnî²⁷⁵ tarikatının önemli temsilcilerindendir.²⁷⁶

3.1.9.2. Vakıf Yapıları

Beyhekim mahallesinde yer alan Ebû İshak Kâzerûnî Zaviyesi ve Türbesi, giriş kapısı üzerinde yer alan kitabe bilgisine göre, yapı Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından H.821/M.1418 yılında, Kâzerûnî Şehriyar’ın oğlu Ebu İshak İbrahim adına inşa ettirilmiştir. Mehmed Bey’in yapının kitabesini hazırlatmasının ardından geçen bir yıl içerisinde inşaatın tamamlandığı anlaşılmaktadır. Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi’nde yer alan 164 numaralı belgede, yapının H.1311/M.1893-1894 yılında türbe ve mescid bölümlerinin tamire muhtaç olduğu, bu nedenle Konya Belediyesi tarafından Kalfa Ferid’e keşif yaptırıldığı ve onarım bedelinin 2490 kuruş olarak belirlendiği kaydedilmiştir.²⁷⁷ Söz konusu belgede yer alan “müceddeden inşa

²⁷⁵ Kâzerûnî tarika hakkında detaylı bilgi için bkz. Seval Günbal Bozkurt, “Arşiv Belgeleri Işığında Kâzerûniyye’nin Anadolu’daki Varlığı”, *Tasavvuf İlmî Araştırmaları Dergisi*, S. 53, 2024, s.1-33.

²⁷⁶ İpekçioğlu, *a.g.t.*, s. 230.

²⁷⁷ İpekçioğlu, *a.g.t.*, s. 234.

olunmuştur” ifadesi, yapının bazı bölümlerinin tamamen yeniden inşa edilmiş olabileceğine işaret etmektedir²⁷⁸. Bu onarımın ardından, H.1313/M.1895-1896 yılına ait vakıf muhasebe kayıtlarında yapının iyi durumda ve işler olduğu belirtilmiştir.²⁷⁹

Zeki Oral, 1949 yılına ait gözlemlerinde yapıyı üç odalı, moloz taş malzeme ile inşa edilmiş ve çamur sıva ile sıvanmış şekilde tanımlamaktadır. Bu dönemde üst örtüsünün kara dam, yani toprak dam olduğu belirtilmiştir.²⁸⁰ 1973 yılına ait Konya İl Yıllığı’nda da yapının hâlâ düz toprak dam örtüye sahip olduğu bilgisine yer verilmiştir.²⁸¹

1980 yılında gerçekleştirilen kapsamlı onarım sürecinde yapı neredeyse tamamen yenilenmiş, toprak dam örtüsü kaldırılarak yerine kiremit kaplı, eğimli ve pahlı bir çatı inşa edilmiştir. Bu sırada özgün taş saçak unsurları da ortadan kaldırılmıştır.²⁸² 1990’lı yıllarda Selçuklu Belediyesi tarafından yürütülen restorasyon sürecinde yapının planı değiştirilmiş ve yapı çocuk kütüphanesi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Bu aşamada türbe odasına batı yönünden yeni bir kapı açılarak yapıdan ayrılması sağlanmıştır. Yakın tarihlerde yapılan ek onarımlar sırasında ise yapı cephesi çimento harcıyla sıvanmış, beyaz badana ile boyanmıştır.

Yapının kuzey cephesinde, özgün giriş kapısının üzerinde konumlanan yatay dikdörtgen formundaki mermer kitabe, nesih hatla yazılmış iki satırlık Arapça bir inşa kitabesini içermektedir. Satırlar, aralarına yerleştirilmiş ince bir silme ile birbirinden ayrılmıştır.

²⁷⁸ a.g.t., s. 234.

²⁷⁹ Konyalı, a.g.e., s.914.

²⁸⁰ İpekçioğlu, a.g.t., s. 234.

²⁸¹ Konyalı, a.g.e., s.914.

²⁸² İpekçioğlu, a.g.t., s. 234.

Fotoğraf 3. 1: Ebû İshak Kâzerûnî Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe

Kitabenin Arapça Okunuşu:

أمر السلطان الأعظم أنفاذاً للأمر السلطاني المكرم أنفذه السلطان المكرم نجل السلطان المغفور له الأمير
السعيد الشهيد المخرج
المغفور علا الدين بن أكبر الدين، فمملكتهم يتفكرون في أمره

بناءً على هذا، وكما ظهر في المحضر، فإن المنصوص عليه الفقراء السالكين الساكنين بهذه المنزلة الظاهرة
منهم إبراهيم بن يوسف القادري، وينتخب لهم
بفعل الأوقاف، ويشار إليه لنظارتها، داخل غريب بن عمر بن يوسف وأمثاله

Kitabenin Okunuşu:

“1. Emera es-Sultân-ul ‘azam ve’l hakan-ul mu’azzam sâhib-ul hayrât ve’l
hasenât es-sultân Mehmed bin el-emir es-se’îd eş-şehîd el-merhûm el- mağfûr
‘Alâüddîn bey ebedellahu memleketehu ve tekabbele hayrâtihî.

2. Bi ‘imârati hâzihiz-zâviyeti’l-mutahharati el-mensûbeti ilâ kutb-ul-meşâyih
ve’s-sâlikîn eş-şeyh ebî İshak İbrâhîm Şehriyâr el-Kazerûnî te’ğammedehullahi bi
ğufrânihî. Fî şehri rebî’ul evvel sene ihdâ ve ‘işrîn ve semânemîe”

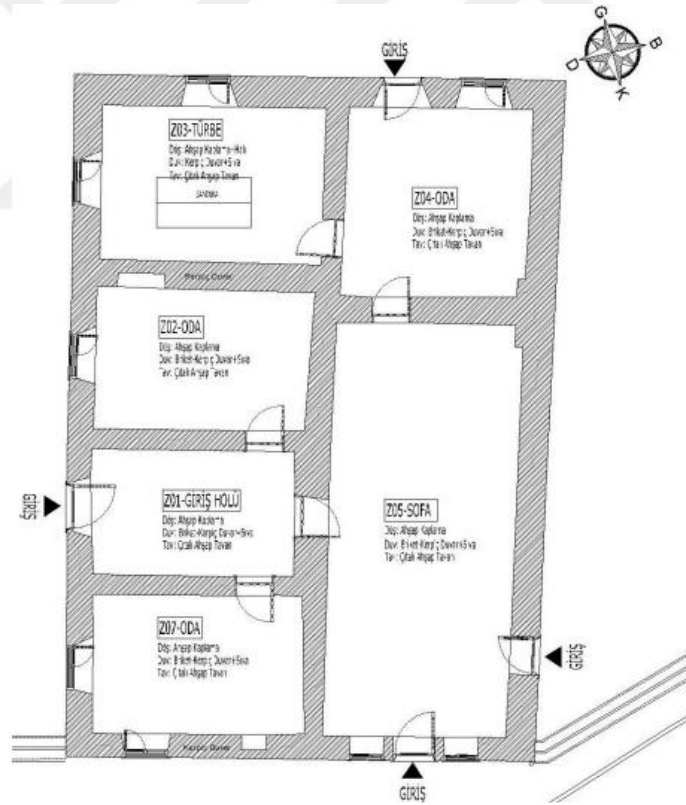
Kitabe Metninin Tercümesi

1- Büyük sultan ve hakan, hayır hasenat sahibi, şehit, merhum ve affedilmiş Alaaddin Bey oğlu Sultan Mehmed –Allah memleketini daim ve hayrını kabul etsin.

2. Şeyhlerin ve salıkların kutbu Kâzerûnî şehriyar oğlu Ebu İshak İbrahim’e Allah affetsin- mensup olan bu zaviyenin yapılmasını 821 yılı Rebiulevvel ayında emretti.

Zaviye

Zaviye olarak inşa edilen yapı, temel seviyesinden itibaren taş kullanılarak yükseltilmiş, üzerine ise ahşap hatıllar arasına yerleştirilen kerpiç dolgu ile yığma yapı tekniği uygulanmıştır. Farklı dönemlerde çeşitli onarımlar geçiren bu yapı, özgün mimarisine dair net verilerin oluşmasını zorlaştırmıştır. Ayrıca arşiv ve saha verileri, yapının geçmişte yangın ve depremler gibi doğal afetler nedeniyle yıkılarak tekrar inşa edildiğini ortaya koymaktadır.²⁸³

Çizim 3. 1: Ebû İshak Kâzerûnî Zaviyesi Planı (Toydemir, 2022)

²⁸³ Konyalı, “Abideleri ve Kitabeleri...” s. 43.

Beylikler dönemine tarihlenen bu zaviyenin banisinin bir hükümdar olması ve Karamanoğulları döneminde inşa edilen medrese, tekke ve imaretlerde sıklıkla rastlanan taş-tuğla malzeme kullanımıyla birlikte kubbe örtülü, merkezi avlulu ve eyvanlı plan düzenine sahip yapılarla benzerlik göstermesi muhtemeldir.²⁸⁴ Bahçede bulunan süslemeli taş bloklar da bu ihtimali desteklemektedir. Ancak yapının mevcut arazideki yerleşimi ve gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları sırasında farklı bir plan izine rastlanmamış olması, ayrıca benzer dönem zaviyelerinde görülen dikdörtgen plan şemasıyla uyumluluğu, bu yapının Osmanlı döneminde orijinaline sadık kalınarak yeniden inşa edildiği görüşünü güçlendirmektedir²⁸⁵.

Fotoğraf 3. 2: Ebû İshak Kâzerûnî Zaviyesi

Yapı, kuzey-güney doğrultusunda konumlanmış dikdörtgen planlı bir düzenlemeye sahiptir. Dış cephesi sade bir görünüme sahip olup, genel hatlarıyla geleneksel Konya evlerini andırmaktadır. Zaviyeye giriş, kuzey cephesinde yer alan ve her iki yanında pencere bulunan kapı ile sağlanmaktadır; bu cephede ayrıca kitabe de yer almaktadır.²⁸⁶ İç mekânda, üç tekke odası ve bir türbe bölümü bulunmaktadır. Kuzey ve batı yönlerindeki girişlerden, bu odalara açılan hol alanına ulaşılmaktadır. Ek olarak, doğu ve güney cephelerinde de yapıya açılan kapılar mevcuttur. Başlangıçta

²⁸⁴ Konyalı, *Abideleri...*, s.914.

²⁸⁵ Ahmet Toydemir, *Tekke Yapılarının Konya'daki Örnekler Üzerinden Mimari İncelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya Teknik Üniversitesi LEE, 2022, s. 40.

²⁸⁶ Haşim Karpuz, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Konya 42*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

yapının çatısı düz damla örtülmüşken, sonraki müdahalelerle kırma çatıya dönüştürülmüştür. Çatı sistemi, daire kesitli ahşap kirişlerle desteklenmiştir. Yapının son restorasyon süreci öncesinde gerçekleştirilen bazı onarımlarda ise, cephe duvarlarının beton harçla sıvandığı tespit edilmiştir.²⁸⁷

Fotoğraf 3. 3: Ebû İshak Kâzerûnî Zaviye ve Türbesi

Yapının güney cephesinde yer alan giriş kapısı, yaklaşık 447 x 437 cm ölçülerindeki bir geçiş mekânına açılmaktadır. Bu geçiş odasında, giriş kapısının hemen yanında tek bir pencere bulunmaktadır. Buradan, sandukanın yer aldığı türbe bölümüne geçiş sağlanmaktadır. Geçiş odasının zemini ahşap kaplama, tavanı ise ahşap çıtalı döşeme ile kaplanmıştır. Duvar yüzeyleri sıvalı ve boyalıdır. Yapılan restorasyon öncesinde tavan örtüsünün ahşap kirişli olduğu bilinmektedir. Günümüzde bu mekân depo amaçlı kullanılmakta; kurs faaliyeti gösteren yapıda ihtiyaç duyulabilecek sandalye, temizlik malzemeleri gibi eşyalar burada muhafaza edilmektedir. Odanın sonunda yer alan alçak bir kapı vasıtasıyla türbe odasına geçiş sağlanmaktadır.

²⁸⁷ Toydemir, **Tekke Yapılarının...**, s. 41.

Fotoğraf 3. 4: Ebû İshak Kâzerûnî Türbe Mekanı

Türbe mekânına, yapının doğu cephesinde yer alan kapıdan giriş sağlanmaktadır. İçeride, doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiş ahşap bir sanduka bulunmaktadır. Sandukanın ölçüleri 224 x 119 cm'dir. Türbe odasında, biri güneyde diğeri batıda olmak üzere iki adet ahşap pencere yer almaktadır. Ayrıca sandukanın doğu yönünde mermer bir mezar taşı mevcuttur. Mekân, günümüzde de asli işlevini koruyarak ziyaretçilere açık tutulmaktadır. Türbenin zemini ahşap kaplama, tavanı ise ahşap çıtalı döşeme ile düzenlenmiştir. Duvar yüzeyleri sıvalı ve boyalıdır. Türbe odasının toplam iç ölçüleri 365 x 532 cm'dir.

Türbenin, Ebu İshak Kazerûnî'ye atfedilmesi, buranın bir makam türbesi olabileceği ihtimalini gündeme getirmektedir. Ancak vakıf kayıtlarında, zaviyenin bitişiğinde bağlı bir vakfın yer alması ve bu yapının doğrudan Kazerûniyye tarikatının âsitânesi olan Kazerûn hankahına bağlı olarak faaliyet göstermesi, türbenin sembolik değil; doğrudan tekke şeyhlerinden birine ait gerçek bir mezar olduğunu düşündürmektedir. Konyalı (1964), bu yapının içinde defnedilen kişinin tekkenin şeyhi Hacı Hasan olduğunu belirtmiş; ayrıca tekkenin sol tarafında başka birkaç mezarın daha bulunduğunu, ancak bunların günümüze ulaşmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, türbede yatan kişinin büyük olasılıkla tekkenin ilk postnişini Hacı Hasib bin Hacı Ahmed olduğu ileri sürülmektedir. Halk arasında zamanla Hacı Hasib isminin Hacı Hasan şeklinde değişerek yaygınlaşmış olması da mümkündür.

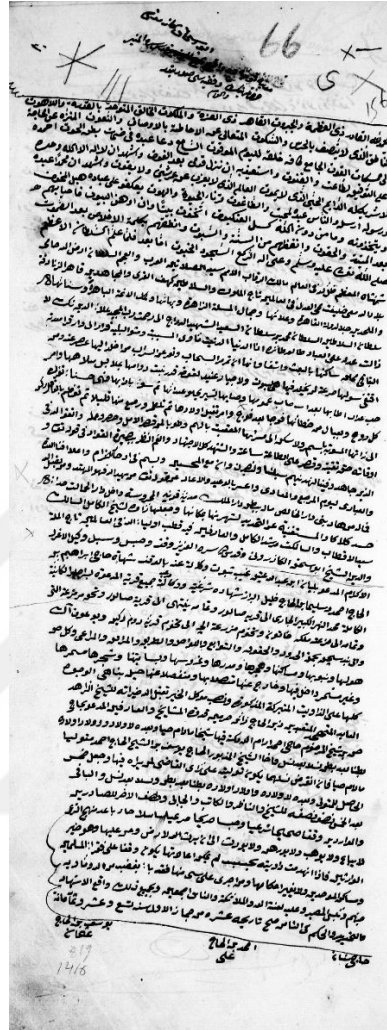
Zaviyenin doğu cephesindeki kapısından, tekke odalarına geçişi sağlayan bir hole ulaşılmaktadır. Yaklaşık 297 x 337 cm boyutlarında olan bu geçiş mekânında pencere bulunmamakta, toplamda dört kapı yer almaktadır. Doğuda avluya, batıda sofa

(tevhidhane) kısmına; kuzey ve güney yönlerinde ise tekke odalarına açılan kapılar mevcuttur. Batıdaki kapı, türbe giriş kapısıyla benzer özellikte olup, alçak formda inşa edilmiştir. Holün zemini ahşap kaplama, tavanı ise ahşap çıtalı döşeme ile düzenlenmiş; duvar yüzeyleri ise sıva ve boya ile kaplanmıştır. Günümüzde bu mekân, kurs odalarına geçiş sağlayan giriş holü olarak kullanılmaktadır.

Giriş holünün kuzeyinde yer alan oda, yaklaşık 328 x 500 cm ölçülerindedir. Bu mekânda, kuzey ve batı duvarlarında birer adet pencere yer almakta olup, doğal aydınlatma bu açıklıklar aracılığıyla sağlanmaktadır. Restorasyon öncesi yapılan tespitlerde, odanın kuzey duvarında bir dolap nişi bulunduğu görülmüş; ancak yapılan uygulama sonrasında bu niş kapatılarak, düz bir duvar yüzeyine dönüştürülmüştür. Zemin kaplaması ahşap döşeme, tavan ise ahşap çıtalı sistemle oluşturulmuştur. Restorasyon öncesine ait belgeler, bu odanın da diğer bölümler gibi başlangıçta ahşap kirişlemeli bir tavana sahip olduğunu göstermektedir. Günümüzde bu mekân, kurs faaliyeti yürütülen alanlardan biri olarak işlev görmektedir.

Giriş holünün güneyinde yer alan tekke odası, yaklaşık 337 x 518 cm boyutlarındadır. Odaya giriş, mekânın kuzey cephesinde bulunan kapı aracılığıyla sağlanmaktadır. Doğu duvarında bir adet ahşap pencere yer almakta olup, odanın aydınlatılması bu pencereyle sağlanmaktadır. Güney duvarında, yaklaşık 113 cm genişliğinde ve 34 cm derinliğinde bir niş bulunmaktadır. Restorasyon uygulamaları sırasında bu niş korunmuş ve ahşap pervaz ile çerçevelenerek mekâna dahil edilmiştir. Odanın zemininde ahşap döşeme, tavanında ise ahşap çıtalı sistem tercih edilmiştir. Duvar yüzeyleri sıvalı ve boyalı durumdadır. Günümüzde bu oda da, yapı bütününde olduğu gibi kurs faaliyeti için kullanılmaktadır.

3.1.8.3. Vakfiye Metni

Belge 9. Ebû İshak Kâzerûnî Vakfiyesi²⁸⁸

الحمد لله القادر ذي العظمة والجبروت القاهر ذي العزة والملوك الخالق المتوحد بالقدرة واللاهوت
الناطق الذي لا يتصف بالخرس والسكوت المتعالي عن الإحاطة بالأوصاف والنعوت المنزه عن الحاجة إلى
ممسكات القوت الجامع كافة خلقه لليوم الموقوت السامع دعاء عبده في ضمات بطن الحوت

احمده على التوفيق للطاعة والقنوت واستعيز به ان تزل قدمي بعد الفوت واشهد أن لا إله إلا الله
وحده لا شريك له الدائم الحي الذي لا يموت العالم الذي لا يعزب عن علمه شيء ولا يفوت واشهد أن محمدا
عبده ورسوله أرسله والناس عبدة للجبب والطاغوت قرناء الحياة والهوت يعكفون على عبادة هبل المخوف

²⁸⁸ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2176/0066/0156

ويتخذونه وما من دون الله كمثل العنكبوت اتخذت بيوتا وإنه أوهن البيوت فأحيا بهم بعد المنية والحقون وانقظهم من السنة و الثبوت وانطقهم بكلمة الإخلاص بعد الصموت صلى الله تعالى عليه وسلم وعلى اله الركع السجود الخبوت

أما بعد: فلما علم السلطان الأعظم شهنشاہ المعظم ظل الله في العالم مالك رقاب الأمم سيد الصلاتين العرب والعجم السلطان أرض الله حامي بلاد الله معا خليفة محي العدل في العالمين تاج الملوك والسلطين كهف القرى والمجاهدين قاهر الزنادقة والملحدين جلال الدولة القاهرة وعلاقتها وجمال المسلة الزاهرة وبهائها وكمال الأئمة الباهرة وسنائها سلطان السلطين السلطان محمد بن السلطان السعيد الشهيد الدراج إلى رحمت ربه المجيد (علاء الدين تكش) لا زالت عدله على العباد ظاهرة ظاهرة

إن الدنيا الدنية مأوى المسبب ومثوى البلية قرار إلى دار قرى مصدية البقاء فيه مملعة ساكنها بالبعث والإنشاق وإنما تمر مر السحاب وتعر عن السراب من أخذ إليها عصر عندها ومن اقتفى سولها صرعة لن يخلد فيها هي ليون ولا جبار عنيد لقوة قدر نبت دوامها بملايس سلالها وأمر حب عداد أطابها بعدما أصاب عمومها وصابها تسير يحلو عنداتها ثم سوء بادابها في حسنا تغيير كل روح وبعيال من خطاها فوجا بعد فوج وأمر تقبل أولادها ثم تلطم ورضع منها قليلا ثم تعظم بالعاقل وركن إلى ذاتها المسوبة باسم ولا سكن إلى مسراها المعقبت بالهم وطوبا لمن قصر الأمل وحصر عمله وانفق الذ اوقاته حق تقيته وقصر على الطاعة ساعته واجتهد كل الإجتهد وانعم النظر ببصيرة الفؤاد في قوله تعالى (والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا وإن الله مع المحسنين) وبسمل في ادحا إلزام وأعلا في أفاء المدة لعباده ليوم المرجع والمعادى واعسر بالوعيد والإعاد من يهد الله فلا مضل له ومن يضل الله فما له من هاد بنى دار الخالص ماله ببطن دار الملك مدينة قونيه المحروسة داخل دار الحمالت حدا حد كلاكا المستغنية عن التحديد لشهرانها بمكانها وجعلها زاوية لشيخ الكامل السالك سيد الأقطاب والسالكين المرشد الكامل والعارفين وفي قطب أولياء الله في العالمين تاج الملة والدين الشيخ ابو اسحاق الكازوني قدس الله سره العزيز وقف وحبس وسبل وكيل الأغرار الأكلام المدعو بليان ابن عبد الله عتيق غيب ثبوت وكلالة عنده بالوقف شهادة حاجي ابراهيم بن الحاج احمد وسليمان بن الحاج خليل البراز شهادة شرعية ووكالة من عند جميع قرية المدعوة بسر اصبرا الكاينة الكاملة محد النهر الكبير الجاري الى قرية صالور وتمامه ينتهي إلى قرية صالور وتخوم مزرعة التي وتمامه إلى مزرعة ملكه خاتون وتخوم مزرعة آلي إلى تخوم قرية دوم دكيس وبوعون أك وإلى بند سجو جمز الحدود والحقوق والتوابع والالواح والطريق والمرائد والمراعي وكل من حولها ونبوبها ومساكنها وهجرها ومدرها وغروسها وبساتنها وشجرها مثمرها وغير مستمر داخل فيها وخارج عنها متصلا بها منفصلا عنها حبل بناهي الوجوه كلها على الزاوية المتبركة المذكورة ونصب موكل الخير تقبل الله خيراته للشيخ الزاهد العابد المتعهد المتعبد بن الحاج زائر الحرمين قدوة المشايخ والعارفين المدعو بحاجي حق بن الشيخ المرحوم حاجي احمد ادام الله مكانه فيها شيخنا ما دام حيا وبعده لأولاده و أولاد أولاده بطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل وأخا الشيخ المذبور الحاج يوسف بن الشيخ احمد متوليا ما دام حيا فان انقرض نسلهما يكون توليته على رأي القاضي لمن يراه فيها وجعل خمس الحاصل للمتولي وبعده لأولاده وأولاد أولاده بطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل والباقي بعد الخمس نصف نصفه

للشيخ والناظر والكاتب والجابي ونصف الآخر للصادرين والواردين وقفا صحيحا شرعيا وحبس صريحا
مرعيا ساسلا عند منهج الشرع لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يورث إلى ان يرث الله الأرض ومن عليها وهو
خير الوارثين فإذا انهدمت زاويته كسبب لم يكن اعالتهما يكون وقفا على فقراء المسلمين ومساكن الموحدين ولا
يغير احكامها ومن جرى على شيء منها فقد باء بغضب من الله ومأواه جهنم وبئس المصير وعليه لعنة الله
والملائكة والناس أجمعين وبجميع ذلك واقع الإشهاد والتحرير والحكم في الثامن صح تاريخه عشرة من جمادى
الأول سنة تسع وعشر وثمانمائة

شهود الحال: حاجي سنان. احمد بن الحاج علي. يوسف بن الحاج عثمان

3.1.8.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, azamet ve kudret sahibi olan, izzet ve saltanatıyla her şeye galip gelen, yaratıcı ve kudretinde tek olan, konuşan ve asla dilsizlik veya sessizlikle nitelendirilemeyen, sıfatlar ve nitelemelerle sınırlandırılmayan, rızık kaynaklarına muhtaç olmaktan münezzeh olan, tüm yaratılmışları kıyamet günü için bir araya getiren, balığın karnındaki kulunun duasını işiten Allah'a mahsustur.

O'na, itaat ve kullukta başarı verdiği için hamd ederim. Şahitlik ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur, O'nun ortağı da yoktur. O, daima diri olan ve asla ölmeyendir. O, hiçbir şeyin bilgisinden habersiz olmayan ve hiçbir şey O'ndan gizli kalmayıp kalmaz. Yine şahitlik ederim ki, Hz. Muhammed (s.a.v.) O'nun kulu ve elçisidir. O, insanlar putlara taparken, put Hubel'e ibadet ederken ve Allah'tan başka varlıkları örümceğin evi gibi zayıf bir dayanak edinirken gönderildi. O, hakka ulaştırdı, sapıklık ve şaşkınlıktan kurtardı ve onları sessizlikten sonra ihlas kelimesiyle konuştu. Allah'ın salât ve selamı, rükû ve secde eden, alçak gönüllü olan ailesinin üzerine olsun.

Bundan sonra, büyük ve yüce sultan, dünyada Allah'ın gölgesi, milletlerin boyunlarının sahibi, Arap ve Acemlerin efendisi, Allah'ın yeryüzünün sultanı, Allah'ın ülkelerinin koruyucusu, adaleti dünyada diriltten halife, kralların ve sultanların tacı, köylerin ve mücahitlerin sığınağı, zındıkların ve ateistlerin kahredicisi. Şanlı imamların övgüsü ve parlaklığı, sultanlar sultanı Sultan Muhammed bin Sultan Alâeddin Tekeş.

Şunu anladı; şüphesiz dünya, alçak bir yerdir; felaketlerin yuvası ve geçici bir konaktır ²⁸⁹ . Orada kalmak sıkıcıdır ve sakinleri diriliş ve hesap gününe hazırlanmalıdır. Dünya, bulutlar gibi geçer ve serap gibi kaybolur. Kim ona bağlanırsa, onun yanında alçalır. Kim onun yolunu takip ederse, onun içinde kalıcı olanlar için bir tuzağa düşer. O, aslandır ve sabırlı olan için bir imtihandır. Onun devamı, bir sinek kadar kısa ve bir bitki kadar geçicidir. Onun yükselişi, düşüşüne gebedir. Onun sevgisi, sayısız acılar getirir. Onun güzelliği, her ruhu değiştirir ve çocukları birbiri ardına gruplar halinde alır. Onun çocuklarını kabul eder, sonra onları döver. Onun sütünden biraz emer, sonra büyür. Akıllı ve temiz kişi, onun adıyla anılan şeye yönelir ve onun üzüntülerle dolu evine yerleşmez. Umutla dolu bir yere ve amellerini sınırlandırmaya ne mutlu! O, vaktini takva üzere harcar. Tüm gayretiyle çaba gösterir ve kalp gözüyle derinlemesine düşünür. Allah'ın şu sözüne tutunur: 'Bizim uğrumuzda cihad edenleri, elbette yollarımıza iletiriz. Şüphesiz Allah, muhsinlerle (iyilik yapanlarla) beraberdir.'²⁹⁰ . O, zorluklara sabreder ve kullarını kıyamet gününe hazırlar. Allah kimi doğru yola iletirse, onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa, onu doğru yola iletecek yoktur.

O, korunmuş şehir Konya'nın içinde, Hümalat Mahallesi'nde, sınırları belirtilmeye gerek duyulmayacak kadar meşhur olan bir yerde, öz malıyla bir ev inşa etti. Bu evi, kâmil bir şeyh, kutupların ve salıkların efendisi, mükemmel bir mürşit ve arif, Allah'ın velilerinin kutbu, milletin ve dinin tacı, Şeyh Ebu İshak Kazerûnî -Allah onun sırrını yüceltsin- için bir zaviye yaptı.

Vakfeden kişi, güvenilir ve dürüst vekili olan Balyan bin Abdullah Amber, vakfın geçerliliğini kanıtlamak için Hacı İbrahim bin Hacı Ahmed ve Süleyman bin Hacı Halil Baraz'ın şahitliğini ve vekâletini sundu. Bu şahitlik ve vekâlet, Sarısabraz köyüne ait olan ve büyük nehrin aktığı Salur köyüne kadar uzanan arazileri kapsamaktadır. Bu araziler, Salur köyüne, Ali çiftliğine ve Hatun çiftliğine kadar uzanmaktadır. Ali çiftliğinin sınırları, Döndekis köyü, Bouon Ali ve Bend Sucumaz'a kadar uzanır. Tüm sınırlar, tarlalar, bağlantılar, yollar, mezarlar, otlaklar, köyün çevresi, evleri, terk edilmiş yerleri, harman yerleri, bahçeleri, ağaçları, sürekli ve

²⁸⁹ Âl-i İmrân Süresi 185. Ayet

²⁹⁰ Ankebut Süresi, 69. Ayet.

geçici olan her şey, bu vakfa dahildir. Bu vakıf, mübarek zaviye için tahsis edilmiştir. Vakfeden kişi, hayırsever bir kişi olan ve Allah'ın kabul etmesini dilediği Şeyh Zahid, Abid, Müteheccid ve Müteabbid bin Hacı, Haremeyn ziyaretçisi, şeyhlerin ve ariflerin önderi, merhum Hacı Ahmed'in oğlu Kani Hak -Allah onun makamını yüceltsin- için bu zaviyeyi vakfetti. Vakfın yönetimi, vakfeden kişi hayatta olduğu sürece ona, ölümünden sonra ise oğullarına ve torunlarına nesilden nesle aktarılacaktır. Gelirin yarısı, gelenler ve gidenler için harcanacaktır. Bu vakıf, şer'i ve geçerli bir vakıf olup, açık bir bağıştır. Hiçbir şekilde satılamaz, bağışlanamaz, rehin verilemez veya miras bırakılamaz. Allah, yeryüzünü ve üzerindekiileri miras alana kadar bu vakıf devam edecektir. O, mirasçılardan en hayırlısıdır. Eğer zaviye yıkılır ve tamir edilemezse, bu vakıf, Müslüman fakirler ve bir olan Allah'a inanan muhtaçlar üzerine vakfedilecektir. Kim bu vakfın şartlarını değiştirirse, Allah'ın gazabını hak eder ve cehennemi hak eder. O, ne kötü bir akıbet! Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun. Bu belge, Hicri 829 yılının Cemaziyel evvel ayının onuncu gününde düzenlenmiş, kaydedilmiş ve hükme bağlanmıştır.²⁹¹

Şahitler

Hacı Sinan

Ahmed bin Hacı Ali

Yusuf bin Hacı Osman

3.1.8.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Vakfiye, Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ile başlar. Bu bölümde Allah'ın azamet, kudret, yaratıcı sıfatları, kelam sıfatı (konuşan ve suskun olmayan), kıyamet gününün sahibi oluşu ve zayıf kulların duasına icabet edişi zikredilmiştir. Hz.

²⁹¹ Zaviye üzerine yapılan önceki araştırmalarda, yapıya ait olan tezde ele aldığımız vakfiye belgesinin doğrudan incelenmediği dikkat çekmektedir. G. İpek İpekçioğlu, çalışmasında iki ayrı vakfiyeye yer vermiştir. Bunlardan ilki, yapının aslı vakfiyesi olup Konya Vakıflar Müdürlüğü'nde muhafaza edilen 4 numaralı defterin 66. sayfasında kayıtlıdır. Bu vakfiye, Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından Rebiülevvel H.821 / M.1417 tarihinde düzenlenmiştir. İkinci önemli belge ise Ankara Kuyud-ı Hâkanî Arşivi'nde 584 numarada kayıtlıdır. III. Murad dönemi H.992 / M.1582 yılına tarihlenen Karaman Eyaleti tahririnde yer alan bu kayıttan, yalnızca Mehmed Bey'in değil, aynı zamanda kardeşi Ali Bey'in de bu yapıya vakıflar tahsis ettiğini öğrenmekteyiz. Tezde ele aldığımız vakfiyedeki en çarpıcı fark 829 senesini işaretlemektedir. Bu açıdan bakıldığında zaviyeye ait iki değil üç vakfiye vardır.

Peygamber'in risaleti de, cahiliye devrindeki putperestliğe karşı bir kurtuluş olarak sunulmuştur. Bu dini başlangıç, hem vakfın meşruiyetini hem de uhrevi yönünü temellendirmektedir.

Vakfeden ve Vakfa Vekalet Eden Kişiler

Vakfiyede, hem vakfedenin hem de vekilinin yüksek dini ve sosyal itibarı açıkça vurgulanmıştır: Vakıf, Sultan Muhammed bin Sultan Alaeddin Tekeş adına yapılmış, onun dünya hayatının faniliğini kavraması ve ahiret için amel bırakma isteğiyle vakıf kurduğu belirtilmiştir. Vakfı fiilen kuran kişi, onun vekili olan Balyan bin Abdullah Amber'dir. Vakıf, Şeyh Ebu İshak Kazerûnî adına kurulmuş bir zaviyeye tahsis edilmiştir. Zaviyenin ruhani sorumluluğu, Şeyh Zahid bin Hacı Kani Hak'a verilmiştir.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Konum

Vakfın merkezi, Konya'nın Hümalat Mahallesi'nde yer almaktadır. Söz konusu mülk, sınırları "belirtilmeye gerek duyulmayacak kadar meşhur" olan bir evdir ve bir zaviye olarak düzenlenmiştir.

Zaviyeye tahsis edilen ek araziler ise:

- Sarısabı köyü²⁹²
- Salur köyü²⁹³
- Ali çiftliği
- Hatun çiftliği
- Döndekis köyü²⁹⁴
- Bouon Ali²⁹⁵
- Bend Sucumaz²⁹⁶

Bu mülklerin sınırları, yolları, mezarlıkları, harman yerleri, otlakları, bahçeleri ve her türlü ekli unsurları ile birlikte vakfa dahil edilmiştir. Bu, klasik vakıf anlayışına uygun olarak mülkün sadece ekonomik yönü değil, sosyal ve çevresel unsurlarıyla birlikte bir bütün olarak bağışlandığını gösterir.

Vakfın Amaçları ve Gelir Kullanımı

²⁹² Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

²⁹³ Salur, Karaman ilinin merkez ilçesine bağlı bir köydür.

²⁹⁴ Kaynaklarda bu isimde bir yerleşim yer tespit edemedik.

²⁹⁵ Kaynaklarda bu isimde bir yerleşim yer tespit edemedik.

²⁹⁶ Kaynaklarda bu isimde bir yerleşim yer tespit edemedik.

Vakıf, zaviyenin işleyişi için kurulmuştur. Gelirin yarısı, gelen ve giden misafirler için harcanacaktır. Bu, klasik sufi zaviyelerinde misafir ağırlama, yoksullara yemek verme ve dini hizmet sunma işlevini yerine getirecek yapıyı ortaya koyar. Eğer zaviye yıkılır ve tamir edilemez hale gelirse, vakıf Müslüman fakirler ve muhtaçlar için kullanılacaktır.

Yönetim ve Süreklilik

Vakfın yönetimi, hayatta olduğu sürece vakfeden kişide kalacak, ardından oğullarına ve torunlarına, oradan da nesilden nesle erkek evlada geçecektir. Bu, klasik tevliyet sistemini gösterir. Ancak soy tükendiğinde ne olacağı belirtilmemiş, vakıf kendiliğinden fakirlere döner.

Hukuki ve Dini Bağlayıcılık

Vakfiye, şer‘î kurallara uygun olarak düzenlenmiş ve dönemin hâkimi tarafından onaylanmış bağlayıcı bir belgedir. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, rehin edilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Vakfın değiştirilemezliği kesin bir dille vurgulanarak, değişiklik yapmaya kalkışanlara dini yaptırımlar (günahın onların boynuna olması, Allah’ın laneti vb.) uygulanacağı ifade edilmiştir.

Tarihlendirme ve Tanıklar

Vakıf, Hicri 829 yılının Cemaziyevvel ayının 10. günü düzenlenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Şahitlik eden kişiler:

- Hacı Sinan
- Ahmed bin Hacı Ali
- Yusuf bin Hacı Osman

3.1.10. Mahmud bin Musa

3.1.10.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.10.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede sözü edilen mimari eserler günümüze ulaşamamıştır.²⁹⁷

²⁹⁷ Vakfiyede geçen Eyilik Dede zaviyesi Beyşehir’deki Eyilük Dede isimli zaviye olmalıdır. Bkz. Erdoğan, **Karaman...**, s.102.

3.1.10.3. Vakfiye Metni

Belge 10. Mahmud bin Musa Vakfiyesi ²⁹⁸

الحمد لله الذي وفقنا للأعمال الصالحة وانطقنا الشهادة الشارحة لسلب لعظمة النفوس الحاكمة ويكسب من برؤس الكاسحة وسجدت لطاعته الجنان الراسخة ووجهت بقدرته العادية والرايحة احمده على نعمه الامحة واعوذ به من نعمه الواضحة اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له شهادة تصدر عن سكاكه وطويته خالصته واشهد أن محمدا عبده ورسوله بالدلائل الواضحة والفضائل اللامحة والسحة السامحة اما بعد: فهذه حجة صحيحة شرعية ووثيقة صريحة مرعية يتضمن فحواها عن نكر ما وقف وحبس وسبل وخذل صاحب الخيرات والحسنات وجامع ابو المعالي والبركات بدر الملة والدين شيخ محمود بن المرحوم موسى دام توفيقه ابتغاء لوجه الله تعالى ومرضاته وطلبا لنعيم جناته وهو ما من سوء الجمير ومن كان يوم يمشي المرء الطبيب ما هو له حقه وملكه ويبيده وتحت تصرفه إلى حين صدور هذا الوقف منه وذلك جميع املاكه في قرية يكجه من قرب ولاية قرمان من مضافات بمدينة السليمانية الاشرفية من جملتها جميع المنزل المشتمة على البيوت المتعددة

²⁹⁸ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 581-2/0297/0299

المتنوعة العلويات والسفليات والجنية المتصلة إليها المستغنية عن ذكر التحديد لشهرتها في مكانها باسم صاحبها ومن جملتها الكراغن المستغنية عن التحديد لشهرتها أيضا ومن جملتها جميع اثني عشر قطعات من الأرض الصالحة للزراعات الكائنة كلها في القرية المذكورة ومنها الأرض الشهيرة بالاك كول الكائنة المحدودة بالنحر وبالطريق المار إلى حوروي و بأرض حسن بر بماء محومر قرية بداق ومنها الأرض الشهيرة الكائنة فيه المستغنية عن التحديد لشهرتها في مكانها ومنها الأرض الشهيرة بأولوناره الكائنة به المستغنية عن التحديد أيضا عن ذكر حدودها لشهرتها ومنها الأرض الشهيرة بادم وفي الكائنة به المحدودة بالطريق من الطرفين وبالوقف وبملك امير يوسف ومنها الأرض الشهيرة بقول غزي الكائنة به بالطريق وتمر من قرية كوستك وبملك منتسى وبالوقف ومنها لشهرة بباغ اوستى الكائنة به المستغنية عن التحديد لشهرتها باسم صاحبها ومنها الأرض الشهيرة باويده قزى الكائنة به المستغنية عن التحديد ومنها الأرض الشهيرة بكوردربي الكائنة فيه المستغنية عن التحديد أيضا ومنها الأرض الشهيرة بأولو يول اوستى الكائنة المستغنية عن التحديد لشهرتها ومنها الأرض الشهيرة بايلا بلونوي الكائنة المستغنية عن التحديد أيضا بجملة ما للوقف نافذ المحدودات وغير المحدودات من التوابع واللواحق والطريق والمرافق وكل حق يتعلق بها وينسب إليها على مصالح الزاوية في القرية المذكورة المنسوبة إلى قدوة السالكين عمدة الواصلين الى الله تعالى المرحوم المغفور ايلك دده ادار الله توفيقه وزاد علوه وما عمرها الواقف المذكور من له الولاية طال بقا وبال مناه وشرط القولية والتصرف لنفسه بأي امر في قيد الحياة ثم بعد وفاته لأبنائه وابناء ابنائه بطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل وقرن بعد قرن ثم على بناته وبنات بناته عورا بعد عور وجيلا بعد جيل على ما تعاقبوا وتناسلوا إلى ابد الأباد وشرط الواقف المذكور أيضا ان يكون الشيخ من اصلح اولاده و اولاد اولاده إن كان وإلا اعوذ بالله يكون امر التولية والمشيخة من كان حاكما في ولاية المذكورة وان انهدمت من الزاوية يعاد ثانيا وثالثا إن امكن له وان لم يمكن يكون وفقا لأقرب زاوية إن وجد وإلا يكون وفقا لفقراء المسلمين المساكين الموحدين إلى ان يرث الله تعالى الارض ومن عليها وهو خير الوارثين وفقا صحيحا شرعيا وحيا صريحا مرعيا تأبدا مؤبدا مخلدا محرما بعرضيته فلا يحل لمؤمن يؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله وباليوم الآخر أن يغير الوقف المذكور ولا يقصدها وجهها من الوجوه الإملائات فلا يغير شروطها ومن غير شرطا من شروطها من قاض حايف او مبطل او محو له بسبب من الأسباب فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين ولا يقبل الله منه صرفا وعدلا ولا رزقا ولا نقلا فمن بدله بعدما سمعه فإنما أثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم ألا لعنة على القوم الظالمين واجر الواقف فيما آمله و رجاء على الله إن الله لا يضيع اجر المحسنين وبجميع ذلك وقع التحرير والإشهاد والتقارير بإقرار الواقف في خمسة محرم الحرام من شهور سنة اثني وعشرين وثمانمائة من هجرة النبي عليه السلام

شهود الحال

حسين بن علي. إبراهيم بن علي. حاجي محمد بن عباس. عمران بن يحيى. أحمد بن داود. حاجي حمزه بن حاجي إبراهيم. شيخ بايزيد بن رسول. واهب بن بايزيد. إبراهيم بن أحمد. مصطفى بن علي. علي بن عمر. إدريس أحمد بن محمد. يوسف بن صالح وغيرهم

3.1.10.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd bizleri salih amellere muvaffak eden, bizlere hakim olan nefislerin azametini yok eden şehadeti konuşuran,,,,,, kalplerin kendisine itaat için secde ettiği Allah Tealaya mahsustur. Nimetleri mukabilinde ona hamd ederim. Açık nimetlerin(şükrünü ödeyememek)den ona sığınırım. Ondan başka ilah olmadığına şahitlik ederim. Ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna apaçık deliller ile şahitlik ederim.

İş bu mektup sahih şerî ve apaçık bir hüccettir. Muhtevası, Allah rızasını kazanmak, cennet nimetlerine ulaşmak için hayır hasenat sahibi, bereketin babası, dinin ve milletin dolunayı merhum Musa'nın oğlu Mahmud'un -Allah tevfiğini devam ettirsin- bu vakfiye sadır olana kadar elinde, mülkünde ve tasarrufunda bulunan şeyleri Allah yolunda haps edip sebil ettiği vakfiyesidir.

Bütün bunlar, Karaman vilayetinin yakınlarındaki Yenice köyündeki bütün mülkleri, bulunduğu yerde çokça şöhret bulduğundan dolayı sınırlarını belirtmeye gerek duyulmayan, içinde altı üstü ve bitişik birçok oda bulunduran menzilin/evin hepsi, meşhur olduğu için sınırlarını belirtmeye gerek olmayan *kerağın*, ismi geçen köyde bulunan, ziraate elverişli, sahibinin ismine kayıtlı on iki parça toprak.

Onlarda biri de *nahr*, Hurevi köyüne uğrayan yol ve Budak köyü ile sınırlanan *alangül* olarak meşhur olmuş yerdir. Onlardan biri de orada bulunan, mekânı belli olduğu için sınırlarını çizmeye gerek kalmayan yerdir. Onlardan bir de yine çok meşhur olduğu için sınırlarını belirtmeye gerek olmayan *Ulunara* olarak meşhur olmuş yerdir. Onlardan biri de ... meşhur, İki tarafından yol ve vakıf ile ve emir Yusuf'un mülkü ile sınırlandırılmış, orada bulunan yerdir. Onlardan biri de ... meşhur orada bulunan, ... köyüne, ... mülküne uğrayan yerdir. Onlardan biri de *Bağ usta* olarak meşhur olmuş, sahibinin ismiyle meşhur olduğu için sınırları belirtilmeye gerek olmayan yerdir.

Onlardan biri de .. Meşhur olmuş, orada bulunan ve meşhur olduğu için sınırlarını belirtmeye gerek olmayan yerdir. bilcümle vakıf için olan, sınırları belirli ve

belirsiz tabi olan ve Kendisiyle alakalı olup ona nispet edilen bütün haklar, yol, merâfık.

Bütün bunları, zikri geçen köyde bulunan, Allah’a vasılların dayanağı, salıkların önderi, merhum Eyilük Dede’ye -Allah onun tevfiğini devam ettirsin, mertebesini yüceltsin- nisbet edilen zaviyenin maslahatı/giderleri için vakfetmiştir. Mütevellî ve yetkileri kendisi hayatta olduğu müddetçe kendisine, vefat ettikten sonra ise asırdan asra, nesilden nesle oğullarına ve onların oğullarına, daha sonra kızlarına ve nesiller boyu kızlarının kızlarına nesilleri devam ettikçe şart koşmuştur.

Ayrıca şeyhin kendi evlat veya torunlarından en salih olan kişi olmasını şart koşmuştur. Şayet yoksa -Allah muhafaza etsin- zikredilen şehrin kadısı mütevellî ve şeyhlik görevini üstlenir. Zaviyeden bir yer yıkılırsa bir iki mümkün olduğu müddetçe tamir edilir. Eğer mümkün değilse yakınındaki başka bir zaviyeye devredilir. Eğer yakında zaviye yoksa fakir miskin olan fakirlere vakfedilir. Ta ki Allah yeri ve üzerindeki varis olana kadar o en hayırlı varistir.²⁹⁹

İş bu vakıf sahihtir şerîdir. Ebediyyen devam edecektir. Allah’a meleklerine, kitaplarına, peygamlarına ve ahiret gününe iman etmiş hiçbir müminin bu değiştirmesi helal edigildir. Herhangi bir şartı değiştirilemez. Kadı veya başka biri her kim herhangi bir şartı değiştirirse Allah’ın meleklerin ve insanların hepsinin laneti üzerine olsun. Allah onun küçücük bir hayrını bile kabul etmesin. Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.

Vâkıfın ecir ümit ettiği şekliyle Allah katındadır. Şüphesiz ki o ihsan edenlerin ecirini zayi etmez. Bütün bunlar üzerine vâkıfın ikrarı ile hicri 822 yılının Muharrem’in beşinde şahit tutulup yazıldı.

Şahitler: Ali oğlu Hüseyin, Ali oğlu İbrahim, Abbas oğlu Hacı Muhammed, Yahya oğlu İmran, Davut oğlu Ahmed, Hacı İbrahim oğlu Hacı Hamza, Resül oğlu

²⁹⁹ Meryem Süresi 40. Ayet.

Beyazıd, Nezir oğlu Vahib, Ahmet oğlu İbrahim, Ali oğlu Mustafa, Ömer oğlu Ali, Muhammed oğlu İdris Ahmed.

3.1.10.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Vakfiye, İslamî geleneğe uygun biçimde Allah’a hamd ve şehadetle başlar. Allah’ın nimet verici, kalpleri itaate çağırıcı, kulların hallerini bilen yüce sıfatları övülür. Ardından Hz. Muhammed’in peygamberliği, açık delillerle ispatlanmış bir hakikat olarak tasdik edilir ve ona salât ve selam getirilir.

Dünya-Ahiret Perspektifi ve İhlas

Metinde, dünyanın geçiciliği ve nimetlerinin aldatıcılığı sıkça vurgulanır. Ruh boğaza geldiğinde pişmanlık duyulacağı, amellerin insanın yanında kalıcı olduğu hatırlatılır. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hadisleriyle, insanın ölümünden sonra ona fayda sağlayacak kalıcı amellerin önemine işaret edilmiştir.

Vakfeden Kişi ve Niyeti

Vakfiyenin sahibi Mahmud bin Musa’dır. Hakkında, “hayır ve hasenat sahibi”, “bereketin babası”, “dinin ve milletin dolunayı” gibi övgü dolu ifadeler kullanılmıştır. Bu, hem vakfedenin sosyal statüsünü hem de onun samimi dini niyetini vurgular. Mahmud bin Musa, tamamen kendi mülkü olan mal ve arazileri Allah yolunda hapsederek, şer’i ve sahih bir vakıf kurmuştur.

Vakfedilen Mülkler

Vakfa konu olan mülkler:

- Karaman vilayeti yakınlarındaki Yenice köyünde³⁰⁰ bulunan evler, odalar ve çok sayıda ziraate elverişli arazi.
- Toplam on iki parça toprak, çeşitli köylere, yol ve su kaynaklarına komşu alanlar olarak belirtilmiştir.

³⁰⁰ Karamana bağlı bir köy.

- Eylik Dede Zaviye³⁰¹

Bazı araziler detaylıca isimlendirilmiş (Alangül³⁰², Ulunara³⁰³, Bağ Usta³⁰⁴ gibi), bazıları ise “meşhur olduğu için” sınırları belirtilmeden kaydedilmiştir. Bu, dönemin gayri resmi topografyasının halk arasında ne kadar iyi bilindiğini gösterir. Vakfın kapsamı yalnızca toprak ve yapı ile sınırlı kalmamış; yollar, su kaynakları, ekili-dikili alanlar gibi bütün mütemmim cüzler de vakfa dahil edilmiştir. Bu, vakfın tam anlamıyla bir mülkiyet devri içerdiğini gösterir.

Vakfın Amacı ve Gelir Kullanımı

Vakıf, merhum Eyilük Dede’ye ait zaviyenin giderleri için tahsis edilmiştir. Yani doğrudan dini-sosyal bir kurumun yaşatılmasına yöneliktir. Bu zaviye:

- Allah’a vasil olmayı hedefleyenlerin sığınağı,
- Salıkların önderlerinin toplandığı bir merkez olarak tanımlanmıştır.

Vakfın gelirleri zaviyenin masrafları için harcanacak, gerektiğinde yıkılan yerler tamir edilecek, eğer tamir mümkün olmazsa en yakın zaviyeye devredilecektir.

Vakıf Yönetimi ve Nesil Devri

Vakfın mütevelliliği ve yönetimi şu şekilde düzenlenmiştir:

- Vakfeden hayatta iken kendisine aittir.
- Ölümünden sonra ise oğullarına, onların oğullarına, ardından kızlarına ve kızlarının kızlarına geçecektir.

Burada nesil zincirinin ayrıntılı biçimde düzenlenmiş olması, vakfedenin mülkün aile içinde korunmasını istediğini gösterir. Eğer ailede uygun biri bulunmazsa, şehrin kadısı müteveli olacaktır. Özellikle şeyhliğe, vakıf yöneticiliğine ve zaviyeye liderlik etmeye en salih olan kişinin seçilmesi şart koşulmuştur.

³⁰¹ Vakfiyede geçen Eyilük Dede zaviyesi Beyşehir’deki Eyilük Dede isimli zaviye olmalıdır. Bkz. Erdoğan, **a.g.m.**, s.102.

³⁰² Kaynaklarda bu isimde bir yerleşim yer tespit edemedik.

³⁰³ Kaynaklarda bu isimde bir yerleşim yer tespit edemedik.

³⁰⁴ Kaynaklarda bu isimde bir yerleşim yer tespit edemedik.

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Mülkün ebediyen vakıf olarak kalması şart koşulmuş, vakfın satılması, miras bırakılması veya rehin edilmesi yasaklanmıştır. Şeyhliğin ve vakıf yönetiminin nesilden nesile aktarılması şartı getirilmiş, soyun tükenmesi durumunda vakıf mütevellisinin dönemin yöneticisi tarafından atanacağı belirtilmiştir. Vakfın değiştirilemezliği kesin bir dille vurgulanarak, değişiklik yapmaya kalkışanlara dini yaptırımlar (günahın onların boynuna olması, Allah'ın laneti vb.) uygulanacağı ifade edilmiştir.

Tarihlendirme ve Şahitler

Vakfiye, Hicri 822 yılı Muharrem ayının 5. günü düzenlenmiş ve şahitler huzurunda kayıt altına alınmıştır. Şahitler arasında toplumda güvenilirliği yüksek olan şahıslar vardır:

- Ali oğlu Hüseyin
- Ali oğlu İbrahim
- Abbas oğlu Hacı Muhammed
- Yahya oğlu İmran
- Davut oğlu Ahmed
- Hacı İbrahim oğlu Hacı Hamza
- Resül oğlu Şeyh Nezir
- Nezir oğlu Vahib
- Ahmet oğlu İbrahim
- Ali oğlu Mustafa
- Ömer oğlu Ali
- Muhammed oğlu İdris Ahmed

3.1.11. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey

3.1.11.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.11.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede herhangi bir mimari yapıdan söz edilmemiştir.

3.1.11.3. Vakfiye Metni

Belge 11. Mehmed Bey bin Alaeddin Bey Vakfiyesi³⁰⁵

الحمد لله كاشف ظلام الظلم بنور الشريعة الحق المضينة ومبين الاحكام بالأدلة الشرعية وموضح الحلال والحرام بالآيات العلية السنية ومظهر الاسلام.. بمحمد سيد البرية صلى الله تعالى عليه وعلى آله في كل بكرة وعشية

اما بعد فهذه حجة صحيحة شرعية الأصول والعالي ووثيقة صريحة مرعية الألفاظ والمباني يعرب بمضمونها ويفصح مكنونها عن ذكر ما أن صاحب الخيرات السلطان الأعظم والخالق المعظم ظل الله في الأرضين غياث الدنيا والدين مغيث الإسلام والمسلمين سلطان محمد بن المرحوم علاء الدين بك أيد الله ملكه وأيد دولته وقف وحبس وسبل فيه صداقة وطوية كافية في حال حياته ونفاذ تصرفاته القولية والفعلية ما هو له ملكه

³⁰⁵ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Vakfiye Kayıt No: 29906

وفي يده وتحت تصرفه إلى حين صدور هذا الوقف منه وذلك جميع القريتين المتصلتين المسماة إحداهما بجقرلر والآخر ببلته تنتهي حدودهما إلى تخوم قرية هو.. وإلى تخوم قرية الفراس وإلى تخوم قرية اغايد وإلى الجبل العظيم مع توابعهما ولواحقهما لفخر السادات سيد عبد الله بن المرحوم سيد سابق من أبناء قطب الأقطاب المرحوم سيد يونس طاب الله ثراه ما دام حيا على أبنائه وأبناء أبنائه ثم على أبناء أبنائه نسلا بعد نسل قرنا بعد قرن وإن سفلوا

فإن انقضوا الابناء ثم على أولاده وأولاد أولاده فإن انقضوا الأولاد ولم يبق منهم أحد من الذكور والإناث العياذ بالله.... يكون وقفا على مصالح الفقراء والمساكين في رؤية المرحوم المبرور .. سيد يونس الواقفة في نفس أقشهر المجنبى المزبورة بعد الرقية وعين لتولية هذا الوقف للتحكيم والتسجيل مفخر الأعظمة والأكارم احمد بك ابن المرحوم محمود بك وقفا صحيحا شرعيا وحسبا صريحا مرعيا

فإن تم أمر الوقف اراد الواقف المرقوم ان يرجع عنه ويرد الوقف الملكية ... بعد من لزومه الوقفية معارضة متولي المذكور فلما رافعا في هذا الامر الى المولى الموقع اعلاه ..دام فتأمل الحاكم في تلك القضية المفروضة عليه بعد ما ثبت وقفيتها لشهادة مفخر الأمجاد والأكارم علي بك ابن سنان بك ومفخر الأمانى والأفراد ...بك ابن صباحي بك فحكم الحاكم المشار اليه بصحية وقف القريتين المزبورتين وقفا صحيحا ولزومهما على قول من يراه من الأئمة المجتهدين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين

فصار القريتين المزبورتين وقفا صحيحا لازما مسجلا مؤيدا مؤكدا مخلدا لا يغير شرائطه ولا يبطل ضوابطه بل يجرى على أصله المؤيد ويبقى على شرطه المؤكد المخلد بحيث لا يباع ولا يرهن ولا يورث الى ان يرث الله الارض ومن عليها وهو خير الوارثين فمن قصد في ابطاله فلعنة الله عليه والملائكة والناس اجمعين فأجر الواقف على الله المعين إن الله لا يضيع أجر المحسنين جرى ذلك وحرر في يوم الحادي والعشرين شهر رمضان المبارك من شهور سنة أربع وعشرين وثمانمئة

3.1.11.4. Vakfiye Tercümesi

Bismillahirrahmanirrahim

Zulmün karanlığını parıldayan şeriatın nuruyla aydınlatan, hükümleri şerî delillerle beyan eden, helal ve haramı yüce ayetlerle açıklayan, İslamiyeti mahlukatın efendisi Muhammed Aleyhisselam ile ortaya çıkaran Allahu teala'ya hamdolsun. Salatü vesselam onun ve alinin üzerine olsun. İşte bu asılları şeriata dayanan sahih bir delildir lafızlarına ve manalarına dikkat edilmiş açık bir vesikadır.

İçeriği şu şekildedir:

Hayırlar sahibi, büyük Sultan, büyük Hakan, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, İslamiyet'in ve Müslümanların yardımcısı, merhum Alaaddin Bek'in oğlu Sultan

Muhammed Allah onun mülkünü desteklesin devletini Baki etsin. Bu vakfın kendisinden sadır olduğu vakte kadar, fili ve kavli tasarrufatının geçerli olduğu haldeyken, tasarrufu altında ve elinde bulundurduğu bütün mülklerin vakfedildiği bildirmektedir

Bu da, bitişik iki köyün bütün müstemilat ve ekleriyle hepsi, birinin ismi Çakırlar, diğeri.....köylerinin sınırlarına kadar uzanır.

Yaşadığı müddetçe, Kutbul Akdab Seyyid Yunus merhumun oğullarından merhum Seyit Sabık'ın oğlu Seyit Abdullah'a, nesillerden nesile asırlardan asıra gelen oğullarına oğullarının oğullarına, oğullarından kimse kalmazsa sonra evlatlarına, evlatlarının evlatlarına, kadın erkek evlatlarından kimse kalmayacak olursa Allah muhafaza etsin... merhumun gözetiminde fakirlerin ve miskinlerin ihtiyaçlarına vakfedilmiştir.

Bu vakfın mütevellisine merhum Mahmud bek'in oğlu Ahmed bek tayin edilmiştir. Vakıf işi bitince vakfeden kişi vakıftan geri dönmek isteyip vakfi mülkiyetine geçirmek isteyince zikri geçen müteveli itiraz etti ve meseleyi yukardaki kişiye taşıdılar. Kadı, vakıf olduğu Sinan Bek'in oğlu Ali Bek ve Sabahi Bek'in oğlu Bek'in şahitliğiyle sabit olan bu mesele hakkında düşündü. Ve zikri geçen iki köyün vakfının sahih ve lazım olduğuna, müctehid imamlardan bu görüşü tutanların görüşüne binaen hükmetti.

Dolayısıyla bu iki köy ebediyen vakıf olmuştur. Şartları veya kuralları değiştirilemez. Aslı üzerine devam eder. Satılamaz, rehin verilemez, miras olmaz. Kim bunu bozmaya çalışırsa Allah'ın meleklerin insanların hepsinin laneti onun üzerine olsun. Vakfedenin mükafatı Allah tealaya aittir. Şüphesiz ki muhsinlerin ecrini zayi etmez. 824 senesinin mübarek Ramazan ayının 21 de yazılmıştır.

3.1.11.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiyenin temel gayesi, Sultan Alaaddin Bek'in oğlu Sultan Muhammed tarafından mülkiyetinde bulunan arazilerin vakıf olarak tahsis edilmesi ve bu

mülklerden elde edilecek gelirlerin belirli şartlarla dağıtılmasıdır. Vakfın esas hedefleri şunlardır:

- İslam'ın ve Müslümanların desteklenmesi
- Fakir ve miskinlerin ihtiyaçlarının karşılanması
- Vakfın yönetiminin nesiller boyu belirlenen aile fertleri tarafından devam ettirilmesi

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Bu vakfiye, vakfedilen mülklerin ebedi olarak korunacağını açıkça belirtmektedir. Vakfın satılamayacağı, rehin edilemeyeceği ve miras bırakılamayacağı hükmü, İslam hukukunun vakıflarla ilgili temel prensiplerinden biri olarak vurgulanmıştır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye, bitişik iki köyün tamamının vakfa dahil edildiğini belirtmektedir: Çakırlar köyü³⁰⁶ ve ... köyü, sınırları tarif edilerek vakfa dahil edilmiştir. Mülkün sınırlarının çevre köylere kadar uzandığı belirtilmiş, ancak bazı sınır detayları eksik veya okunamaz durumda olabilir.

Vakfın Yönetimi

Vakfın yönetimi, Mahmud Bek'in oğlu Ahmed Bek'e bırakılmıştır. Vakfiye, yönetimin nesilden nesile aktarılmasını öngörerek, Seyyid Yunus'un soyundan gelen kişilerin vakıf işlerini yürütmesini şart koşturmaktadır. Ancak, bu soydan kimsenin kalmaması durumunda vakfın gelirlerinin fakir ve ihtiyaç sahiplerine tahsis edilmesi hükme bağlanmıştır.

3.1.12. İbrahim Bey bin Mehmed Bey

3.1.12.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.12.2. Vakıf Yapıları

Metinde sözü edilen zaviyeler günümüze ulaşmamıştır.

³⁰⁶ Akşehir'e bağlı bir köy.

3.1.12.3. Vakfiye Metni

Belge 12. İbrahim Bey bin Mehmed Bey Vakfiyesi³⁰⁷

الحمد لله مدبر الدهور والأعوام وجعل الشهور والأيام كيف يشاء في الأرحام نحمده على ما أنعمه من قرائن
 الانعام ونشكره على نعمة الأجسام والله يهدي من يشاء إلى صراط مستقيم ونستغفره من الذنوب العظام والصلاة
 على من هدانا إلى هداية الإسلام والمسلمين ونعوذ به من موبقات الاجرام وارتوى به إلى ربه الملك العلام
 ورفع اداب الشريعة الغراء والهمها ما في من بقية البيضاء وعلى اله الذين اروو أصحابهم الضمان واصحابه
 الذين فحو عن الكفر والطغيان وصلى الله على رسوله محمد سيد الكرام المبعوث الى كافة الانعام ببيان الاحكام
 من الحلال والحرام وصلى الله عليه وعلى اله واصحابه الادم والاعلام والإرشاد والالهام وسلم عليهم وبعده

³⁰⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2178-0/0027/0018

فان الدنيا دار البوار والاخرة هي دار القرار معوزة السرف ومنزل التعب وال عنا محمد فرقة الاحباب والقريا كما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لو كانت الدنيا تعدل عند الله جناح بعوضة ما سقى كافرا منها شربة ماء

سرورها يدور سندها بد نعيمها موجب بالانقطاع وأهلها الى الانقلاص ثم صاحب الخيرات والحسنات المدعو امير الكبير سلطان الأعظم والخابان المعظم ملك الرقاب الأمم الظاهر العدالة فخر العرب والعجم عبارة الإسلام والمسلمين معين الضعفاء والمساكين ظل الله تعالى في الارضين المخصوص بعون رب العالمين السلطان ابن السلطان إبراهيم بن المرحوم المغفور له محمد بك علاء الدين ابن المرحوم خليل بك ابن محمد بك ابن فرحات نور الله مضجعهم وتقبل الله خيراتهم بمضاعفة اجرهم وحسناتهم.

ان الدنيا الدنية دار محال ومنزل انتقال نعيمها زائل ومنعمها راحل شراها سراب وغداها خراب ...

فقد وقف سلطان جفتلكي وقرى ببيكار انتار زين القطعية بقضاء صحراء قونية و... حسبته الله تعالى وابتغاء لمرضاته وطلبا لنعيم جنانه بما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا مات ابن ادم ما تقطع عمله الا عن ثلث العلم بعد موته وولد صالح يدعو له وصدقة جارية وتصديقا وقال النبي صلى الله عليه وسلم ليس المرء من دنياك الا ما اكلت فابقيت او لبست او تصدقت فابقيت وتصديقا وايماننا لقوله تعالى في كلام القديم (من جاء بالحسنة فله عشر امثالها) وعلامته ان ابر الميراث القريب الى الله تعالى بالحسنات وان افضل العبادات بعد أداء الفرائض إيصال الميراث الى العلماء والفقراء بوجوه الصدقات ما هو له وملك في يده وتحت حكمه وتصرفه وانه منفرد في تملكه لا حق ولا شريك لغيره في شيء منه لا في كله ولا في بعضه الا حين صدور هذه الوقف المزعة المسماة سلطان جفتلكي المحدودة قبله طريق كيلك ترشيحي ستور تخوم ومنه بتهمي شرقا طريق الذاهب المعظم قونية في قرية رئيس يوكي ومنه بتهوم شمالا وبكلي طاس ومنه ينتهي غرباً سور قرى ببيكار طريق الذاهب في قرية زاوية طاشقون غرباً المزعة في قرى ببيكار المحدودة قبله قره طاس يوكي في قرب الطريق الذاهب إلى سنله لي جتالي يوكي وسط ديل شهر سلطان ارفي شرقا في قرية كيلك ومنه ينتهي طريق الذاهب كيلك الي في قرية زاوية طاشقون شرقا ومنه ينتهي طريق الذاهب شمالا سنور طاس ومنه ينتهي نجم الدين صفريون ومنه ينتهي كبر فرح يوكي في قرية جاس سلوي ومنه ينتهي غربا طريق المعظم قونية وفرقة ببيكار ومنه ينتهي المذكور قبله قره طاس يوكي بطريق الذاهب المذكور بجملته المحدودة الفرق ببيكار

والحقوق والتوابع واللواحق وسلم المضافات كلها لمصالح الزاوية التي بناها قطب الأمم المشايخ العارفين قدوة أرباب المناقب زبدة أصحاب المناصب بطاشقون بابا الخرساني تغمده الله تعالى بغفرانه شروط وقفه

وشروط الواقف المذكور تقبل الله تعالى خيراته بما حصل من المزرعتين من العشر السنوي ستة اسهم سهم واحد يصرف للرقبة والتعمير لزاوية طاشقون بابا وما فضل منها ذلك سهم واحد لقراءة جزء لروح لطاشقون بابا في فضل منها ذلك مع السهمين للصادرين الواردين في فضل فيكون مع السهمين اسمه لطاشقون بابا لنفسه ما دام حيا وبعد وفاته لاصلح ابناؤه وأبناء ابناؤه بعد نسل ثم بناته وبنات بناته ثم عتقائه وأولاد عتقائه نسلا بعد نسل وقرنا بعد قرن وان انقرضوا والعياذ بالله تعالى هؤلاء ثم الفقراء المسلمين طلبا لمرضات ربه الكريم وهربا من عذابه الأليم قال الله تبارك وتعالى (وأقرضوا الله قرضا حسنا) و(وما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه

عند الله هو خيرا وأعظم أجرا) وقفا صحيحا شرعيا سرمدا امرا شرعيا محله مسجلا لا يباع ولا يوهب ولا يرهن ولا يبدله ومن سعى بعدما سمعه في تبديله وتغييره عليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم ولهم سوء الدار واجر الواقف المذكور على الله الكريم الغفور انه لا يضيع اجر المحسنين جرى ذلك وحرره في غرة جمادى الأولى في شهر سنة سبع وعشرين وثمانمائة من الهجرة النبوية عليه افضل الصلاة واكمل التحية

شهود الحال

خليل بن طورس

وحسين بن إسحاق

ونور الله بن الياس

عبد القهار بن شيخ محمد

بن عبد الغني

عبد الوهاب بن نور الله خواجه

عبد الوهاب بن شيخ إبراهيم

علي بن معاس

حسن بن إسماعيل

احمد بن عبد الرحمان

أنور بن خضر

موسى بن حسن

محمد بن احمد

وغيرهم

3.1.12.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, zamanları ve yılları düzenleyen, ayları ve günleri dilediği gibi rahimlerde şekillendiren Allah'a mahsustur. Bize verdiği nimetlerden dolayı O'na

hamd ediyoruz ve bedenlerimizin nimetlerine şükrediyoruz. Allah, dilediğini doğru yola iletir. Büyük günahlardan dolayı O'ndan af diliyoruz. İslam'a ve Müslümanlara hidayet rehberi olan Peygamber Efendimiz Muhammed'e (s.a.s.) salat ve selam olsun.

Suçların yıkıcılığından Allah'a sığınırız. Şanlı şeriatın edebini yüceltmış ve eksik kalan kısımlarını ilham etmiştir. Ehl-i beytine ve susuzluktan kurtardıkları sahabelerine salat ve selam olsun. Sahabeleri, küfür ve azgınlığa karşı mücadele etmişlerdir. Allah, bütün varlıklara helal ve haram hükümlerini açıklamak üzere gönderilen şerefli Resulü Muhammed'e (s.a.s.), ehl-i beytine ve sahabelerine salat ve selam olsun.

Dünya yok olma yurdudur, ahiret ise karar yurdudur; lüks ve israf dolu, yorgunluk ve sıkıntı yeridir. Muhammed'in (s.a.v) ailesi ve sevdiklerinin ayrılık yurdudur. Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Eğer dünya, Allah katında bir sivrisineğin kanadı kadar değerli olsaydı, bir kâfire ondan bir yudum su vermezdi.”³⁰⁸

Onun sevinci sürekli biter. Mutluluğu kesintiye uğramaya mahkumdur ve halkı da oradan ayrılmaya mecburdur. Sonra, iyiliklerin ve güzelliklerin sahibi, büyük emir olarak anılan, büyük sultan ve yüce hükümdar, ümmetlerin başlarını eğdiren, adaletin açıkça tecelli ettiği, Arap ve Acemlerin övücü, İslam ve Müslümanların feyiz kaynağı, zayıf ve yoksulların yardımcısı, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, âlemlerin Rabbinin yardımıyla özel olarak seçilmiş, sultan oğlu sultan İbrahim, merhum ve mağfur olan Muhammed Bey Alaeddin'in oğlu, merhum Halil Bey'in oğlu, Muhammed Bey'in oğlu, Ferhat'ın oğlu, Allah onların kabrini nurlandırсын ve iyiliklerini kabul edip sevaplarını ve güzelliklerini kat kat artırsın.

Dünya geçici bir konak, mutluluğunun yerleşim yeri fani ve nimetlerin zaildir.³⁰⁹ İçeceği birer hayal, yemeği birer yıkıntı... Allah'ın rızasını gözeterek, karşılığını yalnızca ondan umarak Sultan Çiftliği olarak bilinen yeri vakfetti. Konya sahrasında bulunan Bebkar köylerini de aynı niyet ve şekilde vakfetmiştir.

Allah'a ona yeterdir. O'nun rızasını kazanmak, cennetin nimetlerini istemek tek gayesidir.. Çünkü Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Bir insan öldüğünde, işlediği

³⁰⁸ Tirmizî, Zühd 13. Ayrıca bk. İbni Mâce, Zühd 3.

³⁰⁹ Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizi, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.

amel son bulur. Ancak şu üç şey devam eder: Sadaka-i cariye, kendisi için dua eden salih bir çocuk ve ilim yoluyla fayda sağlayan bir iş.” Ayrıca, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Bu dünyadan sana; yiyip tükettiğin, giyip çürüttüğün, sadaka verip kalıcı olarak bıraktığın şeylerin dışında hiçbir amelin yoktur. Ayrıca Allah Teala'nın sözüne uygun olarak, iyi bir iş yapana on kat karşılık vardır. Nitekim mirasın Allah'a en yakın olanı, hayır işlerine katkıda bulunandır. Farz ibadetlerden sonra en faziletli ibadet mirası alim ve fakirlere ulaştırmaktır.³¹⁰

İş bu vakfiye yazıldığında vakfedenin mülkü, elinde ve tasarrufundaydı. Kimsenin ne tamamında ne de bir cüzünde ortaklığı söz konusu değildi. Sultan çiftliği olarak bilinen mezranın sınırları ise şu şekildedir: Kible tarafından Kelk yolundan, doğu tarafından Konya yoluna bağlanmaktadır. Oradan Reyis Yoki yoluna ve kuzey tarafına Tehum yoluna bağlanmaktadır. Yine oradan Keli Tas yoluna, batı tarafından Bikar köylerin sınırlarına uzanmaktadır. Oradan Taşkın zaviyesine oradan senleh li çaatalı yokuşuna ve oradan doğu yönünde bulunan sultan Arfi bölgesine ulaşmaktadır.

Vakfın tüm hak, ek, misafirhane ve ona bağlı olan müştemilatları zaviyenin işlerini yürüten arif ve şeyhlerin kutbu, menkıbe ehlinin önderi Horasanlı Taşkun baba³¹¹ diye bilinen hoca efendinin yaptırdığı zaviyeye aittir.

Vakfedenin şartı ise; -Allah hayırlarını kabul etsin- iki vakıftan hasıl olan yıllık gelir 6 pay edilecektir. Bir pay borçlulara ve Taşkun Baba dergahının imarı için ayrılacaktır. Oradan artanla beraber bir pay Taşkun Baba ruhuna bir cüz kuran okuyacak kurraya verilecektir. Ayrıca iki pay gelen misafirlerin ikramı ve ikameti için tahsis edilecektir. Kalan iki pay ise Taşkun Baba hayatta olduğu sürece kendilerine tahsis edilecektir. Vefat ettikten sonra evlatlarına ve azatlı kölelerinin evlatlarına, nesiller boyu devam edip nesiller tükenirse -Allah korusun- fakir Müslümanlara tahsis edilecektir. Gayesi Rabbinin rızasını kazanmak ve O'nun şiddetli azabından kaçınmaktır.

³¹⁰ Müslim, Zühd 3-4.

³¹¹ Burada ismi geçen Taşkın Paşa zaviyesi günümüzde Ürgüp'ün damsa köyünde yer alan zaviye ile karıştırmaması gerekir. Vakfiyede söz edilen yapı Konya'nın Sahra kazasında yer alır. Bkz. Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de XIV. ve XV. yüzyıllarda İki Emir Ailesi Emir Zaireddin Mahmud ve Emir Şeyh Çelebi”, **Vakıflar Dergisi**, S. 27, s. 139, dipnot: 32. Zaviye’den söz edilen diğer yayın için ise bkz. Vedat Turgut, “Renklerin Efendileri: XIII. Yüzyıl Anadolu’sunun Tasavvuf Dünyasına Prosopografik Bir Yaklaşım”, **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, S: 57, 2021, s. 63.

Allah Teâlâ buyuruyor ki: 'Allah'a güzel bir borç verin³¹² ve 'Kendiniz için ne iyilik yaparsanız, onu Allah katında daha iyi ve daha büyük bir mükafat olarak bulursunuz'.³¹³ Bu, meşru bir vakıftır ve sürekli bir emirdir. Yeri kayıtlı olup, satılmaz, hibe edilmez, rehin edilmez ve değiştirilmez. Bunu duyduktan sonra değiştirmek ve bozmak için uğraşan kimseye Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti olsun. Zulmedenlerin özürlerinin fayda vermeyeceği ve onların kötü bir sonla karşılaşacakları o günde. Bu vakfı yapan kişinin karşılığı, Allah'ın nezdindedir. O, şüphesiz iyilik yapanların ödülünü zayi etmez.

Bu vakfiye cumadel evvel ayının başlarında hicri 827 yılında vaki olmuştur.

Şahitler

- Halil bin Tours
- Hüseyin bin İshak
- Nurullah bin İlyas
- Abdülkahhar bin Şeyh Muhammed bin Abdülgani
- Abdülvahap bin Nurullah Hoca
- Abdülvahap bin Şeyh İbrahim
- Ali bin Maas
- Hasan bin İsmail
- Ahmet bin Abdurrahman
- Enver bin Hıdır
- Musa bin Hasan
- Muhammed bin Ahmet
- Ve başkaları.

3.1.12.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, Sultan İbrahim tarafından, Konya sahrasında bulunan Sultan Çiftliği³¹⁴ ve Bebkar Köyleri'nin³¹⁵ vakfedilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Vakfın başlıca hedefleri şunlardır:

³¹² Bakara Süresi 245. Ayet.

³¹³ Müzzemmil Süresi 20. Ayet.

³¹⁴ Kaynaklarda bu isimde bir yerleşim yer tespit edemedik.

³¹⁵ Kaynaklarda bu isimde bir yerleşim yer tespit edemedik.

- Vakfedilen mülklerden elde edilen gelirlerin hayır işlerinde kullanılması
- Zâviyenin bakımının ve imarının sağlanması
- Misafirlerin ağırlanması ve ihtiyaçlarının karşılanması
- Vakfın, vakıf sahibinin soyundan gelenler tarafından idare edilmesi, neslinin tükenmesi halinde fakir Müslümanların yararlanması

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer'î kurallara uygun olarak düzenlenmiş ve dönemin hâkimi tarafından onaylanmış bağlayıcı bir belgedir. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, rehin edilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Hiçbir sultan, kadı, vali, emir veya vezir vakıf şartlarını değiştiremez. Vakfı değiştirmeye kalkışan kimsenin, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrayacağı belirtilmiştir.

Vakfiyede ayrıca, bu vakfın ebediyen geçerli olduğu, miras yoluyla aktarımının mümkün olmadığı ve yalnızca belirlenen şartlar çerçevesinde yönetilebileceği vurgulanmaktadır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Konya ve çevresindeki çeşitli mülkler vakfa tahsis edilmiştir. Vakfedilen mülklerin sınırları şu şekilde belirlenmiştir:

- Sultan Çiftliği olarak bilinen mezra
- Konya sahrasında bulunan Bebkar Köyleri³¹⁶
- Kible yönünde Kelk Yolu
- Doğu yönünde Konya Yolu
- Reyis Yoki Yolu ve Tehum Yolu ile kuzeye uzanan alan
- Batıda Bikar Köyleri ile sınırlandırılan bölge
- Taşkın Zâviyesi ve Sultan Arfi Bölgesi'ne kadar uzanan alan

Vakfın Yönetimi ve Gelir Dağılımı

³¹⁶ Kaynaklarda bu isimde bir yerleşim yer tespit edemedik.

Vakfın yönetimi, öncelikle Taşkun Baba tarafından yaptırılan zaviyeye ve onun yöneticilerine bırakılmıştır. Vakıf gelirlerinin paylaşımı şu şekilde düzenlenmiştir:

Borçlulara ve Taşkun Baba Dergâhı'nın imarına ayrılacak pay

- Taşkun Baba ruhuna her gün bir cüz Kur'an okumakla görevli hafızlara tahsis edilecek pay
- Zâviyeye gelen misafirlerin ağırlanması ve ihtiyaçlarının karşılanması için ayrılan pay
- Vakfı yöneten Taşkun Baba'nın hayatta olduğu sürece kendisine tahsis edilen pay
- Taşkun Baba'nın vefatından sonra bu hakkın nesiller boyu evlatlarına devredilmesi, onların tükenmesi halinde fakir Müslümanlara tahsis edilmesi

3.1.13. Ali bin Mehmed

3.1.13.1. Vakfın Kurucusu

Hacı Ali Efendi, 15. yüzyıl başlarında Konya'da hayır faaliyetleriyle öne çıkan ve ilmiye sınıfına mensup bir şahsiyet olarak dikkat çekmektedir. Bazı kaynaklarda Konyalı bir hayırsever olarak anılsa da, adının önünde yer alan “kadı” unvanı, onun muhtemelen farklı bir şehirden Konya'ya görevle geldiği ve mesleki hayatının sonunda bu şehre yerleştiği ihtimalini gündeme getirmektedir³¹⁷. Öte yandan, belgelerde sarraflık mesleğine ilişkin bazı görüşler bulunsa da, ilmiye teşkilatı içerisindeki kariyeri, özellikle kadılık ve muhtemel müderrislik görevleri, onun entelektüel birikimini ve toplumdaki etkinliğini daha açık biçimde yansıtmaktadır.³¹⁸

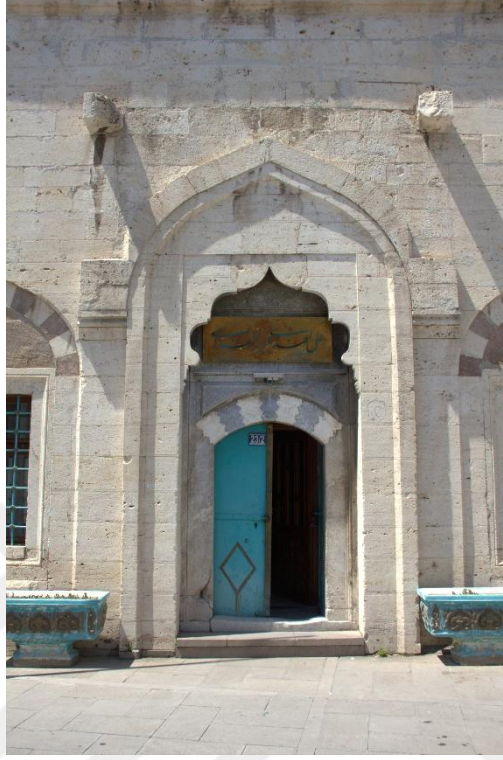
3.1.13.2. Vakıf Yapıları

Vakfiye ait bir yapı bulunmaktadır. Söz konusu mimari eser Darülhuffaz'dır. Şerefşirin Mahallesi'nde, Şerafettin Cami'nin tam karşısında yer alan Hacı Ali Efendi Dârü'l-Huffâzı günümüzde hâlâ ayakta durmaktadır. Bu yapı, Salih oğlu Mehmet'in

³¹⁷ Fatma Nur Özoğul, **Konya'da XVIII. yy'ın I. Yarısında Darü'l-Huffazlar**, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2014, s. 46.

³¹⁸ Emin Kılıç, “Eğitim-Öğretim Kurumları: Darülhuffazlar”, **Karatay Tarih-Kültür-Sanat**, Cilt: 2, Ed. Yusuf Küçükdağ, Yaşar Erdemir ve Bekir Şahin, 2012, Konya, s. 570-571.

oğlu Hacı Ali tarafından, Kur'ân-ı Kerîm'in okunması ve öğretilmesi amacıyla inşa ettirilmiştir.³¹⁹ Yapı Taş Mektep olarakta adlandırılmaktadır.³²⁰

Fotoğraf 3. 5: Hacı Ali Efendi Darülhuffazı Giriş Kapısı

Kare planlı olarak inşa edilen yapının üzeri merkezi bir kubbe ile örtülmüş olup, kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanmıştır. Yapının beden duvarları düzgün kesme taş malzemeyle inşa edilmiş; kubbe kasnağı ve kubbeye geçiş elemanları ise tuğla kullanılarak oluşturulmuştur. Günümüzde kubbe, kurşun kaplama ile korunmakta olup, tepe noktasında metalden yapılmış bir alem yer almaktadır. Giriş bölümünde yer alan ve baldaken üslubunda düzenlenmiş olduğu anlaşılan kubbeli mekân günümüze ulaşamamıştır.

Yapının giriş cephesi güney yönünde konumlanmakta olup, kapı açıklığı ortada yer alan sivri kemer içerisine alınmıştır. Kapının her iki yanında, yine sivri kemer içerisine yerleştirilmiş dikdörtgen formlu birer pencere bulunmaktadır. Giriş açıklığının etrafı, dışa taşkın silmelerle çerçevelenmiş ve mimari vurgusu artırılmıştır.

³¹⁹ Mehmet Ali Uz ve Mehmet Doğan, **Belgelerlele Adım Adım Konya**, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, 2017, s. 125.

³²⁰ Birgül Dündar, **XIX. Yüzyılda Konya Mevlana Caddesi'nin Fiziksel Yapısı ve Kullanımı**, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019, s. 99.

Kapı açıklığının üst kısmında, basık kemerli bir alınlık ve onun üzerinde yer alan kitabelik bölümü, kaş kemer formunda sonlanan bir düzenleme ile tamamlanmaktadır. Giriş cephesinde pencere alınlıklarındaki sivri kemerler, iki renkli taş malzeme kullanılarak tezyini bir özellik kazandırılmıştır.

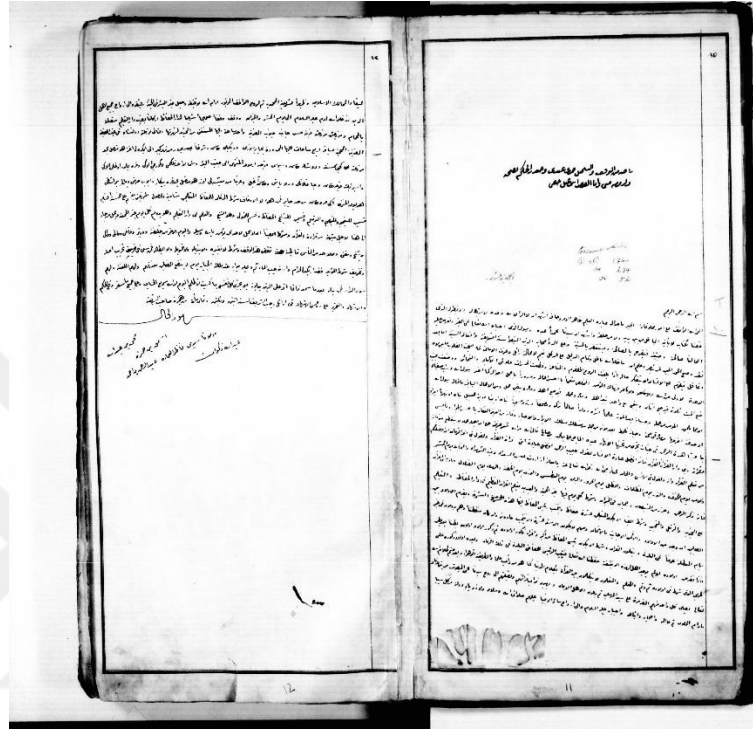
Fotoğraf 3. 6: Hacı Ali Efendi Darülhuffazı

Doğu, batı ve kuzey cephelerde ikili düzende düzenlenmiş dikdörtgen pencereler yer almakta, bu açıklıkların üst bölümleri sivri kemer alınlıklarla sonlandırılmış ve bu alınlıklar da iki renkli taşlarla biçimlendirilmiştir. Ayrıca doğu ve batı cephelerin üst bölümlerinde, her birinde birer adet sivri kemerli pencere daha bulunmaktadır. İç mekâna, güney cephenin ortasındaki ana giriş açıklığından ulaşılmaktadır. Girişin tam karşısında, kuzey duvarının merkezine yerleştirilmiş yarım daire planlı bir ocak nişi dikkati çekmektedir. İç mekânın duvarları sıvalı olup herhangi bir mimari veya bezemeli süsleme unsuruna yer verilmemiştir. Yapı, kare planlı ve tek kubbe ile örtülü kurgusuyla, 15. yüzyıl erken Osmanlı mimarisine özgü sade ve işlevsel bir tasarım sergilemektedir. Hacı Ali Muallimhanesi, bu yönüyle 1421 yılına tarihlenen Hasbeyoğlu Darülhuffazı ile benzerlik göstermektedir.³²¹ Yapı, Cumhuriyet döneminde bir süre özel mülkiyete geçmiş, ardından kamusal işlevler üstlenmiştir.

³²¹ Ali Boran, “Hacı Ali Efendi Darülhuffazı/Muallimhanesi”, **Konya Ansiklopedisi**, Konya 2012, IV. s. 75.

Uzun yıllar boyunca sırasıyla Sağlık Müzesi, Konya Müftülüğü hizmet binası ve 1970’li yıllardan itibaren çocuk kütüphanesi olarak kullanılmıştır.

3.1.13.3. Vakfiye Metni

Belge 13. Ali bin Mehmed Vakfiyesi³²²

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الواقف على أمور مخلوقاته الخبير بأحوال عباده العليم بظاهر الأمر وخافيه أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ولا يُنظر له الذي خصنا بكتاب لا يأتيه الباطل من بين يديه ولا من خلفه وأشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله الذي أحياه الله تعالى في القبر ونعرض عليه أعمالنا صالحة..... فيفرح بالصالحة ويستغفر بالمسيئة وعلى آله وأصحابه الذين اتبعوا سنته الشريفة وأفعاله السنية أما بعد فقد وضح الحق المبين لمن تبصر وعلم أن ما خلا الله باطل وقام الدليل على أن كل نعيم لا محالة زائل وعزّت الأمانى فأصبحت القلوب ما بين لاه وغافل فيلزم على الإنسان أن يتفكّر حاله إذا بلغت الروح الحلقوم والحناجر وقطعت المسرات الأكباد

³²² Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 594/0011/0010, Ayrıca bu vakfiyenin diğer bir kopyasında Konya Vakıflar Müdürlüğü'ndeki 5 numaralı defterin 308. Sayfasında karşımıza çıkar. Bkz. Konyalı, a.g.e., s. 956.

والضمان ووضعت بين الوحدة لا ولي من الله ولا تأخر فهناك المؤمن المخلص منعماً بأحسن أعماله ومسروراً بأجمل أحواله كما أخبر رسول الله وسيد الأصفياء يتبع الميت ثلاثة فيرجع اثنان ويبقى مع واحد يتبعه أهله وماله وعمله فيرجع أهله وماله ويبقى عمله ومن الأعمال الباقية ما قاله رسول الله أن مما يلحق المؤمن من عمله وحسناته بعد الموت علماً نشره وولداً صالحاً تركه ومصحفاً ورثه ومسجداً بناه أو بيتاً لابن السبيل بناه أو نهراً أجراه أو صدقة أخرجها من ماله في صحته وحياته تلحقه بعد موته من جملة من سلك مسلك الأبرار والأخيار وفاز من العزيز الغفار بأحسن الجوار ويأنس بمشاهدة الرحمن في جنات تجري من تحتها الأنهار عبده الحاج علي بن محمد بن صالح نال الله عزيمته على أن يعمل عملاً لا ينقطع ثوابه وثمراته وبنى داراً لقراءة القرآن فإنه أفضل عبادة الإنسان لقول حبيب الرحمن أفضل عبادة أمتي قراءة القرآن ولقول نبي آخر الزمان إن أفضلكم من تعلم القرآن وإته ولقول نبي الإنس والجان لمعاذ رضي الله تعالى عنه يا معاذ إذا أردت عيش السعداء وميتة الشهداء والنجاة يوم الحشر والأمن يوم الخوف والنور يوم الظلمات والظل يوم الحرور والري يوم العطش والوزن يوم الخفة والهدي يوم الضلال فادرس القرآن فإنه ذكر الرحمن وحرز من الشيطان ورجحان في الميزان وشرط كل يوم فيها غير الجمعة والعيدين يتعلم القرآن العظيم في دار الحفاظ والتعليم على التجويد والترتيل والتمجيد وشرط أيضاً أن يكون المبنى من عشرة حفاظ وينتخب رئيس الحفاظ فيها من هذه العشرة ويقدم الأولاد بين الصالحين إن وجد من الأولاد وإلا فمن الأجانب بالامتحان ومنهم لا يكون إلا سنة عشرة ولا ينتخب ما دونه وإن كان منقطعاً وهم يدومون في غير أيام العطلة عرفاً في البلدة ويتعلمون القرآن وشرط أن يكون رئيس الحفاظ من أكبر وأقرأ ذكور أولاده ثم ذكور أولاد أولاده بطناً بعد بطن فإذا انقرض أولاده أو لم يوجد أهل لهذه الوظيفة حفظنا الله تعالى فيتعين الرئيس من البلدة في ذلك الزمان وبعده أولاد ذكوره على طريق الذي شرط في أولاده ثم وثم والمعلم والمتعلمون لا يتكلمون بين القراءة بكلام الدنيا كما هو من دأب علماء الطريقة الزهراء وبعد ختم كلام الله تعالى يصلّي كلّ واحد منهم ألف مرة على سيد المرسلين ثم يدعون أهل الإيمان ويهبون ثواب قراءتهم وتصليتهم إلى روح سيّدنا محمد المبعوث من بني عدنان ما دام الكون ثم لآله وأصحابه وأتباعه وأحبابه عليه السلام وإلى أرواح سائر الأنبياء عليهم صلوات الله وسلامه ولاة دولة من كان سبباً لبقاء الممالك الإسلامية وظهرًا لشريعته المحمدية ثم لروح الواقف المزبور أدام الله توقيفه وجعل خير البشر في الجنة رفيقه إلى أرواح جميع أهل الدين منذ خلق الله آدم عليه السلام إلى يوم الحشر والميزان ووقف وفقاً صحيحاً شرعياً لدار الحفاظ الكائن بقرب دار التعليم متصلاً بالحمام ومزرعتين مزرعة قرية حسن جانب جنوب القرية واحد ساعة إليها المستغنى من التحديد لشهرتها الثاني مزرعة دولتشاه في غرب القرية المحمية بمسافة أربع ساعات إليها المحدودة بجارسوزي وديكليلي وسن وشرقاً بمجروور من نهر كبير إلى /يكده لي آغر هو متصل بحد مزرعة كمجى محسنة ودوشهر وسن و سبوس قوجه أرمود المنتهي إلى جنب البئر وشمالاً حد تلکمی وكمورجی الاکي وقره بلدر أوغلی الاکي وأسیرابک قوجه وسن وجاغلانلي دره باش وسن آغلبل وغرباً من ميشه لي أوز هو متصل بحدقره وبيکار وأيوب حرقى وبالي بيرات هو يوق المنتهي /کی مرووسن من حد جابر فمن هؤلاء الأوقاف شرط الدكان للحفاظ المتعلمين متساوية ومحصول المزرعتين يقسم على خمسة أقسام قسمين للتعمير والترميم وقسمين لشيخ الحفاظ وقسم للمتولي وهو الشيخ والمعلم في دار التعليم وهو يدوم كل يوم غير الجمعة ويحل من جاء إلى هنا لأجل شبهة من قراءة القرآن وشرط أيضاً أن لا يحل لأحد ممن يؤمن بالله ورسوله واليوم الآخر من

خليفة ووزير وقاضٍ ووالٍ وشيخٍ ومفتٍ ولا لأحد من الناس قاطبةً نقض هذا الوقف وشرط لا لتغييره ولا تبديله ولا تحويله ولا إبطاله فمن سعى في تخريب أصله وتحريف شرط المؤيد فقد ارتكب الحرام واستوجب المأثم وعليه جوابه عند ملك الجبار يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم ولهم اللعنة ولهم سوء الدار فمن بدله بعدما سمعه فإنما أثمه على الذين يبذلونه يوم تجزى كل نفس بما كسبت لا ظلم اليوم إن الله سريع الحساب وعلى جميع ما سفر وقع الحاكم والأشهاد والتحرير على رؤوس الأشهاد في أوائل رجب الشريف لسنة اثنين وثلاثين وثمان مئة من هجرة صاحب الشريعة.

شهود الحال

عبد الله زكوان

مولانا سيدي ناظر العمارة

عبد الرحمن بن أحمد

إسحاق بن حمزة

محمد بن عبد الله

3.1.13.4. Vakfiye Tercümesi

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Hamd, yaratılmışların işlerini düzenleyen, kullarının hallerinden haberdar olan, işlerin görünen ve gizli yönlerini bilen Allah'a mahsustur. Şahitlik ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur, O'nun ortağı da yoktur. O, bize öyle bir kitap indirdi ki, önünden ve ardından batıl ona yaklaşamaz. Yine şahitlik ederim ki, Hz. Muhammed (s.a.v.) O'nun kulu ve elçisidir. Allah, onu kabirde diriltir ve bizim amellerimiz ona sunulur... O, salih amellere sevinir, günahlara ise istiğfar eder. Onun pak sünnetini ve şerefli amellerini takip eden ailesine ve ashabına salât ve selam olsun.

Bundan sonra, gerçek apaçık ortaya çıkmıştır. Kim düşünürse, haktan başka her şeyin batıl olduğunu bilir. Delil ortaya çıkmıştır ki, her nimet mutlaka geçicidir. Emeller yüceltildi, ancak kalpler gaflet ve oyunla meşgul hale geldi. İnsan, ruh boğaza ulaştığında ve sevinçler kesildiğinde halini düşünmelidir... Karaciğerler ve vicdanlar parçalanır, yalnızlık içinde kalır. Orada, Allah'tan ne bir kaçış ne de bir gecikme vardır. İşte orada, ihlaslı kişi, en güzel amelleriyle nimetlenir ve en güzel halleriyle sevinir.

Seçilmişlerin efendisi Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: 'Ölüyü üç şey takip eder, ikisi geri döner, biri onunla kalır. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli ise onunla kalır.'³²³ Kalıcı ameller hakkında Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: 'Müminin ölümünden sonra ona ulaşan amelleri ve sevapları şunlardır: Yayıdığı ilim, geride bıraktığı salih evlat, miras bıraktığı Mushaf, inşa ettiği mescit, yolcu için yaptığı ev, akıttığı nehir veya sağlığında ve hayatında malından çıkardığı sadaka. Bunlar, ölümünden sonra ona ulaşır. İyilerin ve hayırlıların yolunu takip eden ve Aziz ve Gaffar olan Allah'tan en güzel komşuluğu kazanan, Rahman'ı cennetlerde görme mutluluğuna eren kullardan biri de Hacı Ali bin Muhammed bin Salih'tir. Allah, onun... azmini kabul etsin. O, sevabı ve meyveleri kesilmeyen bir amel işlemeye karar verdi ve Kur'an okumak için bir ev inşa etti. Çünkü Kur'an okumak, insanın en üstün ibadetidir. Rahman'ın sevgilisi (s.a.v.) şöyle buyurdu: 'Ümmetimin en üstün ibadeti Kur'an okumaktır.' Son zaman peygamberi (s.a.v.) de şöyle buyurdu: 'Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretenidir. ' Yine insanların ve cinlerin peygamberi (s.a.v.), Muaz (r.a.)'a şöyle dedi: 'Ey Muaz, eğer mutlu bir hayat, şehitlerin ölümü, kıyamet günü kurtuluş, korku günü emniyet, karanlık günü aydınlık, sıcak günü gölge, susuzluk günü su, hafiflik günü ağırlık ve sapıklık günü hidayet istiyorsan, Kur'an'ı öğren. Çünkü o, Rahman'ın zikridir, şeytandan koruyucudur ve mizanda ağır basandır.

Vakfeden her gün -Cuma ve bayram günleri hariç- burada Kur'an-ı Kerim öğrenilmesini şart koştu. Hafızlar ve öğretmenler, tecvit, tertil ve üzerine eğitim verir. Ayrıca, bu bina on hafızdan oluşmalı ve hafızların başkanı bu on kişi arasından seçilmelidir. Eğer uygun çocuklar varsa, onlara öncelik verilir; yoksa sınavla yabancılar arasından seçilir. Bunların yaşı ondan az olmamalıdır ve ne kadar zeki olursa olsun, on yaşından küçük olanlar seçilmez. Onlar, belde tatil günleri dışında sürekli olarak Kur'an öğrenirler. Hafızların başkanı, önce vakfeden kişinin en büyük ve en iyi okuyan oğlu, sonra onun oğullarının oğulları nesilden nesle bu görevi üstlenir. Eğer vakfeden kişinin soyu tükenir veya bu görevi üstlenecek kimse bulunmazsa - Allah bizi korusun- o zaman başkan, o zamanın beldesinden seçilir. Daha sonra, vakfeden kişinin oğullarının şartlarına uygun olarak onun erkek çocukları bu görevi üstlenir. Öğretmenler ve öğrenciler, Kur'an okuma esnasında dünyevi konuşmalarla

³²³ Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizi, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.

konuşmazlar, bu, Zehra tarikat âlimlerinin geleneğidir. Kur'an-ı Kerim'in hatmi tamamlandıktan sonra, her biri Resullerin Efendisi'ne (s.a.v.) bin defa salât ü selam getirir. Daha sonra, iman ehli için dua ederler ve okudukları Kur'an'ın ve salavatlarının sevabını, kıyamete kadar Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ruhuna, onun ailesine, ashabına, tabiin ve sevenlerine bağışlarlar. Ayrıca, tüm peygamberlerin ruhlarına -Allah'ın salât ve selamı onların üzerine olsun- ve İslam beldelerinin devamına sebep olan, Muhammedî şeriatın koruyucusu olan devlet adamlarının ruhlarına da bağışlarlar. Son olarak, vakfeden kişinin ruhuna -Allah onun vakfını devam ettirsin ve cennette en hayırlı insanlarla onu arkadaş eylesin- ve Allah'ın Hz. Adem'i yarattığı günden kıyamet ve mizan gününe kadar tüm din ehlinin ruhlarına da bağışlarlar.

Vakfeden kişi, hafızların eğitim gördüğü ve hamamla bağlantılı olan eğitim evinin yanında, iki çiftliği de içeren şer'i ve geçerli bir vakıf kurdu. Birinci çiftlik, köyün güneyinde bulunan Hasan köyü çiftliğidir ve bir saat mesafededir. İkinci çiftlik ise köyün batısında bulunan Devletşah çiftliğidir ve dört saat mesafededir. Bu çiftlik, Garsuzi, Dikilili ve Sen ile sınırlıdır. Doğuda, büyük bir nehrin yatağı boyunca İkde'ye kadar uzanır ve Kımcı Mahsene, Döşher, Sen ve Sıbos Koca Armut çiftliklerine bağlanır. Kuzeyde, Telkimi, Kımorci Aki, Kara Baldır Oğlu Aki, Asırabek Koca, Sen, Çağlanlı Derebaş ve Sen Ağbul ile sınırlıdır. Batıda ise Mişeli Uz, Karabekar, Eyyup Harkı ve Balı Birat... Hoyuk ile sınırlıdır ve Caber sınırına kadar uzanır.

Bu vakıfların geliri, hafızlar ve öğrenciler için eşit şekilde dağıtılır. İki çiftliğin ürünü beşe bölünür: İki kısım tamir ve onarım için, iki kısım hafızların şeyhi için ve bir kısım da vakfın yöneticisi olan eğitim evindeki şeyh ve öğretmen içindir. Eğitim evi, cuma günleri hariç her gün açıktır ve Kur'an okuma konusunda şüphesi olan herkese açıktır. Ayrıca, Allah'a, Resul'üne ve ahiret gününe inanan hiç kimse -halife, vezir, kadı, vali, şeyh, müftü veya başka herhangi biri- bu vakfı bozamaz, değiştiremez, dönüştüremez veya iptal edemez. Kim bu vakfın aslını bozmaya veya ebedi şartlarını değiştirmeye çalışırsa, haram işlemiş ve günah yüklenmiş olur. Onun hesabı, zalimlerin mazeretlerinin fayda vermeyeceği o günde, Kahhar olan Allah'ın huzurunda verilecektir. Onlar için lanet ve kötü bir akıbet vardır. Kim bu şartları duyduktan sonra değiştirirse, günahı onu değiştirenlerin üzerinedir. O gün herkes kazandığının

karşılığını alacaktır. Bugün hiçbir haksızlık yoktur. Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir.

Bu belge, Hicri 832 yılının Recep ayının başlarında, şeriat sahibi Hz. Muhammed'in hicretinin 832. yılında, hâkim ve şahitlerin huzurunda düzenlenmiş ve imzalanmıştır.

Şahitler

- Abdullah Zekvan
- Mevlana Seyyidi Nazirul Amara
- Abdurrahman bin Ahmed
- İshak bin Hamza
- Muhammed bin Abdullah

3.1.13.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başlamaktadır. Allah'ın her şeyi bilen, gizliyi ve açığı gören, kullarının hallerinden haberdar olan sıfatları zikredilerek ona hamd edilir. Ayrıca Allah'ın gönderdiği ve Kur'an'ın muhafızı olan Hz. Muhammed'e salât ve selam getirilir.

Vakfeden Kişi

Vakfiyeyi düzenleyen kişi Hacı Ali bin Muhammed bin Salih'tir. Vakfedenin amacı, Kur'an öğretimi için özel olarak inşa ettiği eğitim binasında, sürekli Kur'an eğitimi yapılmasını sağlamaktır. Bu yapının şer'i ve geçerli bir vakıf olduğu belirtilmiş ve eğitimle birlikte inşa edilen hamam ile bağlantılı olduğu kaydedilmiştir.

Eğitim ve Öğrenci Sisteminin Detayları

Metin, yalnızca bir vakıf değil, aynı zamanda çok sistemli bir müessese yönetmeliği niteliği taşır:

- Her gün Kur'an eğitimi yapılacaktır (Cuma ve bayramlar hariç).
- 10 hafız bulunmalı ve başkan bu 10 kişi arasından seçilmelidir.

- Öncelik vakfedenin çocuklarına, sonra da 10 yaşından büyük olan zeki öğrencilere verilecektir.
- Dersler tatil günleri dışında sürekli dir.
- Öğrenciler eğitim sırasında dünyevî konuşmalar yapamaz.
- Kur'an hatmi sonrası bin salavat getirilir.
- Tüm sevaplar Resulullah'a, ailesine, sahabelere, peygamberlere, Müslümanlara ve vakfedenin ruhuna bağışlanır.

Vakfedilen Mülkler ve Sınırları

Eğitim binasına gelir sağlamak amacıyla iki büyük çiftlik vakfedilmiştir:

- Hasan köyü çiftliği – köyün güneyinde, bir saat mesafede.
- Devletşah çiftliği – köyün batısında, dört saat mesafede.

Metinde bu çiftliklerin coğrafi sınırları oldukça detaylı verilmiştir. Her yön, köyler, dereler, tepeler, yollar, komşu çiftlikler gibi belirgin unsurlarla tanımlanmıştır. Bu, vakfın gelecekte ihtilafa mahal vermeyecek şekilde tescillenmesini sağlar. Çiftliklerin gelir paylaşımı da net biçimde belirlenmiştir:

- 2/5 bakım ve onarım için,
- 2/5 hafızların başkanı için,
- 1/5 vakfın yöneticisi ve öğretmen için.

Vakfın Korunması ve Değiştirilemezliği

Vakfiye, şer'î kurallara uygun olarak düzenlenmiş ve dönemin hâkimi tarafından onaylanmış bağlayıcı bir belgedir. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, rehin edilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Hiçbir sultan, kadı, vali, emir veya vezir vakıf şartlarını değiştiremez. Vakfi değiştirmeye kalkışan kimsenin, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrayacağı belirtilmiştir.

Vakfiyede ayrıca, bu vakfın ebediyen geçerli olduğu, miras yoluyla aktarımının mümkün olmadığı ve yalnızca belirlenen şartlar çerçevesinde yönetilebileceği vurgulanmaktadır.

Tarihlendirme ve Şahitlik

Vakfiye, Hicri 832 yılının Recep ayının başlarında düzenlenmiştir. Bu tarih, hem hicri yılın kutsal bir ayına denk gelir hem de belgeyi dini ritüel bağlamında anlamlı kılar. Şahitler arasında:

- Abdullah Zekvan
- Mevlana Seyyidi Nazirul Amara
- Abdurrahman bin Ahmed
- İshak bin Hamza
- Muhammed bin Abdullah

3.1.14. Ahmed Bey bin Turgud Bey Vakfiyesi

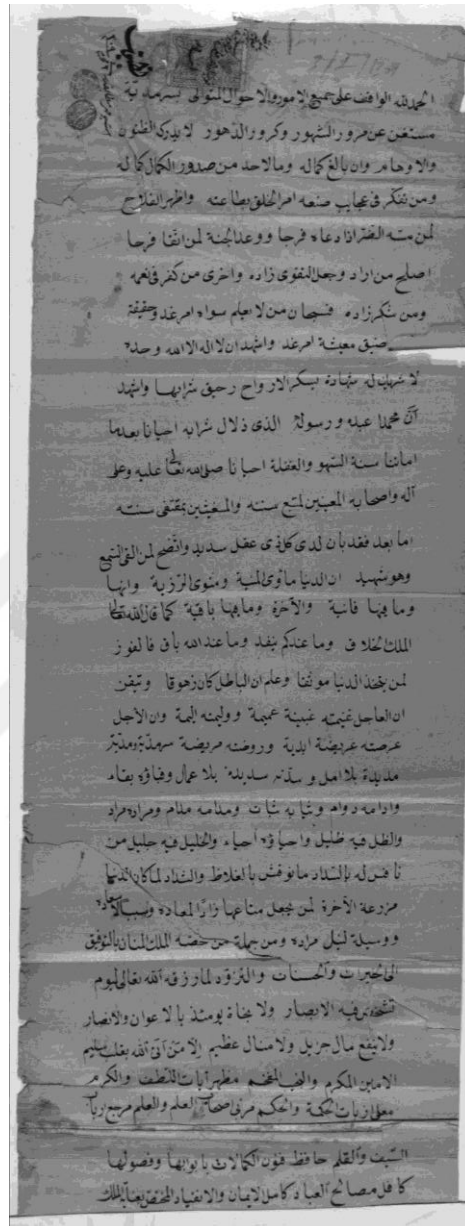
3.1.14.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.14.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede mimari bir yapı hakkında bilgiye yer verilmemiştir.

3.1.14.3. Vakfiye Metni

Belge 14. Ahmed Bey bin Turgud Bey Vakfiyesi³²⁴

الحمد لله الواقف على جميع الأمور والأحوال المتوالي بسرمدية مستغن عن مرور الشهور وكر الدهور لا يدركه
الظنون والأوهام وان بالغ كماله وما لا حد من صدور الكمال كما له ومن تفكر في عجائب صنعه أمر الخلق
بطاعته وأظهر الفلاح لمن مسه الضر اذا دعاه فرجا ووعد الجنة لمن اتقا فرحا اصلح من أراد وجعل التقوى زاده
وأخرى من كفر في نعمه ومن شكر زاده فسبحان من لا يعلم سواه امر غد وحقيقة ضيق معيشة امر غد وأشهد
أن لا اله إلا الله وحده لا شريك له شهادة بسكر الأرواح وحق شرابها وأشهد أن محمدا عبده ورسوله الذي ذلال

³²⁴ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: — / — / —

شرابه أحياناً بعدما أمتنا سنة السهو والغفلة أحياناً صلى الله تعالى عليه وآله وأصحابه المعينين لمتبع سننه والمغيثين بمقتضى سننه أما بعد فقد بان لدى كل ذي عقل سديد واتضح لمن القى السمع وهو شهيد أن الدنيا مأوى المنية ومثوى الرزية وأنها وما فيها فانية والآخرة وما فيها باقية كما قال الله تعالى الملك الخلاق وما عندكم ينفذ وما عند الله باق فالفوز لمن يتخذ الدنيا موثقاً وعلم أن الباطل كان زهوقاً وتيقن أن العاجل غنيمته غيبنة عميمة ووليته اليمه وأن الأجل عرصته عريضة أبدية وروضته مريضة سرمدية ومدية مديدة بلا أمل ومدته سديدة بلا عمال وقبائمه بقاء وادامه دوام وثيابه ثبات ومدامه مدام ومراده مراد والظل فيه ظليل واحياؤه احياء والخليل فيه جليل من نافس له بالسداد ما نوقش بالغلاظ والشداد لما كان الدنيا مزرعة الآخرة لمن يجعل متاعها زاداً لمعاده وسبباً لاسعاده ووسيلة لنيل مراده ومن جملة من خصه الملك المنان بالتوفيق الى الخيرات والحسنات والتزود لما رزقه الله تعالى ليوم تشخص فيه الابصار ولا نجاة يومئذ بالاعوان والانصار ولا ينفع مال جزيل ولا منال عظيم الا من أتى الله بقلب سليم

الأمين المكرم والنجيب المفخم مظهر آيات اللطف والكرم معلى ارباب الحكمة والحكم مربي أصحاب العلم والعلم مرجع ارباب السيف والقلم حافظ فنون الكمالات بأبوابها وفصولها كافل مصالح العباد كامل الايمان والانقياد المختص بعناية الملك

3.1.14.4. Vakfiye Tercümesi

Bütün işlere ve durumlara vakıf olan, ebediyete kadar sürekli, ayların ve yılların geçmesinden münezze olan Allah'a hamdolsun. Zan ve vehimler O'nu idrak edemez. O'nun sıfatlarının kemali sınırsızdır. Yarattıklarının düşüncesine dalan kişi, mahlukata O'na itaat etmeyi emreder. Darlık içinde O'na dua edenlere yol gösterir. Takva sahiplerine cenneti vaat eder. Dilediğini düzeltir, isyan edenleri ve nimetlere şükretmeyenleri azapla cezalandırır.

O'ndan başka bilen olmayana hamdolsun. Geleceğin işleri ve yarının gerçek darlığına dair sadece O'nun bilgisi vardır. Şehadet ederim ki, O'ndan başka ilah yoktur, O tektir ve hiçbir ortağı yoktur. Ve şahadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. O, bizi ölüm sonrasında diriltendir. Allah, efendimize ve yolundan giden, sünnetlerine uyan ashabına salat ve selam eylesin.

Şimdi, her düşünen insan için açık olan bir gerçek vardır. İşiten biri için de kesin bir tanıklıkla ortaya çıkmıştır: Dünya, ölümün barınağı ve geçici bir konuttur; onun içindekiler geçicidir. Ahiret ise kalıcıdır ve içindekiler ebedidir. Allah, yaratıcı ve hükmedici olarak şöyle buyurmuştur: Mülk sizin aranızda dolaşıp geçer, ancak

Allah'ın yanında olan kalıcıdır.³²⁵ Bu nedenle, dünyayı güvence olarak alanlar için kurtuluş budur. Bilmelidir ki, batıl geçicidir. Dünyanın kazançları geçici bir gaflettir. Bu dünyanın zevkleri sığ ve geçicidir, acıları ise derindir ve kalıcıdır. Ölümün süresi uzundur, cennetin nimetleri ise ebedidir. Cehennem ise sonsuz ve umutsuzdur, sürekli bir azaptır. İnsanın yaşamı umutsuz bir uzunluktur ve bu süre zarfında hiçbir güvencesi yoktur. Kıyamet gününde kıyafetleri ona sabit olacak, durumu sürekli ve arzuları sonsuz olacaktır. Ancak bu durum, sadece doğru bir davranış ve çaba ile elde edilebilir. Bu dünya, ahiretin ekin alanıdır ve malını ahiretini güzelleştirmek, mutluluğunu sağlamak ve hedefine ulaşmak için kullanandır. Allah'ın lütuflarıyla rızıklanan, iyilik ve güzelliklere yönlendirilen, yüce krallığa ulaşan kulları arasında özel bir konuma sahip olan kişi, Allah'ın izniyle günün birinde gözlerin açılacağı günde faydalanacaktır. O gün, yardım ve destek olmadan kurtuluşa erişilemez; zira mal ve servet, kurtuluşa yardımcı olmaz, büyük bir imkân ve elde edilen bir şey faydalı olmaz. Ancak kalbi temiz olan, Allah'a samimi bir şekilde gelen kişi kurtuluşa erişecektir.

Şerefli ve güvenilir, cömert ve yüce olan, lütufla dolu olan kullarına lütuflarını ve cömertliklerini gösteren, hikmet ve hüküm sahiplerine hüküm veren, ilim sahiplerini eğiten, kılıç ve kalem sahiplerine ilham kaynağı olan, sanatların inceliklerini kapıları ve bölümleriyle koruyan, ibadet edenlerin çıkarlarını koruyan, imanın ve teslimiyetin kamili olan, yöneticilerin dikkatini çeken...

3.1.14.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, klasik İslamî metin geleneğine uygun şekilde Allah'a hamd ile başlamaktadır. Allah'ın ebediliğine, ilminin sınırsızlığına ve her türlü eksiklikten münezze olmasına vurgu yapılmakta; kullarına lütuf ve azapla muamele eden bir Rab olarak tanımlanmaktadır. Ardından, Hz. Muhammed'e salât ve selam getirilmiştir.

Vakfiyenin Amacı

Metnin devamında dünya hayatının geçiciliğine, ahiretin ise ebedi olduğuna dikkat çekilerek insanların bu dünyada doğru davranış ve çabayla kurtuluşa ulaşabileceği belirtilmektedir.

³²⁵ Nahl Süresi 96. Ayet.

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Metin, Allah'ın koyduğu hükümler çerçevesinde insanların sorumluluklarına işaret etmekte, takva sahibi kimselerin ödüllendirilip nankörlerin cezalandırılacağına dair ilahi adalete vurgu yapmaktadır. Vakıf kurucusunun amacı, bu düzen içinde Allah'ın rızasını kazanmak ve vakfın hükmünü hem dini hem de hukuki bağlamda sağlam bir zemine oturtmaktır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Metnin bu kısmında doğrudan taşınmaz mülk, arazi, dükkân gibi bağışlanan unsurlar zikredilmemekle birlikte, vakfiyenin ahlaki-manevi temelleri açıklanmıştır.

Vakfın Yönetimi

Metin, bu konuda doğrudan bir bilgi içermemektedir. Vakfın kim tarafından, hangi usulle, ne şekilde idare edileceği henüz açıklanmamıştır. Bu da metnin muhtemelen vakfiyenin giriş kısmı olduğunu göstermektedir.

Vakfın Gelir Dağılımı

Gelirlerin kimlere ve ne şekilde dağıtılacağı konusunda metinde doğrudan bir beyan yoktur. Ancak genel anlamda, "kalbi temiz olan, Allah'a samimi gelen kişinin kurtulacağı" ve "ibadet edenlerin çıkarlarının korunduğu" ifadeleriyle, vakfın gelirlerinin muhtaçlara, takva sahiplerine ve ibadet ehline yönelik harcanacağına dair dolaylı bir ima bulunmaktadır.

3.1.15. Adil bin Ali

3.1.15.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.15.2. Vakıf Yapıları

Konya'nın Meram ilçesinde yer alan Hacı Adil mescidi, farklı dönemlerde çeşitli isimlerle anılmıştır.³²⁶ Danişment Mustafa, Danişment, Hacı Adil, Pir Hüseyin ve Tahtatepen Cami gibi isimlerle anılan mescit, Konya'nın köklü tarihine tanıklık

³²⁶ Karpuz, **Envanter...**, s. 295-297.

eden önemli yapılardan biridir.³²⁷ 1672 yılı kayıtlarına göre, Hüseyin Efendi Evkafı'na ait olan mescidin mütevellisi Ahmed oğlu el-Hac Mustafa olarak geçmektedir.³²⁸

Fotoğraf 3. 7: Hacı Adil Mescidi

Bu tarihi yapı, kuzey-güney doğrultusunda uzanmakta olup, 12,75 metre uzunluğunda ve 8,90 metre genişliğindedir. Mescit, kerpiç yığma tekniği ile inşa edilmiş olup, 0,80 metre kalınlığında duvarlarla çevrilidir.

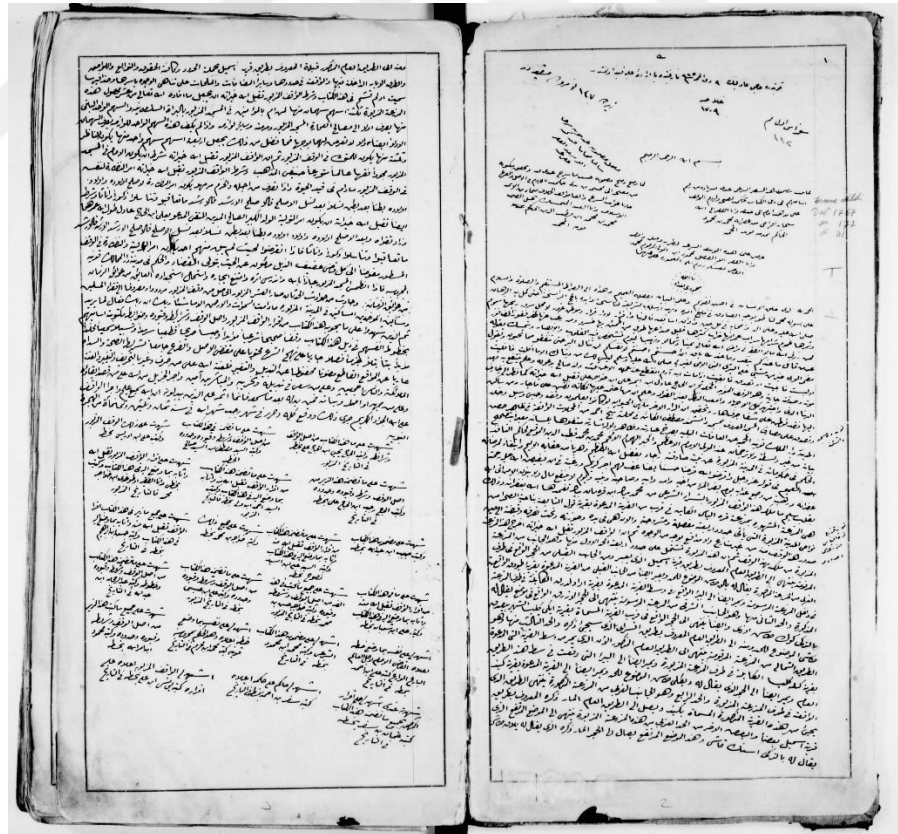
Fotoğraf 3. 8: Hacı Adil Mescidi İç Mekan

³²⁷ Konyalı, a.g.e., s. 562.

³²⁸ Hamit Şafakcı, "Mevlâna'nın Torunlarından Pir Hüseyin Efendi'nin Hayatı ve Vakıfları", **Vakıflar Dergisi**, (54), s. 107.

Günümüzde kerpiç duvarlarla çevrili, tek bir ahşap direk ile desteklenen ve kiremit örtülü ahşap çatısıyla dikkat çeken Cami, geleneksel mimari özelliklerini büyük ölçüde muhafaza etmektedir. Üzerine yerleştirilen ahşap köşk minare, mimari biçimiyle Aziziye Cami'nin minaresine benzetilmektedir. Giriş, çift kanatlı ahşap bir kapıdan sağlanmakta olup; Cami, alçı süslemeleriyle öne çıkan özgün mihrabı ve bindirme tavan yapısıyla, ahşap direkli mahalle mescitlerinin tipik örnekleri arasında sayılmaktadır. Dikdörtgen planlı yapının beden duvarları içten ve dıştan sıvalı ve boyalıdır. Özellikle tavan kısmında yer alan sıralı ahşap direkler, yapının özgün karakterini günümüze kadar koruyabilmiştir. Halk arasında anlatılan bir rivayete göre, geçmişte Konya'nın tanınmış vaiz ve hocaları uzun yıllar boyunca Tahtatepen Cami'nde vaaz vermiştir. Bu gelenek hem mahallenin sosyal saygınlığını artırmış hem de cemaatin yoğunluğunu pekiştirmiştir.

3.1.15.3. Vakfiye Metni

Belge 15. Adil bin Ali (Danışmend Mustafa ve Hacı Adil Mescidi) Vakfiyesi³²⁹

³²⁹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 598/0001/0001.

والصلاة والسلام على رسوله محمد الناطق بوحيه الصادق في تبليغ أمره ونهيه أرسله بالشرعية الناسخة وأيده بالحجج الراسخة حتى كمل به البرهان صلى الله عليه وعلى آله وأصحابه في كل حين وأوان أما بعد فالدنيا دار فرار لا دار قرار وموطن غرور لا محل سرور ريحها سموم وثمرها غموم وشرابها سراب وعمرانها خراب كثيرها قليل صداعها طويل من اطمئن بها خسر ومن رغب عنها ظفر ففوز ألف فوز لمن رزقه الله مالا أنفق في مرض الله تعالى يميناً وشمالاً وتهياً ليوم تشخص فيه القلوب والأبصار وتمسك بقوله عن من قال ما عندكم ينفد وما عند الله باق إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم لن تتألوا البر حتى تنفقوا مما تحبون. ويقول مضنى الورى خير من مشي على الثرى النبي الأمي صلى الله عليه وسلم ليس لك من دنياك إلا ما أكلت فأفقيت أو لبست فأبليت أو تصدقت فأبقيت إذا مات ابن آدم انقطع عنه عمله إلا عن ثلاث ولد صالح يدعو له وعلم ينتفع به بعد موته وصدقة جارية وهو الوقف المؤبد المخلد ثم إن الحاج عادل بن أيمن علي بن خواجه علي تقبل الله خيراته كما نظر إلى زخارف الدنيا الدنى واجتهد كل الاجتهاد وأمعن النظر بعين الفؤاد وعلم أنه من اعتمد عليها فكأنه نفس على ماجار ومن ساكن إليها فقد توطن على شفا جرف هار وتحقق أن الدار الآخرة ملهى الحيوان لو كانوا يعلمون وقف وحبس وسبل وخلد وتصدق على مصارف المسجد المعروف بمسجد دانشمند مصطفى الكائن في محلة شيخ أحمد من المحلات الواقعة في ظاهر حصن المدينة دار الملك قونية المحمية عن العافات البلية بصريح عبارته وظاهر دلالة إشارته متقوها بلسان معبراً بتصحيح بيان من غير واسطة ولا ترجمان عند المولى الإمام الأعظم والحبر الهمام الأفخم محمد بن محمد بن قطب الدين الموقع الحاكم النافذ الحكم في حكوماته في المدينة المزبورة عن نية صادقة رجاء فضل الله العظيم وهرباً من عقابه الأليم وابتغاءً لمرضاته العقيم في قوله عز وجل وأقرضوا الله قرصاً حسناً يضاعف لهم أجر كريم ورغبة في أن يفيض الله عليه رحمته وغفرانه ورهبة من وجع عذابه يوم يفر المرء من أخيه وأمه وأبيه وصاحبته وبنيه ويوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم ما ملك هذا الواقف المزبور بالشراء الشرعي من محمد بك بن قره مان بك تغمدهما الله بغفران وذلك هي المزرعة المشهورة بمزرعة قره إلياس الكائنة في قرب من القرية المدعوة بقرية تول التابعة لناحية الصحراء من نواحي المدينة المزبورة التي يأتي حدود أربعة مفصلة ومشروحة والآن هي في يده وحوزته وتحت تصرفه وقبضته إلى حين صدور هذا الوقف منه من غير منازع ولا مدافع بوجه من الوجوه ثم إن الواقف المزبور تقبل الله خيراته أخرج هذه المزرعة المزبورة من ملكه بهذا الوقف ثم إن هذه المزبورة تشتمل على حدود أربعة الحد الأول منها وهو الجانب من المزرعة المرفوقة ينتهي إلى الطريق العام المعروف بطريق قرية إسميل الذي يعبر ومن الجانب القبلي من الحجر الواقع في طرف الغربي من المزرعة المذكورة يقال له باللق طاش الموضوع للحد ويعبر أيضاً من الجانب القبلي من القرية المدعوة بقرية طودق الواقعة في داخل المزرعة المرسومة ويمر أيضاً إلى البئر الواقع في وسط القرية المدعوة بقرية أرادلرله الكائنة في طرف المزرعة المذكورة والحد الثاني منها وهو الجانب الشرقي من المزرعة المرسومة ينتهي إلى الحجر الأزرق الواقع في موضع يقال له بالتركي كوك طاش أوزي وأيضاً ينتهي إلى الحجر الواقع في قرب القرية المسماة بقرية إيكى كنسا الشهير ببيصدق ماشى الموضوع للحد ومنه إلى الطريق

العام المعروف بطريق أقسري الذي سيجيئ ذكره والحد الثالث منها وهو الطريق الشمالي من المزرعة المرقومة ينتهي إلى الطريق العام المذكور الآن الذي يمر من وسط القرية التي المدعوة كله كلب الكائنة في طرف المزرعة المزبورة ويمر أيضا إلى البئر التي وقعت في وسط هذا الطريق العام ويمر أيضاً إلى الحجر الذي يقال له ديكلي طاش الموضوع للحد ويمر أيضاً إلى القرية المدعوة بقري كيند الواقعة في طرف المزرعة المزبورة والحد الرابع وهو الجانب الغربي من المزرعة المذكورة ينتهي الطريق الذي يجيئ من هذه القرية المذكورة المسماة بكند ويصل إلى الطريق العام المار ذكره المعروف بطريق قرية إسميل بعضاً والبعض الآخر من الحد الغربي من هذه المزرعة المزبورة ينتهي إلى الموضع المرتفع الذي يقال له بالتركي إسك قاش وهذا الموضع المرتفع يصل إلى الحجر المار ذكره الذي يقال له يلاق قاش ومنه إلى الطريق العام المذكور قبلة والمعروف بطريق قرية إسميل بجملة الحدود وكافة الحقوق والتوابع والواحق والطرق والآبار الداخلة فيها والواقعة في حدودها وسائر المضافات والمسلمات على تناهي الوجوه بأسرها وحذايرها سميت أو لم تسم في هذا الكتاب وشرط الواقف المزبور تقبل الله خيراته أن يجعل ما افاضه الله تعالى من عشر محصول هذه المزرعة المزبورة ثلاثة أسهم سهمان منها لمن أم بالمؤمنين في المسجد المزبور بالبراة السلطانية السهم الواحد الباقي منها يصرف أولاً إلى مصالح العمارة المسجد المزبور ومرمته وسائر لوازمه وإذا لم يكف هذا السهم الواحد للوازمه يصرف السهمان الأولان أيضاً وإلا لا تعرض لهما بوجه فما فضل من ذلك يجعل أربعة أسهم سهم واحد منها يكون للناظر وثلاثة منها يكون للمتوكل في الوقف المزبور ثم إن الواقف المزبور تقبل الله خيراته شرط أن يكون الإمام في المسجد المزبور مجوداً فقهاً عالماً متورعاً حنفي المذهب وشرط الواقف المزبور تقبل الله خيراته أمر النظارة لنفسه في الوقف المزبور مادام في قيد الحياة وإذا تصرف من أجله والخزم مرمهد يكون أمر النضارة لأصلح أولاده وأولاد أولاده بطناً بعد بطن ونسلاً بعد نسل الأصلح فالأصلح الأرشد فالأرشد ما تعاقبو وتناسلو ذكوراً أو إناثاً وشرط أيضاً تقبل الله خيراته أن يكون أمر التولية الولد الكبير الصالح المدين المتقي المدعو بعلي ابن الحاج عادل أطال الله عمرهما وزاد تقواه وبعد لأصلح أولاده وأولاد أولاده بطناً بعد بطن ونسلاً بعد نسل الأصلح فالأصلح الأرشد فالأرشد ما تعاقبو وتناسلو ذكوراً وإناثاً فإذا انقضو بحيث لم يبق منهم أحداً يكون أمر التولية والنضارة في الوقف المسطور مفوضاً إلى كل قاض عفيف الذيل مأمون عن الحيف بتولي القضاء والحكم في مدينة دار الممالك قونية المحروسة فإذا انطمس المسجد المزبور عياداً بالله واندرس أثره وامتنع إيجاره واستحال استجداده لعائق من عوائق الزمان وحادث من حوادث الحداث صار العشر المزبور الحاصل من وقف المزبور مردوداً ومصرفاً إلى فقراء المسلمين ومساكين الموحدين الساكنين في المدينة المزبورة مادامت السموات والأرض إلى ما شاء ربك إن ربك فعال لما يريد ثم الذين شهدوا على ما يحويه هذا الكتاب من إقرار الواقف المزبور وأصل الوقف وشرائطه وقبوده وضوابطه مكتوبة أساميهم بخطوط أنفسهم في ذيل هذا الكتاب وفقاً صحيحاً شرعياً مؤبداً وحسباً صريحاً قطعياً سرمداً وتسبيلاً سمعياً مخلداً مؤبداً جزءاً فصلاً جارياً على نهج الشرع محتوياً على مقتضى الأصل والفرع جامعاً لشرائط الصحة والسداة عارياً عن المواقع القاطع مصوناً محفوظاً عن التبديل والتغيير فلعنة الله على من حرف وغير بالتحريف والتغيير ولعنة الملائكة والناس أجمعين وعلى من سعى في تبديله وتخريبه والمباشرين أمين وأجر جزيل من الله على من قصد إبقائه وعلى من جهدوا أصله وثباته فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله

سميع عليم وأجر الواقف على الله الجواد الكريم جرى ذلك ووقع كله وحرر في شهر رجب شهر الله في سنة ثمان وثلاثين وثمانمائة من الهجرة النبوية.

شهدت على ما هذا الكتاب من أصل الواقف وشرائطه وكتبه الحاج يحيى ابن الحاج علي بخطه في التاريخ المزبور

شهدت على ما تضمنه هذا الكتاب من أصل الواقف وشروطه وقيوده وحدوده وكتبه السيد مصطفى ابن السيد صالح الخطيب

شهدت على ذلك الوقف المزبور وكتبه علي بن إدريس بخطه

شهدت على ما تضمنه هذا الزبر من أصل الوقف وشروطه وقيوده وحدوده وكتبه الحاج رجب بن الحاج علي بخطه في التاريخ

شهدت على ما تضمنه هذا الكتاب من إقرار الواقف تقبل الله من وأثابه بما وضع اليه في هذا الكتاب وكتبه السيد أحمد بن ولي بخطه في التاريخ المزبور

شهدت على إقرار الواقف المزبور تقبل الله وأثابه بما وضع البر في هذا الكتاب وكتب بخطي وأنا الفقير اوطوغدى بن خواجه محمد بالتاريخ المذكور

شهدت على مضمون هذا الكتاب وكتبه حبيب بن عبدالله بخطه

شهدت على ما تضمنه هذا الكتاب من إقرار الواقف تقبل الله منه وأثابه بما وضع البر في هذا الكتاب وكتبه السيد علي بن السيد نصوح بخطه

شهدت على جميع ذلك وكتبه خواجه بن محمد بخطه

شهدت على جميع ما زبر في هذا الكتاب أقر الواقف تقبل الله منه وأثابه بما وضع البر في هذا الكتاب وكتبه حسن بن ابراهيم بخطه في التاريخ

شهدت على ما في هذا الكتاب من إقرار الواقف تقبل الله منه وأثابه بما وضع البر في هذا الكتاب وكتبه علي بن شعبان بخطه

شهدت على جميع ما كتب في هذا الكتاب الفر من أصل الوقف وشروطه وقيوده وكتبه خواجه حسن بن محمد بخطه في التاريخ المزبور

شهدت على ما تضمنه هذا الكتاب من أصل الوقف وشروطه وقيوده وحدوده وكتبه علي بن عيسى بخطه في التاريخ المزبور

شهدت على ما تضمنه هذا الكتاب من أصل الوقف وشروطه وقيوده وخطوطه وكتبه عبدالرحمن بن عبدالله في التاريخ

أشهد له على نفسه بما وضع خطه أعلاه القاضي الإمام لأجل العالم البارح الوارح كتبه علي بن أحمد بخطه في التاريخ

أشهد له على مضمون هذا الكتاب الشرعي وكتبه محمد بن محمود بخطه في التاريخ

شهدت على جميع ما كتب هذا من أصل الوقف وشروطه وقيوده وحدوده وكتبه محمود بن إمر الله بخطه

شهدته عندي أشهد له على إقرار المذكور بما تضمنه هذا الكتاب كتبه عثمان بن سفر بخطه في التاريخ

أشهد له حاكم على حكمه أعلاه كتبه سفر بن أحمد بخطه في التاريخ

أشهد له الواقف المزبور اعلاه على إقراره كتبه يونس بن علي بخطه في التاريخ

3.1.15.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, insanı en güzel surette yaratan, ona lütfundan ilmi öğretene, onu doğru yola ileten Allah'adır. Salat ve selam sadık bir vahiyle konuşan, emir ve nehiyleri tebliğ eden Muhammed'edir. Allah onu önceki şariatlerin yerine geçen bir şeriatle göndermiş ve onu sağlam delillerle desteklemiş, hatta onu burhan ile kemale erdirmiştir. Salat (hin – evan – ikiside vakit anlamında) her vakit ve zamanda ona ve onun ailesine, ashabına olsun. Bundan sonra dünya bir firar yurdudur, karar yurdu değildir, aldanma vatanıdır, (sürur)mutluluk yeri değildir. Rüzgarı zehirli, meyvesi bulutlu / neticesi bulutlu/kötü , içeceği seraptır, ?binaları / kültürü Haraptır, (onun) çoğu azdır, baş ağrısı uzundur, kim ondan mutmain olursa zarara uğrar, kim ondan yüz çevirirse muzaffer olur. Allah'ın rızık verdiği (lütfettiğine) bir zafer(başarı / muvaffakiyet) bin zafer (başarı / muvaffakiyet) olur. Sağda ve solda (sağ eliyle ve sol eliyle) Allah rızası için harcar. Gözlerin ve kalplerin teşhis edileceği bir güne hazırlan ve söylediklerine (söylenene) sadık kal: “Sizde bulunanlar tükenip gider ama Allah'ın katındakiler kalıcıdır.”³³⁰ “ Eğer iyilik ederseniz kendiniz için iyilik etmiş

³³⁰ Nahl Süresi 96. Ayet.

olursunuz.”³³¹ “Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz.”³³²

.....

Ümmi peygamber buyurdu: “Senin dünyada sahip olduklarından, yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin ve sadaka vererek ahirete sakladığından başkası yoktur” (hadisin tam tercümesine bakılacak.

Ademoğlu ölünce ameli de kesilir. Ancak şu üç şey müstesna: Sadaka-i Cariye (Cami, vakıf, çeşme vb.), faydalanılan ilim ve kendisine dua eden Salih bir evlat.

Ve bu ebedi ve ölümsüz bir vakıftır. O zaman Hoca Ali oğlu Emin Ali oğlu Hacı Adil, Allah onun hayırlarını kabul etsin -(alçak, düşük, sefih) dünyanın- süslerine baktı, (baktığı gibidir.) ve her türlü çabayı gösterdi ve kalp gözüyle yakından baktı ve ona güvenenin kendisi olduğunu biliyordu. Sanki peşinden giden ve içinde yaşayanlar. Bir uçurumun kenarına yerleşti. – ve bilin ki ahiret yurdu hayvanlar için bir eğlence yeridir Eğer bilselerdi – Danişment Mustafa mescidi diye bilinen ve Şeyh Ahmet mahallesinde bulunan – darül mülk afet ve belalardan korunmuş Konya şehrinin kalesinin eteklerinde bulunan mescidin masrafları için vakfetti ve habs etti ve sebil etti ve ölümsüz kıldı ve tasadduk etti. açık bir ifade ile ve işaret ettiği şeyler belirlenmiştir, anlamlı bir şekilde beyan edildi bir aracı veya tercüman olmaksızın tashih edilerek

3.1.15.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah’a hamd ve Hz. Muhammed’e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, Konya’da Danişment Mustafa Mescidi’nin masraflarının karşılanması amacıyla oluşturulmuştur. Vakfeden kişi Hoca Ali oğlu Emin Ali oğlu Hacı Adil olup, dünya nimetlerinin gelip geçici olduğunu fark ederek vakıf kurma yoluna gitmiştir. Vakfin temel hedefleri şunlardır:

³³¹ İsra Süresi 7. Ayet.

³³² Ali İmran Süresi 92. Ayet.

- Mescidin bakım ve onarımının sağlanması
- Fakir ve ihtiyaç sahiplerinin desteklenmesi
- Vakfın sürekliliğinin güvence altına alınması

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, vakfedilen mülklerin ebedi olarak korunacağını açıkça ifade etmektedir. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, miras bırakılamayacağı ve herhangi bir şekilde rehin edilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Kur'an-ı Kerim'den ayetlerle desteklenen metinde, Allah yolunda yapılan harcamaların kalıcı olduğu ve kişinin ancak iyilik yaparak gerçek hayra ulaşabileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca, Hz. Muhammed'in sadaka-i cariye hadisine atıfta bulunularak, vakfın kişinin ölümünden sonra dahi hayır getiren bir amel olduğu belirtilmiştir.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Konya'daki Danişment Mustafa Mescidi ve ona ait araziler vakfedilmiştir. Mescidin bulunduğu yer Konya Kalesi'nin eteklerinde, Şeyh Ahmet Mahallesi'nde olup, vakfın kullanım amacı ve şartları detaylı bir şekilde belirlenmiştir.

Vakfın Yönetimi

Vakfiyede, vakıf yönetiminin belirlenen kişiler tarafından yürütüleceği ifade edilmiştir. Vakfedilen mülklerin bakım ve işletilmesi, vakfın kuruluş şartlarına uygun şekilde gerçekleştirilmek zorundadır. Vakıf gelirleri, öncelikle mescidin bakımına, ardından fakir ve miskinlerin ihtiyaçlarının karşılanmasına tahsis edilecektir.

3.1.16. Musa Paşa bin Efendi Seydi

3.1.16.1. Vakfın Kurucusu

Musa Paşa, XV. yüzyılın ikinci çeyreğinde Konya'daki Pir Esat Zaviyesi'nde hem şeyhlik hem de mütevellilik görevlerinde bulunmuştur. Muharrem 844 / 2 Haziran 1440 tarihli vakfiyesinde kendisinden “‘umdetü'l-meşâyih” (şeyhlerin dayanağı) unvanıyla söz edilmesi, onun döneminin önde gelen tasavvuf ehli arasında yer aldığını göstermektedir. Bu itibarla, takipçileri tarafından Karaman'da Musa Paşa

adına bir zaviye inşa ettirildiği anlaşılmaktadır. İncelenen dönem kayıtlarına göre, bu zaviyeye şeyh atamaları yapılmış ve müteveli olarak da görev üstlenmişlerdir.³³³

3.1.16.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyenin doğrudan ilişkili olduğu zaviye yapısı günümüze ulaşamamıştır fakat türbe ve mesicidi ayakta. Yapının 844 yılında Karamanoğlu Musa Paşa döneminde zaviye, türbe ve mescidin bakımı ve tamiri için vakfiye hazırlanmıştır. Günümüze ulaşamayan zaviye türbenin doğu tarafında yer aldığı, sözlü ve yazılı kaynaklara dayanan bilgilerle aktarılmaktadır.³³⁴ Ancak zaviyeye ait tam konum, günümüzde kesin olarak belirlenememektedir.

Mescid

Pir Esad Mescidi mevcut veriler arasında, 4 Şevval H.1243 / M.1828 tarihli bir muhasebe kaydında geçen “Darülhuffaz” ifadesi, yapının geçmişte bir eğitim işlevi de üstlendiğini göstermektedir. Özgün ya da daha sonra onarım ve yenileme görmüş olan mescidin, 1980’li yıllara kadar ayakta kaldığı bilinmektedir.³³⁵ Günümüzde mescidin bulunduğu alanda yer alan yeni Cami ise 1990 yılında Valide Şefika Bahadır tarafından inşa ettirilmiştir.³³⁶ Ancak, Selçuklu dönemine ait özgün mescidin plan şeması ve mimari özellikleri hakkında herhangi bir belge ya da kalıntı günümüze ulaşmamıştır. 20. yüzyılın ortalarında bölgeyi ziyaret eden İbrahim Hakkı Konyalı, o dönemde mevcut olan mescidi kerpiç malzemeden inşa edilmiş, düz tavanlı bir yapı olarak tanımlamaktadır. Konyalı’nın aktardığına göre yapının önünde, kısa ve bodur devşirme sütunlarla taşınan bir son cemaat yeri de bulunmaktaydı.³³⁷ Ancak bu betimlemede aktarılan yapının, Selçuklu dönemine ait özgün formu yansıtmadığı, muhtemelen daha sonraki dönemlerde geçirdiği kapsamlı müdahalelerin bir sonucu olduğu değerlendirilmektedir. Dolayısıyla mevcut bilgiler ışığında, özgün Selçuklu mescidinin mimari yapısına dair kesin bir kanaate varmak mümkün değildir.

³³³ Akman, **a.g.t.**, s. 219.

³³⁴ İpekçioğlu, **a.g.t.**, s.184.

³³⁵ Haşim Karpuz, Konya’da Selçuklu ve Osmanlı Tarikat Yapıları. M. Denktaş & Y. Özbek & A. Sağiroğlu Arslan (Ed.), VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu Bildirileri içinde (s. 457-478). Kayseri, Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, 2002, s. 460.

³³⁶ Muhammet Arslan, “Konya’nın Günümüze Ulaşamayan Selçuklu Mescitleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.45, 2021, s. 190.

³³⁷ İbrahim Hakkı Konyalı, Konya Tarihi, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, 2007, s. 469.

Türbe

Pir Esad, halk arasında Pisili Sultan³³⁸ olarak anılmaktadır.³³⁹ Türbe, geniş bir bahçenin köşesinde, Cami'nin batı yönünde konumlanmaktadır. Türbenin bugün yer aldığı alanın kuzey ve batı yönlerinin, geçmişte geniş bir mezarlıkla çevrili olduğu bilinmektedir; bu alan günümüzde açık bir meydana dönüşmüştür.³⁴⁰ Türbe içindeki sandukadaki kitabeye göre yapı Hicri 622 yılına tarihlenmektedir.³⁴¹

Yapı plan itibarıyla kare formdadır ve örtü sistemi olarak haç tonoz kullanılmıştır. Yapıya doğu cephede, eksen üzerinde yer alan dikdörtgen çerçeveli bir kapıdan giriş sağlanmaktadır. Kuzey, güney ve batı cephelerde eksenin her iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiş ikişer adet pencere bulunmakta; ayrıca her cephede üst seviyede, eksen üzerinde birer dikdörtgen çerçeveli pencereye daha yer verilmektedir. İç mekânda Pir Esad'a ait olduğu kabul edilen bir sanduka yer almakta; avlu kısmında ise on iki sanduka daha bulunmaktadır.

³³⁸ Pir Esad olarak bilinen ve halk arasında "Pisili Sultan" adıyla anılan mutasavvıf, özellikle kedilere duyduğu sevgiyle tanınmaktadır. Rivayetlere göre yaşamı boyunca sahipsiz kedileri toplayarak beslemiş, onları tekkesinde barındırmış ve ölen kedileri tekke bahçesinde özel olarak defnetmiştir. Vefatının ardından, kendisine bağlı üç kedinin kırk gün boyunca mezarının başından ayrılmadan aç ve susuz şekilde bekledikleri, sonunda ise orada öldükleri anlatılmaktadır. Bu olay üzerine halk, kedileri uygun bir biçimde defnetmiş ve türbeyi "Pisili Sultan Türbesi" olarak adlandırmaya başlamıştır. Bkz. Atila Kartal, "Konya'da Türbeler Etrafında Oluşan Adlandırmalar", **Turkish Academic Research Revies**, C. 2, S. 3, 2017, s.57.

³³⁹ Azize Yasa, **Anadolu Selçuklu Döneminde Türk-İslam Şehri Olarak Konya**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, SBE, Ankara, 1996, s. 527.

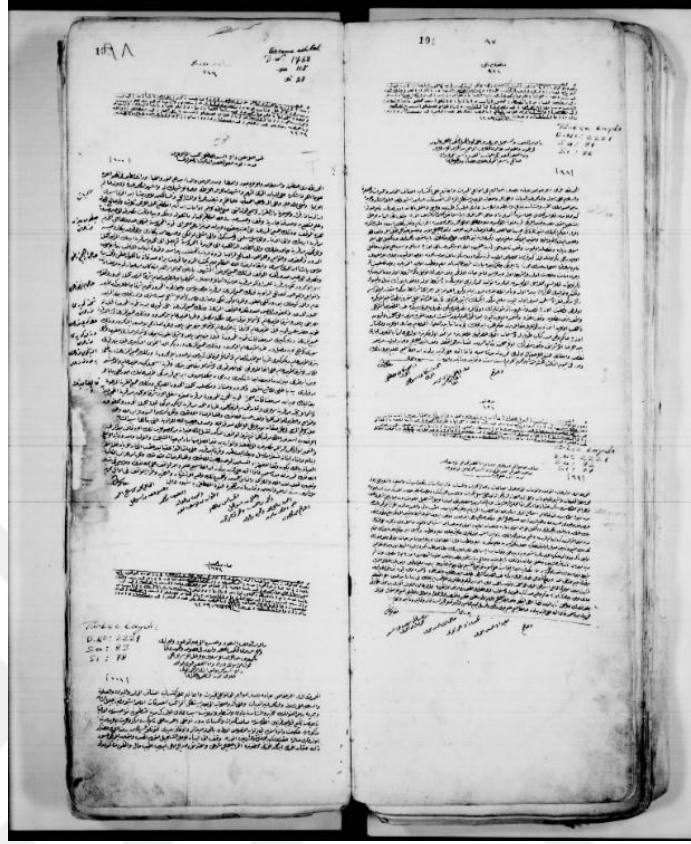
³⁴⁰ İpekçioğlu, **a.g.t.**, s.182.

³⁴¹ Yasa, **a.g.t.**, s. 527.

Fotoğraf 3. 9: Pisili Sultan Türbesi ve Haziyesi

3.1.16.3. Vakfiye Metni

Belge 16. Musa Paşa bin Efendi Seydi³⁴²

قونية

طبق أصل معنى ذاته السيد مصطفى نجيب المولا حلاق

مدن: قونية بمعنى العصر الله عز شأنه غفر لهما

الحمد لله ذي العظمة والسلطان و.....وجود والعطاء ومدبر الأرض والسماء مبدع النور والضياء ورازق الطيور في الهواء أحمده على ما أهم وأشكره على البيان الذي ألهم وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسوله خاتم الأنبياء و صلى الله عليه وعلى آله وصحبه أجمعين فلما علم وتيقن عمدة المشايخ والسالكين موسى باشا ابن اقزى سيدي أن الدنيا دار فرار والآخرة دار القرار وسمع قول النبي صلى الله عليه وسلم إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا عن ثلاث ولد صالح يدعو له وعلم ينتفع به أو صدقة جارية وقف وحبس حسبة الله العظيم الجبار ما هو له وملكه وببده و تحت تصرفه إلى حين صدوره هذه الوقف وذلك جميع

³⁴² Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 585/0984/00. Aynı zamanda bir vakfiye daha vardır. 882 Ramazanı (Aralık 1477) tarihli olup 581 numaralı defterin 491. sayfasında kayıtlı olup Konya vakıflarıdır.

المزرعة إلى عنبر يعقوب ويران من مزارع صحراى قونية المحروسة ينتهي حدودها الى تخوم قرية من قرية ابرمك وإلى أق يار وإلى سبل سلى وحسن كول وإلى اشتى لرنمكى وحسره كه بيكادى وإلى قرق بيكار وتنيسه وإلى تخوم من قرية جاق مليك وإلى الطريق الذهاب إلى لارنده المحروسة ثم يصل إلى تخوم من قرية ابرمك المزبور بجملة الحدود والحقوق والتوابع واللواحق لمصالح الزاوية قدوة أرباب المحققين بيراسد وقدوة أرباب المناقب زبدة الأصحاب موسى باشا ابن اقزى سيدي وأبقاه لرضاء الله العظيم يوم يكتب المرء وبما قدمت يداه صدقاته ما هو له حقّه وتحت يده وتصرفه إلى حين صدور هذه الوقف فذلك جميع الأرض المشهور بأرض الحاج إبراهيم أنه كان من جوار قونية من مضافات صحرا والمحدود تخوم من قريه علمدار ونحوه من قرية جرمزن شمالاً وبصلار نمكى غرباً وبالطريق العام شرقاً المزبور بجملة الحدود والحقوق والتوابع واللواحق لمصالح الزاوية فذلك جميع المزرعة من قرية حجي يونس وجوار قونية المحدود تخوم شرقاً جاطلا بوكدن طريق عام وقبله كوجك بورود كتلى جقور وغرباً أوكوز نمكى وصارى طاسن وشمالاً شيخ صدرحبرى وأدريخك يولى المزبور بجملة الحدود والحقوق إلى حين صدور هذه الوقف المزرعة وذلك جميع المزرعة بنحة كوبرى بمدينة قونية المحدودة قبله بنهر يفى برمق وشرقاً طريق عام وشمالاً نوقه سيدي ملكة متصل وغرباً طريق عام ايله محدود وذلك جميع المزرعة در مسجد قرية قونية حضر بنفس قونية قبله طريق عام وشرقاً من طريق عام وشمالاً بنهر بقى يرمق وغرباً صارنج بحدود ايله محدود وذلك جميع المزرعة دراق كبرى من مضافات قونية المحدودة قبله بنهر بقى يرمق وشرقاً بقورت يولا وشمالاً صاري يعقوب وقفى سنورى وشيخ أويه متصل در غرباً طريق عام أيل محدود وذلك جميع المزرعة درديكر اق ايخوس اق كبرى قبله بنهر قورى وشرقاً طريق عام ديكربرى غرباً مع طريق العام وشمالاً فوقانى ابرمق وحدود ايله محدودة وذلك جميع المزرعة درياغلى وشرقاً طريق عام آغا طولا إلى نهر قورى وشمالاً بقايسى بترى وقرية اسحبله كبرى طريق عام واق حشمة وغرباً بطرفي ميزان ما وبعضا جاشنكبرى بردجى ويملكه معروف ابراج قريندىكى طريق عامك جوكلى بابا مرقدرلى من ياغلى ش منتهي ومحدود وممتاز ومتصل بجملة الحدود الصريح وذلك جميع القرية المدعوة بقاليك ويران من مضافات صحراء قونيا المحمية المحدودة من قرية صغيرة سفلى الابر شرقا وتخوم من قرية آغجه ويران وشمالاً يحد من قرية سرلاي وثمان تخوم قزلجه محمود غرباً ويحد من قريه الكن بوكى قبله بجملة الحدود والحقوق والتوابع والطريق الموافق كلها وقف حسبة الله تعالى وطلباً لمرضاة الله تعالى وهرباً من سؤال وعذاب الله وعملاً..... عليه وسلم المرء في ظل صدقاته يوم لا ظل إلا ظله صدق الله وصدق حبيب الله للزاوية التي بناها سيد المشايخ الأقطاب أسر نوره الله مرقدهما ثم شرط الواقف المذكور تقبل الله خيراته من محصولات تلك الأوقاف بعد الرقبة والتعمير أو الرهن الراجح يتصرف إلى نفقة والواردين فيما فضل منها ما دام حياً المشيخة والتولية وبعد وفاته إلى الأصلح من أبنائه وأبناء أبنائه نسلأ بعد نسل وبطنأ بعد بطن و قرناً بعد قرن على ما تعاقبوا عقباً بعد عقب إلى أبد الأباد فلما انقرض والعياذ بالله يكون وقفا للفقراء المسلمين الموحدين حسبة الله تعالى وطلباً لمرضاة الله تعالى وهرباً من عذاب الله كما قال الله تعالى فمن بدله بعدما سمعه فإنما اثمه على الذين يبدّلونه إنّ الله سميع عليم وأجر الواقف على الله تعالى ومن سعى في تبديله وتغييره فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين وبجميع ذلك وقع الأشهاد والتحرير وإقرار الواقف في أوائل محرّم من شهور سنة أربع وأربعين وثمان مائة من هجرة النبوة المصطفى به شهود كافية

الحاج محمد بن شيخ أحمد

عيسى بن إسماعيل

ويعقوب من محمد

وأيوب بن عثمان

وطاوس بن يوسف فقيه

وخليل بن إسماعيل

ومحمد بن خليل وعمر بن شمس الدين

وحمزة بن علي فقيه وحمزه بن قرصة

علي وحجي من مرید

وغيرهم من الحاضرين

3.1.16.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, azamet ve saltanat sahibi, varlık ve ihsan kaynağı, yeri ve göğü idare eden, nuru ve aydınlığı yaratan, havadaki kuşlara rızık veren Allah'a mahsustur. O'na, üzerimize lütfettiği her şey için hamd eder, bizlere ilham ettiği beyan kabiliyeti için şükrederiz. Şehadet ederiz ki Allah'tan başka ilah yoktur; O tektir ve ortağı yoktur. Şehadet ederiz ki Muhammed, O'nun kulu ve resulüdür; peygamberlerin sonuncusudur. Allah ona, ailesine ve ashabına topluca salât ve selam eylesin.

Dünyanın bir kaçış ve fani bir yurt, ahiretin ise bir karar ve ebedi kalış yurdu olduğunu bilen ve bu bilgiye yakinen inanan şeyhlerin ve tarikata girenlerin önderlerinden Musa Paşa bin Akza Sidi, Allah Resulü'nün şu hadisini işitti: "Âdemoğlu öldüğü zaman ameli üç şey dışında kesilir: Kendisine dua edecek salih bir evlat, faydalanılan bir ilim veya sürekli devam eden bir sadaka." Bu anlayışla, Musa Paşa elinde ve tasarrufunda bulunan, mülkiyeti tamamen kendisine ait olan malını Allah Teâlâ'nın rızası için vakfetmeye karar verdi ve bu niyetle vakıf işlemini gerçekleştirdi. Vakıf, söz konusu malın, Musa Paşa'nın elinde bulunduğu sırada düzenlenmiştir.

Vakfedilen mülk, Konya muhafazası altında bulunan Konya çölündeki tarlalardır. Bu tarlalar Yakub Ambarı ve çevresindeki harabelere kadar uzanır. Arazinin

sınırları Ebramık köylerinden birinin hududuna, Ak Yar'a, Selni yolu ve Hasan Göl'e, Eşti Larnamki'ye, Hasra Kabikadi'ye, Kırk Beykar ve Tenise'ye, Cak Melik köyünün sınırlarına ve oradan Larende şehrine giden yola kadar devam eder, ardından tekrar Ebramık köyünün hududuna ulaşır. Musa Paşa, bu arazileri Allah'ın rızasını umarak ve ahiret yurdu için azık olması niyetiyle vakfetmiştir.

Tüm sınırları, hakları, ekleri ve bağlantılarıyla birlikte, Konya yakınlarında bulunan bir zaviye için, tahkik erbabının önderi, menkıbe sahiplerinin rehberi, dostların özü olan Musa Paşa bin Akza Sidi tarafından, Allah-u Azîmüşşân'ın rızasına kavuşmak ümidiyle vakfedildi. Kulun kendi eliyle sunduğu sadakalar ve hayır işleri, o gün yazılıp kaydedilecektir. Bu vakıf, vakıf belgesinin düzenlenme anına kadar bizzat Musa Paşa'nın malı, tasarrufu ve mülkü altındaydı.

Vakfedilen yerler şunlardır: Konya çevresinde, çöl eklentilerinden sayılan bölgede yer alan ve "Hacı İbrahim Arazisi" olarak bilinen bütün topraklar. Bu topraklar, doğuda Alamdâr köyü sınırlarına, kuzeyde Germizen köyü civarına, batıda Baslar Namki'ye ve doğu tarafında ise ana yola kadar ulaşmaktadır. Tüm sınırları, hakları, ekleri ve bağlantılarıyla birlikte zaviyenin menfaatine vakfedilmiştir.

Yine vakfedilen yerler: Konya yakınında bulunan Hacı Yunus köyünden bir tarla. Bu tarla doğuda Çatlı Bukden üzerinden geçen ana yol ile, güneyde Küçük Burud Katlı Çukur ile, batıda Okuz Namki ve Sarı Taşan ile, kuzeyde ise Şeyh Sadr Hanrı ve Edrih Yolu ile sınırlıdır. Vakıf senedinin düzenlenmesine kadar tüm haklarıyla Musa Paşa'nın mülkü ve tasarrufu altındaydı.

Ayrıca, Konya şehrinde bulunan ve "Köprü Yanı" diye bilinen mevkideki tüm tarla da vakfedilmiştir. Bu yerler güneyde akıp geçen Yifi Birmak nehriyle, doğuda ana yolla, kuzeyde Nuka Sidi Malika'ya komşu arazilerle ve batıda yine bir ana yolla çevrilidir.

Buna ek olarak: Konya'nın merkezine yakın olan bir köyde, Camiçevresinde bulunan bir tarla da vakfedilmiştir. Bu tarla güneyde ana yol ile, doğuda ana yol ile, kuzeyde Baki Yirmak nehriyle, batıda ise Saring sınırlarıyla çevrilidir.

Son olarak: Konya'ya bağlı arazilerden biri olan Derak Köprüsü civarındaki tarla da vakıf kapsamına alınmıştır. Burası güneyde Baki Yirmak nehri, doğuda Kurt

Yolu, kuzeyde Sarı Yakup ve Kâfi Sınırı ile Şeyh Oyeh'e komşu topraklar ve batıda ana yol ile çevrilidir.

Tüm sınırlarıyla birlikte, vakfedilen yerler şunlardır: Konya yakınlarında bulunan Dirdekâr Ak Ayhos Ak Köprü mevkiisindeki tüm tarla. Bu arazi güneyde Kuri Nehri ile, doğuda Dirdekâr Köprüsü civarındaki ana yolla, batıda yine ana yol ile, kuzeyde ise Yukarı İrmik ve sınır çizgileriyle çevrilidir.

Yine vakfedilen yerlerden biri, Yağlı mevkiisinde bulunan bir tarladır. Doğudan Ağa Tolu yolu ile, oradan Kuri Nehri'ne kadar devam eder. Kuzeyde Kadı Petri ve Eshablı köyü sınırlarına, batıda Mizan Ma bölgesinin kenarına ve kısmen Caşenköprü Berdeci'ye ulaşır. Bu bölgede ayrıca tanınan Abraj Gerindki malikânesi yer almakta olup, Gök Baba Türbesi'ne kadar ana yolla bağlantılıdır. Bütün bu sınırlar açıkça belirlenmiş ve net bir şekilde vakıf malına katılmıştır.

Ayrıca, vakfedilen yerler arasında, Konya çöl bölgesine bağlı olan ve "Balık ve Viran" adıyla bilinen köyün tamamı bulunmaktadır. Bu köy, doğuda Küçük Sefer El Eber köyünün sınırlarıyla, doğudan yine Akviran köyü hudutlarıyla, kuzeyde Serlay köyüyle ve kuzeybatıda Kızılca Mahmud köyünün sınırlarıyla, batıda ise Elken Buki köyü ile çevrilidir. Bütün bu topraklar, yolları, hakları, ekleri ve bağlantılarıyla birlikte vakıf malı olarak tahsis edilmiştir.

Bu vakıf, Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmak, O'nun azabından ve kıyamet günündeki sorgudan kaçmak niyetiyle ve Allah'ın "Kıyamet gününde, insan sadakasının gölgesinde olur; o gün Allah'ın gölgesinden başka gölge yoktur" buyruğuna ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) haber verdiği hakikate dayanarak tesis edilmiştir. Vakıf, Seyyidü's-Şuyûh (Şeyhlerin Efendisi) tarafından inşa edilen zaviyeye tahsis edilmiştir. Allah, onların nurlarını korusun ve kabirlerini nurlandırın.

Vakfeden kimse Allah onun hayrını kabul buyursun şu şartları koymuştur:

Söz konusu vakıfların mahsullerinden, arazi bizzat elde tutulduktan, bakımı ve imarı sağlandıktan ya da muteber bir rehin durumunda tutulduktan sonra, elde edilen gelirden öncelikle gelen misafirlerin ihtiyaçları karşılanacaktır. Geriye kalan gelir ise, vakfeden kişi hayatta olduğu müddetçe yine zaviyenin harcamalarına sarf edilecektir.

Vakfeden kimsenin vefatından sonra, yönetim ve tasarruf hakkı en salih olan evlatlarına, onların çocuklarına, nesilden nesile, soydan soya, kuşaktan kuşağa geçecek ve bu düzen sonsuza dek devam edecektir.

Şayet –Allah korusun– vakfedenin nesli tamamen tükenirse, bu vakıf Allah rızası için mümin fakirlere tahsis edilecek, onların ihtiyaçlarına sarf edilecektir.

Aynı zamanda Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Kim vakıf şartını işittikten sonra değiştirirse, onun vebali değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz Allah her şeyi işiten ve bilendir."

Vakfedenin mükâfatı Allah'ın katındadır. Kim bu vakfı değiştirmeye, bozmaya veya başka bir yere çevirmeye kalkışır, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun.

Bu şartlar ve hükümler üzerine şahitler huzurunda bu vakfiye düzenlenmiş ve vakfedenin ikrarı alınmıştır.

Bu işlemler, Hicret-i Nebviyye'nin 844. yılı Muharrem ayının başlarında gerçekleşmiştir.

Şahitlik edenler şunlardır:

- Hacı Muhammed bin Şeyh Ahmed
- İsa bin İsmail
- Yakub bin Muhammed
- Eyyûb bin Osman
- Tavus bin Yusuf Fakih
- Halil bin İsmail
- Muhammed bin Halil
- Ömer bin Şemseddin
- Hamza bin Ali Fakih
- Hamza bin Karsah Ali
- Hacı bin Mürid ve diğer hazır bulunanlar.

3.1.16.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, geleneksel biçimde Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamakta, ardından dünya hayatının geçiciliği ve ahiret yurdunun kalıcılığı vurgulanmaktadır. Allah'a şükür, beyan kabiliyetinin lütfu ve tevhid inancı

vurgulanmış, ardından Hz. Muhammed'in peygamberlerin sonuncusu olduğu belirtilmiştir. Dünya hayatının fani oluşu ve ahiret yurdunun kalıcılığı bilinci çerçevesinde, Musa Paşa bin Akza Sidi'nin Resulullah'ın "ölümden sonra sevabı devam eden ameller"e dair hadisine istinaden vakıf kurduğu ifade edilmiştir. Bu giriş bölümü, vakfiyeye güçlü bir dini meşruiyet kazandırır.

Vakfeden Kişi ve Niyeti

Vakfiyeyi düzenleyen kişi Musa Paşa bin Akza Sidi'dir. Şeyhlerin ve tarikat ehlinin önderlerinden biri olarak anılan Musa Paşa, Allah'ın rızasını kazanmak ve ahiret yurdu için azık edinmek amacıyla kendi malı olan mülkleri vakfetmiştir. Vakfın, malın bizzat Musa Paşa'nın mülkiyetinde bulunduğu sırada düzenlendiği özellikle vurgulanmıştır. Niyeti tamamen Allah rızası için sadaka-i câriye bırakmaktır.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Sınırlar

Vakfa konu olan mülkler ayrıntılı biçimde listelenmiş ve her bir arazi parselinin sınırları detaylıca tarif edilmiştir. Vakfedilen mülkler şunlardır:

- Konya muhafazası altında bulunan Konya çölündeki tarlalar (Yakub Ambarı'ndan başlayıp Ebramık köyleri, Ak Yar, Selni yolu, Hasan Göl, Eşti Larnamki, Hasra Kabikadi, Kırk Beykar, Tenise, Cak Melik köyü, Larendi şehri yolu gibi coğrafi sınırlarla çevrelenmiştir).
- Hacı İbrahim Arazisi (doğuda Alamdâr köyü, kuzeyde Germizen köyü, batıda Baslar Namki, doğuda ana yol ile sınırlı).
- Hacı Yunus köyünden bir tarla (doğuda Çatlı Bukden yolu, güneyde Küçük Burud Katlı Çukur, batıda Okuz Namki ve Sarı Taşan, kuzeyde Şeyh Sadr Hanrı ve Edrih yolu ile çevrili).
- Konya şehrinde "Köprü Yanı" mevkiisindeki tarla (güneyde Yifi Birmak nehri, doğuda ana yol, kuzeyde Nuka Sidi Malika arazisi, batıda ana yol).
- Konya merkezine yakın Camiçevresindeki bir tarla (güney ve doğuda ana yol, kuzeyde Baki Yirmak nehri, batıda Saring sınırı).

- Derak Köprüsü civarındaki tarla (güneyde Baki Yirmak nehri, doğuda Kurt Yolu, kuzeyde Sarı Yakup, Kâfi sınırı, Şeyh Oyeh arazileri ve batıda ana yol).
- Dirdekâr Ak Ayhos Ak Köprü mevkisindeki tarla (güneyde Kuri Nehri, doğuda Dirdekâr Köprüsü civarı ana yolu, batıda ana yol, kuzeyde Yukarı İrmik).
- Yağlı mevkisindeki bir tarla (doğuda Ağa Tolu yolu, Kuri Nehri, kuzeyde Kadı Petri ve Eshablı köyü, batıda Mizan Ma ve Caşenköprü Berdeci bölgeleri).
- "Balık ve Viran" köyünün tamamı (doğuda Küçük Sefer El Eber ve Akviran köyleri, kuzeyde Serlay ve Kızılca Mahmud köyleri, batıda Elken Buki köyü ile çevrili).

Vakfin Amacı ve Gelirlerin Kullanımı

Vakfin öncelikli amacı, Musa Paşa tarafından inşa edilen zaviyenin bakımı ve işleyişidir.

- Gelen misafirlerin ihtiyaçlarının karşılanması,
- Zaviyenin bakım ve imarı,

Arazi ürünlerinden elde edilen gelirlerin zaviyeye tahsisi gibi amaçlara hizmet edecektir.

Yönetim ve Miras Sistemi

Vakfin yönetimi Musa Paşa'nın sağlığında bizzat kendisindedir. Vefatından sonra, salih evlatlarına ve onların soyundan gelen erkek çocuklara geçecektir. Eğer vakfedenin soyu kesilirse, vakfin gelirleri mümin fakirlere tahsis edilecektir. Bu, vakfin sadece maddi değil, manevi bir devamlılık hedeflediğini gösterir.

Şer'i ve Hukuki Geçerlilik

Vakfiye, şer'î hükümler çerçevesinde düzenlenmiştir ve ilgili şer'î otoriteler huzurunda ikrar edilmiştir. Belge kapsamında vakıf mülkleriyle ilgili olarak kesin hükümler getirilmiştir. Buna göre, vakfedilen taşınmazlar hiçbir surette satılamaz, rehin edilemez, devredilemez ve özel mülkiyete geçirilemez. Vakfin belirlenen

şartlarına aykırı davrananlar, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrayacaklardır. Ayrıca, Allah Teâlâ'nın "Kim vakıf şartını işittikten sonra değiştirirse, onun vebali değiştirenlerin üzerinedir" buyruğuna atıf yapılarak, vakıf şartlarının korunmasının dini bir yükümlülük olduğu açıkça vurgulanmıştır.

Tarihlendirme ve Şahitler

Vakfiye, Hicri 844 yılı Muharrem ayının başlarında düzenlenmiştir. Şahitler arasında dönemin fakihleri, şeyhleri ve itibarlı şahıslar bulunmaktadır. Şahitlik edenler şunlardır:

- Hacı Muhammed bin Şeyh Ahmed
- İsa bin İsmail
- Yakub bin Muhammed
- Eyyûb bin Osman
- Tavus bin Yusuf Fakih
- Halil bin İsmail
- Muhammed bin Halil
- Ömer bin Şemseddin
- Hamza bin Ali Fakih
- Hamza bin Karsah Ali
- Hacı bin Mürid ve diğer hazır bulunanlar.

3.1.17. İlyas Efendi bin Musa Emre

3.1.17.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.17.2. Vakıf Yapıları

Vakfiye ile aynı isimde bir zaviyenin olduğunu kaynaklar dile getirmektedir.

Yaylacık köyünde olduğu söylenen Şeyh İlyas zaviyesi günümüze ulaşamamıştır.³⁴³

3.1.17.3. Vakfiye Metni

Belge 17. İlyas Efendi bin Musa Emre Vakfiyesi³⁴⁴

³⁴³ Şafakçı, **Belviran...**, s. 75.

³⁴⁴ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 582-1/0250/0175

الحمد لله الشافع نعمة الشايح رحمة الشامخ رفعة الذي شهدت بتوحيده نعمه الظاهرة والباطنة ونطقت بتمجيده وعظمته الباهرة والكامنة أوضح برسله مناهج سبيله وأنزل من آياته ما فيه مصالح الدنيا والآخرة والصلوات الزاكيات الناميات على مقتن قوانين الشرع ومبين مناهج الأصل والفرع محمد سيّد الأنام وشفيع يوم القيام صلى الله عليه وعلى آله الكرام وأصحابه العظام وسلّم تسليمًا كثيرًا إلى يوم الحساب والقيام أما بعد فإنّ الدنيا موطن غرور لا موضع سرور و مدار بوار لا دار قرار نعيمها باطل زائل ومقيمها ضيف راحل والفائز من جعلها زادًا لمعاده وأنفقها لادخار زاده والوقف حسنة يتجدد فوائدها في حالتي البقاء والفناء وطوري الحياة والممات على ما قال سيد المرسلين وإمام المتقين صلى الله عليه وعلى آله الطيبين إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا عن ثلاث صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له ولما وفق الله تعالى السلطان الأعظم والخاقان المعظم مالك أئمة الملوك العالم ناصر الغزاة والموحدين قاهر البغاة والمتمردين عضد الإسلام والمسلمين نصير الحق بالبراهين صاحب الخيرات والحسنات المولى على الطاعات والمبرات ظلّ الله على العالمين ملجأ الصلحاء والعالمين السلطان إبراهيم ابن الأمير الكبير المرحوم المغفور له محمد بن الأمير السعيد الشهيد علاء الدين القرمانى زاد الله توفيقه وسهل إلى الخيرات طريقه حتى علم أنّ ما أكله الإنسان فقد أفناه وما لبسه فقد أبلاه وما تصدّق به فقد أبقاه فوقف وحبس وسبل وتصدّق على الجامع الذي بناه بباطن قونية المحروسة داخل درب سوق الخيل المستغني عن التحديد لشهرته بانتسابه إليه وإنّ ظله جميع الطاحونة الدائرة على ثلث مدارات الشهيرة بطاحونة رجب الكائنة بظاهر قونية بوادي مرام المحدودة بحديقة ولد شيرين وحديقة الحاج يحيى وحديقة الترك والمسبل وجميع اثني عشر حانوتًا متصلًا بالجامع المزبور من الجانب الغربي والشمالي وشرط الواقف خلد الله سلطانه وأوضح على العالمين برهانه أن يصرف ما حصّل من ريع الأوقاف أولاً إلى عمارة المسجد والأوقاف ثم ما حصّل من العمارة بجعل عشرة أسهم فيعطى سهمان منه للخطيب العالم بشرائط الإمامة يخطب الناس في كل جمعة ويؤمهم وخمسة أسهم منه لخمسة نفر من الحفاظ المجوّدين بكلام الله العزيز الملازمين في جمعة إلى الجامع و سهمان للمؤذنين العالمين بالأوقاف وقِيم واحدٍ يقيم المسجد ويخدم فيه على السوية بينهم وسهم واحد للمتقي كائنًا من كان حقًا لسعيه وأجرًا لعمله وشرط الواقف أيضًا دولة أن يقرأ الخطيب والحفاظ في كلّ جمعة بعد الدور المتعارف ختمة كاملة ويهدون ثوابه له دام ظلّه وفوّض أمر التولية والنظر فيه إلى الشاب الأعزّ الأجد المتقبّل المقبول الحسيب والنسيب حواجه باشا ابن حاجي المشتهر بولد حاجي أمير وبعده لأولاده وأولاد أولاده نسلاً بعد نسل وقرناً بعد قرن ما تعاقبوا وتناسلوا فإن لم يبق من نسله أحد يكون أمر التولية مفوضاً إلى من هو حاكم بمدينة قونية وفوّض أيضًا أعانه الله إلى المتقي كائنًا من كان توزيع الحصّة المعنيّة لخمسة نفر من الحفاظ المذكورين بقدر مراتبهم واستحقاقهم وفقاً صحيحاً شرعياً وحسباً صريحاً مرعياً بحيث لا يُباع ولا يُوهب ولا يُورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين فمن بدّله بعدما سمعه فإنما اثمه على الذين يبدّلونه إنّ الله سميع عليم وبجميع ذلك وقّع الأشهاد والتحرير في غرة شهر ذي الحجة الحرام من شهور سنة تاريخه ثمان وأربعين وثمانمائة هجرية.

شهود الحال

شهد بذلك مقرب الحضرة العالية سرور آغا بن عبد الله علي عبد

شهد بما حرر من الأمير المعظم سرور آغا بن عبد الله.....

شهد بما رُبر من يوسف آغا بن عبد الله الحادق

شهد بما كُتب من محرر الكتاب يوسف بن المرحوم اوسي حلي

شهد بما حرر منه وقُرر محمود حلي بن

شهد مضمون المكنون حصي باشا بن علاء الدين باشا

شهد مضمون المروي شيخ محمود حلي بن سليمان علي عنهما

شهد بما حرر منه ورُبر آغا بن عيدان

شهد بما كتبه منه إياد آغا بن عبد الله

أبو	مولانا دولمان بن إبراهيم فقيه	أمير بن محمود	محي الدين بن خواجه
بكر بن يوسف	حاجي حمرة بن أحمد	حاجي أمير بن حاجي إبراهيم	وغيره

3.1.17.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, yeri yaratan, havadaki kuşları rızıklandıran Allah'a mahsustur. Salât ve selam, seçilmiş olan Efendimiz Hz. Muhammed'e, onun ailesine ve ashabının üzerine olsun. Bundan sonra, dünya geçicidir ve nefisler kötülüğü emreder. Dünyanın nimeti, çabucak kaybolan bir gölge gibidir. Onun sakinleri ise bir misafir gibi, nereye gideceği belli olmayan bir yolcudur. Akıllı kişi, dünyayı arkasına atar ki, zamanın kötü sonuçlarından emin olsun. Yüce değerleri biriktirmek, ona fayda sağlar ve nefsinin arzularına galip gelir. O, öyle bir ağaç diker ki, kıyamet günü sahibine meyvesini gösterir. Ölümle etkisi kesilmez, tıpkı hayattayken meyvesinin kesilmediği gibi. Resullerin efendisi ve günahkârların şefaathçisi (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Âdemoğlu öldüğünde, amel defteri kapanır. Ancak üç şey müstesna: Kendisinden faydalanan ilim, kendisine dua eden salih evlat ve devam eden sadaka”.³⁴⁵

Fakihlerin övüncü, şeyhlerin iftihar kaynağı, Şeyh İlyas Efendi bin Musa O, Babil ve İran halkının köylerinden olan Yıldırımçık'a bağlı Aşvarlar köyünde inşa ettiği zaviyeyi vakfetti. Bu, Allah'ın rızasını kazanmak için yapılmış bir vakıftır. Bu işi yaparken tam bir akıl ve tasarruf yetkisine sahipti. Sonra, vakfeden kişi, kendisine ait

³⁴⁵ Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizi, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.

olan, mülkü ve tasarrufu altında bulunan her şeyi vakfetti, bağışladı, ebedileştirdi ve bu vakfı resmi bir şekilde kaydettirdi. Bu vakıf, başkalarının haklarıyla ilişkisi olmayan, tamamen kendisine ait olan ve şer'i açıdan geçerli olan mülklerini kapsamaktadır. Bu mülkler, elli dönüm arazi ve on parçaya ayrılmış çeşitli arazilerden oluşmaktadır. Bazıları tarıma elverişliken, bazıları otlak olarak bırakılmıştır. Bu araziler şunlardır:

Sıdık Dükü: Kible tarafından Bil Alanı, doğudan Duzan Cal, kuzeyden dağ ile sınırlıdır.

Sazak, Domluca ve Kızıl Kayadibi: Kible tarafından Kara Köy Dükü, doğudan Şelice ve mezarlık ile sınırlıdır.

Erklice: Kible tarafından Kayalık Dükü, doğudan dağ, kuzeyden Samsayır, batıdan Mehr Beki Kılçın Dükü ile sınırlıdır.

Lerntluca ve Kohunaki: Kible tarafından Tazayır, doğudan Kızıra Ulca Deresi, kuzeyden Cudar Yaylası, batıdan Kara Gömek Damı ile sınırlıdır.

Kafir Ağalı: Kible tarafından Delikli Kaya, üç taraftan dağ ve Raa Darı Özü ile sınırlıdır.

Yarkı Kaya: Kible tarafından Yarkı Kaya, doğudan Dükü Zaviyesi, kuzeyden Deş Bikar, batıdan Dert Yeri ile sınırlıdır.

Küçük Cabir ve Ulu Cabir: Kible tarafından Belke Yeri, doğudan Haş Bikar, kuzeyden Hud Beki, batıdan Ekirca El Göğü ile sınırlıdır.

Kuş Yeli ve Vahip Bikarı: Kible tarafından Sufi İshak Göğü Dükü, doğudan Dert Yeri, kuzeyden Ulu Cabir, batıdan Ark Kolu ile sınırlıdır.

Aşık Kuyrucay: Kible tarafından Kel Bavsun Mezhal, doğudan dağ ile sınırlıdır.

Gökseki: Kible tarafından Kara Bikar, doğudan Ark Koy, kuzeyden Her Sada Cesi, batıdan Kliklusen ile sınırlıdır.

Bayıcı ve Alı Siksi: Kible tarafından Yazbikar Deresi, doğudan mezarlık, kuzeyden Sufi İshak Dükü, batıdan Kara Bika Ayağı ile sınırlıdır.

Bu araziler, tüm sınırları, hakları, bağlantıları, ekleri, yolları ve bağlantılı unsurlarıyla birlikte vakfa dahildir. Her bir arazi, kendisine ait tüm haklarla birlikte vakfa dahildir. Bu vakıf, zaviyenin masrafları için kullanılacaktır. Zaviyenin çatısının tamiri, yıkılan yerlerin onarımı, harap olan kısımların yenilenmesi, odun temini, yolcular ve zaviyede kalanlar için gerekli olan malzemelerin sağlanması ve Allah'ın verdiği rızıklarla yemek dağıtılması gibi hizmetler için harcanacaktır. Bu, Allah'a yakınlaşmak ve O'nun mükâfatına ulaşmak amacıyla yapılmıştır. O gün, herkes yaptığı iyilikleri hazır bulacaktır.

Vakfeden kişi, vakfın gelirini, yönetimini ve hizmetlerini hayatta olduğu sürece kendisi üstlenecektir. Ölümünden sonra ise bu görev, salih oğullarına ve onların çocuklarına nesilden nesle aktarılacaktır. Eğer onların nesli tükenirse -Allah korusun- bu vakıf, Müslüman fakirler ve bir olan Allah'a inanan salih kardeşler üzerine vakfedilecektir. Gelirin beşte biri, zaviyenin masrafları, gelenler ve gidenler ile diğer müminler için harcanacaktır.

Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inanan hiç kimse, bu vakfı değiştirmez veya şartlarını bozamaz. Kim bu vakfı veya şartlarını değiştirirse, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun. Vakfeden kişinin ecri Allah'a aittir. Şüphesiz Allah, muhsinlerin (iyilik yapanların) ecrini asla zayi etmez. Bu belge, Hicri 845 yılının Zilhicce ayının sonlarında düzenlenmiş ve kaydedilmiştir.

Şahitler: Habib bin Yahya, Şeyh Ali İslam, Hacı Yusuf bin Kamç Beli, Amir Han bin Halil, Halil bin Mustafa Fakih, Cuhi Musa bin Muhsin, Hoca Ali bin Yahya, Yusuf bin Zekeriya Fakih, Hüseyin bin Abdullah, Musa bin Bahşiş ve diğerleri.

3.1.17.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, geleneksel biçimde Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamakta, ardından dünya hayatının geçiciliği ve ahiret yurdunun kalıcılığı vurgulanmaktadır. Nefsin arzularının tehlikesi ve dünyanın aldattıcılığı anlatılırken, Resulullah'ın "ölümden sonra sevabı devam eden ameller"e dair hadisine yer verilmiş,

vakıf kurumunun bu hadisteki “sadaka-i câriye” tanımına doğrudan uyduğu ifade edilmiştir. Bu kısım, vakfiyeye güçlü bir dini meşruiyet kazandırır.

Vakfeden Kişi ve Niyeti

Vakfiyeyi düzenleyen kişi, Şeyh İlyas Efendi bin Musa’dır. Fakihlerin ve şeyhlerin övünç kaynağı olarak tanıtılan vakfeden, Babil ve İran halkının yaşadığı Yıldırımçık’a bağlı Aşvarlar köyünde bir zaviye inşa etmiş ve bunu vakfetmiştir. Niyeti tamamen Allah’ın rızasını kazanmak ve sevap elde etmektir. Şeyh İlyas’ın bu işlemi yaparken tam tasarruf hakkına ve akli ehliyete sahip olduğunun belirtilmesi, vakfın şer’î geçerliliğini vurgulamak açısından önemlidir.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Sınırlar

Vakfa konu olan mülkler oldukça detaylı biçimde listelenmiş ve her bir arazi parseli, yönleriyle birlikte sınır komşuları belirtilerek tanımlanmıştır. Bu araziler toplamda elli dönümdür ve on iki ayrı parçadan oluşur. Arazilerin bir kısmı tarıma elverişli, bir kısmı ise otlaktır. Sınırlarla birlikte verilen adlar (örneğin Sıdık Dükü, Gökseki, Aşık Kuyrucay) o dönemin coğrafyasını anlamamız açısından önemli birer belgesel değere sahiptir. Her arazinin, tüm hakları, bağlantıları, yolları, ekleri ve sınırlarıyla birlikte vakfa dahil olduğu özellikle vurgulanmıştır. Bu, hem vakfın kapsamını genişletmekte hem de gelecekte doğabilecek anlaşmazlıkların önünü almaktadır.

Vakfın Amacı ve Gelirlerin Kullanımı

Vakfın öncelikli amacı, Şeyh İlyas’ın inşa ettiği zaviyenin bakımı ve işleyiştir.

- Zaviyenin çatısının tamiri,
- Harap olan kısımların onarımı,
- Odun temini,
- Yolcular ve zaviyede kalanların ihtiyaçları,
- Yemek dağıtımı gibi amaçlarla kullanılacaktır.

Ayrıca, gelirlerin beşte biri, hem zaviyenin genel masrafları hem de gelen-giden müminler için ayrılmıştır. Bu hem sosyal hizmet hem de dini dayanışma unsurlarını aynı anda içinde barındıran bir vakıf yapısını ortaya koyar.

Yönetim ve Miras Sistemi

Vakfın yönetimi, vakfeden hayatta olduğu sürece bizzat kendisindedir. Vefatından sonra ise bu görev, salih oğullarına ve onların neslinden gelen erkek çocuklara geçecektir. Eğer vakfedenin soyu kesilirse, bu vakıf Müslüman fakirler ve Allah’a inanan salih kimseler üzerine tahsis edilecektir. Bu, vakfın sadece maddi değil, aynı zamanda manevi bir devamlılık hedeflediğini gösterir.

Şer’i ve Hukuki Geçerlilik

Vakfiye, şer’î hükümlere uygun olarak düzenlenmiş olup, hukuki geçerliliği ilgili kadı tarafından onaylanmıştır. Vakıfla ilgili olarak şu kesin hükümler belirlenmiştir:

- Vakfedilen mülkler satılamaz, rehin edilemez, devredilemez ve özel mülkiyete geçirilemez.
- Kıyamete kadar vakfın aslı korunacaktır.
- Vakfın hükümlerini değiştirmeye çalışanlar lanetlenmiş olup, Allah’ın, meleklerin ve insanların bedduasına uğrayacaktır.
- Vakfın şartlarına uymayan kadılar kıyamet günü hesap verecektir.

Tarihlendirme ve Şahitler

Belge, Hicri 845 yılının Zilhicce ayının sonlarında düzenlenmiştir. Tanıklar arasında fakihler, şeyhler ve toplumsal itibarı yüksek kişilere yer verilmiştir. Şu kişiler şahit olarak metinde geçmektedir:

- Habib bin Yahya
- Şeyh Ali İslam
- Hacı Yusuf bin Kamç Beli
- Amir Han bin Halil
- Halil bin Mustafa Fakih
- Cuhi Musa bin Muhsin
- Hoca Ali bin Yahya
- Yusuf bin Zekeriya Fakih
- Hüseyin bin Abdullah
- Musa bin Bahşiş (v.d.)

3.1.18. İbrahim Bey bin Mehmed Bey

3.1.1.81. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.18.2. Vakıf Yapıları

Şerafettin Cami

Konya şehir merkezinde, Hükümet Konağı'nın kuzeyinde konumlanan ve Osmanlı dönemine ait önemli yapılar arasında yer alan Şerefeddin Camii'nin ne zaman inşa edildiğine dair kesin bilgi bulunmamaktadır. Yapının ilk inşasının Selçuklu dönemine uzandığı düşünülmekle birlikte bu konuda da net bir veri mevcut değildir. Caminin mevcut vakfiyesi 11-20 Şaban 1046 / 8-17 Ocak 1637 tarihlidir. Ancak bu tarihin yapının inşasının tamamlandığı dönem olup olmadığı da kesinleşmemiştir.³⁴⁶

Fotoğraf 3. 10. Şerafettin Cami Dıştan Görünüm

İbrahim Hakkı Konyalı'ya göre cami bu tarihten yaklaşık 25-30 yıl kadar önce inşa edilmiş olabilir. Cami, halk arasında "Arızkâde" lakabıyla tanınan Eymen oğlu Mehmed Çavuş tarafından yaptırılmıştır.³⁴⁷ Mehmed Çavuş, caminin personel giderleri ve bakım onarımı için 260 bin akçe ayırmış; ancak bu vakıf resmî olarak

³⁴⁶ Ali Baş ve Bayram Ürekli, "Konya Şerefeddin (Şerafeddin) Camii", **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S.13, 1999, s. 204.

³⁴⁷ Konyalı, **a.g.e.**, s. 510.

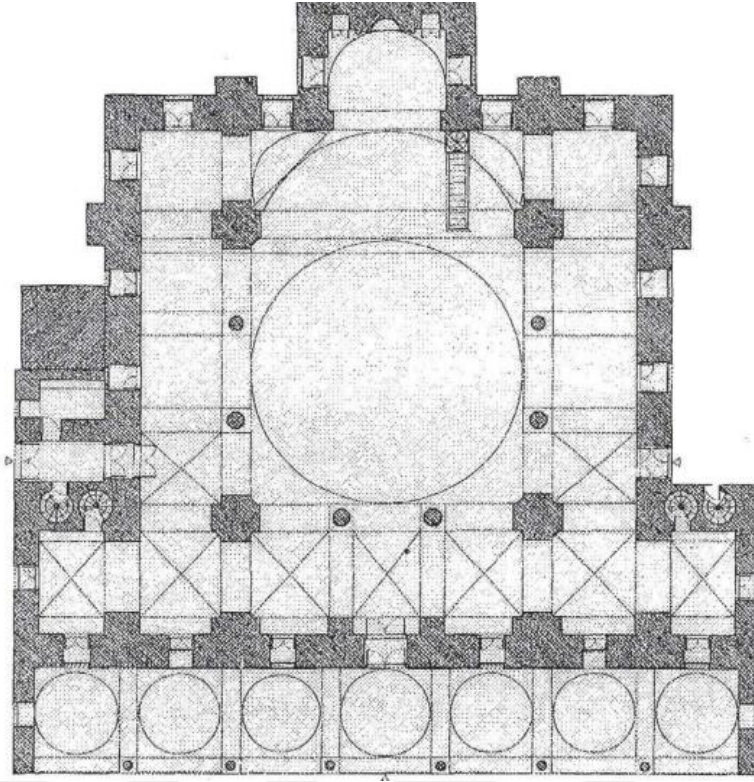
kayda geçmeden önce vefat etmiştir. Mirasçısı Memi Çavuş, bu meblağın 170 bin akçesini kullanarak caminin çevresinde çeşitli dükkân, oda ve ahırların yer aldığı bir han inşa ettirmiş, ancak bu projeyi tamamlayamadan o da hayatını kaybetmiştir. Ardından oğlu Mustafa, elinde kalan 90 bin akçeyi toplayarak 1046/1637 yılında bir vakfiye düzenlemiştir³⁴⁸. Vakfiyede Memi Bey'in adı "Arızkâde" olarak anılmakta, ayrıca dedesi Mehmed Çavuş'un camiye yıkık durumdayken kendi imkânlarıyla yeniden yaptırdığı ifade edilmektedir. Bu veriler doğrultusunda Konyalı, caminin büyük olasılıkla 1590-1615 yılları arasında inşa edilmiş olabileceğini öne sürer.³⁴⁹ Camiye ilişkin olarak 1-10 Receb 1088 / 30 Ağustos - 8 Eylül 1677 tarihli belgelerde, yapının Arızkâde Mehmed Çavuş tarafından inşa edildiği açıkça ifade edilmiştir.³⁵⁰ Ayrıca bir başka belgede caminin güney kısmında Arızkâde Mehmed Çavuş'un defnedildiği belirtilmektedir. Buna karşın, 19. yüzyıla ait bazı kayıtlarda caminin inşasının Memi Bey tarafından gerçekleştirildiği iddia edilmektedir. Ancak bu farklı görüşlere rağmen 1677 tarihli belgenin yapıya dair en erken ve güvenilir bilgi olduğu kanaati ağır basmaktadır. Caminin bulunduğu alan, tarihî şehir dokusu içinde ticari hayatla iç içe konumlanmıştır. 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarına ait fotoğraflardan caminin çevresinin bir külliye veya yapı topluluğu görünümünde olduğu anlaşılmaktadır. Caminin kuzeyinde Karamanoğulları döneminden kalma Mahkeme Hamamı, Osmanlı döneminden ise Ali Efendi Muallimhanesi günümüze kadar ulaşabilmiştir.³⁵¹ Ayrıca mihrabın bulunduğu çıkıntının güney duvarına bitişik konumda yer alan Selçuklu dönemine ait Şerefeddin Türbesi, caminin batısındaki şadırvan, Ziyaiye Medresesi ve Kanuni Bedesteni gibi yapılar da bu bütünlük içinde yer almakta ve tarihsel sürekliliği göstermektedir. Ne var ki bu yapılardan bir kısmı zamanla çeşitli nedenlerle ortadan kaldırılmıştır. Mimari açıdan bakıldığında Şerefeddin Camii, Osmanlı cami mimarisinde sıkça uygulanan merkezi kubbeli plan düzenine sahiptir. Yapının ana kubbesi güney yönündeki yarım kubbe ile genişletilmiş olup, bu plan tipi Osmanlı klasik dönem camilerinin karakteristik özelliklerinden biridir.

³⁴⁸ Baş vd., "Konya Şerefeddin...", s. 204.

³⁴⁹ Konyalı, a.g.e., s. 510.

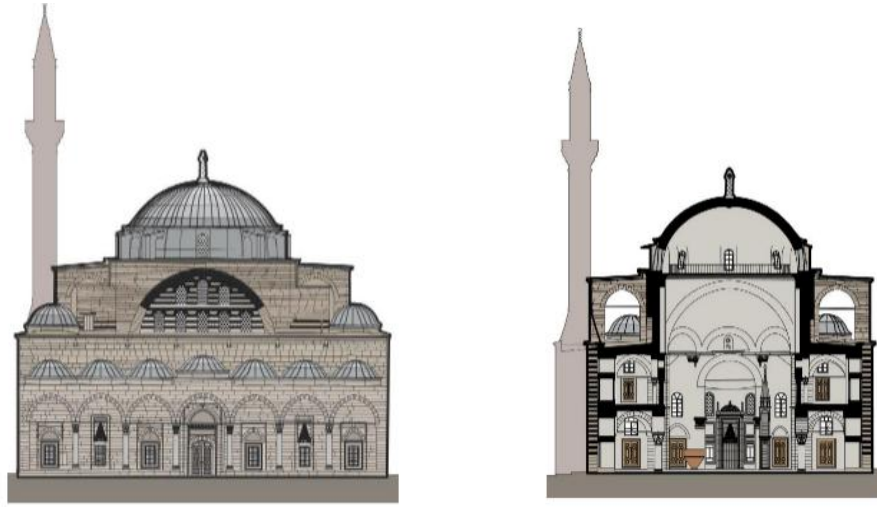
³⁵⁰ Baş vd., "Konya Şerefeddin...", s. 204.

³⁵¹ Konyalı, a.g.e., s. 510.

Çizim 3. 2: Şerafeddin Cami Planı (Baş, 1999, s. 237)

Yapının mimarisinde, Osmanlı döneminin merkezi kubbeli cami plan tipolojisi esas alınmış, güneyde yer alan yarım kubbe, merkezi kubbenin bir uzantısı olarak yapı bütünlüğüne katkı sağlamıştır. Mihrabın dışa taşkın formu, yapının kible yönünü vurgularken, kuzeyde yedi bölümlü son cemaat yeri, caminin giriş aksını belirler. Batı cephesinde dört sıra pencere düzenlemesi göze çarpar. En alttaki dikdörtgen pencereler yekpare taş çerçevelidir. Onların üstündeki küçük dikdörtgen pencereler, tuğla kemer açıklıkları içerisinde yer alır. Üçüncü sıradakiler biraz daha büyük ve taş çerçeveli; en üstte yer alan sivri kemerli, alçı içlikli tepe pencereleri ise daha küçüktür. Son cemaat yeri ile harim arasında seviye farkı vardır. Ahşap camekânlı, kırma çatılı bölümler, yan girişe eşlik eder. Güney cephedeki payanda ve kemer, kubbe yükünü zemine aktarır. Duvar örgüsü kesme taş, tuğla ve çini parçalarından oluşan almaşık düzendedir. Serpiştirilen çinilerde çoğunlukla turkuaz ve patlıcan moru tonları görülür. Ayrıca, geometrik motiflerle süslü çini panolar yer almaktadır.

Çizim 3. 3: Şerafeddin Cami Kuzey Cephesi ve B-B Kesiti (Baş, 1999, s. 237)

Kubbe kasmağında yer alan perde duvarlar, pencere açıklıklarıyla hareketlendirilmiştir. Güney cephede, mihrap çıkıntısı farklı örgü sistemiyle ayrışır. Çıkıntıya bitişik Selçuklu dönemi türbe, 1924'te yıkılmış, ardından duvar örgüsünde işçilik farkı oluşmuştur. Güney duvarındaki "Şerafeddin Camii Şerifi 1046" ibaresi türbe yıkıldıktan sonra kazınmıştır.³⁵² Doğu cephesi, kesme taş malzeme ile diğer cephelerden farklı örgü gösterir. Bu cephede de dilatasyon izleri, farklı dönem yapılaşmasını işaret eder. Pencere aralarında teknik ve üslup farkı vardır. Son cemaat yeriyle minare kaidesi arasındaki bölüm aynı dönemde yapılmış izlenimi verir. Minarenin günümüzdeki hâli II. Meşrutiyet öncesine dayandırılrsa da kesin tarih bilinmemektedir.³⁵³

³⁵² Baş vd., "Konya Şerafeddin...", s. 205.

³⁵³ a.g.m., s. 206.

Fotoğraf 3. 11: Şerafettin Cami Harim Kısım

Kaynak: <https://tarihgezisi.com/camiler/serafeddin-camii-konya/>

Kuzeydeki son cemaat yeri altı sütun ve sivri kemerlerle şekillenmiş, üzeri yedi bölüme ayrılmıştır. Orta kemer, cümle kapısına işaret edecek şekilde biraz daha yüksek tutulmuştur. Sütun başlıkları mukarnaslı ve Türk üçgenlidir. Mermer sütunlarda kabartma süslemeler, metal bilezikler yer alır. Harimin kuzey duvarı profilli konsollarla hareketlendirilmiştir. Son cemaat yerinin her bölümünde pencere düzeni farklılık gösterir; mukarnas kavsaralı olanlar eski mihrabiye düzeninin pencerelere dönüştürülmüş şeklidir. Cümle kapısı, kesme taş çerçeve ve kabartma süslemelerle sade ama etkileyici biçimde düzenlenmiştir. Kapı kemerinde besmele ve ayet kuşağı ile rumi ve palmet motifleri yer alır. Kapının iç yüzeyinde, 1881 tarihli tamir kitabesi ve Mahbub Efendi'nin imzası bulunmaktadır.

Fotoğraf 3. 12: Şerafettin Kitabesi

Kaynak: <https://tarihgezisi.com/camiler/serafeddin-camii-konya/>

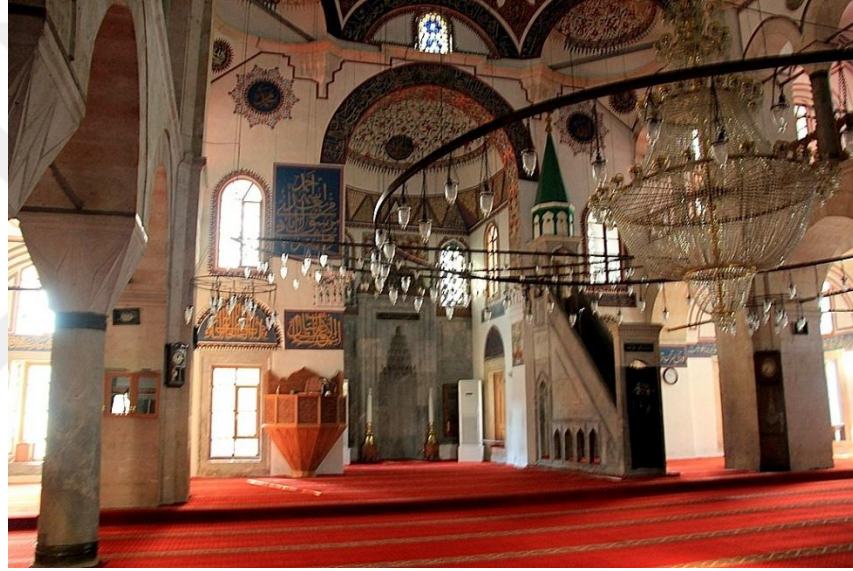
Kitabenin Türkçesi:

Bu camii şerifin ta'miri, bu beldenin (Konya'nın) ahalilerinden hayır sahiblerinin ve eşrafının himmeti ile 1299 yılında vaki olmuştur. Onu yazan el- fakir Mehmed el-Mahbub bin Mustafa Reşid el-arif bi Hamdi Zade Allah ona ve anne ve babasına af ve merhamet etsin.³⁵⁴

Harim mekânı, dört fil ayağına oturtulmuş merkezi kubbe ile örtülmüştür. Kubbe geçişlerinde pandantifler kullanılmıştır. Fil ayakları arasında küçük kemer açıklıkları vardır. Mermer sütunlar Türk üçgenli başlıklarla bezenmiştir. Galeri katına geçiş, kuzey ve batı duvarlarındaki merdivenlerle sağlanır. Mahfilin örtüsü çapraz tonoz ve kubbelerden oluşur. Kadınlar mahfilinde ajurlu, geometrik süslemeli mermer plakalar yer alır. Yan cephe pencereleri dikdörtgen ve basık kemerli olarak iki sıra hâlinindedir. Mihrap çıkıntısında üst üste dizili ikişer pencere mevcuttur. Harimin kuzey duvarındaki payandalar, sivri kemerlerle birbirine bağlanarak büyük nişler oluşturmuştur. Kemerlerin tümü profilli konsollara oturtulmuştur. Kubbe eteğinde sekiz pencere; güneydeki yarım kubbeye tromplarla geçiş sağlanır. Mukarnaslı

³⁵⁴ a.g.m., s. 208-209.

konsollarla başlayan tromplar, ikinci geçiş unsuru olan üçgenlerle tamamlanır. Mihrabın üstünde ters-düz üçgenlerin oluşturduğu kalem işi süslemeler görülür. Mihrabın iç nişi mukarnas kavsaralıdır; püskül ve rozet motifleri ile taçlanmıştır. Mermer minber sade işçilikli olup, köşk kısmı konik külahla örtülüdür. Ahşap müezzin mahfili kuzeybatı köşededir. Kalem işi süslemeler yıldız motifli geometrik alanlarla zenginleştirilmiştir. Motiflerde kıvrık dallar, rumi ve rozetler öne çıkar. Tüm bu süslemeler Hamdizade Mehmed Mahbub Efendi'ye aittir ve 1881 tamiratıyla ilişkilidir.³⁵⁵ Ancak 1980'lerde yapılan müdahale başarısız olmuş, orijinal kalem işler zarar görmüştür.

Fotoğraf 3. 13: Şerafettin Cami Harim Kısım

Kaynak: <https://tarihgezisi.com/camiler/serafeddin-camii-konya/>

Yapının doğu ve batı cephelerinde, alt sıra pencerelerin üst kısmında, mavi zemin üzerine kırmızı konturlarla çevrelenmiş altın yaldızlı hat yazıları kuşak biçiminde yer almaktadır. Mihrap çıkıntısındaki pencere alınlıklarında ve çıkıntının hemen sağ ve solundaki pencerelerde ise sülüs hatla yazılmış kitabeler bulunmaktadır. Üst örtüde yer alan tüm kemer yüzeylerinde de yazı süslemeleri mevcuttur ve bu yazıların renk, biçim ve karakteristik özellikleri beden duvarlarındakilerle uyumludur. Ana kubbenin geçiş elemanları olan pandantiflerin iç kısmında dairesel formda yazılar yer almakta; köşelerde ise bitkisel motiflerle süslenmiş damla formu süsleme öğeleri dikkat çekmektedir. Kadınlar mahfilinin altında kalan düz tavanlı bölümlerin ortasına

³⁵⁵ a.g.m., s. 211.

yerleştirilmiş kare panolar da çeşitli bezemelerle süslenmiştir. Kadınlar mahfili ile müezzin mahfilinin ön kısımları ahşap korkuluklarla çevrilmiştir.

Caminin minaresi doğu cephesinde yer almakta olup, kaidesi ve gövdesi tamamen kesme taştan inşa edilmiştir. Günümüzde mevcut olan bu minarenin 1876 sonrası dönemde yapıldığı tahmin edilmekle birlikte, kesin bir tarihlere yapılamamaktadır. Bazı kaynaklarda II. Meşrutiyet'ten önceye ait olabileceği öne sürülmektedir. Yapının Selçuklu dönemine ait ilk minaresiyle, H.1264/M.1847 ve H.1290/M.1873 tarihlerinde yıkıldığı kaydedilen minareler hakkında net bilgilere ulaşılamamaktadır. Ancak 23 Safer 1089 / 18 Nisan 1678 tarihli bir belgede, camide yapılacak tamiratlarla ilgili bilgi veren mütevellî vekilleri Mehmed Beşe ibn el-Hac Hüseyin ve nazır el-Hac Mustafa ibn el-Hac Veled'in ifadesine göre, minarenin "*aşağı şerefesi altında kible ile batı arasında üç zira*" açıklaması, yapının orijinal minaresinin iki şerefeli olduğuna işaret etmektedir.³⁵⁶

Bugün görülen ve doğudaki yan girişin güneyinde konumlanan minare, kaidesiyle beden duvarının saçak hizasına kadar yükselmekte ve duvarla bütünleşik bir görünüme sahiptir. Pabuç kısmından sonra başlayan çokgen gövde, profilli süslemelerle bezeli şerife altına sahiptir. Minare külahı ise geç dönem Osmanlı mimarisine özgü biçimde düzenlenmiştir. Doğudaki girişin güney duvarında yer alan yuvarlak kemerli bir kapıdan, beşik tonozla örtülü bir mekâna geçilir; bu alanın kuzey duvarında yer alan başka bir kapı ise minareye çıkışı sağlayan merdivene açılmaktadır. Söz konusu merdiven, kuzey-güney doğrultusunda düzenlenmiş dikdörtgen planlı bir odaya çıkmaktadır. Bu odanın güneyindeki kapı, minareye ulaşımı sağlar. Üst katta ise benzer planlı başka bir oda yer almaktadır. Bu mekânların işlevi kesin olarak bilinmemekle birlikte, cami hizmetlilerine ait odalar olduğu düşünülmektedir.

³⁵⁶ Baş vd., "**Konya Şerefeddin...**", s. 212.

3.1.18.3. Vakfiye Metni

Belge 18. İbrahim Bey bin Mehmed Bey Vakfiyesi³⁵⁷

الحمد لله الشافع نعمة الشايخ رحمة الشامخ رفعةً الذي شهدت بتوحيده نعمة الظاهرة والباطنة ونطقت
 بتمجيده وعظمته الباهرة والكامنة أوضح برسله مناهج سبيله وأنزل من آياته ما فيه مصالح الدنيا والآخرة
 والصلوات الزاكيات الناميات على مقنن قوانين الشرع ومبين مناهج الأصل والفرع محمد سيد الأنام وشفيع يوم
 القيام صلى الله عليه وعلى آله الكرام وأصحابه العظام وسلم تسليمًا كثيرًا إلى يوم الحساب والقيام أما بعد فإن الدنيا
 موطن غرور لا موضع سرور و مدار بوار لا دار قرار نعيمها باطل زائل ومقيمها ضيف راحل والفائز من
 جعلها زادًا لمعاده وأنفقها لادخار زاده والوقف حسنة يتجدد فوائدها في حالتي البقاء والفناء وطوري الحياة
 والممات على ما قال سيد المرسلين وإمام المتقين صلى الله عليه وعلى آله الطيبين إذا مات ابن آدم انقطع عمله
 إلا عن ثلاث صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له ولما وفق الله تعالى السلطان الأعظم والخاقان

³⁵⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 587/0112/0138. Ayrıca H.923 tarihli Osmanlı Dönemi vakfiyesi de mevcuttur.

المعظم مالك أعتة الملوك العالم ناصر الغزاة والموحدين قاهر البغاة والمتمردين عضد الإسلام والمسلمين نصير الحق بالبراهين صاحب الخيرات والحسنات المولع على الطاعات والمبررات ظلُّ الله على العالمين ملجأ الصلحاء والعالمين السلطان إبراهيم ابن الأمير الكبير المرحوم المغفور له محمد بن الأمير السعيد الشهيد علاء الدين القرماني زاد الله توفيقه و سهّل إلى الخيرات طريقه حتى عِلِمَ أنَّ ما أكله الإنسان فقد أفناه وما لبسه فقد أبلاه وما تصدَّق به فقد أبقاه فوقف وحبس وسبل وتصدَّق على الجامع الذي بناه بباطن قونية المحروسة داخل درب سوق الخيل المستغني عن التحديد لشهرته بانتسابه إليه وإنَّ ظله جميع الطاحونة الدائرة على ثلث مدارات الشهيرة بطاحونة رجب الكائنة بظاهر قونية بوادي مرام المحدودة بحديقة ولد شيرين وحديقة الحاج يحيى وحديقة الترك والمسبل وجميع اثني عشر حانوتًا متصلًا بالجامع المزبور من الجانب الغربي والشمالي وشرط الواقف خلدَ الله سلطانه وأوضح على العالمين برهانه أن يصرف ما حُصِّل من ريع الأوقاف أولًا إلى عمارة المسجد والأوقاف ثم ما حُصِّل من العمارة بجعل عشرة أسهم فيعطى سهمان منه للخطيب العالم بشرائط الإمامة يخطب الناس في كل جمعة ويؤمُّهم وخمسة أسهم منه لخمسة نفرٍ من الحفاظ المجودين بكلام الله العزيز الملازمين في جمعة إلى الجامع و سهمان للمؤذنين العالمين بالأوقاف وقيم واحدٍ يقيم المسجد ويخدم فيه على السوية بينهم وسهم واحد للمتقي كائنًا من كان حقًا لسعيه وأجرًا لعمله وشرط الواقف أيضًا دولة أن يقرأ الخطيب والحفاظ في كل جمعة بعد الدور المتعارف ختمة كاملة ويهدون ثوابه له دام ظلُّه وفوض أمر التولية والنظر فيه إلى الشاب الأعزَّ الأجد المتقبَّل المقبول الحسيب والنسيب حواجه باشا ابن حاجي المشتهر بولد حاجي أمير وبعده لأولاده وأولاد أولاده نسلاً بعد نسل وقرناً بعد قرن ما تعاقبوا وتناسلوا فإن لم يبقَ من نسله أحدٌ يكون أمر التولية مفوضاً إلى من هو حاكم بمدينة قونية وفوض أيضاً أعانه الله إلى المتقي كائنًا من كان توزيع الحصّة المعنوية لخمسة نفرٍ من الحفاظ المذكورين بقدر مراتبهم واستحقاقهم وفقاً صحيحاً شرعياً وحسباً صريحاً مرعياً بحيث لا يُباع ولا يُوهب ولا يُورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين فمن بدّله بعدما سمعه فإنما اثمه على الذين يبدّلونه إنَّ الله سميع عليم وجميع ذلك وقّع الأشهاد والتحرير في غرة شهر ذي الحجة الحرام من شهور سنة تاريخه ثمان وأربعين وثمانمائة هجرية.

شهود الحال

شهد بذلك مقرب الحضرة العالية سرور آغا بن عبد الله علي عبد

شهد بما حرّر من الأمير المعظم سرور آغا بن عبد الله.....

شهد بما زُبر من يوسف آغا بن عبد الله الحادق

شهد بما كُتب من محرر الكتاب يوسف بن المرحوم اوسي حليبي

شهد بما حرّر منه وقُرّر محمود حليبي بن

شهد مضمون المكنون حصي باشا بن علاء الدين باشا

شهد مضمون المروي شيخ محمود حلبى بن سليمان علي عنهما

شهد بما حرر منه وزير آغا بن عيدان

شهد بما كتبه منه إيداد آغا بن عبد الله

أبو	مولىنا دولمان بن إبراهيم فقيه	أمير بن محمود	محي الدين بن خواجه
بكر بن يوسف	حاجي أمير بن حاجي إبراهيم	حاجي حمرة بن أحمد	وغيره

3.1.18.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, tevhidine, azametine ve yüceliğine Zahiri ve batınî nimetlerinin şahitlik ettiği, Resülleriyle dinini anlatan, kullarının dünya ve ahiretine fayda verecek ayetleri indiren Allah tealaya aittir. Salat ve selam şeriatın kanunlarını oluşturan, Asıl ve ferî meselelerin yollarını açıklayan, mahlukatın efendisi, kıyamet gününde şefa'at eden Muhammed (sav) üzerine ve âl ve ashabın üzerine olsun.

Dünya aldanma yeridir. Mutluluk yeri değildir. Sürekli kalınacak bir yer değildir. Nimetleri batıl olup yok olacaktır. Orada yaşayan misafirdir. Dünyayı ahiretine azık edip ahireti kazanmak için harcayan kurtulur. Vakıf faydası bu dünya ve ahirette görülen güzel bir ameldir. Efendimizin de dediği gibi “İnsan oğlu öldüğü zaman üç şey hariç ameli kesilir: sadaka-i cariye, mefaat görülen ilim ve dua eden salih evlat.

Allah Teala, büyük sultan, ulu hakan, savaşıllara yardım eden, isyankarları kahreden, İslamın ve müslümanların yardımcısı, delillerle hakkın yardımcısı, hayır ve hasenat sahibi iyik ve taate aşırı düşkün, Allah'ın (arşının) gölgesi, alim ve salihlerin sığınağı emir şehit Alaaddin Karamânî'nin oğlu rahmetli Muhammed'in oğlu Sultan İbrahim - Allah onun muvaffakiyetini arttırsın ve ona hayırları kolaylaştırsın-muvaffak kılınca bildi ki insan yediğini tüketmiştir, giydiğini eskitmiştir. Sadaka verdiğini (ahireti için) bırakmıştır.

Dolayısıyla kendisine ait olduğu çok meşhur olduğu için sınırlarını belirtmeye gerek duyulmayan Konya'nın içinde at pazarının oradaki yaptırdığı Camiye sebil edip vakfetmiştir. Ayrıca “Recep değirmeni” diye meşhur, Konya'nın dışında Meram vadisinde bulunan, “veledi şirin” bahçesine, hacı Yahya'nın bahçesine ve türkün

bahçesine sınır, üç sırtık üzerinde dönen değirmenin hepsini, zikri geçen Camiye kuzey ve batı tarafından bitişik on iki dükkanı vakfetmiştir.

Vakfeden -Allah onun saltanatını daim etsin- vakfın gelirini ilk başta mescidin ve vakfın tamirine harcanmasını şart koşmuştur. Daha sonra kalan on paya bölünür ve iki pay, imamet şartlarını bilen, her Cuma insanlara hutbe verip namaz kılviran imama verilir, beş pay her Cuma Camiye gelen, kuranı kerimi güzel okuyan beş hafıza verilir, iki pay vakıfları bilen müezzinlere ve Caminin işlerini gören bir kişiye aralarında eşit birşekilde verilir, bir pay ise amelinin karşılığı olarak kim olursa olsun müttaki birine verilir. Ve yine hatip ve hafızların her Cuma maruf olan devirden sonra tam bir hatim okuyup sevabını kendisine göndermelerini şart koşmuştur.

Vakfın müteveli ve bakım işlerini, kıymetli, değerli, aziz genç adam, “Hacının oğlu” diye meşhur olmuş, Hacı’nın oğlu hoca paşa’ya bırakmıştır. Ondan sonra nesilden nesle asırdan asra soyu devam ettiği müddetçe onun evlatlarına bırakmıştır. Neslinden kimse kalmazsa müteveli işi Konya’ya hükmedene verilir.

Ayrıca o beş hafıza ayrılan miktarı mertebe ve makamlarına göre dağıtma işini, kim olursa olsun müfülük vazifesindeki kişiye bırakmıştır. İş bu vakıf sarıh ve sahihtir. Kurallarına uygundur. kıyamete kadar Satılmaz, hibe edilmez, miras olmaz, kim ki işittikten sonra bunu değiştirirse günahı değiştirenlerin üzerindedir. Bütün bu dediklerimiz Zilhicce ayının ilk günlerinde hicri 848 yılında yazılmış ve şahit tutulmuştur.

Burada yazılıp denilenlere ali cebblarının yakınlarından Abdullah’ın oğlu Surur ağa, ...Abdullahın oğlu Surur Ağa, Abdullah’ın oğlu Yusuf ağa, kitabın yazarı merhum Üveys halebi’nin oğlu..... Yusuf,.... Mahmut Halebi şahitlik etmiştir. İçindekilerin mezmununa Alaaddin paşanın oğlu hasan paşa şahitlik etmiştir. M Rivayet edilene Süleymanın oğlu Şeyh Mahmud Halebi şahitlik etmiştir. Yazılana îdan oğlu ... ağa şahitlik etmiştir. Yazılana Abdullah oğlu İbad ağa şahitlik etmiştir. Hocanın oğlu Muhyiddin Mahmud oğlu Emir İbrahim oğlu mevlana dolman Yusuf oğlu Ebu bekir hacı İbrahim oğlu Hacı Emir Ahmet oğlu Hacı Hamza ve diğerleri.

3.1.18.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, tevhidine, azametine ve yüceliğine, zahirî ve batınî nimetlerin şahitlik ettiği Allah Teâlâ'ya hamd edilerek başlamaktadır. Allah'ın resulleri aracılığıyla dinini anlattığı ve kullarına dünya ile ahirette faydalı olacak ayetleri indirdiği belirtilmektedir. Ardından salât ve selam, şeriatın hükümlerini açıklayan, mahlukatın efendisi ve kıyamet günü şefa'at edecek olan Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem), onun âline ve ashabına gönderilmektedir.

Vakfeden Kişi ve Niyeti

Vakfiyeyi düzenleyen kişi, büyük sultan, ulu hakan, İslam'ın ve Müslümanların yardımcısı, alim ve salihlerin sığınağı Emir Şehit Alaaddin Karamanî'nin oğlu rahmetli Muhammed'in oğlu Sultan İbrahim'dir. (Allah onun muvaffakiyetini arttırsın.) İbrahim Bey, dünya malının geçici olduğunu, yenenin tükendiğini, giyilenin eskidiğini, ancak sadakanın baki kaldığını bilerek Konya şehrinde, at pazarı yakınında yaptırdığı Camiyi Allah rızası için sebil etmiş ve vakfetmiştir.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Sınırlar

Vakfedilen mülkler şunlardır:

- Konya'nın içinde, at pazarı civarında bulunan Cami,
- Konya dışında, Meram Vadisi'nde yer alan ve "Recep Değirmeni" diye meşhur olan, veledi Şirin bahçesine, Hacı Yahya'nın bahçesine ve Türk'ün bahçesine komşu, üç sıruk üzerinde dönen değirmenin tamamı,
- Camiye kuzey ve batı tarafından bitişik on iki dükkân.

Vakfedilen tüm bu mülklerin sınırlarının halk arasında meşhur olduğu ve bu nedenle detaylı tarifi gerekmediği belirtilmiştir.

Vakfın Amacı ve Gelirlerin Kullanımı

Vakfeden kişi, vakfın gelirinin öncelikle Caminin ve vakıf mülklerinin tamerine harcanmasını şart koşmuştur. Artan gelir ise on paya bölünecek ve şu şekilde dağıtılacaktır:

- İki pay: İmamlık şartlarını taşıyan ve her Cuma hutbe irad eden, namaz kılviran imama,

- Beş pay: Her Cuma Camiye gelip güzel kıraat ile Kur'an okuyan beş hafıza,
- İki pay: Vakıf işleriyle ilgilenen müezzinler ve Caminin işlerini gören bir görevli arasında eşit şekilde,
- Bir pay: Amelinin karşılığı olarak takva sahibi bir kişiye.

Ayrıca her Cuma günü, hatip ve hafızların tam bir hatim yaparak sevabını vakfedenin ruhuna hediye etmeleri şart koşulmuştur.

Yönetim ve Miras Sistemi

Vakfın mütevelliliği ve bakımı, “Hacının oğlu” diye meşhur olan Hoca Paşa’ya bırakılmıştır. Hoca Paşa’nın soyundan nesil devam ettiği sürece mütevellilik nesilden nesile geçecektir. Eğer nesli tükenirse, mütevellilik tayini Konya’yı idare eden yetkiliye bırakılacaktır. Beş hafızın alacağı miktarın mertebelerine göre dağıtılması ise, kim olursa olsun müftülük görevini yürüten kişiye bırakılmıştır.

Şer’i ve Hukuki Geçerlilik

İş bu vakıf, sahih ve şer’î hükümler çerçevesinde, kıyamete kadar geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir. Vakıf satılamaz, hibe edilemez, miras bırakılamaz ve özel mülkiyete geçirilemez. Kim bu şartları işittikten sonra değiştirirse, günahı değiştiren kimsenin üzerinde olacaktır.

Tarihlendirme ve Şahitler

Vakfiye, Hicrî 848 yılı Zilhicce ayının ilk günlerinde yazılmış ve aşağıdaki şahısların huzurunda tescil edilmiştir:

- Abdullah’ın oğlu Surur Ağa,
- Abdullah’ın oğlu Yusuf Ağa,
- Merhum Üveys Halebi’nin oğlu Yusuf,
- Mahmud Halebi,
- Alaaddin Paşa’nın oğlu Hasan Paşa,
- Süleyman’ın oğlu Şeyh Mahmud Halebi,
- İdan oğlu ... Ağa,
- Abdullah oğlu İbad Ağa,

- Hoca'nın oğlu Muhyiddin,
- Mahmud oğlu Emir,
- İbrahim oğlu Mevlana Dolman,
- Yusuf oğlu Ebu Bekir
- Hacı İbrahim oğlu Hacı Emir,
- Ahmet oğlu Hacı Hamza ve diğer hazır bulunanlar.

3.1.19. Ahmed Bey bin Hüseyin

3.1.19.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

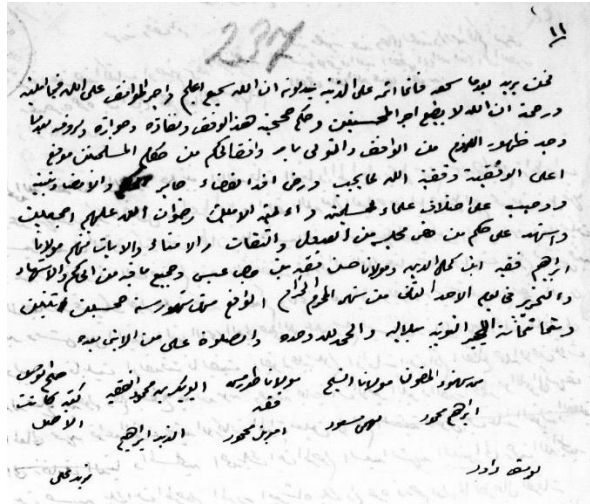
3.1.19.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede mimari bir yapı hakkında bilgiye yer verilmemiştir.

3.1.19.3. Vakfiye Metni

Belge 19. Ahmed Bey bin Hüseyin Vakfiyesi³⁵⁸

³⁵⁸ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 02176/-/-

Belge 20. Ahmed Bey bin Hüseyin Vakfiyesi³⁵⁹

الحمد لله حق حمده والصلاة على نبيه أما بعد فإن الدنيا دار المزارع.... ربحها سموم وسرورها هموم شرايها سراب وعمرانها خراب كثيرها قليل وصداها طويل ما ارتضى بالله تعالى العبادة..... جعلها لهم.... من ينال منها يسيرا حصدا في الآخرة كثيرا ومن اطمئن بها خسر ومن رغب عنها ظفر لا ركن إلا بعد سرورا ولا يسكن إلا غرورا ففوز ألف فوز لمن يرزق مالا نفقة في رضى الله تعالى يمينا وشمالا وبات ليوم تشخص فيه الأبصار وتمسك بقوله على كلمة ما عندكم ينفد وما عند الله باق وبقوله به سيد شفيع يوم فخر الورى خير ومشى على الثرى النبى الأمي العربي صلى الله عليه وسلم ليس من دنياك إلا ما أكلت فأفانيت أو لبست فأبليت أو تصدقت فأمضيت وبقوله عليه السلام إذا مات بن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث ولد صالح يدعو له وعلم ينتفع به بعد موته وصدة جارية.

إن الأمير الكبير والقدر الخطير مولى الموالى كهف المعالي مهد قواعد الخيرات رشيد الأركان المبرات معين الإسلام والمسلمين أحمد بك ابن المرحوم السيد الشهيد العتيق إلى رحمة الله المجيد بن حسين بك ابن المرحوم المبرور أمير شاه بك دام عمره ورحم الله لما نظر حال تصرفاته السنية وطوال بين عائد القولية والفعلية إلى زخارف الدنيا الدنية وأمعن النظر بعين الفؤاد وعلم له من اعتمد عليها فكان يعيش على ماء جار ومن يركن إليها فقد توطن على شفا جرف هار ويحقق له دار الآخرة لهي الحيوان لو كانوا يعلمون وقف وحبس وخلد وتصدق على..... طابعة الراغب خالصة لوجه الله وطلبًا لمرزاته جميع ما قد وقف من أملاكه وأحب ما كان إليها بنطق فصيح وقول صريح وقف له كانت صحيحة العقل والبدن حائزة الأمن والتصرف كاملة الأوصاف بلا للعقود الشرعية والإبرامات السمعية تقرّبًا إلى الله سبحانه وتعالى وتقديس بمجاراته وإنكاراته عليه وذلك بجميع القرية المدعوة بما بدوس مع مزرعته المسماة بما بدوس المتصلة بها الكائناتين بولاية زنجكج، من توابع فقيه المحدود

³⁵⁹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 02176/-/-

من التخوم من سقبا روق والطريق وكسركا شرقاً إلى سردابيك حص شمالاً والطريق غربياً وبجميع الطاحونة الدائرة على ثلث مدار الكائنة بظاهر مدينة المذكورة بوادي المرام المحدودة بالجبل من الطرفين قبلياً وشمالياً وبالوقف المنسوب إلى فض حرمناه شرقياً وبملك السيدي أحمد غوييا وبجملة ما للقرينتين المحدودتين وللطاحونة المذكورة كل الحدود والحقوق والتوابع واللواحق والطرائق والمرافق من الأراضي والبناء والمزرعات ومواضع الماء ومطارج الصلاب والبيوت والمساكن والمراعي والسهل والحديد والتلال والوهاد وكل وجوه لهم داخل فيهم وخارج على الوجوه والأسباب على مصالح البرية التي بناها الواقف بن حسين بك المذكور مؤيد الله منه في ظاهر المدينة المزبورة بعزة ربه قطب المشايخ والعارفين الشيخ الكبير شيخ صدر الدين الفتوي رحمة الله عليه المستغنية عن التحديد لشهرتها بمكانها تم أمر للتولية لولده من صلبه الأمير الأعظم ونظم للسيف والعلم جامع أصناف الكرم كافل مصالح الأمم المدعو سري بك طاليقان وهذا لأولاد وأولاد أولاد أولاده بطن بعد بطن ونسل بعد نسل فإن انقرضوا بحيث لم يبق منهم يكون أمر التولية في أوقاف المذكورة وقوفاً إلى دار الحاكم المدينة المسطورة وشرط الواقف أيضاً تقبل الله خيراته أن يكون سبعة أنفس من الحفاظ والقراء المجودين بلا رفوث إلى التولية المسطورة ويقرأ كل واحد منهم كل يوم جزءاً واحداً من كلام العزيز الله المجيد وسعى أرباب القرية المذكورة من الحفاظ والحاضرين وقد ضم كلام الله تعالى أن يقونوه إلى الله العزيز المجيد ويدعو الله..... تقبل خيراته ويستغفر له ولأبائه ولجميع المؤمنين عامة وشرط الواقف أيضاً أولية..... أن يجعل المتولى ما حصل من الأوقاف المسطورة سبعة أجزاء سدس بما..... أن بشرط الواقف من خرج الواقف تقبل الله جميع ذلك على يده وأزال ملكه عنه وجعله ممن تتجاوز مؤبدة فإن انهدمت القرية المزبورة بحيث لا يمكن إعادتها بكونها وقفاً على الفقراء المسلمين ومساكين الموحدين وقفاً مؤبداً مخلداً أو أن غُير لعدم انقضاء والحكام والأمير أو الولاة وغيرهم فلعنة الله والملائكة والناس أجمعين ولا يتقبل الله منصرفاً ولا عدل ولا مرضى ولا فعل وبدله من نعمته بؤساً ومن غناه فقراً ومن بصره عمياً ومن سمعه صماً والواقف المذكور يتقبل الله منه والموقف عليهم يحاكمونه يوم القيامة عند أحكم الحاكمين يوم يعرض الظالم على يديه ويقول الكافر يا ليتني كنت تراباً يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم..... إلى هذا الوقف تسديداً..... أو فساد من جهنم وسيعدها ورقة ها يوم ترونها تذهل كل مرضعة عما أرضعت وتضع كل ذات حمل حملها وترى الناس سكارى وما هم بسكارى ولكن عذاب الله شديد

فمن بدله بعدما سمعه فإنما أثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقف على الله ورحمة إن الله لا يضيع أجر المحسنين وحكم حجية هذا الوقف ونفاذه وجوازه ولزومه بعد ما وجد ظهور اللزوم من الواقف والمتولى بأمر وافق الحكم من حكام المسلمين موقع أعلى الوثيقة وفقه الله لما يحب ورضي.... القضاء جابر الحكم والأعضاء ووجب على اختلاف علماء المسلمين وأئمة الأئمة رضوان الله عليهم أجمعين، وأشهد على حكم من حضر مجلسه من العدول والثقات والأمناء والأبائ منهم مولانا إبراهيم فقيه ابن كمال الدين ومولانا حسن فقيه بن عيسى وجميع ما بد من الحكام والاشهاد والتحرير في يوم الأحد الثاني من شهر المحرم الحرام الواقع من شهور سنة وثمانمائة للهجرة النبوية..... والحمد لله وحده والصلاة على من لا نبي بعده.

من شهود المضمون إبراهيم محمود

مولانا الشيخ مهت مسعود

مولانا طورسن فقيه

أمير بن محمود

أبو بكر بن محمود الفقيه

..... ابراهيم

صحح الوقف كتبه كاتب الأصل

زيد علي

يوسف داود

3.1.19.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, gerçekten hamd edilmeye layık olan Allah'a mahsustur. Salât ve selam, O'nun peygamberine olsun. Bundan sonra, şüphesiz ki dünya sıkıntılar yurdu. Rüzgârı zehir, sevinci hüzn, içeceği serap, imarı haraptır. Çoğu az, baş ağrısı uzundur. Allah Teâlâ'ya kulluğu kabul eden kimse için Allah onu bir yol kılmıştır. Kim dünyadan az bir şey alırsa, ahirette çok şey biçer. Kim dünyaya güvenirse kaybeder, kim de ondan yüz çevirirse kazanır. Sevinçten sonra huzur yoktur, ancak aldaniş vardır. Binlerce mutluluk, Allah'ın rızasını kazanmak için malını sağa sola harcayana ve Allah'ın rızasını arayana olsun. O, gözlerin dehşetle bakakalacağı o güne hazırlanır. Allah'ın şu sözüne tutunur: 'Sizin yanınızdaki tükenir, Allah'ın yanındaki ise bakidir.'³⁶⁰ Kıyamet günü şefaatçilerin efendisi, yaratılmışların en hayırlısı ve yeryüzünde yürüyen ümmî Arap Peygamberimiz (s.a.v.)'in şu sözüne de tutunur: Dünyadan senin olan ancak yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin veya sadaka olarak verip sürdürdüğündür. Peygamberimiz (s.a.v.)'in şu sözüne de tutunur: 'Âdemoğlu öldüğü zaman, amel defteri kapanır. Ancak üç şey müstesna: Kendisine dua eden salih bir evlat, kendisinden faydalanılan ilim ve devam eden sadaka.

Büyük emir ve yüce şahsiyet, efendilerin efendisi, yüceliklerin sığınağı, hayırların temelini atan, doğruluğun direği, İslam'ın ve Müslümanların yardımcısı,

³⁶⁰ Nahl Sûresi 96. Ayet.

merhum şehid ve aziz efendi Hüseyin Bey'in oğlu, merhum Emir Şah Bey'in torunu Ahmed Bey -Allah ömrünü uzun etsin ve rahmet eylesin-. O, şanlı amellerine ve söz ile fiil arasındaki uyuma baktı, dünyanın aldatıcı süslerine gönül gözüyle dikkatle baktı ve ona güvenenlerin akıcı bir su üzerinde yaşadığını, ona dayananların ise uçurumun kenarında yerleştiğini anladı. Ahiret yurdunun gerçekten hayatın ta kendisi olduğunu, eğer bilselerdi, insanların bunu anlayacağını kavradı. Allah'a yakınlaşmak için, sırf Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla, mülklerinden sevdiği ve değer verdiği her şeyi vakfetti, bağışladı, ebedileştirdi ve sadaka olarak verdi. Bu vakıf, açık bir ifade ve net bir sözle gerçekleştirildi. Vakfeden kişi, aklen ve bedenen sağlıklı, güvenilir ve tam bir tasarruf yetkisine sahip olup, şer'i sözleşmelere ve hukuki bağlayıcılığa uygun olarak bu vakfı gerçekleştirdi. Bu, Allah'a yakınlaşmak ve O'nun rızasını kazanmak için yapılmıştır. Allah, onun bu amellerini kabul etsin ve onu mübarek kılsın.

Bu vakıf, Zencik³⁶¹ vilayetinde bulunan ve 'Mabedos' olarak adlandırılan köy ile ona bağlı 'Mabedos' adlı çiftliği kapsamaktadır. Bu köy, Fakih bölgesinin sınırları içinde yer alır ve sınırları şöyledir: güneyde Sufba Ruk, doğuda Kaserka³⁶², kuzeyde Serdabik Hisar ve batıda bir yol. Ayrıca, adı geçen şehrin dışında, Vadi'l-Meram'da bulunan ve dağ ile iki taraftan (güney ve kuzey) sınırlanan, doğuda vakfa ait bir alan ve Seyyid Ahmed Guya'nın mülkü ile çevrili olan bir değirmen de bu vakfa dahildir.

Bu iki köy ve değirmen, tüm sınırları, hakları, bağlıları, ekleri, yolları ve bağlantıları ile; araziler, binalar, tarlalar, su kaynakları, taşlık alanlar, evler, meskenler, otlaklar, düzlükler, demir madenleri, tepeler, vadiler ve her türlü iç ve dış unsurları kapsamaktadır. Bu vakıf, vakfeden kişi olan Hüseyin Bey'in oğlu tarafından, şehrin dışında inşa edilen ve Allah'ın izniyle meşhur olan, büyük şeyh ve ariflerin kutbu Şeyh Sadreddin Konevî (Allah ona rahmet eylesin) tarafından bilinen bir yerde kurulmuştur. Bu vakfın yönetimi, şeyhin öz oğlu olan büyük emir, ilim ve kılıç sahibi, cömertliğiyle tanınan ve milletlerin menfaatlerini gözetten Sırı Bey Talıkân'a verilmiştir. Bu vakıf, onun çocuklarına, torunlarına ve nesilden nesle aktarılacaktır. Eğer onların soyu tükenirse, vakfın yönetimi, belirtilen şehrin kadısının evine kadar devam edecektir.

³⁶¹ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

³⁶² Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

Vakfeden kişinin bir diğer şartı da -Allah hayırlarını kabul etsin- yedi hafız ve güzel okuyucunun, belirtilen vakıf yönetimine bağlı olarak görev yapmasıdır. Her biri her gün Yüce Allah'ın kelamından bir cüz okumalıdır. köyün ileri gelenleri, hafızlar ve hazır bulunanlar, Allah'ın kelamını okuyarak Yüce ve Aziz Allah'a yönelmeli ve O'na dua etmelidir... Allah, vakfeden kişinin hayırlarını kabul etsin, onu ve atalarını bağışlasın... ve tüm müminleri genel olarak bağışlasın. Vakfeden kişinin bir diğer şartı da... vakıf yöneticisinin, belirtilen vakıflardan elde edilen geliri yedi parçaya bölmesi ve altıda birini... vakfeden kişinin şartına uygun olarak harcamasıdır. Allah, vakfeden kişinin bu amellerini kabul etsin ve onun mülkiyetini ortadan kaldırarak, ebediyen bağışlananlardan kılsın. Eğer belirtilen köy yıkılır ve yeniden inşa edilemezse, bu vakıf, Müslüman fakirler ve bir olan Allah'a inanan muhtaçlar üzerine ebedi ve kalıcı bir vakıf olacaktır. Eğer bu şartlar değiştirilirse, hükümdarlar, yöneticiler veya diğer kişiler Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lanetine uğrasın. Allah, onların amellerini kabul etmesin, onları refahtan mahrum etsin, zenginliklerini fakirliğe, gözlerini körlüğe, kulaklarını sağırılığa çevirsin. Vakfeden kişi -Allah ondan razı olsun- ve vakfedilenler, kıyamet günü en adil hüküm verenin huzurunda hesap soracaklardır. O gün zalim ellerini ısıracak ve kâfir 'Keşke toprak olsaydım!'³⁶³ diyecek. O gün mal da evlat da fayda vermeyecek, ancak Allah'a selim bir kalple gelenler kurtulacaktır... Bu vakfın doğru bir şekilde devam etmesi engellemek ya da bozulması durumunda cehennem azabı hazırlanmıştır. O günü gördüğünüzde her emziren anne emzirdiğini unutacak, her hamile kadın hamileliğini bırakacak ve insanları sarhoş gibi göreceksiniz, halbuki onlar sarhoş değildir. Ancak Allah'ın azabı çok şiddetlidir.

Kim bu şartları duyduktan sonra değiştirirse, günahı onu değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz Allah, her şeyi işiten ve bilendir. Vakfeden kişinin ecri Allah'a aittir... Allah, muhsinlerin (iyilik yapanların) ecrini asla zayi etmez. Bu vakfın geçerliliği, uygulanabilirliği, meşruiyeti ve bağlayıcılığı, vakfeden kişi ve yönetici tarafından gerekli şartların yerine getirilmesi ve Müslüman hâkimlerin hükmüne uygun bir şekilde belgelenmesiyle sabittir. Allah, onu sevdiği ve razı olduğu şeye yöneltsin... Adalet, hükmü tamamlar... ve üyeler... Müslüman âlimlerin ve güvenilir imamların -Allah hepsinden razı olsun- farklı görüşlerine göre bu vaciptir. Şahitlik

³⁶³ Nebe' Süresi 40. Ayet.

edenler arasında, mecliste hazır bulunan adil, güvenilir, emin ve saygın kişiler vardır. Bunlar arasında, Mevlâna İbrahim Fakih bin Kemaleddin, Mevlâna Hasan Fakih bin... İsa ve diğer hâkimler, şahitler ve belgeyi hazırlayanlar bulunmaktadır. Bu belge, Hicri 852 yılının Muharrem ayının ikinci pazar gününde düzenlenmiştir... Hamd, yalnızca Allah'a mahsustur. Salât ve selam, O'ndan sonra peygamber gelmeyecek olan Hz. Muhammed'e olsun.

Şahitler

- İbrahim Mahmut
- Mevlâna Şeyh Muhimmet Mesut
- Mevlâna Dursun Fakih
- Emir bin Mahmut
- Ebu Bekir bin Mahmut el-Fakih
- İbrahim...
- Bu vakfın kâtibi
- Zeyd Ali
- Yusuf Davut

3.1.19.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, Allah'ın yegâne övgüye layık varlık olduğu vurgusuyla başlar. O'nun ezelî ve ebedî kudreti, rızık vericiliği ve kıyamet gününün sahibi oluşu gibi sıfatlarına dikkat çekilir. Ardından Hz. Muhammed'e ve onun son peygamber oluşuna yapılan gönderme, vakfiyenin dini bağlamını güçlendirir. Bu giriş, vakıf eyleminin sadece dünyevi bir yardım değil, aynı zamanda uhrevi bir ibadet olarak algılandığını gösterir.

Vakfeden Kişi ve Mülkiyetin Geçişi

Vakfiyeyi düzenleyen kişi, Ahmed Bey, Hüseyin Bey'in oğlu ve Emir Şah Bey'in torunudur. Soy bağı, hem sosyal hem siyasal meşruiyet sağlar. Metne göre Ahmed Bey, akıl ve beden sağlığı yerinde olan, mülkü üzerinde tam tasarruf yetkisine sahip bir kişidir. Bu vurgular, vakfın şer'i geçerlilik şartlarını karşıladığını ortaya koyar.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Sınırlar

Vakfa konu olan mülkler geniş ve detaylıdır:

- Mabedos köyü³⁶⁴ ve aynı isimli çiftlik
- Vadi'l-Meram'da yer alan ve dağlarla çevrili bir değirmen

Bu mülkler; binalar, tarlalar, su kaynakları, otlaklar, yollar, taşlık alanlar, demir madenleri, meskenler, bahçeler, vadiler gibi bütün sabit ve hareketli unsurlarıyla birlikte vakfedilmiştir.

Vakıf Amacı ve Sosyal İşlevler

Vakfın temel amacı, Şeyh Sadreddin Konevî'nin adıyla bilinen bir yerde kurulan zaviyenin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Yönetim görevi, Şeyhin oğlu Sırı Bey Talikân'a, sonra da onun soyuna verilir. Eğer soyu tükenirse, yetki kadıya geçecektir.

Vakfın kullanım alanları:

- Zaviye hizmetleri
- Gelen-giden yolculara hizmet
- Her gün bir cüz Kur'an okunması
- Gelirin yediye bölünmesi, bir kısmının belirli amaçlara tahsisi

Şartların Değiştirilemezliği ve Dini Yaptırımlar

Vakfın koşulları kesin bir dille korunmuştur. Herhangi bir şekilde:

Vakfiye, şer'î hükümlere uygun olarak düzenlenmiş olup, hukuki geçerliliği ilgili kadı tarafından onaylanmıştır. Vakıfla ilgili olarak şu kesin hükümler belirlenmiştir:

- Vakfedilen mülkler satılamaz, rehin edilemez, devredilemez ve özel mülkiyete geçirilemez.
- Kıyamete kadar vakfın aslı korunacaktır.

³⁶⁴ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

- Vakfın hükümlerini değiştirmeye çalışanlar lanetlenmiş olup, Allah'ın, meleklerin ve insanların bedduasına uğrayacaktır.
- Vakfın şartlarına uymayan kadılar kıyamet günü hesap verecektir.

Tarihlendirme ve Şahitlik

Metin, Hicri 852 yılı Muharrem ayının ikinci pazarı günü düzenlenmiştir. Tanıklar arasında Mevlâna lakaplı fakihler, şeyhler ve güvenilir isimler yer almaktadır:

- Mevlâna İbrahim Fakih bin Kemaleddin
- Mevlâna Hasan Fakih bin İsa
- Ebu Bekir bin Mahmut el-Fakih
- Yusuf Davut
- Zeyd Ali (vakfın kâtibi)
- Ve diğer hâkimler

3.1.20. İbrahim Bey bin Mehmed Bey

3.1.20.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.20.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede adı geçen Taşkun Paşa zaviyesi günümüze ulaşamamıştır.³⁶⁵

³⁶⁵ Burada ismi geçce Taşkın Paşa zaviyesi günümüzde Ürgüp'ün damsa köyünde yer alan zaviye ile karıştırılmaması gerekir. Vakfiyede söz edilen yapı Konya'nın Sahra kazasında yer alır. Bkz. Mehmet Çayırdağ, "Kayseri'de XIV. ve XV. yüzyıllarda İki Emir Ailesi Emir Zaireddin Mahmud ve Emir Şeyh Çelebi", **Vakıflar Dergisi**, S. 27, s. 139, dipnot: 32. Zaviye'den söz edilen diğer yayın için ise bkz. Vedat Turgut, "Renklerin Efendileri: XIII. Yüzyıl Anadolu'sunun Tasavvuf Dünyasına Prosopografik Bir Yaklaşım", **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, S: 57, 2021, s. 63.

3.1.20.3. Vakfiye Metni

Belge 21. İbrahim Bey bin Mehmed Bey Vakfiyesi³⁶⁶

...

أما بعد هذا ما شهد على نفسه الأمير الكبير الأجل العابد الزاهد المجاهد المرباط العادل سلطان البرين وحاقان البحرين عون الله بين المؤمنين السلطان ابن السلطان إبراهيم ابن محمد علاء الدين قره ماله اعز الله أنصاره وعزه ونصره الباكين الناشرين انه وقف وحبس وسبل وخلد في زمان سلطان لها بثراره راغبا وهو يومئذ جائز الامر نافذ العصر وكامل الاوصاف اهل العقود الشرعية خالصا لوجه الله تعالى تقربا الى البلد وثق

³⁶⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2176-0/0273/0606

لمجازاته واتكالا عليه نيته خالصة ورعية صادر فيما عنده ولديه يوم تجد كل نفس ما عملت من خير محضرا وقف ما هو خالص ملكه وحقه انقلب اليه من الله عقد الواقف الصحيح والحبس الصريح وذلك جميع المزرعتين المتصلتين المدعوتين بسوندن حصار وبقرل ويران الكائنين في ولاية زنكجك حدوده ايكي بيكار لزونجه قولي والى الطريق العام الذي يذهب من ولاية سعيد ايلي قرية سقاروق والى الطريق العام الذي يذهب من طرف مدينة اين صوفي والى جركفوريران والى فويش اغير والى يراق والى حصار اغيل وجميع المذكوران حد للمزرعتين المذكورتين الأطراف الأربعة بعضها الى بعض الواقع ووقع للمنازعة بجملة الحدود والحقوق والطرايق والمرافق كلها المذكورة ام لم تذكر لو لم يسم على بناء الوجوه حسبة لله وطلبا لمرضاة بعون الله تعالى اذا مات ابن ادم انقطع عمله الا عن ثلاثة صدقة جارية وعلم ينتفع به وولد صالح صدق رسول الله لمصالح الزاوية المشهور بزاوية شيخ طاشقون رحمه الله عليه رحمة واسعة ثم شرط الواقف المذكور ان يكون المسجد والتولية والتصرف لشيخ خضر والشيخ احمد بن الشيخ طاشقون المذكور ثم اولادهما واولاد اولادهما بطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل وقرنا بعد قرن على ما يتناسلوا وتعاقبوا ربع المزرعتين للتولية والمشخة والذي للصادر ولوالده جزء القراء والمساكين والصلحاء من العالمين ولا تغيير

وقفا صحيحا شرعيا وحبسا صريحا مرعيا مؤبدا مخلدا محرما لا يباع ولا يرهن ولا يورث ولا يبذل فمن بدله الى اخره فمن سعى في تبديله وتغييره فعليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين

واجز الواقف على الله من قصد تغييره فاجعل غناه فقر والتحرير والحكم الصحيح وثبوته في غرة شعبان المعظم سنة اثني وخمسين وثمان مائة

شهود الحال

مفتي الوزراء العظام يوسف انما ابن سعد الله

ومصطفى ابن خضر

واحمد ابن إسحاق

4.1.20.4. Vakfiye Tercümesi

Daha sonra:

Bu, büyük, saygıdeğer, dindar, zahid, mücahid, hudutların hamisi, adil, kara ve denizin sultanı, müminlerin yardımcısı, Sultan İbrahim bin Muhammed Alaeddin'in kendi adına tanıklık ettiği şeydir. Allah onun zaferlerini yüceltsin ve onu üstün kılsın.

Sultan; durumu ve haleti yerindeyken bu hayrı vakfetti, hapsetti, bağışladı ve ebedileştirdi. O dönemde, emirleri geçerli, çağı etkileyen ve nitelikleri tam biriydi. Şer'i sözleşmelere uygun olarak, Allah'ın rızasını kazanmak ve O'na yaklaşmak amacıyla, samimi bir niyetle ve yalnızca Allah için bunu yaptı. Bunun için karşılık

alacağına güvenerek niyeti tamamen saf ve dürüst olup, malını ve mülkünü Allah'a adayarak, her canlının yaptığı hayrın karşılığını göreceği günde geçerli olacak şekilde, mülkiyetindeki ve hakkındaki her şeyi vakfetti. Bu, vakfedenin geçerli bir sözleşmeyle ve açık bir şekilde yaptığı bir vakıftır. Vakfettiği yerler ise şu şekildedir: İki Bikar'a sınır olan Zenck eyaletinde bulunan Sunden Hisar ve ona bitişik olan Kızıl Viran³⁶⁷ arazisi. Konumu ise Sait Eli vilayetinden başlayan yol ile Sakaruk köyüne kadar, oradan Eyn Sofi şehrine ve Çerkek Viran ve Hisar Ağıl yerine kadardır. Tüm bu saydıklarımız iki arazinin dört tarafında bulunmaktadır. Zikri geçmese bile arazi ile alakalı olan tüm hak ve ekler, sınır ve yollar vakfın dahilinde bırakılmıştır. Efendimizin “Âdem oğlu vefat ettiğinde ameli şu üç şey hariç tamamen kesilir. Onlarda: sadaka cariye, faydalı ilim ve kendisine dua eden salih evlat” sözüne uyarak Allah'ın rızasını gözetmiştir.

Vakfın maslahatları ve tüm gelir giderleri Taşkun Hoca zaviyesi diye bilinen dergâha bırakılmıştır. Daha sonra vakfeden mescit, tevliye ve tasarrufu Şeyh Hıdır'a bırakmıştır. Aynı zamanda Taşkun Hocanın oğlu olan Şeyh Ahmed'e ve evlatlarına, torunlarına ve daha sonra gelecek tüm çocuklarına bırakılmıştır. Her iki arazinin mütevellî heyeti ve şeyhlik makamı onlara aittir. Vakfedenin babasının ruhuna kuran okuması için bir kurra tahsis edilecektir. Kurra ve fakirlerin, alim ve salih zatların payları zaviyeden verilecektir. Bu vakıf şeriata uygun olarak, sahih, hapsedilmiş ve tüm şartlara uygun olarak ebedi şekilde tespit edilmiştir. Satışı, rehin olarak verilmesi ve miras bırakılması yasaktır. Değiştirilemez, kim onu değiştirmeye kalkarsa veyahut yardım ederse Allah'ın meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerinde olsun. Vakfedenin sevap ve karşılığı Allah'a aittir. Kim bu vakfı değiştirmeye kalkarsa Allah onun zenginliğini fakirliğe çevirsin. Şaban ayının başlarında hicri 852 yılında kayıt altına alınmıştır.

Şahitler

- Vezirlerin müftüsü Yusuf bin Sadullah
- Mustafa bin Hıdır
- Ahmed bin İshak

³⁶⁷ Günümüzde Meram'a bağlı Kızılören isimli bir mahalle vardır.

4.1.20.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, önceki gibi doğrudan hamd ve salâtla başlamasa da, Allah'ın rızasını kazanma, ihlas ve sadaka-i cariye anlayışı etrafında şekillenmiş derin bir dini niyeti barındırmaktadır. Vakfeden, bu hayrı "yalnızca Allah rızası için" ve "samimi niyetle" gerçekleştirmiştir.

Vakfeden Kişi ve Niyeti

Vakfiyeyi düzenleyen kişi, büyük sultan, yüce hakan, hudutların hamisi, müminlerin yardımcısı, adalet ve takva sahibi bir hükümdar olan Sultan İbrahim bin Muhammed Alaeddin'dir. (Allah onun zaferini yüceltsin, derecesini artırsın.) Sultan İbrahim, sağlığı yerindeyken, niyeti tam, iradesi serbest ve emirleri geçerli olduğu bir dönemde, yalnızca Allah'ın rızasını kazanmak maksadıyla, sahip olduğu mülkleri vakfetmiş, hapsetmiş ve ebedileştirmiştir.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Sınırlar

- Sunden Hisar: İki Bicar'a sınır olan bir arazi.
- Kızıl Viran: Sunden Hisar'a bitişik arazi.

Coğrafi sınırlar detaylı olarak belirtilmiştir:

- Sait Eli vilayetinden başlayan yol üzerinden Sakaruk köyüne,
- Oradan Eyn Sofi şehrine,
- Ardından Çerkek Viran ve Hisar Ağil mevkilerine kadar olan alan.

Vakfın Amacı ve Gelirlerin Kullanımı

- Vakfın gelir ve masrafları, Taşkun Hoca Zaviyesi olarak bilinen dergâha bırakılmıştır.
- Vakfeden, mescit, tevliye (yönetim) ve tasarruf yetkisini Şeyh Hıdır'a ve onun soyundan gelenlere (oğlu Şeyh Ahmed, torunları ve sonraki nesiller) bırakmıştır.
- Kurra tayini yapılması ve vakfedenin babasının ruhuna Kur'an okunması da şart koşulmuştur.

- Fakirler, alimler ve salih kimseler de vakfın gelirinden istifade edecek gruplar arasında sayılmıştır.

Yönetim ve Miras Sistemi

Mütevelli heyeti ve şeyhlik makamı: Şeyh Hıdır, oğlu Şeyh Ahmed ve soyundan gelenlere aittir. Vakfın yönetimi, bir aile silsilesi içinde devredilmek üzere düzenlenmiştir.

Şer'i ve Hukuki Geçerlilik

Vakıf, şer'î hükümlere uygun, sahih, ebedi ve hapsedilmiş bir vakıf olarak kurulmuştur. Satılamaz, rehin verilemez, miras bırakılamaz, hiçbir şekilde özel mülkiyete geçirilemez.

Tarihlendirme ve Şahitler

Vakfiye, Hicrî 852 yılı Şaban ayının başlarında (Miladi yaklaşık 1448) düzenlenmiş ve aşağıdaki şahıslar huzurunda tescil edilmiştir:

Vezirlerin Müftüsü Yusuf bin Sadullah

Mustafa bin Hıdır

Ahmed bin İshak

4.1.21. Ahmed bin Hüseyin Bey bin Eminşah Bey

4.1.21.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

4.1.21.2. Vakıf Yapıları

Türbe

Caminin doğu cephesine bitişik olarak inşa edilen türbe, geçmişte geniş bir mezarlığın içinde yer almaktaydı. Zamanla etrafı duvarlarla çevrilerek koruma altına alınan bu yapı, geleneksel Osmanlı türbe mimarisinden farklıdır. Üstü açık, tamamen mermerden yapılmış baldaken tarzındaki bu türbe, özgün mimarisiyle dikkat çeker. Konya'nın en çok ziyaret edilen dini ve tarihi yapılarından biridir. Türbenin bugünkü görünümünü alması, Sultan II. Abdülhamid döneminde, Konya Valisi Ferit Paşa'nın

girişimiyle gerçekleşmiştir. Kitabede belirtildiği üzere, 1899 yılında yeniden imar ve ihya edilmiştir.³⁶⁸

Fotoğraf 3. 14: Sadreddin-i Konevî Cami Giriş Kapısı

Yapının dört bir yanı, köşelere ve ara bölümlere yerleştirilmiş mermer sütunlar ve bu sütunları birleştiren kemerlerle çevrilidir. Aralarındaki boşluklar, üst kısımlarda demir korkuluklar ve alt bölümlerde ajurlu mermer şebekelerle kapatılmıştır. Mermer işçiliği, büyük bir incelikle yapılmış geometrik motiflerle bezenmiştir. Bu süslemelerde yıldızlar, çokgenler, baklava ve çarkıfelek gibi klasik İslami motifler öne çıkar. Özellikle Karatay Medresesi taç kapısında görülen “V” biçimli desenlerin benzeri burada da yer alır.

³⁶⁸ Ahmet Saim Arıtan, “Sadreddin Konevi Zaviyesi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 7, 1997, s. 304.

Fotoğraf 3. 15: Sadreddin-i Konevî Türbesi

Türbenin kuzey cephesinde, giriş kapısı bulunmaktadır. Siyah ve beyaz mermerden örülmüş kemerli girişin üstünde, Selçuklu sülüsüyle yazılmış anlamlı bir kitabe yer alır: “*Sabahın izzet ve devlete yakın, kapın hâcet sahiplerine açık olsun.*” Kitabenin zemini, bitkisel bezemelerle süslenmiş ve yazı ön plana çıkarılmıştır³⁶⁹. Girişin yanlarında bulunan panolar ve cephelerdeki diğer süslemeler, tamamen geometrik desenlerle kaplıdır. Yıldızlar, çokgenler ve iç içe geçen halkalar, düzenli bir kompozisyon oluşturur. Her biri özenle oyulmuş bu desenler, dönemin taş işçiliğini ve estetik anlayışını yansıtır. Türbenin iç kısmına, mermer bir eşikle girilir. Ortada demir parmaklıkla çevrili bir sanduka yer alır. Sanduka, sade ama zarif bir biçimde düzenlenmiştir. Baş ve ayak uçlarında kare taş başlıklar vardır. Türbenin çatısı bulunmamakta, yalnızca ahşap kirişlerle örtülmüş, üzeri kurşunla kaplanmıştır. Yapının en üst noktasında metal bir alem yer alır.,

³⁶⁹ Ahmet Yavuzylmaz, “Sadreddin Konevi Manzumesi”, **Sadreddin Konevi Araştırmaları**, 2023, s. 189.

Türbede medfun bulunan Sadreddin-i Konevî'nin 1208 yılında doğduğu, Mevlânâ'dan sekiz ay sonra, 1274 yılında vefat ettiği bilinmektedir. Kendisinin kaleme aldığı Arapça vasiyetnâmede, mezarının üstüne dam yapılmaması yönünde açık bir ifade vardır³⁷⁰. Caminin üstündeki kitabe ise, Konevî'nin adını, ailesini, türbesini ve kütüphanesini belirtmekte; yapının 1274 yılında tamamlandığını bildirmektedir. Mevlânâ'nın yakın dostu olan Sadreddin-i Konevî'ye ait bu türbenin, vasiyetine uygun olarak üstü açık biçimde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Yapının sadeliği ve mimari özgünlüğü, onun felsefi yaklaşımıyla da örtüşmektedir.

Cami

Sadreddin-i Konevî Manzumesi'nden günümüze sadece cami ve türbe ulaşabilmiştir. Caminin giriş kapısı üzerinde yer alan inşa kitabesi, bu yapı kompleksinin tarihî sürecine ışık tutar. Kitabede, büyük mutasavvıf ve âlim Sadreddin Muhammed b. İshak b. Muhammed'in kabriyle birlikte inşa edilen bu kutsal yapının, aynı zamanda ona ait vakfedilmiş kitapların yer aldığı bir kütüphaneyi de barındırdığı belirtilmektedir. 673 yılı (1274) civarında, Allah'a gönülden bağlı salih fakirler yararına inşa edildiği ifade edilir.³⁷¹

³⁷⁰ Yaşar Erdemir, "Sadreddin-i Konevi Camii ve Türbesi", **Darülmülk Konya Vefatının 750. Yılında Sadreddin-i Konevi**, S. 5, 2024, s. 47-48.

³⁷¹ Mustafa Yıldırım ve Zehra Üzüm, "Konya Sadreddin Konevi Camii Çini Mihrabı", **İstem Dergisi**, S. 15, 2010, s. 227.

Fotoğraf 3. 16: Sadreddin-i Konevî Türbesi ve Cami

Cami ve türbe 1899 yılında kapsamlı bir onarımdan geçirilmiştir. Kible yönündeki avlu giriş kapısının üst kısmında, inşa kitabesinin hemen üzerinde yer alan tamir kitabesinde, Sultan II. Abdülhamid'in emriyle ve Konya Valisi Mehmed Ferid Paşa'nın görev süresi içinde bu yapıların ihya edildiği sülüs hatla yazılmıştır. Kitabenin tarihi H.1317 (M.1899) olarak verilmiştir.³⁷²

Yapının kapalı bölümlerine giriş, kible yönündeki kapıdan yapılır. Bu kapı, minare ile mescidin arasında yer alır ve üzerinde inşa ve tamir kitabeleri bulunmaktadır. Bu alandan iki basamakla inilen iç avluda, 1985 yılına kadar bir şadırvan bulunmaktaydı. Günümüzde ise mermer bir havuz, zemin aşağı alınarak oluşturulan namazgahın bir parçası haline getirilmiştir. Başlangıçta tek katlı ve mescidin seviyesinde olan bu iç avlu, zamanla artan ihtiyaçları karşılamak amacıyla iki kata dönüştürülmüştür. Bu ikinci kata, güneybatı ve kuzeydoğu köşelerinde bulunan iki merdivenle çıkılmaktadır. Üst katın uzantısında, avlu girişinin üst kısmında, minare ile mescid arasında konumlanan bir kütüphane yer almaktadır.

³⁷² a.g.m., s. 226.

Fotoğraf 3. 17: Sadreddin-i Konevî Cami Mihrap Detay

Avlu, ortadan geçen ahşap bir Bursa kemeriyle ikiye ayrılmıştır. Kemerin köşeleri ajurlu rumi motiflerle süslenmiş, uç kısımları ise zarif mukarnaslarla bezenmiştir. Mescide batı yönünde, kapalı avlunun ortasındaki ana kapıdan girilir. Giriş kısmında son cemaat yeri, müezzin mahfili ve üzerine yerleştirilmiş kadınlar mahfili bulunur.³⁷³ Mihrap önündeki alan kubbe ile örtülüdür. Mihrabın yapısı dışarıya doğru taşkın bir şekilde düzenlenmiştir. Mihrabın üst kısmında yer alan tek çini plaka, üzerindeki mavi beyaz “Lâ ilâhe illâ hû” yazısıyla dikkat çeker. Bu plakanın üzerinde yer alan mermer parçanın, muhtemelen Ayetü’l-Kürsî’nin bir bölümünü taşıdığı düşünülmektedir.³⁷⁴

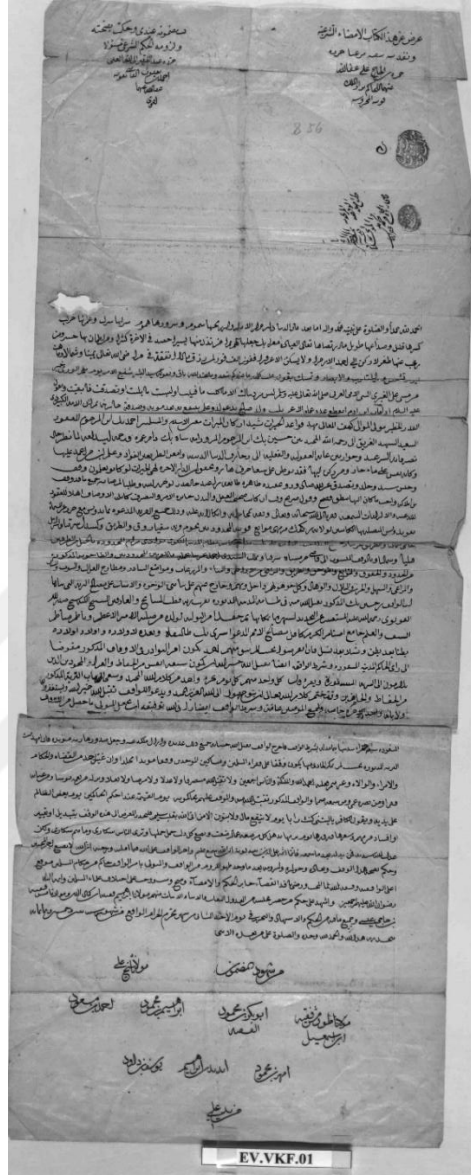
³⁷³ Hasan Özönder, “Sadrettin Konevi Ma’muresi’nin Mimari Teşekkülü”, **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, S. 4., 1989, s. 135.

³⁷⁴ Yıldırım vd., “**Konya Sadreddin...**” s. 227.

Fotoğraf 3. 18: Sadreddin-i Konevî Cami Mihrap Genel Genel Görünüm

4.1.21.3. Vakfiye Metni

Belge 22. Ahmed bin Hüseyin Bey bin Eminşah Bey³⁷⁵

عرض عن هذا الكتاب الامضاء الشرعية ونفذ منه فيه مرعيا حرره حمزة بن الحاج علي عفا الله عنهما للحاكم مداد الملك قونية المحروسة

كتب مضمونه وحكمته بلصحته ولزومه الحكم الشرعي مسؤولا حرره عبد الفقير الى الله العلي أحمد يعقوب القاصي عفا الله عنهما

الحمد لله حمدا والصلاة على نبيه محمد وآله أما بعد فإن الدنيا دار مصر الأدلة وصريرها سموم وسرورها هموما سراها سراب وعمرانها خراب كسرها قليل وصداها طويل ما درتصاها تعالى العيادة مراكب جعلها لهم

³⁷⁵ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 00001_0024/-/

من نذل منها يسيرا حصدا في الآخرة كثيرا ومن اطمأن بها حسر ومن رعب عنها طغر لا ركن الى لعبد الا رمرا ولا يسكن الا غرورا ففوز الف فور لمن رزق مالا النفقة في مرضى الله تعالى يمينا وشمالا وماخت يوم تشخص القلوب والأبصار وتمسك بقوله تعالى ما عندكم ينفذ وما عند الله باق ويقول سيد البشر شفيع الأمر يوم يفجر الوري هير من مشى على الغبري النبي الأمي العربي صلى الله تعالى عليه وسلم ليس من دنياك إلا ما أكلت ما فيب أو لبست ما بليت أو تصدقت فأبقيت ويقول عليه السلام اذا مات ابن ادم انقطع عدد عمله الا عن ثلاث ولد صالح يدعو له وعلم ينتفع به بعد موته وصدقة جارية إم الامير الكبير ذي القدر الخطير مولى الموالي كهف المعالي معد قواعد الخيرات سيد أركان المبرات معين الاسلام والمسلمين احمد بك ابن المرحوم المغفور السعيد الشهيد الغريق الى رحمة الله المحبذ بن حسين بك ابن المرحوم المرورامه شاه بك دام عمره ورحمه ليدلعه لما نظر حال نصر فانه السر عند وحوار بين عامة العقوليين والفعليين الى زخارف الدنيا الدنية وأمعن النظر بعين الفؤاد وعلم لبئس من أعمد عليها وكأنه نفس على ماء حار ومن ركن إليها فقد توطن على سعار حرف هار ومحفل الدار الآخرة لهي الخيرات لو كانوا يعملون وقف وحبس وسبل وخذل وتصدق عز لله صار وذو عقيدة طاهرة طائفة نزل عند حال صدر لو حرر الله وطلبا لمن صابه جميع ما قد وقف من أملاكه واحب ما كان الهاسطو فصيح وقول صريح وقت ان كانت صحيحة العقل والبدن جائزة الامر والتصرف كاملة الاوصاف واهلا للعقود الله عسى والا لهعات السمعية تقرباً إلى الله سبحانه وتعالى ونقه بمجاراته وابكالاته وذلك جميع القرية المدعوة مما يدوس مع حروعر المسماة توفيد ومن المتصلة بها الكاسين لو لأنه منبكحك مرمهي موانع قونية المحدود بين تخوم وبه سقيا روق والطريق وكسد أمير قباو المرسل المحدد بالجبل من الطرفين قلياً وشمالياً وبالوقف المنسوب إلى قاصي حر مسماة شرقيا ومملك السندي لحمد عربيا ما للقرنين المحدودين والطاحونة المذكورة من الحدود والحقوق والتوايع واللواحق والطريق والمرافق من الاراضي والبناء والمزروعات ومواضع السادر ومطارج العلالب والبيوت والمساكن والمراعي والسهل والحرث والتلال والوهاد وكل جوهر لهم داخل وبهم وخارج عنهم على سامي الوجوه والأنساب على مصالح التربة التي بناها لب الواقف بر حسين بك المذكور تقبل الله منه في طامه المدينة المذكورة قطب المسامح والعارفين السميع الكنه صدر الله القنوي رحمة الله عليه المستغني عن التحديد لشهرته بمكامها حفدا امر التولية لولده من صلبه الامير الاعظم وباطم مناطم السيف والعلم جامع أصناف الكرم من كامل مصالح الامم المدعو سري بك طالب ماة وبعد لأولاده وأولاد أولاده بطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل فان انقرضوا بحسب المرتيق منهم بعد كون امر البوادر في الاوقاف المذكور مفوضا إلى رأي الحاكم المدينة المسعودة وشرط الواقف ايضاً تقبل الله خيراتهم ان يكون سبعة انفس من الحفاظ والقراء المجودين من الذين يتكرمون الى القرية المسطورة ويقرأون كل واحد منهم كل يوم جزء واحد من كلام الله المجيد وسعى الى باب التربة المذكور من الحفاظ والحاضرين وقد ختم كلام الله تعالى ثم يتوجهوا الى الله العزيز الحميد ويدعوا للواقف تقبل الله خيراتهم ويستغفروا الله ولأبنائه واحد الآخر خاصة ولجميع المؤمنين عامة وشرط الواقف ايضاً أن الله توفيقه أن يجعل المتولي ما حصل من الاوقاف

المسعودة سيد القراء سدسها فيما مدله بشرط الواقف فاخرج الواقف تقبل الله حسناته جميعه ذلك عديدة وأزال ملكه عنه وجعل صدورها مؤبده فان امهدمت القرية المغفورة بحسب لمر مكر الحادي منها يكون وقفا على

فقراء المسلمين ومساكين الودحين وقفا مؤبدا مخلدا وان غير احد من القضاة والحكام والامراء والوالاه وغير منهم فعليه لعنة الله والملائكة والناس اجمعين ولا تقبل الله متصرفا ولا عدلا ومرضا ولا بعلا وبدله من نعمه موسا ومرعياته فقراء ومن بصره عمى ومن سمعه صمما والواقف المذكور تقبل الله منه والموقف عليهم يحاكموه يوم القيامة عند أحكم الحاكمين يوم يعرض الظالم على يديه ويقول الكافر يا ليتني كنت ترابا يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم فليحدد المعروض الى هذه الوقف بتبديل او تغيير او افساد امر مهم وسعرها ورورها يوم يرونها تذهل كل مرضعة عما أرضعت وتضع كل ذات حمل حملها وترى الناس سكارى وما هم بسكارى ولكن عذاب الله شديد فمن بدله بعدما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليه واجر الواقف على الله فيما امليته ورحمه ان الله لا يضيع اجر المحسنين وحكم بصحة هذا الوقف ونفاذه وجوازه ولزومه بعد ما وجد طهو اللروم من الوقف والمتولي بأمر الواقف حاكم من حكام المسلمين موقع اعلى الواقفية وقفه الله لما يحب ويرضى نافذ القضاء حابر الحكم والامضاء وصح وثبت ووجب على اختلاف علماء المسلمين وائمة الدين رضوان الله عليهم اجمعين واشهد على حكم من حضر مجلسه من العدول النقاب والامناء الاتبات منهم مولانا ابراهيم ومولانا حسن فقيه بن حاجي عيسى وجميع ما فيه من الحكم والاسهال والتجهر في يوم الاحد الثاني من شهر محرم الواقع في شهور سنة ست وخمس وثمانمئة منحدره هدى الله والحمد لله وحده والصلاة على من بعثه النبي

من شهود المضمون

مولانا شيخ علي

مولانا طودمشن فقيه ابن اسماعيل ابو بكر بن محمود الفقيه ابراهيم بن محود احمد بن مسعود

امهر بن محمود ابيد بن ابراهيم يوسف بن داود

مزيد علي

3.1.21.4. Vakfiye Tercümesi

Bu yazı şeri bir şekilde imzalanmıştır. İçerisinde bulunan hüküm icra edilmiş ve şartları riayet edilmiştir. Hacı Ali oğlu Hamza tarafından Konya'da yazılmış ve padişaha sunulmuştur.

İçeriğini yazıp, sıhhatini onaylayıp, şerî gerekliliğini belirttim. Zengin olan mevlaya muhtaç olan Ahmed Yakup el-Kasi Allah onları affetsin.

Allah Teala'ya hamd olsun. Peygamber efendimize ve aline salat ve selam olsun. Daha sonra: şüphesiz dünya kapalı ve sarıh olan kanıtların yurdudur. Sevinç ve hüznlerin yeridir. Serapları serap, evleri ise haraptır. Şifası az ağrısı ise çoktur. Yüce Mevla kulları için onu bir ekin yeri kılmıştır. Az çalışan bile ahirette çok biçer. Yine

kim dünyaya mutmain olursa ahirette darlık çekecektir. Ona ancak aldananlar meyledecektir. Kişinin kurtuluşu ise sadaka malını Allah yolunda harcamasından geçmektedir. Allah Teala buyurduğu gibi: (Sizin yanınızdaki tükenir Allah'ın yanındaki ise asla tükenmez.)³⁷⁶ İnsanların efendisi, kıyamet gününde mahlukatın şefaathçisi, yeryüzünde yürüyenlerin en hayırlısı Peygamber efendimizin de dediği gibi: (Dünyada yiyip bitirdiğin, giyip çürüttüğün, tasadduk edip bıraktığın malından başka hiçbir şeyin yoktur.) Başka bir hadisinde ise şöyle buyurmaktadır: İnsanoğlu öldüğü zaman, bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat.

Büyük padişah, şanı azim, efendiler efendisi, insanların sığınağı, hayırların kapısı, iyiliklerin dayanağı, İslam ve Müslümanların yardımcısı Merhum Mururmah şah oğlu Hüseyin Bey oğlu Ahmed Bey. Allah ona uzun ömürler ihsan etsin. Deni olan bu dünyanın süs ve eğlenceden ibaret olduğunu, gönül gözüyle bakan kimsenin de susuzluğun üstüne içilen kaynar su gibi olduğunu anlamıştır. Ahiretin azığı ise burada işlenen hayır ve salih ameller olduğunu fark etmiştir. Durum böyle olunca Padişah kendisinin vakıf olabilir özelliğini taşıyan tüm mal varlığını Allah yoluna vakfetmiştir. Tasadduk edip Allah'tan sevabını umarak en sevdiği malları dahil vakıf olarak hapsedmiştir. Açık ve sarıh bir sözle vakıf olduğunu beyan edip tasarrufunu ve sözleşmelerini tümüyle vakıfa bırakmıştır.

Vakfettiği yer: Konya'ya bağlı olup Memaydos diye bilinen köyün tamamıdır. Aynı şekilde oradan geçen tüm yollar ve nehirler vakfedilmiştir. köyün konumu ise: kuzey ve güney olarak dağ hizasında olup doğu tarafından Kadı har diye bilinen vakıf bölgesinde son bulmaktadır. Köye bağlı olan büyük değirmen, yollar, sınırlar, ekler, arazi ve binalar, bahçe ve bostanlar, ev ve ahırlar, otlaklar, dağ ve ovalar, Hüseyin Bey'in meşhur İmam ve büyük zat Sadrullah Konyevi Hazretlerinin türbesini yaptırdıktan sonra gelen tüm bağış ve gelirler vakıf olarak kesinleşmiştir. Vakıf yönetimi ise hazretin neslinden olan, tüm iyiliklerin pınarı ve ilmin ışığı Sırrı Beye devredilmiştir. Ondan sonra evlatlarına ve torunlarına nesilden nesle aktarılacaktır. Allah korusun nesli tükenirse vakfın yönetimi ve idaresi mesut şehrin kadısına

³⁷⁶ Nahl Suresi 96. ayet

bırakılmıştır. Vakfedenin -Allah hayırlarını kabul eylesin- diğer şartı; hafız ve kurralardan yedi kişinin tayin edilmesi ve her gün her biri bir cüz okuyup türbeyi ziyaret etmeleri ve hatim dualarını orada etmeleridir. Kuranı kerimi hatmettikten sonra hatim duasında Allah'tan mağfireti dilemeleri, özellikle vakfedenin zatına ve evlatlarına ve tüm müminlere mağfiret dilemelerini şart koşmuştur.

Vakfedenin bir diğer şartı ise yöneticinin vakıf gelirinin altıda birini kurralarının reisine tahsis edilmesidir. Böylelikle vakıf tüm yetki ve mülkiyetini zikredilen mallardan kesmiştir. Bahsi geçen köy -Allah korusun- yıkılır veya harap olursa orada bulunan her şey fakir ve miskin Müslümanlara dağıtılacaktır. Kadı veya kadılardan kim vakfın şartlarını veya herhangi bir meselesini değiştirmeye kalkarsa Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onların üzerinde olur. Allah c.c onlardan ne sadaka ne amel ne de herhangi bir işi kabul buyurmaz. Gözlerini kör, kulaklarını sağır eder. Kıyamet gününde hem vakıf hem de Müslümanlar Kadıların en adaetlisinin huzurunda onlardan hesap soracaktır. O Gün ki zalim pişmanlıktan ellerini ısıracak, kafir ise keşke toprak olsam diyecektir. O gün ne mal ne evlat fayda vermez, ancak Allah'ın huzuruna selim bir kalp ile gelen kurtulacaktır. Onu göreğiniz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unutacak, her gebe kadın karnındaki çocuğu düşürecek. Ve insanları sarhoş olmadıkları halde sarhoş gibi görecek; çünkü Allah'ın azabı (kıyametin dehşeti) çok çetindir! Tüm bunları işittikten sonra değiştirmeye kalkanın günahı onun üzerindedir. Vakfedenin sevabı ise Allah'a aittir. Şüphesiz Allah c.c ihsan edenlerin karışlığını zayi etmez.

Gerekli araştırmalardan sonra bu vakfiyenin geçerliliğine, sıhhatine, cevazına Müslümanların hakimi yukarıda adı geçen kadı hükmetmiş ve imzalamıştır. Allah c.c onu sevdiği ve hoşnut olduğu işlere muvaffak eylesin. Meclisine katılanlar ise bu hükme şahitlik etmiş ve ikrar etmişlerdir. Katılanlardan bazıları: Mevlâna İbrahim, Mevlâna Hasan Fakih bin Hacı İsa. Tüm bu hüküm ve kayıt Hicri 856 yılında Muharrem ayının Pazar gününde vaki olmuştur. Allah'a ham, Resulüne salat ve selam olsun.

Madmun şahitlerinden:

- Mevlana Şeyh Ali

- Mevlana Tudmeşen Fakih bin İsmail Ebu Bekir bin Mahmud el-Fakih
- İbrahim bin Mahmud
- Ahmed bin Mesud
- Emir bin Mahmud
- Mezid Ali

3.1.21.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah’a hamd ve Hz. Muhammed’e salât ve selam ile başlamaktadır. Dünya hayatının faniliği ve ahiretin ebediliği vurgulanarak, vakfin hayır ve sadaka-i cariyeye niteliği öne çıkarılmıştır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, Ahmed Bey tarafından düzenlenmiş olup, Konya’da bulunan Memaydos köyü’nün ve diğer bağlı mülklerin bakımını, yönetimini ve dini hizmetlerin devamını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Vakfin temel hedefleri şunlardır:

- Vakfedilen mülklerin korunması ve bakımı
- Türbenin bakımı ve korunması
- Her gün hafız ve kurrallar tarafından Kur’an okunması ve hatim dualarının yapılması
- İhtiyaç sahiplerine ve fakirlere yardım edilmesi
- Vakfin yönetiminin vakfedenin neslinden gelenler tarafından sürdürülmesi

Vakfin Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer’î hükümlere uygun olarak düzenlenmiş olup, hukuki geçerliliği ilgili kadı tarafından onaylanmıştır. Vakıfla ilgili olarak şu kesin hükümler belirlenmiştir:

- Vakfedilen mülkler satılamaz, rehin edilemez, devredilemez ve özel mülkiyete geçirilemez.
- Kıyamete kadar vakfin aslı korunacaktır.
- Vakfin hükümlerini değiştirmeye çalışanlar lanetlenmiş olup, Allah’ın, meleklerin ve insanların bedduasına uğrayacaktır.
- Vakfin şartlarına uymayan kadılar kıyamet günü hesap verecektir.

Bu hükümler, vakfin ebedi bir hayır kurumu olduğunu ve hiçbir değişikliğe uğramaması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında, Konya'ya bağlı Memaydos köyü ve çevresindeki mülkler vakfedilmiştir. Mülkün sınırları şu şekildedir:

- Kuzey ve güney: Dağ hizasında
- Doğu: Kadı Har Vakfı bölgesinde son bulmaktadır
- Batı: Yol ve nehir ile çevrili

Vakfedilen mülkler arasında:

- Büyük bir değirmen
- Yollar, sınırlar ve ekler
- Bağlar ve bostanlar
- Evler ve ahırlar
- Otlaklar, dağlar ve ovalar
- Hüseyin Bey tarafından yaptırılan türbeye gelen bağışlar ve gelirler

Vakfin Yönetimi

Vakfin yönetimi şu şekilde belirlenmiştir:

- İlk müteveli, vakfı kuran Ahmed Bey'in kendisidir.
- Daha sonra vakıf, vakfedenin neslinden gelen evlatlara ve torunlara nesilden nesile aktarılacaktır.
- Eğer nesil tükenirse, vakfin yönetimi dönemin kadısına bırakılacaktır.
- Vakfin yöneticisi, vakfin gelirinin altıda birini Kur'an okuyan kurraların reislerine tahsis edecektir.
- Her gün yedi hafız, türbede bir cüz okuyarak hatim duası yapacaktır.

Vakfiye, yönetimin vakfedenin neslinde kalmasını ve yalnızca şeri hükümlere bağlı olarak devredilmesini garanti altına almaktadır.

Vakfin Gelir Dağılımı

Vakfin gelirleri şu şekilde bölüştürülmüştür:

- Türbenin ve vakıf mülklerinin bakımına ayrılan pay
- Her gün Kur'an okuyacak yedi hafız için ayrılan pay
- Kurraların reisine vakıf gelirinin altıda biri tahsis edilecektir
- Vakfın idaresini üstlenen mütevellîye belirlenen oranda pay verilecektir
- Vakfın nesli tükenirse, tüm gelir fakir Müslümanlara dağıtılacaktır

3.1.22. Doğan Yörük bin Hasbey

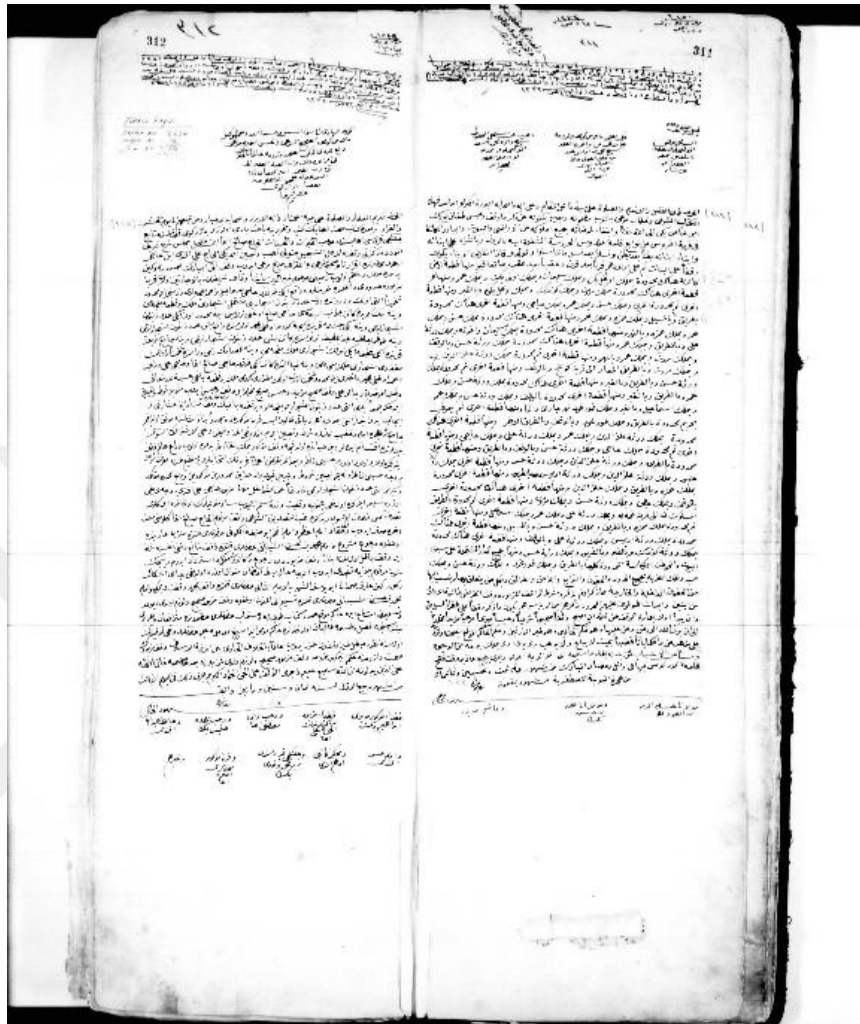
3.1.22.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.22.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede mimari bir yapı hakkında bilgiye yer verilmemiştir.

3.1.22.3. Vakfiye Metni

Belge 23. Doğan Yörük bin Hasbey (Doğan Yürek)(Doğan Yörük Obası Zaviyesi)³⁷⁷

³⁷⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 582-2/0311/0214.

هناك محدودة بملك سليمان وإخوته وبملك ورثة علي وبالطريق وبملك عمر ومنها قطعة أخرى هناك محدودة بملك ورثة حسن وبالوقف وبملك مروت وبملك عمر وبالنهر ومنها قطعة أخرى ثم محدودة بملك ورثة علاء الدين وبملك مروت وبالطريق المار إلى قرية كونيخ وبالوقف ومنها قطعة أخرى ثم محدودة بملك ورثة حسن وبالطريق وبالقبر ومنها قطعة أخرى محدودة بالوقف وبملك ورثة حسن وبملك عمر وبملك إسماعيل وبالقبر وبملك طور غوت نهر جاري دائماً ومنها قطعة أخرى ثم يعرف بحريم محدودة بالطريق وبملك طور غوت وبالوقف وبالطريق الآخر ومنها قطعة أخرى هناك محدودة بملك ورثة علاء الدين وبملك عمر وبملك ورثة علي وبملك حاجي ومنها قطعة أخرى ثم محدودة بملك حاجي وبملك ورثة حسن وبالوقف وبالطريق ومنها قطعة أخرى محدودة بالطريق وبملك ورثة علاء الدين وبملك ورثة حسن ومنها قطعة أخرى بملك ورثة علاء الدين وبملك ورثة إدريس وبالطريق ومنها قطعة أخرى محدودة بملك حمزة وبالطريق وبملك علاء الدين ومنها قطعة أخرى هناك محدودة أخرى بالوقف وبملك حجي وبملك ورثة حسن وبملك مروت ومنها قطعة أخرى ثم محدودة بالطريق السلوك منه إلى قريتي طمه له وبملك ورثة علي وبملك عمر وبملك إسماعيل ومنها قطعة أخرى ثم محدودة بملك حمزة وبالطريق وبملك ورثة حسن وبالميل ومنها قطعة أخرى هناك محدودة بملك ورثة إدريس وبملك ورثة علي وبالوقف ومنها قطعة أخرى هناك محدودة بملك ورثة كوندك وبالقبر وبالطريق وبملك ورثة حسن ومنها جميع الدار المشتملة على ما سبق البيوت والمحطة الكائنة المحدودة كلها بالطريق وبملك طور غوت وبملك ورثة حسن وبملك سيد وتلك القرية بجميع الحدود والحقوق والتوابع واللواحق والطرائق وبكل حق يتعلق بها وينسب إليها من الحقوق الداخلة والخارجة مما ذكر أو لم يذكر وشرط الواقف المزبورة وقت انقراض طاعة الأولاد من البنين والبنات الموقوف عليهم المحرور بذكرهم إجمالاً بأسرهم يكون ما ذكر وفقاً على فقراء المسلمين وأن يبدأ أولاً بعمارة الوقف من غلة أن أصبح وفقاً صحيحاً شرعياً وحسباً صريحاً مرعياً مؤبداً مخلداً إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو أحكم الحاكمين وهو خير الوارثين وحكم الحاكم الموقع بصحته ولزومه على مذهب من يرى حكماً باتاً قطعياً بحيث لا يُباع ولا يوهب ولا يورث ولا يُملك بوجه من الوجوه وسبب من الأسباب فمن بذله بعدما سمعه إلى آخر الآية الكريمة وجرى جميع ما زبر وقت فتح قلعة كود كوس فيها في أوائل رمضان المبارك من شهور عام ثلاث وخمسين وثمانمائة من هجرة النبوية المصطفوية من شهود بمضمونه. ٨٥٣

شهود الحكم

مولانا حسام الدين بن

ومولانا فقيه بن حسن بك

وفاضل بن بدر

3.1.22.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, fazilet ve nimetlerin sahibi Allah’a mahsustur. Salat selam efendimiz Muhammed aleyhisselamın, kerem sahibi âline ve ashabının üzerine olsun.

İş bu şer’î yazı, Has bek oğlu Tağan burak’ın طغان بورك ابن خاص Allah rızası için vakfiyesini içerin bir yazıdır. Mülkünde bulunan ve kendisine miras ve satına alma yoluyla geçen, Medlus ملدوس kalesine tabi olan Eğrus أغروس köyündeki Toprak, ev ve harman yerleri gibi bütün mülklerini, nesilden nesle kesilmeden devam ettikleri müddetçe erkek evlatlarına ve onların erkek evlatlarına, erkekler yok olacak olursa kız çocuklarına, sonra onların evlatlarına bu şekilde asırlar boyu devam edecek şekilde vakfetmiştir.

Onlardan biri de orada bulunan Ömer, Ulu Bek أولى بك, Süleyman ve Üğül Bekin أوغل بك mülkleriyle sınırlandırılmış toprak parçasıdır. Onlardan biri de kabristan, Üğül bek, Künden كوندك ve Mervet’ مروت in mülkleri ile sınırlandırılmış yerdir. Bir başka yer de Hacı, Ömer ve Hasanın mülkleriyle sınırlı bir yerdir. Yine orada bulunan ve Mil, yol ve Ömer ile Hamza’nın mülkleriyle sınırlı bir yer.

O yerlerden biri de orada bulunan ve nehir ile Hamza, Ömer ve Hasan’ın mülkleri ile sınırları belirlenmiş yerdir. Bir başka yerde yine orda bulunan ve sınırları Süleyman ve kardeşlerinin mülkü, Ali’nin varislerinin mülkü, yol, ve Ömer’in mülkü ile belirlenmiş yer.

Onlardan biri de orada bulunan Hasan’ın varislerinin mülkü, vakıf, Mervet’in mülkü, Ömeri’nin mülkü ve nehir ile sınırları belirtilmiş yerdir. Bir başka yer ise Aladdin’nin mirasçılarının mülkü, Mervet’in mülkü, كونيخ köyüne giden yol, ve vakıf ile sınırlı yerdir. Bir başka yer ise Hasan’ın varislerinin mülkü, yol ve Kabir ile sınırları belirlenmiş yer.

Onlardan biri de Hasanın varislerinin mülkü, Ömer’in mülkü, yol ve Kabir ile sınırlandırılmış yerdir. Bir başka yer ise vakıf, Ömerin mülkü, hasanın avrislerinin mülkü, İsamilin mülkü, Kabir, Tugut’un mülkü ve her zaman akan bir nehir ile sınırları belirtilmiş yerdir. Orada bulunan ve Harim بحريم olarak bilinen sınırları yol, vakıf, Turgut’n mülkü ve bir başka yol ile belirlenmiş yerdir.

Onlardan biri de Aladdin'in varislerinin mülkü, Ömer'in mülkü, Alinin varislerinin mülkü ve Hacinin mülkü ile sınırları belirlenmiş yerdir. Onlarda biri de Hacı'nın mülkü, Hasan'ın varislerinin mülkü, vakıf ve yol ile sınırları belirlenmiş yerdir. Bir başka yerde Hasanın varislerinin mülkü, Aladdin'in varislerinin mülkü ve yol ile sınırları belirtilmiş yerdir. Onlardan biri de Hasanın varislerinin mülkü, Aladdin'in varislerinin mülkü, İdris'in varislerinin mülkü ve yol ile sınırları belirtilmiş yerdir. Bir başka yer ise Hamzanın mülkü, yol ve Aladdin'in mülkü ile sınırları belirtilmiş yerdir.

Onlardan biri de yine orada bulunan ve Mervet, hacı, hasanın varislerinin mülkleri ve vakıf ile sınırları belirtilmiş yerdir. Bir başka yer ise İsmail, Ömer, Alinin varislerinin mülkü ile طمه köyü yolu ile sınırları belirlenmiş yerdir. Bir başka yer ise Hamza, Hasanın varisleri ve yol ile sınırları belirtilmiş yerdir.

Onlardan biri de İdris'in varislerinin mülkü, Ali'nin varislerinin mülkü ve vakıf ile sınırları belirtilmiş yerdir. Onlardan biri de كوندك varislerinin mülkü, Kabir, vakıf ve Hasan'ın varislerinin mülkü ile sınırları belirlenmiş yerdir. Onlardan biri de zikri geçen odaları içine alan evin tamamıdır. Buranın sınırları da yol, vakıf, Turgut'un mülkü, hasan'ın varislerinin mülkü ve Seyid'in mülkü ile belirlenmiştir. Bir de oradaki köyün bütün sınırları ekleri yolları kısacası köy ile irtibatlı söylenmiş söylenmemiş her hak

Zikri geçen vâkıf, sıralı bir şekilde ismi geçen erkek ve kız çocuklarının nesli kesilmesi durumunda vakfın müslüman fakirlere geçmesini şart koşmuştur. Ayrıca elde edilen gelirin ilk başta vakfın imaresine harcanmasını şart koşmuştur.

İş bu vakıf sahih, şer'î ve müebbed bir şekilde Allah teala yeri ve üzerindeki varisi oluncaya kadar (kıyamete kadar) devam edecek şekilde gerçekleşmiştir. İmza yetkisi bulunan kadı, bunun kat'î ve kesin bir şekilde gerçekleştiğine hükmetmiştir. Dolayısıyla satılamaz, hibe edilemez, miras bırakılmaz, herhangi bir yol ve sebep ile kimsenin mülkü altına girmez. Kim işittikten sonra değiştirirse günahı onun üzerinedir.

Bütün bunlar كود كوس kalesinin fethi zamanında, mübarek Ramazan ayının başlarında hicri 853 yılında gerçekleşmiştir.

Hükmün Şahitleri Mevlana oğlu Hüsametdin, Hasan bek oğlu Mevlana Fakih, Bedir oğlu Fadıl

3.1.22.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, fazilet ve nimetlerin sahibi olan Allah'a hamd edilerek başlamaktadır. Ardından salât ve selam, efendimiz Muhammed aleyhisselamın, kerem sahibi âlinin ve ashabının üzerine gönderilmektedir.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiyeyi düzenleyen kişi, Has Bek'in oğlu Tağan Burak'tır (طغان بورك ابن خاص بك). Allah rızasını kazanmak amacıyla kendi mülkünde bulunan ve miras ya da satın alma yoluyla kendisine geçmiş olan Eğrus (أغروس) köyündeki toprakları, evleri ve harman yerlerini vakfetmiştir. Vakıf, nesilden nesile kesintisiz devam etmek üzere önce erkek evlatlarına, onların erkek evlatlarına; eğer erkek soy kalmazsa kız evlatlarına ve onların evlatlarına intikal edecek şekilde düzenlenmiştir. Bu silsile devam ettiği sürece vakfın mülkiyeti onların elinde kalacaktır.

Vakfedilen Mülk ve Coğrafi Sınırlar

Vakfa konu olan mülkler ayrıntılı bir şekilde sınırlarıyla birlikte belirtilmiştir:

- Ömer, Ulu Bek, Süleyman ve Üğül Bek'in mülkleriyle sınırlı bir toprak parçası,
- Kabristan, Üğül Bek, Künden ve Mervet'in mülkleri ile çevrili bir arazi,
- Hacı, Ömer ve Hasan'ın mülkleriyle sınırlı bir arazi,
- Mil yolu ve Ömer ile Hamza'nın mülkleriyle sınırlı bir arazi,
- Nehir ile Hamza, Ömer ve Hasan'ın mülkleriyle sınırlanmış bir arazi,
- Süleyman ve kardeşlerinin mülkü, Ali'nin varislerinin mülkü, yol ve Ömer'in mülkü ile çevrili bir arazi,
- Hasan'ın varislerinin mülkü, vakıf, Mervet'in mülkü, Ömer'in mülkü ve nehirle çevrili bir arazi,
- Aladdin'in varislerinin mülkü, Mervet'in mülkü, Konbuh köyüne giden yol ve vakıf ile sınırlı bir arazi,
- Hasan'ın varislerinin mülkü, yol ve kabristan ile çevrili bir arazi,
- Ömer'in mülkü, Hasan'ın varislerinin mülkü, İsmail'in mülkü, kabristan, Turgut'un mülkü ve bir nehirle çevrili bir arazi,

- Harim olarak bilinen, yol, vakıf, Turgut'un mülkü ve diğer yollarla sınırlı bir alan,
- Aladdin'in varislerinin, Ömer'in, Ali'nin varislerinin ve Hacı'nın mülkleriyle çevrili bir arazi,
- Hacı'nın mülkü, Hasan'ın varislerinin mülkü, vakıf ve yol ile çevrili bir arazi,
- Hasan'ın varislerinin mülkü, Aladdin'in varislerinin mülkü ve yol ile çevrili bir arazi,
- Hasan'ın varislerinin, Aladdin'in varislerinin, İdris'in varislerinin mülkleri ve yol ile sınırlandırılmış bir arazi,
- Hamza'nın mülkü, yol ve Aladdin'in mülkü ile çevrili bir arazi,
- Mervet, Hacı ve Hasan'ın varislerinin mülkleri ile vakıf arazisiyle sınırlı bir arazi,
- İsmail, Ömer, Ali'nin varislerinin mülkleri ve Tihma Lah köyü yolu ile sınırlandırılmış bir arazi,
- Hamza, Hasan'ın varislerinin mülkleri ve yol ile sınırlı bir arazi,
- İdris'in ve Ali'nin varislerinin mülkleri ile vakıf arazisiyle çevrili bir arazi,
- Kunder varislerinin mülkü, kabristan, vakıf ve Hasan'ın varislerinin mülkleri ile çevrili bir arazi,

İçinde odaları bulunan ve zikredilen evin tamamı (yol, vakıf, Turgut'un mülkü, Hasan'ın varislerinin mülkü ve Seyid'in mülkü ile çevrili).

Vakfın Amaçları ve Gelir Kullanımı

Vakfeden, gelirlerin öncelikle vakfın idamesine ve tamirine harcanmasını şart koşmuştur. Vakfedenin nesli kesildiği takdirde, vakfın gelirlerinin Müslüman fakirlere tahsis edilmesi hükme bağlanmıştır. Gelirlerin kullanımı ve intikali şer'î hükümlere uygun şekilde düzenlenmiş ve ebedi bir vakıf olarak sahih kılınmıştır.

Şer'î ve Hukuki Niteliği

Vakıf, şer'î ve müebbed (ebedi) bir şekilde Allah Teâlâ yeryüzüne ve üzerindeki varis oluncaya kadar devam edecek şekilde tesis edilmiştir. Vakfiye kat'î ve kesin olup, vakfı değiştirmek, satmak, hibe etmek veya özel mülkiyete geçirmek yasaktır. Kim vakfın şartlarını işittikten sonra değiştirirse, günahı onun üzerinde olacaktır. Vakfiye, şer'î hâkim tarafından tasdik edilmiş ve bu hükümler bağlayıcı kılınmıştır.

Tarihlendirme ve Tanıklar

İşlemler, Kud Kus (كود كوس) kalesinin fethi zamanında, mübarek Ramazan ayının başlarında, Hicrî 853 yılında gerçekleştirilmiştir.

Şahitlik edenler şunlardır:

- Mevlana ... oğlu Hüsametdin
- Hasan Bek oğlu Mevlana Fakih
- Bedir oğlu Fadıl

3.1.23. İbrahim Bey bin Mehmed Bey

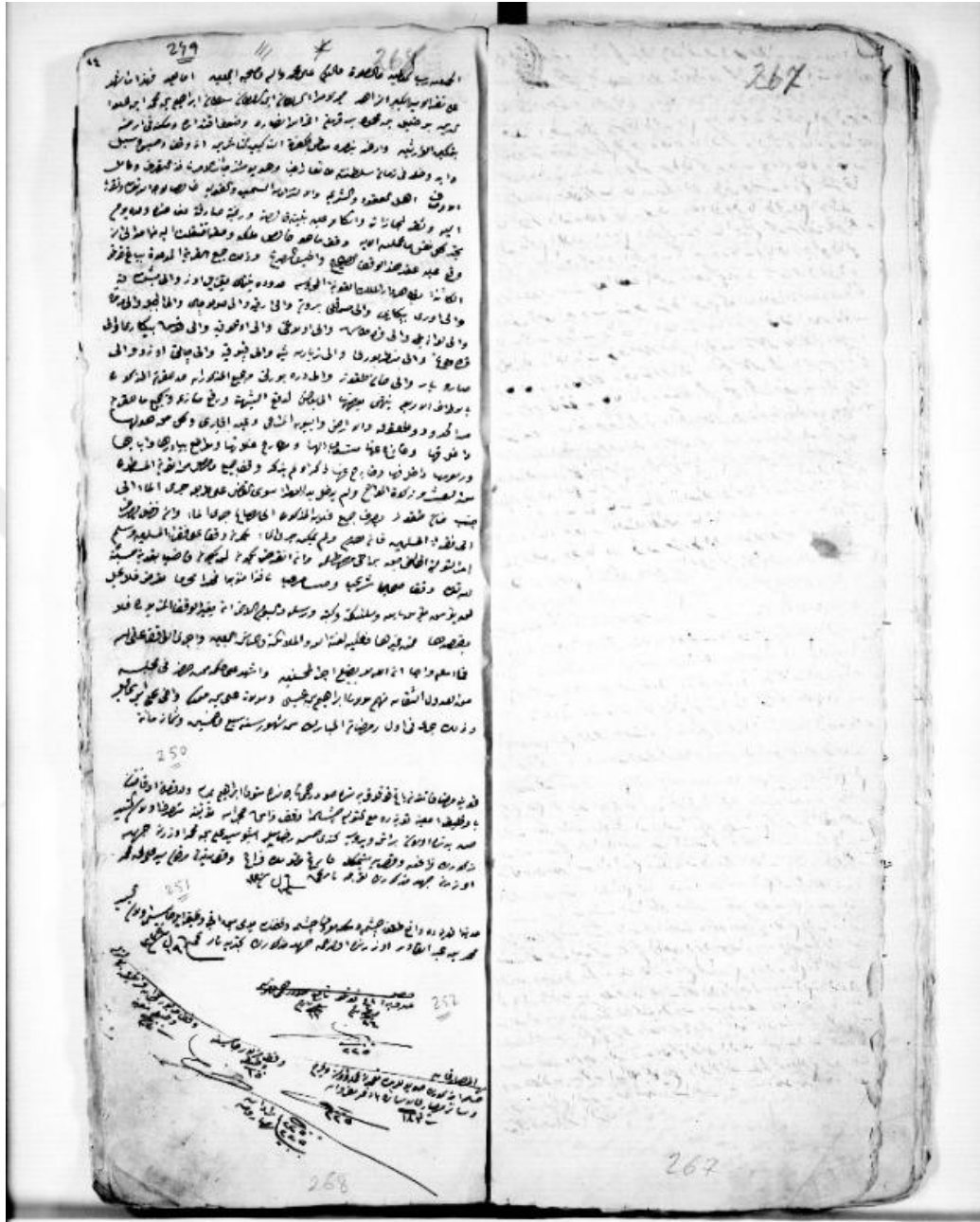
3.1.23.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.23.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede herhangi bir yapıdan bahsedilmemiştir.

3.1.23.3. Vakfiye Metni

Belge 25. İbrahim Bey bin Mehmed Bey Vakfiyesi³⁷⁹

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على محمد وآله وصحبه أجمعين أما بعد فهذا من شهد على نفسه الأمير الكبير الزاهد مجد الأمراء السلطان ابن السلطان سلطان إبراهيم بن محمد ابن الملا مدين بن خليل بن محمود قرمه أعز الله أنصاره وضعف اقتداره ومكثه في أرضه بتمكين الوارثين وأرغب بنصره معطى الكفرة

³⁷⁹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2178/268/249

إليه كبير الناشرين إنه وقف وحبس وسبل وأيد وخلد في زمان سلطنته راغب وهو يومئذ جائر الأمر نافذ التصرف وكامل الأوصاف أهل العقود الشرعية والالتزامات السمعية والقلوية خالصًا لوجه الله تعالى وتقربًا لله وثقة لمجازاته واتكاله عليه بنية خالصة ورغبة صادقة من عنده ولده يوم تجد كل نفس ما عملته وقف ما هو خالص ملكه وصفته انتقلت إليه من أحد إلى أنه وقع عليه عقد هذا الوقف الصحيح والحبس الصريح وذلك جميع القرية المدعوة بباع قوتلو الكائنة بظاهر دار الملك القونية المحروسة حدوده ينتهي بقزيرل أوز وإلى بشت قه وإلى بيكارى وإلى صمقلى بروتى وإلى رفيه وإلى صولو الجبل وإلى مرمرة وإلى لوانى بلى وإلى قره طاس وإلى أولاغى وإلى أوتلو فيه وإلى قوسما بيكارى وإلى قره داغ وإلى منظر بورلى وإلى زياره بيه وإلى فيو فيه وإلى جالتى أوزو وإلى صارو يار وإلى خان طفوز وإلى درى بورلى وجميع المذكور أنه حد للقرية المذكورة بالأطراف الأربعة ينتهي بعضها إلى بعض لدفع الشبهة ورفع منازعة وجميع ما للقرية من الحدود والحقوق والأراضي والبيوت المراعي وعليه الجاري وكل من حولها داخل فيها وخارج عنها منسوب إليها ومطارج غلوتها ومواضع بيادرها وآبارها ورسومها داخل فيها وخارج عنها ذكر أو لم يذكر وقف جميع ما حصل من القرية المسطورة من العشر وزكاة المداخل ولم يدخل يد سوى القاضي على طريق جري الماء إلى جنب خان طفوز يصرف جميع غلاته المذكورة إلى مصالح جري الماء وإنه فضل يُصرف إلى فقراء المسلمين فإن هُدم ولم يمكن جري الماء بكونه وقفًا على فقراء المسلمين وسلم أمر التولية الخاص بحق بن أخي مصطفى وإن انقضى يكون لمن يكون قاضيًا بقونية حسبة للوقف وقفًا صحيحًا شرعيًا وحبسًا مرعيًا نافذًا مؤبدًا حصريًا محرمًا تعرض فلا يحل لمن يؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر أن يغير الوقف المزبورة فلا يقصدها فمن غيرها فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين وأجر الواقف على الله فما أمله إن الله لا يضيع أجر المحسنين وأشهد على حكمه من حضر في مجلسه من العدول والثقة فهم مولاي إبراهيم بن عيسى ومولاي علي بن موسى و.... علي ابن إسماعيل وذلك جرى في أول رمضان المبارك من شهور سنة سبع وخمسين وثمان مائة.

3.1.23.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Salât ve selam, Hz. Muhammed'e, onun ailesine ve ashabının üzerine olsun. Bundan sonra, bu belge, büyük ve zahid emir, emirlerin övüncü, sultan oğlu sultan, Sultan İbrahim bin Muhammed, Molla Medin bin Halil bin Mahmud Karma'nın -Allah onun yardımcılarını güçlendirsın ve düşmanlarını zayıflatıp onu topraklarında mirasçılardan gücüyle desteklesin- kendi üzerine şahitlik ettiği bir belgedir. O, saltanatı döneminde vakfetti, bağışladı, ebedileştirdi ve destekledi... O, bu işi yaparken tam bir akıl ve tasarruf yetkisine sahipti. Şer'i sözleşmelere ve hukuki bağlayıcılığa uygun olarak, sırf Allah'ın rızasını kazanmak ve O'na yakınlaşmak için bu vakfı gerçekleştirdi. O, Allah'ın mükâfatına güvenerek ve

O'na dayanarak, samimi bir niyet ve içten bir arzuyla bu vakfı yaptı. O gün, herkes yaptıklarının karşılığını bulacaktır...³⁸⁰

Bu vakıf, onun özel mülkü olan ve bir başkasından kendisine geçen, “Bağ Kutlu” olarak adlandırılan köyü kapsamaktadır. Bu köy, korunmuş şehir Konya'nın dışında bulunmaktadır. Sınırları, Kızılöz, Beştepe, Bikari, Sımkılı Broti, Refih, Sulu Dağı, Mermer, Lovanı Beli, Karataş, Ulağı, Otlı İni, Kusma Bikari, Karadağ, Mantar Borlu, Ziyare Bey, Fiyo İni, Çaltı Özü, Sarıyar, Han Tufuz ve Deri Borlu'ya kadar uzanmaktadır. Bu sınırlar, köyün dört tarafını çevreler ve her biri diğerine bağlanarak şüpheleri ortadan kaldırır ve anlaşmazlıkları önler. köyün tüm sınırları, hakları, arazileri, evleri, otlakları, su kaynakları, harman yerleri, kuyuları ve diğer unsurları ister belirtilsin ister belirtilmesin, bu vakfa dahildir. köyün gelirleri, öşür ve zekât dahil, su kanalının masrafları için harcanacaktır. Su kanalının yanında bulunan Han Tufuz'a kadar olan yol, kadının gözetimi altındadır. Gelirlerin fazlası, Müslüman fakirler için harcanacaktır. Eğer su kanalı yıkılır ve tamir edilemezse, bu vakıf, Müslüman fakirler üzerine vakfedilecektir. Vakfın yönetimi, vakfeden kişinin kardeşi Mustafa'nın oğlu Hakkı'ya verilmiştir. Eğer onun nesli tükenirse, bu görev, Konya'daki kadiya devredilecektir. Bu vakıf, şer'i ve geçerli bir vakıf olup, açık bir bağıştır. Hiçbir şekilde satılamaz, bağışlanamaz veya iptal edilemez. Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inanan hiç kimse, bu vakfı değiştiremez. Kim bu vakfı değiştirirse, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun. Vakfeden kişinin eciri Allah'a aittir... Şüphesiz Allah, muhsinlerin (iyilik yapanların) ecrini asla zayi etmez. Bu belge, Hicri 857 yılının Ramazan ayının başında, adil ve güvenilir şahitlerin huzurunda düzenlenmiştir. Şahitler arasında Mevlâna İbrahim bin İsa, Mevlâna Ali bin Musa ve... Ali bin İsmail bulunmaktadır

3.1.23.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, hamdın âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsus olduğu ifadesiyle başlamakta, ardından salât ve selam Hz. Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem),

³⁸⁰ Zümer Süresi 70. Ayet.

onun ailesine ve ashabına gönderilmektedir. Bu giriş, vakfiyeye geleneksel bir dini meşruiyet kazandırmaktadır.

Vakfeden Kişi ve Niyeti

Vakfiyeyi düzenleyen kişi, büyük ve zahid emir, emirlerin övücü, sultan oğlu sultan, Sultan İbrahim bin Muhammed'dir. O, Molla Medin bin Halil bin Mahmud Karma'nın soyundandır. Allah'tan, yardımcılarının gücünü artırması ve düşmanlarını zayıflatması için dua edilmiştir. Sultan İbrahim, saltanatı döneminde tam akıl ve tasarruf yetkisine sahip olarak ve tamamen Allah rızasını gözeterek, şer'î sözleşmelere uygun şekilde bu vakfı gerçekleştirmiştir. Samimi bir niyetle ve içten bir arzuyla yaptığı bu vakıfla, Allah'ın mükâfatına güvenmiş ve kıyamet günü herkesin yaptıklarının karşılığını bulacağı inancını temel almıştır.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Sınırlar

Vakfa konu olan mülk, Sultan İbrahim'in özel mülkiyetinde bulunan ve kendisine intikal eden "Bağ Kutlu"³⁸¹ adlı köydür. Bu köy, korunmuş şehir Konya'nın dışında yer almakta olup, sınırları Kızılöz, Beştepe, Bikari, Sımkılı Broti, Refih, Sulu Dağı, Mermer, Lovanı Beli, Karataş, Ulağı, Otlu İni, Kusma Bikari, Karadağ, Mantar Borlu, Ziyare Bey, Fiyo İni, Çaltı Özü, Sarıyar, Han Tufuz ve Deri Borlu bölgelerine kadar uzanmaktadır. Belirtilen bu sınırlar köyü dört bir yandan çevrelemekte ve her bir sınır diğerine bağlanarak, olası şüphelerin ve ihtilafların önüne geçmektedir. köyün arazileri, evleri, otlakları, su kaynakları, harman yerleri, kuyuları ve ister açıkça belirtilmiş olsun ister olmasın tüm hakları bu vakfa dahil edilmiştir.

Vakfın Amacı ve Gelirlerin Kullanımı

Vakfın gelirleri öncelikle köydeki su kanalının masraflarına harcanacaktır. Su kanalının yanında bulunan ve Han Tufuz'a kadar uzanan yol da kadının gözetimi altında olacaktır.

Su kanalının masraflarından artan gelir, Müslüman fakirler için harcanacaktır.

³⁸¹ Böyle bir isme rastlanılmamıştır fakat Bağkutlu ismiyle karşılaşmıştır. Sudiremi Nahiyesine bağlıdır. Bkz. Mikail Bayram, **Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rum Anadolu Bacılar Teşkilatı**, Çizgi Kitapevi, Ankara, 2016, Tablo: 3. 1483 tahrir defterine göre İbrahim Bey'in burada bir çeşmesi vardır. Bkz. Hamit Şafakçı, "1483 Yılında Hatunsaray ve Sudiremi Nahiyelerinin Durumu", **AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 5, S. 2, 2019, s. 124.

Eğer su kanalı tamir edilemeyecek şekilde yıkılırsa, vakfın tamamı Müslüman fakirlerin yararına tahsis edilecektir.

Yönetim ve Miras Sistemi

- Vakfın yönetimi, vakfedenin kardeşi Mustafa'nın oğlu Hakkı'ya bırakılmıştır.
- Eğer onun nesli tükenirse, vakıf idaresi Konya'daki kadıya devredilecektir.

Şer'i ve Hukuki Geçerlilik

Bu vakıf, şer'î ve hukuki açıdan sahih ve geçerli bir şekilde tesis edilmiştir. Vakfedilen mülkler hiçbir surette satılamaz, bağışlanamaz ve iptal edilemez. Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe iman eden hiçbir kimse, bu vakfın şartlarını değiştirme hakkına sahip değildir. Kim vakfın hükümlerini değiştirirse, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olacaktır. Vakfeden kişinin mükâfatı yalnızca Allah'a aittir. Şüphesiz Allah, iyilik yapanların ecrini asla zayi etmez.

Tarihlendirme ve Şahitler

Bu vakfiye, Hicrî 857 yılının Ramazan ayının başında, adil ve güvenilir şahitler huzurunda düzenlenmiştir. Şahitlik edenler şunlardır:

- Mevlâna İbrahim bin İsa,
- Mevlâna Ali bin Musa,
- Ali bin İsmail ve diğer hazır bulunanlar.

3.1.24. Musa bin İsrail (Şeyh İsrail Zaviyesi)

3.1.24.1. Vakfın Kurucusu

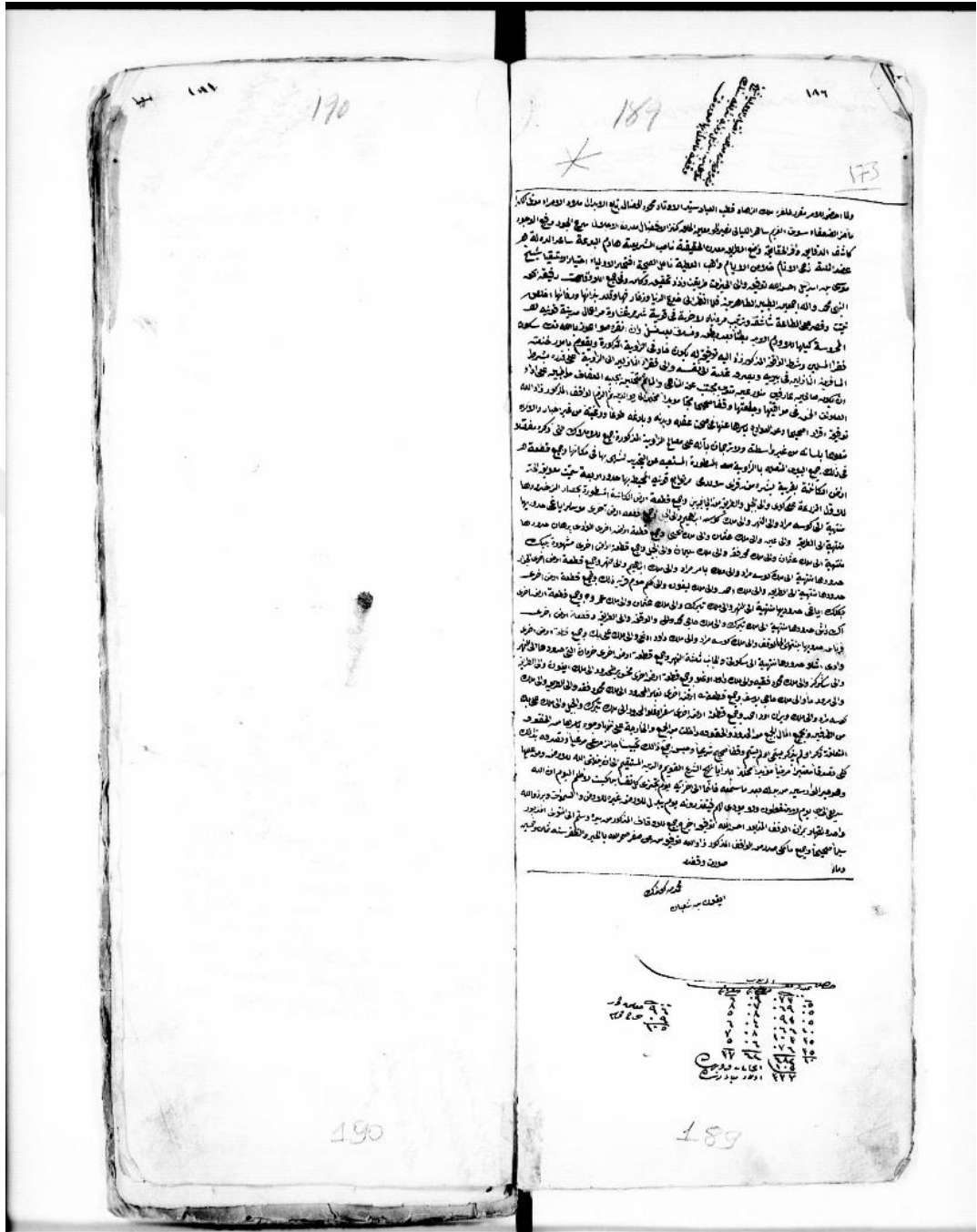
Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.24.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede sözü edilen Şeyh İsrail Zaviyesi günümüze ulaşmamıştır³⁸².

³⁸² Bayram, a.g.e., s. 45.; Şafakçı, 1483 Yılında..., s. 120.; Bkz. Erdoğan, a.g.m., s. 113.

3.1.24.3. Vakfiye Metni

Belge 26. Musa bin İsrail (Şeyh İsrail Zaviyesi) Vakfiyesi³⁸³

ولما حضر للامر مقررا ملك الزهاد قطب العباد سيد الاوتاد محمود الخصال باع الابدال ملاذ الامراء موكل
الكبراء مأمّن الضعفاء سوق الغريم ساهر الليالي نصير الحق معين الخلق كنز الافضال معدن الاجلال سرع
الجود رفيع الوجود كاشف الدقائق وافر الحقائق واضع الطريق معدن الحقيقة ناصب الشريعة هادم البدعة ساعد

³⁸³ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2178-

الدولة عضد الملة وحي الانام خلاص الأيام واهب العطية ناهل الصيحة افتخار الاولياء اختيار الاتقياء شيخ موسى بن إسرائيل احسن الله توفيقه والى الخيرات طريقه وزاد تحقيقه وكان في جميع الأوقات رفيقه بحق النبي محمد واله اجمعين الطيبين الطاهرين

فلما نظر الى خدع الدنيا وزخارفها وقلد بذاتها ورفاتها اخلص النية وقصر على الطاعة وترتيب من دنياه الى اخرته في قرية شمر غشاوة من اعمال مدينة قونية المحروسة كيلها للادوم الابد بطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل وان انقرضوا اعوذ بالله تعالى يكون الى فقراء المسلمين

وشرط الواقف المذكور زاد اليه توفيق له يكون خادماً في الزاوية المذكورة ويقوم بامور خدمة المسافرين النازلين في بيرييه ويصرف غلته الى نفسه والى فقراء النازلين الى الزاوية على قدره بشرط ان يكونوا صالحين عارفين متورعين مجتنب عن المناهي والمائم متحلين بحلة العفاف مواظبين على أداء الصلوات الخمس في مواقيتها وجعلها وقفا صحيحا مؤبداً مخلداً الى يوم الدين ثم الزم الواقف المذكور زاد الله توفيقه اقراراً صحيحاً وعن باسرها عنها في صحة عقده وبلوغه طوعاً وربة من غير اجبار والاكره منعوها بلسانه من غير واسطة ولا ترجمان بانه على مصالح الزاوية المذكورة جميع الأملاك التي ذكره مفصلاً في ذلك جميع البيوت المتصلة بالزاوية المسطورة المستغنية عن التحديد لشهرتها في مكانها وجميع قطعة الأرض الكائنة بقرية بشره من قرى سورومي من توابع قونية المحيط بها حدود أربعة سميت معويق الحد للأول المزرعة علي كوي والى الجبل والطريق من الجانبين وجميع قطعة ارض الكائنة المسطورة بحصار الزخر وحدها منتهية الى الطريق والى عين والى ملك عثمان والى ملك يحيى وجميع قطعة ارض أخرى موسلرياغي حدودها منتهية الى ملك عثمان والى ملك محمد فقيه والى ملك سليمان والى الجبل وجميع قطعة ارض أخرى الوادي برهان حدودها منتهية الى ملك كوسه مراد والى وملك بامر مراد والى ملك إبراهيم والى النهر وجميع قطعة ارض أخرى بكلك اياغي حدودها منتهية الى النهر والى ملك تبرك والى ملك عثمان والى ملك عمر وجميع قطعة ارض أخرى الك داش حدودها منتهية الى ملك تبرك والى ملك حاجي محمد والوقف والى الطريق وقطعة ارض أخرى فرناس حدودها منتهية الى الوقف والى ملك كوسه مراد والى ملك داود اوغلى والى ملك علي بك وجميع قطعة ارض أخرى وادي أشاد حدودها منتهية الى سكوني والجانب ثلاثة النهر وجميع قطعة ارض أخرى خرمان التي حدودها الى النهر والى سكرکز والى ملك محمود فقيه والى ملك داود اوغلو

وجميع قطعة ارض أخرى المحدود الى ملك ايغون والى الطريق والى مرور ما والى ملك حاجي يوسف وجميع قطعة ارض أخرى بغير المحدود الى ملك محمود فقيه والى الطريق والى ملك كوسه مراد والى ملك ويران اود احمج وجميع قطعة ارض أخرى سفر اوغلو المحدود الى ملك تبرك والجبل والى ملك علي بك من الطرفين وبجميع المال الجميع من الحدود والحقوق داخله من الجميع والخارجة على تنها وجوه باسرها من الحقوق المتعلق ذكر او لم يذكر يسمى او لم يسمى وقفا صحيحاً شرعياً وحبس جميع ذلك تحبباً جائزاً مرعياً وتصرفه بذلك كلي تصدقاً معتبراً مرضياً مؤبداً مخلداً حاوياً نهج الشرع القويم والدين المستقيم الى ان يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين من بدله بعدما سمعه فانما اثمه الى اخر الآية يوم تجزى كل نفس بما كسبت ولا

ظلم اليوم ان الله سريع الحساب يوم لا ينقذون ولا يؤذن لهم يوم يبدل الأرض غير الأرض والسموات
وبرزوا لله الواحد القهار

الوقف المذكور احسن الله توفيقه اخرج جميع الأوقاف المذكورة من يده وسلم الى المتولي المذكور سليما
صحيحا وجميع ما حكى صدر من الواقف المذكور زاد الله توفيقه من عن صفر سنة ثمان وخمسين ومائة
شهود الحال

محمد بن كوندك

3.1.24.4. Vakfiye Tercümesi

Zahitlerin sultanı, kulların kutbu, velilerin direği, güzel ahlakın örneği, erenlerin övüncü, devlet adamlarının sığınağı, büyüklerin vekili, zayıfların koruyucusu, mazlumların savunucusu, geceleri ibadetle geçiren, hakkın yardımcısı, halkın destekçisi, faziletler hazinesi, yücelik kaynağı, cömertliğiyle tanınan, varlığın yücresi, incelikleri keşfeden, hakikatler denizi, yol gösterici, hakikatin kaynağı, şeriatın direği, bidatlerin yıkıcısı, devletin desteği, milletin yardımcısı, insanlığın canı, zamanın kurtarıcısı, bağışlar veren, çağrıya koşan, velilerin övüncü, takva sahiplerinin seçkini olan Şeyh Musa bin İsrail -Allah yolunu açık eylesin-...

Dünyanın aldatıcı süslerini ve geçici ziynetlerini görünce, niyetini saf hale getirdi ve bütün gayretini ibadete yöneltmek dünyasını ahireti için düzene koydu. Konya'nın korunmuş şehrinin köylerinden Şermer'de, nesilden nesle, soy sopa devam edecek bir vakıf kurdu. Eğer soyu tükenirse -Allah korusun- bu vakıf Müslüman fakirlere kalacaktır.

Vakfeden kişi -Allah onu muvaffak kılsın- şart koymuştur ki, zikredilen zaviyede hizmet eden bir görevli bulunsun. Bu görevli, zaviyesinde konaklayan yolcuların ihtiyaçlarını karşılasın ve gelirleri hem kendisine hem de zaviye misafiri fakirlere -ihtiyaçları nispetinde- dağıtsın. Ancak bu fakirlerin salih, bilgili, takva sahibi, haramlardan kaçan, iffeti kuşanmış ve beş vakit namazını vaktinde kılan kimseler olması şarttır. Bunu sahih, ebedi ve kıyamete kadar devam edecek bir vakıf olarak tesis edilmiştir.

Vakfeden -Allah onu muvaffak kılsın- bu vakfı kendi rızasıyla, hiçbir zorlama olmaksızın, aracısız ve tercümansız olarak bizzat ifade etmiştir. Zikredilen zaviyenin maslahatları için şu mülkleri vakfetmiştir: Zaviyeye bitişik ve mevkileri itibariyle tarife hacet bırakmayan bütün evler, Konya'ya bağlı Surumi köylerinden Beşere köyünde bulunan ve dört yönden sınırları belirtilen arazi (birinci sınır Mervezi çiftliği, ikinci sınır dağ, üçüncü ve dördüncü sınırlar yol), Hisarü'z-Zehr'de kayıtlı ve sınırları yola, pınara, Osman'ın mülküne ve Yahya'nın mülküne kadar uzanan arazi, Musallı Yaylası'nda sınırları Osman'ın mülküne, Mehmet Fakih'in mülküne, Süleyman'ın mülküne ve dağa dayanan arazi, Vadi-i Burhan'da sınırları Köse Murat'ın mülküne, Emir Murat'ın mülküne, İbrahim'in mülküne ve nehre kadar uzanan arazi, Kalkay Yaylası'nda sınırları nehre, Türek'in mülküne, Osman'ın mülküne ve Ömer'in mülküne varan arazi, Akdaş'ta sınırları Türek'in mülküne, Hacı Mehmet'in mülküne, vakıf arazisine ve yola kadar uzanan arazi, Frenes'te sınırları vakıf arazisine, Köse Murat'ın mülküne, Davut oğlunun mülküne ve Ali Bey'in mülküne dayanan arazi, Vadi-i Aşad'da sınırları Sukuni'ye ve nehrin üç tarafına varan arazi, Hurman'da sınırları nehre, Sekerkez'e, Mahmut Fakih'in mülküne ve Davut oğlunun mülküne uzanan arazi

Diğer bir arazi parçasının sınırları İğün'un mülküne, yola, geçit yerine ve Hacı Yusuf'un mülküne kadar uzanmaktadır. Bir başka arazi parçası ise Mahmud Fakih'in mülküne, yola, Köse Murad'ın mülküne ve Viran Od Ahmet'in mülküne kadar olan kısımla sınırlıdır. Seyfioğlu adlı diğer bir arazi parçası ise Türek'in mülküne, dağa ve her iki taraftan Ali Bey'in mülküne kadar uzanmaktadır.

Bütün bu mülkler, sınırları ve haklarıyla birlikte -isimleri zikredilsin veya edilmesin- şer'i yönden sahih bir vakıf olarak tesis edilmiştir. Bütün bunlar geçerli ve muteber bir şekilde ebediyen vakfedilmiş, Allah yeryüzüne ve üzerindeki varis oluncaya kadar bu şekilde devam edecektir. O, varislerin en hayırlısıdır. Bu vakfı duyup da değiştiren kimseye, değiştirdiği şeyin günahı yeter. Her nefis kazandığıyla cezalandırılacağı günde, zulüm yoktur. Şüphesiz Allah, hesabı çabuk görendir. Yerini başka bir yere, göklerin de başka göklere dönüştürüleceği gün, onlar tek ve kahhar olan Allah'ın huzuruna çıkacaklardır.

Vakfeden kişi -Allah onu muvaffak kılsın- zikredilen tüm vakıf mülklerini elinden çıkarıp adı geçen mütevellîye sağlam ve eksiksiz olarak teslim etmiştir. Vakfedenin bu tasarrufu Hicrî 1158 yılının Safer ayında gerçekleşmiştir.

Şahitler:

- Muhammed bin Kündek
- İğün bin Şaban

3.1.24.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Salât

Metin, Allah'ın azamet, saltanat ve ihsan sahibi olduğunun vurgulanmasıyla başlamakta; O'nun yer ve göğü idare eden, rızık verici, nur ve aydınlık yaratıcısı sıfatlarıyla yüceltilmesiyle devam etmektedir. Ardından Allah'a şükredilmekte, tevhid şehadeti getirilmekte ve Hz. Muhammed'in son peygamber olduğuna iman edilerek ona salât ve selam gönderilmektedir.

Vakfeden Kişi ve Niyeti

Vakfiyeyi düzenleyen kişi, zahitlerin sultanı, velilerin direği, erenlerin övüncü, devlet adamlarının sığınağı, mazlumların koruyucusu olarak tanıtılan Şeyh Musa bin İsrail'dir. Şeyh Musa, dünya süslerinin ve geçici ziynetlerin aldatıcılığını idrak ederek niyetini saflaştırmış, bütün gayretini ibadete yöneltmiş ve ahiret yurdu için hazırlık yapmıştır. Bu amaçla, Konya'nın köylerinden Şermer'de, nesilden nesile intikal edecek bir vakıf kurmuş, soyu tükendiği takdirde vakfın Müslüman fakirlere tahsis edileceğini şart koşmuştur.

Vakfın Amacı ve Gelirlerin Kullanımı

Vakfeden kişi, Şermer'deki zaviyede hizmet edecek bir görevlinin bulunmasını şart koşmuştur. Bu görevli, zaviyede konaklayan yolcuların ihtiyaçlarını karşılayacak ve gelirleri hem kendisine hem de zaviyedeki salih, bilgili, takva sahibi, iffeti kuşanmış ve namazlarını vaktinde kılan fakir müminlere dağıtacaktır. Vakıf, sahih, ebedi ve kıyamete kadar devam edecek şekilde tesis edilmiştir.

Vakfedilen Mülkler ve Coğrafi Sınırlar

Vakfiyede, vakfedenin rızasıyla ve hiçbir aracısız doğrudan yaptığı beyanla şu mülkler vakfedilmiştir:

Zaviyeye bitişik tüm evler,

- Beşere köyündeki arazi (Mervezi çiftliği, dağ ve yollarla sınırlı),
- Hisarü'z-Zehr'deki arazi (yol, pınar, Osman ve Yahya'nın mülkleriyle sınırlı),
- Musallı Yaylası'ndaki arazi (Osman, Mehmet Fakih, Süleyman mülkleri ve dağ ile sınırlı),
- Vadi-i Burhan'daki arazi (Köse Murat, Emir Murat, İbrahim mülkleri ve nehirle sınırlı),
- Kalkay Yaylası'ndaki arazi (nehir, Türek, Osman ve Ömer'in mülkleri ile çevrili),
- Akdaş mevkiisindeki arazi (Türek, Hacı Mehmet mülkleri, vakıf arazisi ve yol ile sınırlı),
- Frenes bölgesindeki arazi (vakıf arazisi, Köse Murat, Davut oğlu ve Ali Bey mülkleriyle sınırlı),
- Vadi-i Aşad'daki arazi (Sukuni ve nehirle sınırlı),
- Hurman'daki arazi (nehir, Sekerkez, Mahmut Fakih ve Davut oğlu mülkleriyle sınırlı),
- İğün'un mülkü ve çevresindeki geçit yeri, Hacı Yusuf'un mülküyle sınırlı bir arazi,
- Mahmut Fakih, Köse Murat ve Viran Od Ahmet mülkleriyle çevrili bir başka arazi,
- Seyfioğlu adıyla anılan, Türek'in mülkü ve Ali Bey'in mülkleriyle çevrili arazi.

Tüm bu mülkler, sınırları ve haklarıyla birlikte, şer'î açıdan sahih ve muteber bir şekilde vakfedilmiş, Allah yeryüzüne ve üzerindeki varis oluncaya kadar vakıf statüsüyle korunacaktır.

Şer'î ve Hukuki Geçerlilik

Vakfiye, şer'î hükümlere uygun olarak düzenlenmiş ve geçerli bir biçimde tesis edilmiştir. Vakfın değiştirilmesi hâlinde, değiştiren kişiye o eylemin günahı yüklenecek ve her nefis kendi kazandığıyla cezalandırılacaktır. Allah'ın hesabı çabuk gördüğü, zulmün olmayacağı kıyamet gününde herkes Allah'ın huzurunda toplanacaktır. Yer in ve göğün değişeceği o gün, yalnızca Allah'a hesap verilecektir.

Tarihlendirme ve Şahitler

Vakfeden kişi, zikredilen tüm mülkleri kendi mülkünden çıkararak eksiksiz biçimde mütevellîye teslim etmiştir. Bu tasarruf Hicrî 1158 yılının Safer ayında gerçekleşmiştir. Şahitlik edenler şunlardır:

- Muhammed bin Kündek
- İğün bin Şaban
-

3.1.25. Muhyiddin bin Nasır (Muhyiddin Mehmed bin Nasır)

3.1.25.1. Vakfın Kurucusu

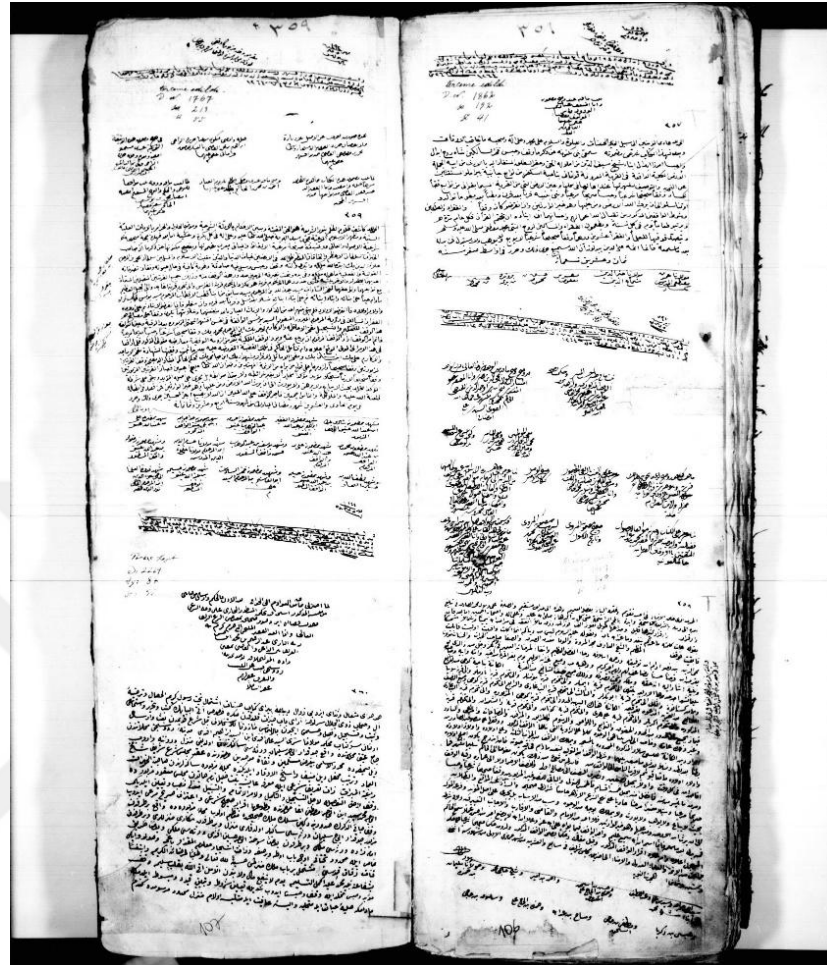
Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır.

3.4.25.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede sözü edilen zaviyenin izine rastlanılmamıştır.³⁸⁴

³⁸⁴ Vakfiye metinde zaviyenin adını yer almaz. Lakin vakıf edenin ismiyle M. Akif Erdoğan'nun "Karaman Vilayeti Zaviyeleri" isimli makalesinde bahsedilen Vakf-ı zaviye Şeyh Sadaka'nın derviş Muhyiddin'in vakfiyesinden söz edilmektedir. Bkz. Erdoğan, **a.g.m.**, s. 110.

4.1.25.3. Vakfiye Metni

Belge 27. Muhyiddin bin Nasır (Muhyiddin Mehmed bin Nasır) Vakfiyesi³⁸⁵

الحمد لله الذي خلق الانسان في احسن تقويم وعلمه البيان بفضله العميم وهده الى صراط مستقيم والصلاة على رسوله محمد الصادق في تبليغ امره الى رسله بالشرعية وأيده بالحجج الراسخة حتى كل به البرهء صلى الله عليه وعلى اله واصحابه اجمعين

اما بعد فإنه دار قرار دار قرار كثيرها قليل ومراعها طويل..... يمينا وشمالا تمسكا بقوله علت كلمته ﴿ما عندكم ينقد وما عند الله باق﴾ ويقول عليه السلام «ليس من دنياكم إنما اكلت وأفانيت أو ليست فأبليت فأبقيت» فوقف المعظم الشيخ العارف مجدد المروة والوفا معدن الصدق والصف صاحب الخيرات والحسنات مولانا محي الدين بن نصر أدام الله توفيقه ورحمه أسلافه رجاء الفضل العظيم .. لمرضاته العميم في قوله عز وجل: ﴿ومن ذا الذي يقرض الله قرضا حسنا يضاعف لهم ولهم أجر كريم﴾ ورهبه من وجع عذابه الأليم ﴿يوم يفر المرأ من أخيه وأمه وأبيه وصاحبته وبنيه﴾ أشار اليه أنه حقه وملكه وتحت تصرفه

³⁸⁵ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 581-2/0358/0358

وذلك جميع نصف الشائع من القرية الكائنة بناحية كوهى من توابع ... أحد حدودها الاربعة ينتهي إلى تخوم قرية والثاني إلى تخوم قرية أبو بكر لرر والثالث إلى تخوم قرية ألب غازي والرابع الى تخوم قرية كوهى ... النصف..من القرية المدعوة... الكائنة هناك .. الحدود الى تخوم قرية كوهى المزبورة والى تخوم قرية ألب غازي المذكورة وتخوم قرية أكربلر والى تخوم قرية علي هرى والى تخوم قرية كونان والى تخوم قرية ..والى قرية تخوم قيمان.. من الجدود .. والتوابع واللواحق والرسوم والطرائق وأطراف والمضافات...

وغير ذلك عامة وخاصة إلى .. الوجوه كلها على الزاوية التي بناها الواقف المذكور ووقفها على المذكورة المحدودة بالمسجد وبملك الواقف من الجوانب الثلاثة. وعلى أولاده وأولاد أولاده بطنا بعد بطن ونسلا بعد نسل.. بينهما.

وشرط الواقف أمر التولي لنفسه ما دام في قيد الحياة فإن اندرج يكون أصلح أولاده وأولاد أولاده ما تعاقبوا ثم لأقرب الناس إلى الواقف منه فإن لم يكن شيء من ذلك يكون مفوضا إلى الحاكم ... فما أفاضه الله في كل وقت وأولا يجعل ..ويصرف النصف إلى مصارف اولى والنصف الآخر أولا إلى عمارة رقبة الوقف وممره فما فضل منه يجعل خمسة أقسام فالخمس للمتولى والباقي ...المزبور وقفا صحيحا شرعيا وصبا صريحا مرعيا .. معتبرا مرضا جاريا على نهج الشرع الأزهر جامعا شرائط صحيحة... والبطلان بحيث لا يباع ولا يوهب ولا يورث ولا يملك بوجه من الوجوه وسبب من الأسباب بل يجري على أصله المؤيد وفرعه المؤكد إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين. فلا أحد من الإمام والقاضي والأقارب والأجانب التغيير فيه ولا في شرطه. (فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم) وأجر الواقف فيما نواه على الله إن الله لا يضيع أجر من أحسن عملا.

سمع الحاكم المسجل أعلاه... إقرار الواقف المذكور وقبل مقاله وحكم بصحة الوقف المذكور ولزومه حكما صحيحا شرعيا على حكمه ...من الأئمة والعلماء العدول والأمناء الحاضرين ...في سابع وعشرين من شهر جمادي الأولى من شهور سنة اثني وستين وثمانمئة هجرة نبوية

3.1.25.4. Vakfiye Tercümesi

İnsanı en güzel surette yaratan, fazlı keremiyle insana beyanı öğreten ve onu doğru yola ulaştıran Allah tealaya hamdolsun. Salat selam sadık olan, sağlam deliller ile kendisini desteklediği Hz. Muhammedin, onun âl ve ashabının üzerine olsun.

Bu dünya karar dünyasıdır. Çoğu azdır..... “Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır.”³⁸⁶ ayeti celilesi ve “yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin dışında dünyalığınız yoktur” hadisi şerifi bunu ifade etmektedir.

“Kim Allah’a güzel bir borç verecek ki, Allah da onu kendisine kat kat ödesin. Ona çok değerli bir mükâfat da vardır.”³⁸⁷ Ayetindeki mükafatlara ulaşmak için, “Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün” ayetinden ürkererek, büyük insan, vefa ve mürüvvetin müceddidi, arif, şeyh, hayır hasenat sahibi Nasr’ın oğlu Muhyiddin vakfetmiştir.

Vakfedilenlerin hepsi: ..yerine tabi koha tarafında bulunan köyün yarı hissesi, dört hududunun biri köylerinin bittiği yere kadar, diğer tarafı ise Ebubekirler köyü sınırına, üçüncü tarafı Alp Gazi köyü sınırına, dördüncü taraf ise Koha köyüsünarına ulaşır.

Buralar, ismi geçen vâkıfın bina ettirdiği zaviyeye vakfedilmiştir. Daha sonra nesilden nesle kuşaktan kuşağa evladına ve evladının evladına vakfedilmiştir.

Yaşadığı müddetçe mütevellinin kendisi, daha aha sonra en salih evladının ve evladının evladının, daha sonra vâkıfa en yakın insanın olmasını şart koşmuştur. Bunlardan kimse yoksa kadıya bırakılmıştır.

Allah’ın gönderdiği hasılatın yarısı ... faydasına diğer yarısı ilk başta vakfın imaresi ve tadilatı için harcanır. Kalan para beşe bölünür. Bir kısmı mütevellie geri kalan kısımları verilir. Bu vakıf sahih, şeriata, uygun, muteber, şeriatın yolundan giderek sıhhat şartlarını içinde bulunduran bir vakıftır. Satılamaz. Rehin verilmez. Hiçbir şekilde ve surette kimsenin mülküne geçemez. Kıyamet kopana kadar aslı üzere kalır. Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir. Vâkıfın ecri niyet ettiği şekliyle Allah katındadır. Zira o hiç şüphesiz muhsinlerin ecrini zayi etmez. 862 yılının 27 cemaziyelevvelinde kadı vâkıfın ikrarını dinledi, sıhhat ve luzûmuna hükmetti.

³⁸⁶ Nahl Süresi 96. Ayet.

³⁸⁷ Hadid Süresi 11. Ayet.

3.1.25.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah’a hamd ve Hz. Muhammed’e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiyenin temel amacı, Muhyiddin bin Nasr tarafından inşa ettirilen zaviyenin bakımını sağlamak ve vakıftan elde edilen gelirleri belirli şartlar çerçevesinde dağıtmaktır. Vakıf, aşağıdaki hedefleri gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır:

- Zaviyenin bakım ve onarımının sağlanması
- Fakir ve ihtiyaç sahiplerinin desteklenmesi
- Vakfın yönetiminin nesiller boyu belirlenen aile fertleri tarafından devam ettirilmesi

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer‘î hükümlere uygun olarak düzenlenmiş ve hukuken geçerli olduğu belirtilmiştir. Vakıf, satılamaz, rehin edilemez, devredilemez ve hiçbir şekilde özel mülkiyete geçirilemez. Kıyamete kadar vakfın aslı korunacaktır, bu konuda herhangi bir değişiklik yapılması yasaklanmış ve değiştirenlerin günahının kendilerine ait olacağı vurgulanmıştır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında, Koha bölgesine bağlı bir köyün yarı hissesi vakfedilmiştir. Mülkün sınırları şu şekildedir:

- Bir tarafı Koha köyü sınırına,
- Diğer tarafı Ebubekirler köyü sınırına,
- Üçüncü tarafı Alp Gazi köyü sınırına,
- Dördüncü tarafı ise başka köylerin sınırına kadar uzanmaktadır.

Vakfedilen mülk, vakfı kuran kişinin inşa ettirdiği zaviyeye tahsis edilmiştir.

Vakfın Yönetimi

Vakfın yönetimi, ilk olarak vakfı kuran kişinin kendisine, ardından en salih evladına ve onların nesline bırakılmıştır. Soyun tükenmesi halinde, vakıf yönetimi dönemin kadısına devredilecektir. Vakıftan elde edilen gelirlerin bölüşümü şu şekildedir:

- Yarısı, vakfın belirlenen amaçlarına tahsis edilmiştir.
- Diğer yarısı, öncelikli olarak vakfın bakımına ve onarımına harcanacaktır.
- Kalan gelir, beş eşit parçaya bölünerek mütevellîye ve diğer yetkililere dağıtılacaktır.

3.1.26. İbrahim Bey bin Mehmed Bey

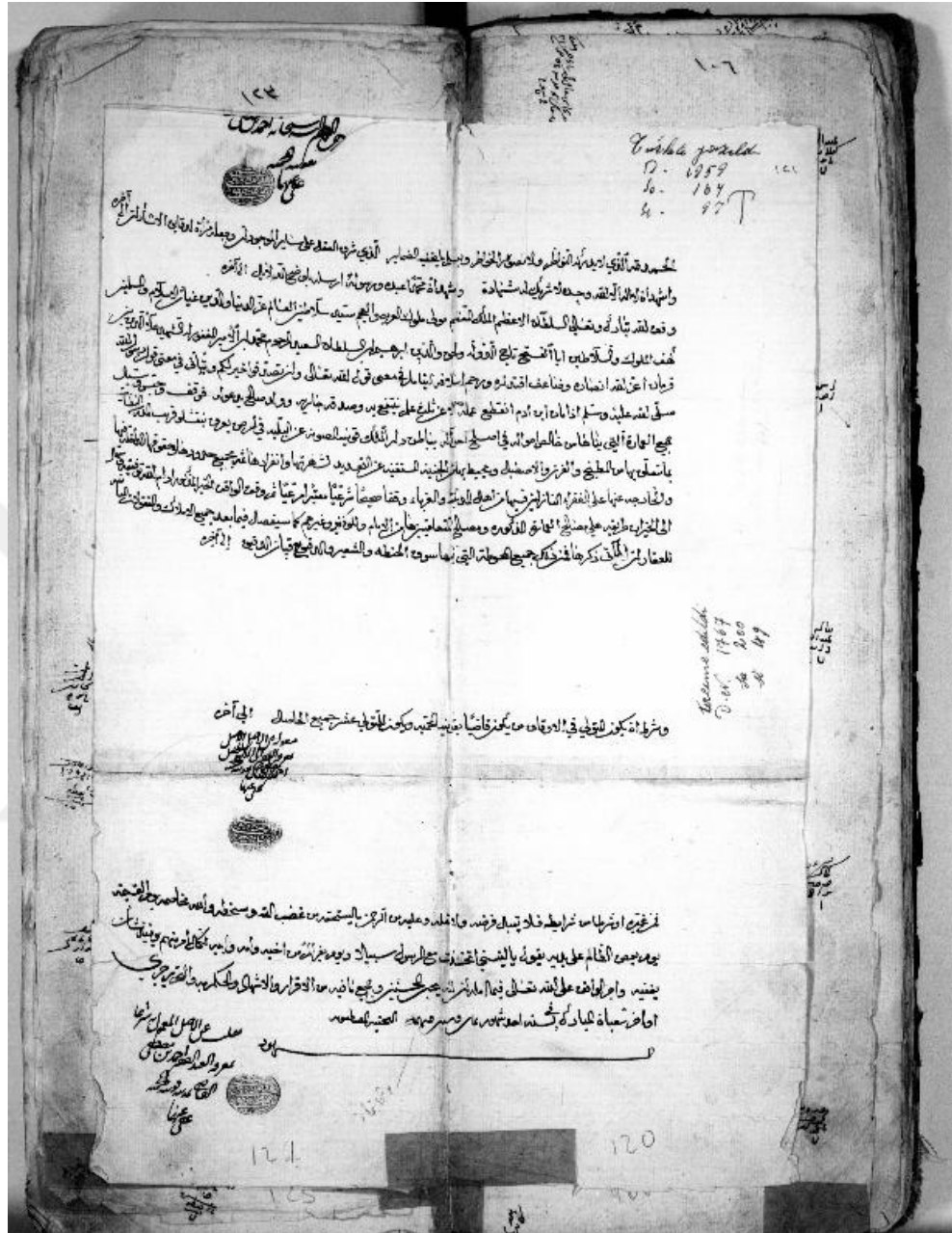
3.1.26.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.26.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede herhangi bir mimari yapı geçmemektedir.

3.1.26.3. Vakfiye Metni

Belge 28. İbrahim Bey bin Mehmed Bey Vakfiyesi³⁸⁸

الحمد لله الذي لا يدركه النواظر ولا تصوره الخواطر ويعلم ما تخفيه الضماير الذي شرف العقل على سائر
الموجودات وجعله مرآة لدقائق الإشارة الى اخره واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له شهادة ... واشهد ان
محمدا عبده ورسوله ارسله باوضح الدلائل الى اخره

³⁸⁸ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 448-0/0121/0107

وقف لله تبارك وتعالى السلطان الأعظم الملك المعظم مولى ملوك العرب والعجم سيد سلاطين العالم عز الدنيا والدين غياث الإسلام والمسلمين لهف الملوك والسلاطين أبا الفتح تاج الدولة والحق والدين إبراهيم ابن السلطان السعيد المرحوم محمد ابن الأمير المغفور له الشهيد علاء الدين بن قرمان اعز الله أنصاره وضاعف اقتداره ورحم اسلافه ليتأمل في معنى قول الله تعالى وان تصدقوا خير لكم ويتأني في معنى قول رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا مات ابن ادم انقطع عمله الا عن ثلاث علم ينتفع به وصدقة جارية وولد صالح يدعو له فوقف وحبس وسبل جميع العمارة التي بناها من خالص أمواله في اصلح احواله بباطن دار الملك قونية المصونة عن البلية في ارض يعرف بنقشلو قريب الملة النظامية بما يتعلق بها من المطبخ والفرس والاصطبل ومحيط بها من الجنية المستغنية عن التحديد لشهرتها وانفرادها ثمة بجميع حدودها وحقوقها الداخلة فيها والخارجة عنها على الفقراء النازلين فيها من اهل المدينة والغرباء وقفا صحيحا شرعيا معتبرا مرعيا ثم وقف الواقف الخير المذكور ادام الله توفيقه وسهل الى الخيرات طريقه على مصالح العمارة المذكورة ومصالح المتعلق بها من الامام والمؤذنين وغيرهم كما سيفصل فيما بعد جميع الأملاك والمنقولات العامة للعقارات الاتي ذكرها فمن ذلك جميع المحوطة التي فيها سوق الحنطة والشعير والدقيق مع قياز الدقيق الى اخره

وشرط ان يكون المتولي في الأوقاف من يكون قاضيا بقونية المحمية ويكون للمتولي عشر جميع الحاصل الى اخره

فمن غيره او شرطا من شرايطه فلا يقبل فرضه ولا نفله وعليه من الرحمن ما يستحقه من غضب الله وسخطه والله مخاصمه يوم القيامة يوم يعرض الظالم على يديه يقول يا ليتني اتخذت مع الرسول سبيلا ويوم يفر المرء من أخيه وامه وابيه لكل امرء منهم يومئذ شأن يغنيه واجر الواقف على الله تعالى فيما امله ان الله يجزي المحسنين وجميع ما فيه من الإقرار والاشهاد والحكم به والتحرير جرى في أواخر شعبان المبارك في سنة احد شهور ثمان مئة

الشهود

3.1.26.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, gözlerin idrak edemediği, düşüncelerin tasavvur edemediği ve kalplerin gizlediklerini bilen Allah'a mahsustur. Akıllı diğer varlıkların üzerinde şereflendiren ve onu ince işaretlerin aynası yapan Allah'a hamdolsun. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, O tektir ve ortağı yoktur. Ve şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir; onu en açık delillerle göndermiştir.

Allah Tebâreke ve Teâlâ için büyük sultan, yüce hükümdar, Arap ve Acem krallarının efendisi, dünyanın ve dinin izzeti, İslam'ın ve Müslümanların yardımcısı, kralların ve sultanların medet umduğu, devletin ve hakkın tacı, Ebul Feth İbrahim bin

merhum Sultan Muhammed bin mağfur olan şehit Alaaddin bin Karaman, Allah yardımcılarını ve sevenlerini aziz kılsın, kudretini artırsın ve atalarına rahmet etsin, Allah Teâlâ'nın 'Eğer tasadduk ederseniz, bu sizin için daha hayırlıdır' sözünün anlamını düşünerek ve Resulullah (s.a.v.)'ın 'Adem oğlu öldüğünde, üç şey dışında ameli kesilir: Faydalı ilim, sadakayı cariyeye ve kendisine dua eden salih evlat' hadisinin anlamını göz önünde bulundurarak, padişahlık memleketi olan Konya'da -Allah onu her türlü beladan korusun- kendi malından, Nakışlı diye bilinen arazide inşa ettiği binanın tamamını, padişah en iyi haliyle, sağlığı yerindeyken vakfetmiş, hapsetmiş ve bağışlamıştır.

Binayla alakalı olan; mutfak, ahır, atlar, anlatmaya gerek duyulmayan meşhur bahçesi, tüm sınırları, iç ve dış hakları ezcümle her şeyiyle orada konaklayan fakir ve gariplere ebedi olarak şeriata uygun bir şekilde şartları yerinde ve sahih bir vakıfla vakfedilmiştir.

Sonra, Allah muvaffakiyetini daim kılsın ve hayırlara giden yolunu kolaylaştırsın, bahsi geçen vâkıf, bahsedilen yapı ve onunla ilişkili olan imam, müezzinler ve insanların ihtiyaçları için bu yeri vakfetmiştir. Daha sonra ayrıntılı olarak belirtileceği gibi, tüm mülkler ve gayrimenkuller ile ilgili bahsedilecektir. Bunlardan biri, içinde buğday, arpa ve un pazarı ile un ölçü aletlerinin bulunduğu tüm çevrili alanlardır. (Değirmenler)

Vakfedenin şartı ise mütevellinin o gün korunmuş olan Konya şehrinde kadılık makamında olan zata verilmesini ve paylardan ona onda bir verilmesidir...

Kim onun şartlarını değiştirirse veya şartlarından birini yerine getirmezse, farzı da nafiyesi de kabul edilmez ve Allah'ın gazabına ve öfkesine müstahak olur. Allah kıyamet günü onunla hesaplaşacaktır; o gün zalim, ellerini ısırarak 'Keşke Peygamber ile birlikte bir yol tutsaydım' der ve o gün kişi kardeşinden, annesinden ve babasından kaçır; o gün her bireyin kendini meşgul eden bir işi olacaktır. Vakıf sahibinin ecrini Allah Teâlâ verecektir, çünkü Allah iyilik yapanları mükafatlandırır. Tüm bu beyanlar, şahitlikler ve bu hükmün verilmesi ve düzenlenmesi, sekiz yüzlü yıllardan birinin mübarek Şaban ayının sonlarında gerçekleştirilmiştir. Şahitler

3.1.26.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, Karamanlı Sultan İbrahim bin Muhammed bin Alaaddin tarafından Konya'da inşa edilen bir yapı ve ona bağlı mülklerin vakfedilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Vakfın başlıca hedefleri şunlardır:

- Konaklayan fakir ve gariplerin ihtiyaçlarının karşılanması
- Bölgedeki imam, müezzin ve görevlilerin giderlerinin karşılanması
- Mülklerden elde edilen gelirlerin vakıf kurallarına uygun şekilde yönetilmesi
- Vakfın, vakıf sahibinin belirlediği şartlarla nesiller boyu korunması

Vakfiye, Allah'ın rızasını kazanmak ve ebedi hayır işlemek amacıyla oluşturulmuştur.

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, ser'î usullere göre hazırlanmış, bağlayıcılığı olan bir belge olup, vakıf müessesesinin temel kurallarını içermektedir. Vakfın satılamayacağı, miras olarak bırakılmayacağı, rehin edilemeyeceği ve herhangi bir kişi veya otorite tarafından değiştirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir.

Vakıf sahibinin koyduğu şartlara uyulmaması durumunda, bu kişilerin amellerinin kabul edilmeyeceği ve Allah'ın gazabına uğrayacakları belirtilmiştir. Kıyamet günü, vakfın kurallarını ihlal edenlerin büyük pişmanlık duyacakları vurgulanmıştır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Konya'da bulunan Nakışlı olarak bilinen arazi ve ona bağlı yapılar vakfedilmiştir. Vakfedilen mülklerin sınırları ve detayları şu şekildedir:

- Nakışlı arazisinde inşa edilen bina ve müştemilatı
- Bu binaya bağlı mutfak, ahır ve atlarla ilgili bölümler
- Bölgenin bilinen meşhur bahçesi ve sınırları
- Konya'da bulunan buğday, arpa ve un pazarı ile değirmenler

Bu mülklerin ebedi olarak fakirlere ve gariplere tahsis edildiği ve vakfin, şeriata uygun bir şekilde geçerli olduğu vurgulanmaktadır.

Vakfin Yönetimi ve Gelir Dağılımı

Vakfin yönetimi, o dönemde Konya'da kadılık makamında bulunan kişiye bırakılmıştır.

- Vakfin gelirlerinden mütevellîye onda bir pay ayrılacaktır
- Vakfin belirlenen şartlara uygun şekilde işletilmesi sağlanacaktır

Vakfiye, bu düzenin kıyamete kadar süreceğini ve herhangi bir değişikliğe uğramaması gerektiğini vurgulamaktadır.

3.1.27. Müştak bin Nasih

3.1.27.1. Vakfin Kurucusu

Vakfin kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.1.27.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede herhangi bir mimari yapı geçmemektedir.

3.1.27.3. Vakfiye Metni

Belge 29. Müştak bin Nasih Vakfiyesi³⁸⁹

هذه وثيقة صحيحة شرعية وحجة صريحة مرعية حسنة... فخر العلماء وصدر الصلحاء مولانا مشتاق بن ناصح في صحبته وأقواله وجميع تصرفاته القولية وفعليه.... بأنه وقف وحبس جميع ما صح وثبت أنه له وهي ملكه الموروث ملكيته له من طرف دار السلطنة والمملكة وهي قرية ... الكائنة في جوار ولاية لارنده المحروسة... عن ذكر الحدود... وجميع قطعني الكريمة ... المقسومين الكائنة بقرية قره كليا مع قطعة آخر وجميع... الكائنة في قرية أكفاد في ناحية المزراعة الشهيرة ببوز قوش في نواحي قونية المحمية في جوار قرية قوجاح

³⁸⁹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2178-0/0416/0458

وجميع الكرم الكائنة بظاهو قرية...بجنب كرم محمد.. المشهور، ومنها جميع البيوت الكائنة... وكل ذكر من الأملاك مستغن عن ذكر الحدود لشهرة كل منها بالانتساب اليه .. في مكانه.. من الحدود والحقوق والمرافق وسائر المضافات منها ما ذكر ومنها ما لم يذكر على ابنه المدعو ابراهيم وعلى أولاده وأولاد أولاده ما تناسلوا. فإذا لم يبق عودا بالله منهم أحد يكون وقفا مصروفا على فقراء المسلمين.

وإلى ابنه الموقوف عليه المذكور تقبل الله منه أيضا بأن جميع ما ينسب إليه ويعرف باسمه كائنا ما كان شاه المواشي من البقور والحمير وغيرهما والبيوت ودكان التي ..وجميع وابنه ما كان من الأغنام الكائنة في يده الكتب المتداولة... المعهودة المعلومة عندهما لا جميعها.. ومال صرف وملك .. لابنه المذكور الى قوله .. ما ذكر ولا شبهة جمعه لوجه من الوجوه اقرار صحيحا شرعيا واعترف بجميع ما ذكر اعترافا صريحا مرضيا .. بصحة جميع ما ذكرنا من التفاصيل من طرف المدفع الفقير... لجميع شرائطه وقد صدقه في جملة ما أقر به ابنه المقر له .. وجميع ما ذكر فيه وقع في شهر ربيع الأول سنة ثلاث وثمانين وثمانمئة.

3.1.27.4. Vakfiye Tercümesi

Bu, sahih ve şer'î bir vesikadır. Açık bir delildir. Alimlerin övüncü salihlerin başı Nasih oğlu Meştan'ın sözlü ve filî tasarruflarının geçerli olduğu bir vakitte, mülkü olduğu sabit olan -bunlarda mülkiyeti dârû's-saltanattan miras kalan yerlerdir.- bütün varlıkları vakfetmiştir.

Bu yerler Larende vilayetinin yakınında bulunan ... köyü, kara külya köyünde bulunan bütün üzüm, Ekfad köyünde bulunan... hepsi

Zaho'da bulunan, ...Muhammed'in üzümlerinin yanında bulunan bütün üzümler, ... bulunan bütün evler.

İsmi zikredilen bütün bu malların sınırlarını belirlemeye gerek yoktur zira hepsinin onun olduğu meşhur olmakla bilinmektedir.

Bütün hakları, ekleri zikredilen zikredilmeyen ne varsa hepsini oğlu İbrahim'e, evlatlarına veonların evlatlarına, onlardan kimse kalmazsa – Allah muhafaza etsin-fakir Müslümanlara vakfedilmiştir.

Zikredilen mevkufu aleyhin oğluna – Allah kabul etsin- kendisine nispet edilen, onun ismine bilinen ne varsa, elindeki koyun, inek, eşekler, ev ve dükkanlar, ikisinin yanında bulunan yaygın kullanılan ve bilinen kitaplar, ...sarf malları zikri geçen oğlunadır. Buradan ...filanca sözüne kadar şüphe yoktur. Herhangi bir sebeple

toplamıştır. Bunların hepsi sahih ve şer‘î bir ikrar ve itirafıdır. Tafsilatını anlattığımız her şeyin sahih olduğunu göstermektir. Mukar lehunun oğlu da bunu tasdik etmiştir.

Bunların hepsi 883 yılının rebiülevvel ayında gerçekleşti.

3.1.27.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

Vakfiyenin Amacı

Vakfiyenin temel amacı, Nasih oğlu Meştan’ın sahip olduğu tüm mülkleri ve gelir kaynaklarını belirli şartlar dahilinde vakfetmesidir. Vakıf, aşağıdaki hedefleri gerçekleştirmek için tesis edilmiştir:

- Vakfedilen mülklerin yönetiminin oğlu İbrahim ve onun soyundan gelenlere bırakılması
- Soyun tükenmesi halinde mülklerin fakir Müslümanların hizmetine sunulması
- Vakfın ebedi olarak korunması ve şer‘î kurallar çerçevesinde yönetilmesi

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, İslam hukukuna uygun olarak düzenlenmiş ve sahih bir vesika olduğu özellikle vurgulanmıştır. Vakfedilen malların, satılamayacağı, devredilemeyeceği ve miras bırakılamayacağı belirtilmiş, vakfın kıyamete kadar geçerli olduğu ifade edilmiştir.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Larende vilayeti yakınlarındaki köyler ve çeşitli mülkler vakfedilmiştir:

- ... köyü ve Kara Külya köyü'nde bulunan tüm üzüm bağlarıDiğer tarafı Ebubekirler köyü sınırına,
- Ekfad köyü'nde bulunan araziler
- Zaho’daki bağlar ve Muhammed’in üzüm bağlarının yanında bulunan tüm üzüm bağları
- Vakfedilen tüm evler ve taşınmazlar

Vakfın Yönetimi

Vakfın yönetimi, öncelikli olarak vakfı kuran kişinin oğlu İbrahim'e, ardından onun nesline bırakılmıştır. Eğer soy devam etmezse, vakıf doğrudan fakir Müslümanlara tahsis edilecektir. Vakfedilen mallar arasında şunlar yer almaktadır:

- Evler, dükkanlar, koyun, inek ve eşekler
- Genel kullanıma açık ve bilinen kitaplar
- Diğer taşınabilir mallar ve sarf malzemeleri

3.1.28. Muslihiddin bin Lokma

4.1.28.1. Vakfın Kurucusu

4.1.28.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede herhangi bir mimari yapı geçmemektedir.

3.1.28.3. Vakfiye Metni

Belge 30. Muslihiddin bin Lokma Vakfiyesi³⁹⁰

الحمد لله الهادي إلى سنن الخيرات، الداعي إلى .. الكافي في جميع الحالات. والصلاة على أفضل البريات محمد ..

أما بعد فإن الدنيا دار قرار كثيرها قليل... ألف .. لمن رزق مالا أنفق في مرضي الله يمينا وشمالا بقوله تعالى: (ما عنكم ينقد وما عند الله باق) يقول عليه السلام إذا مات ابن آدم انقطع عنه عمله الا عن ثلاث ولد صالح يدعو

³⁹⁰ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2178-0/0117/0104

له وعلم ينتفع به بعده وصدقة جارية والصدقة الجارية بعد الموت هي الوقف لخلوصه للواقف..... ولما وقف لله تعالى... والمشاهير عمدة الجار الجماهر.. مصلح الدين بن حتى يعلم أن ما أكله الانسان فقد أفناه وما لبس فقد أبلاه وما تصدق به قد أبقاه وقف وحبس وسبل وتصرفه... رجاء لفصل الله العظيم وابتغاء لإنعام السميع وطلباً لوعد الكليم ورهبة من وجيع عذابه الأليم «يوم يفر المرء من أخيه وأمه وأبيه وصاحبته وبنيه» ذكر الواقف المذكور ان له ملكه وبيده وتحت تصرفه إلى حين صدور هذا الوقف منه وذلك من جهة الأراضي الصالحة لزراعة توت الكائنة في قرية ...

من طرف قره قز..

على أبنائه الصليبية علي محمد وقاسم وإبراهيم ثم على أبنائهم... أبنائهم ثم وثم نسلا بعد نسل ويطنا عقيب بطن.

فان انقرض أبناء واحد من هؤلاء الموقوف عليهم فحصته لباقيتهم فيقرأ وما يقرأ المنقرض المزبور لباقيهم.. كلا من الأبناء فعلى أبناء بنات الواقف المذكورة ثم على أبنائهم نسلا بعد نسل، فإن لم يبق أبناء من نسل الواقف المذكور =نعوذ بالله= فعلى أبناء أقرب أقربائهم..

فإن لم يبق أبناء الأقارب أيضا فعلى .. من الحفاظ القارين في

والواقف المزبور نصف على أبنائهم المذكور ونصف على رسول الله صلى الله عليه وسلم.

وشرط الواقف أن تولية الوقف المذكور لنفسه مدة حياته، وبعد انتقاله إلى جوار رحمته فلاصلح الموقوف عليهم المذكورين حسبة لله

وشرط أن يقرأ كل واحد من الموقوف عليهم المار ذكرهم في كل يوم الاثنين من الاسبوع جزء واحد من كلام الله المجيد ويهدي ثوابه لروح سيد المرسلين

وشرط أن يقرأ كل يوم الخميس أيضا على الشرط المزبور ويهدي ثوابه لروح الواقف السالف ذكره

وقفا صحيحا شرعيا محكوما بصحته على من يرى وقف المشاع ... عن زمانه.. ولا يبذل قواعده فمن بدله ما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم.

وأجر الواقف على الله... فإن الله لا يضيع أجر المحسنين... وحكم بصحة الوقف ولزومه وصحة قيوده وشروط حكم من حكام المسلمين فإن الحكام والقضاة قادر على التنفيذ والإمضاء

واشهد من.... من العدول والثقات، وعلى هذا وقع التحرير في اول ربيع الاول من شهور سنة ست وتسعين وثمانمئة من الهجرة النبوية

مولانا مصلح الدين المدرس/

محمودي محمود/ وعمه باباي مصطفى/ وأخوه قره علي

3.1.28.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd, hayır yollarını gösteren ve bütün durumlarda (kuluna) yeten Allah’a aittir. Salat, mahlukatın en faziletlisi Muhammed Aleyhisselam ve onun âline olsun.

Dünya karar yeridir. Dünyanın çoğu (ahirete kıyasla) azdır.... Binlerce kez ... kendisine mal verilip te Allah rızasını kazanmak için sağa sola infak edene. Ayette denildiği gibi: Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır. Peygamber efendimiz as. Şöyle buyurmuştur: insan oğlu ölünce, şu üç şey hariç ameli kesilir: kendisine dua eden salih evlat, kendisinden sonra menfaat edilen ilim ve sadaka-i cariyeye. Öldükten sonra kalacak sadaka-i cariyeye vakıftır. Zira vâkıfa kalacaktır.

İnsan yediğini tüketmiştir, giydiğini eskitmiştir. Sadaka verdiğini ise (ahiret için kendine) bırakmıştır. Allah’ın büyük ikramına, vadettiği nimetlere, ulaşmak için, o çok acı verici azabından çekindiği için ...oğlu Muslihüddin vakfetmiştir. Ayette şöyle geçmektedir: Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün (ne dehşetli bir gündür).

Kendi sulbünden gelen oğulları: Ali ...Muhammed, Kasım ve İbrahim’e, daha sonra nesilden nesle, kuşaktan kuşağa bunların oğullarına vakfetmiştir. Mevkufu aleyhlerden birinin oğullarının soyu kesilse payı diğerlerine geçer ve onun yerine okur

Oğullardan kimse kalmazsa kızlarının oğullarına daha sonra nesilden nesle kızların oğullarına, vâkıfın neslinden kimse kalmayacak olsa – Allah muhafaza etsin- en yakın akrabasının oğluna, o da yoksa ... hafızlara vakfedilmiştir.

Vâkıf vakfın mütevellisinin yaşadığı müddetçe kendisi olacağını şart koşmuştur, vefat ettikten sonra mevkuf aleyhilerden en salih kimse o üstlenir.

Ve isimleri geçen mevkuf aleyhlerin haftanın her Pazartesi bir cüz okuyup sevabını peygamber efendimize hediye etmelerini de şart koştu. Aynı şartlara dikkat ederek her Pazartesi günü vâkıfın ruhuna da kuran okunmasını şart koştu.

Bu vakıf sahih ve şer‘î bir vakıftır. Sahihtir hükmü müşa‘ malın vakfedileceğini gören alimlerin görüşüne binaen verilmiştir. ... temelleri değiştirilemez. “Her kim

işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”

Vâkıfın ecri Allah katındadır. Allah muhsinlerin evrini zayi etmez. Vakfın sahih ve lazım olduğuna müşşüman kadılardan biri hükmetti. Kâdı ve kadıların tenfiz yetkileri vardır.

Adil ve güvenilir şahitlerin huzurunda rebiülevvel ayının başında, 896 yılında yazım işleri bitti.

Muslihüddin müderris

Mahmudi Mahmud/ Amcası babayı Mustafa/ Kara Ali

3.1.28.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah’a hamd ve Hz. Muhammed’e salât ve selam ile başlamaktadır. Dünyanın faniliği ve ahiretin ebediliği vurgulanarak, vakfın sadaka-i cariye niteliği taşıdığı ve kalıcı hayır kapısı olduğu belirtilmiştir.

Vakfiyenin Amacı

Bu vakfiye, Muslihüddin tarafından düzenlenmiş olup, belirli aile fertlerinin ve hafızların vakıftan yararlanmasını sağlamak ve vakfın korunmasını temin etmek amacıyla oluşturulmuştur. Vakfın temel hedefleri şunlardır:

- Vakfedilen mülklerin korunması ve yönetilmesi
- Vakıf gelirlerinin vakfedenin soyundan gelenlere tahsis edilmesi
- Her hafta belirlenen günlerde Kur’an okunması ve sevabının Peygamber Efendimiz’e (s.a.v) ve vakıf sahibine bağışlanması
- Vakfın yönetiminin nesilden nesile belirlenen aile fertleri tarafından devam ettirilmesi

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer‘î hükümlere uygun olarak düzenlenmiş ve kadı tarafından hukuken geçerli olduğu onaylanmıştır. Vakıfla ilgili olarak kesin hükümler belirlenmiştir. Buna göre, vakfedilen mülkler hiçbir şekilde satılamaz, rehin edilemez,

devredilemez ve özel mülkiyete geçirilemez. Vakfın aslı kıyamete kadar korunacak, vakfın hükümlerini değiştirmeye teşebbüs edenler ise Allah'ın, meleklerin ve insanların lanetine uğrayacaktır. Ayrıca, vakıf şartlarına uymayan kadı veya hâkimler de kıyamet günü Allah'ın huzurunda hesap vereceklerdir.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında, vakfedilen mülkler ile ilgili net bilgiler verilmemekle birlikte, vakfın yönetimi ve gelirlerinin nasıl kullanılacağı detaylı şekilde belirtilmiştir. Vakfedenin mülkleri, kendisi ve neslinden gelenlere tahsis edilmiş olup, onların soyunun tükenmesi halinde hafızlara devredilecektir.

Vakfın Yönetimi

Vakfın yönetimi şu şekilde belirlenmiştir:

- İlk müteveli vakfı kuran Muslihüddin'dir.
- Vakfın yönetimi, vakfedenin oğulları olan Ali, Muhammed, Kasım ve İbrahim'e devredilecektir.
- Vakfedenin oğullarının nesli tükenirse, kızlarının oğulları vakıf yönetimini üstlenecektir.
- Eğer vakfedenin soyundan kimse kalmazsa, vakıf hafızlara devredilecektir.
- Her Pazartesi vakıf gelirlerinden belirlenen kişiler, Kur'an okuyarak sevabını Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) ve vakıf sahibine bağışlayacaktır.
- Vakfın mütevellisi, vakfedenin vefatından sonra mevkuf aleyhlerden en salih kimse olacaktır.

Vakfın Gelir Dağılımı

Vakfın gelirleri şu şekilde bölüştürülmüştür:

- Öncelikli olarak vakfın korunması ve idaresi için harcanacaktır.
- Vakfedenin oğullarına ve onların soyundan gelenlere tahsis edilecektir.
- Eğer vakfedenin nesli tükenirse, vakıf gelirleri hafızların yararına tahsis edilecektir.

- Her hafta Pazartesi günü, belirlenen kişilere Kur'an okunması için ödeme yapılacaktır.

3.2. Karaman Vakfiyelerinin Analizi

3.2.1. Ketenci Baba Oğlu Şeyh Mansur Dede

3.2.1.1. Vakfın Kurucusu

Mansur Dede, Karamanoğulları Beyliği döneminde yaşamış önemli bir âlim ve mutasavvıftır. XIII. yüzyılın ikinci yarısıyla XIV. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen hayatı boyunca, Horasan'dan Anadolu'ya göç eden ve Karaman'da (o dönemdeki adıyla Lârende) yerleşen Yesevî şeyhi Ketenci Baba'nın oğludur.³⁹¹ Mansur Dede'nin de babası gibi Yesevîlik geleneğini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Lârende'de babasına ait zaviyeye vakıflar tahsis ettirmesi ve kendi adıyla şehir merkezinde yeni bir zaviye kurdurması, onun bu tasavvufî çizgiyi devam ettirdiğini göstermektedir. Mezar taşı kitabesine göre Mansur Dede, 810/1407 yılında Karaman'da vefat etmiştir. Ayrıca, 755/1354 tarihli vakfiye kayıtları dikkate alındığında, kendi adıyla anılan zaviyenin bu tarihten kısa bir süre önce, muhtemelen 1353 yılında inşa edildiği düşünülmektedir.³⁹² Belgeler, Mansur Dede Zaviyesi'nin tıpkı Ketenci Baba Zaviyesi gibi XVIII. yüzyıl ortalarında Bektaşilerin kontrolünde olduğunu; ancak 1826 yılındaki gelişmelerin ardından Nakşibendîlerin denetimine geçtiğini göstermektedir.³⁹³

3.2.1.2. Vakıf Yapıları

Ketenci Baba Zaviyesi'nin mimari yapısı ve müstemilatına ilişkin bazı bilgilere arşiv belgeleri aracılığıyla ulaşılabilmektedir. XVI. yüzyıl başlarına ait bir vakıf tahririnde geçen "...nisf bağçe der-nezdi zâviye..." ifadesi, 1505 yılında zaviyenin bahçelerle çevrili bir alanda bulunduğunu göstermektedir.³⁹⁴ 29 Ramazan 1214 / 24 Şubat 1800 tarihli başka bir belgede ise zaviyenin yedi derviş hücresi ile bir hazireden oluştuğu belirtilmektedir.³⁹⁵ XVIII. yüzyıl ortalarında hâlen faal durumda olan Ketenci Baba Zaviyesi'ne zamanla yeni yapılar ilave edilmiştir. Nitekim 1232/1817 tarihli bir

³⁹¹ Küçükdağ, **Ketenci Baba Tekke...**, s.2

³⁹² İbrahim Hakkı Akman, **Larende/Karaman Kenti Osmanlı Klasik Eğitim Kurumlarının Analizi (1600-1839)**, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2018, s. 217.

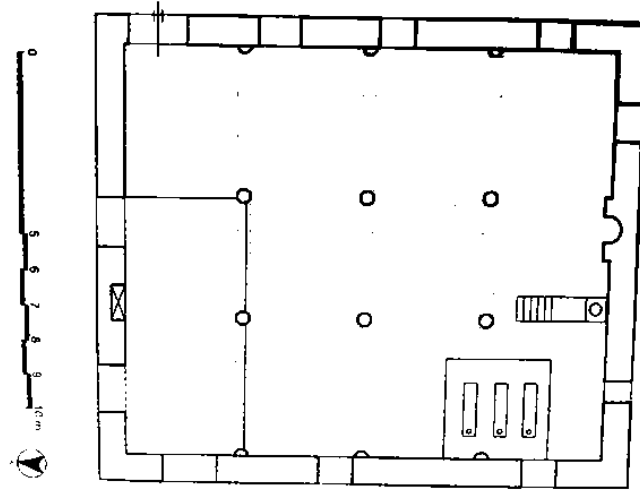
³⁹³ Akman, **a.g.t.**, s. 217.

³⁹⁴ Küçükdağ, **a.g.e.**, s. 3-4.

³⁹⁵ Akman, **a.g.t.**, s. 214.

muhasabe kaydında, zaviyedarlık ve tevliyet görevini yürüten Seyit Mustafa'nın "müceddeden bir bâb kebîr hücre" inşa edip vakfa kazandırdığı ifade edilmektedir. Ayrıca zaviyenin bünyesinde Ketenci Baba'nın türbesi de yer almaktaydı.³⁹⁶

1826 yılında, türbe kısmı hariç olmak üzere Ketenci Baba Tekkesi'nin büyük bölümü yıkılmıştır. 1259/1838 yılında Abdullah Hasip Efendi tarafından yeniden inşa edilen zaviye ve mescidin mimari özellikleri hakkında Konyalı tarafından kısa bilgiler verilmiştir.³⁹⁷ (Fotoğraf 23). Tekke ve zâviyenin Caminin kible tarafında yer aldığı kaynaklarda belirtilmektedir.³⁹⁸ Buna göre, zaviyede yer alan mescidin kuzeyinde geniş bir dersane bulunmakta ve bu alan aynı zamanda sohbet odası ve zikir yeri olarak da kullanılmaktaydı. Yapının doğu kısmında ise on hücre ve bir misafirhane yer almaktaydı. Giriş kısmının sağında ve solunda ise dörder oda inşa edilmişti. Zaviyenin kible yönünde yer alan mezarlık içerisinde bir havuz bulunuyordu. Ayrıca yapının önünde, üç lüleli bir çeşme de aktif olarak hizmet vermekteydi. 1943 yılına gelindiğinde ise, mezarlıktan yaklaşık 200 kadar mezar ile XIX. yüzyılda inşa edilen mescit bölümü ayakta kalmıştır.

Çizim 1: Kethane Cami Planı (Haşim Karpuz'dan)

³⁹⁶ Akman, **a.g.t.**, s. 214.

³⁹⁷ Karpuz, **Türk Kültür...**, s. 89.

³⁹⁸ Konyalı, **a.g.e.**, s. 324. Konyalı yapı hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir: "Ben, 1943 yılında zâviyeyi incelerken kapıdan girince sağda ve solda dört oda vardı. Zâviyenin içinden su akıyordu. Önünde bir havuz bulunan üç lüleli zarif bir çeşmeden hayat suyu akardı. Sonradan zâviye odaları gibi çeşme ve havuzu da yok olup gitmiştir. Caminin kuzeyden bitişiğinde geniş bir dersane ve zikir yeri, doğusunda on medrese odası, bir misafirhane var imiş bunlar daha evvel yok olmuştur."

Fotoğraf 3. 19: Kethane Cami

Caminin avluya bakan doğu cephesinde üç satırlık onarım kitabesi yer almaktadır (Fotoğraf 24).

Kitabe şu şekildedir:

1- قره مان مفتسي خادمی زاده عبدالله حسيب افنديك مجددا بناسنه موفق

2- اولديغي جامع شريفدر. خمس و خمسين و مائين و الف سنه 1255

“Karaman müftüsü Hâdimî-zâde Abdullah Hasip Efendi’nin yeniden inşasına muvaffak olduğu Cami-i şerifidir. Bin iki yüz elli beş (Hicri)”. Bu kitabeden Caminin Karaman müftüsü Hadimi-zâde Abdullah Hasip Efendi tarafından H.1255(M.1838) yılında yeniden inşa edildiğini anlıyoruz. Vakfiyede belirtilen tekke ve zâviyenin yerine yapılan Ketenci Baba (Ketane) Camimoloz taş, kerpiç duvarlı ve ahşap direklidir.

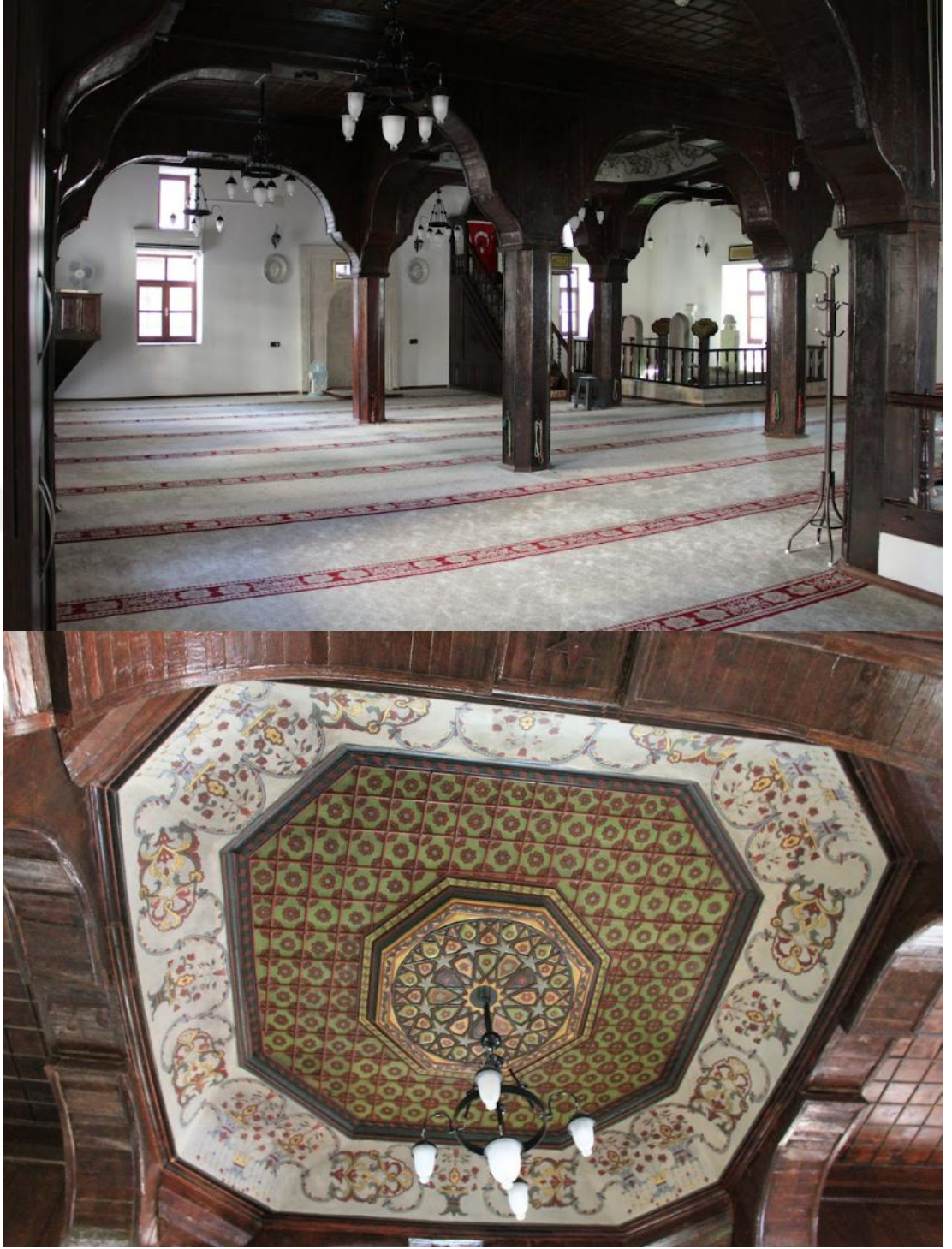

Fotoğraf 3. 20: Kethane Cami Kitabesi

Mihrap duvarına paralel dört sahnalı bir yapı göstermektedir. Mihrap, minber ve yapının geneli tezyinat bakımından sadedir. Bunun istisnası olarak ahşap tavadaki sekizgen kubbe kalemişi süslemeleriyle dikkat çeker (Fotoğraf 26). Kıvrım dallar, çiçekler, hatayi motifler ve çok kollu yıldızla zengin bir süsleme sağlanmıştır. Tavan çıtaları arasında da süsleme görülür.³⁹⁹ Cami hariminin güneybatı köşesinde üç mezar vardır (Fotoğraf 27). Bu mezarlardan ilki Karaman müftüsü Abdullah Hasip Efendiye (1878) aittir. Hasip Efendi Camiyi yeniden inşa ettiren kişi olarak bilinmektedir. Diğerleri Hasan Kudsi Efendi (1834) ile Mehmed Acaip Efendi'ye (1845) aittir. Caminin kible tarafında yer alan hazirede de Osmanlı dönemine ait mezar taşları yer almaktadır (Fotoğraf 28). Hazirede medfun olanlar arasında müderrislik görevi ifa etmiş olan Hâdimî-zâde Mehmet Muhtar Efendi, irşad görevi yürütmüş olan Şeyh Halid Efendi gibi değerli âlimler yer almaktadır.⁴⁰⁰

³⁹⁹ Karpuz, a.g.e., s. 88.

⁴⁰⁰ Konyalı, a.g.e., s. 324

Fotoğraf 3. 21: Kethane Cami Harimi ve Sekizgen Kubbesi

Fotoğraf 3. 22: Kethane Cami Harim Kısımında Yer Alan Mezarlar ve Haziresi

3.2.1.3. Vakfiye Metni

Belge 31. Ketenci Baba Oğlu Şeyh Mansur Dede Vakfiyesi⁴⁰¹

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه وخلفائه
صلاة تدوم دوام الدهور والأزمان

⁴⁰¹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2176/ 405/ 704.

أما بعد فإن الأجل المحترم المبجل في السوق الشيخ منصور دده ابن كتانجي بابا بيض الله عزه أحواله ما يستيقظ ويتقظ ويتنبه عن العائلات بانتباه السعادة بأن الدنيا مسافة بناعه وعدادة مقيدة فيه تقهر عز شومها واعدائها لا بقي سمومها أمال الدنيا كإقامة ضيف أو صحابه أو ضيف أو طيف من أوصافه الامام ثم تخلو ثم ثمر وثمره وتخلو كيف سرور بعمارة الديار مع خرابة الدنيا ماره خلو بارة من كف سرور بأمور تمور وأحوال تحول وإلا كيس من ازكار فيها راض أن تحل والعافل من يقضي منها وطراً قبل أن ينقضي وقف وحبس وسبل وتصدق بنية خالصة وعزيمته صافية راجياً بما وعد الله تعالى ورسوله كما قال الله في كلامه المجيد (وما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله وما عندكم ينقد وما عند الله باق) وكما قال النبي صلى الله تعالى عليه وسلم "إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا من ثلاث علم ينتفع به وولد صالح يدعو له وصدقة جارية" جميع ما يأتي ذكره وتجوده تقرباً إلى ربه وابتغاء لمرضاة الله وبرجو العفو يوم القيامة ويوم الخوف من عقابه ولا من الفرع الكرام اليم عذابه ليصرف الله وحميته من النار وبصر وجهه يوم الطامة والصامة مسؤولة يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم وذلك جميع الأرض بمدينة لارنده بمحلة أسكي جشمه المشار إليه في ناحية جاغلاغد حدوده منتهية إلى الطريق من الجانبين وإلى ملك الشيخ طالب ابن الشيخ علي وبملك كرشي بابا ابن الشيخ حسن وذلك جميع أرض قرية غازي تابع لارنده حاصل عشور اثنين طرقة راي صدوره واحد طرفي نزدي حوتي وواحد طرفي نزدي أنه دولو(أناضولو) واحد طرقة نزدي قرية فوطلو وذلك جميع الأرض من رعيته بوزقوش تابع لارنده حصل عشور درجوار قرية سلاريك وبرطرف شهر لارنده كيدن (الذاهب) مزاب طريق وبر طرفي كمار قنطار وبر طرفي بيوك نهر وبرطرفي سلاريكة كيدن نهر وبرطرفي جنا سونه كيدن طريق ايله قرية حونيه كيدن طريق وذلك بجميع المنزل الكائن بمدينة لارنده بمحلة منصورده الحاوي على صفة وثلاث شتويات وبيت تلبز وبيت مقول باوده واصطبل واحد ومحير طين وبيت كنيف المحدود بالطريق العام من الأطراف الأربعة وذلك بجميع أرض قرية ويرانجق حاصل عشر وبر طرفي كمار قنطار وبر طرفي قره بند وبر طرفي نزدي قرية ايكديلي وبر طرفي لارنده به كيدن طريق وبر طرفي تلة وذلك بجميع الأرض قرية ايكلي كليا تابع لارنده حاصل عشر احد طرفي بنكه كيدن ذاهب طريق واحد طرفي بناكدن قرية ابران كيدن طريق واحد طرفي ابران كيدن نهر وبر طرفي مال حوجه واحد طرفي تلة وذلك بجميع الأرض بمدينة لارنده زمني بك باغ نزدشهر وقف الشيخ علي الدين وايلي طرفي لها متصل وايلي طرفي طريق عام وذلك جميع الأرض المتصلين المبنى احديهما زاوية سكوسي والآخر زاوية جقوري الكائن بقرية كارقي المحدودتين بالبطنخ وبالطريق ذاهب إلى شهر لارنده وبالأرض الخالية المتصلة بقرية التيل وبالطريق الذاهب إلى كلسي والذاهب إلى القرية المزبورة من الحدود والحقوق والتوابع واللواحق والطريق والمرافق وسائر المضافات على ابيه الصلبي منصور دده وعلى ابنه الصلبي بالي دده وعلى من سيولد من أبناء أبنائه نسلأ بعد نسل قرنأ بعد قرن وإن انقرض نسل أبنائه أعوذ بالله توبة ثم وقف على أولاد بناته نسلأ بعد نسلأ باليه ويقرو وهو جزأ والواحد يوم الاثنين أو الخميس من أجزاء موقوفة في الزاوية بمحلة اسكي جشمة ويهب ثوابه لروح الواقف من المسجد بمحلة منصور دده ولم يكن أعاد يكون وفقاً على الفقراء والمساكين وفقاً صحيحاً شرعياً وحسباً صريحاً مرعياً فحكم الحاكم الموقوف أولاد رفع الله قدره بحقة هذا الوقف وسجله غب رعاية شرائط (شرائط أو شروط) التسجيل من إرادة الرجوع من الوقف المذكور والرد إلى الملك كما كانت والمرافقة بسبب ذلك مع من فوض إليه

وحكم على صحته وأرفعه على رأي من يرى جوازه من الأئمة رضوان الله تعالى عليهم أجمعين حكماً صريحاً

شرعياً وتسجيلاً صريحاً مرعياً وفقاً لازماً يلحق حكم الحاكم المقدم المذكور بحيث وقع عليه الإجماع بعد تقديم شرائطه على الله إليه غير مرة فلا لأحد من جميع خلق الله تعالى كائناً (كائناً) من كان قاضياً أو مفتياً أو غيرهم أن يغيّر شيئاً من أصله أو شرائطه بوجه من الوجوه أو سبب من الأسباب فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين لا يقبل منه حرفاً والأولاد والعزير الصامة المنتقم إن الله عزيز ذو انتقام وهو خصيمه يوم الطامة يوم تجد كل نفس ما عملت من سوءٍ تود لو أن بينها وبينه أمداً بعيداً يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم ولهم اللعنة ولهم سوء الدار فمن بدله.....لآخر الآية.

وشهد الواقف على نفسه الكريمة عدة من العدول الثقات والأمناء الذين حضروا مجلس النيفة من العلماء والأمرأ حال صحة جميع ذلك منه شرعاً بجميع ما حرره في هذه الوقفية على الإجمال والتفصيل وكتبت هذه الوقفية في أواخر شهر ربيع الأول سنة خمس وخمسين وسبعمائة (سبعمئة)

الحاج إبراهيم ابن

ابن حمزة جليل خليل

شمس الدين ابن يوسف فقيه

علي

3.2.1.4. Vakfiye Tercümesi

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. Ahiret ve Cennet müminler içindir. Salat ve selam yüzyıllar boyunca, zaman sürdükçe Hz. Muhammed'e, ashabına ve halîfelerine olsun.

Bundan sonra, çarşıda herkes tarafından saygı gören, muhterem, saygıdeğer Ketenci Baba oğlu Şeyh Mansur Dede -Allah onun halini, izzetini temiz kılsın- işlerini yaparken uyanık ve duyarlı olsun. Ki dünya kısadır, saadeti geçicidir, istifadesi azdır, düşmanlığı sam yeli gibidir, dünyadaki emeller misafirin konaklaması gibidir. Ya da yaz bulutu gibi ya da gökkuşağı gibidir, geçicidir. Bu dünyadaki liderlik de geçicidir, bahçedeki meyvenin bitmesi gibi. Dünya tamamen yok olup gidecekken sen nasıl bu dünyadaki bir evde mutlu olursun. Elinde bir mutluluk olsa bile bu kalıcı değildir. Zenginlik ve sahip olduğun imkânlar gidicidir. Sahip olduğun varlıklar senden sonra da başkasına kalacaktır. Akıllı olan kişi bu gerçeği, dünyanın faniliğini ölmeden önce anlayan kişidir. Allah Teâlâ'nın ve resûlünün vadettiği nimete nail olmak için halis bir niyetle ve samimi bir gayretle vakfedildi, bağışlandı ve hayır kılındı.

Allah'ın yüce kelimasında bildirdiği üzere: “*Kendiniz için her ne iyilik işlemiş olursanız, Allah katında onu bulursunuz.*”⁴⁰² “*Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır.*”⁴⁰³ Nebi (s.a.v) in buyurduğu gibi: “*İnsanoğlu öldüğü zaman bütün ameli kesilir. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i Cariye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı bir evlat.*”⁴⁰⁴ Şimdiye kadar zikri geçen ve geçecek olan şeyleri Allaha yaklaşmak ve onun rızasını kazanmak için vakfetti. Kıyamet ve korku gününde affa nail olmak, cezadan uzak olmak, şiddetli azaptan sakınmak ve o gün “*O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar. Allah’a arınmış bir kalp ile gelen başka*”⁴⁰⁵ yüzü aydın olmak için vakfetti.

Larende şehrinde Eskiçeşme mahallesinde Çağlağd nahiyesinde gösterilen bu araziler, iki tarafından yolla sınırlanmaktadır, bir tarafı Şeyh Ali oğlu Şeyh Talip mülküyle ve bir tarafı Şeyh Hasan oğlu Kirişçi baba mülküyle sınırlanmaktadır. Ve Larende’ye bağlı Gazi köyünün öşrünü vakfetti -Vakfiye çıkar çıkmaz geçerli olmak üzere- Sınırları bir taraftan Hûti, bir taraftan Anadolu, bir tarafından Kutlu köyünün yollarından biridir. Bütün bu yerler Larende’ye bağlı Bozkuş’da yer almaktadır. Selarik köyünün civarının öşrünü vakfetti. Onun sınırları bir taraftan Larende’ye giden yol, bir taraftan Kemer Kıntar, bir tarafı büyük nehir, bir tarafı Selarik’e giden nehir bir tarafı Cenasun’a giden yol ile Huniye köyüne giden yol ile sınırlıdır. Larende Mansur Dede mahallesinde bulunan evi vakfetti. Onun içinde bir yazlık, üç tane de kışlık oda vardır. bir ahır, bir kesimhane ve tuvalet yer alır. Dört taraftan anayolla sınırdır. Virancık’ta bulunan bütün yerlerin öşrü vakıftır. Bir taraftan Kemer Kıntar, bir tarafı Karabent, bir tarafı İkdili köyü, bir tarafı Larende’ye giden yol, bir tarafı tepedir. Larende’ye tabi İki Kilye köyünün öşrü de vakıftır. Bir tarafı Banagiden köyü yolu, bir tarafı Banagiden köyü ve İbrana giden yol, bir tarafı İbrana giden nehir, bir tarafı Hocanın mülkü, bir tarafı tepedir. Larende’deki yerlerin hepsi vakıftır. Onların temeli Şeyh Alâeddin’in vakfettiği bey bağıdır. İki tarafı birbirine bitişik, iki tarafı ana yoldur. Birbirine bitişik bütün yerler vakıftır. Bunlardan birisi Sekusi zâviyesi diğeri Cakuri zâviyesidir. Bu zâviyeler Karki/Karuki köyündedir. Onların

⁴⁰² Bakara 110. Ayet

⁴⁰³ Nahl Süresi 96. Ayet.

⁴⁰⁴ Müslim, Vasiyyet 14.

⁴⁰⁵ Şuara Süresi 88-89 Ayetleri.

sınırları boş arazi ve Larend'e'ye giden yol, Teyl köyüne bitişik boş tarla, Kiliseye giden yol, zikredilen köye (Karuki) giden yoldur. Bütün bu yerler, hudutlarıyla, haklarıyla, ona tabi olanlarla, yollarıyla, ona ait olanlarla ve diğer ekleriyle, vakıf sahibinin neslinden gelen Mansur Dedenin ve Bali Dedenin ve onun çocuklarının ve çocuklarından nesilden nesile gelenlerin üzerinedir. Eğer erkek çocuklarının nesli kesilirse -Allah korusun- kız çocuklarına nesilden nesile geçer. Eski çeşmedeki zâviyede Pazartesi ve Perşembe günleri birer cüz okunacak. Onun sevabı Mansur Dede mahallesindeki mescidin vâkıfının ruhuna bağışlanacak. Bu zâviye fakirlere ve miskinlere vakfedildi. Vakıftır, sahihtir, şeridir, açıktır, geçerlidir, hâkim buna hükmetti. – Allah onun hakkını versin- Bu vakfı bütün şartlarıyla tescil etti, vakıftan geri dönüş mümkün değildir, mülkler sahibine geri dönmez. Onun sıhhatine hükmetti, ümmetin imamlarından onun geçerliliğine onay aldı- Allah onlardan razı olsun- Hükümdür, açıktır, şeridir, tescillidir, geçerlidir, vakıftır, zikredilen hâkimin hükmü altındadır. Onun şartları birçok defa takdim edildikten sonra üzerinde icma oldu. Allah'ın yarattığı hiç kimse, ne kadı ne müftü ne de başka biri ne sebeple olursa olsun onun aslından bir şey değiştiremez. Kim değiştirirse Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olur. Onlardan ve evlatlarından bir harf bile kabul edilmez. Allah yücedir, intikam alandır. Onlar kıyamet gününde Allah'ın düşmanı olacak. *“Herkesin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü hazır bulacağı günde kişi, kötülükleri ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister.”*⁴⁰⁶ *“O gün zalimlere, mazeretleri fayda vermez. Lânet de onlarıdır, kötü yurt da onlarıdır.”*⁴⁰⁷

Vakıf sahibi güvenilir, dürüst, emin insanlardan oluşan bir mecliste, âlimleri emirleri bu vakfa şahit yaptı. Bunların hepsinin sıhhatine, yazılanların hepsinin tafsilatıyla birlikte şeri olduğuna şahit oldular. Bu vakfiye 755 yılının Rebiül evvel ayının sonlarında yazıldı.

Yusuf Fakih oğlu Şemseddin Halil Hamza oğlu

Ali oğlu Hacı İbrahim

⁴⁰⁶ Âl-i İmrân Süresi 30. Ayet.

⁴⁰⁷ Mü'min Süresi 52. Ayet.

3.2.1.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Bu vakfiye, Ketenci Baba oğlu Şeyh Mansur Dede tarafından, Allah'a yaklaşmak, rızasını kazanmak ve fakirlere yardım etmek amacıyla oluşturulmuştur. Vakfın temel hedefleri şunlardır:

- Vakfedilen mülklerden elde edilen gelirle vakıf eserlerinin bakım ve onarımının sağlanması
- Öşür gelirlerinin fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine tahsis edilmesi
- Vakfın nesiller boyunca korunarak sürdürülebilir hale getirilmesi

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer'î hükümler çerçevesinde oluşturulmuş, bağlayıcı ve kalıcı bir belge olarak düzenlenmiştir. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, miras bırakılamayacağı açıkça ifade edilmiştir. Vakıf sahibinin, hiçbir kadı, müftü veya yönetici tarafından değiştirilemeyeceği ve ebediyen geçerli olacağı belirtilmiştir.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Larendeye bağlı Gazi⁴⁰⁸, Fakıh Tolu⁴⁰⁹, Bozkuş⁴¹⁰, Selarik⁴¹¹ İki Kilise⁴¹², Kargı⁴¹³ ve Virancık⁴¹⁴ bölgelerinde yer alan köylerin öşür gelirleri vakfedilmiştir. Ayrıca, Larendede bulunan bir ev, zâviyeler ve bazı araziler vakfa dahil edilmiştir. Vakfedilen mülklerin sınırları şu şekilde belirlenmiştir:

- Eskiçeşme Mahallesi'nde yer alan araziler
- Gazi köyü'nün⁴¹⁵ öşür gelirleri

⁴⁰⁸ Karaman'a bağlı Gazi köyü adında bir köy vardır.

⁴⁰⁹ Bu isimde bir köy tespit edemedik.

⁴¹⁰ Günümüzde bu isimde bir köy tespit edemedik. Fakat Konya iline bağlı Bozkır isminde bir ilçe vardır.

⁴¹¹ Karaman'a bağlı bir köy olup günümüzdeki ismi Ağılönü'dür.

⁴¹² Kisleburun ve Uluzâviye adlarıyla da geçmektedir. Gümüşçü, **a.g.t.**, s.61. Günümüzde bu isimde bir köy tespit edemedik.

⁴¹³ Günümüzde bu isimde bir köy tespit edemedik. Fakat Konya iline bağlı Bozkır isminde bir ilçe vardır.

⁴¹⁴ Tarıma elverişi bir arazi(suğla) olduğu belirtilmektedir. Gümüşçü, **a.g.t.**, s.107. Günümüzde bu isimde bir köy tespit edemedik.

⁴¹⁵ Günümüzde Karamanda böyle bir isimle anılan köy vardır.

- Larende'ye bağılı Bozkuş ve Selarik köylerindeki vakfedilen mülkler
- İki Kilise köyünün öşür gelirleri
- Sekusi ve Cakuri zâviyeleri ve çevresindeki araziler

Vakfın Yönetimi

Vakfın yönetimi, ilk olarak vakıf sahibinin neslinden gelen erkek çocuklara bırakılmıştır. Soyun tükenmesi durumunda, mülkiyet kız çocuklarına geçecek ve nesilden nesile aktarılacaktır. Vakıftan elde edilen gelirlerin bölüşümü şu şekilde düzenlenmiştir:

- Öncelikle vakfın bakım ve onarımına harcanacaktır.
- Fazla gelir, fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine tahsis edilecektir.
- Zâviyede pazartesi ve perşembe günleri düzenli olarak Kur'an okunacaktır.

Kur'an tilaveti için görevlendirilen altı hafızın her hafta hatim indirmesi ve sevabını vakfedenin ruhuna bağışlaması şart koşulmuştur. Hafızlardan ikisinin Bağdatlıoğlu Mescidi ve Malyolu Mescidi imamaları arasından seçileceği belirtilmiş, gerekirse yerlerine başkalarının atanacağı ifade edilmiştir.

3.2.2. Emirzade Halil Bey bin Mahmud

3.2.2.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.2.2.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede sözü edilen zaviyenin izine rastlanılmamıştır.

3.2.2.3. Vakfiye Metni

Belge 32. Emirzade Halil Bey bin Mahmud Vakfiyesi⁴¹⁶

هذه الصورة الر.... بلا زيادة

⁴¹⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 579/183/360.

ولا نقصان تحقيق الفقير

محمد داوود المولى

بقضاء لارنده

بسم الله الرحمن الرحيم

لملة الحنيفة رافع لواء الحق بالأدلة القوية الباذل ما يحويه البواتم المنقادة على لحكمه البادي والحاضر الذي أذعن لحكمه الأقبال الصيد وامتثل بأمره الأحرار والعبيد وسعدت بملازمة حضرته الأشقياء وحظيت بعناية الأولياء والأتقياء لا مكره إلا وهو لها جائز ولا محمدة إلا وهو بها فائز علاء الدولة والدين المؤيد من عند الله باله ثم والتمكين أن الأمير المعظم والدستور الأعظم مستخدم أرباب السيف والقلم باني قواعد الحسنات ناشر أصناف الخيرات إلى الميراث أمير زاده خليل بك بن محمود بن قرمان خلد الله سلطنته وأبد مملكته في نعمة نجحة المطالب فسيحة المذهب ساحبة الذوائب جزيلة المواهب جليلة الرغائب محمية من حروف النوائب وصنوف السوائب لازال سلفه وعشائره في روضات الجنات فائزين بأبهى الأمانى وأسنى الغاية لما علم وتحقق أن دار الدنيا دار اغترار واحتياط لا دار قرار واغتباط الوامق لها مفجوع والوائق بها مخدوع توجب محبتها التقدير وتعجب بهجتها أهل الغرور والأحداث للنفوس مصائد والأعمار للفناء حصائد والأيام بين الأنام دولة والأبدان إلى ما خلقت منه منقولة والموت تلت به عروش المجد وانهدمت وقلت جيوش الكرم وانهزمت وبدد من الفرح ما كان ملتأماً وفرق من السرور جمعاً كان منتظماً وزرع كل حشاشة أنة وأسمع في كل دار دنه يستهمون بلواه كما استهموا جدواه ويقتسمون أحزانه كما اقتسموا إحسانه وأن الله لم يعط الدنيا صفة الخلود ولا جعلها دار بقاء لوالد ولا مولود ولا حتم أنها موئل إقامة ونبات لكن منزل رحلة وشتات صروفها تبدو وتلوح وحثوفها تغدو وتروح تفرقت الأسود والريم وتقبض العصفور والظليم فالليب من علم بموانع الحياة واستعد لمواقع الوفاة والآفات وأيقن أن فوارع الدهور يأتي بقواطع الظهور فليس يفيد إلا النزور للمال والسلوى عن الأنفس والأهل والمال والفطر لاربيب من انتهاز الفرصة في ادخار عدته مع قصر مدته واستعد لطول سفرته وحلول حفرته أمر بإنشاء الزوايا المباركة جنب الزوايا التي بناها أبوه السعيد تغمده الله برضوانه وأسكنه أعلى غرف جناته بمدينة لارنده وفيها مرقد أخيه الأمير الشهيد المقتول ظلاماً سليمان بك بيض الله عزته وزاد في فراديس الجنان رفعة المستغنية عن التحديد لشهرتها في مكانها ثم وقفها بجميع حدودها وحقوقها وطرائقها ومرافقها ولواحقها ومضافاتها وكل حق هو لها داخلها وخارجها على الشيخ الأعظم قطب الأقطاب لب الألباب الذي تقاصرت من بلوغ قصاره العقول السرية وتضاءلت دون نيل درجاته الظنون البشرية المنسلخ عن صفات النقصان والمتحلي بنعوت الرحمن المكمل الذي طارت عن أوكار تزجيته طيور فضاء المكوث وحارت أفكار فيه من قطان عالم السفלות مقتدي الأبرار شيخ المشايخ الكبار واقف أسرار الملك الجبار صفوة الأولياء والصديقين وارث الأنبياء والمرسلين

مرشد الجن والإنس مولانا جلال الحق والشريعة والملة والدين فرح الله روحه وكثر فتوحه ونور ضريحه وعلى أولاد أولاده ذكوراً وإنثاً ثم وقف من خالص ماله وحبس وسبل وتصدق لصالح الزاوية المذكورة جملة القرية المسماة بسلارك الكائنة بضواحي مدينة لارنده المحروسة في الجانب الشرقي بقرب القرية المسماة

بفوني حدودها تنتهي إلى تخوم قرية فوني المذكورة وإلى الجبل في القبلي المنسوب إلى جمال المعروف وتمامه بشيلات قري وإلى المزرعة المسماة بجيفتليك المنسوبة إلى سنان وتمامه مزرعة بوزقوش إلى تخوم باك وإلى ملك ابن أخ الواقف الأمير المرحوم الشهيد سليمان بك تعمده الوارثين وإن لم يبق منهم ذكر يكون فيها شيخ عالم بآداب تلك الطائفة مراعاة لحدود الله حافظ على الطاعات والعبادات مواظب على الأذكار والأوراد في الخلوات متصف بسيرهم ومتخلق بأخلاقهم وطريقتهم مجد بإحراز السعادة العظمى معتصم بالحبل المتين بالعري الوثقى وبشرط أن يكون ذلك الشيخ متولياً أيضاً في القرية الموقوفة يتصرف أولاً مما حصل للريع لعمارة القرية فما فضل من ذلك يعطى للشيخ المذكور لحق التولية عشر غلتها والباقي يصرف على النازلين والواردين بلا تبذير ولا تقتير فلا يحل لأحد من الناس من سلطان أو حاكم أو قاض أو مفت أو غير ذلك أن يقصد تغيير هذه العارفة وتبديل هذه الصدقة فمن فعل ذلك فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وأجر الواقف على الله سبحانه وتعالى والله لا يضيع أجر المحسنين وآخر أخوه سبا للأمير الأكرم المخدوم الأزهدي الأعلم جامع مكارم الأمم حايض محاسن الشيم أولي الأذنان والنعم منبع الجود والفضل والكرم خضر بك جلبي لازال في سعادة متواصلة المزيد ماوي من الدوام إلى ركن شديد وابنا أخيه الآخر للأميران المعظمان والبدران الزاهران والبحران الزاخران والنجمان الفلائلان إلى ألقابهما العالية غياث الدولة والدين أفندي وأمير شاه جلبي ابنا الأمير المرحوم المغفور إسحاق بك أدام الله عمرهما في دولة مشرقة الشمس موقفة الفروس جالبة لمسار النفوس مصونة عن المضمار والبؤس أن حصصهم في تلك القرية المذكورة أيضاً وقفوها على الزاوية الشريفة حسبما عين وليس لهم فيها نصيب وحق لا شائبة حق فلو ادعى واحد منهم أو من يقوم مقامهم من ورثتهم شيئاً من ذلك فتلك الدعوى زور وبهتان وإفك وعدوان لا يلتفت إليه ولا يسمع منه وعلى جميع ذلك وقع الأشهاد والحاكم في التاريخ الهجرية لسنة تسع وستين وسبعمائة والحمد لله وحده وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه أجمعين.

شهد بما فيه حسن بن

شهد بما فيه أخي علي بن أخي يوسف

حيدر القنوي

الساكن بمدينة لارنده

نور الدين اللارندي عفى الله عنهم

عفى الله عنهم

3.2.2.4. Vakfiye Tercümesi

Bu suret eksiksiz ve ziyadesiz Larende kazasından Muhammed Davud el-Mevla'nın tahkikidir.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hak bayrağı güçlü, dayanıklı deliller ile taşıyan, bu uğurda emek harcayan çölde ve şehirde hükmüne razı olan, hür olsun köle olsun emirlere uyan hanif millete selam olsun. Fakirler onun varlığıyla mutlu oluyorlar, velilerin ve takva sahiplerinin yardımına nail oluyorlar. Her zaman övgü kazanıyor. Din ve devletin koruyucusu, Allah'ın desteğini ve gücünü almış, yüce emir, kanun koyucu, kalem ve kılıç sahiplerini kullanan, iyilik temellerini inşa eden, kıyamet gününe kadar hayır çeşitlerini yayan, Karaman'ın torunu Mahmud oğlu Emirzade Halil Bey – Allah onun saltanatını, memleketini daim etsin-. Ona nimet olarak başarılı amaçlar, büyük çalışmalar, değerli hibeler, yüce istekler, musibetten korunmuş şeyler ihsan edildi. Onun dedeleri cennette en güzel nimetleri kazanmıştır. O bilir ki bu dünya gurur ve ihtiyat yeridir, karar ve saadet yeri değildir. Bu dünyayı seven kişi için fecaat vardır, ona güvenen kaybedecek. Bu dünyanın sevilmesi kişinin takdiridir. Bu dünyadan sadece gurur ehli hoşlanır. O nefisler için bir tuzaktır, faniler için bir hasat yeridir. Oradaki günler insanlar arasında üstünlük mücadelesi olarak geçer, bir gün birine devlettir, başka bir gün diğerine devlettir. Bedenler topraktan yaratılmıştır, yine ona dönecektir. Ölümle tahtlar, arşlar yıkıldı. Yüce ordular mağlup oldu. Ölüm mutluluğu bitirir. Herkesin kalbine bir elem ekilir. Her evden bir feryat duyulur. Bu feryatlar herkesi korkutur, şaşırtır. İyilikler paylaşıldığı gibi, ölümün hüznü de paylaşılır. Allah dünyaya sonsuzluk özelliği vermedi. Orayı baba ya da çocuk için beka yurdu kılmadı. Orayı sonsuza dek yaşama yeri kılmadı. Fakat orayı yolculuk ve dağınıklık yurdu kıldı. Dünyanın musibetleri gelir ve geçer. Ecel gelir ve gider. Aslan ve ceylan, kuş ve devekuşu birbirinden ayrılır. Hayatın sıkıntılarını bilen adam ölüm için hazırlanır. Zorluklar insanın belini bükür. Bu dünyadaki en yararlı şey, az mülk, az yemek ve az paradır. İnsan bu dünyadaki fırsatı kaçırmamalıdır. Kısa hayatında, kabir hayatı için, uzun olan ahiret hayatı için iyiliklerden bir şeyler biriktirmelidir. Babasının -Allah ona rahmet eylesin, Cennette ona en güzel odalar versin- şöhretinden dolayı yerini belirtmeye gerek olmayan Larende şehrinde yaptırdığı zâviyenin yanında bir zâviye inşa edilmesini emretti. Orada onun kardeşi şehid ve maktul Süleyman Bey'in – Allah onun izzetini temiz kılsın, onun cennette mertebesini yükseltsin- kabri vardır. Sonra o zâviyeyi sınırlarıyla, haklarıyla, yollarıyla, ilaveleriyle, ona dâhil olan ve ondan hariç

olan tüm haklarıyla vakfetti. Büyük şeyh, kutupların kutbu, akıllıların akıllısı ki onun aklına kimse ulaşamadı. Onun derecesini kimse kazanamadı. Noksan sıfatlardan münezzeh, Allah'ın sıfatlarını üzerinde taşıyan iyilerin takipçisi, şeyhlerin şeyhi, Allah'ın sırlarına vakıf olan, evliyaların ve sadıkların faziletlisi, peygamberlerin varisi, insanların ve cinlerin mürşidi, Efendimiz, dinin, milletin, şeriatın ve hakkın koruyucusu – Allah onun; kadın, erkek, çocuklarının ve torunlarının ruhunu ferahlatsın, fetihlerini artırsın, kabrini nurlandırsın- vakfetti. Malının en güzelinden vakfetti. Larende şehri civarındaki Selarik köyünü, daha önce zikredilen zâviye için tasadduk etti. köyün doğu tarafında Foni köyü bulunur. Onun sınırı Zikredilen Foni köyü, güneyden Cemal'in dağı diye bilinen dağ ve Şilat kırı diye bilinen yer, Sinan'ın çiftliği diye bilinen yer, Bozkuş diye bilinen yer, vâkıfın kardeşinin – merhum ve şehid Süleyman Bey- oğlunun mülkü ile sınırdır. Torunları olursa onlar da bu ihsana devam etsinler. Bu köşede insanların en edeplisi olan, onların özelliklerinin en güzelini üzerinde taşıyan, Allah'ın çizdiği sınırlara riayet eden, ibadeti ve kulluğu koruyan, sürekli olarak zikir ve dua ile meşgul olan, büyük saadeti kazanmak için ictihad etmeye yetkili olan, Allah'ın ipine sımsıkı sarılmış olan, bir şeyh müteveli olarak yer alacak. Bu şeyh hem zâviyeye hem de zikredilen köye müteveli olacak. Bu köyden gelen geliri ilk olarak imaretin bakımı için harcayacak. Artan paranın yüzde onu müteveli olan şeyh için, geri kalan kısmı gelenler ve gidenler için harcanacak. İsraktan ve cimrilikten kaçınılacak. Bu vakfiyeyi ne sultan, ne hâkim, ne kadı, ne de müftü değiştiremez. Kim bunu yaparsa Allah'ın, meleklerinin ve insanların laneti onun üzerine olur. Kim bunu duyduktan sonra onu değiştirirse, onun günahı onu değiştirenlerin üzerine olur. Allah işitendir, bilendir. Vakıf sahibinin mükâfatı Allah tarafından verilecektir. Allah ikram sahiplerinin ecrini zayi etmez. Vâkıfın diğer kardeşi; cömert, zahid, hürmet edilen, âlim, güzel sıfatların sahibi, nimetlere nail olmuş olan, fazilet pınarı Hızır Bey Çelebi – saadeti daim olsun- dir. Onun diğer kardeşinin çocukları Efendi ve Emir Şah Çelebi; büyük emirdirler, dolunay gibi parlarlar, deniz gibi zengindirler, yıldızlar gibi ışık saçarlar, onların yüksek lakapları dinin ve devletin kurtarıcısıdır. Onların babalarının ismi rahmetli İshak Bey'dir. -Allah onların ömrünü daim etsin, devletlerini kederden korusun-. Zikredilen köydeki hisselerini de belirtildiği gibi zâviye için vakfettiler. Orada onlar için bir hak ya da nasip yoktur. Eğer vakfedildikten sonra onlar ya da onların varisleri herhangi bir hak

iddia ederse bu iddia geçersizdir, boştur. Bu isteğe kulak asılmaz, iltifat edilmez. Bunların hepsi hicri 769 yılında şahitler ve hâkim tarafından imzalandı. Allah'a hamdolsun, Efendimiz Muhammed'e, onun ailesine ve ashabına selam olsun. Müslüman kardeşlerim, Larendeli Yusuf Nureddin'in oğlu Ali -Allah onları affetsin- buna şahit oldu. Larendede oturan Konyalı Haydar'ın oğlu Hasan -Allah onları affetsin- buna şahit oldu.

3.2.2.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, besmele ve niyaz cümleleri ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, Karaman torunu Mahmud oğlu Emirzade Halil Bey tarafından oluşturulmuş olup, Larendede şehrinde bir zâviye inşa edilmesi ve bu zâviyenin sürekliliğinin sağlanması amacıyla düzenlenmiştir. Vakfın başlıca hedefleri şunlardır: Mescidin inşası, bakımı ve tamirinin sağlanması

- Zâviyenin inşası, bakımı ve onarımının sağlanması
- Zâviyede ilim ve ibadetle meşgul olacak kimselerin ihtiyaçlarının karşılanması
- Vakfedilen mülklerden elde edilen gelirlerin belirlenen şekilde dağıtılması ve sürdürülebilir bir vakıf düzeni oluşturulması

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer'î hükümler çerçevesinde oluşturulmuş, hukuki bağlayıcılığı olan bir belge niteliği taşımaktadır. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, bağışlanamayacağı, rehin edilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Hiçbir kadı, müftü, sultan veya yönetici vakıf şartlarını değiştiremez ve kim vakıf üzerinde değişiklik yaparsa ilahi lanete uğrayacaktır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında, Larendede ve çevresindeki çeşitli araziler ve köyler vakfa tahsis edilmiştir. Vakfedilen mülklerin sınırları şu şekilde belirlenmiştir:

- Larendede civarında inşa edilen zâviyeye bitişik yeni bir zâviye

- Selarik köyü⁴¹⁷ ve çevresindeki araziler
- köyün doğusunda Foni köyü⁴¹⁸, güneyinde Cemal'in Dağı, Şilat Kırısı ve Sinan'ın Çiftliği ile çevrili alanlar
- Bozkuş⁴¹⁹ ve merhum Şehid Süleyman Bey'in oğlunun mülkü ile sınırlı topraklar

Vakfın Yönetimi ve Gelir Dağılımı

Vakfın yönetimi, öncelikli olarak vakıf sahibinin belirlediği bir şeyhe bırakılmıştır. Bu şeyh, zâviyeyi ve vakfa bağlı köyleri yönetecek ve vakfın işleyişini düzenleyecektir. Vakfın gelirleri şu şekilde bölüştürülmüştür:

- Öncelikle zâviyenin bakım ve onarımına harcanacaktır.
- Gelirin %10'u mütevellî olan şeyhe tahsis edilecektir.
- Kalan gelir, zâviyeye gelen ve giden misafirler için kullanılacaktır.
- İsraktan ve cimrilikten kaçınılması, vakıf gelirlerinin adil bir şekilde kullanılması gerektiği özellikle belirtilmiştir.

3.2.3. Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfı

3.2.3.1. Vakfın Kurucusu

Karamanoğulları Beyliği tarihinde en uzun ömürlü ve en uzun süre hüküm süren lider Karamanoğlu İbrahim Bey olmuştur. Yaklaşık 90 yıl süren yaşamı boyunca, Karaman Beyliği'ni 41 yıl gibi uzun bir süre boyunca yönetmiştir. İbrahim Bey'in hükümdarlık dönemi (1423-1464), beyliğin hem ekonomik kalkınma hem de imar faaliyetleri bakımından en yoğun ve en verimli dönemlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

⁴¹⁷ Karaman'a bağlı bir köy olup günümüzdeki ismi Ağılönü'dür

⁴¹⁸ Kaynaklarda Foni köyü ve deresi isimleri geçmektedir. Foni deresi'nin bir diğer ismi de İbrala çayı'dır. Karaman'a bağlı Yeşildere köyünün eski ismi İbrala'dır. Buradan hareketle Foni köyünün bu bölgede olabileceği düşünülebilir.

⁴¹⁹ Günümüzde bu isimde bir köy tespit edemedik. Fakat Konya iline bağlı Bozkır isminde bir ilçe vardır.

3.2.3.2. Vakıf Yapıları

Karamanoğlu II. İbrahim Bey tarafından inşa ettirilen imaret, günümüzde Karaman şehir merkezinde, İmaret Mahallesi'nde bulunmaktadır.⁴²⁰ Yapının kuzey cephesinde yer alan taç kapı üzerindeki kitabede, imaretin Hicri 836 yılında, Miladi takvime göre ise 1432 yılının Muharrem ayında tamamlandığı belirtilmektedir. Yapının mimarının kim olduğu konusunda ise herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.⁴²¹

Vakfiye kayıtlarına göre, bu imaret çeşitli amaçlara hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır. Cemaatle namaz kılmak üzere bir mescit, zengin, yoksul veya yolcu fark etmeksizin tüm misafirlere yemek dağıtımı yapılması için bir mutfak ve Kur'an-ı Kerim eğitimi verilerek hafız yetiştirilmesi amacıyla bir dârü'l-kurrâ (ya da dârü'l-huffâz) içerdiği vakfiyede belirtilmiştir. Bu unsurlar, yapının dönemin sosyal, dini ve eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak çok yönlü bir kompleks olarak planlandığını göstermektedir.⁴²² Mimari açıdan, yapı iki katlı olup kapalı bir avlu çevresinde dört eyvanlı bir düzenlemeye sahiptir. Ana giriş, mihrap eksenine uyumlu bir biçimde, ana eyvan üzerine konumlanmıştır. Zamanla yapıya eklenen minare ve İbrahim Bey kümbeti, yapının orijinal planını bozmadan, ana düzenlemenin bütünlüğünü koruyarak eklenmiştir.

İmaret

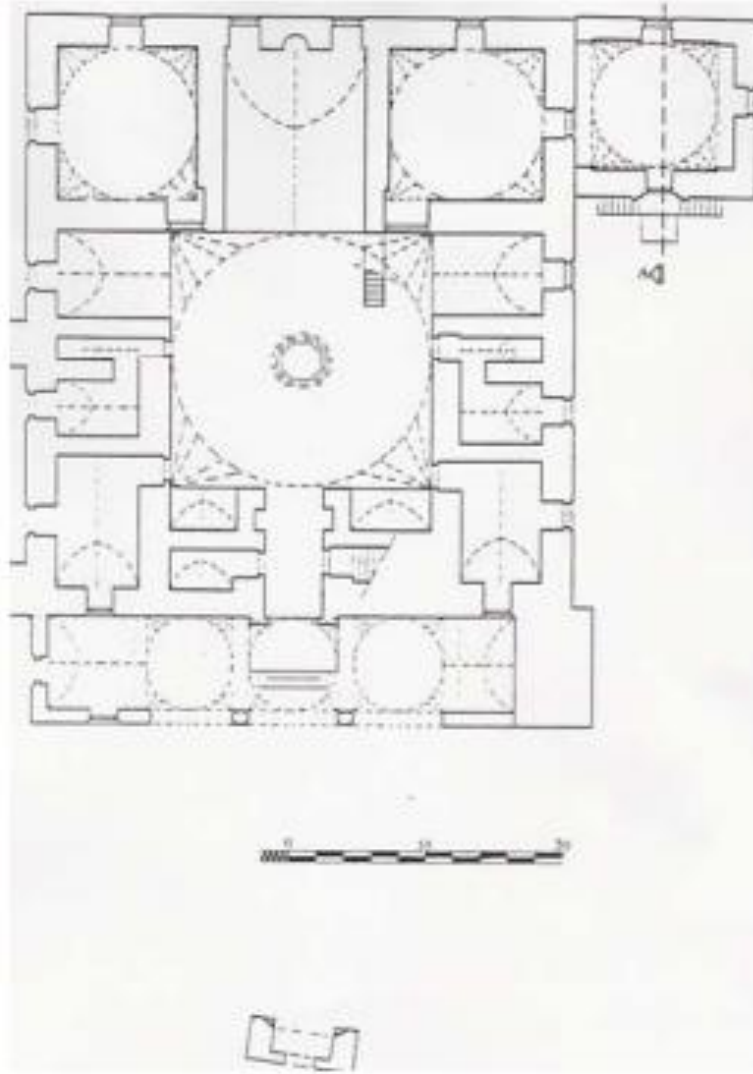
Yapı, tamamen kesme taştan inşa edilmiştir ve bu malzeme seçimi, dönemin sağlamlık ve estetik anlayışını yansıtır. Kuzey cephesindeki taç kapıda ise belirli noktalarda mermer detaylara yer verilmiş olup, yapıya zarif bir görünüm kazandırılmıştır. Minarede farklı renklerde taşlar kullanılarak görsel zenginlik sağlanmış, nadir de olsa çini süslemelerine yer verildiği de görülmektedir. Çini süslemeler, yalnızca mescit olarak kullanılan eyvanın duvarlarında belirli bir

⁴²⁰ Vakfiyesinde bâni ismi olarak “Karamanoğlu Mehmet oğlu Halil oğlu Alâeddin oğlu Mehmet oğlu Taceddin İbrahim” geçmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Defter/Sayfa/Sıra No: 2113-0/0336 / 0066.

⁴²¹ Dülgerler, **a.g.e.**, s.116.

⁴²² Vakıflar Genel Müdürlüğü Defter/Sayfa/Sıra No: 2113-0/0336 / 0066; Diez, vd., **age**, s. 67; Ali Gülcan, **Karamanoğlu 2. İbrahim Bey İmareti ve Tarihçesi**, Doğu Matbaası, Karaman 1983, s. 27.

yükseklığe kadar uygulanmış olup, bu bölüm dışında yapının iç kısmında yalnızca taş kaplama tercih edilmiştir.⁴²³

Çizim 3. 4: Karaman İbrahim Bey İmareti Planı (Ksragöz, 2012’den Alınmıştır)

1964-65 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapıda mevcut izlere dayanılarak bir restitüsyon çalışması gerçekleştirilmiş ve son cemaat mahallinin rekonstrüksiyonu yapılmıştır.⁴²⁴ Bu düzenleme kapsamında, son cemaat yerinin köşelerindeki bölümler sivri tonozlarla, orta alan ise kubbelerle örtülerek yapının

⁴²³ Mine Erdem, **Karamanoğlu Beyliği Mimarisinde Çini**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2017, s. 60-62.

⁴²⁴ Karpuz, **a.g.e.**, s. 20; Aynur Durukan, “Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti ve Kümbeti”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.21, İstanbul, 2000, s. 288.

özgün yapısına uygun bir şekilde yeniden inşa edilmiştir. Ayrıca, son cemaat yerinin iki yanında, köşelere yakın konumlandırılmış sivri kemerli ve alınlıklı dikdörtgen pencerelerle ana ibadet alanının (harim) aydınlatılması sağlanmıştır.

Yapının kuzeybatı köşesinde yer alan minare, kare planlı bir kaide üzerine oturmaktadır. Kaidesi, yapının batı cephesinde kademeli olarak dışa çıkıntı yapacak şekilde düzenlenmiş olup, imaretin üst katından minareye geçiş imkânı sağlanmıştır. Minarenin kürsü kısmı sekizgen formda tasarlanmış ve üst bölümü mukarnas dilimleriyle köşeleri yumuşatılarak onaltıgene dönüştürülmüştür. Bu yapının üzerinde, zencerek motifli kabartmalı bir bilezik, minarenin gövdesi ile kürsü arasında bağlantı sağlar. Minare gövdesi, alt bilezikten başlayarak mukarnaslı şerefe altına kadar beş adet kabartma veya oyma bilezikle süslenmiştir. Bu bilezikler arasında, iki renkli taş ve bir çini kakma kompozisyonuyla oluşturulmuş zengin süslemeler yer almaktadır.⁴²⁵ Minarenin şerefesi, dört sıra mukarnas ile desteklenmiş olup, şerefe kapısı gelenekten farklı olarak kible yönüne değil, kuzeydoğuya açılmaktadır. Minarenin peteği, geçmişte tahrip olmuş ancak yapılan restorasyon çalışmasıyla orijinal formuna uygun şekilde onarılmıştır. Günümüzde, üst kısmı kurşun kaplı ahşap bir külahla örtülü olan minare, tarihi mimarisine sadık kalınarak korunmuştur.⁴²⁶

İmaretin kuzey cephesinde, revak içinde yer alan taç kapı (Fotoğraf 2), yüzeyden çıkıntı yapmayan dikdörtgen bir silme ile çevrelenmiştir. Basık kemerli kapı boşluğu, çeşitli motiflerle süslenmiş sivri bir kemerle son bulur. Yapının kitabesi, basık kemer ile sivri kemer arasında konumlandırılmış olup, sülüs hat kullanılarak mermer zemin üzerine kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Kitabe ile kemer arasındaki boşluk ise rumi ve hatayi motiflerinden oluşan zengin bir bezeme ile süslenerek yapının estetik değerini artırmaktadır.

⁴²⁵ Yılmaz Önge, “Üç Karamanlı Minaresinin Tezyinatı”, **Karaman Kültür ve Sanat Dergisi**, s.4, İstanbul 1985, s. 37-40.

⁴²⁶ Dülgerler, **a.g.e.**, s.118.

Fotoğraf 3. 23: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Genel Görünüm

Fotoğraf 3. 24: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Genel Görünüm ve Taç Kapısı

Fotoğraf 3. 25: Karamanoğlu İbrahim Bey İmaret
Taç Kapı Üstündeki Kitabe

İmaretin Taç Kapısı üzerinde yer alan kitabe:

- 1- مفتحة لهم الأبواب
- 2- هذا ذكر وإن للمتقين حسن مأب
- 3- بني السلطان الأفخم والخابان الأعظم مالك رقاب الأمم مولى ملوك العرب والعجم واضع مراسم العدل والإحسان.
- 4- وهادم قواعد الجور والطغيان قاتل الزنادقة والمشركين قاهر الفجرة والملحدين ناصر شرع وبشرع أندر ز اقبالش نظام ناسخ شرك وبشرك اندر ز تيغش اضطراب
- 5- تاج الدنيا والدين ابراهيم بن المرحوم محمد بن قرمان ضاعف الله اقتداره وإلى الخيرات ابتداره هذه العمارة المباركة للصادرين والواردين من أي طائفة كانوا من المسلمين في شهر محرم الحرام سنة ست وثلاثين وثمانمائة .

Tercümesi;

“Bu bir öğüttür. Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için elbette güzel bir dönüş yeri, kapıları kendilerine açılmış olarak (Adn cennetleri) vardır.”⁴²⁷ Değerli Sultan,

⁴²⁷ Sad Süresi 49-50. Ayetleri.

yüce Hakan, ümmetin dizginlerini elinde tutan, Arap ve Acem meliklerinin efendisi, adalet ve ihsan temellerini atan, haksızlık, zulüm ve azgınlık duvarlarını yıkan, zındıkları ve müşrikleri öldüren, günahkârları ve dinden çıkanları kahreden, İslam dinine hakkıyla yardım eden, şirke kılıcıyla engel olan, din ve dünyanın tacı Karamanoğlu Mehmed oğlu İbrahim – Allah iktidarını daim etsin, hayır eserlerini artırsın – bu mübarek imareti Müslümanların hangi taifesinden olursa olsun gelip gidenler için 836 yılı Muharrem ayında yaptırdı.”

Taç kapıdan içeri girildiğinde, tonozla örtülü bir giriş eyvanı ziyaretçiyi karşılar (Fotoğraf 4). Eyvanın sağ tarafında üst kata çıkışı sağlayan bir merdiven, sol tarafında ise tonozla örtülmüş, penceresiz bir oda bulunmaktadır. Giriş eyvanını geçtikten sonra, basık kubbe ile örtülü merkezi avluya ulaşılır. Yaklaşık kare planlı olan bu avlu, ortasında küçük bir aydınlatma fenerine sahip bir kubbe ile örtülüdür. Önceki restorasyonlar sırasında avlunun ortasında var olduğu bilinen şadırvan kaldırılmıştır, bu değişiklik son restorasyonla gerçekleşmiştir.

Fotoğraf 3. 26: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Harim Kısım

Giriş eyvanının tam karşısında mescid olarak kullanılan ana eyvan bulunmaktadır. Zemini yükseltilmiş olan bu eyvan tonozla örtülmüş olup, ikisi dikdörtgen, ikisi kemerli olmak üzere dört pencere ile aydınlatılmaktadır. Ana eyvanın her iki yanında, kare planlı ve kubbe ile örtülü odalar yer alır. Bu odaların giriş kapılarının alınlıklarına, yedi satır halinde taş işlenmiş iki vakfiye özeti

yerleştirilmiştir (Fotoğraf 5-6). Odalar, altta dikdörtgen, üstte kemerli dörder pencere ile doğal ışık alırken, batı köşesinde yer alan odanın pencerelerinden biri günümüzde İbrahim Bey kümbetine açılmaktadır.

Fotoğraf 3. 27: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Sağ Kapıdaki Taş Vakfiye

Fotoğraf 3. 28: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti Sol Kapıdaki
Taş Vakfiye

Sağ kapıdaki vakfiye özeti;

- 1- وقف الأمير المعظم.
- 2- والسلطان المكرم ابراهيم بن محمد بن قرمان خلد ملكه.
- 3- على مصالح هذه العمارة سبعة اسهم وعشرة .
- 4- جزءاً من سهم واحد أصل اثني عشرة سهماً من حمام سكيك جشمة الكائن بلارنده .
- 5- بسنله كوي ونصف حمام باشا أمام باب السر وجملة حمام جردقلو بغازي أليي
- 6- وجملة أرض عقرب وجملة كرم ولد الحاج علاء الدين مع العمارة فيه ونصف طاحونة
- 7- أبو بكر أجه ونصف طاحونة الحاج على ونصف خان خول جليي وجملة البزازية وجملة كرم.
- الحاج يوسف قريب قنق القاضي وجملة كرم خواجه لؤلؤ مع العمارة فيه بناحية
- 8- جقلوجه.

Tercümesi:

“Büyük emir, değerli Sultan, Karamanoğlu Mehmet oğlu İbrahim – Allah mülkünü daim kılsın- bu imareti için Larende Sinle köyünde tamamı on iki hisse olan Sekizçeşme hamamından yedi hisse ile bir hissesinin de onda birini, Sır kapı önündeki Paşa hamamının yarısını, Gazialp’da Çardaklı hamamının tamamını, Akrepyeri denilen yerin, Hacı Alaaddin’in üzüm bağıyla bu bağdaki yapıların tamamını, Ebu Bekir Ece, Hacı Ali değirmenlerinin ve Hul Çelebi hanının yarısını, bedestenin ve Kadı lağını yanındaki Hacı Yusuf ve Çakıllıca civarındaki Hoca Lü’lü üzüm bağlarının tamamını vakfetti.”

Sol kapıdaki vakfiye özeti;

- 1- ومن جملة أوقاف
- 2- العمارة المبجلة التي فناء العمارة وجملة
- 3- الفرن أمامها وجملة الأرض بامكسون وجملة أرض سراج علي وجملة
- 4- أرض حافظ مسعود الكائنتين بقرلجه يوك وجملة الأرض بوادي فوني
- 5- قريب التل وجملة قرية افرا ونصف قرية غفريات وقرل كلسه وددكمى وايداونيه قشلاغي .
- 6- وجملة قرية ويرانلو صالور كائنة بصحراء قونيه وجملة قاليك اخور وقرلجه كوي وقياجق وارته ويران.
- 7- وكافراني وبلجك وجبلق ومزرعة اجه وبلجك الأصغر وجملة قرية بالغنده من قرى بكشهرى .
- 8- وجملة قرية عمرانلر وجملة قرية اشق بكار وجملة قرية شمس الدين من قرى موت وفقاً صحيحاً لازماً.

Tercümesi:

“ İmaretin avlusundaki sebze bahçesi, imaretin önündeki fırının tamamı, Emekseven’deki yer, Kızılcayüğü’de Foni vadisinde tepenin civarındaki hafız Mesut ve Saraç Ali’nin tarlaları, İfra köyünün tamamı, Gaferiyyat, Kızılkilise ve Duduğümü Köyleri ile Uraydonya kışlağının yarısı, Konya’nın sahra nahiyesine bağlı Viranlı Salur, Kalın Ahur, Kızılcaköy, Kayacık, Ortaviran, Kafiröreni, Bilecik, Çaplak, Küçük Bilecik köyleri ile Ece çiftliği, Beyşehirle bağlı Balkanda ile Umranlar ve Muta bağlı Işıkpınar ile Şemseddin köylerinin tamamı sahih ve geçerli bir surette vakfedilmiştir.”

Avlunun doğu ve batı kanatlarında, tonoz örtüye sahip yan eyvanlar ve ikişer oda bulunmaktadır. Bu odalara, dar koridorlar aracılığıyla geçiş sağlanmaktadır. Odalar, dikdörtgen ve mazgal tipindeki pencereler aracılığıyla aydınlatılmaktadır. Avlunun kuzey tarafında ise, girişin her iki yanında yer alan, derinliği az iki küçük eyvan yer almaktadır. Giriş eyvanının batısında bulunan mekândan bir merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Kapalı avlu ile güneydeki bölümler iki kat yüksekliğinde inşa edildiği için, “U” şeklindeki üst kat, alt katın doğu, batı ve kuzey kanatlarına yerleştirilmiştir. Tonozla örtülü bu kattaki üç mekân, dikdörtgen ve mazgal tarzı pencerelerle aydınlatılmaktadır. Giriş eyvanının batısında bulunan mekândan bir merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Kapalı avlu ile güneydeki bölümler iki kat yüksekliğinde inşa edildiği için, “U” şeklindeki üst kat, alt katın doğu, batı ve kuzey kanatlarına yerleştirilmiştir. Tonozla örtülü bu kattaki üç mekân, dikdörtgen ve mazgal tarzı pencerelerle aydınlatılmaktadır.⁴²⁸ Minarede taş oymacılığı ve çini kakmacılığı öne çıkan süsleme unsurlarıdır. Taç kapı üzerinde ve minarenin belirli kısımlarında mukarnaslı bezemeler dikkat çekmektedir. Orijinal çini mihrap, kendi dönemi için son derece değerli bir örnek olup, Timurlu sanatının izlerini barındırmaktadır.⁴²⁹

Fotoğraf 3. 29: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti
Ana Eyvanın Solundaki Oda ve Pencereler

⁴²⁸ Şerife Özudoğru, **Karaman’da Türk Mimari Eserleri Süslemeleri**, Mimar Sinan Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1989, s. 139-145.

⁴²⁹ Yılmaz Önge, “Türk Çinicilik Sanatı’nın Enteresan Örneklerinden İbrahim Bey İmareti (Zâviyesi)’nin Mihrabı”, **Arkitekt**, S.36, İstanbul 1966, s. 70-73.

Fotoğraf 3. 30: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti
Üst Kattan Bir Görüntü

Renkli sır tekniğiyle işlenmiş mihrapta, genişlikleri farklı dört bordür yer almaktadır. Bu bordürler, bitkisel ve geometrik desenlerle süslenmiştir. Özellikle diğerlerinden daha geniş olan ikinci bordürde, geometrik motiflerin yanı sıra Ayet’el-Kürsî’nin yer aldığı bir yazı kuşağı bulunmaktadır. Çinide; patlıcan moru başta olmak üzere, turkuaz, beyaz, altın yaldız, yeşil ve kırmızı kahverengi gibi renkler kullanılarak zengin bir renk paleti oluşturulmuştur.⁴³⁰

⁴³⁰ Önge, *Türk Çinilik...* , s. 72.

Fotoğraf 3. 31: Karamanoğlu İbrahim Bey
İmareti Orijinal Çini Mihrabı

Giriş kapısı ile kubbeli odaların ahşap kapı kanatları, dönemin ahşap işçiliğinin öne çıkan örneklerindendir. İstanbul Türk İslam Eserleri Müzesi'nde sergilenen bu eserler, ahşap ustası olarak İlyas oğlu Hacı Ömer'in adını taşımasıyla da dikkat çeker. Kapı kanadı üzerinde, imaretin yardımseverlik ve misafirperverlik ruhunu yansıtan “Girene kapımız açık, yiyene malımız mübah” ifadesi yer alır. Ahşap kanatlar, iç içe geçen dairevi rumi motifleri ve geometrik yıldız desenleriyle süslenmiş olup, zarif bir işçilik örneği sergilemektedir.⁴³¹

⁴³¹ Fataha, **Karamanoğlu Beyliği.....**, s. 245.

Fotoğraf 3. 32: Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti
Ahşap Kapı Kanadı

Kümbet

İbrahim Bey Kümbeti, imaretin batı duvarının güney köşesine bitişik olarak konumlanmıştır. Kümbetin, İbrahim Bey'in vefatından (Hicri 868 / Miladi 1464) dokuz yıl önce, Hicri 860 (Miladi 1455) yılında inşa edildiği kabul edilmektedir.⁴³²

Kümbet kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Kemer gergilerinde ahşaba yer verilirken, sandukalar alçıdan yapılmıştır. Kareye yakın bir plana sahip olan kümbet, köşe üçgenleriyle geçiş yapılan sekizgen bir kasnak üzerine inşa edilmiş olup, iç kısmı kubbe, dış kısmı ise piramidal bir çatı ile örtülmüştür (Fotoğraf 19). Kümbete, kuzey cephedeki çift yönlü konsol merdivenle erişim sağlanmaktadır. Bu merdiven, alttan

⁴³² Orhan Cezmi Tuncer, **Anadolu Kümbetleri 2 – Beylikler Ve Osmanlı Dönemi**, Sevinç Matbaası, Ankara 1991, s. 259.

cenazelik kısmına, üstten ise sandukalık bölümüne geçiş sunmaktadır. Cenazelik kısmının kapısı taşla kapatıldığından buraya doğrudan giriş yapılamamaktadır. Yapının giriş kapısının bulunduğu kuzey cephesi dışında kalan cephelerde pencereler yer almaktadır. İmarete bitişik olan cephede ise duvar yapılmayarak, imaretin penceresi kümbete dâhil edilmiştir. Kümbetin içinde üç sanduka bulunmaktadır; ortadaki sanduka İbrahim Bey’e, diğer ikisi ise oğulları Kasım Bey ve Alaeddin Bey’e aittir.⁴³³

Fotoğraf 3. 33: Karamanoğlu Mehmet Bey İmareti Kümbeti

Kümbette süslemeler, özellikle giriş kapısında yoğunlaşmıştır. Düz söveli kapının üst kısmı, Bursa kemeri tipinde tasarlanmıştır. Kapının kavsarası mukarnas dolgusu ile bezeli olup, köşelikler rûmi palmetler ve kıvrımlı dallarla süslenmiş; bu süslemeler arasında iki kabara detayı da eklenmiştir. Kümbetin iç kısmı, alçı sandukalar dışında sade bir görünüme sahiptir. Dönemin öne çıkan örneklerinden olan

⁴³³ Durukan, **Karamanoğlu İbrahim Bey..**, s. 287-290.

bu alçı sandukalar, üzerlerindeki yazılar ve geometrik ile bitkisel süslemeleriyle dikkat çekmektedir ve yapıya estetik bir zenginlik kazandırmaktadır.⁴³⁴

Fotoğraf 3. 34: Karamanoğlu İbrahim Bey Kümbeti Sandukalar

Çeşme

İmaretin bir parçası olarak inşa edilen çeşme, yapının kuzeyinde yer almaktadır. Çeşmenin, imaretle birlikte 1432 yılında yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu çeşme, imaret kompleksinin su ihtiyacını karşılamak ve bölge halkına hizmet sunmak amacıyla tasarlanmıştır.⁴³⁵ İmaret ile çeşme arasındaki boş alan, zamanla imarete ait mutfak, kiler gibi bölümlerin yıkılması sonucunda oluşmuş olmalıdır. Yapının

⁴³⁴ Özüdoğru, **a.g.t.**, s. 160-163.

⁴³⁵ Konyalı, **a.g.e.**, s. 640; Dülgerler, **a.g.e.**, s. 234.

tamamı, Karaman'ın yerel olarak "Kürtderesi" adıyla bilinen taşı kullanılarak inşa edilmiştir.⁴³⁶

Çeşmenin imarete bakan güney cephesi, yapının ana cephesini oluşturmaktadır. Sivri kemerli bir niş şeklinde tasarlanan çeşmede, suyun aktığı ayna taşının bulunduğu alan günümüzde boş durumdadır. Çeşmenin her iki yanına yerleştirilen sütunçeler, yapıya zarif bir detay katmaktadır.⁴³⁷

Fotoğraf 3. 35: Karamanoğlu İbrahim Bey
İmareti Çeşmesi

⁴³⁶ Mustafa Denктаş, **Karaman Çeşmeleri**, Kıvılcım Yayınları, Kayseri 2000, s. 20-21.

⁴³⁷ Z. Kenan Bilici, "Karaman'daki İmareti Çeşmesi ile İlgili Bazı Gözlemler", **Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.32, S. 1-2, Ankara 1988, s.115..

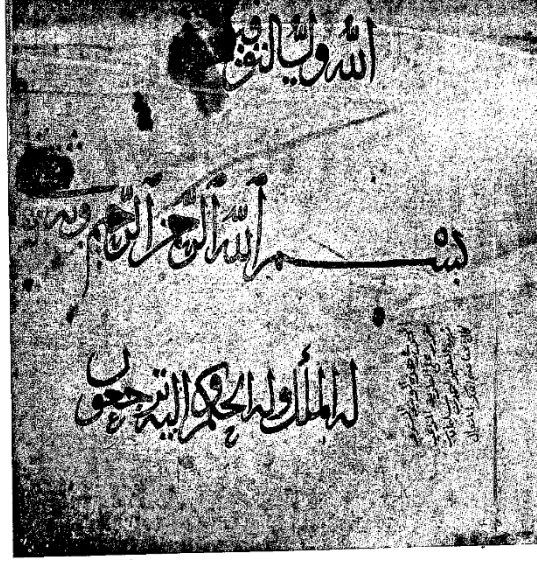
3.2.4.Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi

3.2.4.1. Vakfın Kurucusu

Karamanoğulları Beyliği tarihinde en uzun ömürlü ve en uzun süre hüküm süren lider Karamanoğlu İbrahim Bey olmuştur. Yaklaşık 90 yıl süren yaşamı boyunca, Karaman Beyliği'ni 41 yıl gibi uzun bir süre boyunca yönetmiştir. İbrahim Bey'in hükümdarlık dönemi (1423-1464), beyliğin hem ekonomik kalkınma hem de imar faaliyetleri bakımından en yoğun ve en verimli dönemlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

3.2.4.2. Vakıf Yapıları

3.2.4.3. Vakfiye Metni

Belge 33. Karamanoğlu İbrahim Bey Karaman İmaretı Vakfiyesi⁴³⁸

⁴³⁸ Topkapı Sarayı Kütüphanesi Evrak No: 5318. Aynı Vakfiye 1967 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından tekrar istinsah edilerek ilgili bölümde şu şekilde kayıt altına alınmıştır: Topkapı Sarayı Müzesi Defter/Sayfa/Sıra No: 2113-0/0336 / 0066 Kutu ve No: Tescil Kutusu (31/0) Dosya No: D:4.15/-.

[illegible]

Sayfa 3

[illegible]

Sayfa 5

[illegible]

Sayfa 4

[illegible]

[illegible][illegible]

Sayfa 6

Sayfa 7

Sayfa 8

Sayfa 9

Sayfa 11

Sayfa 10

Sayfa 13

Sayfa 12

كانت اسما على ما في رواية زيل الدين واسمها في الرواية التي
 سلتها واما ما في الرواية كما في المتن في انطلق الى
 في مصر في سنة خمس مائة من الهجرة وروى عن
 في سنة خمس مائة من الهجرة وروى عن
 الملائكة والارواح المسمومة التي تضرع اليها عند الحاجة
 الا انها لم تزل في جميع الامور التي تضرع اليها في
 صدرها واهلها في جميع الامور التي تضرع اليها في
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة

Sayfa 26

المقصود من هذا الكتاب هو ان يعرف الناس ما في
 علمه انطربا وطلا وطلا في الحق في الحق في الحق
 علمه انطربا وطلا وطلا في الحق في الحق في الحق
 انما الاصل في علمه انطربا وطلا وطلا في الحق في الحق في الحق
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة

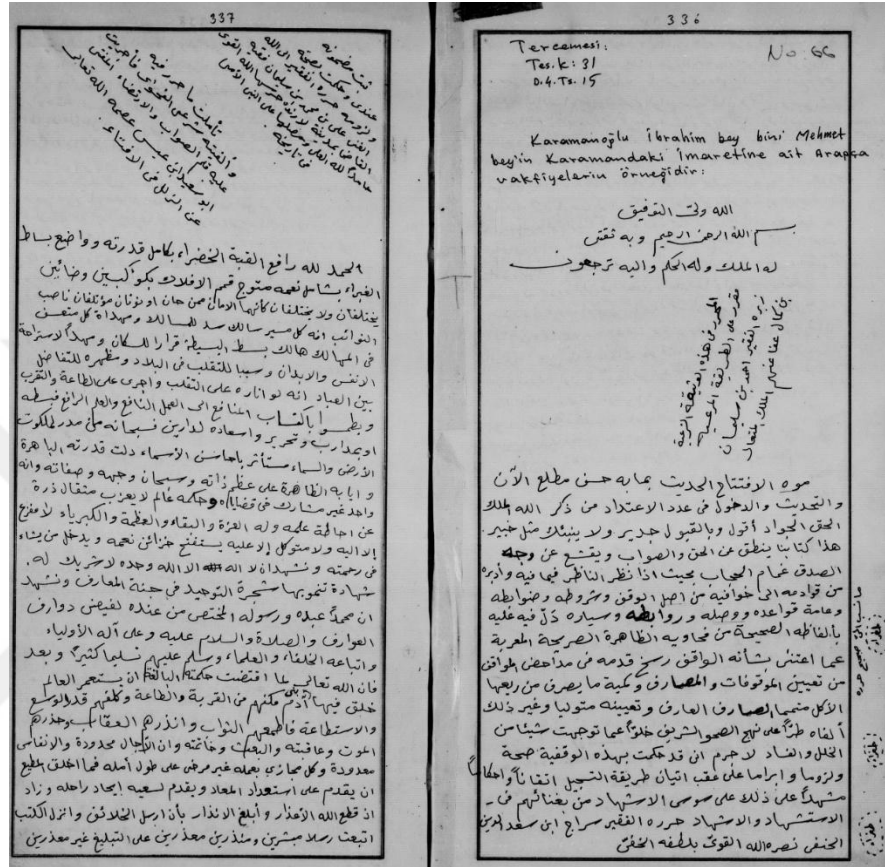
Sayfa 27

ما هو في علمه انطربا وطلا وطلا في الحق في الحق في الحق
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة

Sayfa 28

وكانت في علمه انطربا وطلا وطلا في الحق في الحق في الحق
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة
 في عام من عامها في سنة خمس مائة من الهجرة

Sayfa 29

Belge 34-A. Karamanoğlu İbrahim Bey Karaman İmaretî Vakfiyesi⁴³⁹

⁴³⁹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Defter/Sıra No: 2113-0/0336 / 0066.

فشيعة الشرائع والحكام وأوصوا طرق العدل والبرام من
ذليلت العاقل الخبط المعامل من ان يتبع مظان الخيرات أو يطلب
سائب المكرمات وان من ساعدته السعادة والعصمة و -
راوحتة السيادة والهمة السلطان الفخر المكرم والتمام
المجاهد الاجل الامير ذوالجود السرم والملاحة الشريفة والحق
البرحمي والبرام الوحي أقدرت موارث سلطنته بانهرة القاهرة
استحقاق بر كاح صياحين حاكمته الظاهرة كازمة عن كابر عن
اصولته اسلاطين المستقل من الكرم ذوي المكارم من بين الملوك
والخيرات تاج سلطنة العباد محشي رواجل قوائيل قوانين الانصاف
والانصاف فيما بين قاطبي البلاد الامير الكبير المجاهد الخليل
سلطان تاج الدين ابراهيم بن محمد علاء الدين خليل بن محمود
بن محمد مان فانه لا يزال سلطانا وعلى العالمين برهانا قد ذبح
وسم لم يزل معتقيا بالعارف والمعارف يتخذها عند المعاني
وغير المعارف متصرفا الهمة التي استدامة محبة العباد الكبار
مير لونه خلو استقلها بدعوات المشايخ والفكر
ومنازع سمعة الشرف وطب ان ذل الكرم فيما ثبت احاديث
الصالح النبوية وجمع في الزيادة الصالح المصطفوية على قائلها
الحيد الصليبية والسليم وعلى النافق بها اكل النخبة من كل
تدب سام حيث قال ينقطع على ابن آدم الا عن ثلاث صدقة
جارية وعلم يتفق به وولد صالح يدعو له بالخير امرت همة
الملكية استقر به بهمة وعزيمته الملكية الى احداث اجدوته
في الخير عديحة المن والمان وشرع قواعد عمارة يضرب بحسنها
الامثال بان يتخذ طرقا منه مسجدا ومعلما فيه بالجماعات
ويشتغل فيه على دروس القرآن وكرور الساعات بالندوات
والقرآن تعظيما لذكر الله تعالى ويطلع في طرق اجرة انواع الطلبة
ارباعا للوارد من كل الجهات في اكل الحلال شفقة
على خلق الله تعالى فيكتفي الفضل بفطرته وبمحطة تباينه
ويزنط بمناجيه هذين الى مشرفات بها بابا الكمال
المبايعة له من مير الملك المتعال المعدلة من جنبل مومنه
ذكي الجيد والجمال من اقتباس الجار ذجاش الجبان واقفاهم
يوم اذا اقتضت النبوة الى طبران الارواح من اقفا صهيها
وحش بين له الاضواء من قصور الجبان جزء وفاقا وبنان
بذلك يومئذ نفعها عظيم وارفاقا فيها على اربع نظام وفن
تأليف واقرن الحكام والظرف مرسفين لادنى لها ثاني فياها
من حمارة لم بين منها بانها جنة الغلاب او حوراء اعت
بعلاء صدقها الخطاب شعر: لله منجى لم ينه بان . الا لطيفة
اجان واحسان . ان الزايف في الدنيا وان كثر . فليس يروى لها
من حسناتها . ان كنهها جنة الغلاب منزلة . قد انهم تزيل القرآن
يا صر الى سامع الخير قاطبة . مع طاعة الله في سيرة واعلان . في

بهاج في الدر انارامياها . تحت فاما ثباتها القاطن ولا الداني
ان اللبيب هو الباني بهمة . وسعيه دار جنات ورضوان
ينبت دارا بوجه الله باقية . والخير عالم يتعاد وجبه ثاني
وزدت رونق درشكر نعمته . حق على كل دين وایمان . ان الشريعة
عاد اليوم رونقها . عالم بحر بأخبار و آذان . وان طال بها
في خير من له . على الجبل رفيع القدر والشان . عمرت لما
عمرت الدين باقية . من كل خير على تأسيس بنيان . حمارة
كان ماء نهرها الكوش وشعب ترسها المسك لا فر وفروش
عصمتها البسيم والكرم بنين السلطان المذكور دامت
سلطنته هذه العمارة الفاخرة البنيان والترصيف المستغنية
عن سمرة القرون والتوسمين ووقفها وعسها وابرها
وخلاها وصدقت بها بنية خالصة من حقيقة الخلد ورغبتها
فيما له عند ربه من نجاته وخلصه ورؤية ما من جنة الفرد
درجته ومقامه وتحيها لما رفته من ذنوبه وآثامه وكى
يجد ما عمل من خيره هذا مسجدا يوم يجزه الله المتصدقين
البح لا يخيب رجاء الرايين ولا يضيع اجر المؤمنين . وقفها مع جميع
ما بان ذكرها في هذا اللبيب حال نفاذ تصرفاته الشرعية فيما له
وعليه وقفا صحيحا شرعيا باننا نافذا لزماعا على الفناء والمالكين
لنكون حكا ومراجا لهم ولا صادرين والوارد من كل طواف
المسلمين عزاء كانوا او غير عزاء ان طائفة كانوا من السادات
والمشايخ والعقهاء وغيرهم قاطنين هناك او طاعينين او
عابرين سبيل واتخذ منها ارضا مسجدا ومصلحا بلن صاقي
كما اتخذ وامر مقام ابراهيم مصلى ودار حفاظا وقرا ينلون
فيها كلام الرحمن لعله ينال بذلك اجزل الفجران واكمل
الرحمة والرضوان وموضع اضيائهم بواس فيه على اطعام طعام
الوليمة الدائمة الابراهيمية الخلدية طمعا بذلك في تناول الجمعية
الجنة الانسية الخلدية وتلك العمارة محاطة بأماكن اليها يلترق
الطرافها ولديها قيعت حوراء الاربعه وبها اكتناها الاول
الزريق ملك ورتة مقبل المجدى والثاني الزريق النهر الكبير
والثالث الزريق الساقية وراءها وقف منسوب الى طائفة
رحمة حاتون وارابع ملك الامير مطلق ابن محمد به العلاء
وتمامه وقف منسوب الى المومن المغفور له جلال الدين المستوفى
رعه الله ومومنها معروف بيوتون ديوار في مدينة لادنه
بظاهرها في الجانب الشرقي منها واذا قد رفعت قواعد هذا البنيان

المعروف على اهل المدينة عامرين من اهل الخلدون له والخمسة وحق
عليه تقبل الله ثباته واقيت ثمرات لقول من افان شجرة حسانه
عده املاذ ذكر انها له لا شرب في انها حلال طيب في الشرح
وحق له طلق مطلقه للتصرف فيه حسبما يشاء له الاصل والبر
وانه منفرد في ملكها لا حق لاحد من منى منها ان جبن
صدور هذا التصرف منه . ومنها : سبعة اسهم وعشرة انباء
من سهم واحد من اهل النين عشر سهما من جميع النمامين المتدقيقين
للرجال والنساء الا الذين يدرند بالجملة الشهادة بسند كون
المجددين بطريقين من الطريقين وبالخان المسبل ومملك
أخى على بن مملك اللباد وحق الواقف المذكور فيه عليه ستة
الله اعطاء سلطنته وشيخداركان مملكته هذا سهم المازور
من هذين النمامين بما له من حدودهما وحقوقهما وامرافهما
وقبابهما وجبايتهما وبركهما وسكنهما وقدرهما
وموضع ايقاد النار لهما وسجائر مالهما وسبل امطارهما
وملقى رمادهما وكذا سهما وكل قليل وكثير داخل في كل واحد منهما
او خارج عنه وقفا صحيحا شرعيا وعن الموانع والامور المتداخلة
في الصحة خليفا عربيا بحيث يتفق على صحته علماء الامم المجتهدين
وعلماء الهمة الزجيلة المعتمدون . ومنها : النصف السابع
من الحمام لعينيق المنسوب الى ياسر الكاظمي بلارنده بالقرب
من الدرب المعروف بأخرجه الحدود بالطريق الثلاثة من
الاطراف الثلاثة والطريق الرابع مملك شيخ اصحاب اهل ابن
المجلد الزاوي وقفه الواقف المذكور دامت دولته
وعلى اهل بيته حقوقه وصرفه وكل قليل او كثير
داخل فيه او خارج عنه وقفا صحيحا شرعيا وعن المظلمات
عربا برضا صحته متفقا عليها من الامم المجتهدين المهديين
ومنها : جميع الحمام المعروف بجار داقو الاثنى بلارنده بالقرب
من حسن غارم التي اجد حدوده الطريق وثانيها الخليفة
المسوبة الى مملكة مدرسة ولد الحاج علاء الدين والثالث
المدرسة المزبورة والرابع محلة تعرف بكرم الدين وقفه الواقف
المذكور بجميع حقوقه وصرفه وكل حق هو له داخل او خارج عنه
عليه وقفا صحيحا شرعيا باتفاق متفقا على صحته . ومنها :
جميع الارض الموهوبة بعقرب الاثنية بلارنده اجد حدودها
ملك ورثة خواجا المعروف بكيكي وثانيها طريق زاهب
الى ايدموت وثالثها واقف منسوب الى تاج الدين ورابعها ملك
انسان وتنام هذا الطريق الوقف وملك اخي محمود وقفه
الواقف المذكور على العمارة بجميع حقوقها وصرفها وكل حق
هو لها داخل فيها او خارج عنها وقفا صحيحا شرعيا . ومنها :
جميع الضياع والعقار المستعملة على القرى والمزارع احدى
القرى وهي اعظمها واشهرها قرية قاتين اخور والباقية

من المساحة بقرب كوي وقياحق وابورته ويران والمزارع هي
مزرعة تعرف بكافر ويران وبيليك وبيليك وبيليك وبيليك وبيليك
والجانب بيليك الاصغر وهذا المجمع محدود ومحفوف من الجوانب
الاربعة بقرية كينوك الى نخوم قرية كبره . ومنها الى نخوم مزرعة
ياريج . ومنها الى نخوم قرية كوي ومنها الى نخوم قرية دكلند ومنها الى
نخوم قرية قتيق ومنها الى نخوم قرية صميل ومنها الى المسبل الاعظم
ومنها الى جسر طشان ومنها الى نخوم قرية يواجوق ومنها الى نخوم
مزرعة فصالح ومنها الى نخوم قرية بلجوه حصار ومنها الى نخوم
قرية امه كوي وحق الواقف المذكور جمع الرب الغفور له الحق
سلطنته الديوبية السلطنة الاخروية بجميع هذه الاراض المزبورة
بما ينقل عليه بجميع حدودها وحقوقها وصرفها ورسوخها وكل قليل
او كثير خارج عنها او داخل فيها عليها وقفا صحيحا شرعيا متفقا على
صحته بين الامم المجتهدين . ومنها : جميع النصف السابع
من القرية المدعوة بعقربات سن اعمال مدينة بلارنده المستقلة
على الموضع المسبل من كليل ومزرعة دكلن وارنداب وحق قسلاخ
وهي محدودة ومحفوفة من الجوانب الاربعة بنخوم قرية البسو
ومنها الى الجبل ومنها الى نخوم قرية كبره ومنها الى نخوم قرية
ومنها الى نخوم قرية قوجدر ومنها الى مزرعة صينق اخور وحق الواقف
المذكور نقل الله ميزان حسانه لهذه القرية المذكورة مع مصافاتها
المزبورة بجملة حدودها وحقوقها وصرفها وكل حق هو لها داخل فيها
او خارج عنها عليها وقفا صحيحا شرعيا باتفاق متفقا على صحته
جميع الامم المجتهدين . ومنها : جميع
النصف السابع من الخان المدعو بخواجه ولى بن بكال الاثنى بمدينة
بلارنده مملكته بسند كون الملتزم هذه الاول بالطريق الاعظم
والثاني بالطريق الاكبر الاعظم والثالث البزازية التي
سند كون قريب والرابع بالجملة وحق الواقف المزبور عليها
هذا النصف بما له من الحدود والحقوق والمرافق وكل حق
هو له داخل فيه او خارج عنه وقفا صحيحا شرعيا باتفاق متفقا على
صحته بين الامم المجتهدين . ومنها : جميع البزازية الكائنة
بلارنده بجنب الخان المسفور اثنى المجتهدين هذه الاول
والثاني والثالث كل واحد بالطريق والرابع بالجملة وقفه
الواقف المزبور عليها بجملة الحقوق والحدود والتدابير
والمواحق وكل حق داخل فيها او خارج عنها وقفا شرعيا باتفاق
متفقا على صحته خالبا وبما يصحجه جاديا . ومنها جميع الكرم
المشهور بخواجه لولو الاثنى بلارنده بموضع جاقلولم قور الحدود
بالشارع الاعظم والواقف وملك مسفور كذا البراهين المعروف
بكرم ربيع واقفه الواقف المذكور عليها وقفا صحيحا شرعيا متفقا
على صحته بين الامم . ومنها : جميع القرية المدعوة بافلا الكائنة
بلارنده المحدودة بنخوم قرية اكي كليل ونخوم قرية جياقوس

وبتقوم قرية كدسون وبتقوم قرية داقنده وبتقوم قرية كدركم
وقفها عليها بجميع حقوقها وحدودها وكل حق داخل
فيها او خارج عنها وقفا صحيحا شرعيا وجبا حريميا
شرعيا باننا نقفها متفقا على صحة بين الأئمة الاجتهاد
بحيث لا يرد راد ولا يصد عنه ضار. ومنها: جميع الارض
الصالحة للزراعة المأثمة بالملكون من قواع لا رندة
المحدودة بملك احمد وبالنهر وبالجداول وبالبوق وقفه
بجميع الحدود والحقوق بكل حق هو لها داخل فيها او خارج
عنها على العمارة وقفا شرعيا باننا نقفها متفقا على صحة.
ومنها: جميع ارض صالحة للزراعة كائنة عونغ قوى من اعمال
لا رندة محدودة بملك خديجة جانتون بنت يوسف امير اخور
وبارض تدعى بجوى وملك ورثة مقبل المجدى والنهر وقفها
عليها بجميع حدودها وحقوقها وكل حق داخل فيها او
خارج عنها وقفا صحيحا شرعيا باننا نقفها متفقا على صحة بين الأئمة
ومنها: جميع الارض المنسوب الى حاجي يوسف اللاني بلارنده عفرة
قاضي المجدى بالطريق من الطرفين وبالارض الخمو من الطرفين
وقفه الواقف بجميع الحدود والحقوق وكل الحق الداخل فيه
او الخارج عنه عليها وقفا شرعيا باننا نقفها متفقا على صحة.
ومنها: جميع الارض المنسوب الى ولد ابراهيم علاء الدين مع العمارة
المنجية فيه الكائن بلارنده بالقرب من طاحونة بكرايم التي
على ارض من جملة الموقوفات على هذه العمارة ومنذكرها
عن قريب حداء الطريقان والحد الآخر بك باغي والحد
الآخر لزيق ملك ورثة مقبل المجدى وملك حاجي بك
وقفه الواقف المذكور عليها بجميع حدودها وحقوقها وكل حق
هو له داخل فيه او خارج عنه وقفا صحيحا شرعيا باننا نقفها
متفقا على صحة بين الأئمة وعلماء الأئمة. ومنها: جميع
النصف السابع من طاحونة بكرايم الكائنة بلارنده بالقرب
من الجسر الجديد جدا لها النهر الكبير والثالث سبيلها
والاربعة الطريق وقفها عليها بجميع الحدود والحقوق وقفا
شرعيا متفقا على صحة بين الأئمة. ومنها: جميع النصف
السابع من طاحونة حاجي على الكائنة بلارنده المحدودة
بالطريق وبالمسبل الذي يسمى بالبرك صويق وبالنهر
الكبير الجارى الى صوب غازي التي وملكه وندناظر وقف
الواقف المذكور عليها هذا النصف بجميع الحدود والحقوق وقفا
صحيحا شرعيا متفقا على صحة. ومنها: جميع النصف
الكائن بلارنده قبالة العمارة المزبورة حدودها الثلاثة
لزيقات وقف العمارة المزبورة والاربعة لزيق ملك ورثة
مقبل انما المجدى وقفه الواقف المذكور عليها بجملة حدوده
وحقوقه وكل حق داخل فيه او خارج عنه وقفا شرعيا متفقا على
صحته بين الأئمة. ومنها: قرية معروفه بوزن الموصالور

كائنة بصير قونية محدودة بتقوم قرية سرجلر وبتقوم قرية انصار
وبتقوم مزرعة ملكة وبتقوم قرية مجدوسالور وقفها عليها بجميع
حدودها وحقوقها وكل حق لها هو داخل فيها او خارج عنها وقفا
صحيحا شرعيا متفقا على صحة. ومنها: قرية بالغنده من قرى
كشهر محدودة بارطاش وبقانلو باوز وبابروق وبتقوم مشرقي
بينه وبين كوشك. ومنها: قرية عمران محدود ببيك بكار و
بدوست بك وبجدار آقاج وبابرويه. ومنها: قرية ايشين
بكار المحدودة بالطريق الذهاب الى كشهر وبالنهر القديم
وبقرو بكار وتماه قبايكار وقف الواقف المزبور جميع القوى
الثلاث المزبورة بجميع الحدود والحقوق عليها وقفا شرعيا
شرعيا متفقا على صحة بين الأئمة. ومنها: القرية المدعوة
بشمس الدين من اعمال هوت موضع يعرف بكينلو المحدودة
بكوك سو وبالنهر المعروف بكينلو وبالكيل وبتقوم قرية كرجو
وقفها الواقف المزبور عليها بجميع الحدود والحقوق والتابع وقفا
شرعيا باننا نقفها متفقا على صحة بين الأئمة وحسن لادرات
اللسن ناطقة بابنته والاصححة مسئلة بيب اذعته هذه
الأمور المحددة المعددة المفصلة من الحمامات والعقارات
والفنادق والمزارع بجملة نوابها ولواحقها وموصيها ومساكنها
واشجارها وماكلها سبيلها وجبلها حريمها وسواها وما راعيها
وسباها وجداولها وشاير موقوفاتها وكل حق لها هو داخل فيها
او خارج قفيل او منفصل حسب ابدانها كمن تاسل لذياع
ولا يوجب ولا يورث ان يورث الله الارض ومن عليها وهو
خير الوارثين. فشرط ابقى الله مهيته في دولة مشايخه اطرا
وعنه محكمة اوتادها النصرف والتولية في هذه الوقوف
لشخص حادام في قيد حيوة نشأته الروى فاذا هان حين
الحين واقفت التولية الى ان بطر طير روجه الكريم الى فضاء
نشأته الاخروية بشرطها لاصح اولاده ثم لاصح اولاد اولاده
ثم وتم الى ان ينخرط قواخل رواحله في سبيل الساجدين
في رياض الجنة فاذا كان كذلك بشرطها دام توفيقه للخير ودفع
الضرر لأظهر الناس ديانته وأمانته من سلطان او قاض في كل عصر
وزمان ومن كل عهد وأوان وشرط ايضا ثبت الله اقدامه
على ميز التوفيق ومشاها على أمشد صراط وأقوم طريق ان ما
يحصل من دخل الوقوف المذكورة ورعيها يصرف اولادى ما فيه
اصلاح العمارة تعميما وتسيما اعادة للزائل وانقاء للقاء وحفظا له
عن التزلزل ثم ما فضل من ذلك يصرف الى ما فيه بقاء أرقاب
الحامات والطاحونات والعقارات عامرة وحصول منافعها
سكانة ثم ما فضل من ذلك يصرف الى ارباب الوفاق امامة

وتأدينا وتلاوة أو خدمة في العبادة على أنواعها وسبقنا
من أنبأ هذا الشأن وإن حصة لكل وكيف متى وتم ما فضل منه
يصرف إلى الطعام الطعم الراتب على الخلق عموماً للفقراء
وجنوسها لأهل الخصوصي المحتر به صدور وورود يوم
لغيرهم ويوم إقامتهم ويكون عدد قسمة الأظعمة في كل
دفعة مل دفع الأظعمة على الخاضع والعام أقل من مائة قسمة متروكة
عدد هالي المائتين حسب تزايد المطعنين ويكون الإطعام من
كل يوم مرتين ويزاد عليهما عند مساس الحاجة اليه ثم ما فضل
من هذا كله يوضع الله تعالى البركة في مستغلات الأولاد
بجميع الناس عند الموتى معدة لا يشتراء وقف آخر بهذه
العبادة الشريفة فإذا انتهت فرصة ملك ذي ربح يشتري لها
وسطر أيضاً أن يكون جماعة عدد المدا من تداوة كلام الله
تعالى ثمانين عشرين كل من العشرة كل عام مائة وخمسة وعشرون
درهما من الفضة الخالصة ويكون واحد من العشرة إماماً في العبادة
المزبورة يصلي بالناس في الصلوات الخمس بشرط أن يكون أهلاً
للإمامة عالماً بما يتعلق بها ويكون خفي المذهب والأخبر مؤذناً
فيها في الصلوات الخمس بشرط أن يكون عالماً بالوقوات الخمس
خروجاً ودخولاً خفي المذهب فإذا اعترا لادام ما يكون به
معدوداً مشرعاً وعرفاً في تخلفه عن إقامة وظيفة الإمامة
ينوب منابه من يصلح لشأن الإمامة وكذا هذه الوظيفة
أعني أقلية غير مقام الأصل بغير التلاوة والأذان أيضاً إذا
ثابت ثابته انقطعت التالى والمؤذن إلى الخلق بحيث عده اشترع
أو العرف عذراً صحيحاً ينيب المعذور مكانه من يتلو ما ينوبه
وزيد للامام لإمامته كل عام مائة وخمسة وعشرون درهماً
صار مجموع وظيفته أربع مائة وخمسين درهماً وثريد للمؤذن
لأذانه كل عام مائة وخمسون درهماً من الفضة الخالصة
صار مجموع وظيفته ثلاثة مائة وخمسة وسبعين درهماً
ويقر لكل واحد من هؤلاء العشرة ثلاثة أجزاء من كلام
الله تعالى كل يوم مجتمعين في العبادة بحيث يتناولوا ما وقع كل
يوم بكامل ثواب ختم كلام الله تعالى بأن يذهب منهم كل ثواب
ما يتلونه للوهاب أو عين للتولية من جميع المحصولات
العشر من غير زيادة ولا نقصان وعين أيضاً تلقاه الله
يقبول عمله والظفر على بلوغ عمله إلى أدي عشر من الموقوف
عليهم المذكورين لشجاعة هذه العبادة وعين رفع الله
درجته في الجنة ووقاه من حر النار والجنة له كل عام
سبع مائة وخمسين درهماً من الفضة الثقية ومن الخطة
السبعة كل سنة ثلاثين مداً بمدا المدينة والثاني عشر عينة
الواقف المذكور وفي آخره غير حسب لأن يدرس في العبادة

من النفس والحديث بعد أن يقرأ من المصحف الكبير ثلاثة أجزاء
من القرآن وعين له كل عام ثلاثمائة وخمسة وسبعين درهماً
من الفضة الخالصة وعين لطبخ الأظعمة في العبادة كل سنة
من الخطة عشرة أمداد ومن الفضة ثلاثمائة درهم
وللفراش في كل عام من الخطة عشرين مداً ومن الفضة
أربعة مائة وخمسين درهماً وللغلامين البواب وحافظ
حواشي الأظعمة من الخطة كل عام عشرين مداً ومن الفضة
الجيدة ست مائة درهم ويصرف لإيقاد المصابيح والشرح
والقناديل كل عام مائة وخمسة وعشرون درهماً وأمر
لدينا لأمره بأفادها ضياء وحكمه الحق على الكل دنيا أو قاصداً
أن يكمل ما يحتاج إليه العبادة من الفحش والبطل والجاد
تلاوة قطع ستة منها تكون كبد فوضع بأمره العال تلك
البط فيها وكذا أحضرت بأمره العال في العبادة المزبورة من
أدوات الطبخ أربع أدوات كبيرات مسميات في اللسان التي
بفازغان مصنوعات من النحاس وأربع أدوات مسميات بجملة
مصنوعات من النحاس وأذنان مسميات بمراني وحشون صحن
نحاساً وفضة فضة نحاسية وأربع أدوات مسميات بسمه سور
وأربع أدوات مسميات ككفبر وحش وصادات وخمسة بط
يقال بجلها في اللسان التل دوشك جعل الواقف المزبور
جعل الله شأنه عليها هذه المزبورات من البط والأدوات وقفاً
على هذه العبادة فصار بتبعيته هذه العبادة وقفاً صحيحاً ترميها
بأن تاذلها بالعماليق صحة الوقف وحشرط أيضاً أن يصرف
الموتى ههنا أناء الليل واطراف النهار إلى رفع عنايتي الغفلت
عن عين بصيرته وبفتحه ويوقفها ليعون الأولاد أن يكون ميمناً
ومرافياً دائماً على الشيخ الامام والمؤذن وتالى القرآن هل لم
على صلواتهم دائماً وعلى استغفارهم خاصة وظائفهم ملازمون
خادماً مستعصر أن يصح منهم كمال بنحصر ويجابهم بالذن هي
أحسن فإن لم قبلوا بعد بيط وظيفته أونة التخلل فإن لم فإذاعة
الخط بالفعل فإن لم يجمع وضائق الخيل وعميت بالناسم الأعدار
والعلل بخنا ومن هو نعم البدل الثاني أن يجري على هذا المنوال
قائماً على الفراش والبواب في عامة الأحوال حتى لا يفعل ولا يكمل
الغرائض فيما عليه من كسب ابواب العبادة ومعدلاتها وسائر ما
ويوتها والقاء ما كنس إلى الخارج وبطل بطل العبادة وحشها
كل في أوانه اللائق على أصوب الطرائق الرائق ولا يفعل ولا يكمل
البواب أيضاً فيما عليه من خدمة الدار اغلاقاً وفتحاً ومحافظة
لأشعة العبادة عن كيد السارقين ومكر الماكرين الثالث أن
يسلك الموتى سبب الرأفة في حق أرباب الواقف المدا من عليها

الملازمين عن استحقاق الامانة وتحويل لسان الاعتراض عليهم
وسرط ايضا لزال مظهر البينة الا وهي الجليل وصهيلا
لغرضنا نور الاله الجليل الجليل انه اذا نزل هذه العارة
من كبر الصنات وجليل انسان واخرج البرهان عالما وبيضا او
غيرهما يتلقاه المتولى بالترتيب ونزله في اشراف موضع
من العارة يرحب ويسارع في اجفاد صاحبه من الاطعمة
مشفوعا بخير سميد كما فعل ابراهيم باضيافه اذا ما لبث ان
جاء بعجل حنيد وتناوب في ضيافة الثلاث دون انتقاص وارتياب
في حقته وحق سر كونه بالاعراف واعطاء الشعي له بالانصاف
وسرط ايضا ابعده الله تعالى الى مساعد الكمال واقعده على
مقاعد الرقي في العز والاقبال ان يكون كل يوم الشيخ والمتولى
والامام والمؤذن براء الساعات عما يدنس اشراج الزهر
اقتداء بالجوهر ان ينسبوا الى من من اعلى الرضا والنجار
تجاسدا عن سبيبة سد باب فيض الانوار على الكرام والاختيار
وسرط ايضا قابله الله تعالى بالعون على اتيان ما فيه رضوانه
ويجتلب بها سرته رضوانه وغفرانه انه اذا اطلت شراش
الليالي ونصبت قبا من مياه الرحمة الزلال ليللة البراء والرخا
والقد زاد على الامام ومؤذن والمفسر والمخالف على حالهم
من معين القدر فيعطى كل بعد الفراغ من تلك الصلوات
في تلك الليالي فلوريات يصرفه الى ما يقربه عنده لبا
او مشبعا اوريا وسرط ايضا اطعمه الله تعالى من جلاوى الجنة
ما لا يخطر بالبال ولا يملك ويبال الرضوان الذي هو حارس الجنان
ان يطلع اهل توطيق وطائفي ندوة القرآن ويدخل فيه ارفع
صاحب الامامة والاذان حنون صنا من الجلاوى دفعا للبلوى
في تلك الليالي وفي ليلتين العيدين ويدخل فيه ايضا الفقراء
والمساكين من المسلمين وسرط ايضا ادام الله تعالى
نظمه كما استمر من عظمائه وولده وطله ان يبتلى عنان
عناية المتولى على استمراف ارتفاعات الاوقاف واستمرارها
من جميع الذكائف والظرف بحيث يتولد من كثرة زيادة الرب
على الناظر عليها الاستغناء فزاد عما زاد على من لاج صدقة
في عدم قبطين قلبه في استغنى التولية على العفاف وان
لا يزيد المتولى المنصون باعدل الوصاف في عقد المزاينة
والمسافة مع امين وان غير جاف على ثلاث سنين كيلا
يزعم بالايدي والاشهاد ان صافي يده ملك له صافي ولا
يعقد اليه الاجارة الطويلة التي هي حلية نزع الانصاف
والانصاف وسرط ايضا بارك فيما قد صمعه لعقابه كما اصطفاه
عن كرمه على عباده ملكا وسلطانا وارضاه ان المتولى النامي نفسه

عن سواء المتولى في الشرع عن ان ينتهك حماء وحصان عرشه وحماء
يعامل مع كل ذي وظيفة بالشفقة عليه بطلب رضاه ويتجنب عن ظهور
شكواه وسرط عليهم عليه مرسومه في وقته على حاجته ورضاه
دون نقص من النسي ارايح على ما بهواه وسرط ايضا دام
توقيفه واعد له في ائمة سلسله ورحيقه ان ينكمش المتولى
البين تحيقه وتدقيقه في شأن من بان لابه في عيشه مضيقه
من المتولين من نذله على كثرة عياله سويقه ولم يبق له من
قوت شتائه حديثه وعتيقه وابن عن اعانته جاره ورفيقه وعن
الاقران له اهوه وشقيقه واقضى المقام قدجما من مبلغ وظيفته بما ينيل به
رفيقه وينين به يحس على حبه لاملع السرور ورفيقه فليقدمه
ليكن قلقه وزفيره وشهيقه وسرط ايضا لا زال منتعلاها
من الفقر وما يرحل فاذا بالمتولين ان يكون اقل عدد الحزن كل يوم
مائة وخمسين كل عشرين منه من بمن السوق خيرا حطيا جيدا
والتمحيط بوجع بالمرق في عموم الزمان اربعة اسابيع المربور
السطور فيه ومن جملة ما سرطه لواقن اطلال الله بقاءه ووهب
به بنيه واصحابه واصفياءه ان هذه العادة يشفع الله بها للمسلمين
في الحياة الدنيا واصحابها لواقن فيها وفي العقب اذا مرت
عليها العصور وتوالي عليها كرو والدهور ويطرق عليها طوارق
الزمان واثر فيها بوارق الحداث وسرى اليها بفاك الاجر
او جرس عليها من يفرق الاتصال ما يجرى على حاشئ الامتياز
يصاد المتبدل من ريع الاوقاف المذكورة فيان تكرر الانهدام
بحيث لا يخفى على الحكام ان امر اعدادها متعذرا بصرف غلة
الزمان من بقي من نسل الواقف المزبور طالت ايامه كما طاب
الزمان بعهد سلطنته بمعا ليه فيان اعوز فيان قراباته فيان اعوز
جميعا فيان الفقراء والمساكين وحكم بصفة هذه وقفية هذه العارة
مع جميع ما وقف عليها حكم من حكم المسلمين ومجل عليه بطريق له
معهود في الشرع فصارت العارة المذكورة مع جميع ما ذكر باسم الحقوقا
عليها وقفا لارضا مسجدا عليه لا يطرق عليه طارق التغيير والتحريف
ولا يكون عرضة للتصرف والتصرف على طريق هبة او بيع او هبة او
غيرها بحيث لا يجرى عليه تخليد ولا تملك ولا يحل لأحد يؤمن بالله
اتدفعه وتغييره بوجه من الوجوه وسبب من الاسباب ولا يورث
لأحد من اهله انتهاء الادوار بل يستبقى على منزله المؤكد وأصله
المؤبد ايام حياة الواقف المذكور ادام الله عمره وكذا بعد انتقاله
الى جوار ربه أبدا صمدا لا يأتي عليه زمان الا الحمد وأكده ولا
يتجدد عليه أو ان لا أبده ومثيده فيما من حرلا مشرولا لا وهو
حصين في صيانة ذوي الديانة مصون لا يتصل اليه يد الابطال
وصان قانون مطور فيه إلا وبذل وتصاغ عن تحريفه المتجاوزين
وان كانوا من الابطال بل هو قائم بقيام السرمد ودام كوام السرمد

أبد المؤبد حباً أصله مسلاً فزعه فمن بدله بعدما سمعه فاعا
 أغه على الذين يبدلونه ومن أبطل شيئاً منه فغضب الله على
 الذين يبدلونه ولا يحل لمن يؤمن بالله واليوم الآخر وسلوكه
 ورسله وكتبه واليوم وإن كان سلطاناً يتعالى قدره أو وزيراً
 يتلأز بدره أو أميراً يتجشع من إمارته أو قاضياً يلوغ عليه
 أثر القدي بعلادته وإمارته أو متعلماً أو متبشراً كأنه
 من كان أن يسعى في إبطال هذا الوقف السابق ذكره أو
 يأذن في تغيير شرط من شروطه وتبديل حقوقه ورسومه والجلولة
 بينه وبين رسومه أو يضره من هو غير أهل له فمن استحب
 هوى نفسه الخبيثة الإفساد بالوعد على تغيير من هذه الأوقاف
 المذكورة **ومشروها** أو فسد القللك بشئ من فعله
 لعنة الله الملك البهار المذل القهار الملتقم من الإفسار
 وعليه غضبه الدائب وله عذاب وأصعب أو عليه لعنة
 الملائكة المقربين ولعنة الأنبياء والمرسلين ولعنة جميع
 اللاعنين من الأولين والآخرين إلى يوم الدين ولا يقبل منه
 صرف ولا عدل ولا يقبل منه البتة صدقة ولا صوم ولا
 حج ويصبح والله أكبر عليه غضاب غلبها بوجوب الخذلان
 والحرم من الرحمة والقرآن وإي من حارب الله ورسوله
 في إبطال هذه الوقف فحطاً في ظالم أو غير ظالم
 ومن وأى غاشم أو غير غاشم أو قاص عالم أو جاهل أو مفتي
 تقى أو فاسق متجاهل خالاه سبحانه وتعالى طعمه ووليه
 يوم القيمة وهو ربه محامل سوء ضيعه وقبح فعله ومثوبه
 مقعده من النار ومبتلية بسوء الدار يوم لا ينفع الظالمين
 معذرتهم ولهم اللعنة ولهم سوء الدار يوماً يخص فيه
 القلوب والأبصار يوم تجد كل نفس ما عملت من خير محضراً
 وما عملت من سوء يود لو أن بينه وبينه أمداً بعيداً
 واشهد ذلك الحاكم على حكمه التافذ وقضائه الملائكة من
 احتف به مجلسه من الأمناء الأشبات والعدول الثقات
 وجرى ذلك في أوائل شهر الله الطعظ شوال من شهر
 سنة خمس وثلاثين وثمانمائة هجرية والمجد لله وحده .

ووقف أيضاً الواقف المذكور جميع أرضه معروفة
 بما فلا مسعود كائنة بدارنده بقرب يوم محدود بملك
 الحاج فقيه الكرام قبلة وملك ورثة حاجي قدما حجازاً
 وملك بلهان عبد الله المحمدي شرقاً وتمامه ملك ولد بوبن
 يعقوب وبالنهر غرباً وجميع قطعة أخرى مشهورة بعل السراج
 محدودة بأرض قدس بباست قبلة وملك محمد بن مقبل آغا
 شملاً وبالنهر شرقاً وملك ورثة اسكندر غرباً بجميع حدودها
 وحفرها وبأرض هو لها داخل فيها أو خارج عنها وانقطعة

المحدودة المذكورة كائنة بمحدومير ذلك في التاريخ المسطور
 ووقف الواقف المذكور جميع القرية الشهيرة بقتلو
 المحدودة بتقوم قرية جاشون وتمامه قرية ابنه دوله قبلة
 وتقوم قرية غازی شرقاً وجرى قرية سدروه شملاً وتقوم قرية
 سركو وتمامه الطريق الذي يذهب إلى قرية كدمن وبعض أراض
 قرية جاشون غرباً بمجملة الحدود والموقوف وتلك القرية من أعمال
 دارنده وجميع الأرض المعروفة بكونهم أهل المحدودة بملك
 سودون آغا وتمامه أرض تدعى بكافيرين قبلة وبزقاق حائر
 التي كرم مراد شرقاً وملك محمد بن كركي شملاً وبطارارمه
 غرباً وجميع الجنة المنسوبة إلى علاء الدين بامنا الكائنة بدارنده
 جنب العسارية المحدودة بالنهر الكبير شرقاً وبوقف العسارية المزبورة
 شملاً وتمامه ملك مظفر بن بوقف المستوفى غرباً وبأستية
 وراوها ووقف رحمة جاشون وتمامه ووقف فريد الدين قبلة
 بمجملة حقوقها وجميع سبعة وعشرين دكاناً كائناً بدارنده
 بالقرب من البزارية الموقوفة على العسارية المذكورة فمضاه
 دكان واحد محدود بملك حينا وبالطريق وملك ابن اخي
 عثمان وبوقف دكان أحمد محدود بالطريق وبوقف
 وملك ورثة أمير وملك ورثة محمد ومنها دكان واحد محدود
 بالطريق وملك ورثة حضر وملك حاجي محمد وملك محمد
 منها دكان واحد محدود بملك موسى حاجي من الصوين وبالطريق
 وبالمقبرة ومنها دكان واحد محدود بالطريق وملك الحاج محمد وملك
 ورثة حاجي أحمد بن محمد وملك يوسف ومنها دكانان متصلان
 محدودان بملك محمد آغا وبالطريق وملك ورثة حضر وبوقف
 ومنها دكان واحد محدود بوقف وملك نور الدين وبالمقبرة
 وبالطريق ومنها دكان واحد محدود بالطريق وملك ورثة برهان
 وبالمزبلة وملك أبازيد ومنها دكان واحد محدود بالطريق وملك علي
 بن الجابن وبالمزبلة ومنها دكان واحد محدود
 من الجابن وملك الحاج علي وبالطريق ومنها دكان واحد محدود
 بالطريق وملك ورثة برهان وبالمزبلة وملك كجك جاورس
 ومنها دكان واحد محدود بالطريق وملك حاجي علي وملك ورثة
 أمير وبالمقبرة ومنها جميع الدكانين مع المعصرة المحدودين بالطريق
 وملك سنقور وملك كليا جاشون وملك محمد آغا ومنها دكان
 واحد محدود بالطريق وبوقف وملك ابن بزمي وملك محمد ومنها
 دكان واحد محدود بالطريق وبالبزارية وبوقف ومنها دكان
 واحد محدود بالطريق وملك الحاج علي وبالمقبرة وبالمعصرة الحرة
 وجميع دكان واحد محدود بالطريق وبوقف وملك أخى أحمد
 وبالمقبرة ومنها دكان واحد محدود بالطريق وملك أخى أحمد وبوقف
 وملك حضر ومنها دكانان محدودان بالطريق وملك حاجي علي
 وبوقف وبالمقبرة ومنها دكانان متصلان محدودان بالطريق
 من الطريق وملك محمد بن محمود من الجابن ومنها دكانان

موه الافتتاح الحديث بما به حسن مطلع الآن و التحديث و الدخول في عدد الاعتداد من ذكر الله الملك الحق الجواد أقول و بالقبول جدير و لا ينبئك مثل خبير هذا كتابنا ينطق عن الحق و الصواب و يقشع عن وجه الصدق غمام الحجاب بحيث إذا نظر الناظر فيما فيه و أدبره من قوادمه إلى خوافيه من أصل الوقف و شروطه و ضوابطه و عامة قواعده و وصله و روابطه و سياره دلّ فيه عليه بألفاظه الصحيحة من فحوايه الظاهرة الصريحة المعربة عما اعتنى بشأنه الواقف رسخ قدمه من مداحض المواقف من تعيين الموقوفات و المصارف و كمية ما يصرف من ريعها الأكل متمماً الصارف العارف و تعيينه متولياً و غير ذلك ألفاه طراً على نهج الصحو الشريف خلّوا عما توجهت شيئاً من الخلل و الفساد لا جرم أتّي قد حكمت بهذه الوقفية صحةً و لزوماً و إبراماً على عقب إتيان طريقة التسجيل إتقاناً و إحكاماً مشهداً على ذلك على سوس الأشهاد من بغنائهم في الاستشهاد و الإشهاد حرره الفقير سراج بن سعد الدين الحنفي نصره الله القوي بلطفه الخفي.

ثبت مضمونه عندي و حكمت بصحته و لزومه حرره الفقير إلى الله الغنيّ علي بن محمد بن سليمان فقيه القاضي بمدينة لارنده حرسها الله القويّ حامداً الله العليّ و مصلياً على النبي الأُمّي في تاريخه. تأملت ما حرر فيه و ألفيته شرعي الفحوى فأجريت عليه قلم الصواب و الارتضاء المقتي أبو سعيد بن عيسى عصمه الله تعالى عن الزلل في الإفتاء.

الحمد لله رافع القبة الخضراء بكامل قدرته و واضع بساط الغبراء بشامل نعمه متوج قمم الأفلاك بكوكبين وضاعين يختلفان ولا يختلفان كأنهما الأمان ممن حان أو نونان مؤتلفان ناصب النوائب إنه كل مسير سالك سدّ للمسالك و مهداة كل متعسف في المهالك هالك بسط البسيطة قراراً للسكان ومهداً لاستراحة الأنفس و الأبدان و سبباً للتقلب في البلاد و مظهره للتفاضل بين العباد أنه لو أناره على القلب و أجري على الطاعة و التقرب و يطمسوا بالكتاب المنافع إلى العمل النافع و العلم الرافع فبسطه أو بمدارب وتحرير وإسعاده لدارين فسيبجانه من مدر لملكوت الأرض و السماء مستأثر بأحاسن الأسماء دلت قدرته الباهرة و آياته الظاهرة على عظم ذاته و سبحان وجهه و صفاته و أنه واحد غير مُشارك في قضاياه و حكمه عالم لا يعزب مثقال ذرة عن إحاطة علمه و له العزة و البقاء و العظمة و الكبرياء لا مفزع إلا إليه و لا متوكل إلا عليه يستفتح خزائن نعمه و يُدخل من يشاء في رحمته و نشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له شهادة تنمو بها شجرة التوحيد في جنة المعارف ونشهد أن محمداً عبده و رسوله المختص من عنده لفيض دوارف العوارف و الصلاة و السلام عليه و على آله الأولياء و أتباعه الخلفاء و العلماء و سلم عليهم تسليماً كثيراً و بعد :

فإن الله تعالى لما اقتضت حكمته البالغة أن يستعمر العالم خلق فيها بني آدم مكنهم من القربة و الطاعة وكلفهم قدر الواسع و الاستطاعة فأطعمهم الثواب و أنذرهم العقاب وحذرهم الموت و عاقبته و البعث و خاتمته وأن الأجل محدودة و الأنفاس معدودة و كلّ مجازى بعمله غير مرضى على طول أمله فما أخلق المطيع أن يقدم

على استعداد المعاد و يقدم لسعيه إيجاد راحله و زاد إذ قطع الله الأعدار و أبلغ الأنداز بأن أرسل الخلائق وأنزل الكتب أتبعته رسلاً مبشرين ومنذرين معذرين على التبليغ غير معذرين

فثبتوا الشرائع و الأحكام و أوضحوا طرق الحلال و الحرام فمن ذبلت العاقل المبسط المعامل من أن يتبع مظان الخيرات و يتطلب مآب المكرمات و أن ممن ساعدته السعادة و العصمة و راوحتة السيادة و الهمة السلطان الأعز الأكرم والحاكان الماجد الأجل الأشهم ذو الجد السري و الملك السني و الخلق الرضي و الرأي الوصي قد ورث مواريث سلطنته الباهرة القاهرة و استحق بركات ميامين مملكته الطاهرة الزاهرة كابراً عن كابر عن أسلافه السلاطين المنسل من أكارم ذوي المكارم من بين الملوك و الخواقين تاج ملوك العباد ممشى رواحل قوافل قوانين الإنصاف و الانتصاف فيما بين قاطبي - - البلاد الأمير الكبير الماجد الخطير **سلطان تاج الدين ابراهيم بن محمد بن علاء الدين بن خليل بن محمود بن قره مان** فإنه لا يزال سلطاناً و على العالمين برهاناً قد ذب و سب لم يزل معتنياً بالعوارف و المعارف يتخذها عند المعارف و غير المعارف متصرف الهمة إلى استدامة صحبة العلماء الكبراء منجر أولاً عنه نحو الاستظهار بدعوات المشايخ و الفقراء و لما فزع سمعه الشريف و طن أذنه الكريم فيما ثبت أحاديث الصحاح النبوية و صح في الأنبياء الصراح المصطفوية على قائلها أحمد التصلية و التسليم و على الناطق بها أكمل التحية من كل قلب سليم حيث قال : ينقطع عمل ابن آدم إلا عن ثلاث صدقة جارية و علم ينتفع به و ولد صالح يدعو له بالخير-اشرأبت همته الملكية استقرب بهمته و عزيمته الملكية إلى إحداث حدوثه في الخير عديمة المثل و المثال و رفع قواعد عمارة يضرب بحسنها الأمثال + ليكون له صدقة جارية و يصير بذلك من جرى في الخير مجازيه سيماً و قد عزم ان يفوز فيه بالحسينيين و يحوز من مهمات الدين العظيم + بأن يتخذ طرفاً منه مسجداً و مصلى فيه بالجماعات و يشتغل فيه على درور الأوقات و كرور الساعات بالتلاوات و القرآن تعظيماً لأمر الله تعالى و يطعم في طرف آخر أنواع الأطعمة الرايعات للواردين من كل الجهات في كل الحالات شفقة على خلق الله تعالى فيكتنف الفضل بفطرته و بحبوة تجانبه و نظر بجناحيه هذين إلى شرفات بها باب الكمال المباحة له من ميز الملك المتعال المعدلة من جزيل ذي الجلال و الجمال من اقتباس آخر ذخائر الجنان و اقتناصها يوم اذا اقتضت التوبة إلى طيران الأرواح من أقفاصها و حتى يبني له الأضعاف من قصور الجنان جزاء وفاقاً و ينال بذلك يومئذ نفعاً عظيماً و ارتفاعاً فبناها على أبدع نظام و أحسن تأليف و أظرف أحكام و أطرف ترصيف لا بنى لها ثان فيها لها من عمارة لم بين مثلها بان كأنها جنة الطلاب أو حوراء أعتب بعلاء صدقها الخطاب شعر

عمارة كان ماء نهرها الكوثر و شميم تربها المسك الأذفر و فرش صحنها اليسيم و المرمر بنى السلطان المذكور دامت سلطنته هذه العمارة الفائقة البنيان و الترصيف المستغنية عن سمة التعريف و التوصيف و وقفها و حبسها و أبدها و خلدها و تصدق بها بنية خالصة هي حقيقة إخلاصه و رغبته فيما له عند ربه من نجاته و خلاصه ورؤية ما في جنة الخلد درجته و مقامه و تمحيصاً لما أقر فيه من ذنوبه و آثامه وكي يجد ما عمل من خيريه هذا محضراً يوم يجزي الله المتصدقين إنه لا يخيب رجاء الراجين و لا يضيع أجر المحسنين و وقفها مع جميع ما يأتي ذكره في هذا الكتاب في حال نفاذ تصرفاته الشرعية فيما له و عليه وفقاً صحيحاً شرعياً باتاً نافذاً لازماً على الفقراء و المساكين لتكون مسكناً و مراحاً لهم و للصادرين و الواردين من طوائف المسلمين غرباء كانوا أو غير غرباء من أي طائفة كانوا من السادات و المشايخ و الفقهاء و غيرهم قاطنين هناك أو طاعنين أو عابري سبيل واتخذ منها أيضاً مسجداً و مصلى لمن صلى كما اتخذ و أمر مقام ابراهيم مصلى و دار حفاظ و قراء يتلون فيها كلام الرحمن لعله ينال بذلك أجزل الغفران و أكمل الرحمة والرضوان و موضع أضياف يواس فيه على إطعام طعام الوليمة الدائمة الابراهيمية الخليلية طمعاً بذلك في تناول أطعمة الجنة الإلهية الجليلية و تلك العمارة محاطة بأماكن إليها يلتزق أطرافها و لديها تبعات حدودها الأربعة و بها اكتتافها الأول لزيق ملك ورثة مقبل المحمدي و الثاني لزيق النهر الكبير و الثالث لزيق الساقية و راءها وقف منسوب إلى **خانقاه رحيمة خاتون** و الرابع ملك الأمير **مصطفى ابن محمد بك العلاني** و تمامه وقف منسوب إلى المرحوم المغفور له **جلال الدين** المتوفى رحمه الله و موضعها معروف ب **يوغون ديوار** في مدينة **لارنده** بظاهرها في الجانب الشرقي منها و إذ قد رفعت قواعد هذا البنيان

المرصوص على أيدي عامرين من أهل الخلوص له و الخصوص وقف عليه تقبل الله خيراته و أثبت ثمرات القبول من أفنان شجرة إحسانه عدة أملاك ذكر أنها له لا تثريب في أنها حلال طيب في الشرع و حق له طلق مطلق للتصرف فيه حسبما شهد له الأصل و الفرع و أنه متفرد في تملكها لا حق لأحد في شيء منها إلى حين صدور هذا التصرف منه ومنها : سبعة أسهم و عشرة أجزاء من سهم واحد من أصل اثني عشر سهماً من جميع الحمامين المتلاصقين للرجال و النساء الكائنين بـ **لارنده** بالمحلة الشهيرة **بسئلته كوي** المحدودين بطريقين من الطرفين و بالخان المسبل و بملك أخي **علي بن ملك اللباد** وقف الواقف المذكور فيه عليه شدة الله أعضاء سلطنته و شيد أركان مملكته هذا السهم المزبور من هذين الحمامين بما له من حدودهما و حقوقهما و مرافقهما و قبابهما و حياضهما و بركهما و مسلخهما و قدورهما و موضع إيقاد النار لهما و مجاري مياههما و مسيل أمطارهما و ملقى رمادهما و كناسهما و بكل قليل و كثير داخل في كل واحد منهما أو خارج عنه وفقاً صحيحاً شرعياً و عن الموانع و الأمور القادحة في الصحة خلياً عرياً بحيث يتفق على صحته علماء الأمة المجتهدون و عظاماء الملة الأجلة المعتمدون ومنها: النصف الشايع من الحمام العتيق المنسوب إلى **باشا الكائن بـ لارنده** بالقرب من الدرب المعروف بـ **أغرجه** المحدود بالطرق الثلاثة من الأطراف الثلاثة و الطرف الرابع بملك **شيخ اسماعيل بن المجلد الذواق** وقفه الواقف المذكور دامت دولته و على العدى صولته بجميع حقوقه و مرافقه و بكل قليل أو كثير داخل فيه أو خارج عنه وفقاً صحيحاً شرعياً و عن المبطلات عرياً برياً صحة متفقاً عليها بين الأئمة المجتهدين المهديين ومنها : جميع الحمام المعروف بـ **بجاردقلو**

الكائن بلارنده بالقرب من حسين غازي التي أحد حدوده الطريق و ثانيها الجنيئة المنسوبة إلى مدرسة ولد الحاج علاء الدين و الثالث المدرسة المزبورة و الرابع بمحلة تعرف بكريم الدين وقفه الواقف المذكور بجميع حقوقه و مرافقه و كل حق هو له داخل أو خارج عنه عليه وفقاً صحيحاً شرعياً باتاً نافذاً متفقاً على صحته و منها : جميع الأرض المعروفة بعقرب الكائنة بلارنده أحد حدودها ملك ورثة خواجه المعروف بجكجي و ثانيهما طريق ذاهب إلى إيدموت و ثالثهما وقف منسوب إلى تاج الدين و رابعهما ملك إنسان و تمام هذا الحد لزيق الوقف و ملك أخي محمود وقفها الواقف المذكور على العمارة بجميع حقوقها و مرافقها وكل حق هو لها داخل فيها أو خارج عنها وفقاً صحيحاً شرعياً و منها: جميع الضياع و العقار المشتملة على القرى و المزارع إحدى القرى و هي أعظمها و أشهرها قرية قالين آخور و الباقية

هي المسماة بقزلجه كوي و قياجق واورته ويران و المزارع هي مزرعة تعرف بكافرويرانى و بيلجك و أخرى بجبلاق و مزرعة أخرى باجه و أخرى بيلجك الأصغر و هذا المجموع محدود و محفوف من الجوانب الأربعة بقرية كينوك إلى تخوم قرية كيرجه و منها إلى تخوم مزرعة يارمجه و منها إلى تخوم قرية كلو و منها إلى تخوم قرية دكلندك و منها إلى تخوم قرية قتيق و منها إلى تخوم قرية سميل و منها إلى المسيل الأعظم و منه إلى جسر طشان و منه إلى تخوم قرية يواجوق و منها إلى تخوم مزرعة فصلجق و منها إلى تخوم قرية بلجق حصار و منها إلى تخوم قرية إمره كوي وقف الواقف المذكور جمع الرب الغفور له إلى سلطنته الدنيوية السلطنة الأخروية جميع هذه الأراضي المزبورة بما يشتمل عليه بجميع حدودها و حقوقها و مرافقها و رسومها و كل قليل أو كثير خارج عنها أو داخل فيها عليها وفقاً صحيحاً شرعياً متفقاً على صحته بين الأئمة المجتهدين و منها : جميع النصف الشايح من القرية المدعوة بعقربات من أعمال مدينة لارنده المشتملة على الموضع المسمى قزل كليه و مزرعة دكمى و ارنداوينه قشلاقي و هي محدودة محفوفة من الجوانب الأربعة بتخوم قرية أيسره و منها إلى الجبل و منه إلى تخوم بوسله و منه إلى تخوم ألتره و منها إلى تخوم قرية يغمورلار و منها إلى تخوم قرية قرجلار و منها إلى مزرعة سينق آخور وقف الواقف المذكور ثقل الله ميزان حسناته هذه القرية المذكورة مع مضافاتها المزبورة بجملة حدودها و حقوقها و مرافقها و كل حق هو لها داخل فيها أو خارج عنها عليها وفقاً صحيحاً شرعياً باتاً نافذاً خلياً عن القوادح في الصحة متفقاً على صحته بين الأئمة المجتهدين و منها: جميع النصف الشايح من الخان المدعو بخواجه ولي بن بنكال الكائن بمدينة لارنده بسنله كوني الملتزق حده الأول بالطريق الأعظم و الثاني بالطريق الآخر الأعظم و الثالث البزازية التي سنذكرها عن قريب و الرابع بالمحلة وقف الواقف المزبور عليها هذا النصف بما له من الحدود و الحقوق و المرافق و بكل حق هو له داخل فيه أو خارج عنه وفقاً صحيحاً شرعياً باتاً نافذاً خلوياً عن كل ما يضاد صحة الوقف و منها: جميع البزازية الكائنة بلارنده بجانب الخان المسفور أنفاً المتعين حده الأول و الثاني و الثالث كل واحد بالطريق و الرابع بالمحلة وقفها الواقف المزبور عليها بجملة الحقوق و الحدود و التوابع و اللواحق و بكل حق داخل فيها أو خارج عنها وفقاً شرعياً باتاً نافذاً عما يفسده خالياً و بما يصححه حاوياً و منها جميع الكرم المشهور بخواجه لولو الكائن بلارنده بموضع جافلوجه قور المحدود بالشارع الأعظم و بالوقف و بملك سنقور آغا الإبراهيمي المعروف بكرم زنبق وقفه الواقف المذكور عليها وفقاً صحيحاً شرعياً متفقاً على صحته بين الأئمة و منها : جميع القرية المدعوة بافرا الكائنة بلارنده المحدودة بتخوم قرية أكي كليسه و بتخوم قرية جاويش

وبتخوم قرية **كردلسون** و بتخوم قرية **دافنده** و بتخوم قرية **كدرفكمي** وقفها عليها بجميع حقوقها وحدودها وبكل حق داخل فيها أو خارج عنها وفقاً صحيحاً شرعياً وحسباً صريحاً مرعياً باتاً نافذاً متفقاً على صحته بين أئمة الاجتهاد بحيث لا يردده راد ولا يصد عنه صاد ومنها : جميع الأرض الصالحة للزراعة الكائنة بـ**أمكسون** من توابع **لارنده** المحدودة بملك **أحمد** و بالنهر و بالجدول و بالوقف وقفه بجميع الحدود و الحقوق بكل حق هو لها داخل فيها أو خارج عنها على العمارة وفقاً شرعياً باتاً نافذاً متفقاً على صحته ومنها : جميع الأرض الصالحة للزراعة كائنة بموضع **قوى** من أعمال **لارنده** محدودة بملك **خديجة خاتون بنت يوسف أمير آخور** و بأرض تدعى **بجولي** و بملك و رثة **مقبل المحمدي** و بالنهر وقفها عليها بجميع حدودها وحقوقها وبكل حق داخل فيها أو خارج عنها وفقاً صحيحاً شرعياً باتاً نافذاً متفقاً على صحته بين الأئمة ومنها : جميع الكرم المنسوب إلى **حاجي يوسف الكائن بلارنده** بمقبرة قاض المحدود بالطريق من الطرفين و بالأرض الخلو من الطرفين وقفه الواقف بجميع الحدود و الحقوق وبكل الحق الداخل فيه و الخارج عنه عليها وفقاً شرعياً باتاً نافذاً متفقاً على صحته ومنها : جميع الكرم المنتمي إلى **ولد الحاج علاء الدين** مع العمارة المبنية فيه الكائن بلارنده بالقرب من طاحونة **بكرأجه** التي هي أيضاً من جملة الموقوفات على هذه العمارة و سنذكرها عن قريب حداه الطريقان و الحد الآخر **بك باغي** و الحد الآخر **لزيق** ملك و رثة **مقبل المحمدي** و ملك **حاجي بكر** وقفه الواقف المذكور عليها بجميع حدوده وحقوقه و بكل حق هو له داخل فيه أو خارج عنه وفقاً صحيحاً شرعياً باتاً نافذاً متفقاً على صحته بين الأئمة و علماء الأمة ومنها : جميع النصف الشايع من طاحونة **بكرأجه** الكائنة بلارنده بالقرب من الجسر الجديد حداها النهر الكبير و الثالث مسيلها و الرابع الطريق وقفها عليها بجميع الحدود و الحقوق وفقاً شرعياً متفقاً على صحته بين الأئمة ومنها : جميع النصف الشايع من طاحونة **حاجي علي** الكائنة بلارنده المحدودة بالطريق و بالمسيل الذي يسمى **بالبركي سوجق** و بالنهر الكبير الجاري إلى صوب **غازي ألتى** و بملك **ولد ناظر** وقف الواقف المذكور عليها هذا النصف بجميع الحدود و الحقوق وفقاً صحيحاً شرعياً متفقاً على صحته ومنها : جميع القرن الكائن بلارنده قبالة العمارة المزبورة حدودها الثلاثة لزيقات وقف العمارة المزبورة و الرابع **لزيق** ملك و رثة **مقبل آغا المحمدي** وقفه الواقف المذكور عليها بجملة حدوده و حقوقه وبكل حق داخل فيه أو خارج عنه وفقاً شرعياً متفقاً على صحته بين الأئمة ومنها: قرية معروفة بـ**بويرانلوسالور**

كائنة بصحراء **قونيه** محدودة بتخوم قرية **سرجلر** و بتخوم قرية **أفشار** و بتخوم مزرعة **ملكة** و بتخوم قرية **مسجدلوسالور** وقفها عليها بجميع حدودها و حقوقها و بكل حق لها هو داخل فيها أو خارج عنها وفقاً صحيحاً شرعياً متفقاً على صحته ومنها : قرية **بالغنده** من قرى **بكشهر** محدودة بـ**بارطاش** و **بقاتلوجه اوز** و **بابروق** و بتخوم مشترك بينه وبين **كوشك** و منها قرية **عمرانلي** محدودة بـ**بيك بيكار** و **بدوست بكى** و **بجادر آغاج** و **بابروق** و منها : قرية **ايشيق بيكار** المحدودة بالطريق الذاهب إلى **بكشهر** و بالنهر القديم و **بقروبيكار** و تمامه **قيابيكار** وقف الواقف المزبور جميع القرى الثلاث المزبورة بجميع الحدود و الحقوق عليها وفقاً شرعياً متفقاً على صحته بين الأئمة ومنها : القرية المدعوة **بشمس الدين** من أعمال **موت** بموضع يعرف بـ**كنجلو** المحدودة بـ**كوك سو** و بالنهر المعروف و **بكنجلو** و بالجبل و بتخوم قرية **كرجو** وقفها الواقف المزبور عليها بجميع الحدود و الحقوق و التوابع وفقاً شرعياً باتاً نافذاً متفقاً على صحته بين الأئمة وحسب لا زالت الألسن ناطقة بأبنيتها و الأصمحة مستلدة بطيب أديته هذه الأمور المحددة المفصلة من الحمامات و العقارات و الضياع و المزارع بجملة

توابعها و لواحقها و رسومها و مصالحها و أراضيها و مساكنها و سهلها و جبلها حريمها وشعابها و مراعيها و أشجارها و أحجارها و سائر أدواتها و أبوابها و أغلاقها ومياهها وجداولها و سائر مقولاتها وكل حق لها هو داخل فيها أو خارج متصل أو منفصل حبساً ابدياً حكماً تناسلاً لا يباع و لا يوهب و لا يورث إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها و هو خير الوارثين فشرط ابقى الله مهجته في دولة شامخة أطوادها وعزه محكمة أوتادها التصرف و التولية في هذه الأوقاف لنفسه ما دام في قيد حياة نشأته الأولى فإذا حان حين الحين و أقصت النوبة إلى أن يطير طير روحه الكريم إلى فضاء نشأته الأخروية شرطها لأصلح أولاده ثم لأصلح أولاد أولاده ثم و ثم إلى أن ينخرط قوافل رواحل نسله في سمط السارحين في رياض الجنة فإذا كان كذلك شرطها دام توفيقه للخير و دفع الضرر لأظهر الناس ديانة و أمانة من سلطان أو قاض في كل عصر و زمان و في كل عهد و أوان و شرط أيضاً ثبت الله أقدامه على ميز التوفيق و مشاها على أشد صراط و أقوم طريق أن ما يحصل من دخل الأوقاف المذكورة و ريعها يصرف أولاً إلى مافيه إصلاح العمارة تعميراً و ترميماً إعادة للزائل و إبقاء للقائم و حفظاً له عن التزلزل ثم ما فضل من ذلك يصرف إلى ما فيه بقاء أرقاب الحمامات و الطاحونات و العقارات عامرة و حصول منافعها متكاثرة ثم ما فضل من ذلك يصرف إلى أرباب الوظائف إمامة

و تأديناً و تلاوة أو خدمة في العمارة على أنواعها و سيقص من أنبأ هذا الشأن و إن حصة كل كم و كيف متى و ثم ما فضل منه يصرف إلى إطعام الطعام الراتب على الخلق عموماً على الفقراء و خصوصاً لأهل الخصوص الحضر به صدوراً و وروداً ليوم طعنهم و يوم إقامتهم و يكون عدد قصاع الأطعمة في كل دفعة من دفع الإطعام على الخاص و العام أقلها مائة قصعة مترقياً عددها إلى المائتين حسب تزايد المطعمين و يكون الإطعام من كل يوم مرتين و يزداد عليهما عند مساس الحاجة إليه ثم ما فضل من هذا كله بوضع الله تعالى البركة في مستغلات الأوقاف بجميع الفاضل عند المتولى معداً لاشتراء وقف آخر بهذه العمارة الشريفة فإذا انتهز فرصة ملك ذي ريع يشتري لها و شرط أيضاً أن يكون جماعة عدد الملازمين لتلاوة كلام الله تعالى اثني عشر نفساً لكل من العشرة كل عام مائتان وخمسة و عشرون درهماً من الفضة الخالصة و يكون واحد من العشرة إماماً في العمارة المزبورة يصلي في الناس الصلوات الخمس بشرط أن يكون أهلاً للإمامة عالماً بما يتعلق بها و يكون حنفي المذهب و الآخر مؤذناً فيها في الصلوات الخمس بشرط أن يكون عالماً بالأوقات الخمس خروجاً و دخولاً حنفياً المذهب فإذا اعتزى للإمام ما يكون به معذوراً شرعاً و عرفاً في تخلفه عن إقامة وظيفة الإمامة ينوب منابه من يصلح لشأن الإمامة وكذا هذي الرخصة أعني إقامة الغير مقام الأصل يعمر التلاوة و الأذان أيضاً إذا نابت نائبة اضطرت التالي و المؤذن إلى التخلف بحيث عده الشرع أو العرف عذراً صحيحاً ينبغي المعذور مكانه من يتلوا ما يتلوه و زيد للإمام لإمامته كل عام مائتان و خمسة و عشرون درهماً صار مجموع وظيفته أربعمائة و خمسون درهماً و زيد للمؤذن لأذانه كل عام مائة و خمسون درهماً من الفضة الخالصة صار مجموع وظيفته ثلاث مائة وخمسة و سبعين درهماً و يقرأ كل واحد من هؤلاء العشرة ثلاثة أجزاء من كلام الله تعالى كل يوم مجتمعين في العمارة بحيث يفوز الواقف كل يوم بكمال ثواب ختم كتاب الله تعالى بأن يهب منهم كل ثواب ما يتلونه للواهب و عين للتولية من جميع المحصولات العشر من غير زيادة ولا نقصان و عين أيضاً تلقاه الله بقبول عمله و أظفره على بلوغ أمه الحادي عشر من الموقوف عليهم المذكورين لمشيخة هذه العمارة و عين

رفع الله درجته في الجنة ووقاه الله من شر الإنس و الجنة له كل عام سبعمائة وخمسين درهماً من الفضة النقية ومن الحنطة السيفية كل سنة ثلاثين مدّاً بمد المدينة و الثاني عشر عينة الواقف المذكور وفي أجره بغير حساب لأن يدرس في العمارة

من التفسير و الحديث بعد أن يقرأ من المصحف الكبير ثلاثة أجزاء من القرآن و عين له كل عام ثلاثمائة وخمسة و سبعين درهماً من الفضة الخالصة وعين لطباخ الأطعمة في العمارة كل سنة من الحنطة عشرة أمداد ومن الفضة ثلاثمائة درهم و للفراشين في كل عام من الحنطة عشرين مدّاً ومن الفضة أربعمائة وخمسين درهماً و للغلامين البواب و حافظ حوائج الأطعمة من الحنطة كل عام عشرين مدّاً ومن الفضة الجيدة ستمائة درهم و يصرف لإيقاد المصابيح و السرج و القناديل كل عام مائتان وخمسة و عشرين درهماً و أمر لا زال أمره نافذاً ماضياً وحكمه الحق على الكل دانياً أو قاصياً أن يكمل ما يحتاج إليه العمارة من الفرش و البسط و السجادات ثلاثون قطعة ستة منها تكون كبيرة فوضع بأمره العالي تلك البسط فيها وكذا خصص بأمره العالي في العمارة المزبورة من أدوات المطبخ أربع أدوات كبيرات مسميات في اللسان التركي **بغازغان** مصنوعات من النحاس و أربع أدوات مسميات **بجملك** مصنوعات من النحاس و أداتان مسميتان **بهراني** و خمسون صحناً نحاساً وخمس قصعات من النحاس و أربع أدوات مسميات **ببيه سوز** و أربع أدوات مسميات **بكفكير** و خمس و سادات و خمسة بسط يقال بمتلها في اللسان التركي **دوشك** جعل الواقف المزبور جعل الله شأنه علياً هذه المزبورات من البسط و الأدوات وفقاً على هذه العمارة فصارت بتبعية هذه العمارة وفقاً صحيحاً شرعياً باتاً نافذاً خالياً عما ينافي صحة الوقف و شرط أيضاً أن يصرف المتولي همته آناء الليل و أطراف النهار إلى رفع غواش الغفلات عن عين بصيرته و يفتحها و يوقظها لاعون الأول : أن يكون مهيمناً و مراقباً دائماً على الشيخ الإمام و المؤذن و تالي القرآن هل هم على صلواتهم دائمون و على إقامة وظائفهم ملازمون فإذا استشعر أن منهم كسالى ينصحهم و يجادلهم بالتي هي أحسن فإن لم فبالوعيد بحط وظيفته أونة التخلف فإن لم فبإذابة الحط بالفعل فإن لم تنجح و ضاقت الحيل و عيبت بالناصح الأعدار و العلل يختار من هو نعم البدل **الثاني** : أن يجري على هذا المنوال قائماً على الفراش و البواب في عامة الأحوال حتى لا يغفل و لا يكسل الفراش فيما عليه من كنس أبواب العمارة و مصلاًها و سائر مواضعها و بيوتها و إلقاء ما كنسه على الخارج و بسط بسط العمارة و حصيرها كل في أوانه اللائق على أصوب الطرائق الرائق و لا يغفل و لا يكسل البواب أيضاً فيما عليه من خدمة الباب إغلاقاً و فتحاً و محافظة لأمتعة العمارة عن كيد السارقين ومكر الماكرين **الثالث**: أن يسلك المتولى سير الرأفة في حق أرباب الوظائف الملازمين عليها

المديرين عن استحقاق اللائمة و تطويل لسان الإعتراض عليهم و شرط أيضاً لزال مظهر اللينة الإبراهيمي الجليلي ومهبطاً لفيضان نور الإلهي الجميلي الجليلي أنه إذا نزل هذه العمارة من كبير الصفات و جليل الشأن واضح البرهان عالماً أو شيخاً أو غيرهما يتلقاه المتولي بالترحيب و نزله في أشرف موضع من العمارة يرحب و يسارع في إحضار ما حظه من الأطعمة مشفوعاً بخير سميد كما فعل إبراهيم بأضيافه إذا ما لبث أن جاء بعجل حنيذ وتناقب في ضيافة الثلاثة دون انتقاص و ارتياب في حقه وحق مركوبه بالأعلاف و إعطاء الشعير له بالإنصاف و شرط أيضاً أصعده الله تعالى إلى مصاعد الكمال و أقعده على مقاعد الرقي في العز و الإقبال أن يكون كل من الشيخ و المتولى و الإمام و المؤذن براء الساحات عما يدنس

من أعراض الأحرار أتقياء الحبور عن أن ينتسبوا إلى شيء من أفاعيل الأشرار و الفجار تحاشياً عن سببية سد باب فيض الأنوار على الكرام و الأخيار و شرط أيضاً قابله الله بالعون على إتيان ما فيه و رضوانه و يجتلب بمباشرته رضوانه و غفرانه أنه إذا أطلت شرائف الليالي و نصبت فيها من مياه الرحمة الزلال ليلة البراءة و الرغائب و القدر زاد على الإمام و المؤذن و المفسر و الحفاظ على مالهم من معين القدر فيعطى كل بعد الفراغ من تلك الصلوات في تلك الليالي فلوريا حتى يصرفه إلى ما يقربه عينه لبساً أو شعباً أو رياً و شرط أيضاً أطعمه الله تعالى من حلاوة الجنة ما لا يخطر ببال ولا ملك ولا ببال الرضوان الذي هو حارس الجنان أن يطعم أهل توظيف و وظائف تلاوة القرآن و يدخل فيه أيضاً صاحب الإمامة و الأذان خمسون مثلاً من الحلوى دفعاً للبلوى في تلك الليالي وفي ليلتي العيدين و يدخل فيه أيضاً الفقراء و المساكين من المسلمين و شرط أيضاً أدام الله تعالى ظله كما استمر من عطائه و بّله و ظلّه أن يتبنى عنان عناية المتولى على استرفاع ارتفاعات الأوقاف و استيرادها من جميع الأكفاف و الأطراف بحيث يتولد من كثرة زيادة الربيع على الناظر عليها الاستطراف فزاد مما زاد على من لاح صدقه في عدم فيطمئن قلبه في شغل الوظيفة على العفاف و أن لا يزيد المتولى المنصف بأعدل الأوصاف في عقد المزارعة و المساقاة مع أمين و اف غير حاف على ثلاث سنين كيلا يزعم بالإيلاف و الائتلاف أن مافي يده ملك له صاف ولا يعقد إليه التجارة الطويلة التي هي مطية ترك الإنصاف و الإنتصاف و شرط أيضاً بارك فيما قدمه لعقباه كما اصطفاه من كرمه على عباده ملكاً و سلطاناً و أرضاه أن المتولى الناس نفسه

عن سواه المتوفى في الشرع عن أن ينتهك جماله و صان عرضه و حمّاه يعامل من كل ذي وظيفة بالشفقة عليه بطلب رضاه و يتجنب عن ظهور شكواه و يسلم عليه مرسومه في وقته على ما يحبه و يرضاه دون نقص من النص الرائج على ما يهواه و شرط أيضاً دام توفيقه و أعد له في الجنة سلسبيله و رحيقه أن يتأمل المتولى البين تحقيقه و تدقيقه في شأن من بأن لديه في عيشه مضيقه من الموظفين ممن نفذ له على كنزه عيالة سويقه و لم يبق له من قوت شتائه حديثه و عتيقه و أبى عن إعانتة جاره و رفيقه و عن الإقراض له أخوه و شقيقه و اقتضى المقام تقدماً من مبلغ وظيفته بما يتبل به ريقه و يتبن به على حبسه لامع السرور و ريقه فليقدمه ليسكن قلقه و زفيره و شهيقه و شرط أيضاً لا زال منتعلاها من الفرقد و ما برح فائزاً بالحسينين أن يكون أقل عدد الخبز كل يوم مائة و خمسين كل عشرين منه من بمن السوق خبزاً حنطياً جيداً و اللحم المطبوخ بالمرق في عموم الأيام في عموم الأيام أربعة أمناً باليمن المزبور المسطور فيه و من جملة ما شرطه الواقف أطل الله بقاه و وصى به بنيه و أصحابه و أصفياه أن هذه العمارة يشفع الله بها المسلمين في الحياة الدنيا و صاحبها الواقف فيها وفي العقبى إذا مرت عليها العصور و توالى عليها كرور الدهور و يطرق عليها طوارق الزمان أثر فيها بوارق الحدثان و سرى إليها بفك الأجر أو جرى عليها من يفرق الاتصال ما يجري على سائر الأشياء يعاد المنهدم من ريع الأوقاف المذكورة فإن تكرر الانهدام بحيث لا يخفى على الحكام أن أمر إعادتها صار متعذراً يصرف غلة القائم من بقي من نسل الواقف المزبور طالت أيامه كما طاب الزمان بعهد سلطنته بمعالیه فإن أعوز فإلى قراباته فإن أعوزوا جميعاً فإلى الفقراء و المساكين و حكم بصحة هذه و قفية هذه العمارة مع جميع ما وقف عليها حاكم من حكام المسلمين و سجل عليه بطريق له معهود في الشرع فصارت العمارة المذكورة مع جميع ما ذكر بأمر الموقوفات عليها وفقاً لازماً مسجلاً عليه لا يطرق عليه طارق التغيير و التحريف ولا يكون عرضة للتصرف و التصريف على طريق هبة أو بيع أو رهن أو غيرها بحيث لا يجري عليه تملك ولا تملك ولا يحل

لأحد يؤمن بالله إتلافه وتغييره بوجه من الوجوه وسبب من الأسباب ولا يورث لأحد من أحد إلى انتهاء الأدوار بل يستبقي على شرطه المؤكد وأصله المؤبد أيام حياة الواقف المذكور أدام الله عمره وكذا بعد انتقاله إلى جوار ربه أبداً سرمداً لا يأتي عليه زمان إلا أظده وأكده ولا يتجدد عليه أو أن إلا أبده وشيده فما من شرط مشروط إلا وهو حصين في صيانة ذوي الديانة مصون لا يتصل إليه يد الإبطال ومامن قانون مسطور فيه إلا ويذل ويتصاغر عن تحريفه المتجاسرون وإن كانوا من الأبطال بل هو قائم بقيام السرمد ودائم كدوام السير

أبد المؤبد حسباً أصله مسبلاً فرعه فمن بدله بعدما سمعته فإنما إثمه على الذين يبدلونه ومن أبطل شيئاً منه فغضب الله على الذين يبطلونه ولا يحل لمن يؤمن بالله واليوم الآخر وملائكته ورسله وكتبه واليوم الآخر وإن كان سلطاناً يتعالى قدره أو وزيراً يتلألأ بدره أو أميراً يتبخر في إمارته أو قاضياً يلوح عليه أثر التعدي بعلامته وإمارته أو متعلماً أو متهنكاً كأنناً من كان أن يسعى في إبطال هذا الوقف السابق ذكره أو يأذن في تغيير شرط من شروطه وتبديل حقوقه ورسومه والحبولة بينه وبين مرسومه أو يصرفه إلى من هو غير أهل له فمن استحبته هوى نفسه الخبيثة الأمانة بالسوء على تغيير شيء من هذه الأوقاف المذكورة وشروطها أو قصد التملك بشيء منها فعليه لعنة الله الملك الجبار المذل القهار والمنتقم من الأشرار وعليه غضبه الدائب وله عذاب واصب أو عليه لعنة الملائكة المقربين ولعنة الأنبياء والمرسلين ولعنة جميع اللاعنين من الأولين والآخرين إلى يوم الدين ولا يقبل منه البتة صدقة ولا صوم ولا حج ويصبح والله الكريم عليه غضب غضباً يوجب الخذلان والحرمان من الرحمة والغفران وأن من حارب الله ورسوله في إبطال هذه الوقفية وهذا الوقف من سلطان ظالم أو غير ظالم ومن وال غاشم أو غير غاشم أو قاض عالم أو جاهل أو مفت تقي أو فاسق متجاهل فالله سبحانه وتعالى خصمه ووليه يوم القيامة وهو ربه مجاعل سوء صنيعه وقبح فعله ومبوء مقعده من النار ومبتليه بسوء الدار يوم لا ينفع الظالمين معذرتهم ولهم اللعنة ولهم سوء الدار يوماً تشخص فيه القلوب والأبصار يوم تجد كل نفس ما عملت من خير محضراً وما عملت من سوء يود لو أن بينه وبينها أمداً بعيداً وأشهد ذلك الحاكم على حكمه النافذ وقضائه الماضي من احتفى به مجلسه من الأمناء الأثبات والعدول الثقاة وجرى ذلك في أوائل شهر الله المعظم شوال من شهور سنة خمس وثلاثين وثمانمائة هجرية والحمد لله وحده .

و وقف أيضاً الواقف المذكور جميع أرض معروفة بحافظ مسعود كائنة ببلارنده بقزلجه يوك محدودة بملك الحاج فقيه الكرياس قبله و بملك ورثة جاني قديماً شمالاً و بملك بلبان عبد الله المحمدي شرقاً وتمامه ملك ولد بويوني يغون و بالنهر غرباً وجميع قطعة أخرى مشهورة بعلي السراج محدودة بأرض تدعى بباشا قبله و بملك محمد بن مقبل آغا شمالاً و بالنهر شرقاً و بملك ورثة إسكندر غرباً بجميع حدودها وحقوقها وبكل هو لهما داخل فيهما أو خارج عنها و القطعة

المحدودة المذكورة كائنة بمد وجرى ذلك في التاريخ المسطور و وقف الواقف المزبور جميع القرية الشهيرة بقتلو المحدودة بتخوم قرية جانسون و تمامه قرية إينه دوله قبله و بتخوم قرية غازي شرقاً وبمرج قرية سدروه شمالاً و بتخوم

قرية **سركو** و تمامه الطريق الذاهب إلى قرية **كدمن** و بعض أراضي قرية **جانسون** غرباً بجملة الحدود والحقوق و تلك القرية من أعمال **لارنده** وجميع الأرض المعروفة بـ **كوكجه** أو **على** المحدودة بملك **سودون آغا** و تمامه ارض تدعى **بكافر يرى** قبلة و بزقاق مارّ إلى كرم مراد شرقاً و بملك **محمد بك بن كوكجه** شمالاً و **بطارامه** غرباً و جميع الجنيينة المنسوبة إلى **علاء الدين باشا الكائنة بلارنده** جنب العمارة المحدودة بالنهر الكبير شرقاً و بوقف العمارة المزبورة شمالاً و تمامه ملك **مصطفى بك** و بوقف المتوفى غرباً وبالساقية وراءها وقف **رحيمة خاتون** وتمامه وقف **فريد الدين** قبلة بجملة حقوقهما وجميع سبعة وعشرين دكاناً كائناً **بلارنده** بالقرب من البزازية الموقوفة على العمارة المذكورة فمنها : دكان واحد محدود بملك **حسين** و بالطريق وبملك **ابن أخي عثمان** و بالوقف و دكان آخر محدود بالطريق و بالوقف و بملك و **ورثة أمير** و بملك و **ورثة محمد** و منها دكان واحد محدود بالطريق و بملك و **ورثة حضر** و بملك **محمد** و منها دكان واحد محدود بملك **موسى حاجي** من الصوبين و بالطريق و بالمقبرة و منها دكان واحد محدود بالطريق و بملك **الحاج محمد** و بملك و **ورثة حاجي أحمد بن عماد** وبملك **يوسف** و منها دكانان متصلان محدودان بملك **محمد آغا** و بالطريق و بملك و **ورثة حضر** و بالوقف و منها دكان واحد محدود بالوقف و بملك **نور الدين** و بالمقبرة و بالطريق و منها دكان واحد محدود بالطريق و بملك و **ورثة برهان** و بالمزبلة و بملك **بايزيد** و منها دكان واحد محدود بالطريق و بملك **علي** من الجانبين و بالمزبلة و منها دكان واحد محدود بملك و **ورثة سيدي** من الجانبين و بملك **الحاج علي** و بالطريق و منها دكان واحد محدود بالطريق و بملك و **ورثة برهان** و بالمزبلة و بملك **كجك شاوش** و منها دكان واحد محدود بالطريق و بملك **حاجي علي** و بملك و **ورثة أمير** و بالمقبرة و منها جميع الدكاكين مع المعصرة المحدودين بالطريق و بملك **سنقور** و بملك **كمياخاتون** و بملك **محمد آغا** و منها دكان واحد محدود بالطريق و بالوقف و بملك **ابن بزرجي** و بملك **محمد** و منها دكان واحد محدود بالطريق و بالبزازية و بالوقف و منها دكان واحد محدود بالطريق و بملك **الحاج علي** و بالمقبرة و بالمعصرة الحرة و جميع دكان واحد محدود بالطريق و بالوقف و بملك **أخي أحمد** و بالمقبرة و منها دكان واحد محدود بالطريق و بملك **أخي أحمد** و بالوقف و بملك **حضر** و منها دكانان محدودان بالطريق و بملك **حاج علي** و بالوقف و المقبرة و منها دكانان متصلان بالطريق من الطرفين و بملك **محمد بن محمود** من الجانبين و منها دكانان

متصلان محدودان بالطريق من الصوبين و بملك و **ورثة أمير** و بملك **حاجي محمد** و بملك **محمد بن طائي** و منها دكان واحد محدود بالطريق و بملك **جعفر** و بالمقبرة و بملك **محمد** بجملة الحقوق و الحدود و سائر المضافات داخلاً أو خارجاً وفقاً شرعياً و حبساً مرعياً على مصالح العمارة المزبورة مشروطاً بالشرائط و القيود و الضوابط المشروطات في الكتاب الذي فاتحته الحمد لله رافع القبة الخضراء و خاتمته و الحمد لله وحده أعلى هذا الكتاب و جرى ذلك في التاريخ المسطور و الحمد لله الملك الغفور و الصلاة على نبيه محمد شفيع يوم النسق ثبت مافيه عندي بشهادة العدول و حكمت بلزومه حرره الفقير **أمير علي بن أمير المولى** الخلافة بالعسكر القرماني .

و ثبت بما هو طريق الثبوت شرعاً أن الواقف الخير المذكور وقف على مصالح العمارة المزبورة جميع القرية المدعوة **بديروى** الكائنة بسواد مدينة **لارنده** تحت وادي قرية **فوني** المستغنية عن التحديد لاشتهارها وانفرادها باسمها في مكانها وجميع الحمامين المتلاصقين للرجال و النساء الكائنين بقصبة **بور** من أعمال مدينة **نيكده** المستغنية عن التحديد

لشهرتها ثم وجميع القرية المعروفة بأنكو من توابع كوره نكده المحدودة بقرية ملكوبي و بقرية تيل سوريس و بقرية نار و بالطريق الأعظم بجملته حدودها وحقوقها وسائر ما يضاف إليها ويعد منها وفقاً صحيحاً شرعياً وحسب جميع ما ذكر حسباً صريحاً مرعياً كتب في أواخر آخر الربيعين سنة سبعين وثمانمائة .

ثبت مضمونه عندي حرره علي بن محمد القاضي بلارنده حرسها الله القوي.

ومن جملة أوقاف العمارة المذكورة المحدودة جميع الأرض ذات الأشجار الشهيرة ببك باغ الكائنة بمدينة لارنده المحروسة فوق جسر غازي التي أمام الطاحونة المشهورة بطاحونة أبوبكر أجه حدودها تنتهي إلى الشارع الأعظم شرقاً و إلى الكرم الشهير بكرم ابن الحاج علاء الدين قبله و هو من جملة أوقاف العمارة المذكورة و إلى كرم بهاء الدين قديماً غرباً و إلى الكرم المعروف بكرم الأمام المرحوم برهان الدين البلغاري شمالاً وقفها الواقف المذكور أعلى الله شأنه و اوضح على العالمين برهانه مع ما فيها من العمارة والبنيان بجملته حدودها و حقوقها و طرائقها ومرافقها و توابعها و لواحقها و سائر مضافاتها على مصالح العمارة المزبورة على الشرائط التي ذكرت أولاً ولا يحتاج على ذكرها ههنا و الشرائط المذكورة شرائط فيها بلا تغيير ولا تبديل وفقاً صحيحاً شرعياً و حسباً صريحاً مرعياً مؤبداً مخلداً لازماً لا يباع ولا يوهب ولا

يستبدل إلى ان يرث الله الأرض و من عليها و هو خير الوارثين فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وحكم بصحة الوقف ولزومه الحاكم الموقع أعلاه في أواسط شعبان سنة ثلاث و أربعين وثمانمائة و الحمد لله أولاً و آخرأ .

ومن جملة أوقاف العمارة المذكورة جميع الطاحونة الجديدة الكائنة بمغارة الجديدة المستغنية عن التحديد للاشتهار و بالانتساب إلى الواقف خلدت معدلته ومنها جميع الأرض ذات الأشجار الكائنة بلارنده عن طريق الحاج جلال حدودها تنتهي إلى الطريق المذكور و إلى الوقف من الطرفين و إلى كرم صاروجه بلبان و ملك سيدي و المحلة بجملته حدودها و مرافقها على مصالح العمارة المذكورة على الشرائط المعتبرة المذكورة أولاً وفقاً صحيحاً شرعياً لازماً فمن بدله فعليه إثمه كتبه الموقع بخطه في شهر ذي القعدة سنة تسع وأربعين و ثمانمائة و حسبنا الله و نعم الوكيل .

محمد بن مصطفى بن محمد بك العلاني

شهد بذلك : مصطفى بن محمد بك العلاني

زين العابدين بن برهان الدين (حرره بخطه

محمود بن مصطفى بن محمد بك العلاني

(

موهنأ بزياد الصدق و السداد بسم الله الرحمن الرحيم الجواد أشهد على إقرار من تناهى بذكر دعائه رائج و غاد و يفتخر بنشير بنائه كل حاضر و باد شهادته طالب من الله خير الزاد يوم التتاد و على حكم الحاكم بالوقفية و التسجيل بالطريق المعتاد وأنا محمد بن محمد بن إلياس بن بلال كاتب هذا السواد هداه الله تعالى إلى سبيل الحق و محجة الرشاد .

أشهدني الحاكم على الحكم بصحة الوقفية و أنا على ابن إلياس ذو الجرم والخطية عفى الله عنهما بألطافه الجليلة و الخفية و أنا على ذلك من الشاهدين .

حرره محمود بن شيخ محمد الكاتب

ثبت مضمونه بإقرار الواقف المذكور حرره علي بن محمد رحمهما الغفور الحاكم بمدينة لارنده حميت عن النفور عفى عنهما.

و وقف الواقف المذكور خلدت دولته على مصالح العمارة المار ذكرها و ألحقه بالمزبورات قبل جميع القرية الكائنة بناحية قلعة مندوس الشهيرة بزنبه المحدودة بتخوم قرية طرلاس

وبتخوم قرية أفراس وبتخوم القلعة الخربة المعروفة بتوند من الطرفين و جميع القرية المدعوة بامسي وهي كائنة بناحية أورنلر محدودة بالوادي الأبيض و بالمسيل المعروف بتركجاتي وبالموضع المعروف بجله كبنى و بالوادي المشهور بقرودره و جميع القرية المسماة ببيسا الكائنة بالناحية المذكورة المحدودة بالوادي الأبيض و بالنهر الكبير المعروف بناص و بالماء المشهور بكوكجه صو و بالجل المعروف بادروس وجميع خمسة أسهم و نصف سهم من اصل اثني عشر سهماً من الحمام الكائن بمدينة لارنده أمام عين ابن باغي الشهير بحمام ابن الفناري المستغني عن التحديد للاشتهار بالانتساب إليه وجميع النصف الشايح على رأي من يرى وقف المشاع فيما يقسم وفيما لا يقسم من الطاحونة الكائنة بلارنده تحت قرية زورادي الشهيرة بطاحونة جوني كوزلو محمود المستغنية عن التحديد للاشتهار بالانتساب إليه وجميع المزرعة الشهيرة بكجي قوى الكائنة بناحية مزان شهري المحدودة بقره ويران بغازي و بكوكجه ايوك و بتخوم قرية ابن كمي و بقره قوج طاش و بشكيم آداس و جميع الكرم الكائن بقرية كرزوت المحدودة بملك أويس بن خضر من الطرفين و بملك حاجي ومصطفى و بالبطيحة و جميع الأرض الكائنة بمدينة لارنده بالقرب من التل الأحمر الشهيرة بالأرض الجديدة المحدودة بالوقف من الجوانب الثلاثة و بالطريق الذهاب إلى قرية كدير فكمي بجملة ما للمذكورات من الحدود والحقوق والتابع و اللواحق والطرائق والمرافق وقفها الواقف المذكور على الشرائط المذكورة التي ذكرت قبل لا تغيير فيها ولا تبديل في شيء منها وفقاً صحيحاً شرعياً مؤيداً مخلداً لازماً لا يباع ولا يوهب فمن بدله فعليه إثمه و أجر الواقف على الله إن الله لا يضيع أجر المحسنين .

3.2.4.4. Vakfiye Tercümesi

Allah tevfik sahiplerinin koruyucusudur.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlarım.

Mülk onundur, hüküm onundur ve dönüş onadır.

Bu belge bilindiği üzere kayıt altına alınmıştır. Bu belgeyi Kemalın torunu Süleyman'ın oğlu fakir Ahmed yazdı. Melik ve yüce olan Allah onları affetsin.

Bu metnin açılışında Allah'ı yüzlerce zikrederiz Onun yüce kitabının hak ve doğrudan bahsettiğini, bizim gibi insanların yaptığı hatalardan uzak olduğunu kabul ve beyan ederiz. Doğruluk nasıl ki kapalı kapıları açıyor, bu vakfiyeye bakan bir kişi de vakıf hakkındaki bilgileri yukardan aşağıya, ya da aşağıdan yukarıya görür. Bu belge vakfın aslına, şartlarına, genel kurallarına, bağlantılarına, değişikliklerine delalet eder. Amaçları açıklanan özen gösterilen, işlerin nasıl olacağı belirtilen bu belgenin temellerini vakıf sahibi tespit etti. Vakfedilen şeylerin ve masrafların tayin edilmesi, vakıf akarlarından gelen miktar yiyilip içilenler ve sarf edilenler tespit edildi. Müteveli tayin edildi ve onun dışındaki görevliler belirlendi. Bu vakfiyenin eksikliklerden, fesattan, yanlışlıktan, şüpheden uzak olduğuna ve doğru olduğuna hakem oldum. Geçerli olduğunu teyit ettim. Vakfiye hazırlandıktan sonra yazıldı, tescil edildi ve sıhhatine dair ben onay verdim. Buna orada bulunan, şahitliklerinden emin olunan kişiler şahid oldu.

Bunu Sa'deddin El-Hanefi oğlu fakir Sirac yazdı. Allah ona gizli iyiliklerle yardım etsin.

337

Ben Larende kadısı Süleyman Fakihin torunu Muhammed'in oğlu Ali – Allah'ın zenginliği yanında fakir olan kişi – bu vakfiyenin kapsamını onayladım, sıhhatine ve gerekliliğine hüküm verdim. Allah Larendeyi korusun. Ki orası Allaha hamd edilen ve ümmi resulüne salat edilen yerdir.

Ben müftü İsa'nın oğlu Said – Allah onu fetvalarında hata yapmaktan korusun – burada yazılı olanları kontrol ettim, onun içeriğini şeriata uygun buldum ve ona razı olup onay verdim.

Kudretiyle yeşil kubbeyi yükselten, halı gibi olan çöle nimetlerini yayan, gökyüzünü birbirinden farklı olan fakat muhalif olmayan ay ve güneşle süsleyen, Allaha hamdolsun.

İnsanların, nefislerin ve bedenlerin istirahati için yerleri serdi, yaydı. Orada, beldele arasında güvenle seyahat edilmesi için yollar var etti. Orada hidayete eren felah bulacak, her zorba ve zalim helak olacaktır. Allah’a yakınlaşmak ancak faydalı ilim ile mümkün olur ve o kişiye iki dünya saadetini kazandırır. Yer ve göğün mülkleri Allah’ın kudretine apaçık bir delildir. O en güzel isimlere sahiptir. Yüce sıfatlara sahiptir. Ki Allah birdir, işlerinde ve hükümlerinde ortağı yoktur. İlmî her şeyi kuşatır, bilmediği bir zerre yoktur. İzzet ve bâkilik ona mahsustur. Azamet ve büyüklük onundur. Ondan başka sığınak yoktur. Ondan başka tevekkül edilecek yoktur. Hazinelerinin kapılarını açar, isteyen kişi onun rahmetine kavuşur. Şehadet ederiz ki ondan başka ilah yoktur, onun ortağı da yoktur. Bu şehadet ile tevhid ağacı Cennette büyüyecek. Yine şehadet ederiz ki Muhammed onun kulu ve resûlüdür. Allah tarafından özel bir görevle gönderildi. Salat ve selam ona, ailesine, evliyasına, tabilerine, halîfelerine, âlimlerine, hepsinin üzerine olsun. Ve sonra:

Allah Teâlâ’nın yüksek hikmeti âlemi imar etti, orada insanı yarattı. Onların ibadet ve taat ile kendisine yaklaşmasına izin verdi. Güçlerinin yettiği kadarından onları mükellef kıldı. Onları ödüle istekli kıldı, azaptan çekinmelerini sağladı. Onları ölüm ve sonrası için, yeniden diriliş ve hesaba karşı uyardı. Muhakkak ki ömürler sınırlıdır, nefisler sayılıdır ve herkes yaptığıнын cezasını çekecektir. Taat eden insan için gelecekte olan güzeldir, çalışması yolculuğunu kolay kılar, yaptıkları ona azık olur. Allah peygamberler göndererek ve kitaplar indirerek insanların bahanelerini ortadan kaldırdı. Kitaplardan sonra, özürleri bahane etmeyecek olan insanları uyarmak için nebiler gönderdi.

Onlar, şeriati ve hükümleri tespit ettiler, helal ve haram yollarını açıkladılar. Akıl sahibi olanlar hayır işlerini takip ederler. Kim ki yardım etti, ona mutluluk ve güven, liderlik ve himmet verilir. En aziz, mükerrem, hakan, yüce, yardımsever, güzel ahlak sahibi sultan, saltanata varis oldu ve temiz ve bereketli memleketinin bereketini hak etti. Büyüklerden bir büyük, sultan olan dedeleri gibi cömertlerden bir cömert, meliklerden bir melik ve hakanlardan bir hakandır. Beldede oturanların, yolcuların, yolda olan kabilelerin, adalet ve hak isteyen kölelerin sultanıdır. Büyük, şerefli ve vakur sultan Karamanoğlu Mehmet oğlu Halil oğlu Alâeddin oğlu Mehmet oğlu Taceddin İbrahim. Onun saltanatı devam etmektedir. Âlemlere bir delildir. Bilginlere ve bilgiye hala özen gösteren bir yöneticidir. Büyük âlimlerin, himmet sahiplerinin, şeyhlerin gayreti ile ilim bilmeyenlere aktarılır. Sultan ne zaman ki hadislerden bir şeyler duydu. Mustafa’nın sözlerinden sahih bir şeyler duydu. Ahmet’in söylediği –sallallahü

aleyhi ve sellem ki o bunları söyleyendir. Ona kalbi selimle en mübarek selamlar olsun- gibi: *“Âdemoğlu’nun şu üç şey dışında ameli kesilir. Sadaka-i cariyeye, Kendisinden istifade edilen ilim ve salih evlat.”*⁴⁴⁰

Onun himmeti ve yüceliği, melik olması nedeniyle onu hayır işleri yapmaya yöneltti. Benzersiz bir şey yaparak imaret binasını yükseltti ki o güzelliğiyle herkese örnek oldu. Sürekli devam eden bir hayır olması için, sadaka-i cariyeye olması için, bil hasa dünya ve ahiret saadetini kazanma azmiyle bunu yaptı. Bu yapının bir kısmı mescit olacak ki orada Allah’ın emrini hürmetle yerine getirmek için her vakit ve her saatte cemaatle namaz kılınacak, Kur’an okunacak. Diğer bölümde Allah’ın yarattığı kullarına şefkat gösterilerek her taraftan gelenler için çeşit çeşit güzel yemekler yapılacaktır. Bu yapılan insanın fitratının gereği ve faziletinin göstergesidir. Bu cömertlik vasfı Allah’ın ona hazinesinden verdiği bir ödüdür. İyilik amellerinden faydalanmadır, ruhların kafeslerinden uçacağı tövbenin gerekli olduğu gün için hazırlıktır. Cennette ne kadar kasırlar vardır ki o adama kat kat ödül olacaktır. O gün bu insan çok büyük menfaatler kazanmış olacaktır. İşte bu yapıyı en muhteşem düzen, en güzel şekil, en sağlam yapı ve en güzel döşeme ile bina etti. Ki onun benzeri yoktur. Bunun gibi imar edilmiş bir imaret yoktur. Çünkü o talebelerin cennetidir. Bu bina öyle mükemmeldir ki onun için şu şiir yazılmıştır:

ŞİİR

339

Bu binanın nehri Cennetteki Kevser ırmağı gibidir. Onun toprağı misk kokusu gibidir, zemini mermerdir. Onu zikredilen Sultan inşa etti. Onun sultanlığı devam ediyor. Yapı olarak ve döşeme olarak mükemmel olan bu yapıyı -tarif edilmeye ve tavsif edilmeye ihtiyacı yoktur- vakfetti, ebediyyen bağışladı. Onunla tasadduk etti. Bütün bunları halis bir niyetle, ihlasla, hakiki bir istekle yaptı. Bu, onun Allah katındaki necat ve kurtuluşunun göstergesidir. Cennetteki derecesinin ve makamının alametidir. Günahlarından ve hatalarından arınmasıdır. Yaptığı iyilikleri kıyamet gününde Allah katında bulmak için – ki o gün Allah isteyenlerin isteğini reddetmez, *“ihسان edenlerin ecrini zayı etmez”*⁴⁴¹ – Bu sayfada yazılan her şeyi vakfetti. Şer’i olarak tasarruf edebileceği her şeyi, lehine ve aleyhine olarak, doğru, şer’i, kesin, geçerli, lüzumlu olarak vakfetti. Fakirler ve miskinler için bu binanın mesken ve dinlenme yeri olması için. Bütün Müslümanlardan gidenler ve gelenler için, yabancı olsun olmasın, beylerden,

⁴⁴⁰ Müslim Ebu’l-Hüseyin el-Haccac, **es-Sahîh**, Çağrı Yayınları İstanbul 1992, Vasiyyet Süresi 14. Ayet.

⁴⁴¹ Komisyon, **Açıklamalı Kur’ân-ı Kerîm Meâlî**, DİB Yayınları, Ankara, 2010, Hûd sûresi 115. Ayet.

şeyhlerden, fakihler ve onların dışındaki herhangi bir topluluktan olanlar için. Oradan gelip geçsinler, orada otursunlar diye vakfetti. Orada namaz kılanlar için- Hz. İbrahim'in musalla makamı gibi- bir mescit yaptı. Allah'ın kelamının okunacağı bir dârü'l-huffâz yaptı. Vakıf sahibi bu hayırlardan dolayı Allah'ın affını kazanacak, en yüce merhamete ve ihsana mazhar olacak. Misafirlerin konaklayacağı, yemek yiyeceği-Hz. İbrahim'in misafirlere ikram ettiği gibi- bir imaret yaptı. Cennette yemek yiyebilmek için bu dünyada ikramda bulunuyor. Bu imaret etrafında yapılarla çevrelenmiştir. Bu yapılarla sınır olmuştur. İlk sınır Mukbil Muhammed'in varisleri, ikinci sınır büyük nehir, üçüncü sınır akan ırmak -ki bu ırmağın arkası Rahime Hatun hanıdır. - dördüncü sınırdaki Muhammed Bey Alai'nin oğlu Emir Mustafa ile merhum, mağfur ve müteveffa Celaleddin'in vakfına mensup olan yerlerdir. Bütün bu yerler Larende de Yoğun Duvar diye bilinen yerdedir. Onun doğu tarafında bu binanın temelleri yükseldi.

340

Bu binayı hususi ve halis adamlar yaptılar ve vakfettiler. Allah hayırlarını kabul etsin. Onun karşılığını bolca ihsan etsin. Ona ait olduğu için helalliğinde şüphe olmayan ve tasarruf için tam yetkisi olan çok mülkler zikredildi. Bu yerlerin ona ait olduğuna, onun tek sahip olduğuna ve o yerler üzerinde kimsenin bir hakkı olmadığına herkes şahit oldu. Bu vakıf oluşturulana kadar bu yerler onundu. Toplam on iki hisseye sahip olan iki hamamın yedi hissesini vakfetti. Bu iki hamam, Larende de Sinleköy mahallesinde yan yana olup biri erkekler biri de kadınlar içindir. Hamamlar iki taraftan iki yol ile bir han ile ve Ali bin Melik el-Bad mülkü ile sınırlandırılmıştır. Zikredilen sahip bu vakfiyeyi vakfetti. Allah Onun saltanatını takviye etti ve memleketinin etrafını mamur etti. Bu zikredilen hisse, bu hamamlardan, onun sınırları, hukukları, tabileri, kubbeleri, bölümleri, küçük havuzları, mezbahaları, tencereleri, ocakları, su tesisatları, yağmur sularının toplanacağı yerleri, bu yerden ne çıkarsa ateşten çıkan kül ve süpürülünce çıkan toz, kir de dâhil olmak üzere, bu sayılan şeylerden az ya da çok, giren ya da çıkan ne varsa hepsi dâhil olmak üzere ümmetin müçtehitlerinin ve güvenilir âlimlerinin ittifak ettiği şekliyle vakıftır, sahihtir, şeridir. Ayrıca, Larende de meskûn olan Paşa denilen kişiye ait olan Eski hamam diye meşhur hamamın yarısını vakfetti. O hamam Ağrıca/Uğruca diye bilinen yola yakındır, üç tarafından yollarla çevrili olup dördüncü tarafında ise Şeyh İsmail bin Mücelled Ez-Zevak'ın mülkü vardır. Zikredilen vâkıf onu vakfetti, devleti devam etti, düşmanlarına da gücünü gösterdi. Bütün haklarıyla ve tabileriyle, az ya da çok, içerde ya da dışarda ona ait olan her şeyle batılardan uzak olan, müçtehitlerin üzerinde ittifak ettiği vakıftır, sahihtir ve şeridir. Larende de bulunan Çardaklı diye bilinen hamamın tamamını vakfetti. O

Gazi Alp köprüsüne yakındır. Onun sınırlarından biri yoldur ikincisi Veled Hacı Alâeddin medresesine ait olan bostandır, üçüncüsü adı geçen medresedir, dördüncüsü Kerimüddin denilen yerdir, Adı geçen vâkıf bu yerlerin hepsini ve haklarını vakfetti. Onun dâhili ve harici hakları vakıftır, sahihtir, şeridir, kesin, geçerlidir. Yine Larendede bulunan Akrepyeri diye bilinen yerdeki arazileri vakfetti. Onun sınırlarından biri Hocanın varislerinin mülkü, diğer sınır Bıçakçı diye bilinen yere giden yol, üçüncü sınır Taceddin'in vakfı ve dördüncüsü vakfın yanındaki bir kişinin -kardeşim Mahmud'un- mülküdür. Zikredilen vâkıf İmaret için bütün haklarıyla ve tabileriyle, ona dahil olan ve dışında kalan haklarıyla vakfetti. Vakıftır, sahihtir ve şeridir. Yine vakıftan olmak üzere bütün köyler, bütün dükkânlar ve gelirleri, bütün mezzarlar vakfedildi. Bu köylerin en meşhurlarından biri Kalınahur'dur.

341

Yine Kızılca, Kayacık, Ortaviran köyleri ile Kafırviran, Bilecik, Çablak, Bace ve Küçük Bilecik diye bilinen mezzarlar vakfedildi. Bu geçen yerlerin sınırları dört tarafından Kinok köyü, Kirci köyü, Yarmacı mezzarası ve Kelü köyüdür. Yine Diklendik köyü, Kaynak köyü, Semil köyü, en büyük akarsu ve Taşan köprü ile sınırdır. Yine Yuvacık köyü, Fasılcık mezzarası, Bilecik Hisar mezzarası, İmra köyü ile sınırdır. Zikredilen vâkıf sahibi -dünyadaki sultanlığı gibi Allah ona ahirette de sultanlık nasip etsin - bütün zikredilen yerleri, sınırları, hukukları, tabileri, gelirleri az ya da çok, içinde olan veya dışında olan her şeyleriyle vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, ümmetin müçtehitleri onun üzerine ittifak etmiştir.

Yine o vakıftan olarak; Larendede şehrinin Akabad diye bilinen köyünün yarısını vakfetti. Bu yer Kızıl Kilye diye bilinen yeri ve Dede Kışlağını ihtiva ediyor. Onun dört tarafı Alısıra köyü sınırı, dağ, dağdan Bosle köyü sınırı, Alitra köyü sınırı ve ondan Yağmurlar köyü sınırı, oradan Karaçlar köyü sınırı, oradan Sınık ahır mezzarasına kadar çevrelenmiştir. Zikredilen vakıf sahibi -Allah onun tartısını mizanda ağırlaştırsın- bu köyleri, tabileriyle, her şeyiyle, hudutlarıyla, haklarıyla, onlara tabi olan, onlara ait tüm haklarıyla, onların içinde olan ya da dışında olanlarıyla vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, kesindir, geçerlidir, hatalardan münezzehtir, onun doğruluğuna ümmetin müçtehitleri ittifak etmiştir.

Bu vakıftan olmak üzere; Hoca Velinin hanı diye bilinen Larendede Sinleköy'deki hanın yarısını vakfetti. Onun birinci sınırı ana caddeye bitişiktir, diğer sınırı da ana yola dayanır, üçüncü sınır Bezzazlar (elbiseciler) çarşısı ki biraz sonra tekrar bahsedeceğiz, dördüncü hat mahalle ile sınırdır. Zikredilen vakıf sahibi bu (hanın) yarısını vakfetti. Her şeyiyle,

hudutlarıyla, haklarıyla, onlara tabi olanlarla, onlara ait tüm haklarıyla onların içinde olan ya da dışında olanlarıyla, vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, kesindir, geçerlidir, hatalardan münezzehtir.

Bu vakıftan olmak üzere; Larendede daha önce zikredilen hanın yanındaki Bezzazlar (elbiseciler) çarşısını vakfetti. Onun üç tarafında yol, diğer tarafında mahalle vardır. Zikredilen vakıf sahibi bu çarşının (yarısını) vakfetti. Her şeyiyle, hudutlarıyla, haklarıyla, onlara tabi olanlarla, onlara ait tüm haklarıyla, onların içinde ya da dışında olanlarıyla vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, kesindir, geçerlidir, hatalardan münezzehtir.

Bu vakıftan olmak üzere; Larendede bulunan Çakıllıçukur denen yerdeki Hocabağı diye bilinen bağı vakfetti. Bağın sınırları ana yol, vakıf, Zambak bağı diye bilinen yer ve Sankur Ağa İbrahim'in mülküdür. Zikredilen vakıf sahibi vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, müçtehit imamlar onun üzerine ittifak etmiştir. Larendede bulunan İfra diye bilinen köyün tamamını vakfetti. Onun sınırları Ak Kilis köyü, Çavuş köyü,

342

Kürdüsüm köyü, Dakende köyü ve Kedirfekme köyüdür. Zikredilen vakıf sahibi her şeyiyle, hudutlarıyla, haklarıyla ve onlara tabi olanlarla, onlara ait tüm haklarıyla, onların içinde olan ya da dışında olanlarıyla vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, kesindir, geçerlidir, hatalardan münezzehtir, ümmetin müçtehitleri onun sıhhatine ittifak etmiştir. Kimse bu belgeyi reddedemez, herkes bunu onayladı. Kimse ona mani olmaz.

Yine bu vakıftan olmak üzere; Larendeye tabi olan Emeksüvan da yer alan ziraat yapmak için elverişli olan tarlayı vakfetti. Onun sınırları Ahmed'in mülkü, nehir, bir ırmak ve bir vakıftır. Her şeyiyle, hudutlarıyla, haklarıyla ve onlara tabi olanlarla, zikredilen imaret için vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, kesindir, geçerlidir, sıhhatine ittifak edildi. Ve yine ondan olmak üzere, Larendeye tabi olan Kuve deki ziraat yapmak için elverişli olan bir araziye vakfetti. Sınırları Yusuf Emir Ahurun kızı Hatice Hatunun mülkü, Coli diye bilinen arazi, Mukbil Muhammed'in varislerinin mülkü ve nehirdir. Her şeyiyle, hudutlarıyla, haklarıyla ve onlara tabi olanlarla, vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, kesindir, geçerlidir, imamlar sıhhatine ittifak etmiştir.

Yine bu vakıftan olmak üzere; Larendede yer alan Kadının kabri civarında Yusuf Hacı'nın tüm bağını vakfetti. Sınırları iki tarafından bir yol, diğer iki tarafından da boş arsalar

ve vakıftır. Her şeyiyle, hudutlarıyla, haklarıyla ve onlara tabi olanlarla vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, kesindir, geçerlidir, sıhhatine ittifak edilmiştir. Ve yine ondan olmak üzere; Larendede de bulunan Hacı Bekir'in değirmeni yakınındaki -bu değirmen de bağın içindeki binaya tabidir, daha sonra ondan bahsedeceğiz- Hacı Alâeddin'in evlatlarının bütün bağı ile bu bağın içindeki binayı vakfetti. Bu bağın sınırları iki tarafında yol, diğer tarafında Bey bağı, diğer tarafından Mukbil Muhammed'in varislerinin mülkü ve Hacı Bekir'in mülkü, zikredilen vakıf sahibi vakfetti. Her şeyiyle, hudutlarıyla, haklarıyla ve onlara tabi olanlarla vakıftır, sahihtir, şeridir, kesindir, geçerlidir, imamlar ve ümmetin ulemaları sıhhatine ittifak etmiştir. Ve yine ondan olmak üzere, Larendede bulunan yeni köprü yakınındaki Hacı Bekir değirmeninin yarısını vakfetti. Bu değirmenin sınırları iki tarafından büyük nehir ve üçüncü taraftan akarsu, dördüncü taraftan yoldur. Vakıftır, şeridir, imamlar sıhhatine ittifak etmiştir. Ve yine ondan olmak üzere; Larendede bulunan Hacı Ali'nin değirmeninin yarısını vakfetti. Sınırları yol, Bekri suyu diye bilinen akarsu, Gazi köyüne giden büyük nehir ve Natıroğlu mülküdür. Zikredilen vâkıf bu yarımı, bütün hudutlarıyla, haklarıyla vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, sıhhatine ittifak edilmiştir. Ve yine ondan olmak üzere, Larendede zikredilen binanın önündeki fırının tamamını vakfetti. Onun sınırlarının üç tarafı zikredilen imarettir, dördüncü taraf Mukbil Ağa Muhammed'in varislerinin mülküdür. Zikredilen vâkıf bütün hudutlarıyla, haklarıyla, harici ve dâhili bütün haklarıyla vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, imamlar sıhhatine ittifak etmiştir. Ve yine ondan olmak üzere; Konya sahrasında bulunan Viranlı Salur diye bilinen köyü vakfetti.

343

Sınırları Sereçler köyü, Afşar köyü, Meleke mezarası ve Viranlı Salur mescididir. Bütün hudutlarıyla, haklarıyla, harici ve dâhili bütün haklarıyla vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, sıhhatine ittifak edilmiştir. Ve yine ondan olmak üzere; Beyşehir'in köylerinden biri olan Balkanda köyünü vakfetti. Onun sınırları Artaş, Kanlıca öz ve Obruk ve Köşekle köyleridir. Müşterek ve yine ondan olmak üzere Umranlar köyünü vakfetti. Onun sınırları Bey Bekir, Dost beyi, Çadır ağaç ve Obruktur. Ve ondan olmak üzere Işıkpınar köyünü vakfetti. Bu köy Beyşehir yolu, eski nehirler, Kuru Bilir ve Kaya Bekir ile sınırdır. Zikredilen vakıf sahibi zikredilen bütün bu üç köyü bütün hudutlarıyla, haklarıyla vakfetti. Vakıftır, sahihtir, şeridir, imamlar sıhhatine ittifak etmişlerdir. Ve yine bundan olmak üzere; Mut denilen yerde Gençli diye bilinen yerde, Şemseddin diye bilinen köyü vakfetti. Bu köy Göksu, nehir, Gençli, dağ ve Kercü köyü ile sınırdır. Vakıf sahibi bütün hudutlarıyla, haklarıyla vakfetti. Vakıftır, şeridir, kesindir, geçerlidir, imamlar sıhhatine ittifak etmişlerdir.

Yine bu vakıftan olmak üzere -bu vakıflar hakkında insanlar hala konuşuyorlar, hayırla anıyorlar, dua eden kalpler lezzet alıyor – birçok şeyi vakfetti. Yeni ve çokça ve tafsilatlı, hamamlar ve gelirleri, köyler ve mezarlar, onlara tabi olanlar, vergileri, faydaları, arazileri, meskenleri, ovalar, dağlar, dağların arasındaki geçitler, meralar, ağaçlar, taşlar, bütün aletler, kapılar, kilitler, sular, ırmaklar, ona ait bütün haklar, ona dâhil olanlar ve onun dışında olanlar, birleşik ya da ayrı olanları vakfetti. Ebedi olarak vakıftır, mutlaktır, nesilden nesile devam eder, satılmaz, hibe edilmez, miras bırakılmaz. Allah yeryüzünü tamamen alana, kıyamet gününe kadar. Ki o mirasçıların en hayırlısıdır. Ve şart etti, Allah onun hayatını, kanını muhafaza etti, Onun dağlar kadar yüce devletinde onu ulu ağaçlar gibi köklü ve aziz kıldı. Bu geçen vakıflara hayatının sonuna kadar kendisi müteveli oldu. Ölüm vakti gelip, canı ahirete kuş gibi uçmaya başladığı zaman; evlatlarının en salihlerine, sonra torunlarının en salihlerine, sonra nesillerinin ruhları kabileler halinde cennete gidene kadar, nesli kesilinceye kadar onların müteveli olmasını şart koştu. Eğer nesli kesilirse her asırda ve zamanda sultan ya da kadı olsun hayrı kazanmak ve şeri def etmek için insanların en dindarına ve güvenilir olanına görevin verilmesini şart koştu. -Allah onun ayaklarını başarı yolunda sabit kılsın ve onu düzgün yollarda yürütsün.- Zikredilen vakıftan gelen paralar, tamirat ve tadilat için kullanılsın. Yıkılan, dökülen yerler için, ayakta olan kısımları muhafaza için, onu yıkılmaktan korumak için kullanılsın. Bu gelen paradan artan olursa menfaatleri çoğalarak devam etsin diye; hamamların, değirmenlerin, akarların kontrol edilmesi için, uzun yıllar ayakta kalabilmeleri için kullanılsın. Yine fazla olursa imam olarak görev yapanlara kullanılsın.

Ezan okuyan, Kur'an tilavet eden ve binanın bütün hizmetlerini gören kişiler için kullanılsın. Ve ondan geri kalan para ile yemeğe ihtiyacı olan kişilere yemek verilsin. Fakirlere, bilhassa orada kalan insanlara, gelen giden kişilere, yolculuk edenlere, ikamet edenlere verilsin. Yemek için en az yüz tane büyük tabak olacak. Özel ve genel her yemekte kullanılacak. Eğer gelenler çok olursa iki yüz tane de olabilir. Her gün iki kere yemek yapılacaktır. Eğer ihtiyaç olursa üç defa da verilebilir. Sonra o paralardan artan -çünkü Allah vakıflarda kullanılan parayı bereketlendirdi-mütevellinin yanında fazladan kalan para olursa, başka bir vakıf almak için kullanılacak. Eğer bu fırsatı bulursa imaret için yeni bir vakıf alacak. Ve yine vakıf sahibi şunları şart koştu: Orada tilavet için kalanlar ok iki kişi olacak. On iki kişiden onuna her yıl saf gümüşten iki yüz yirmi beş dirhem verilecek. On kişiden biri zikredilen imarete imam olacak, insanlara beş vakit namaz kıldırarak. O kişi işine ehil olacak, âlim olacak ve Hanefi

mezhebinden olacak. Diğer adam müezzin olacak. Bu kişi beş vakitte, namaz vakitlerinin ne zaman girip ne zaman çıktığını bilecek. Hanefi olacak, imamın namaz kıldırmadığı zaman, onun yerine namaz kıldırmasına şeri bir engel olmayacak. Yine müezzinde bir sıkıntı olur, şeri ya da örfi zorunlu sebeplerle müezzin gelemese, müezzin ezan okuyamaz, tilavet yapamazsa onun yerine uygun başka bir kişi görevi yapar, tilaveti okur. İmam, imamlık yaptığından dolayı iki yüz yirmi beş dirhem daha alır ve böylece onun vazifelerinin toplam ücreti dört yüz elli dirhem olur. Müezzine, ezan okumasından dolayı yüz elli dirhem daha verilir. Böylece toplamı üç yüz yetmiş beş dirhem olur. Her gün bu on kişi imarete toplanarak her biri Kur'an'dan üç cüz okuyacaklar. Böylece vakıf sahibi Allah'ın kitabının hatminin sevabını alacak, her okuyan kişi sevabını vakıf sahibine bağışlayacak. Bu sevap noksansız olarak hayır sahibine ulaşacaktır. Ve yine vakıf sahibi -Allah onun bütün amellerini kabul etsin, ona emellerine ulaşmak için zafer versin- on iki kişiden on birincisini bu imaretin şeyhi olarak tayin etti. Ve yine vakıf sahibi - Allah onun Cennette derecesini artırsın ve insanların ve cinlerin şerrinden onu korusun- o şeyh için her yıl saf gümüşten yedi yüz elli dirhem ve otuz mud buğday - o şehrin mud biriminden olmak üzere- verilmesini şart koştu. On ikinci kişiyi de imarete ders çalışmak üzere görevlendirdi.

Kur'an'dan üç cüz okuduktan sonra tefsir ve hadis derslerini çalışacak. Onun için her yıl saf gümüşten üç yüz yetmiş beş dirhem verilecek. İmarette ki aşçı için her yıl on mud buğday ve gümüşten üç yüz dirhem verilecek. Temizlikçiler için her yıl buğdaydan yirmi mud, gümüşten dört yüz elli dirhem verilecek. Kapıcılık yapan ve mutfaktaki yemekleri temin eden iki erkek çocuk için buğdaydan yirmi mud ve iyi gümüşten altı yüz dirhem verilecek. Kandiller ve fenerlerle yapılacak ışıklandırma için her yıl iki yüz yirmi beş dirhem verilecek. Ve vakıf sahibi – onun emri hala geçerlidir, onun doğru hükmü uzak yakın her insan içindir – bu imaretin sergilerinin, halı ve kilimlerinin, örtülerinin eksiklerinin tamamlanmasını emretti. Onlardan otuz parça, altı tanesi büyük olacak ve buraya konacak. Ve yine o yüksek emriyle tayin etti; zikredilen imaretteki mutfakta Türkçe de “kazan” diye tabir edilen dört büyük malzeme, bakırdan üretilmiş ve dört alet “çömlek” diye ifade edilen ve “haranı” diye ifade edilen iki alet ve elli tane bakır tabak ve beş tane bakır büyük tabak, “piyesuz” (yağ tavası) diye isimlendirilen dört alet, “kefkir” diye isimlendirilen dört alet, beş tane yastık ve Türkçe de “döşek” denilen beş eşya bulundurulacak. Vakıf sahibi –Allah onun şanını yüce kılsın- bu zikredilen örtülerden ve aletlerden bu imarete vakfetti. Böylece onlar bu imarete ait oldu. Vakıftır, sahihtir, şeridir,

katidir, geçerlidir, vakfın sıhhatine engel durumlardan uzaktır. Ve yine mütevellinin himmetinin gece ve gündüz gözünün gafletinden uzak olmasını şart koştu. Ve mütevelliyeye dört vazife verdi. Birincisi imamı, müezzini ve Kur'an okuyanları sürekli takip ve kontrol edecek. Onlar sürekli namaz kılıyorlar mı, görevlerini düzgün yapıyorlar mı diye. Eğer onlardan birisi tembellik yapıyorsa ona yumuşak şekilde nasihat edecek. Eğer düzelmezlerse, onu görevinden almakla, ya da görev değişikliğiyle uyaracak. Eğer üçüncü kere düzelmezse, onu aşağı bir göreve düşürecek. Eğer dördüncü kere hatada ısrar ederse, nasihat o kişiden yorulmuş oldu, artık başka çare kalmadı, o kişinin yerine iyi bir insan koyacak. İkinci olarak müteveli aynı yolla devam edecek. Temizlikçiler ve kapıcılar için de aynı sistemi takip edecek. Temizlikçi tembellik etmeyecek, kapıyı, namaz kılınan yeri, diğer bütün odaları temizleyecek ve topladığı pislikleri dışarıya atacak. Döşek ve halıları en uygun yerlere, en iyi metotla serecek. Kapıcı gafletten, tembellikten uzak duracak, kapıyı açma ve kapatma konusunda, imaretin eşyalarını hırsızlardan, kurnazlardan koruma konusunda dikkatli olacak. Üçüncü olarak müteveli her zaman çalışan görevli kişilere yumuşak davranacak.

346

Eğer uyarı hak ediyorlarsa, onları usulünce uyaracak. Dördüncü olarak vakıf sahibi – Yüce İbrahim (a.s) ın yumuşaklığı ondadır, ilahi, güzel, nurlar ve feyizler ona indi – eğer bu imarete şanı yüce, güzel sıfatları olan bir âlim ya da şeyh ya da başka biri gelirse mütevellinin onu hürmetle karşılamasını şart koştu. Ve bu imaretin en iyi yerini vermesini, ona hızlı bir şekilde yemek hazırlamasını istedi. Hz. İbrahim misafirlerini nasıl ağırladıysa -ki o üç misafirine, ateşte kızartılmış bir dana ikram etmişti. O tereddütsüz ve eksiksiz bir şekilde hızlıca ikram etti.- onun da öyle ağırlamasını şart koştu. Misafir ve onun binekleri ile ilgilenilecek, hayvanlara ot verilecek. Ve yine vakıf sahibi – Allah onu mükemmel bir dereceye koysun, izzetli ve yüce makamları olsun – şeyh, müteveli, imam ve müezzinin masum insanlara iftira etmekten uzak durmalarını şart koştu. Kötü insanların yaptıklarını yapmayacaklar. Adamlar eğer kötülerin yaptıklarını yapmazlarsa Allah'ın nuru onlara ulaşacak, eğer kötülük yaparlarsa arada bir kapı olacak ve bu nur ulaşmayacak. Ve yine vakıf sahibi – Allah onun fiillerini (iyiliklerini) kabul edecek ve razı olacak. Regaip ve berat gecesinde ve tüm geceler boyunca rahmet sağanağı onun üzerine yağacak. – mübarek gecelerde imam, müezzin, müfessir ve hafızların parasının ziyade edilmesini, onlara yardım yapılmasını şart koştu. O gecelerde namaz bittikten sonra kıyafet, yemek ve içecek alabilmeleri için para verilecek. Ve yine vakıf sahibi – Allah ona dünya tatlılarına benzemeyen Cennet tatlılarından yedirsin. – Kur'an okuyanlara,

imama ve müezzine bela gelmesin diye tatlı ikram edilmesini şart koştu. Mübarek gecelerde ve bayram gecelerinde Müslümanlardan fakirlere ve miskinlere de tatlı verilecek. Ve yine vakıf sahibi – Allah onun gölgesini devam ettirsin, ömrünü uzatsın. – ihtiyaç olduğunda mütevellinin binanın bakımını yapmasını, yıkılan yerlerini onarmasını, yapıyı geliştirmek için dışardan destek almasını, görenlerin beğenmesini sağlamasını, binanın bakımı için sadık bir insan bulursa ona görev vermesini şart koştu. Adaletli müteveli, bahçeler için emin bir kişiyle üç yıllığına sözleşme yapacak. Sözleşmeyi üç yılla sınırlamazsa o kişi bahçenin kendisine ait olduğunu iddia edebilir. Yine uzun süre aynı kişiyle ticaret yapılmayacak, çünkü eğer uzun süre yapılırsa o kişi insaftan uzaklaşır. Ve yine vakıf sahibi –Allah onun ahiret için bu dünya da yaptıklarını mübarek kılsın. Allah onu kereminden bu dünya da kullarına melik ve sultan kıldı ve ondan razı oldu- müteveli olan kişi için şart koştu;

347

Müteveli olan kişi başka insanların mülklerini haksız yere almayacak. Vakıf sahibinin mülkünü ve hukukunu koruyacak. Görev sahiplerine şefkatli davranacak, vakıf sahibinin rızasını almaya çalışacak, onun şikâyetine sebep olmayacak. Ona ücretleri, sevdiği ve razı olduğu şekilde, yazılmış olan yönergeye göre noksansız olarak verecek. Ve yine vakıf sahibi – başarısı daim olsun, Allah Cennette ona nehirler, meyve özleri nasip etsin – eğer görevlilerden biri fakirse mütevellinin onun durumunu araştırmasını şart koştu Bu adamın kış için yiyeceği kalmadı, ona ne arkadaşı ne komşusu hiç kimse yardım etmedi, onun kardeşi bile ona borç vermedi. Böylece mecburen onun maaşından bir kısmı önceden verilecek, boğazı ıslanacak kadar (en acil ihtiyacını karşılayacak kadar). Vakıf sahibi (maaşından bir kısmını) onu sakinleştirmek için takdim edecek. Ve yine vakıf sahibi – onun derecesi kutup yıldızı gibidir, dünya ve ahiret sevabına nail olmuştur. – her gün en az yüz elli tane ekmek bulunmasını şart koştu. Her yirmi tanesi çarşıdan alınmış iyi buğdaylı ekmek olacak. Zikredildiği gibi normal günlerde suyla pişirilmiş et olacak. Ve yine vakıf sahibi – Allah onun ömrünü uzatsın- çocuklarına, yakınlarına vasiyet etti. Allah bu imaret ile Müslümanlara dünya hayatında şefaet etsin ve vakıf sahibine de ahirette şefaet etsin. Asırlar geçti, günler geçti, zamanlar döndü, geceler gündüzler birbirini izledi, bütün eşyalarda olduğu gibi imaretin bazı yerleri de eskidi, yıkıldı, zarar gördü. Elde edilen vakıf gelirlerinin bir kısmı da tamir için harcanacak. Eğer yıkılma işi sürekli olursa, onun tamiri zor olduğu zaman, vakıf sahibinin – Allah onun ömrünü saltanatı ile daim etsin- neslinden gelen kişiler yardım edecek. Eğer tamir için ihtiyaç olursa, onun akrabaları yardım edecek. Eğer fakirlerin, miskinlerin ihtiyacı olursa

da ona yardım edilecek. Bu imaretin vakfiyesinin ve içinde vakfedilen her şeyin sıhhatine Müslümanların hâkimlerinden biri hükmetti. Ve şeri bir şekilde onu tescil etti. Bu şekilde zikredilen imaret ve onunla ifade edilen bütün mevkûfat, vakıftır, geçerlidir, tescillidir. Değişmez, tahrif edilemez. Satın alma, satma, rehin gibi şekillerde tasarruf olunamaz. Kimsenin mülkü olamaz. Allaha inanan hiç kimse, hiçbir şekilde, hiçbir bahaneyle ona zarar veremez ya da değiştiremez. Yıllar boyunca kimseye miras kalamaz. Bu vakıf koyulan şartları ve esasları ile devam edecek. Zikredilen vakıf sahibinin hayatında – Allah onun ömrünü uzatsın – ve rabbine kavuşmasından, vefatından sonra da bu vakıf ebedi olarak var olacak. Onun şartları sağlamdır, din sahipleri onu savunacaktır. Ve yine sağlamdır, onu iptal edecek bir el ona ulaşamayacak, kimse onun şartlarını değiştirmeyecek – savaşılar bile-, bu şartlar ile bu vakfiye ebedi olarak devam edecek.

348

Ebedi olarak aslı korunacak, ferî serbest olacak. Kim ki bunu duyduktan sonra bu vakfiyeyi değiştirirse onun adı değiştirenler olarak yazılacak, ondan bir şey iptal eden olursa Allah'ın gazabı onun üzerine olacak. Müslüman olan, Allaha, ahiret gününe, meleklerle, peygamberlere, kitaplara ve ahiret gününe iman eden bir kişiye bunu değiştirmek helal değildir. Velev ki sultan olsa ve ona gücü yetse bile, velev ki kudretli bir vezir olsa, ya da yukardan bakan, kibirli bir emir bile olsa ya da zulüm alametleri taşıyan bir kadı bile olsa ya da bir âlim olsa ya da okumuş biri olsa, bunlardan hiçbirisi bu vakfı iptal edemez. Bu vakfın şartlarını değiştirmeye izin veremez, haklarını ve ücretlerini değiştiremez. Vakfiye ile çelişkisi olan bir ferman verilemez. Vakıf imkânları başkalarına sarf edilmeyecek. Eğer biri bu vakfiyeyi hevasına, nefsine göre değiştirirse ya da ondan bir şeyi mülk edinirse yüce, azim, hak edeni zelil eden, kahredici, intikam sahibi, Allah'ın laneti onun üzerine olsun. Ve onun üzerine elim bir azap olsun. Ve yakın meleklerinin, Nebilerin ve Peygamberlerin, geçmişlerden ve kıyamet gününe kadar gelecek olanlardan bütün lanetleyenlerin laneti onun üzerine olsun. Elbette onun ne sadakası ne orucu ne hacı kabul edilmeyecek. Allah'ın gazabını hak etmiş olacak, rahmetten ve bağışlanmadan mahrum olacak. Zalim olsun olmasın bir sultan, zalim olsun olmasın bir vali, cahil ya da âlim bir kadı, fasık ya da takva sahibi bir müftü eğer vakfiyeyi iptal ederek Allaha ve resûlüne savaş açırsa, kıyamet gününde Allah'ın düşmanı olacaktır. Onun kötü yaptığı şeylere karşı ona cehennemde ateşten bir oturma olacak. Kıyamet yurdu onun için kötü bir yer olacak. O gün zalimlere mazeretleri fayda vermeyecek. Lanet Onların üzerine olacak ve yurtları kötü bir yurt olacak. O gün gözler ve kalpler korkudan ürperecek. Her nefis o gün

hayırdan ve şerden yaptığı her şeyi yanında bulacak. Yaptığı kötü şeylerin uzak olmasını isteyecek ama böyle olmayacak. Bu hâkim geçerli hükmüne ve kararlarına şahit oldu. Ve bu mecliste bulunan emin ve güvenilir insanlar da şahit oldu. Bu şekilde Allah'ın muazzam aylarından Şevval ayının başlarında hicri sekiz yüz otuz beş senesinde yürürlüğe girdi. Allaha hamd olsun.

Ve yine zikredilen vakıf sahibi Larende Kızılcahüyük'te Hafız Mesud arazisi diye bilinen yeri vakfetti. Bu yer güneyden Hacı Fakih Kiryas mülkü, kuzeyden Cani varislerinin mülkü, doğudan Balaban Abdullah El-Muhammedî'nin mülkü ve Boynu Yoğunun çocuğunun mülkü, batıdan da nehir ile sınırdır. Ve Ali Serrac diye meşhur bir yeri vakfetti. Güneyden Paşa diye bilinen tarla, kuzeyden Mukbil Ağa'nın oğlu Muhammed'in mülkü, doğudan nehir, batıdan İskender'in varislerinin mülkü ile sınırdır. Bütün sınırlarıyla, haklarıyla, ona dâhil olan ve ondan hariç olan her şeyleriyle vakfetti. Zikredilen yer

349

Mut'ta bulunmaktadır. Bu vakfiye daha önce geçen tarihte oldu. Zikredilen vakıf sahibi Kutlu diye meşhur olan köyü sınırları ve haklarıyla vakfetti. Bu köyün sınırları güneyden Cansun köyü ve İnebolu, doğudan Gazi köyü, kuzeyden Sadruh köyü düzlüğü, batıdan Sarku köyü, Kidmen köyüne giden yolun tamamı ve Cansun köyünün bazı arazileri ile çevrilidir. Bu köy Larend'e'ye tabidir. Ve Gökçeoğlu diye bilinen yerlerin tamamını vakfetti. Bu yer güneyden Sudun Ağa'nın mülkü ve Kafır yeri denilen yer ile doğudan Muradın bağına giden sokak ile kuzeyden Muhammed Bey bin Gökçe'nin mülküyle batıdan tarla ile sınırlıdır. Ve yine diğer vakfedilen yerleri sınırları ve hukuklarıyla vakfetti. Doğudan Larend'e'de bulunan Alâeddin Paşa'nın küçük parkı ve imaretin yanındaki nehir, kuzeyden zikredilen imaretin vakfı, batıdan Mustafa Bey'in mülkü ve ölen kişinin vakfı, güneyden akarsu ve onun arkasında Rahime Hatun vakfı ve Feridüddin vakfı ile sınırlıdır. Ve yine vakfedildi; Larend'e de bedestene yakın yirmi yedi dükkân zikredilen imarete vakfedildi. Tek dükkân, Hüseyin'in mülküyle, yolla ve Osman'ın kardeşinin oğlunun mülküyle ve bir vakıf binasıyla sınırdır. Ve başka bir dükkân yolla, bir vakıfla, Emir ve Muhammed'in varislerinin mülküyle sınırdır. Onlardan bir dükkân, yolla, Hazar'ın varislerinin mülküyle, Hacı Muhammed'in mülküyle ve Hacı Mahmud'un mülküyle sınırdır. Onlardan bir dükkân, iki taraftan Hacı Musa'nın mülküyle, yolla ve mezarla sınırdır. Onlardan bir dükkân, yolla, Hacı Muhammed'in mülküyle, Hacı Ahmed bin İmad'ın varislerinin mülküyle ve Yusuf'un mülküyle sınırdır. Onlardan iki bitişik dükkân, Muhammed Ağa'nın mülküyle, yolla, Hazar'ın varislerinin mülküyle ve vakıfla sınırdır. Onlardan bir

dükkân, vakıfla, Nureddin'in mülküyle, mezarlıkla ve yolla sınırdır. Onlardan bir dükkân, yolla, Burhan'ın varislerinin mülküyle, çöplükle ve Bayezid'in mülküyle sınırdır. Onlardan bir dükkân, yolla, iki taraftan Ali'nin mülküyle ve çöplükle sınırdır. Onlardan bir dükkân iki tarafından Seyyidi'nin varislerinin mülküyle, Hacı Ali'nin mülküyle ve yolla sınırdır. Onlardan bir dükkân, yolla, Burhan'ın varislerinin mülküyle, çöplükle ve Küçük Çavuş mülküyle sınırdır. Onlardan bir dükkân, yolla, Hacı Ali'nin mülküyle, Emir'in varislerinin mülküyle ve mezarlıkla sınırdır. Onlardan bütün dükkânlar ile sıkım yeri yolla, Sankur'un mülküyle, Kimya Hatun mülküyle Muhammed Ağa mülküyle sınırdır. Onlardan bir dükkân, yolla, vakıfla, İbn pazarcı mülküyle ve Muhammed'in mülküyle sınırdır. Onlardan bir dükkân, yolla, Bedesten çarşısı ile ve vakıfla sınırdır. Onlardan bir dükkân yolla, Hacı Ali mülküyle, mezarlıkla ve sıkım yeriyile sınırdır. Ve bir dükkân yolla, vakıfla, Ahmet'in kardeşinin mülküyle ve mezarlıkla sınırdır. Onlardan bir dükkân, yolla, Ahmet'in kardeşinin mülküyle, vakıfla ve Hızır'ın mülküyle sınırdır. Onlardan iki dükkân, yolla, Hacı Ali mülküyle, vakıfla ve mezarlıkla sınırdır. Onlardan iki bitişik dükkân iki taraftan yol ile iki taraftan da Mahmud'un oğlu Muhammed'in mülküyle sınırlıdır. Onlardan iki dükkân

iki taraftan yolla, Emir'in varislerinin mülkü, Hacı Muhammed'in mülkü ve Muhammed bin Tai'nin mülkü ile sınırdır. Onlardan bir dükkân yolla, Cafer'in mülküyle, mezarlıkla ve Muhammed'in mülküyle sınırdır. Bütün hukuklarıyla, sınırlarıyla ve diğer ekleriyle, iç ve dışlarıyla vakıftır, sahihtir, şeridir, yürürlüktedir. Zikredilen imaretin faydası için kitapta anılan şartlara göre kullanılması şart koşulmuştur. Bu kitabın başlangıcında hamd yeşil kubbenin taşıyıcısı Allah içindir denildi, bu kitabın sonunda ise Hamd tek olan Allah'adır diyoruz. Bu yazdığımız kitabın makamı yükseldi. Bu vakfiye zikredilen tarihte yazıldı. Merhametli ve yüce olan Allaha hamdolsun. Salat onun nebisi, kıyamet gününün şefaathçisi Muhammed'e olsun. Bu kitabın içindekiler ismi yazılan adil kişilerin şهادetiyle sabit oldu. Ve onun geçerli olduğuna hükmettim. Bunu Karaman'daki askerlerin sorumlusu fakir Emir oğlu Emir Ali yazdı.

Bu, geçerli olması gereken yollarla şeran sabit oldu. Zikredilen hayırlı vakıf sahibi zikredilen imaretin yararı için şunları vakfetti. Larende de bulunan Dervi diye bilinen köyün tamamını vakfetti. Bu köy çok meşhur ve bilinen, tanıtmaya ihtiyacı olmayan Foni köyü'nün vadisinin altındadır. Ve meşhur ve bilinen, tanıtmaya ihtiyacı olmayan Niğde'ye bağlı Bor kasabasında bulunan biri kadınlar için biri erkekler için olan bitişik iki hamamı vakfetti. Ve Niğde'ye tabi Enegü diye bilinen köyleri vakfetti. Bu köyler Melegübi, Til Suris, Nar ve büyük

yol ile sınırlıdır. Bütün sınırlarıyla, hukuklarıyla ve ona tabi sayılan ekleriyle vakıftır, sahihtir, şeridir. Bütün zikredilen şeyleri vakfetti, açıktır, yürürlüktedir. Sekiz yüz yetmiş senesinin Rebiül Ahir ayının sonunda yazıldı.

Bunun içeriği benim yanımda Larende- Allah onu korusun- kadısı Ali bin Muhammed tarafından kontrol edildi/yazıldı.

(Beş tane şahit ismi yazılı olup tam olarak okunamadı)

Zikredilen imaretin vakıflarından biri Larende’de bulunan ağaçlık bir yer olan Bey bağı denilen yerdir. Gazi köprüsünün üstünde, Ebu Bekir Hacı diye bilinen değirmenin önünde yer alır. Doğudan büyük yol ile güneyden Hacı Alâeddin’in oğlunun meşhur bağı- bu bağ da zikredilen imaretin vakıfları arasındadır-, batıdan eskiden Bahaddin’in olan bağ ile kuzeyden merhum imam Burhaneddin el-Bulgari ‘nin bağı ile sınırdır. Zikredilen vakıf sahibi – Allah onun şanını yükseltsin, âlemlerde onun yüceliğini duyursun – bu tarlalarda var olan binaları, yapıları sınırlarıyla, haklarıyla, yollarıyla, ona tabi olanlarla ve diğer ekleriyle bu zikredilen imaretin yararı için, zikredilen şartlar ile vakfetti. Bu şartları söylemeye gerek yoktur ve bu zikredilen şartlar da değişmez. Vakıftır, sahihtir, şeridir, açıktır, yürürlüktedir, ebedidir, lazımdır, satılmaz, hibe edilmez,

değiştirilmez. Allah yeryüzünde olan her şeye mirasçı olana kadar (kıyamete kadar) ki mirasçıların en hayırlısıdır. Kim ki bunları duyduktan sonra değiştirmeye kalkarsa, onun günahı değiştirenlerin üzerinedir. Muhakkak ki Allah işitendir, bilendir. Bu vakfın sıhhatine sekiz yüz kırk üç yılı Şaban ayının ortasında yukarıda imza atan kişi hükmetti. Evvel de ahir de hamd Allah içindir.

Zikredilen imaretin vakıflarından biri, vakıf sahibine – Allah onun mertebesini yüceltsin- tabi olmasıyla meşhur olan Yeni Mağara da bulunan yeni değirmendir. Ve Larende de bulunan Hacı Celal yolundaki ağaçlı yer vakıftır. O zikredilen yol ile iki taraftan vakıf ile Saruca Balbanın bağı ile ve Seydi Mülkü ve mahalle ile sınırlıdır. Onların sınırları ve onlara tabi olanlar zikredilen imaretin yararı içindir. Daha önce zikredilen muteber şartları ile vakıftır, sahihtir, şeridir, lazımdır, kim değiştirirse günahı onadır. Onu hattıyla imza eden kişi sekiz yüz kırk dokuz yılı Zilkade ayında yazmıştır. Allah bize yeter, O ne güzel vekildir.

Buna şahit oldu: Alanyalı Muhammed Bey oğlu Mustafa

Alanyalı Muhammed Bey oğlu Mustafa oğlu Muhammed

Alanyalı Muhammed Bey oğlu Mustafa oğlu Mahmud

Burhaneddin oğlu Zeynel Abidin (Bunu yazısıyla kayda geçirdi)

Sıdk ve doğruluk ile. Rahman, rahim ve cömert olan Allah'ın adıyla. Ben şehadet ederim, gelerek giderek dua edenler, şehirliler ve köylüler bu bina ile iftihar ediyor. Allah'tan kıyamet gününde hayrın artmasını istiyor. Hâkimin vakfiye hakkındaki hükmü normal yolla gerçekleşti ve ben Bilal oğlu İlyas oğlu Muhammed oğlu Muhammed, bu belgenin yazarıyım. Allah Hak yoluna iletsin, kurtuluşa erdiresin.

Hâkim bu vakfiyenin sıhhati için beni şahit tuttu. Ben hata ve günah sahibi İlyas oğlu Ali -Allah o ikisini de açık ve gizli lütfuyla affetsin- ve ben de buna şahit oldum.

Kâtip Şeyh Muhammed oğlu Mahmud bunu yazdı.

(Bunlardan başka 83 şahit ismi yazılı olup okunamadığı için buraya yazılmadı)

Zikredilen vakıf sahibinin ikrarı ile bu belge sabit oldu. Ve onu Larende şehrinde hâkim olan Ali bin Muhammed yazdı. Allah onlara rahmet etsin.

Zikredilen vakıf sahibi – Allah devletini daim etsin- zikredilen imaretin yararına daha önce var olan vakıfları da dâhil etti. Mindes nahiyesinde bulunan Zenbe diye meşhur olan köyün tamamını vakfetti. Bu köy Turlas köyü ile

Efras köyü ile Tond diye bilinen harabe bir kale ile iki tarafından sınırdır. İkinci köy Örenler nahiyesinde İservi diye bilinen köydür. Bu köy, Beyaz vadi ile ve Tekercati ırmağı ile Celle kebni denen yer ile Kurudra diye bilinen meşhur vadi ile sınırdır. Üçüncü köy zikredilen (Örenler) nahiyesinde Bisa diye bilinen köydür. Beyaz vadi ile Nas diye bilinen büyük nehir ile Gökçesu diye bilinen pınar ile Adrus diye bilinen dağ ile sınırdır. Larende'deki hamamın on iki hissesinin beş buçuğunu vakfetti. Bu hamamın önünde bağ/bey pınarı vardır. Bu hamamın ismi İbn'ül-fenari diye meşhurdur. Onun sahibine intisabı çok iyi bilindiğinden sınırlarını belirtmeye gerek yoktur. Larende de bulunan değirmenin yarısını -iş bilen kişilerin takdiriyle bu yarım

belirlenir- vakfetti. Bu değirmen Zuzadi köyünün altındadır. Bu değirmenin adı Cevni gözlü Mahmud olup onun sahibine intisabı çok iyi bilindiğinden sınırlarını belirtmeye gerek yoktur. Küçükkuuyu diye meşhur olan yerdeki mezarlar, Mizan şehri nahiyesindedir. Gazi'deki Karaviran, Gökçe Oyuk ve Kimya köyü ile ve Kara koç taş ve şekim adas ile sınırdır. Kerizut köyündeki bağın tamamı vakfedildi. İki tarafından Üveys bin Hızır mülkü ile Hacı Mustafa mülkü ve düzlükle sınırdır. Larende'deki Kırmızı tepeye yakın olan yeni yer diye bilinen yerlerin tamamı vakfedildi. Üç taraftan vakıf ile ve Kedir Fekmi köyüne giden yolla sınırdır.

Bütün zikredilen yerleri zikredilen vakıf sahibi, hudutlarıyla, hukuklarıyla, tabi olan yerleriyle, yollarıyla daha önce sayılan şartlarla vakfetti. Onda bir değişiklik yapılamaz, vakıftır, sahihtir, şeridir, ebedidir, lazımdır, satılamaz, hibe edilemez, kim onu değiştirmek isterse günahı onun üzerinedir. Vakıf sahibinin ecrini Allah verecektir. Allah iyilik sahiplerinin ecrini zayı etmez.

3.2.4.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye metni, klasik İslam geleneğine uygun biçimde Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlar. Allah'ın rahmeti, hikmeti, yüceliği, mutlak hâkimiyeti ve kudreti övülerek, mahlûkat üzerindeki tasarrufları anlatılır. Allah'ın adaletinin, merhametinin ve bilgeliğinin altı çizilir. Tevhid inancı açıkça ifade edilerek O'ndan başka bir ilah olmadığına şahitlik edilir. Aynı şekilde Hz. Muhammed'in peygamberliği ve ümmetini dirilişe hazırlama görevi yüceltilir.

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, yalnızca dini bir metin değil, aynı zamanda hukuki bir belgedir. Bu nedenle metnin büyük bir kısmında şer'î geçerlilik, mülkiyetin meşruiyeti, şahitlik, kadı ve müftü onayı gibi unsurlar detaylı şekilde yer alır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakıf kapsamında zikredilen akarları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Larende Sinleköy’de⁴⁴² yer alan çifte hamamın⁴⁴³ (kadın-erkek) on yedi hissesinden yedi hissesi,
- Larende Ağrıca/Uğruca⁴⁴⁴ sokağında Paşa’ya ait eski hamamın⁴⁴⁵ yarı hissesi,
- Larende Gazi Alp⁴⁴⁶ köprüsü⁴⁴⁷ yakınındaki Çardaklı hamamı⁴⁴⁸,
- Larende’de Akrepyeri diye bilinen yer⁴⁴⁹,
- Kalınahur⁴⁵⁰, Kızılca köy⁴⁵¹, Kayacık⁴⁵², Ortaviran⁴⁵³, Bilecik⁴⁵⁴, Çablak⁴⁵⁵ köyleri ile Kafırviran mezrası,
- Larende’ye bağlı Akabad⁴⁵⁶ denilen köyün yarım hissesi,
- Larende’de Hacı Veli’nin hanı diye bilinen hanın yarım hissesi,
- Larende’de yer alan bedestenin tamamı,
- Larende’de bulunan İfra⁴⁵⁷ diye bilinen köyüm tamamı,
- Larende Çakıllıçukur mevkiindeki Hoca bağı,

⁴⁴² Günümüzde bu isimde bir köy ya da mahalle tespit edemedik. 1500’lü yıllarda yıkılmış olmalıdır. Gümüşçü, **a.g.t.**, s. 74.

⁴⁴³ Taş vakfiyede bu hamam Sekizçeşme Hamamı olarak isimlendirilmiştir. (Detaylı bilgi için bkz. Konyalı, **a.g.e.**, s.418.) Günümüzde Seki Çeşme Hamamı olarak bilinen yapı kadın ve erkek bölümleriyle hizmetini sürdürmektedir.

⁴⁴⁴ Böyle bir sokak ismi tespit edemedik.

⁴⁴⁵ Bu hamama dair bir bilgi tespit edemedik.

⁴⁴⁶ Karaman’a bağlı Gazi köyü adında bir köy vardır.

⁴⁴⁷ Karaman Merkez Çeltekin mahallesinde Şeyh Ali Sultan Semerkandi Camii’nin civarında eskiden mevcut olan Gazalpa (Gazi alp) çayı üzerinde yer aldığı belirtilmektedir. Günümüzde mevcut değildir. Konyalı, **a.g.e.**, 663; Karpuz, **Türk Kültür.**, s.110.

⁴⁴⁸ Karaman Merkez Çeltekin mahallesinde eskiden akmakta olan Gazi alp çayı civarında olduğu belirtilen bu hamama dair bir bilgi tespit edemedik.

⁴⁴⁹ Böyle bir yer ismi tespit edemedik. Konyalı buranın o devirde boş tarla olan İdemud denen yerin civarında olduğunu belirtmektedir. Konyalı, **a.g.e.**, s. 418.

⁴⁵⁰ Konya Hadim ilçesinde Kalınagıl isminde bir köy vardır.

⁴⁵¹ Karaman’a bağlı Aşağı Kızılca ve Yukarı Kızılca olmak üzere iki köy vardır.

⁴⁵² Konya Bozkır ilçesinde bir köy. Kayacılar adıyla bilinmektedir.

⁴⁵³ Konya Sarıoğlu kasabasının eski ismi Belviran’dır. Bu köyün de bu bölgede olduğu kaynaklarda geçmektedir. Uzunçarşılı, **Karamanoğulları Devri.**, s.84.

⁴⁵⁴ Konya’ya bağlı Bilecik adında bir köy vardır. Yükselen kasabası olarak da geçmektedir.

⁴⁵⁵ Kaynaklarda bu köyün Seydişehirde olduğu ifade edilmiştir. Uzunçarşılı, **a.g.m.**, s.94. Günümüzde o bölgede bu isimde bir köy yoktur. Fakat Çat ve Çatmakaya adıyla iki ayrı mahalle vardır.

⁴⁵⁶ Günümüzde bu isimde bir köy tespit edemedik.

⁴⁵⁷ Karaman’a bağlı Yeşildere köyünün eski ismi İbrala’dır. Bahsi geçen köy burası olmalıdır. Konyalı da “köyün yaşayan ismi İbra’dır” demektedir. Konyalı, **Karaman.**, s. 419.

- Larende Emeksüvan⁴⁵⁸ mahallesinde Ahmed'in mülkü, nehir, kanal ve vakıfla sınır olan tarıma elverişli arazinin hepsi,

- Larende'de Hacı Yusuf'a nispet edilen bağın tamamı,

- Larende'ye yakın Hacı Alâeddin bağı ile bağın içindeki ev,

- Larende'ye yakın Bekirece değirmeninin yarı hissesi,

- Larende'de bulunan Hacı Ali'nin değirmeninin yarı hissesi,

- Larende'de imaretin karşısında yer alan üç tarafından imaret ile bir taraftan da Mukbil Muhammed'in varislerinin mülkü ile sınır olan köylerin tamamı,

- Konya ovasında Viranlı Salur⁴⁵⁹ diye bilinen köy,

- Beyşehir köylerinden Balkanda⁴⁶⁰ köyü,

- Umranlar köyü⁴⁶¹,

- Beyşehir'e giden nehir civarındaki Işıkpınar köyü⁴⁶²,

- Mut kazasına tabi olan Şemseddin köyü⁴⁶³,

Sayılan yerlere tabi olan bütün yol, tarla, mezra, köprü, içlerinde bulunan bina ve müştemilat, barındırdıkları alet ve eşyalar ile vakfedilmiştir. Bu listeye ek olarak Karamanoğlu İbrahim Bey vakfiyeye ekler yapılabileceğini ifade etmiş bu kapsamda aynı yıl şu ilaveler yapılmıştır:

- Larende'de yer alan Ali Serraç isimli şahsın arazisi,

- Larende Kızılcahüyük mahallesinde⁴⁶⁴ yer alan Hafız Mesut arazisi,

⁴⁵⁸ Karaman merkez'de Emekseven adıyla bir mahalle bulunmaktadır.

⁴⁵⁹ Konya Karapınar'a bağlı Yeşilyurt kasabasında Salur adında bir köy bulunmaktadır.

⁴⁶⁰ Konya Beyşehir'e bağlı bir köydür. Günümüzde mevcut olan İmrenler kasabasının sınırları içinde yer alır.

⁴⁶¹ Kaynaklarda bu köyün Beyşehir'de olduğu ifade edilmiştir. Uzunçarşılı, **Karamanoğulları Devri...**, s.97. Günümüzde o bölgede İmrenler kasabası adıyla bir yerleşim vardır.

⁴⁶² Böyle bir köy tespit edemedik.

⁴⁶³ Mut ilçesinde yer almakta olan köyün yeni adı Evren köyü'dür.

⁴⁶⁴ Bu mahalleyi tespit edemedik.

- Larende köylerinden olan Kutlu köyü⁴⁶⁵,
- Larende'de Gökçeoğlu mülkü diye bilinen yer,
- Larende'de imaretin yanında Alâeddin Paşaya ait olan bahçenin tamamı,
- Larende'de daha önce imarete vakfedilmiş olduğu belirtilen Bedesten çarşısının yakınlarındaki yirmi dükkân vakfedilmiştir.

Hicri 843 yılında Larende'de bulunan İmam Burhaneddin bağına sınır olan ağaçlık arazi vakfedilmiştir. Hicri 849 yılında Larende'de yer alan yeni değirmeni ve Hacı Celal yolundaki bir tarafında yol, iki tarafında da vakıf olan araziye vakfetmiştir.

Hicri 870 yılında vakfa yapılan ilaveler⁴⁶⁶,

- Larende civarında Dervi köyünün⁴⁶⁷ tamamı,
- Niğde'ye bağlı Bor kasabasındaki kadın ve erkeklere ait çifte hamamın hepsi,
- Niğde köylerinden Melegöbi⁴⁶⁸, Nar⁴⁶⁹ ve Enegü⁴⁷⁰ köylerinin tamamı vakfedilmiştir.

Bunlara ek olarak tarihi belirtilmeden şu yerler vakfedilmiştir:

- Mindes nahiyesinde (Kale-i mindes)⁴⁷¹ bir köyün tamamı,
- Örenler nahiyesinde yer alan İservi⁴⁷² denilen bir köyün tamamı,
- Örenler nahiyesinde yer alan Bisa⁴⁷³ denilen köyün tamamı,

⁴⁶⁵ Konyalı bu köyün isminin “*Kılbasan*” olarak geçtiğini söylemektedir. Konyalı, **Karaman...**, s. 420. Fakat günümüzde bu iki isimden birini taşıyan bir köy tespit edemedik.

⁴⁶⁶ Bu tarih itibarıyla İbrahim Bey vefat etmiştir. Fakat vakfiyede İbrahim Bey tarafından vakfedildiği ifade edilmektedir. Bunun sebebini Uzunçarşılı İbrahim Bey tarafından vakfedilen bu yerlerin daha sonra kayda geçirilmesi ile açıklamıştır. Bkz. Uzunçarşılı, **Karamanoğulları Devri...** S.103.

⁴⁶⁷ Karaman'da yer alan bu bölge şimdiki Ekinözü (Aşırın) köyü sınırları içindedir.

⁴⁶⁸ Nevşehir Derinkuyu ilçesinde bir köydür.

⁴⁶⁹ Nevşehir'e bağlı bir kasabadır.

⁴⁷⁰ Uzunçarşılı bu köyün Nevşehir'de yer aldığını belirtmektedir. Uzunçarşılı, **a.g.m.**, s.103.

⁴⁷¹ Konya Ereğli'de bir köy olup şimdiki adı Kayasarayı'dır. Konyalı, **a.g.e**, s.422.

⁴⁷² köyün şimdiki adı Servili köy'dür.

⁴⁷³ Ermenek ilçesinde bir köy'dür.

- Larende’de Fenârizâde hamamı⁴⁷⁴ diye bilinen hamamın tamamı,
- Larende’de Zuzadi⁴⁷⁵ köyünde Mahmud değirmeninin yarı hissesi,
- Kıran şehri⁴⁷⁶ nahiyesinde Keçikuyu ismiyle anılan tarlanın tamamı,
- Kerizut köyünde Hızır oğlu Üveys ve Mustafa’nın mülklerine sınır olan bağın tamamı,
- Larende’de yeni yer diye bilinen üç tarafı vakfa sınır olan arazinin tamamı vakfedilmiştir.

Vakıftan elde edilen gelirlerin nasıl harcanacağı konusu da vakfiyede detaylı olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda dört ana harcama kalemi dikkat çekmektedir:

- Elde edilen gelir öncelikle imaretin ayakta kalması için, tamir, bakım ve yenileme işlerinde kullanılacak.
- Geri kalan kısım, vakfa gelir sağlayan hamam, değirmen, dükkân gibi gelir kaynağı olan akarların devamlılıklarının sağlanması ve gelirlerinin artırılması için kullanılacak.
- Kalan para başta imam, müezzin ve hafızlar olmak üzere imarete görevli olan kişilere harcanacak.
- Artan para da imarete gelen kişilerin yeme içmeleri ve diğer ihtiyaçları için harcanacak.

Vakfın Gelir Dağılımı

İmarette görev yapacak kişilerin alacağı ücretler de belirlenmiştir. Mütevelli olan kişi vakıf gelirlerinin onda birini alacaktır. Diğer görevlilerin alacağı ücretler senelik olarak belirlenmiştir. İmarette Kur’an okumakla görevli toplam on iki kişi olacaktır. Görevi sadece Kur’an okumak olan kişiler 220 dirhem (gümüş para) alacaktır. Bu on iki kişiden biri imam diğeri de müezzin olarak görev yapacaktır. İmam 450 dirhem, müezzin 375 dirhem alacaktır.

⁴⁷⁴ Konya’da Fenari Hamamı adında kaynaklar bir hamam geçmektedir. Fakat vakfiye ile ilgisinin olup olmadığı tespit edilememiştir.

⁴⁷⁵ Karaman merkezde Zosta adında bir köy vardır. Bu köy olabilir.

⁴⁷⁶ Bu isimde bir köy tespit edemedik.

Bunlardan biri imarete şeyh olacak ve 750 dirhem alacaktır. Şeyh ayrıca otuz mud buğday alacaktır.⁴⁷⁷ Yine o on iki kişiden biri müderris olarak görev yapacak ve 375 dirhem alacaktır. İmaretin aşçısı 300 dirhem ve on mud buğday alacaktır. Temizlik işini yapacak olan iki ferraşa 450 dirhem ve yirmi mud buğday, güvenlikten sorumlu iki kapıcıya da 600 dirhem ve yirmi mud buğday verilecektir. İmaretin aydınlatmasından sorumlu kandilciye de 250 dirhem verilecektir. Vakfiye’de imarete kullanılacak demirbaş eşyalar da zikredilmektedir. Bu kapsamda ilk olarak otuz tane halı, kilim, seccade ve yaygı ifade edilmiş, bunlardan altı tanesinin büyük olduğu belirtilmiştir. Bakırdan yapılmış dört büyük kazan, dört çömlek, iki haranı (küçük kazan), elli tas, dört tava, dört kevgir, beşer tane yastık ve döşek de bu eşyalar arasında sayılmıştır. Vakfiyede değinilen bir diğer husus da mütevellinin görevleridir. Mütevellî, başta şeyh, müderris, imam ve müezzin olmak üzere bütün görevlileri kontrol edecek, onların görevleriyle ilgili konularda ihmalleri olup olmadığını takip edecektir. İhmali olanları uyaracak, ihmalde ısrar edenlerin yerine başka görevli tayin edecektir. Mütevellinin bir diğer önemli görevi de imarete gelen âlimlerden, şeyhlerden kıymetli misafirleri en iyi şekilde karşılayacak, onlara hizmette kusur ettirmeyecektir.

Vakfiyede son olarak vakfedilen şeylerin satılmasının, hibe edilmesinin, başka amaçlar için kullanılmasının yasaklandığı belirtilmiştir. Bu kurallara uymayan kişilerin Allah’ın, peygamberlerin, meleklerin ve salih insanların lanetine uğrayacağı uyarısı yapılmıştır. Bu kişilerin namaz, oruç hac gibi ibadetlerinin de kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.

Vakfın Yönetimi

Vakfın yönetimi, ilk olarak vakıf sahibi tarafından yürütülecek, ardından çocuklarına, torunlarına ve onların nesline devredilecektir. Eğer vakıf sahibinin soyundan kimse kalmazsa, güvenilir ve dindar kişiler vakıf yönetimini üstlenecektir. Nesil tükenirse, vakıf yönetimi şer‘î bir yetkili tarafından atanacaktır.

3.2.5. Sinanüddin Yusuf Bey

3.2.5.1. Vakfın Kurucusu

Muhterem, mükerrerem, hayırsever, yüce değerlerin sahibi Merhum Hacı İsmail’in torunu, merhum Savcı Bey’in oğlu, Sinanüddin Yusuf Bey.

⁴⁷⁷ O bölgedeki bir mud yaklaşık yirmi kiloya eşittir. Konyalı, a.g.e., s.429.

3.2.5.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede herhangi bir mimari yapı geçmemektedir.

3.2.5.3. Vakfiye Metni

Belge 35. Sinanüddin Yusuf Bey Mescidi Vakfiyesi⁴⁷⁸

الحمد لله المتوحد بالعظمة والعلی المنفرد بالعزة والكبرياء خالق الأرض و السماء و مبدع النور والضياء رازق الطير في الهواء و حافظ السمك في تيار الماء نحمده على جميع النعماء و نشكره على أصناف الآلاء و نشهد أن محمد نبيه

⁴⁷⁸ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2176-0/0562/0836.

و رسوله خاتم الأنبياء و سيد الأصفياء صلى الله عليه و سلم و على آله الأولياء و أتباعه الخلفاء و العلماء أما بعد فإن الله تبارك و تعالى لما وقف بجميل عنايته و جزيل رعايته

الأعزّ الأجلّ المحترم المكرم صاحب الخيرات و المبرات نتيجة العلى و السعادات سنان الدين يوسف بك بن المرحوم المغفور ساوجي بك بن المرحوم الحاج اسماعيل حتى أنما أكله الإنسان فقد أفناه و ما لبسه فقد أبلاه و ما تصدق به فقد أبقاه فوقف و حبس و سبّل و تصدق من خالص ماله رجاء فضل الله العظيم و ابتغاء مرضاته العليم و خوفاً من عذابه الأليم يوم يكون المرء في ظلّ صدقته حتى يقضى بين الناس ما ذكر الواقف المذكور أنه له و حقه و ملكه و بيده و تحت تصرفه إلى حين صدور هذه الصدقة منه و ذلك جميع المزرعة المعروف بالاسون الكاينة فوق قرية فوني من قرى مدينة لارنده المحروسة المحدودة بتخوم قرية قيا و بتخوم قرية جفتك و بالطريق الذاهب إلى طاحونة كلى و بتخوم مزرعة اوجنكلان و بملك ورثة المرحوم سعد الدين و ولد جاهى و جميع الربع الشايح على تراضي من يده وقف المشايح بصحراء مدينة قونية المحروسة المستغنية عن التحديد لاشتهارها في مكانها و نجد من التباسها بجميع ما لها من الحدود و الحقوق و التوابع و اللواحق و سائر المضافات كلها و الملحقات بأسرها على مصالح المسجد الذي بناه الواقف المذكور وقفه لله تعالى على مصالح المسلمين كافة بالقرب من سكر جشمة أمام ذكره المستغنى عن التحديد وفقاً صريحاً شرعياً و حباً صريحاً مرعياً مخلداً مؤدياً حاوياً لشرائط الصحة و النفاذ خالياً من موجبات البطالان و الفساد لا يوهب ولا يباع ولا يرهن ولا يستبدل إلى أن يرث الله الأرض و من عليها و هو خير الوارثين و شرط الواقف المذكور وقفه أنه يستغل الموقوف بصنوف الاستغلالات النافعة فما يحصل منهما من منفعة و غله يصرف أولاً إلى ما فيه عمارة الأصول و ثراه الفصول فما يصرف أولاً إلى عمارة رقبة المسجد و مرمة عنده ظهور الخلل فما يفضل يجعل عشرين منها فيعطى من ذلك خمسة أسهم لمن يكون متولياً فيه هي الربع التام و أربعة أسهم و هي الخمس التام لمن يكون مؤذنّاً في ذلك المسجد والباقي وهو أحد عشر سهماً لمن يكون إماماً فيه و جعل الواقف التولية في الوقف المذكور لنفسه مدة حياته ثم الرشد من أبنائه وبناته ماتعاقبوا و تناسلوا ثم لمن يكون صالحاً من جماعة المسجد فصار جملة ذلك وفقاً على النهج المشروع لا يأتي عليه زمان إلا أحكمه ولا أوان إلا أبرمه لا تغير قواعده ولا تبدل موارده فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم و جزاء الوقف على الله فيما لزمه و ابتغاه وقصده و ارتضاه فإن الله لا يضيع أجر المحسنين و لا يخيب جزاء الموقنين و حكم بصحة هذا الوقف و لزومه و صحة قبول شروط حكمه من الحاكم المسلمين تام الحكم و نافذ القضاء قادر على التنفيذ والإمضاء و أشهد عليه عدوله مسؤولاً و حرر ذلك في أوسط محرم المكرم سنة إحدى و أربعين و ثمانمائة

3.2.5.4. Vakfiye Tercümesi

Tek, yüce ve azim olan, şeref ve üstünlükte benzeri olmayan, yeri ve göğü, nuru ve aydınlığı yaratan, havadaki kuşun rızkını veren, sudaki balığı koruyan Allaha hamdolsun. Onun bütün nimetlerine şükrederiz, çeşit çeşit mucizelerine şahitlik ederiz. Yine şehadet ederiz ki Muhammed onun resûlüdür, peygamberlerin sonuncusu ve salihlerin efendisidir. Salat ve selam ona ve onun kıymetli ailesine ve tabilerine ve halifelerine ve âlimlerine olsun. Bundan sonra Allah bütün iyiliklerini bolca sundu ve himayesine aldı.

Muhterem, mükerrem, hayırsever, yüce değerlerin sahibi Merhum Hacı İsmail'in torunu, merhum Savcı Bey'in oğlu, Sinanüddin Yusuf Bey "Muhakkak ki insanın yediği fani olur,

giydiği eskir, yok olur, tasadduk ettiği yanına kalır”⁴⁷⁹ hadisi gereğince Allah’ın rızasını kazanmak için, onun azabından korkarak, kendi malından vakfetti, habsetti, yoluna harcadı ve tasadduk etti. Kıyamette, hesap günü geldiğinde o sadakasının gölgesinde bekleyecek. Kişinin vakfettiği mal sadaka olarak verinceye kadar kendisinin, elindedir, tasarrufu altındadır. Vakfedilen tarlalar; Larende köylerinden biri olan Foni köyünün yukarısında Balasun diye bilinen mezradır. Sınırları Kaya köyü, Çiftlik köyü, Kela değirmenine giden yol ve diğer sınırı Uçankılan mezrası ile merhum vâris Sadüddin ve oğlu Cahî’nin tarlasıdır. Bu anılan tarlaların dörtte biri (çeyreği) vakıf kapsamındadır. Bir diğer arsa Konya ovasındaki sınırlamaya, mekânının şöhretini belirtmeye gerek olmayan tarladır. Onun tüm sınırları, hukukları, ona tabi olan, ona eklenen ve oraya izafe edilen ve oraya dâhil edilenlerin hepsi zikredilen vakfı kuran kişinin inşa ettiği mescidin faydası içindir. Onları bütün Müslümanların faydasını umarak, Allah için vakfetti. Bu vakıf, Sekiçeşme yakınında açıklanmaya ihtiyaç duymayan, belli, şeri, açık, ebedi, delillendirilmiş, sahih ve geçerli şartları olan, içinde fesat olmayan, hibe edilemez, satılamaz, rehin edilemez, değiştirilemez bir vakıftır. Bu vakıf Allah yeryüzünü ve üzerindikileri alana kadar geçerlidir ki o mirasçıların en hayırlısıdır. Zikredilen vakıf sahibi bu vakfın çeşitli hayır işleri için kullanılmasını şart koşturmuştur. Vakfedilen yerlerden bir menfaat elde edildiğinde, öncelikle buraları imar etmek için kullanılacak, mescidin binası için kullanılacak ve sonraki zamanlarda tamiri için kullanılacaktır. Bundan sonra artan para 20 hisseye bölünecektir. Beş hisse yani çeyreği yönetici için ayrılacak, dört hisse yani beşte biri müezzin için ayrılacak ve kalan on bir hisse imam için ayrılacaktır. Vakıf sahibi ölene kadar vakfın mütevellisi olacak, vefatından sonra kızlarından ya da oğullarından akıllı olan kişiler nesiller boyunca mütevelli olacak sonra mescidin cemaatinden salih bir kimse mütevelli olacak. Uzun yıllar geçse bile bu yöntem, vakıfta uygulanacak kaideler değişmeyecek, gelir kaynakları değişmeyecek. Kim bunları duyduktan sonra onu değiştirirse bunun günahı onun üzerine olacaktır. Ve muhakkak ki Allah işiten ve bilendir. Vakfın neticesi Allah tarafından verilecektir. Onun rızasını kazandıracaktır ki Allah muhsinlerin ecrini zayi etmez. İyileri hayal kırıklığına uğratmaz. Bu vakfın uygunluğunu, sıhhatini ve şartlarının kabulünü Müslümanların hâkimi tam ve geçerli bir hükümle onayladı. Onaya ve imzaya yetkili olan kişi onayladı ve onun doğruluğuna mesul ve dürüst kişi şahit oldu. Muharremin ortasında sekiz yüz kırk bir senesinde yazıldı.

3.2.5.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

⁴⁷⁹ Müslim Kitabü’z-zühd ve’r-rakaik 27.

Vakfiye, Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, Merhum Hacı İsmail'in torunu, merhum Savcı Bey'in oğlu Sinanüddin Yusuf Bey tarafından oluşturulmuştur. Vakfın temel amacı şunlardır:

- Mescidin inşası, bakımı ve tamirinin sağlanması
- Vakfedilen mülklerden elde edilen gelirle vakıf yönetiminin sürdürülebilir hale getirilmesi
- Müslüman toplumun ibadet ve eğitim ihtiyaçlarını desteklemek

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer'î hükümler çerçevesinde oluşturulmuş, hukuki bağlayıcılığı olan bir belge niteliği taşımaktadır. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, bağışlanamayacağı, rehin edilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, vakıf kıyamete kadar geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir ve hiçbir yetkilinin vakıf şartlarını değiştiremeyeceği vurgulanmıştır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Larende ve Konya ovasında çeşitli mülkler vakfedilmiştir. Vakfedilen mülklerin sınırları şu şekilde belirlenmiştir:

- Foni köyü'nün⁴⁸⁰ yukarısında, Balasun Mezrası'nda⁴⁸¹ bulunan arazi
- Kaya köyü, Çiftlik köyü ve Kela Değirmeni yoluna kadar uzanan topraklar
- Uçankılan Mezrası, merhum Sadüddin ve oğlu Cahı'nın tarlası ile sınırlanan arazi
- Konya Ovası'ndaki, sınırlarının detaylıca belirtilmesine gerek duyulmayan tarla
- Vakfın Sekiçeşme⁴⁸² mahallesinde olduğu dile getirilmiş

Vakfın Yönetimi ve Gelir Dağılımı

Vakfın yönetimi, ilk olarak vakıf sahibi Sinanüddin Yusuf Bey'de olacak, ardından kızları veya oğulları arasından akıllı ve ehil olanlar mütevellî olarak vakıf yönetimini devralacaktır. Soyun tükenmesi durumunda, mescidin cemaatinden salih bir kişi mütevellî olarak atanacaktır.

⁴⁸⁰ Kaynaklarda Foni köyü ve deresi isimleri geçmektedir. Foni deresi'nin bir diğer ismi de İbrala çayı'dır. Karaman'a bağlı Yeşildere köyünün eski ismi İbrala'dır. Buradan hareketle Foni köyünün bu bölgede olabileceği düşünülebilir.

⁴⁸¹ Bu isimde bir yer tespit edemedik

⁴⁸² Karaman merkezde bir mahalledir.

Vakfın gelirleri şu şekilde bölüştürölmüştür:

- Öncelikle vakıf mülklerinin bakım ve imarı için harcanacaktır.
- Gelirin bir bölümü mescidin binasının tamirine tahsis edilecektir
- Kalan gelir 20 hisseye bölünecektir: [(5 hisse mütevellîye (çeyrek pay); 4 hisse müezzine (beşte bir pay); 11 hisse imama ayrılacaktır]

3.2.6. İsfahanşah Bin Sıddık

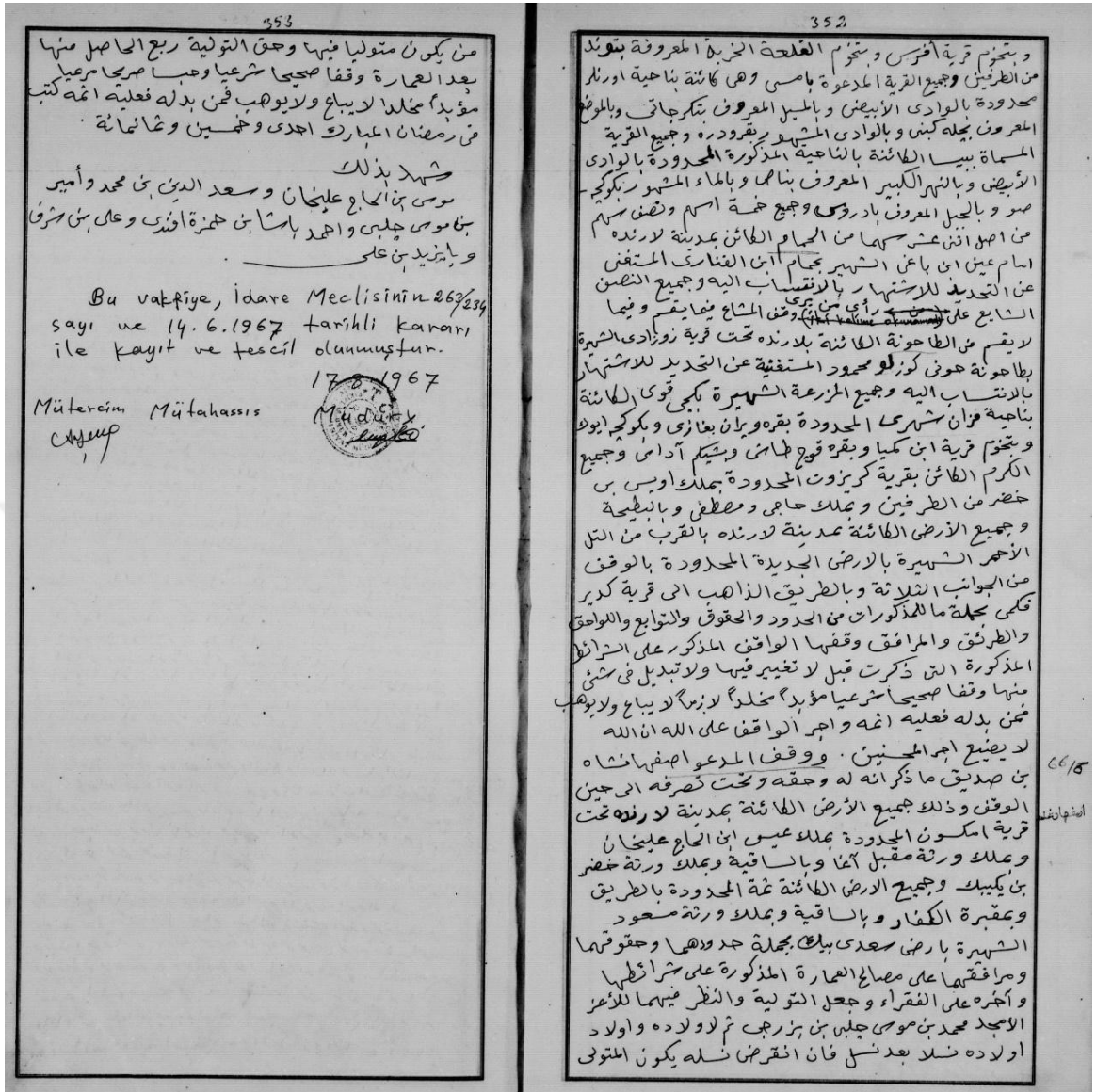
3.2.6.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.2.6.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede herhangi bir mimari yapı geçmemektedir.

3.2.6.3. Vakfiye Metni

Belge 36. İsfahanşah Bin Sıddık Vakfiyesi⁴⁸³

ووقف الواقف المدعو أصفهان شاه بن صديق ما ذكر انه له وحقه وتحت تصرفه إلى حين الوقف وذلك جميع الأرض الكائنة بمدينة لارنده تحت قرية امكسون المحدودة بملك عيسى ابن الحاج علي خان وبملك ورثة مقبل آغا وبالساقية وبملك ورثة خضر بن كيكيل وجميع الأرض الكائنة ثمة المحدودة بالطريق وبمقبرة الكفار بالساقية وبملك ورثة مسعود الشهيرة بأرض سعدى بيلج بحملة حدودهما وحقوقهما ومرافقهما على مصالح العمارة المذكورة على شرائطها وآخره على الفقراء وجعل التولية والنظر فيها للأمر الأمجد محمد بن موسى جليلي بن بزرجي ثم لأولاده وأولاده نسل بعد نسل فإن انقرض نسله يكون المتولي من يكون متولياً فيها وحق التولية ربع الحاصل منها وفقاً صحيحاً شرعياً وحبساً صريحاً مؤيداً مخلصاً لا يباع ولا يوهب فمن بدله فعليه اثمه

⁴⁸³ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2113-0/ 0352/ 0066.

كتب في رمضان المبارك احدى وخمسين وثمانمائة (ثمانمئة) 851

شهد بذلك

موسى ابن الحاج علي خان وسعد الدين بن محمد وأمير بن موسى جلي وأحمد باشا بن حمزة أفندي وعلي بن شرف وبايزيد بن علي

3.2.6.4. Vakfiye Tercümesi

Sıddık oğlu İsfahan Şah kendi hakkı olan ve tasarrufu altında bulunan sınırları belirli Larende şehrinde Emeksüvan köyündeki yerleri vakfetti. Bu yerler Ali Han oğlu İsa'nın mülkü ve Mukbil ağanın varislerinin mülkü, nehir ve Yenibey oğlu Hızır Mülkü ile sınırlıdır. Diğer arsa; yol, gayrimüslim mezarlığı, nehir ve Sadi Bey diye meşhur Mesud'un varislerinin mülkü ile sınırlıdır. Bütün bu mülklerin sınırları, hakları, içindeki binalar ve tesisleri, hangi fakirlere verileceği konusunda bir kişiyi vekil kıldım. Aziz ve yüce Bezirci oğlu Musa Çelebi sonra çocukları, sonra çocuklarının çocukları nesilden nesile vekil olur. Eğer nesli kesilir ise mütevellî olarak gelen kişi vekillik hakkı olarak imar işlerinden sonra kalan gelirin dörtte birini alır. Bu şartlarda sahih, şeri, sağlam, bağlayıcı, kesinleşmiş, başı ve sonu olmayan, satılamaz veya bağışlanamaz (kim ki bunu değiştirmek isterse günahı onadır) bir vakıftır. 851 yılının mübarek Ramazan ayında yazılmıştır.

Bu vakfiyenin yazılmasına Hacı Ali han oğlu Musa ve Muhammed oğlu Sadeddin ve Musa Çelebi oğlu Emir ve Hamza Efendi oğlu Ahmed Paşa ve Şeref oğlu Ali ve Ali oğlu Bayezid şahitlik etmiştir.

3.2.6.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

Vakfiyenin Amacı

Vakfiyenin temel amacı, Emeksüvan köyü'nde⁴⁸⁴ bulunan arazilerin belirli fakirlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere vakfedilmesi ve mütevellî yönetimi altında idare edilmesidir. Vakfin başlıca hedefleri şunlardır:

- Vakfedilen mülklerden elde edilen gelirle fakirlerin ihtiyaçlarının karşılanması
- Vakfin yönetiminin nesiller boyu belirlenen aile fertleri tarafından devam ettirilmesi
- Vakfin gelir fazlasının imar faaliyetlerine harcanması

Vakfin Hukuki ve Dini Çerçevesi

⁴⁸⁴ Karaman merkez'de Emekseven adıyla bir mahalle bulunmaktadır.

Vakfiye, şer'î hükümler çerçevesinde oluşturulmuş ve hukuki bağlayıcılığı olan bir belge niteliği taşımaktadır. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği ve bağışlanamayacağı açıkça belirtilmiştir. Vakıf şartlarının kıyamete kadar değiştirilemez olduğu ifade edilmiş, vakıf hükümlerini ihlal edenlerin günahının kendilerine ait olacağı vurgulanmıştır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında, Larende şehrine bağlı Emeksüvan köyü'ndeki belirli araziler vakfa tahsis edilmiştir. Vakfedilen mülklerin sınırları şu şekilde belirlenmiştir:

- Ali Han oğlu İsa'nın mülkü, Mukbil Ağa varislerinin mülkü, nehir ve Yenibey oğlu Hızır mülkü ile sınırlı olan arazi
- Yol, gayrimüslim mezarlığı, nehir ve Sadi Bey'in varislerine ait mülk ile çevrili olan diğer arazi

Vakfın Yönetimi ve Gelir Dağılımı

Vakfın yönetimi, ilk olarak Bezirci oğlu Musa Çelebi'ye ve onun nesline bırakılmıştır. Eğer bu soy tükenirse, vakıf yönetimini devralan müteveli imar işlerinden sonra kalan gelirin dörtte birini vekillik hakkı olarak alacaktır.

Vakfın gelirleri şu şekilde bölüştürülmüştür:

- Öncelikle vakfın belirlenen amaçlarına tahsis edilecektir.
- Vakfa ait mülklerin bakım ve imar faaliyetleri için harcama yapılacaktır.
- Gelir fazlası fakir ve ihtiyaç sahiplerine yönlendirilecektir.

3.2.7. Bedreddin Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı Vakfiyesi

3.2.7.1. Vakfın Kurucusu

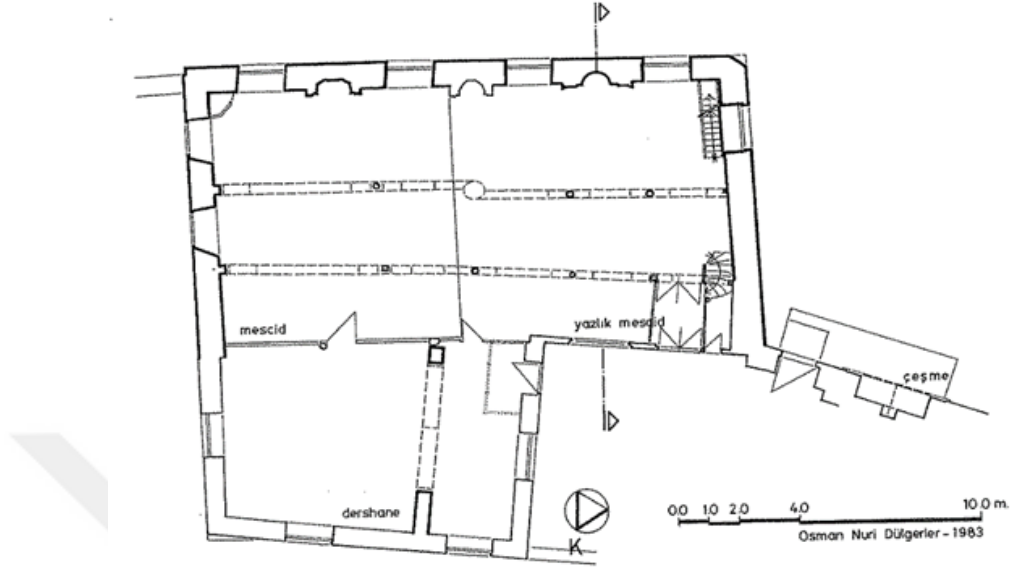
Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.2.7.2. Vakıf Yapıları

Karaman'da Hoca Mahmud mahallesinde vakfiyede adı geçen dârü'l-huffâz, yanında bulunan türbe, Cami ve çeşme ile küçük bir külliye halindedir.⁴⁸⁵ Çeşmede yer alan kitabeye göre 855 yılı rebülahir ayının son günlerinde yaptırılmıştır. Caminin yanında, vakfiyeden hareketle dârü'l-huffâz olduğunu anladığımız oda yer almaktadır. Ve bunların altında da bir türbe bulunur. Eserler zamanla harap olmuş 1893 yılında Konyalıoğlu adında bir zat tarafından

⁴⁸⁵ Semavi Eyice, "Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı ve Mescidi", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 18, İstanbul 1998, s. 189.

onarımı yapılmıştır. Bununla ilgili kaynaklarda Türkçe bir kitabeden söz edilmekte ise de günümüzde mevcut değildir.⁴⁸⁶

Çizim 3. 5: Hoca Mahmud, Mektep, Cami ve Türbesi Planı
(O.N. Dülgerler'den)

Cami ve Dârü'l-huffâz

Cami, doğu batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. (Çizim 2) Kuzey batı tarafında küçük bir avlusu vardır. Avluya giriş çeşme ile Cami arasında sağlanmaktadır. Avludaki hazirede Hacı Bahşayış, oğlu Hoca Mahmut ve torunu Bahşayış'ın mezar taşları yer almaktadır. Bu mezar taşları rûmi ve palmetlerle motifleriyle bezenmiştir. Yapının kuzeybatı köşesinde ahşap minare yer almaktadır.

⁴⁸⁶ Eyice, **a.g.m**, s. 189, Mehmet Zeki Oral, "Karaman'da Hoca Mahmut Mescidi Dar-ül-Fuffazı Vakfiyesi ve Kitabeleri", **Belleten**, Cilt: 23 Say: 90, s. 215.

Fotoğraf 3. 36: Hoca Mahmut Cami ve Çeşmesi

Yapıya girişte şu kitabe yer almaktadır:

خراب اولمش ایکن بو جامع شریف منیر

عشیرانلی قونیهللی ابتدی احیا و تعمیر

سنه هجرت اولدی تاریخ (اکرم ضمیر)

Okunuşu:

“Harap olmuş iken bu Cami-i şerifi Aşıranlı Konyalı oğlu ihya ve tamir etti. Hicri 1311 – Miladi 1893 (Ebced hesabı ile)” (Fotoğraf 23)

Fotoğraf 3. 37: Cami Girişinde Yer Alan Tamir Kitabesi

Fotoğraf 3. 38: Hoca Mahmut Cami ve Derslik Kısım Avludan Görünüm

Avludan yapıya giriş için iki ayrı kapı mevcuttur. Birisi Camiye, diğeri derslik bölümüne girişi sağlamaktadır. Derslik bölümü yamuk bir plan şeması göstermekte olup, mihrap duvarına paralel yerleştirilen iki ahşap destek sırası ile üç sahna ayrılmıştır. Üstü düz ahşap kaplamalı olan bölüm, doğu, batı ve kuzeyden pencerelerle aydınlatılmaktadır⁴⁸⁷ (Fotoğraf 24).

Osman Nuri Dülgerler Caminin doğu bölümü ile ilgili şu tespitleri yapmıştır: “*Doğu bölümde bazı sorunlarla karşılaşılmaktadır. Buradaki ahşap kirişler, yenileri ile değiştirilmiş ve daha öne doğru konulmuştur. Mescit ile derslik bölümü (esas yapıdaki dârü’l-huffâz’dan bahsediliyor), birbirinden ahşap bölme ile ayrılmıştır. Tavan örtüsü buraya yeni konulmuş ahşap kolon ve kirişlere taşınmış, üzeri ahşapla kaplanmıştır. Tavana kadar yükselmeyen geniş kemerin üzengileri zemine çok yakındır. Bu nedenle burada bir araştırma yapılmadan gerçek*

⁴⁸⁷ Dülgerler, **a.g.e.**, s. 59; Eyice, **a.g.e.**, s. 189.

konumu hakkında bir şeyler söylemek olanaksızdır."⁴⁸⁸ Son yapılan restorasyonda yapılan düzenlemelerle birlikte bahsedilen tespitlerin yapılması daha da zorlaşmış görünmektedir.

Fotoğraf 3. 39: Hoca Mahmut Cami Harimi

Fotoğraf 3. 40: Hoca Mahmut Cami Dârü'l-huffâz Kısım

Yapının içinde yer alan üç mihrap kesme taş malzemenen inşa edilmiştir (Fotoğraf 26). Üzerlerinde dönemin taş süslemeciliği örnekleri yer alır. Eserdeki taşıyıcılar, tavan ve minber ise ahşap malzemenen inşa edilmiştir. Minber sade bir ahşap işçiliği göstermekle birlikte yan

⁴⁸⁸ Dülgerler, **a.g.e.**, s.60.

aynası 19. Yüzyıl ahşap işçiliğinin güzel bir örneğidir.⁴⁸⁹ Camideki özgün kalem işleri de dikkat çekmektedir. Camiyakın tarihe kadar içte ve dışta sıvalıydı. 2015 yılında tamamlanan restorasyon çalışmasında ise yapının dışı kesme taş ile kaplanarak dârü'l-huffâz olan kısım da yapıya dahil edilmiştir. Bu bölüme Camiçinden geçiş sağlanabildiği gibi ayrı bir kapıdan da giriş yapılabilmektedir.

Fotoğraf 3. 41: Hoca Mahmut Cami Mihrapları

Çeşme

Sekiçeşme mahallesinde yer alan çeşme Hoca Mahmud Camisinin avlusu içindedir (Fotoğraf 28). Muntazam kesme taşla yapılmış olan eser, Karamanoğlu çeşme mimarisinin bir örneğidir. Çeşme nişini örten sivri kemer ayaklara oturmaktadır. Niş üzerinde yer alan iki kitabe çeşmeyi ayrıca önemli kılmaktadır.⁴⁹⁰ Üstte yer alan kitabe çeşmenin tamiriyle ilgilidir. Alttaki kitabe ise dârü'l-huffâzın inşa kitabesidir (Fotoğraf 29).

Çeşme üzerinde şu kitabe yer almaktadır:

بحمدالله تعميرك ايلدك ادا

انن اب دانه جانيم فدا

سبب عرب على زاده حاجي اسماعيل كدا

الهي كوثر شرابن ايله غدا

⁴⁸⁹ Eyice, **a.g.e.**, s.189; Yaşar Erdemir, **Konya ve Yöresinde Nakışlı Ahşap Camiler**, Selçuk Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 1989, s. 53-59.

⁴⁹⁰ Denктаş, **a.g.e.**, s. 39.

“ Allah’a hamdolsun tamir ettik. Ona canlar feda olsun. Bu tamiri sağlayan Arap Ali zâde Hacı İsmail, Allah’ın kevser ırmağından nasiplensin.”

Fotoğraf 3. 42: Hoca Mahmud Çeşmesi

Fotoğraf 3. 43: Hoca Mahmud Çeşmesi Üzerindeki Kitabe

Alttaki kitabede şunlar yazılıdır:

عمر هذه الدار الحفاظ في أيام الدولة السلطان
المعظم الملك رقاب الامم سيد سلاطين العرب و العجم سلطان
ابراهيم بن محمد قرمان خلدملكه
مفخر الاعيان خواجه محمود بن حاجى بخشايش
دام عزه في غرة ربيع الاخر سنة خمس و خمسين و ثمانماية

Kitabenin tercümesi şöyledir:

“Bu dârü’l-huffâzı, yüce sultan, milletlerin dizginini elinde tutan, Arap ve Acem sultanlarının efendisi Karamanoğlu Mehmet oğlu Sultan İbrahim’in – Allah mülkünü daim eylesin- hükümdarlık günlerinde ileri gelenlerin iftihar kaynağı Hacı Bahşayış oğlu Hoca Mahmud – Allah izzetini daim etsin- 855 yılı Rebiülahir ayının başında yaptırdı”.

3.2.7.3. Vakfiye Metni

Belge 37. Bedreddin Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı Vakfiyesi⁴⁹¹

⁴⁹¹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2176-0/0462/0751.

الحاج بدر الدين خوجه محمود

الحمد لله الذي خلق الإنسان في أحسن تقويم و علمه البيان بفضل العليم وهداه إلى صراطٍ مستقيم و الصلاة على رسوله الناطق بوحيه الصادق في تبليغ أمره لرسوله بالشرعية الناسخة و أيده بالحجج الراسخة حتى كمل به التلة و البرهان صلى الله عليه و على آله و صحبه في جملة وقت و أوان أما بعد فإن الدنيا دار فرار لا دار قرار كبيرها قليل و صداعها طويل ففوز ألف فوز ألف أنفقه في مرضاة الله تعالى يميناً و شمالاً ثم كما يقوله تعالى عليه كلمته ما عندك ينفذ و ما عند الله باق و بقوله عليه الصلاة والسلام ليس من دنياكم إلا ما أكلت فافنيته أو لبست فأبليت أو تصدقت فأبقيت فوقف و حبس و سبّل

الأعز الأجل صاحب الخيرات و الحسنات **الحاج بدر الدين خوجه محمود بن المرحوم المغفور الحاج بخشي** **التاجر**..... أدام الله تعالى توفيقه و رحم أسلافه رجاءً لفضل الله العظيم و ابتغاءاً لمرضاته العليم في قوله تعالى ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ﴾ و رهبة من وجع عذابه الأليم يوم يفر المرء من أخيه و أمه و أبيه و صاحبته و بنيه ما ذكر الواقف المشار إليه و فقه الله تعالى أنه له و حقه و ملكه و تحت تصرفه إلى أن صكه بهذه الوقعة عنه و ذلك جميع الشايح على ستة أسهم من أصل اثني عشر سهماً من الحمام الكاين بقرية بور من أعمال **نيكده** المحمية المحدود بالمقبرة و بطريق و نهر الطاحونة هناك و جميع الأرض الكاين بقرية **صدروه** من قرى مدينة **لارنده** المحمية المحدودة بالساقية من طرفين و بالنهر و بملك و **ورثة مسعود** و جميع ثم المحدود بملك و **ورثة موسى حاجي** و بالنهر و بملك **الحاج حمزة** و بالأرض الاقطاعية و جميع الأرض الكاينة ثم المحدودة بطريق و **بلا قندت** و بملك **أحمد فقيه** و بالأرض اللطانية و جميع الأرض الكاينة ثم المحدودة بملك **إلياس بن خضر** و بملك **حاجي بن قزل علي** و بطريق و بملك و جميع الجنية المتصلة الكاينة بمدينة **لارنده** المزبورة بموضوع **سنله كويلي** لمحلة **ميدأ** المحدودة بالمقبرة من الجانبين و بالطريق و المسجد و التربة الآتي ذكرها و بالمزبورة على التربة الشريفة التي بناها الواقف المذكور و جعلها دار الحفاظ بطريق الوقف الشرعي الكاينة بمدينة **لارنده** المزبورة بالمحلة المذكورة أنفا المتصلة بالجنية المتصلة المسطورة المستغنية عن التحديد لشهرتها بالانتساب إليه ثم إن الواقف المومى إليه و فقه الله تعالى عيّن ستة نفر من القراء الصلحاء موجودين ليلاً و يقرأ فيها يوم الإثنين و الخميس و يقرأ فيها دون غيرها من كلام رب العزة ليكون في أسبوع ختمة واحدة و يجعلوا ثوابها على روح الواقف تقبل الله منه و يكون اثنان منهم إمام مسجد ابن بغداد و إمام مسجد **ماليلو** و شرط الواقف المسطور أن ينصب هو أحدا غيرهم وقت المساس الحاجة الشرعية و أن يكون أمر التولية مفوضاً لنفسه ما دام في قيد الحياة فإذا رحل إلى رحمة الله لأولاده و أولاد أولاده نسلأ بعد نسل و قرناً بعد قرن ما تعاقبوا و تناسلوا في كل وقت و أوان فانقرضوا العياد بالله لأقرب الناس من الواقف المزبور من جهة الإرث ثم الحاكم الوقف و شرط أيضاً أن يصرف حاصل الأوقاف المزبورة و أجرتها أولاً فأول إلى عمارة رقية الأوقاف و مرمتها و إلى رقية العين التي تجري تحت تربته المزبورة و مرمتها فما فضل من الرقبة و المرمة يجعل أخماساً خمسة لمن يكون متولياً فيها و أربعة أخماسه للقراء الملازمة بالسوية بينهم وفقاً صحيحاً شرعياً و حباً صريحاً مرعياً و تسبيلاً معتبراً مرضياً هو ذا مخلداً جانياً على نهج الشريعة الشريفة جامعاً لشرائط الصحة والسداد خالياً عن البطلان والفساد و بحيث لا يباع ولا يوهب ولا يورث ولا يملك بوجه من الوجوه بل يدرجه على أصله المؤيد فرعه المؤكد إلى أن يرث الله الأرض و من عليها و هو خير الوارثين فلا لأحد من الإمام و القاضي والولاة ولا أخاه و الأجانب التغيير فيه و لا في شرطه فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم و أجر الواقف بعد

التبديل و التحريف على الله تعالى إن الله لا يضيع أجر المحسنين و لا يخيب رجاء المؤمنين و بذلك دفع الحكم و و الأشهاد في غرة جمادى الآخرة سنة خمسة و ستة و ثمانمئة .

شهود المضمون مولانا ابراهيم و محمود و قاسم ابن المرحوم وفي سلمهم الله و شيخ ابن توكل و سيد أحمد جلبي و عبد الله ابنه

3.2.7.4. Vakfiye Tercümesi

El-Hac Bedreddin Hoca Mahmud

İnsanı en güzel şekilde yaratan ona fazlından beyanı öğreten ve onu doğru yola eriştiren Allaha şükürler olsun ve salat bütün zamanlar boyunca onun vahyiyle konuşan ve tebliğini şeriat doğrultusunda ifa eden Allah'ın kendisini delillerle desteklediği Resûle ve onun aline ve ashabına olsun.

Bundan sonra Allah rızası için onu vakfetti. Dünya hayatı firar yurdudur, karar yurdu değildir, onun büyüklüğü azdır, baş ağrısı çoktur, bu dünyada kazananın kazancı burada kalır. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi “*Senin katındaki biter Allah katındaki Baki'dir.*”⁴⁹² “*Muhakkak ki insanın yediği fani olur, giydiği eskir, yok olur, tasadduk ettiği yanına kalır.*”⁴⁹³

Hayır ve hasenat sahibi tüccar, yüce ve değerli Hacı Bahşayış oğlu Bedreddin Hoca Mahmud -Allah onun başarısını daim etsin ve onun geçmişlerine rahmet etsin- yüce Allah'ın fazlını kazanmak ve rızasına ermek için vakfetti. Ayette geçtiği gibi “*Kim Allah'a güzel bir borç verecek ki, Allah da onu kendisine kat kat ödesin. Ona çok değerli bir mükâfat da vardır.*”⁴⁹⁴

“*Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün*”⁴⁹⁵ ün elim azabından korkarak infak yolunu seçti. Vâkıfın belirttiği gibi şu vakıf kayıt altına alınana kadar kendine ait olanı, elinde olanı, mülkünü, tasarrufu altında olanı Allah için vakfetti. Niğde de bulunan Bor köyü yakınındaki hamamın 12 hissesinden altı hisseyi vakfetti. Hamamın bir tarafında türbe diğer tarafında değirmen ve nehir yer alır. Diğer bir yer Larende şehrinin Sıdırva köyünde yer almaktadır. Arazinin iki tarafında nehirden alınmış iki arık diğer tarafında nehir ve diğer tarafta da Mesudun vereselerinin mülkü yer alır. Musa hacının varislerinin mülkü, nehir ve Hacı Hamza'nın mülkü yer alır. Diğer yer

⁴⁹² Kur'ân-ı Kerîm 16/96.

⁴⁹³ Müslim Kitabü'z-zühd ve'r-rakaik 24.

⁴⁹⁴ Kur'ân-ı Kerîm 57/11.

⁴⁹⁵ Kur'ân-ı Kerîm 80/34-36.

Lakundut/Larende yolu, Ahmet Fakih mülkü, Lattaniye arzı ve Hızır oğlu İlyas mülküyle sınırlıdır. Kızıl Ali oğlu Hacı ve bir yol ve mülk ile sınırlıdır. ve birbirine bitişik küçük güzel bahçeler zikredilen Larende şehrinde bulunan Sinle köyü mevkisinde Mebda mahallesinde iki tarafından mezarlıkla, mescitle ve yolla sınırlandırılmış ve daha sonra üzerinde konuşacağımız türbe ve türbeyi şerifeye eklenmiş yerle sınırlandırılmış. Onu vakıf sahibi inşa etmiş ve onu şer'i bir vakıfla dârü'l-huffâz yapmıştır. Larende şehrinde ve daha önce zikredilen mahallede az önce bahsedilen bahçelerin yanında ve şöhretinden dolayı yerini belirtmeye lüzum olmayan türbenin yanındadır. Sonra adı geçen vakıf sahibi Allah için şunların yapılmasını istedi: Güzel ahlak sahibi altı kurra hafız kişi Pazartesi ve Perşembe gecesi orada olacaklar ve Allah'ın kelimasını okuyacaklar, her hafta Kur'an'ı hatim edecekler ve sevabını vâkıfın ruhuna hediye edecekler. Allah kabul etsin. Bu altı kişiden ikisi Bağdatlı oğlu mescidinin ve Malyolu mescidinin imamı olacak. Eğer gerekirse vakıf onun yerine başka kişiler koyacak. Vakıf sahibi ölene kadar bu işlerle vazifeli olacak. Rahmetli olduğu zaman onun çocukları, nesilleri ve torunları nesilden nesile bütün zamanlar boyunca bunu sürdürecektler. Eğer nesilde bir kesilme olursa onun en yakın akrabası bunu yapacak. Sonra vakıf sahibi şunları şart koştu, tarladan elde edilen gelir öncelikle vakıf eserlerinin imarı için, sonra türbeden akan suyla ilgili tamir ve bakım işleri için harcanacak ve bunlardan artan para beş hisseye bölünecek. Beş hisseden biri oraya mütevellî olan kişiye verilecek. Kalan dört hisse hafızlara eşit olarak verilecek. Zikredilen vakıf sahih şeri, sağlam, bağlayıcı, kesinleşmiş, muteber, sonsuza kadar devam edecek bir vakıftır. Şeriatı şerife üzerine zarar ve kötülükten uzak olarak sıhhat ve selameti haizdir. Herhangi bir şekilde satın alınamaz, hibe edilemez, miras bırakılamaz, mülk edilemez, burada yazılı olan özellikleri değiştirilemez. Kıyamet günü Allah yeryüzündekileri ve üstündekileri alana kadar ki o varislerin en hayırlısıdır. Hiç kimse ne bir imam, ne bir kadı, ne bir vali, ne bir kardeş ne bir yabancı bu vakfı ve şartlarını değiştiremez. Kim ki bunları duyduktan sonra değiştirirse günahı onun üzerinedir. Muhakkak ki Allah işitendir, bilendir. Eğer böyle bir değişiklik veya tahrif söz konusu olursa vâkıf'ın ecri Allah tarafından verilecektir. Allah ihsan sahiplerinin mükâfatını zayi etmez, mü'minlerin dileklerini geri çevirmez. Böylece şahitlerin huzurunda sekiz yüz altmış beş yılı Cemaziyel Ahir ayının başında hüküm kılındı.

Şahitler: Mevlâna İbrahim ve Mahmud ve Kasım ibni'l-merhum, ve Allah onlara selamet versin şeyh ibn-i tevekkül ve Seyyid Ahmed Çelebi ve Abdullah ve çocukları.

3.2.7.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

Zeki Oral ve İbrahim Hakkı Konyalı, söz konusu eserle ilgili bir vakfiyenin varlığına işaret etmektedir.⁴⁹⁶ İlgili vakfiyenin içeriği incelendiğinde, ele alınan eserin bu belgede yer aldığı anlaşılmaktadır.

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah’a hamd ve Hz. Muhammed’e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, Hacı Bahşayış oğlu Bedreddin Hoca Mahmud tarafından çeşitli mülklerin ve gelir kaynaklarının vakfedilmesiyle oluşturulmuştur. Vakfın temel amacı şunlardır:

- Vakfedilen mülklerin yönetiminin oğlu İbrahim ve onun soyundan gelenlere bırakılması
- Vakfedilen mülklerden elde edilen gelirle vakıf eserlerinin bakım ve onarımının sağlanması
- Hafızlarının istihdam edilmesi ve düzenli olarak Kur’an tilaveti yapılması
- Vakıf yönetiminin nesilden nesile aktarılması ve sürekliliğinin sağlanması

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer‘î hükümler çerçevesinde geçerli ve bağlayıcı bir belge olarak düzenlenmiştir. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, miras bırakılamayacağı ve hiçbir şekilde özel mülkiyete geçirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, vakfın kıyamete kadar geçerli olduğu, hiçbir imam, kadı, vali veya başka bir yetkilinin bu şartları değiştiremeyeceği ifade edilmiştir.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Niğde’nin Bor köyü⁴⁹⁷ yakınındaki bir hamamın 12 hissesinden 6’sı vakfedilmiştir. Ayrıca, Larende şehrinin Sadruh⁴⁹⁸ köyünde bulunan bir arazi ile Sinle köyü⁴⁹⁹ mevkinde Mebda mahallesindeki bazı mülkler vakfa dahil edilmiştir. Vakfedilen mülklerin sınırları detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

⁴⁹⁶ Oral, **a.g.m.**, s.90

⁴⁹⁷ Niğde’ye bağlı olan Bor, günümüzde bir ilçedir.

⁴⁹⁸ Bu isimde bir köy tespit edemedik.

⁴⁹⁹ Günümüzde bu isimde bir köy ya da mahalle tespit edemedik. 1500’lü yıllarda yıkılmış olmalıdır. Gümüşçü, **a.g.t.**, s. 74.

- Hamamın bir tarafında türbe, diğer tarafında değirmen ve nehir bulunmaktadır.
- Sıdırva köyündeki arazi, nehirlerle ve çevredeki mülklerle sınırlandırılmıştır.
- Sinle köyü mevkinde yer alan bahçeler, mezarlık ve mescid ile çevrelenmiştir.
- Larende yolu, Ahmet Fakih mülkü, Lattaniye arzı ve Hızır oğlu İlyas mülkü gibi sınır noktaları belirtilmiştir.

Vakfın Yönetimi

Vakfın yönetimi, ilk olarak vakıf sahibi tarafından yürütülecek, ardından çocuklarına, torunlarına ve onların nesline devredilecektir. Eğer vakıf sahibinin soyundan kimse kalmazsa, en yakın akrabası vakıf yönetimini üstlenecektir. Nesil tükenirse, vakıf yönetimi şer'î bir yetkili tarafından atanacaktır. Vakfın gelir dağılımı şu şekilde düzenlenmiştir:

- Elde edilen gelirin yarısı vakıf eserlerinin bakım ve onarımına tahsis edilecektir.
- Türbenin su kaynaklarının bakım ve tamiri için harcamalar yapılacaktır.
- Geriye kalan miktar beşe bölünecek, bir hisse müteveliye, diğer dört hisse hafızlara eşit olarak dağıtılacaktır.

Kur'an tilaveti için görevlendirilen altı hafızın her hafta hatim indirmesi ve sevabını vakfedenin ruhuna bağışlaması şart koşulmuştur. Hafızlardan ikisinin Bağdatlıoğlu Mescidi ve Malyolu Mescidi imamaları arasından seçileceği belirtilmiş, gerekirse yerlerine başkalarının atanacağı ifade edilmiştir. Tarih olarak 865 yılı Cemaziyel ahir ayı not düşülmüştür.

3.2.8. Pîrî Halîfe bin Abid Çelebi

3.2.8.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.2.8.2. Vakıf Yapıları

Vakfiyede söz edilen zaviye günümüze ulaşamamıştır

3.2.8.3. Vakfiye Metni

Belge 38. Pîrî Halîfe bin Abid Vakfiyesi⁵⁰⁰

⁵⁰⁰ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter/Sayfa/Sıra No: 2176/261/540.

الحمد لله الذي تفرد بالأزلية والقدم وتوحد بالأبدية والفضل والكرم وهو الذي يحيي العظام الرمم بالتوبة والحسنة عن عبادته في حالة الندم والصلاة على محمد المبعوث بجلال الحكم وعلى آله وأصحابه المحفوظين مضاء السيف وإجراء القلم أما بعد هذا قط شرعي الصدور وصك مرعي الظهور يعرف مضمونه الصادق ويفصح مكنونه ناطق عن ذكر ما أن فخر الخلفاء العالمين وذخر الصلحاء والعاملين مولانا بري خليفة بن عابد جلبلي الشيخ في زاوية قطب ال.... على الملة والدين الكائنة بظاهر لارنده المحروسة بناحية فير قاضي لما أورد من العتبة العلية الخاقانية والسدة السنية السلطانية صك شريفاً على الشأن ومثالاً منيفاً واجب الامتثال والإذعان لتفتيش أوقاف الزاوية المستورية فبموجبه شرع له ما حضر في مجلس الشريعة المحمدية أفضل صلات الصلاة السرمدية خصمه بيري بن ميراخور وشمس الدين وهو العامل اللارندي فوق وقع بينهم الدعاوي والمطالبات وأشد الموافقات وأشد المطالبات في مزرعة جاويش المعروفة بمزرعة بذاك الكائنة عن مضافات لارنده المحدودة قبله بمشهد يولى وشرقاً بتخوم مزرعة وشمالاً بتخوم قرية كودو..... وغرباً بتخوم قرية وفي مزرعة سجلوجه خادم الكائنة من توابع وحدودها ينتهي إلى قرية قزق وإلى قرية قامي وإلى قرية كدو ... إلى الطريق مورداً الحكم المزبور مولانا بري خليفة المسطور شرعي ووثيقتين مرعيتين أولهما صادرة عن القاضي بالعسكر القرماني ناطقة بأشترائه مزرعة سجلوجه خادم الثانية وثانيهما صادرة عن مولانا محيي الدين الأخور في زمان المرحوم السلطان محمد طاب ثراه بتفتيش الأراضي الأميرية والموقوفات ناطقة بمبايعة المزرعة المزبورة أولاً بمبايعة عرفية مشتملة على شرائعها الخاقانية لكون تلك المزرعة المزبورة من الأراضي السلطانية واقعة بينه وبين المفتش المزبور على موجب ثم أثبت مضمونها على خصمية المنكرين المتخاصمين بين يديه بشهادة الشهود والعدول المخزين عن الزيغ والعدول ولم تعد أسماءهم لكثرتهم جزاهم الله خيراً في شهادتهم وشهدو أيضاً أن يرمى خليفة المسفور وقف المزرعتين المزبورتين على مصالح فلما ظهر الأمر على هذا المنوال وآلت القضية إلى هذا الحال حكم بوقيتهما على الزاوية المارة الذكر ثم شهدو أيضاً على أن الأراضي والكروم والجنائين والبيوت الآتية الذكر من أوقاف الزاوية المسفورة منها جميع الأرض الكائنة بقرية ويراكجك من مضافات لارنده المحروسة بالسكر وبالمرج وبملك إمره وبملك قره وجميع الأرض الكائنة ثم المحدودة بملك المزبور وبالمرج من الطرفين وبملك محمد بن سلم وجميع الأرض الكائنة ثم المحدودة بملك الحاجي يوسف من الطرفين وبالوقف وبالمرج ومنها جميع الأراضي الثلاثة الكائنات بقرية كودره كومي من توابع لارنده المحروسة القريبات من الشرف المستغنيات عن التحديد ومنها جميع الجنيئة الكائنة بقرية دادى فوني المحدودة بالطريق وبالبطحة وبملك يوسف بن مروان وبملك الحاج إبراهيم ومنها جميع الأرض الكائنة بقرية بقجه من مضافات لارنده المستغنية عن التحديد لشهرتها ومنها جميع الكرم الكائن بقرية جردقلر المحدود بالوقف وبملك وبملك خليل وجميع الكرم الكائن ثم المعروف بكرم مظفر الصوفي الدلاك ومنها جميع الأرض الكائنة بقرية دره بين من توابع لارنده المحروسة ومنها جميع الأرض الكائنة بمدينة المعروفة بأرض والد قدر الصوفي المحدودة من الطرفين بطريقين مارين إلى مزرعة جاويش وقرية أورده ومنها جميع الكرمين الكائنين بظاهر لارنده في موضع معروف بصلح الدين سكوسي ومنها جميع النصف الشايح من الكرم الخراب الكاين بمدينة لارنده المحروسة قرب جرا الصباغ المحدود كله بطريق وبالوقف من الطرفين وبملك الحاج بديع البزاز ومنها جميع الأرضية المتصلية القرية قريب إلى الزاوية المسطورة المحدودتين بطريق وبملك ورثة يعقوب فقه بن إبراهيم وبالوقف وبملك إمره بن عرب ومنها جميع الجنيئة المعروفة الكائنة بالمدينة المزبورة حدودها تنتهي إلى الطريق من الطرفين وإلى ملك الحاجي إبراهيم و..... ومنه جميع المنزل المشتمل على الصفة والبيت الشتوي الكائن عند الزاوية المزبورة وجميع المنزل المشتمل على الصفة والبيت

الشتوي والمحوطه الكائن ثم فلما شهد شهود المحرورة على المسطورة وحدودها بالمذكورة في مجلس الشريعة الشريفة حين التفحص على الأوقاف المسطورة حكم بصحة الأوقاف المزبورة لكونها جامعة للشرائط الشرعية والأركان المرعية وحرر هذه الوثيقة لتكون نسكاً في يد الشيخ في الزاوية فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم حرر في أواسط محرم الحرام من شهور سنة تسعمائة من الهجرة النبوية صلى الله عليه وعلى آله أجمعين .

وإنسان بن محمد

مراد جلي بن رستم باشا

علي ابن الشيخ

3.2.8.4. Vakfiye Tercümesi

Ezeli, kadîm ve ebedi olan, fazilet ve kerem sahibi olan, ölen insanları kemiklerinden yeniden diriltiren pişmanlık duyan ve tövbe eden kullarını affeden Allah’a hamdolsun. Allah tarafından yüce bir hikmetle gönderilen Muhammed’e ve onun ailesine ve ashabına selam olsun – Allah onları kalemin ve kılıcın kötülüğünden korusun-. Bundan sonra bu belge şer’i bir delildir, geçerli bir belgedir, onun içeriği sadıktır, detaylıca açıklanmıştır. Alemdeki halîfelerin övünç kaynağı, salihlerin hazinesi, efendimiz Abid Çelebi oğlu Pîrî Halîfe, korunmuş Larendede şehrindeki, Fır Kadı nahiyesinde milletin ve dinin merkezi olan zâviyededir. Bu yüksek dereceden, şanı yüksek olan yönetim makamından, bu zâviyenin vakıflarını kontrol etmek için geçerli bir belge çıkartmıştır. Bu belge ile onun yapacağı görev geçerli olmuştur. Muhammed’in şeriatı ile hüküm sürülen meclisten çıkan bir belgedir. Ona en büyük selamlar olsun. Onun düşmanı Şemseddin ve Mirahor oğlu Pîrî olup Larendeli bir çalışandır. Onlar arasında Larendede’ye tabi olan Çavuş mezarası için bir dava oldu ve karşılıklı istekler ortaya çıktı. Güneyden Meşhed yolu, doğudan bir tarla ile kuzeyden Kudu köyü ile batıdan köyü ile ve suluca Hadim tarlası – Kızık köyü ile Kami köyüne kadar uzanır- ile sınırlıdır. yola kadar Zikredilen hükmü göstererek Efendimiz Pîrî Halîfe geçerli, şeri, iki belge düzenledi. Onların birincisi Karaman’daki askerlerin kadısından çıktı. Birinci belgede bu adamın suluca Hadim tarlasını satın aldığı belirtilmektedir. İkinci belge rahmetli sultan Muhammed’in döneminde Efendimiz Muhyiddin Ahur’dan çıkmıştır. İkinci belgede Emirlere ait yerlerin satış şeklinin teftiş edildiği sözleşme şartlarının incelendiği ifade edilmiştir. Çünkü bu zikredilen araziler sultanlara ait görünmektedir. Bu yerler zikredilen müfettiş tarafından incelenmiştir. Onun içeriğinde iki kişinin iddiası olduğu şahitlerin, adil, tarafsız hak yolundan ayrılmayan insanların, şehadetiyle tespit edildi. Onların isimleri çok olduğu için sayılmadı. Allah şahitliklerinden ötürü onları ödüllendirsin. Pîrî Halîfe zikredilen iki mezrayı vakfetti. Böylece zikredilen zâviye için bu tarlaların vakfedildiği belirtildi. Yine şehadet ettiler. Gelecek olan arazi ve bağlar ve parklar ve evler bahsi geçen zâviyenin vakfidırlar. Larendede bulunan Virancık köyü bu zâviyenin vakfındandır. Bu köy gölet ve yeşillikle,

İmrah'ın mülküyle ve Kara'nın mülküyle sınırdır. Zikredilen mülk ile sınır olan bütün tarlalar, iki taraftan yeşillik ve Selemoğlu Muhammed mülkü ile sınırdır. Bütün tarlalar iki taraftan Hacı Yusuf'un mülküyle, vakıfla ve yeşillik ile sınırdır. Korunmuş Larend'e'ye bağlı Foni köyünde – anlatmaya ihtiyacı olmayan, meşhur ve şerefli olan- bulunan üç arazi vakfedilmiştir. Bunlardan Foni köyünde küçük parklar ve bahçelerle, yol ve düzlükle, Yusuf bin Mervan mülküyle ve Hacı İbrahim mülküyle sınırdır. Yine onlardan Larendeye tabi olan Bekçi köyünde bir tarla ve Çardaklar köyünde bulunan bir bağ vakıftır. Onun sınırları, vakıf, ... mülkü, Halil'in mülkü, ve Muzaffer Sufi Dellak baği diye bilinen bağ ile sınırdır. Onlardan Larendeye tabi Dera bin köyünde bulunan araziler, Larend'e şehrine bağlı Kadir Sûfi arzı diye bilinen yer vakıftır. Sınırları iki taraftan Çavuşun tarlasına ve Ora köyüne giden iki yol ile sınırdır. Ve onlardan Larend'e'de Sulhiddin sekisi diye bilinen yerdeki iki bağ, Larend'e'deki Ceras bağının yanında harab olmuş bağın yarısı vakıftır. Onun sınırları, yol, iki taraftan vakıf ve Hacı Bedi' Bezzaz'ın mülkü ile sınırdır. Onlardan zikredilen zâviyeye yakın, köye bitişik olan arsalar vakıftır. Bu iki yerin sınırları; yol, İbrahim'in oğlu Yakup Fakih'in varislerinin mülkü, vakıf ve Arabın oğlu İmrah'ın mülkü ile sınırdır. Ve onlardan zikredilen şehirde bulunan, küçük güzel park vakıftır. Onun sınırları iki taraftan yol ve Hacı İbrahim mülkü'dür. Ve onlardan zikredilen zâviyede çardak ve kışlık evi içinde bulunduran bir yapı, yine müstemilatı, kışlık evi ve duvarı içinde bulunduran bir yapı vakıftır. Şeri şerifin meclisinde, şahitlerin huzurunda zikredilen vakıfların kontrol edilerek, onların sınırları ile sahih olduğuna hükmettiler. Bu belge şeri kurallara ve yürürlükte olan esaslara uygun olduğu için buraların -vakıf olduğunu- zâviyede olan şeyhin kontrolünde olduğunu ispat eder. Kim onu duyduktan sonra değiştirmeye kalkarsa, onun günahı değiştirmek isteyen kişinin üzerinedir. Allah işitendir, bilendir. Bu belge hicri 900 senesinde Muharrem'in ortasında yazıldı. Efendimize ve ailesine selam olsun.

3.2.8.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, Abid Çelebi oğlu Pîrî Halîfe tarafından, Larend'e'de bulunan Fır Kadı Nahiyesi'ndeki zâviyenin yönetimini düzenlemek ve vakfa ait arazilerin sınırlarını belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Vakfın başlıca hedefleri şunlardır:

- Zâviyeye tahsis edilen vakıf mallarının korunması ve idaresinin sağlanması
- Vakfedilen mülklerden elde edilen gelirlerin vakıf hizmetlerine tahsis edilmesi
- Zâviyenin ihtiyaçlarının karşılanması ve ilimle meşgul olanların desteklenmesi

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer'î kurallara uygun olarak hazırlanmış ve yürürlükte olan esaslara göre onaylanmış bir belgedir. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, bağışlanamayacağı ve değiştirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Hiçbir yetkilinin vakıf şartlarını değiştiremeyeceği, kim bu vakıf üzerinde değişiklik yaparsa Allah'ın, meleklerin ve insanların lanetine uğrayacağı ifade edilmiştir.

Vakfiyede ayrıca, Larend'e Çavuş Mezrası için yapılan hukuki süreçler ve şahitlerin beyanları belgelenmiş, vakıf mülklerinin meşruiyeti ispatlanmıştır. İlgili kadılar ve yetkililer tarafından vakıf arazilerinin vakfedilme sürecinin incelendiği ve zâviyeye ait olduğu kesinleştirilmiştir.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Larend ve çevresinde birçok arazi, bağ ve köy vakfa tahsis edilmiştir. Vakfedilen mülklerin sınırları şu şekilde belirlenmiştir:

- Larend'e bulunan Çavuş Mezrası
- Virancık köyü⁵⁰¹
- Foni köyü'nde⁵⁰² bulunan üç arazi
- Bekçi köyü'ndeki bir tarla ve Çardaklar köyü'ndeki bir bağ
- Larend'e bağlı Dera Bin köyü'ndeki araziler
- Kadir Sûfi Arzı olarak bilinen bölge
- Sulhiddin Sekisi'nde iki bağ
- Ceras Bağı'ndaki harap olmuş bir bağın yarısı
- Zâviyeye yakın köye bitişik araziler
- Larend'deki küçük parklar ve bahçeler
- Zâviyeye bağlı çardak ve kışlık evi içeren yapı

Vakfın Yönetimi ve Gelir Dağılımı

Vakfın yönetimi, zâviyede görev yapan şeyhe bırakılmıştır. Vakfa ait mülklerden elde edilen gelirler şu şekilde bölüştürülmüştür:

- Öncelikle vakıf mülklerinin bakım ve onarımına harcanacaktır.
- Vakfın ihtiyaçlarını karşılamak için vakıf gelirleri düzenli olarak kullanılacaktır.

⁵⁰¹ Tarıma elverişli bir arazi(suğla) olduğu belirtilmektedir. Gümüşçü, **a.g.t.**, s.107. Günümüzde bu isimde bir köy tespit edemedik

⁵⁰² Kaynaklarda Foni köyü ve deresi isimleri geçmektedir. Foni deresi'nin bir diğer ismi de İbrala çayı'dır. Karaman'a bağlı Yeşildere köyünün eski ismi İbrala'dır. Buradan hareketle Foni köyünün bu bölgede olabileceği düşünülebilir. **a.g.t.**, s.103.

- Vakfın zâviye ve eğitim hizmetlerine tahsis edilmesi sağlanacaktır.
- İsrraftan ve cimrilikten kaçınılması, vakıf gelirlerinin adil bir şekilde harcanması gerektiği belirtilmiştir.

3.3. Niğde Vakfiyelerinin Analizi

3.3.1. Çelebi bin Davud Çelebi (Şeyh Muhlis)

3.3.1.1. Vakfın Kurucusu

Vakfın kurucusuna ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.3.1.2. Vakıf Yapıları

Günümüze herhangi bir yapı gelememiştir.⁵⁰³

3.3.1.3. Vakfiye Metni

⁵⁰³ Nusret Çam, "Türk Sanatında Sultanların İşveren Olarak Estetik Rollerini", *Vakıflar Dergisi*, S. 27, 1998, s. 145.

Belge 39. Çelebi bin Davud Çelebi (Şeyh Muhlis)⁵⁰⁴

بعد حمد الله سبحانه وتعالى والسلام على خير البرية محمد وآله وصحبه أجمعين فهذه حجة صحيحة شرعية حررت على نهج الشريعة الغراء ومعدته عن ذكرامة لأن الأمير الكريم المكرم والقدر إليهما في سلاله الأثرية والأكابر جامع المصاف والمفاخر خادم المكرم والمآثر شيخ جلبي ابن المرحوم المغفور داوود جلبي لما وفق الله تعالى بتوفيقه وعنايته ونظر بعين الاعتبار فعلم كل كلمة أردناه فقد اقتناه ومالبسه فقد أبلاه وماتصدقها به فقد أمضاه أقر واعترف في حال جواز أقاويله الشرعية ونفاذ تصرفاته القولية والفعلية بأن وقف وحبس وسبل وأبد طلبا لوجه الله الكريم وابتغاء لمرضاة عملا بقول سيد المرسلين وخاتم النبيين عليه أفضل الصلوات وأكمل النجاة " إذا مات ابن آدم انقطع عمله إلا عن ثلاث من صدقة جارية حافظ وعلم ينتفع به وولد صالح يدعو له وهو بامن من عقوبة ربهم يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم ماهو له وملكه وحقه وبيده وتحت تصرفه إلى حين صدور هذا الإقرار عنه وذلك جميع القرية التي فيها الزاوية المستغنية عن التحديد لشهرتها المدعوة بتلك القرية مسجون الكائنة بناحية الملذيز من أعمال كوره نيكده حماها الله عن الأفات والبلىة المحدودة بالمسيل الجاري عن مغدله ان سياقه بيت الدين ومنها إلى آق بيقار وبالساقية الجارية من آق بيكار إلى رأس أرض هرق وإلى الأحجار ساج أياق وبالساقية الجارية من كل مكان وبموضع معروف بايلغان وبالمشهور العيون مزرعة بكيجيه وبالمسيل بموضع مشتهر بكمين جوقدى وبالجبل وجميع المزرعة الكائنة من توابع القرية المزبورة المتصلة بها المسماة بتغدوز الواقعة بجانب الشرقي المحدودة بالطريق الدقيق من مغدله وإلى العيون قرية بقولى وبالطريق السالك إلى كوبرى كنورس وإلى نهر العظيم وإلى ساقية آق بيكار جمع القرية المسماة بقول الكائنة هي أيضا بناحية ملذيز المذكورة المستغنية عن التحديد لشهرتها وجميع المزرعة الكائنة من توابع المذكورة بها المسماة باييصان المحدودة بالطريق من جاتل طاسه ومنها إلى طاحونة كوننذه كيم وإلى الساقية الجارية إلى كوبرى كورس المزبورة بالمسيل من كوني بيليونه وإلى العيون على شار وإلى جبل فورت سورليس وجميع عوائد تلك الزاوية المزبورة من الرسوم وغيرها من سيد المشايخ والزهاد والعاشق الصمداني والكمال المكمل الرباني الشيخ المعظم والعارف المقدم موصل المريد إلى المراد معدن الذخائر إلى يوم التتاله مرشد السالكين مقتد الطالبين سلف من مشايخ الدين موضع طرق الذوزة العليا قطب العارفين حجة بقايا الأولين والآخرين المبارك الناسك الشيخ مخلص ابن المرحوم المغفور الشيخ ... أبو الشيخ علي الدين ابن الشيخ زكريا نفع الله المسترشدين بطول حياته وبعد على أصلح أولاده وأعلم وأصلح أولاد أولاده وأعلم ما تعاقبوا وتناسلوا فإن ارتحلوا إلى رحمة الله تعالى فعلى الفقراء المسلمين على نبينا محمد صلاة الله عليه وعلى آله وأصحابه الطيبين الطاهرين أو على رأي المفاضل وقفا صحيحا شرعيا وحبسا صريحا مرعيا مؤبدا محدودا إلى أن يرث الله الأرض ومن عليها وهو خير الوارثين فلا يسع لدى ملك أو قاض أو وال أو أمير أو وزير بأن يسعى في تغيير هذا الوقف وتبديله وإبطاله من أي شخص كان من أهل الفتنة أن يبدله فقد هدمه وعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين فمن بدله بعدما سمعه فإنما إثمه على الذين يبدلونه إن الله سميع عليم وحكم الحكم الموقع مد الله ظله بصحة الوقف المزبور على وجهه المحرر والمسطور بموجب إقرار الواقف المقرر المذكور أشهد الله على شرعية من حضر مجلس المنيف من العدول والثقات والأ..... والإنسان وعلى جميع ذلك وقع الأشهاد والتحرير و.....والحكم والتقريب في أوائل ذي الحجة سنة تسعين وسبعمائة.

⁵⁰⁴ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0595 / 0016 / 001

محمد جليفتح الله جليبي ابن شهاب الدين قاسم محمود جليبي ابن حلميشيخ لمعان شيخ اسماعيل ابن الشيخ جليبي

3.3.1.4. Vakfiye Tercümesi

Allah sübhanehü ve tealaya hamd, insanların en hayırlısı olan Hz. Muhammed’e, aline ve ashabına (ecmain) selamdan sonra bu belge şeriat usullerine göre düzenlenmiş doğru bir delildir. Kendisine bu belge takdim edilen, bu metni yazdıran, zikri geçen; yüce, saygıya layık, değerli, kıymetli, emirler ve büyüklerin sülalesinden gelen, övünme ve öz ahlak sahibicömertlik ve mertlik hadimi merhum ve mağfur Davut Çelebi’nin oğlu Şeyh çelebi- Allah tealatevfik ve inayetiyle onu muvaffak kıldı, itibar nazarıyla baktığı zaman her kelimeyi bildi. Hadis-i şerifte ifade edildiği gibi “Giydiğin şey eskir, ama tasadduk ettiğin şey sana kalır”. Vakıf sahibi beyan ve itiraf etti. Eğer onun söyledikleri; kavli ve fiili tasarrufları şeri ise, sadece Yüce Allah’ın rızası için ve nebilerin sonuncusu, peygamberlerin efendisi Hz. Muhammed’in -en faziletli salavat ve en mükemmel kurtuluş onun olsun- sözüne uygun bir amel olarak ebedi olarak vakfetti, habs etti, hayır kıldı. “Âdemoğlu öldüğü zaman şu üç şey dışında ameli kesilir: “Sadaka-yıcâriye, kendisinden istifade edilen ilim, kendisine hayır dua eden bir evlat.”⁵⁰⁵ Bu hadis-i şerifte zikredilen amelleri yapan kişi Rabbinin azabından kurtulmuş olur. “O gün mal ya da evlat fayda etmez, ancak Allah’a selim bir kalp ile gelen hariç.”⁵⁰⁶ Bu vakıf sözü ondan çıkana kadar sahip olduğu şeylerden, ona tabi olan, onun mülkü olan, üzerinde hak sahibi olduğu, elinde olan, tasarrufu altında olan şeyleri vakfetti. Bu köyün tamamını ve köyün içinde ünlü bir zaviye, şöhretinden dolayı sınırlarını söylemeye gerek olmayan, bu köyün ismi mescun olup melendiz nahiyesindedir.⁵⁰⁷ Niğde’nin kırsal alanlarında biri olan, Allah o yerleribeladan ve afetlerden korusun. Muğlede’den⁵⁰⁸ akan dere ile sınırlı oradan ak pınara kadar, ak pınardan akan su “herk” arzının başına kadar “saç ayak” taşlarına kadar; her yerden akan nehir ve “Ağın”⁵⁰⁹ diye bilinen mekân ve onun meşhur ismi “uyun” (gözler pınarlar) , “Kebence”⁵¹⁰ mezarısı; kebençe’ de akan dere ve bir dağ; ve zikredilen köyde bulunan bütün tarla, o tarlayla bağlantılı “tağduz”⁵¹¹ denilen yer doğu tarafında bulunan, dar bir yol ile sınırlı muğlede’den

⁵⁰⁵Müslim, Vasiyyet 14.

⁵⁰⁶Şu’ara (26) Süresi 88-89. ayetler.

⁵⁰⁷Melendiz nahiyesi kaynaklarda yer alırken, bu köy ismine rastlayamadık. Emin Toroğlu, **Niğde İli Yerleşmeleri ve Lokasyon Planlaması**, Tamamlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara 2006, s. 88-131.

⁵⁰⁸Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

⁵⁰⁹Toroğlu, **a.g.t.**, s. 88., Feridun Nafiz Uzlu, **Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi**, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara 1958, 75.

⁵¹⁰Toroğlu, **a.g.t.**, s. 88.

⁵¹¹Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik.

pınarlara kadar, “kayı”⁵¹² köyüne kadar “kösün”⁵¹³ köprüsüne giden yol ile ve büyük nehir ve ak pınar deresi kayı köyü diye bilinen köy oda yine melendiz nahiyesinde şöhretinden dolayı sınırlarını belirtmeye gerek olmayan zikredilen yere tabi olan bütün “ilbesni”⁵¹⁴ mezrası, çat⁵¹⁵ yoluyla sınırlı, ... değirmenine kadar, zikredilen kösün köprüsünden akan dere , ...den başlayan (gelen) dere ve Enderlos(anderlos)⁵¹⁶ dağına kadar; zikredilen zaviyenin bütün tabileri ve gelirleri ve diğer şeyler; ve şeyhlerin ve zahidlerin efendisi, Samed olan Allah’ın aşığı, kamil, mükemmil, Rabbani, yüce ve büyük şeyh, ariflerin önde geleni, müridlerini muradına ulaştıran, zenginliğin kaynağı, tasavvuf yoluna girmiş olanların mürşidi, taliplerin önderi, ...yüce; ariflerin kutbu, evveldekilerin ve sonradan gelenlerin hücceti, mübarek, dinde zahid, şeyh muhlis, merhum ve mağfur Şeyh Ahmed, Alaaddin’in babası, Şeyh Zekeriyya’nın oğlu {Şeyh Muhlis, babası Ahmed, dedesi, Alaaddin, dedesinin babası Zekeriya} Allah irşad isteyenlere hayatları boyunca hayırlar ihsan etsin. Ve sonra şeyhin en iyi çocuklarına, torunlarının ve soyundan gelenlerin alimlerine, salihlerine hayırlar versin. Zikredilen bu kişiler Allah’ın rahmetine göçtüklerinde (vefat ettiklerinde) bu vakıf (yerler) fakir Müslümanlara ait olacak. Efendimiz Muhammed Faziletli insanların görüşüne göre vakıftır, sahihtir, şeridir, habsedilmiştir, açıktır, ebedi olarak yürürlüktedir. Ta ki Allah yeryüzü ve üzerindeki mirasçı olana kadar (kıyamet gününe kadar), ki Allah varislerin en hayırlısıdır. Ne bir melik, ne bir kadı, ne bir vali, ne bir emir, ne de bir vezir bu vakfiyeyi değiştiremez, ya da iptal edemez. Fitne ehlinde bir kimse bunu değiştirirse, bunu yıkmış olur. O zaman Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olur. Kim bunu duyduktan sonra onu değiştirirse, bunun günahı onu değiştiren kimseye aittir. Muhakkak ki Allah işiten ve bilendir. Ve bu vakfiye dönemin kadısı tarafından imzalandı -Allah onun gölgesini yüceltsin-. Zikredilen vakfın sıhhatini yazıldığı şekilde onayladı. Zikredilen vakıf sahibinin onayıyla birlikte toplantıda bulunan kişilerin güvenilir kimseler olduğuna Allah şahittir. Ve aşağıda isimleri yer alan şahitler bu belgeyi imza etti. Belgenin tahrir edilip, hükmün takrir edilmesi Zilhicce ayının başları, hicri 790 yılında olmuştur.

Muhammed Çelebi

Şehabeddin Oğlu Fethullah Çelebi

Hilmi oğlu Kasım oğlu Mahmut Çelebi

⁵¹²Toroğlu, a.g.e., s. 129 ; Uzluk, a.g.e., s.35.

⁵¹³Bu isimde bir mezra olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Uzluk, a.g.e., s.35.

⁵¹⁴ Toroğlu, a.g.e., s. 88. ; Uzluk, a.g.e., s.35.

⁵¹⁵Toroğlu, a.g.e., s. 88. ;Uzluk, a.g.e., s.35

⁵¹⁶Bu isimde bir köy olduğu kaynaklarda belirtilmektedir.

Şeyh Lem'an

Şeyh Çelebi oğlu Şeyh İsmail

- *Belgenin altına Osmanlı Türkçesi ile düşülen not*

Bu ferman-ı ali defterhane de hıfz olunan hüccettir ki aynen nakl olundu tahriren fi evasiti recep min erbaa ve hamsine ve elf.

3.3.1.5. Vakfiyenin Değerlendirmesi

İlahi Hamd ve Şükür

Vakfiye, Allah'a hamd ve Hz. Muhammed'e salât ve selam ile başlamaktadır.

Vakfiyenin Amacı

Vakfiye, merhum ve mağfur Davut Çelebi'nin oğlu Şeyh Çelebi tarafından, Melendiz Nahiyesi'ne bağlı Mescun köyü⁵¹⁷ ve çevresindeki mülklerin vakfedilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Vakfın başlıca hedefleri şunlardır:

- Zikredilen köy ve mülklerin ebedi olarak vakıf statüsüne alınması
- Zâviyenin inşası, bakımı ve sürekliliğinin sağlanması
- Şeyh ailesinden gelen âlimlerin, zahidlerin ve salih kişilerin desteklenmesi
- Vakıf sahibinin soyundan gelenlerin vefat etmesi durumunda fakir Müslümanların bu vakıftan faydalanması

Vakfın Hukuki ve Dini Çerçevesi

Vakfiye, şer'î kurallara uygun olarak hazırlanmış ve dönemin hâkimi tarafından onaylanmış bağlayıcı bir belgedir. Vakfın satılamayacağı, devredilemeyeceği, bağışlanamayacağı ve değiştirilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Hiçbir sultan, kadı, vali, emir veya vezir vakfın hükümlerini değiştiremez veya iptal edemez. Vakfı değiştirmeye kalkışan kişinin Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lanetine uğrayacağı ifade edilmiştir.

Vakfiye ayrıca, vakıf mülklerinin ve arazilerinin şer'î hükümler çerçevesinde bağışlandığını, vakıf gelirlerinin kullanım şeklinin açıkça belirlendiğini ve herhangi bir değişikliğin yasaklandığını vurgulamaktadır.

Bağışlanan Mülklerin Detayları

Vakfiye kapsamında Niğde'ye bağlı Melendiz Nahiyesi ve çevresindeki çeşitli mülkler vakfa tahsis edilmiştir. Vakfedilen mülklerin sınırları şu şekilde belirlenmiştir:

- Melendiz Nahiyesi'nde yer alan Mescun köyü ve zâviyesi

⁵¹⁷ Kaynaklarda bu isimde bir kasaba ya da köy tespit edemedik

- Muğlede'den akan dere ile sınırlanan topraklar⁵¹⁸
- Ak Pınar'a kadar uzanan tarım arazileri
- Kösün⁵¹⁹ Köprüsü'ne giden yol ile sınırlı bölgeler
- İlbesni Mezrası⁵²⁰ ve Çat Yolu
- Enderlos⁵²¹ (Andorlos) Dağı'na kadar uzanan topraklar
- Zâviyeye ait tarım alanları, bağlar, su kaynakları ve diğer mülkler

Vakfın Yönetimi ve Gelir Dağılımı

Vakfın yönetimi, öncelikle vakıf sahibinin soyundan gelen âlim ve zahidlere bırakılmıştır. Bu soy tükendiğinde ise fakir Müslümanların vakıftan faydalanacağı belirtilmiştir. Vakfın gelirleri şu şekilde bölüştürülmüştür:

- Öncelikle vakıf mülklerinin bakım ve onarımına harcanacaktır.
- Vakfın ihtiyaçlarını karşılamak için vakıf gelirleri düzenli olarak kullanılacaktır.
- Vakıf eserlerinde ilim ve ibadetle meşgul olan kişilere destek sağlanacaktır.
- Vakfın sürekliliğini sağlamak adına gerekli harcamalar yapılacaktır.

⁵¹⁸ Toroğlu, **a.g.t.**, s. 8.

⁵¹⁹ **a.g.t.**, s. 129.

⁵²⁰ **a.g.t.**, s. 129. Feridun Nafiz Uzluk, **Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi**, Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı s. 35.

⁵²¹ **a.g.t.**, s. 129.; **a.g.e.**, s.35.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

4.1. Konya Vakfiyeleri

HIZIR AĞA BİN SÜLEYMAN BEY

Vakfiye, 2178 numaralı vakfiye defterinin 504. sayfa ve 537. sıra numarasında kayıtlıdır ve Hicrî 652 / Miladî 1254 tarihinde kaleme alınmıştır.

Bu vakfiyenin kurucusu Süleyman Bey oğlu Hızır Ağa'dır. Metinde Hızır Ağa, "zayıfların ve yetimlerin yardımcısı, hayır ve iyilik sahibi" gibi nitelendirici ifadelerle tanımlanmakta; bu sıfatlar onun hem toplumsal hem de dini alanda hayırseverlik vasfını öne çıkarmaktadır. Kurucu, vakfını “tam bir akıl ve tasarruf yetkisine sahip olarak” gerçekleştirdiğini beyan etmekte, böylece vakfın hukuki geçerliliği vurgulanmaktadır. Vakfın konusu olan arazi, Konya'nın Hatun Saray bölgesinde yer almakta ve 'Aka' adıyla anılmaktadır. Sınırları ayrıntılı şekilde belirtilmiştir: doğuda Bıtlakbası, Ak Kilise ve Katramha; kuzeyde Baulusu Baş; batıda ise Sarukya ile çevrilidir. Arazinin tüm sınırları, hakları, bağlı unsurları ve doğal yapılarıyla birlikte Sabır Zaviyesi'ne ve Şeyh İbn Aydoğmuş'a vakfedildiği belirtilmektedir. Burada sözü edilen zaviyelere ait bir ize rastlanılmamıştır.

Vakıf şartlarına göre, arazi hem vakfeden hem de zaviye şeyhi tarafından tasarruf edilmekte; elde edilen gelir, öncelikle Müslüman ihtiyaç sahiplerine, yolculara ve misafirlere tahsis edilmektedir. Vakfedenin çocuklarına ve torunlarına nesiller boyunca aktarılacak şekilde düzenlenmiştir.

Metnin sonunda, bu vakfın “şer'î ve geçerli, ebedi ve korunmuş” olduğu açık bir şekilde ifade edilmekte; herhangi bir şekilde satılamayacağı ya da bağışlanamayacağı belirtilmektedir. Vakfın devamlılığına dair yapılan vurgu, “Allah, yeryüzünü ve üzerindekileri miras alana kadar bu vakıf devam edecektir” ifadesiyle pekiştirilmiştir. Şartları ihlal edenler hakkında ise dini bir lanet çağrısı yer almakta, böylece vakfın hukuki olduğu kadar ahlaki sorumluluğu da vurgulanmaktadır.

ALAEDDİN BEY BİN HALİL BEY

Vakfiye, 02178 numaralı vakfiye defterinin ... sayfa ve ... sıra numarasında kayıtlıdır ve 765/1364 tarihinde yazılmıştır.

Vakfın kurucusu, Sultan Alaaddin Bey'in oğlu olan Halil Bey bin Mahmud Bey bin Kurban'dır. Vakfiyede yer alan ifadeler, Halil Bey'in dönemin ileri gelenleri arasında yer aldığını ve hayırsever kişiliğiyle tanındığını ortaya koymaktadır. Kendisine atfedilen unvanlar arasında "Yüce Padişah", "İslam ve Müslümanların dayanağı", "Allah'ın yeryüzündeki gölgesi" gibi yüksek itibarlı tanımlarla anılmıştır. Vakfın konusu, "Mescidi Kaya" adıyla anılan bir mezradır. Vakfın tüm gelirleri, "makamların sahibi, menkıbelerin piri, salik şeyh" olarak tanımlanan Şikrim Dede bin Abdullah Paşa'ya tahsis edilmiştir. Kuzviran köyündeki tekkesi, Belviran'a bağlıdır. Şeyh Şikrim Dede'ye atfedilen nitelikler, onun dönemin tasavvufi önderlerinden biri olduğunu düşündürmektedir. Şeyh Şekerim Dede olarak yer bir zaviyedir. Lakin yapı günümüze ulaşamamıştır.⁵²²

Metin, vakfın "sahih, şer'î açıdan geçerli, ebedî, hapsedilmiş ve hükme bağlanmış" bir hayır kurumu olduğunu açıkça ifade etmektedir. Vakfın hükümlerine müdahale eden veya değiştirmeye teşebbüs eden kişilerin, Allah'ın gazabıyla karşılaşacağı ve cehennemle tehdit edileceği belirtilmiştir.

MEHMET BEY BİN ALAEDDİN BEY

Mehmet Bey Bin Alaeddin'in 6 vakfiyesi günümüze ulamıştır.

İlk Vakfiye, 22 numaralı vakfiye defterinin 123. sayfa ve 151. sıra numarasında kayıtlıdır ve 770/1369 tarihinde yazılmıştır. Vakfın kurucusu, Sultan Muhammed bin Alaeddin'dir. Vakfiye metninde Sultan Muhammed'e dair kullanılan unvanlar dikkat çekicidir: "Yüce imamların sığınağı", "İslam'ın ve Müslümanların sultanı", "Arap ve Acemlerin kalkanı", "kralların ve sultanların iftiharı", "zayıfların ve fakirlerin yardımcısı" gibi ifadeler kullanılmıştır.

Vakfın konusu olan taşınmaz, Konya'da bulunan ve "Evliya Şeyh"ın adına kayıtlı mezradır. Bu mezra, "Hatun Sarayı velayeti" sınırları içinde yer almakta olup; kiblede Karataş, doğuda Kekeken, kuzeyde Kastalcı ve batıda Bebel köyü ile sınırlandırılmıştır. Vakıf, zamanının kutbu olarak nitelendirilen Şeyh'in oğlu ve torunu olan "Evliya Şeyh" tarafından inşa edilen zaviyeye tahsis edilmiştir. Aynı zamanda vakfın hem sosyal yardımlaşma hem de manevî destek merkezi olarak işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Gelirlerin ilk olarak zaviyeye ve gelen misafirlere harcanacağı, bu soyun tükenmesi hâlinde ise doğrudan fakir ve miskinlere tahsis edileceği belirtilmektedir. Vakfiyede söz edilen zayıye ait bir ize rastlanılmamıştır.

⁵²² Silay, a.g.t., s. 126.

Vakfiye metni, hukuki geçerliliğe sahip bir vakfın şartlarını ayrıntılı olarak içerir. Vakfın ebediliği, devredilemezliği, satılamazlığı ve miras bırakılmazlığı net bir şekilde belirtilmiştir. Ayrıca vakfın değiştirilmesi veya bozulması yönünde girişimde bulunanların Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lanetiyle karşılaşacağı ifade edilerek, dini bir yaptırım da öngörülmüştür.

İkinci vakfiye ise, 2178 numaralı vakfiye defterinin ... sayfa ve .. sıra numarasında kayıtlıdır ve Hicrî 772 / Miladî 1371 yılı Ramazan ayının 12. gününde düzenlenmiştir. Vakfın kurucusu, Belveran kazasına bağlı Fevzyaran köyünden gelen Şeyh Hucebtî olup, kendisi Ariflerin Kutbu olarak anılan, hayır sahibi büyük imam Abdullah Paşa'nın oğludur. Şeyh Hucebtî, sağlığında Fevzyaran köyünde bir mescit ve zaviye inşa ettirmiş; bu yapıları ve ilgili gelirleri Allah yolunda vakfetmiştir. Vakfiyeye bağlı mimari yapı günümüze ulaşmadığı tespit edilmiştir.⁵²³

Vakfın konusu, Belveran'a bağlı olduğu anlaşılan Kuzviran köyünde bulunan zaviye ve ona bağlı mülklerden elde edilen gelirlerdir. Bu gelirler toplamda 16 parçaya bölünmüş, bir parçasının doğrudan zaviyenin tamiratına harcanması, artan kısmının ise zaviyeye gelip giden fakirlere dağıtılması şart koşulmuştur. Geri kalan 13 parça ise şeyhin sağlığı süresince kendisine, vefatının ardından sırasıyla çocuklarına, torunlarına ve onların da en salih evlatlarına geçecek şekilde düzenlenmiştir. Vakfiye ayrıca, Sultan Muhammed Bek Vedddir'in hayır ve koruyuculuğuna gönderme yaparak, vakfın dönemin siyasi otoritesiyle de irtibatlı olduğunu ima etmektedir. Vakfın "şer'î şerife uygun, sahih, muhalled ve ebedî" olduğu özellikle vurgulanmıştır. Herhangi bir şekilde bu vakfa müdahale eden, onu değiştirmeye veya bozuntuya uğratmaya kalkışan kişilerin Allah'ın, meleklerin ve insanların lanetiyle karşılaşacağı belirtilmiştir.

Üçüncü vakfiye ise, 2178-0 numaralı vakfiye defterinin 434. sayfa ve 474. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 785 / Miladî 1384 yılında, Zilhicce ayının başlarında düzenlenmiştir. Bu belge, Sultan Alaaddin ile şehit ve seyid unvanlarıyla anılan Sultan Muhammed Emin'e ait vakıf mallarına ve sadaka-i cariyelere dair düzenlenmiştir.

Vakfın konusu olan taşınmaz, Konya şehri içerisinde yer alan ve ismi ... bırakılan bir tarladır. Tarlanın tüm sınırları, hakları, ekleri ve toprağıyla birlikte söz konusu arazi, "ariflerin kutbu" olarak anılan, merhum sultanın oğlu Şeyh Yusuf'un ziyaretçilerine müebbeden, sahih ve

⁵²³ Şeyh Hocenti Zaviyesi hakkında detaylı bilgi için bkz. Silay, **a.g.t.**, s. 126.

şer'î hükümler çerçevesinde vakfedilmiştir.⁵²⁴ Vakfiyeye göre, mülkün dörtte biri öncelikle zaviyenin tamir ve bakımı için kullanılacaktır. Kalan kısmın yarısı ise şeyhin kendisine ve zaviyeye gelen Müslüman fakirlere tahsis edilmiştir. Vakfiyede dikkat çeken diğer bir husus, şeyh Yusuf'un yaşadığı müddetçe meşihat (şeyhlik) görevini sürdürme hakkına sahip olması ve ardından bu yetkinin, nesilden nesile, kuşaktan kuşağa, asırdan asıra evlatlarına ve onların soyuna geçmesi gerektiğine dair açık bir şartın bulunmasıdır. Vakıf hükümlerine aykırı davranışlar için ise, Kur'an-ı Kerim ve hadislerde geçen tehditkâr ifadelerle donatılmış ağır uyarılar yer almaktadır.

Dördüncü vakfiye Vakfiye, 591 numaralı vakfiye defterinin 113. sayfa ve 111. sıra numarasında kayıtlıdır ve 802/1399 tarihinde yazılmıştır. Metin, vakfın kurucusunun Sultan Muhammed bin Alaaddin Bey bin Halil Bey olduğunu açıkça belirtmektedir. Sultan Muhammed, Sofi Nurullah soyundan olup, metinde sultanların sultanı olarak anılmaktadır. Vakfiyede, vakfın dini dayanakları ve sadakanın önemi vurgulanmış, vakıf bağışının ebedi olduğu, satılamayacağı, ipotek edilemeyeceği ve miras olarak bırakılamayacağı belirtilmiştir.

Vakfedilen mülkler arasında Savli Hame ve Favate adlı iki bahçe bulunmaktadır. Bu bahçeler, Seliman Şehri'ndeki tarlalar ve Zaviye Dağında bulunan zaviyenin çıkarları için vakfedilmiştir. Vakıf, Sultan Darki'nin şeyhlerinden başlayarak, onların çocuklarına ve torunlarına nesilden nesile devredilecek şekilde düzenlenmiştir. Vakfiyede, vakfın hükümlerinin değiştirilmesi veya bozulması halinde, değiştirmeye kalkışan kişilerin Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrayacağı ifade edilmiştir.

Beşinci vakfiye, 582-2 numaralı vakfiye defterinin 471. sayfa ve 353. sıra numarasında kayıtlıdır ve 810/1407 tarihinde yazılmıştır. Vakfiyede, vakfın kurucusunun Sultan Muhammed bin Alaaddin Bey bin Halil Bey olduğunu açıkça belirtmektedir. Sultan Muhammed, metinde birçok unvanla anılmaktadır: “Sultanların Sultanı, adaletin koruyucusu, İslam'ın ve Müslümanların hamisi, hayır ve ihsan sahibi, ilim ve hikmet ehlinin destekçisi, fakirlerin ve zayıfların sığınağı.” Bu ifadeler, Sultan Muhammed'in dönemin önemli bir yöneticisi ve hayırseveri olduğunu göstermektedir.

Vakıf arazileri ve mülkleri, Seliman Şehri'ne bağlı olup, vakıf kapsamında Savli Hame ve Favate adındaki iki bahçe vakfedilmiştir. Ayrıca, ... Dağı'nda bulunan Zaviye arazisi de vakıf mülkleri arasındadır. Vakfiye, bu mülklerin vakıf yönetimi altında korunmasını ve

⁵²⁴ Burada sözü edilen zaviye Şeyh Yusuf Zaviyesi (Yusuf Fakih) Olmalıdır. Bkz. Küçükdağ ve Silay, a.g.m., s. 46.

belirlenen şartlar doğrultusunda kullanılmasını öngörmektedir. Metinde sözü edilen zaviyelere ilişkin izler günümüze ulaşamamıştır.

Vakfın yönetimi, Sultan Darki şeyhlerinin çocukları ve torunlarına bırakılmıştır. Vakfiye, vakfın devamlılığını sağlamak amacıyla mütevelliliğin nesilden nesile aktarılacağını belirtmektedir. Eğer nesil tükenirse, vakfın yönetimi vakfın asıl amacına uygun şekilde sürdürülecektir. Vakfiye, şer'î hükümlere uygun olarak düzenlenmiş olup, hukuken geçerli olduğu vurgulanmaktadır. Vakfiye, Sultan Muhammed bin Alaaddin Bey bin Halil Bey'in hayır ve hasenat anlayışını yansıtan önemli bir belge olarak öne çıkmaktadır. Vakıf yapıları günümüzde fiziki olarak mevcut olmasa da, vakfiyede belirtilen araziler ve vakfın şer'î hükümlerle korunduğu bilgisi, vakfın kalıcı bir etki bırakmak amacıyla kurulduğunu göstermektedir.

Altıncı vakfiye, 29906 numaralı vakfiye defterinin ... sayfa ve ... sıra numarasında kayıtlıdır ve 824/1421 yılında Ramazan ayının 21. günü yazılmıştır.

Vakıf, merhum Sultan Alaaddin Bek'in oğlu Sultan Muhammed tarafından tesis edilmiştir. Vakfın konusu, biri Çakırlar, diğeri olarak anılan ve bitişik konumda bulunan iki köyden ibarettir. Bu köylerin sınırlarının başka köylere kadar uzandığı, müştemilat ve eklentileriyle birlikte tamamen vakfedildiği ifade edilmiştir. Vakfın geliri, öncelikle Kutb'ul-Aktab olarak nitelenen Seyyid Yunus'un soyundan gelen, merhum Seyyid Sabık'ın oğlu Seyyid Abdullah'a tahsis edilmiştir. Ardından bu gelirler, oğullarına, onların oğullarına ve onların da çocuklarına, erkek evlat kalmadığı takdirde kadın evlatlara ve onların soyundan gelenlere intikal edecek şekilde düzenlenmiştir. Soyun tamamen tükenmesi hâlinde ise, vakıf doğrudan fakir ve miskinlerin ihtiyaçlarına tahsis edilmek üzere bağışlanmıştır.

Vakfın mütevelliliğine, merhum Mahmud Bek'in oğlu Ahmed Bek tayin edilmiştir. Ancak vakfın düzenlenmesinden sonra, vakfedenin vakıftan dönme ve mülkü geri alma teşebbüsü, müteveli Ahmed Bek'in itirazıyla mahkemeye taşınmıştır. Vakfiyede, bu iki köyün vakıf olarak ebediyen kalacağı, vakfın satılamayacağı, rehin verilemeyeceği, miras bırakılamayacağı ve herhangi bir şekilde şartlarının değiştirilemeyeceği kesin bir dille belirtilmiştir.

MEHMED BİN ALAEDDİN KARAMANİ (MEHMED ÇELEBİ)

Vakfiye, 595 numaralı vakfiye defterinin 90. sayfa ve 88. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 802 / Miladî - yılı Recep ayının başlarında düzenlenmiştir. Vakfın kurucusu Mevlâna

Hatip Muhammed bin Alaaddin Karamânî'dir. Metnin girişinde yer alan dinî övgüler ve Kur'an ayetleriyle başlayan yapı, vakfiyenin manevî zeminini güçlü bir biçimde ortaya koymaktadır.

Vakfin konusu; Konya'nın Meram bölgesinde bulunan bir Cami, ona bağlı hamam, değirmen ve tüm ek yapılarıdır. Ayrıca Camiyi çevreleyen geniş tarım arazileri de vakfa dâhil edilmiştir. Bu arazilerin sınırları, kuzeyde Hoca Cihan Çiftliği, doğuda Aşıklar Çiftliği, batıda meşhur bir dağ ve güneyde Konya şehir yolu ile belirlenmiştir. Vakfin temel amacı, Caminin imarı, ihtiyaçlarının karşılanması ve hayır işlerinin sürdürülmesi olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda gelirlerin üçte ikisi vakıf yöneticisi ve Cami ihtiyaçları arasında eşit olarak bölünmüştür. Geriye kalan üçte bir ise hatip ve müezzin maaşlarına ayrılmıştır. Vakfeden, görevli atamalarında önceliğin kendi soyundan gelenlere verilmesini istemiş, özellikle erkek soyunun devamı esas alınmıştır. Vakfiyede geçen mimari yapılar günümüze ulaşamamıştır.

Vakfiye metni, yöneticinin “okuma yazma bilen” ve “vakıf malını kötüye kullanmayan” biri olması gerektiğini özellikle vurgulamıştır. Vakfin geleceğe dönük sürdürülebilirliği açısından Konya kadısına da belirleyici bir rol verilmiştir. Metinde vakfin “kıyamete kadar geçerli” olduğu, şartlarının değiştirilemeyeceği, miras bırakılamayacağı ve satılamayacağı özellikle vurgulanmıştır.

İSHAK EL-KAZRUNİ (EBU İSHAK EL-KAZERUNİ)

Vakfiye, 2176 numaralı vakfiye defterinin 66. sayfa ve 156. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 819 / Miladî - yılında, Cemâziye'l-evvel ayının 10. gününde düzenlenmiştir.

Vakfin kurucusu, Kani Hak bin Hacı Ahmed'dir. Vakfiye metninde kendisi “şeyhlerin ve ariflerin önderi”, “Haremeyn ziyaretçisi”, “zahid, abid, müteheccid ve müteabbid” olarak anılmaktadır. Vakfin konusu, Konya'nın Hümalat Mahallesi içinde bulunan, sınırları o kadar meşhur olduğu belirtilen bir evdir. Bu ev, Şeyh Ebu İshak Kazerûnî adına bir zaviye olarak inşa edilmiştir. Vakfiyede sözü edilen yapı bir takım onarımlar geçirerek günümüze sağlam olarak ulaşmıştır.⁵²⁵

Vakfiyede belirtilen mülkler yalnızca şehir merkezindeki yapılarla sınırlı değildir. Aynı zamanda Sarısabı köyünden başlayıp Salur köyüne, Ali Çiftliği'ne, Hatun Çiftliği'ne, Döndekis köyü, Boun Ali, Bend Sucumaz gibi geniş bir coğrafi alana yayılan araziler, tarlalar, mezarlıklar, harman yerleri, bahçeler, yollar, otlaklar, terkedilmiş yerleşimler ve sürekli-geçici her tür taşınmaz vakfa dâhil edilmiştir. Vakfin geliri, yarısı zaviyeye gelen ve giden misafirlere

⁵²⁵ Bkz. Ebû İshak Kâzerûnî Zaviyesi ve Türbesi

harcanmak üzere tahsis edilmiştir. Yönetim ise, vakfedenin sağlığında kendisinde olacak, vefatından sonra ise oğullarına, torunlarına ve onların soyundan gelenlere nesilden nesle geçecektir. Metinde ayrıca, vakfa dair şer‘î geçerlilik defalarca vurgulanmış, hiçbir şekilde satılamayacağı, bağışlanamayacağı, rehin verilemeyeceği dile getirilmiştir.

Vakfin hükümlerine karşı gelenler hakkında Kur‘an ayetlerinden ve dini öğretilerden alınan tehditkâr ifadeler yer almakta; Allah‘ın gazabı, cehennem azabı ve toplu lanet tehdidiyle, vakfin hükümlerinin dokunulmazlığı güvence altına alınmaktadır.

MAHMUD BİN MUSA

Vakfiye, 581-2 numaralı vakfiye defterinin 297. sayfa ve 299. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 822 / Miladî 1419 yılında, Muharrem ayının 5. gününde düzenlenmiştir.

Vakfin kurucusu, merhum Musa‘nın oğlu Mahmud‘dur. Metinde “hayır ve hasenat sahibi”, “bereketin babası”, “dinin ve milletin dolunayı” gibi övgü dolu ifadelerle anılan Mahmud, Allah rızasını kazanmak ve cennet nimetlerine ulaşmak amacıyla bu vakfiyeyi düzenlemiştir. Vakfin konusu; Karaman vilayeti yakınlarındaki Yenice köyü‘nde yer alan çok sayıda mülkten oluşmaktadır. Bu mülklerin tamamı, Eyilük Dede adına inşa edilen zaviyenin masrafları, bakımı ve işletilmesi için vakfedilmiştir. Zaviyeye ait izler günümüze ulaşmadığı tespit edilmiştir. Vakfin mütevelliliği, vakfedenin hayattayken kendisinde kalacak, vefatından sonra önce oğullarına, onların ardından kızlarına, daha sonra da kız torunlarına nesilden nesle geçmek üzere düzenlenmiştir. Zaviyeye ait herhangi bir bölümün yıkılması durumunda, tamiri mümkünse onarılacak, mümkün değilse yakındaki bir başka zaviyeye, bu da mümkün değilse doğrudan fakir ve muhtaçlara tahsis edilecektir. Böylece vakfin işlevselliği sadece mekâna bağlı kalmamakta, kamu yararına devamlılık ilkesiyle güvence altına alınmaktadır. Vakfiyede ayrıca, metnin şer‘î niteliği ve değiştirilemezliği sıklıkla vurgulanmıştır. Vakfin herhangi bir şartını değiştirme yetkisi olmadığı gibi, böyle bir teşebbüste bulunanlar Allah‘ın, meleklerin ve tüm insanların lanetiyle tehdit edilmiştir.

İBRAHİM BEY BİN MEHMED BEY

Vakfiye, 02178 numaralı vakfiye defterinin 0027 sayfa ve 0018 sıra numarasında kayıtlıdır ve Vakfiye, Hicrî 827 / Miladî 1424 yılı Cemâziye‘l-evvel ayının başlarında düzenlenmiştir.

Vakfin kurucusu, merhum ve mağfur Sultan Muhammed Bey Alaeddin‘in oğlu, Halil Bey‘in torunu, İbrahim Bey‘dir. Kendisine vakfiye metninde atfedilen sıfatlar –“İslam‘ın ve

Müslümanların feyiz kaynağı”, “zayıfların ve yoksulların yardımcısı”, “ümme­terin başlarını eğdiren büyük emir” gibi ifadelerle anılmıştır.

Vakfın konusu olan mülkler, Konya sahrasında yer alan ve “Sultan Çiftliği” olarak anılan mezrayla, “Bebkar” köylerinden oluşmaktadır. Vakfiye metninde bu taşınmazların vakfedildiği açıkça belirtilmiş ve bunların, vakfın yazıldığı tarihte vakfedenin mülkü ve tasarrufu altında olduğu vurgulanmıştır. Mezranın sınırları ayrıntılı bir biçimde verilmiştir: kible yönünde Kelk yolu, doğuda Konya yolu, kuzeyde Tehum yolu, batıda Bikar köylerinin sınırı, Taşkın Zaviyesi ve Sultan Arfî bölgesiyle çevrelenmiştir. Vakfedilen taşınmazlar, “zaviyenin işlerini yürüten ariflerin ve şeyhlerin kutbu, menkıbe ehlinin önderi, “Horasanlı Taşkun Baba” adına tesis edilen zaviyeye tahsis edilmiştir.⁵²⁶ Vakfiye, gelirlerin kullanımı açısından da ayrıntılı bir yapı sunmaktadır. Buna göre yıllık gelir altı paya ayrılacaktır. Bu paylardan biri borçlulara ve zaviye binasının imarına, biri Taşkun Baba’nın ruhu için Kur’an okuyacak bir kiraate, iki pay gelen misafirlerin ağırlanmasına ve diğer iki pay ise hayatta olduğu müddetçe bizzat Taşkun Baba’ya ayrılacaktır. Onun vefatının ardından bu gelirler, sırasıyla evlatlarına, azatlı kölelerinin çocuklarına ve onların soyuna tahsis edilecek; soyun tükenmesi hâlinde ise fakir Müslümanlara yönlendirilecektir.

ALİ BİN MEHMED

Vakfiye, 594 numaralı vakfiye defterinin 11. sayfa ve 10. sıra numarasında kayıtlıdır ve Hicrî 832 / Miladî 1428 yılının Recep ayının başlarında, hâkim ve şahitlerin huzurunda düzenlenmiştir.

Vakfın kurucusu, Hacı Ali bin Muhammed bin Salih’tir. Metinde, onun hayır ve ilim yolunda kalıcı bir amel bırakmak niyetiyle hareket ettiği ve “Kur’an okumak için bir ev inşa ettiği” açıkça belirtilmektedir.

Vakfın merkezinde yer alan eğitim evi, Kur’an-ı Kerim’in tecvid ve tertil ile öğrenileceği bir mekân olarak belirlenmiştir. Her gün (Cuma ve bayram günleri hariç) eğitim verilmesi şart koşulmuş, bu eğitimin on hafızdan oluşan bir kadro tarafından yürütülmesi istenmiştir. Hafızların başkanı, öncelikle vakfedenin oğullarından seçilecektir; bu mümkün

⁵²⁶ Burada ismi geç­e Taşkın Paşa zaviyesi günümüzde Ürgüp’ün damsa köyünde yer alan zaviye ile karıştırmaması gerekir. Vakfiyede söz edilen yapı Konya’nın Sahra kazasında yer alır. Bkz. Mehmet Çayırdağ, “Kayseri’de XIV. ve XV. yüzyıllarda İki Emir Ailesi Emir Zahirreddin Mahmud ve Emir Şeyh Çelebi”, **Vakıflar Dergisi**, S. 27, s. 139, dipnot: 32. Zaviye’den söz edilen diğer yayın için ise bkz. Vedat Turgut, “Renklerin Efendileri: XIII. Yüzyıl Anadolu’sunun Tasavvuf Dünyasına Prosopografik Bir Yaklaşım”, **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, S: 57, 2021, s. 63.

değilse, neslinden gelen diğer uygun bireyler bu görevi üstlenecek, soyun tükenmesi durumunda ise beldenin içinden liyakat sahibi biri görevlendirilecektir. Vakfiyede, Kur'an okuma esnasında dünyevî konuşmaların yapılmaması gerektiği belirtilmiş, bu tutumun “Zehra tarikatı âlimlerinin geleneği” olduğu özellikle vurgulanmıştır. Vakfiyede sözü edilen Darülfuffaz günümüze ulaşmıştır. Hacı Ali Efendi Darülhuffazı olarak anılmaktadır. Vakfın mülkiyet yapısı da ayrıntılı şekilde belirlenmiştir. Eğitim evinin yanında bulunan iki çiftlik, bu vakfa dâhil edilmiştir. Bunlardan biri Hasan köyü civarında yer almakta ve köyün güneyinde yaklaşık bir saat mesafededir. Diğerisi ise batı yönünde yer alan ve Devletşah adıyla anılan çiftliktir. Çiftliklerden elde edilen gelir, beş paya bölünmektedir: iki pay tamirat ve onarım giderlerine, iki pay hafızların şeyhine, bir pay ise eğitim evinin şeyhi ve öğretmenine tahsis edilmiştir. Vakfiyede, bu düzenin kalıcı ve değiştirilemez olduğu net bir şekilde ifade edilmiştir.

AHMED BEY BİN TURGUD BEY VAKFİYESİ

Vakfiye, ... numaralı vakfiye defterinin sayfa ve ... sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 834 / Miladî .. yılında, ... ayının ... gününde düzenlenmiştir.

Vakfiyenin sahibi belirtilmemekle birlikte, içeriği itibarıyla bir vaaz veya nasihat metni hüviyetindedir. Vakfiyenin başında Allah'ın ebediliği, her şeyden münezze oluşu ve mutlak kudreti övülmüş; O'nun sıfatlarının sınırsızlığı, mahlukata hükmedişi ve dua edenlere yol göstericiliği vurgulanmıştır. Metinde öne çıkan temel konulardan biri dünya ve ahiret tasavvurudur. Dünya, “ölümün barınağı ve geçici bir konut” olarak tanımlanırken, ahiret “kalıcı” ve “ebedî” bir yurt olarak sunulmuştur. Bu bağlamda, dünyanın zevklerinin geçici ve yüzeysel olduğu, acılarının ise derin ve kalıcı nitelikte bulunduğu belirtilmiştir.

Vakfiyede cennet ve cehennem de karşıtlık üzerinden ele alınmıştır. Cennet; nimetleri ebedî, lütfu sınırsız bir ödül yeri olarak sunulurken, cehennem ise “sonsuz ve umutsuz” bir azap yeri olarak tanımlanmıştır. Metnin ilerleyen bölümünde, kurtuluşun ancak Allah'a samimi yöneliş ve doğru davranışlarla mümkün olduğu belirtilmiştir. Özellikle “kalbi temiz olan” ve “Allah'a samimi şekilde gelen” kimselerin kurtulacağı vurgulanmıştır. Son bölümde, Allah'ın kullarına yönelik lütuf ve cömertliği öne çıkarılmış; O'nun ilim ve hikmet sahiplerine hüküm verdiği, kullarını eğittiği ve yönlendirdiği belirtilmiştir. Burada Allah'ın hem yaratıcı hem de terbiye edici (Rab) oluşu dile getirilmiştir.

ADİL BİN ALİ

Vakfiye, 598 numaralı vakfiye defterinin 0001. Sayfası ve 0001. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 838 / Miladî 1434 yılı Recep ayının 1. günü düzenlenmiştir.

Bu vakfiye, Konya’da Danişment Mustafa Mescidi’nin masraflarının karşılanması ve sürekliliğinin sağlanması amacıyla Hoca Ali oğlu Emin Ali oğlu Hacı Adil tarafından oluşturulmuştur. Vakfın temel amacı, mescidin bakım ve onarımını sağlamak, ibadetlerin devamlılığı için gerekli harcamaları karşılamak, fakir ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmek ve vakfın sürekliliğini güvence altına almaktır. Vakfiyeye ait Adil Bey Mescidi isimli mimari yapı günümüze bir takım onarım ve değişikliklerle gelebilmiştir. Vakfiye, şeri hukuka uygun olarak hazırlanmış olup, ebedi ve değiştirilemez bir bağış niteliği taşımaktadır. Metinde Kur’an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Muhammed’in hadisleri ile vakıf kavramının önemi vurgulanmıştır. Özellikle sadaka-i cariye hadisine atıfta bulunularak, bu tür hayır işlerinin kişinin ölümünden sonra da sevap getiren ameller olduğu belirtilmiştir. Vakfın geliri, mescidin ihtiyaçları ve onarımı için kullanılacak, yönetimi belirlenen kişiler tarafından yapılacak ve nesilden nesile aktarılacaktır. Ayrıca vakfın satılması, devredilmesi, miras olarak bırakılması veya rehin edilmesi kesin bir şekilde yasaklanmıştır.

MUSA PAŞA BİN EFENDİ SEYDİ

Vakfiye, 585 numaralı vakfiye defterinin 98. sayfa ve 100. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 844 / Miladî 1440 yılında düzenlenmiştir.

Vakfeden kişi, Musa Paşa bin Akza Sidi’dir. Tarikata mensup bir şeyh olan Musa Paşa, Resulullah’ın (s.a.v.) “Âdemoğlu öldüğünde ameli kesilir; ancak üç şey dışında...” hadisine dayanarak, tasarrufu altında bulunan çok sayıda araziye, mescit ve zaviye masrafları için vakfetmiştir. Vakfedilen taşınmazlar büyük ölçüde Konya ovasında ve çevresindeki köylerde yer alan geniş arazilerdir. Bunlar arasında Yakub Ambarı çevresinden başlayarak Ebramık, Ak Yar, Selni yolu, Hasan Göl, Kırk Beykar, Larende yolu gibi yerlerle sınırlandırılmış büyük tarım alanları yer almaktadır. Ayrıca Hacı Yunus köyü, Köprü Yanı mevkii, Camiçevresindeki tarlalar, Derak Köprüsü civarı, Dirdekâr Ak Ayhos Ak Köprü mevkisi, Yağlı mevkii ve “Balık ve Viran” olarak anılan köyün tamamı vakıf kapsamına alınmıştır. Vakfiyede sözü edilen vazviye ait iz günümüze ulaşmamıştır fakat türbe yapısı gelebilmiştir.⁵²⁷

Vakfın doğrudan tahsis edildiği yapı, “Seyyidü’ş-Şuyûh” yani şeyhler şeyhi tarafından inşa edilen bir zaviyedir. Bu zaviye, yalnızca ibadet ve inziva mekânı değil, aynı zamanda toplumun misafir kabulü, eğitim ve yardımlaşma işlevlerini de yürüten sosyal bir merkez niteliğindedir. Vakfiyede bu yön açıkça vurgulanmış ve öncelikli gelir kullanım alanı olarak

⁵²⁷ Bkz. 4.1.16. Musa Paşa bin Efendi Seydi başlığı

gelen misafirlerin ihtiyaçlarının karşılanması şart koşulmuştur. Ardından, vakfedenin hayatta olduğu sürece elde kalan gelirlerin zaviye hizmetlerine ayrılması; vefatının ardından ise yönetim hakkının salih evlatlarına geçmesi öngörülmüştür. Vakfın sonsuza kadar geçerliliği, değiştirilemezliği ve bozulamazlığı hem Kur'an ayetiyle hem de Hz. Peygamber'in sözleriyle desteklenmiştir.

İLYAS EFENDİ BİN MUSA EMRE

Vakfiye, 582-1 numaralı vakfiye defterinin 250. sayfa ve 175. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 827 / Miladî 1424 yılında düzenlenmiştir.

Vakfeden kişi, Şeyh İlyas Efendi bin Musa'dır. Fakihlerin ve şeyhlerin övücü olarak nitelenen bu şahsiyet, Konya'ya bağlı Yıldırımcık bölgesindeki Aşvarlar köyünde inşa ettiği zaviyeyi vakfetmiştir.

Vakfin kapsamı oldukça geniştir. Vakfiyede toplam elli dönümlük arazinin, on ayrı bölgeye ayrılarak vakfedildiği belirtilmiştir. Bu bölgeler arasında Sıdık Dükü, Sazak, Domluca, Kızıl Kayadibi, Erkllice, Lernluca, Kohunaki, Kafır Ağalı, Yarkı Kaya, Cabir tarlaları, Kuş Yeli, Vahip Bikarı, Aşık Kuyrucay, Gökseki, Bayıcı ve Alı Siksi gibi yer adları detaylı bir şekilde verilmiştir. Her bir taşınmazın sınırları, yön tayinleri ve komşu arazilerle olan ilişkisi belirtilerek net bir tanım yapılmıştır.

Vakfiyeye göre bu taşınmazlardan elde edilen gelir, doğrudan zaviyenin ihtiyaçları için kullanılacaktır. Metinde zaviyenin çatısının tamiri, harap yerlerin yenilenmesi, yakacak temini, gelen yolculara ve kalanlara yiyecek sağlanması gibi çok yönlü harcama alanları tanımlanmıştır. Vakfiye ile aynı isimde bir zaviyenin olduğunu kaynaklar dile getirmektedir. Yaylacık köyünde olduğu söylenen zaviye günümüze ulaşamamıştır. Vakfin yönetimi, vakfedenin yaşadığı müddetçe bizzat kendisine aittir. Onun vefatından sonra ise idare hakkı salih oğullarına, ardından onların oğullarına, nesilden nesle geçecek şekilde düzenlenmiştir. Soyun tükenmesi durumunda ise vakfin geliri, Allah'a iman eden mümin fakirlere yönlendirilecektir. Ayrıca gelirin beşte birinin, gelen-giden yolcular ile zaviyede bulunan diğer Müslümanların ihtiyaçları için harcanacağı belirtilmiştir. Vakfiye, son bölümünde Allah'a, meleklerine, peygamberlerine ve ahiret gününe iman eden hiçbir kimsenin vakfin şartlarını değiştirmeyeceği, değiştirirse Allah'ın, meleklerin ve insanların lanetine uğrayacağı uyarısıyla tamamlanmaktadır.

İBRAHİM BEY BİN MEHMED BEY

İbrahim Bey Bin Mehmed Beye dört vakfiye vardır.

İlk vakfiye, Vakfiye, 587 numaralı vakfiye defterinin 112. sayfa ve 138. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 848 / Miladî 1445 yılı Zilhicce ayının ilk günlerinde düzenlenmiştir.

Vakfeden kişi, Emir Şehit Alaaddin Karamânî'nin torunu ve Sultan Muhammed'in oğlu Sultan İbrahim'dir. Vakfiyede kendisine atfedilen sıfatlar –“büyük sultan”, “Allah'ın arşının gölgesi”, “alimlerin ve salihlerin sığınağı”– onun yalnızca siyasi değil, aynı zamanda dini sorumlulukları da üstlenmiş bir hükümdar olduğunu göstermektedir. Vakfın konusu, Konya şehir merkezinde, At Pazarı yakınlarında yaptırdığı Camidir.⁵²⁸ Camibir takım köklü onarımlar geçirerek günümüze ulaşabilmiştir. Bununla birlikte, Konya'nın dışında, Meram vadisinde yer alan ve “Recep Değirmeni” olarak tanınan su değirmeni ile bu değirmene sınır komşusu olan Veledi Şirin, Hacı Yahya gibi bahçeleri de vakfa dahil edilmiştir.

Vakfiyeye göre vakfın gelirleri öncelikle Caminin bakımı ve tamiratına harcanacaktır. Kalan gelir ise on paya ayrılacak ve şu şekilde dağıtılacaktır: iki pay, her hafta cuma hutbesini okuyan ve imamet şartlarını bilen imama, beş pay, Kur'an-ı Kerim'i güzel okuyabilen beş hafıza, iki pay, müezzinler ve Caminin işlerini gören hademe arasında eşit olarak, bir pay ise amelinin karşılığını alması için takva sahibi bir kişiye ayrılacaktır. Ayrıca her cuma namazı sonrasında, hatip ve hafızların birlikte bir hatim gerçekleştirmesi ve sevabını vakfedenin ruhuna hediye etmesi şart koşulmuştur. Vakfın mütevelliliği, “Hacının Oğlu” diye meşhur Hoca Paşa'ya verilmiştir. Mütevellilik görevi, onun soyundan gelenlere nesilden nesle geçecek şekilde düzenlenmiş; soyun tükenmesi durumunda ise görev Konya kadısına tevdi edilecektir. Camiye atanan beş hafızın kendi aralarındaki maaş dağılımı ise, dönemin müftüsünün takdirine bırakılmıştır. Vakfiyede yer alan “sarih ve sahih vakıf” ifadesiyle, belgenin hem açık hem de geçerli olduğu belirtilmiş; hiçbir şekilde satılamayacağı, hibe edilemeyeceği ve miras bırakılmayacağı vurgulanmıştır.

İkinci vakfiye ise, 2176 numaralı vakfiye defterinin 273. sayfa ve 606. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 852 / Miladî 1448 yılının Şaban ayının başlarında düzenlenmiştir.

Vakfiyenin girişinde, vakfeden kişinin kimliği dikkat çekici biçimde tanıtılmıştır: Sultan İbrahim bin Muhammed Alaeddin, zahid, adil, dindar, hudutların hamisi ve müminlerin yardımcısı sıfatlarıyla tanımlanmış; hem dünya hem de din işlerinde etkin, dönemin siyasî ve mânevî önderi olarak tasvir edilmiştir.

⁵²⁸ Sözü edile cami için bkz. tez bölüm 4.1.18. İbrahim Bey bin Mehmed Bey

Sultan İbrahim'in vakfı düzenlediği esnada tam yetkili ve tasarruf sahibi olduğu, niyetinin samimi, Allah rızasına yönelik ve karşılık beklentisinden uzak olduğu metin boyunca vurgulanmaktadır.

Vakfedilen taşınmazlar, Zenkck eyaletinde yer alan Sunden Hisar ile ona bitişik Kızıl Viran arazisidir. Bu iki arazi, doğrudan Sait Eli vilayetinden başlayan yol, Sakaruk köyü, Eyn Sofi şehri, Çerkek Viran ve Hisar Ağıl bölgeleriyle çevrelenmiş; geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Vakfın gelirleri ve tüm tasarruf hakları, Taşkun Hoca Zaviyesi'ne tahsis edilmiştir. Bu zaviye, dönemin önemli dini yapılarından biri olarak öne çıkmakta; ibadet, eğitim ve misafirhane işlevlerini bir arada yürütmektedir. Lakin yapı günümüze ulaşamamıştır.⁵²⁹ Zaviye yönetimi, vakfedenin açık şartına göre önce Şeyh Hıdır'a, ardından Taşkun Hoca'nın oğlu Şeyh Ahmed'e ve onun soyundan gelecek tüm evlat ve torunlara bırakılmıştır. Zaviyeye bağlı olarak, vakıf gelirinden bir kurraya, vakfedenin babasının ruhuna Kur'an okunması şartı getirilmiştir. Ayrıca, fakirler, alimler ve salih kişiler için ayrılan paylar da zaviye aracılığıyla dağıtılacaktır

Üçüncü vakfiye, 2178 numaralı vakfiye defterinin 268. sayfa ve 249. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 857 / Miladî 1453 yılı Ramazan ayının başlarında düzenlenmiştir.

Vakfeden kişi, Sultan İbrahim bin Muhammed, aynı zamanda Molla Medin bin Halil bin Mahmud Karma'nın oğlu olarak tanıtılmakta; vakfiye metninde "büyük ve zahid emir, emirlerin övücü, sultan oğlu sultan" gibi unvanlarla yüceltilmektedir. Vakfın konusu, "Bağ Kutlu" adıyla anılan ve korunmuş şehir Konya dışında yer alan bir köydür. Mülkün vakfedilmeden önce vakfedenin özel mülkiyetine geçtiği özellikle vurgulanmakta, bu husus vakfın meşruiyetini teyit etmektedir. Vakıf kapsamına giren köy, Kızılöz, Beştepe, Bikari, Sımkılı Broti, Refih, Sulu Dağı, Mermer, Lovanı Beli, Karataş, Ulağı, Otlı İni, Kusma Bikari, Karadağ, Mantar Borlu, Ziyare Bey, Fiyo İni, Çaltı Özü, Sarıyar, Han Tufuz ve Deri Borlu gibi birçok yerle çevrilmiştir.

Vakfiye, yalnızca sınırları değil, köydeki tüm unsurları da vakfa dahil eder: araziler, evler, otlaklar, su kaynakları, harman yerleri, kuyular gibi taşınmaz ve altyapı birimleri açıkça belirtilmiş ya da zikredilmese de dahildir hükmüyle güvence altına alınmıştır. Bu vakıf,

⁵²⁹ Burada ismi geçe Taşkın Paşa zaviyesi günümüzde Ürgüp'ün damsa köyünde yer alan zaviye ile karıştırılmaması gerekir. Vakfiyede söz edilen yapı Konya'nın Sahra kazasında yer alır. Bkz. Mehmet Çayırdağ, "Kayseri'de XIV. ve XV. yüzyıllarda İki Emir Ailesi Emir Zahirreddin Mahmud ve Emir Şeyh Çelebi", **Vakıflar Dergisi**, S. 27, s. 139, dipnot: 32. Zaviye'den söz edilen diğer yayın için ise bkz. Vedat Turgut, "Renklerin Efendileri: XIII. Yüzyıl Anadolu'sunun Tasavvuf Dünyasına Prosopografik Bir Yaklaşım", **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, S: 57, 2021, s. 63.

özellikle su kanalının bakımı ve yol masraflarının karşılanması amacıyla tesis edilmiştir. Vakfiyede, gelir fazlasının Müslüman fakirlere ayrılacağı açıkça belirtilmiş, su kanalının bir gün yıkılması ve tamir edilememesi halinde, vakfın tamamının fakirler yararına kullanılacağı hükme bağlanmıştır. Vakfın yönetimi, vakfedenin kardeşi Mustafa'nın oğlu Hakkı'ya bırakılmıştır. Yönetim hakkı, onun soyundan gelecek nesillere nesilden nesle intikal edecek şekilde tasarlanmıştır. Eğer bu soydan gelen kimse kalmazsa, mütevellilik görevi Konya kadısına tevdi edilecektir. Vakfiyenin son bölümünde, bu vakfın şer'î bir bağış olduğu, hiçbir şekilde satılamayacağı, bağışlanamayacağı, iptal edilemeyeceği açıkça belirtilmiştir.

Son olarak dördüncü vakfiye ise, 448-0 numaralı vakfiye defterinin 121. sayfa ve 107. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 868 / Miladî 1464 yılı Şaban ayının sonlarında düzenlenmiştir.

Vakfın kurucusu, Karaman Beyliği'nin ileri gelenlerinden Sultan Muhammed bin Şehit Alâeddin bin Karaman'ın oğlu Sultan İbrahim'dir. Vakıf kapsamında, Konya'da "Nakışlı" adıyla bilinen arazide inşa edilen bina ve ona bağlı tüm yapılar, mutfak, ahır, bahçe, sınırlar ve müstemilat, iç ve dış haklarıyla birlikte ebediyen vakfedilmiştir. Vakfiyede, söz konusu yapıların fakir ve gariplerin barınması için tahsis edildiği ve imam ile müezzinlerin görev yapacağı belirtilmiştir. Ayrıca, un pazarı, buğday ve arpa satış alanları ile ölçü aletlerinin bulunduğu değirmenlerin de vakfa dahil olduğu kaydedilmiştir.

Vakfın idaresi, Konya kadılığı makamında bulunan kişiye verilmiş ve mütevelliyeye vakıf gelirlerinden onda bir pay ayrılması şart koşulmuştur. Vakfiye hükümlerinin değiştirilmesi, vakıf şartlarının ihlali halinde ilâhî gazap ve uhrevî azapla cezalandırılma tehdidi vurgulanmış; bu gibi fiillerin ibadetlerin kabulünü de engelleyeceği belirtilmiştir.

AHMED BİN HÜSEYİN BEY BİN EMİNŞAH BEY

Vakfiye, 0001 numaralı vakfiye defterinin 024. sayfası ve ... sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 856 yılı Muharrem ayının bir Pazar günü düzenlenmiştir.

Vakfeden kişi, Merhum Mururmah Şah oğlu Hüseyin Bey oğlu Ahmed Bey'dir. Vakfiyede, onun yüksek mertebesi ve dini hassasiyetine işaret eden "büyük padişah", "şanı azim", "hayırların kapısı", "İslam ve Müslümanların yardımcısı" gibi sıfatlarla tanımlanmıştır. Vakfın konusu, Konya'ya bağlı Memaydos köyünün tamamıdır. Bu köye ait tüm yollar, nehirler, araziler, değirmen, sınırlar, evler, ahırlar, otlaklar, dağ ve ovalar; ayrıca Hüseyin Bey tarafından yaptırılan Sadrullah Konyevî Türbesi'ne yapılan tüm bağış ve gelirler de vakfa dahil edilmiştir. Sözü edilen türbe günümüze sağlam olarak ulaşmıştır. Vakfın yönetimi,

doğrudan Sırrı Bey'e, yani Sadrullah Konyevî Hazretlerinin soyundan gelen kişiye tevdi edilmiştir. Bu görev, soyun devamı halinde evlatlara ve torunlara intikal edecektir. Neslin tükenmesi durumunda, mütevellilik görevi Konya kadısına devredilecektir. Vakfiyeye göre, türbede her gün yedi hafız tarafından Kur'an-ı Kerim okunması ve hatim duası yapılması şart koşulmuştur. Bu hafızlardan her birinin günde bir cüz tilavet etmesi ve ardından vakfedenin ruhuna ve tüm müminlere dua edilmesi beklenmektedir. Vakfiyede yer alan önemli bir şart ise, vakfedilen köyün -Allah korusun- yıkılması veya harap olması durumunda tüm malların fakir ve miskin Müslümanlara dağıtılacağı yönündedir. Şer'î bağlayıcılığı kuvvetle vurgulanan vakfiyede, herhangi bir kadı veya yöneticinin vakfın şartlarını değiştirmeye kalkışması durumunda, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lanetine uğrayacağı açıkça ifade edilmiştir.

DOĞAN YÖRÜK BİN HASBEY

Vakfiye, 582-2 numaralı vakfiye defterinin 311. sayfası ve 214. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 853 / Miladî 1449 yılında, mübarek Ramazan ayının başlarında düzenlenmiştir. Vakfeden kişi, Has Bek oğlu Tağan Burak olup, vakfiyede Allah rızası doğrultusunda hareket ettiği açıkça belirtilmiştir. Tağan Burak, miras ve satın alma yoluyla elde ettiği tüm taşınmazlarını, Eğrus köyündeki toprak, ev ve harman yerleri dahil olmak üzere, Medlus kalesine bağlı olarak vakfetmiştir. Vakfiye metnine göre, bu taşınmazlar ilk etapta vakfedenin erkek çocuklarına ve onların erkek evlatlarına nesilden nesle intikal edecek şekilde tahsis edilmiştir. Erkek soyunun kesilmesi halinde ise aynı hak, kız çocuklarına ve onların evlatlarına geçecektir. Nihayetinde, aile soyunun tamamen kesilmesi durumunda, vakıf Müslüman fakirler lehine işlerlik kazanacaktır. Vakfiyede, Eğrus köyünde yer alan ve sınırları detaylı biçimde verilen çok sayıda toprak parçası zikredilmiştir. Bu parsellerin sınırları komşu mülk sahipleri, yol ve nehir gibi doğal ve yapay unsurlar üzerinden tanımlanmıştır.

Vakfiyeye göre, vakıftan elde edilen gelir öncelikle vakfın imarı ve sürdürülebilirliği için kullanılacaktır. Geriye kalan gelirler ise vakıf şartlarında belirtilen kişiler arasında dağıtılacaktır. Vakfiyede dikkat çeken bir başka yön, vakıf sürecinin Kudkus kalesinin fethi sırasında gerçekleşmiş olmasıdır. Metin sonunda, vakfın satılamayacağı, hibe edilemeyeceği, miras bırakılamayacağı kesin bir dille ifade edilmiştir.

MUSA BİN İSRAİL (ŞEYH İSRAİL ZAVİYESİ)

Vakfiye, 2178 numaralı vakfiye defterinin ... sayfası ve ... sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 858 / Miladî 1454 yılında, Safer ayı içerisinde düzenlenmiştir.

Vakfeden, meşhur sûfi şahsiyetlerden biri olan Şeyh Musa bin İsrail'dir. Şeyh Musa bin İsrail, vakfiyede yer alan uzun sıfat silsilesiyle hem zahit hem de toplum nezdinde etkili bir lider olarak tasvir edilmiştir. Vakfiyenin giriş bölümünde, dünyaya dair geçicilik vurgusu yapılmış; zühd ve takva temelli bir hayat anlayışı esas alınarak, vakfın amacı ve meşruiyeti dini referanslarla temellendirilmiştir. Söz konusu vakıf, Konya'nın Şermer köyünde, şeyhin soyundan gelenlere nesiller boyunca hizmet edecek şekilde düzenlenmiş olup, soyun tükenmesi halinde Müslüman fakirlerin istifadesine bırakılacak şekilde planlanmıştır.

Vakıf, hem ibadet işlevine sahip bir zaviye hem de sosyal yardım işlevi gören bir konaklama birimi olarak yapılandırılmıştır. Zaviyede bir görevlinin sürekli olarak bulunması, gelen misafirlerin ihtiyaçlarının giderilmesi, vakıf gelirlerinin salih, namaz ehli, haramlardan sakınan fakirlere dağıtılması gibi hususlar belirtilmiştir. Vakfiyede detaylı şekilde sıralanan mülkler arasında; Surumi köyündeki Beşere köyü, Hisarü'z-Zehr, Musallı Yaylası, Vadi-i Burhan, Kalkay Yaylası, Akdaş, Frenes, Vadi-i Aşad, Hurman ve Seyfioğlu mevkileri gibi farklı yerleşim ve yayla bölgeleri yer almaktadır. Vakfiyede sözü edilen zaviyeye ait bir iz günümüze ulaşmamıştır.⁵³⁰

Vakfın yönetimi ve işleyişi açısından, mülklerin tamamı mütevelliyeye teslim edilmiştir. Vakfın ebedi olduğu, kıyamete kadar geçerliliğinin korunacağı, hiçbir şekilde satılamayacağı, hibe edilemeyeceği ya da miras olarak devredilemeyeceği açıkça belirtilmiştir. Bu hükümlerle birlikte, vakfı değiştiren ya da bozmaya kalkışanlara karşı Allah'ın, meleklerin ve insanların laneti ile ilahi azabın yöneltileceği ifade edilmiştir.

MUHYİDDİN BİN NASIR (MUHYİDDİN MEHMED BİN NASIR)

Vakfiye, 581-2 numaralı vakfiye defterinin 358. sayfası ve 358. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 862 / Miladî 1458 yılında, safer ayının başında düzenlenmiştir. Vakfın kurucusu Nasr oğlu Muhyiddin olarak belirtilmiştir. Vakfiye, Allah rızasını kazanmak, ahiret mükafatlarına ulaşmak ve sadaka-i cariye ile hayır işlerini sürdürmek amacıyla oluşturulmuştur. Vakfedilen mülkler arasında, Koha tarafında bulunan bir köyün yarı hissesi ve Ebubekirler köyü, Alp Gazi köyü ve Koha köyü sınırlarına kadar uzanan araziler yer almaktadır. Bu mülkler, vakıf sahibinin bina ettirdiği bir zaviyeye tahsis edilmiş ve vakıf şartlarına göre, öncelikle vakıf

⁵³⁰ Bayram, a.g.e., s. 45.; Şafakçı, 1483 Yılında..., s. 120.; Bkz. Erdoğan, a.g.t., s. 113.

sahibinin evlatlarına, daha sonra onların evlatlarına, nesilden nesle aktarılacak şekilde vakfedilmiştir.⁵³¹

Vakfin gelirlerinin yarısı belirlenen hayır işlerine, diğer yarısı ise vakfin bakım ve tamiratına ayrılacaktır. Artan gelir beşe bölünecek, bir kısmı mütevellîye, kalan paylar ise diğer belirlenen kişi ve hizmetlere tahsis edilecektir. Vakfiye, şeriata uygun, bağlayıcı, ebedi ve değiştirilemez olarak tescillenmiştir. Satılamaz, rehin verilemez ve hiçbir şekilde başkasının mülküne geçemez.

MÜŞTAK BİN NASİH

Vakfiye, 2178 numaralı vakfiye defterinin 416. sayfası ve 458. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 883 / Miladî 1478 yılında, Rebîülevvel ayı içerisinde düzenlenmiştir. Vakfin kurucusu Nasih oğlu Meştan olarak belirtilmiştir. Vakfiye, şeriata uygun, sahih ve bağlayıcı bir belge olarak tescillenmiş ve vakıf kurucusunun mülkiyeti kendisine ait olan tüm varlıklarını hayır işleri için vakfettiği ifade edilmiştir. Vakfedilen mülkler arasında Larende vilayeti yakınlarındaki bir köy, Kara Külya köyü’ndeki üzüm bağları, Ekfad köyü’ndeki mülkler ve Zaho’da bulunan üzüm bağları ve evler bulunmaktadır. Bu mülklerin sınırlarının belirlenmesine gerek duyulmadığı, çünkü vakıf sahibine ait olduğu herkes tarafından bilinen mülkler olduğu vurgulanmıştır. Vakıf kapsamında yalnızca taşınmaz mülkler değil, koyun, inek, eşekler, evler, dükkanlar ve yaygın kullanılan bazı kitaplar⁵³² da vakfa dahil edilmiştir.

Vakfin yararlanıcıları (mevkuf aleyh) öncelikle vakıf sahibinin oğlu İbrahim ve onun evlatları olarak belirlenmiş, bu soy tükenirse vakfin fakir Müslümanlara tahsis edileceği şart koşulmuştur. Vakfiyede, vakfa ait mülklerin şüpheye yer bırakmayacak şekilde sahih ve şer’î olarak tespit edildiği ve vakfin değiştirilemez, satılamaz, devredilemez olduğu hükme bağlanmıştır.

MUSLİHİDDİN BİN LOKMA

⁵³¹ Vakfiye metinde zaviyenin adını yer almaz. Lakin vakıf edenin ismiyle M. Akif Erdoğan’ın “Karaman Vilayeti Zaviyeleri” isimli makalesinde bahsedilen Vakf-ı zaviye Şeyh Sadaka’nın derviş Muhyiddin’in vakfiyesinden söz edilmektedir. Bkz. Erdoğan, **a.g.t.**, s. 110.

⁵³² İslam düşüncesinde ilim, hem inancı güçlendiren hem de günlük hayatı düzenleyen faydalı bir araç olarak görülmüş; bu anlayış kitaplara duyulan ilgiyi artırmıştır. Bu nedenle vakfiyelerde bazen karşımıza kitap vakfedilğine ait bilgileri görebiliriz. Eğer bir yerde kitap vakfedilse eğitim, öğretim ya da kütüphanecilik gibi çalışmalar olması muhtemeldir. Kitap vakfetme geleneği daha çok Osmanlı’da yaygındır. Konuyla ilgili bkz. Gülcan Avşın Güneş, “Kayalık Medresesi Kütüphanesi: XIX. Yüzyıl Denizlisi’nde Kitap Vakıflar ve Kitaplar”, **Vakıflar Dergisi**, S. 61, 2024, s. 117-131.; Tuğba Aydeniz, “Osmanlı’da Kitap Vakfetme Geleneği” **İstanbul Müftüğü Dergisi**, S. 27, 2016, s. 60-63.

Vakfiye, 2178 numaralı vakfiye defterinin 117. sayfası ve 104. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 896 / Miladî 1491 yılında, Rebûlevvel ayının başında yazılmıştır.

Vakfiye, Hicri 896 yılında Rebiülevvel ayının başında düzenlenmiş olup, vakfın kurucusu ... oğlu Muslihüddin olarak belirtilmiştir. Vakfiye, Allah rızasını kazanmak, ahiret nimetlerine ulaşmak ve sadaka-i cariyeye ile hayır işlerini sürdürmek amacıyla oluşturulmuştur. Metinde, dünya hayatının geçiciliği ve yalnızca Allah yolunda yapılan iyiliklerin kalıcı olduğu vurgulanmaktadır. Vakfiye kapsamında, vakfın yönetimi öncelikle vâkıfın oğulları olan Ali, Muhammed, Kasım ve İbrahim'e, ardından onların oğullarına, nesilden nesile kuşaktan kuşağa erkek evlatlara devredilecektir. Eğer erkek soyu tükenirse, kızlarının oğullarına, bu nesil de tükenirse vâkıfın en yakın akrabasının oğullarına, bu da mümkün olmazsa hafızlara vakfedilmiştir. Vakfın yönetimi, vâkıf hayatta olduğu sürece kendisine ait olacak, vefatından sonra ise en salih kişi müteveli olarak görevi devralacaktır.

Vakfiye şartlarına göre, isimleri geçen vakıf yararlanıcıları (mevkuf aleyhler) her Pazartesi bir cüz okuyarak sevabını Peygamber Efendimiz'e bağışlamayı, ayrıca vakıf sahibinin ruhuna da Kuran okunmasını yerine getirmekle yükümlüdürler. Vakıf, şeriata uygun, bağlayıcı, ebedi ve değiştirilemez olarak tescillenmiş olup, hiçbir kâdı, hâkim veya yetkili tarafından hükümleri değiştirilemez. Vakfı değiştirmeye kalkışan kişilerin günahının yalnızca kendilerine ait olacağı ve Allah'ın her şeyi işiten ve bilen olduğu vurgulanmıştır.

4.2. Karaman Vakfiyeleri

KETENCİ BABA OĞLU ŞEYH MANSUR DEDE VAKFİYESİ

Vakfiye, 2176 numaralı vakfiye defterinin 405. sayfası ve 704. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 765 / Miladî 1461 yılında, Cemâziyelâhir ayı başlarında düzenlenmiştir. Vakfın kurucusu Ketenci Baba oğlu Şeyh Mansur Dede olarak belirtilmiş olup, dünya hayatının geçiciliği ve ahiret nimetlerinin ebediliği vurgulanarak Allah rızasını kazanmak, kıyamet günü affa nail olmak ve sadaka-i cariyeye bırakmak amacıyla bu vakfın tesis edildiği ifade edilmiştir.

Vakfedilen mülkler arasında Larend'e Eskiçeşme Mahallesi, Çağlağd Nahiyesi'ndeki araziler, Gazi köyü, Bozkuş, Selarik köyü, Virancık, İki Kilye köyü ve Larend'e Mansur Dede Mahallesi'nde bulunan bir ev yer almaktadır. Bu mülklerin sınırları yollar, köy mülkleri, nehirler ve diğer vakıflarla belirlenmiştir. Ayrıca, vakfiye içerisinde Sekusi Zaviyesi, Cakuri Zaviyesi ve Karki (Karuki) köyü'ndeki diğer araziler de vakfa dahil edilmiştir. Vakfiye ile aynı ismi taşıya

Vakfın yönetimi, vakıf sahibinin neslinden gelen Mansur Dede'nin ve Bali Dede'nin erkek çocuklarına bırakılmış, erkek neslinin tükenmesi durumunda kız çocuklarına devredilmesi şart koşulmuştur. Vakıf şartlarına göre Eskişehir'deki zaviyede Pazartesi ve Perşembe günleri birer cüz Kuran okunması ve bu sevabın vakıf sahibinin ruhuna bağışlanması kararlaştırılmıştır. Vakıf, fakirlere ve miskinlere tahsis edilmiş olup, dini ve hayır hizmetleri amacıyla kullanılacaktır. Vakfiye, şeriata uygun, ebedi, değiştirilemez ve bağlayıcı olarak tescillenmiş olup, hiçbir kadı, müftü veya başka bir yetkilinin vakfın hükümlerinde değişiklik yapamayacağı belirtilmiştir.

EMİRZADE HALİL BEY BİN MAHMUD

Vakfiye, 579 numaralı vakfiye defterinin 183. sayfası ve 360. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicri 769 / Miladi 1367 yılında yazılmıştır.

Vakfın kurucusu olarak Karamanlı Mahmud oğlu Emirzade Halil Bey olarak belirtilmiştir. Babasının Larende'de yaptırdığı zaviyenin yanında yeni bir zaviye inşa edilmesini emretmiş, bu yapı için sınırları belirlenmiş bir vakıf tesis etmiştir. Aynı zamanda, şehit düşmüş olan kardeşi Süleyman Bey'in kabri de bu zaviyenin bulunduğu alanda yer almaktadır.

Vakfedilen mülkler arasında Larende civarındaki Selarik köyü bulunmaktadır. köyün sınırları doğuda Foni köyü, güneyde Cemal'in Dağı ve Şilat Kır, Sinan'ın Çiftliği ve Bozkuş ile belirlenmiştir. Vakfın yönetimi, zaviyeye hizmet edecek ve Allah'a ibadete adanmış bir şeyh tarafından yürütülecek olup, bu şeyh zaviyenin ve köyün mütevellisi olarak atanmıştır. Vakfın gelirleri öncelikle imaretin bakımına harcanacak, artan miktarın %10'u şeyh mütevellisine, geri kalan kısmı ise misafirlerin ağırlanması ve ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılacaktır. Vakfiyede israf ve cimrilikten kaçınılması gerektiği özellikle vurgulanmıştır. Vakfiyede ayrıca, vakıf sahibinin diğer kardeşi Hızır Bey Çelebi ile yeğenleri Efendi ve Emir Şah Çelebi'nin de vakfa destek verdiği belirtilmiştir. Bu kişiler, vakfa ait mülklerden hiçbir hak talep edemeyecek, varisleri dahi vakfedilen araziler üzerinde hak iddia edemeyecektir. Vakfiye, hiçbir sultan, hâkim, kadı veya müftü tarafından değiştirilemez, bu hükmü bozmaya çalışanlar hakkında Allah'ın, meleklerin ve insanların laneti olduğu belirtilmiştir.

KARAMANOĞLU İBRAHİM BEY

İbrahim beye ait iki vakfiye vardır. Biri taş diğeri ise matbu metindir.

Değerlendirme bölümünde sadece matbu metin üzerinde durulacaktır. Vakfiye, 2113-0 numaralı vakfiye defterinin 336 sayfa ve 0066 sıra numarasında kayıtlıdır ve 835/1432 tarihinde yazılmıştır.

Vakfin kurucusu olarak Karamanoğulları hanedanına mensup Sultan Taceddin İbrahim Bey gösterilmektedir. Vakfiye metninde, İbrahim Bey'in dedesi Alâeddin Bey, babası Mehmet Bey ve büyük dedesi Halil Bey de anılmakta, kendisinin onların hayırseverlik geleneğini sürdürdüğü belirtilmektedir. Sultan İbrahim Bey tarafından kurulan vakfin temel gayesi, Larend'e'de inşa ettirdiği büyük imaretin sürekli olarak hizmet vermesini temin etmektir.

Vakfedilen mülkler arasında Larend şehir merkezinde yer alan çok sayıda dükkân, bağ, bahçe, değirmen ve hamam ile birlikte çevre köylerdeki geniş tarım arazileri yer almaktadır. Bunlar arasında Dervi, Kalınahur, Kızılca, Kayacık, Ortaviran, Kafırviran, Bilecik, Çablak ve Akrepyeri gibi köyler dikkat çekmektedir. Ayrıca Niğde, Bor, Mut ve Beyşehir'e bağlı çeşitli köyler ve mezralar da vakıf kapsamına alınmıştır. Vakfiye metninde bu mülklerin sınırları ayrıntılı olarak belirtilmiş ve tamamının vakfa ait olduğu açıkça kaydedilmiştir.

Vakfin doğrudan tahsis edildiği yapı, Larend'e'de inşa edilen büyük bir imaret olup, burada hem ibadet hem sosyal hizmetler yürütülecektir. İmaret bünyesinde mescit, dârü'l-huffâz (Kur'an okuyucuları evi), misafirhane ve aşevi gibi bölümler yer almakta, bu bölümlerde çalışacak imam, müezzin, aşçı, temizlikçi, kapıcı ve hafızlara verilecek yıllık ücretler detaylı şekilde belirtilmektedir. Ayrıca bu görevlilerin Hanefî mezhebinden, ehil ve takva sahibi olmaları şart koşulmuştur.

Vakfiye metninde, her gün yüz elli büyük tabakta yemek çıkarılacağı, ihtiyaç hâlinde bu sayının artırılabilceği belirtilmiş, bayram ve mübarek gecelerde imaret çalışanlarına ve fakirlere tatlı dağıtılması emredilmiştir. Ayrıca, her gün Kur'an'dan hatim indirileceği, bunun için belirlenen hafızların her birine yıllık ücret ödeneceği ifade edilmiştir. Bu uygulamaların sevabının vakıf sahibine bağışlanması şart koşulmuştur.

İmaretin tüm bakım ve onarım işleri vakıftan elde edilen gelirlerle karşılanacak, artan gelir varsa yeni vakıfların tesisi için kullanılacaktır. Mütevellî tayini hususunda ise, vakıf sahibi hayatta olduğu sürece bu görevi kendisi üstlenmiş; ardından en salih evlatlarına, onların soylarının kesilmesi durumunda ise devrin güvenilir ve dindar kişilerinden birine verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Vakfiyede, mütevellînin görevleri tek tek sayılmış; görevlilerin denetlenmesi, sorumluluklarının ihmal edilmemesi, aksaklıklar durumunda kademeli uyarı ve görevden alma

prosedürleri açıklanmıştır. Özellikle misafirlerin en iyi şekilde ağırlanması, onlara yemek ikram edilmesi, bineklerinin beslenmesi gibi hususlar detaylandırılmıştır.

Vakfiyenin şer'î ve hukukî geçerliliği, vakıf sahibinin tasarruf yetkisi, malların helalliyi ve niyetin ihlasla oluşu tekrar tekrar vurgulanmış; herhangi bir kişi ya da otoritenin bu vakfi değiştirmesi, feshetmesi ya da mülkiyeti üzerine alması durumunda Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetiyle karşılaşacağı belirtilmiştir. Bu hüküm, sultanlar, kadılar, müftüler ve hatta ilim ehli kişiler için dahi geçerli kılınmıştır.

SİNANÜDDİN YUSUF BEY MESCİDİ VAKFIYESİ

Vakfiye, 2176-0 numaralı vakfiye defterinin 536. sayfası ve 836. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicri 841 / Miladi 1437 yılında yazılmıştır.

Metin, vakfın kurucusunun Hacı İsmail'in torunu, merhum Savcı Bey'in oğlu, Sinanüddin Yusuf Bey olduğunu belirtmektedir. Vakfiyede, insanın dünyada sahip olduğu her şeyin faniliği vurgulanarak, sadaka olarak verilen malların kalıcı olduğu ifade edilmiştir. Sinanüddin Yusuf Bey, Allah'ın rızasını kazanmak ve ahiret hayatında mükâfatını görmek amacıyla vakıf tesis ettiğini beyan etmiş, malını hayır işlerine harcayarak ebedileştirdiğini açıklamıştır. Vakfedilen mülkler arasında, Larende köylerinden biri olan Foni köyü'nün yukarıdaki Balasun mezarı yer almaktadır. Mezranın sınırları Kaya köyü, Çiftlik köyü, Kela Değirmenine giden yol ve Uçankılan Mezarı ile belirlenmiştir. Vakfiye kapsamında bu arazilerin dörtte biri vakfa tahsis edilmiştir. Ayrıca, Konya Ovası'nda bulunan ve sınırlarını açıklamaya gerek duyulmayan bir tarla da vakfa dâhil edilmiştir. Vakfedilen mülkler, özellikle Sinanüddin Yusuf Bey tarafından inşa edilen bir mescidin bakımı ve onarımı için tahsis edilmiştir.

Vakfiye, ebedi, değiştirilemez, satılamaz, ipotek edilemez ve hibe edilemez olarak tescillenmiş olup, Allah yeryüzünü ve üzerindekiileri alana kadar geçerli olacağı belirtilmiştir. Vakıf sahibinin belirlediği şartlara göre, vakıf gelirleri öncelikle mescidin inşası ve bakımına ayrılacak, ardından artan gelir 20 hisseye bölünecektir. Bu bölümünde beş hisse yöneticilere, dört hisse müezzine, on bir hisse ise imama tahsis edilecektir. Vakfın mütevelliliği, vakıf sahibi hayatta olduğu sürece kendisine ait olacak, vefatından sonra kızları veya oğullarından akıllı ve ehil olan nesiller boyunca müteveli olarak görev yapacak ve bu nesil tükendiğinde mescidin cemaatinden salih bir kimse müteveli olarak atanacaktır. Vakfiye hükümleri, değişmez bir düzen ve süreklilik prensibiyle oluşturulmuş olup, gelir kaynakları ve yönetim esasları nesiller boyunca aynen uygulanacaktır.

İSFEHANŞAH BİN SİDDİK VAKFİYESİ

Vakfiye, 2113 numaralı vakfiye defterinin 352. sayfası ve 0066. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicrî 851 / Miladî 1447 yılında, Ramazan ayı başlarında düzenlenmiştir. Vakfın kurucusu Sıddık oğlu İsfahan Şah olarak belirtilmiştir. Vakfiye, Larende şehrinde bulunan Emeksüvan köyü'ndeki sınırları belirlenmiş mülklerin vakfedildiğini beyan etmektedir. Vakfedilen araziler, Ali Han oğlu İsa'nın mülkü, Mukbil Ağa'nın varislerinin mülkü, nehir ve Yenibey oğlu Hızır'ın mülkü ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca, yol, gayrimüslim mezarlığı, nehir ve Sadi Bey'in varislerine ait mülk ile sınırlı bir başka arsanın da vakfa dâhil edildiği ifade edilmiştir. Vakfiye hükümlerine göre, vakıf mülklerinin yönetimi Bezirci oğlu Musa Çelebi'ye bırakılmış olup, onun vefat etmesi halinde bu görev çocuklarına ve onların nesillerine devredilecektir. Eğer vakfın vekili olan nesil tükenirse, mütevellî olarak atanan kişi imar faaliyetlerinden sonra kalan gelirin dörtte birini vekillik hakkı olarak alacaktır. Vakfiye, şeriata uygun, bağlayıcı, kesinleşmiş ve ebedi bir belge olarak tescillenmiş olup, satılması, bağışlanması veya başka bir şekilde elden çıkarılması yasaklanmıştır. Vakfiye hükümlerini değiştirmeye kalkışanların, bu fiillerinin günahının yalnızca kendilerine ait olacağı belirtilmiştir.

BEDREDDİN HOCA MAHMUD DÂRÜ'L-HUFFÂZİ VAKFİYESİ

Vakfiye, 2176 numaralı vakfiye defterinin 462. sayfası ve 751. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicri 865 / Miladi 1461 yılında yazılmıştır. Vakfın kurucusu, Hacı Bahşayış oğlu Bedreddin Hoca Mahmud olarak belirtilmiş ve vakfın, Allah rızasını kazanmak, kıyamet günü affa nail olmak ve sadaka-i cariye yoluyla hayırlı bir miras bırakmak amacıyla tesis edildiği vurgulanmıştır.

Vakfedilen mülkler arasında, Niğde'ye bağlı Bor köyü yakınındaki hamamın 12 hissesinden altı hisse, Larende şehrinin Sıdırva köyü'ndeki araziler, Sinle köyü'ndeki bahçeler, Mebda Mahallesi'nde türbe ve mescitle çevrili bir alan, Larende yolu, Lattaniye arazisi ve çeşitli özel mülkler yer almaktadır. Ayrıca, vakıf sahibinin inşa ettiği bir türbe ve bu türbeye bağlı dârü'l-huffâz (hafız yetiştirme merkezi) vakfa dahil edilmiştir. Vakfiye şartlarına göre, altı kurra hafız Pazartesi ve Perşembe geceleri burada toplanarak Kur'an okuyacak ve her hafta hatim yaparak sevabını vakıf sahibinin ruhuna bağışlayacaktır. Bu hafızlardan ikisi, Bağdatlı Oğlu Mescidi ve Malyolu Mescidi'nin imamı olacaktır. Vakfın yönetimi, vakıf sahibi hayatta olduğu sürece kendisine ait olacak, vefatından sonra çocuklarına, torunlarına ve nesilden nesile akrabalarına devredilecektir. Eğer nesil tükenirse, en yakın akrabası vakfın yönetimini üstlenecektir.

Vakfin gelirleri öncelikle vakıf mülklerinin imarı ve bakımına, ardından türbeye bağlı su sisteminin onarımına ayrılacaktır. Artan gelir beş hisseye bölünecek, bir hisse mütevellîye, kalan dört hisse hafızlara eşit olarak dağıtılacaktır. Vakfiye, şeriata uygun, bağlayıcı, ebedi ve değiştirilemez olarak tescillenmiştir. Hiçbir imam, kadı, vali, kardeş veya yabancı bu vakfin hükümlerini değiştiremez, bu kuralları bozmaya teşebbüs edenler Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrayacaktır.

PÎRÎ HALÎFE BİN ABİD ÇELEBİ

Vakfiye, 2176 numaralı vakfiye defterinin 261. sayfası ve 540. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicri 900 / Miladi 1494 yılında yazılmıştır.

Metin, vakfin kurucusu olarak Abid Çelebi oğlu Pîrî Halîfe'yi belirtmekte ve onu alemdaki halifelerin övünç kaynağı, salihlerin hazinesi olarak tanımlamaktadır. Vakfiye, Larendede (günümüzde Karaman) şehrinde bulunan Fır Kadı nahiyesindeki bir zaviye için düzenlenmiş olup, vakfin hukuki geçerliliği şariat hükümlerine dayalı olarak tescillenmiştir. Vakfiye, Larendede'ye bağlı Çavuş mezrası üzerine yapılan bir anlaşmazlık nedeniyle düzenlenmiş olup, bu mezra güneyde Meşhed yolu, doğuda bir tarla, kuzeyde Kudu köyü, batıda ise diğer köyler ve Hadim tarlasıyla sınırlandırılmıştır. Ayrıca, bu toprakların mülkiyetine ilişkin iki ayrı belgeye atıfta bulunmaktadır. Birinci belge, Karaman'daki askerlerin kadısı tarafından verilmiş olup, suluca Hadim tarlasının Pîrî Halîfe tarafından satın alındığını göstermektedir. İkinci belge ise, rahmetli Sultan Muhammed döneminde Efendimiz Muhyiddin Ahur tarafından düzenlenmiş olup, emirlerin mülkiyetindeki yerlerin nasıl devredildiğine ve satıldığına dair denetlemeler içermektedir. Vakfiye kapsamında Larendede'de bulunan Virancık köyü, Fonî köyü, Bekçi köyü, Çardaklar köyü, Dera bin köyü ve Kadir Sûfi arzı vakfedilmiştir. Vakfedilen araziler arasında bağlar, tarlalar, parklar ve küçük bahçeler yer almakta olup, bu mülklerin sınırları ayrıntılı şekilde belirtilmiştir. Ayrıca, Larendede'de Sulhiddin Sekisi'nde bulunan iki bağ, Ceras bağının yanında bulunan harap olmuş bir bağın yarısı ve zaviye yakınlarındaki köy arsaları da vakıf kapsamına dahil edilmiştir. Vakfiye, şeri mahkemede şahitler huzurunda onaylanmış olup, vakfedilen mülklerin satılması, miras bırakılması ve ipotek edilmesi yasaklanmıştır. Vakfiye hükümlerini değiştirmeye teşebbüs edenler için Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti belirtilmiştir.

4.3. Niğde Vakfiyeleri

ÇELEBİ BİN DAVUD ÇELEBİ (ŞEYH MUHLİS)

Vakfiye, 595 numaralı vakfiye defterinin 16. sayfası ve 11. sıra numarasında kayıtlı olup, Hicri 790 / Miladi 1388 yılında yazılmıştır. Metin, vakfın kurucusunun Davut Çelebi'nin oğlu Şeyh Çelebi olduğunu belirtmektedir. Şeyh Çelebi, metinde yüce, saygıya layık, değerli, cömertlik ve mertlik sahibi, büyük emirlerin soyundan gelen biri olarak anılmıştır. Bu ifadeler, onun hem dini hem de toplumsal konumunun yüksek olduğunu göstermektedir. Vakfiye, şeriat kurallarına uygun olarak düzenlenmiş olup, vakfın Allah rızası için ebedi olarak tesis edildiğini ve sadaka-i carie hükmünde olduğunu vurgulamaktadır.

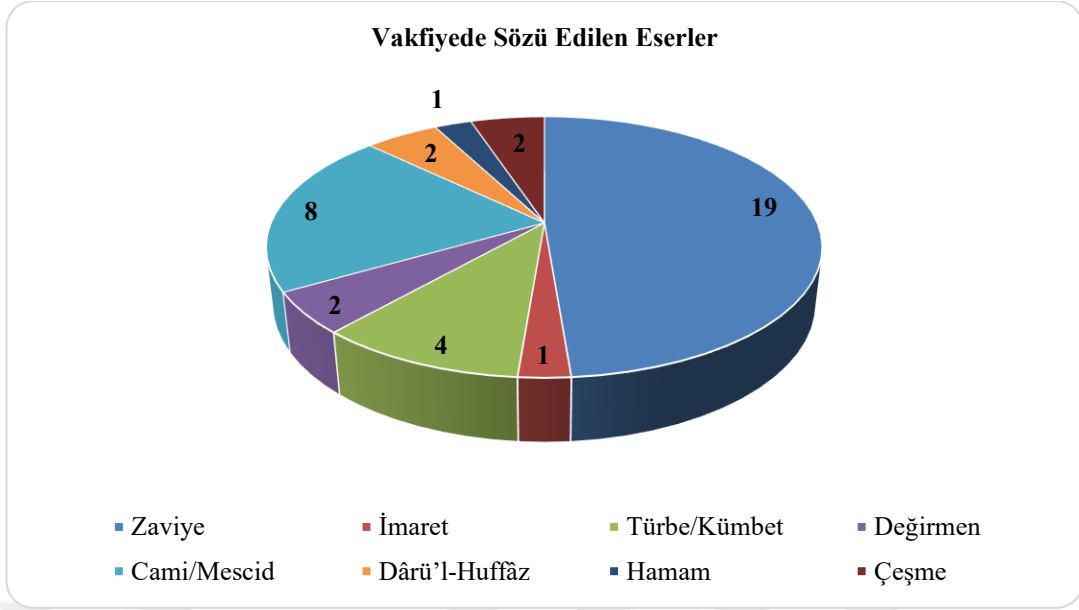
Vakfedilen mülkler arasında Niğde'nin kırsal bölgelerinde yer alan Melendiz Nahiyesi'ndeki bir köy ve bu köy içerisinde bulunan ünlü bir zaviye yer almaktadır. köyün sınırları detaylı bir şekilde belirtilmiş olup, Muğlede'den akan dere, Akpınar, Saç Ayak taşları, Ağın olarak bilinen mekân, Kebence mezarısı, Kayı köyü ve Kösün köprüsüne kadar uzanan araziler vakıf kapsamına alınmıştır. Aynı zamanda İlbesni mezarısı, Çat yolu ve Enderlos (Andorlos) Dağı ile çevrili geniş araziler de vakfedilmiştir. Vakfın tüm gelirleri ve bağlı mülkleri, tasavvuf yolunun önde gelen isimlerinden biri olarak tanımlanan, şeyhlerin ve zahidlerin efendisi Şeyh Muhlis ve onun nesline tahsis edilmiştir. Vakfiye, vakfın öncelikle Şeyh Muhlis'in çocuklarına, torunlarına ve soyundan gelen alim ve salih kimselere ait olduğunu, bu kişilerin vefat etmesi halinde ise vakfın fakir Müslümanlara tahsis edileceğini belirtmektedir.

Vakfiye, şeriata uygun, ebedi ve değiştirilemez bir belge olarak tescil edilmiştir. Vakfedilen mülklerin satılması, ipotek edilmesi veya miras bırakılması kesinlikle yasaklanmış, vakıf hükümlerini değiştirmeye veya iptal etmeye kalkışanların Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğrayacağı ifade edilmiştir.

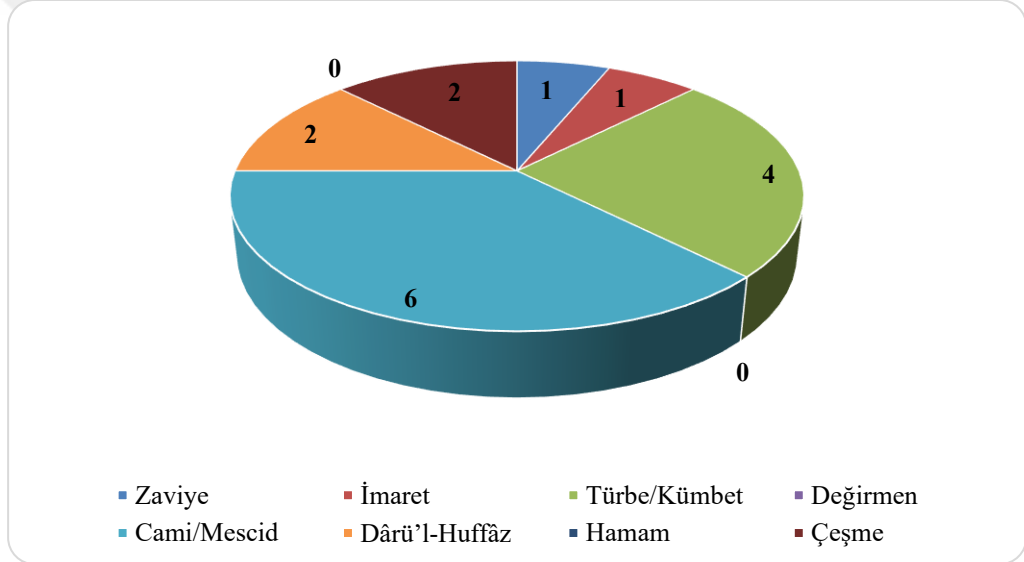
4.4. Mimari Değerlendirme

Bu tez kapsamında incelenen toplam 37 vakfiyenin coğrafi dağılımı dikkate alındığında, Konya merkezli bir yoğunluk dikkat çeker. Gerçekten de 28 vakfiye Konya, 8 vakfiye Karaman, yalnızca 1 vakfiye ise Niğde şehrini işaret etmektedir.

İçerik açısından değerlendirildiğinde, vakfiyelerin 26'sında doğrudan bir mimari yapı türüne atıf yapılmış; geri kalan 11 vakfiyede ise herhangi bir mimari eserden söz edilmemiştir. Yapı türlerine göre dağılım incelendiğinde; zaviyeler (19) en yaygın yapı türü olup, bunu cami/mescit (8), türbe/kümbet (4), dârü'l-huffâz (2), çeşme (2), imaret (1), hamam (1) ve değirmen (2) yapıları izlemektedir (Grafik 4.1).

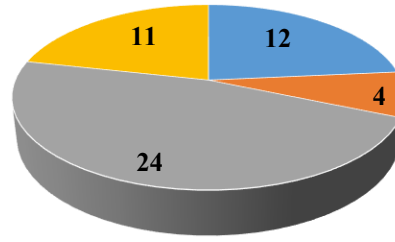

Grafik 4. 1: Vakfiyede Sözü Edilen Eserler

Grafik 4. 2: Vakfiyede Sözü Edilen Eserlerden Günümüze Sağlam Olarak Ulaşmış Olanlar

Ancak mimari yapıların günümüze ulaşma durumu büyük oranda sınırlıdır. İncelenen yapılar içinde yalnızca 12'si, geçirdiği onarımlara rağmen belirli ölçüde orijinalliğini koruyarak bugüne ulaşabilmiştir. Buna karşılık 4 yapı, yoğun müdahaleler nedeniyle özgün karakterini tamamen yitirmiştir. 24 yapı ise fiziksel olarak günümüze ulaşmamış, sadece arşiv ve vakfiye kayıtları aracılığıyla belgelenebilmektedir (Grafik 4. 3).

- Belirli Oranda Orijinalliğini Onarımlar Geçirmiş Fakat Orijinalliğini Korumuş
- Yapı günümüze kadar sayısız onarım geçirmiş ve özgün durumunu tamamen yitirmiştir.
- Günümüzde izine rastlanılmamıştır
- Herhangi Bir Mimari Eserden Söz Edilmez

Grafik 4. 3: Vakfiyede Sözü Edilen Eserlerin Durumu

4.4.1. Zaviyeler

Tez kapsamında incelenen vakfiyeler toplamda on dokuz zaviye yapısına doğrudan atıfta bulunmaktadır. Ancak bu zaviyelerden yalnızca biri günümüze sağlam şekilde ulaşabilmiştir. Kayıtlardan anlaşıldığı üzere, bu zaviyeler çoğunlukla Konya merkezli bir yerleşim ağı içinde konumlanmıştır. Günümüze ulaşan zaviye, Beyhekim mahallesinde yer alan Ebû İshak Kâzerûnî Zaviyesi ve Türbesi⁵³³, giriş kapısı üzerinde yer alan kitabe bilgisine göre, yapı Karamanoğlu Mehmed Bey tarafından H.821/M.1418 yılında, Kâzerûnî Şehriyar'ın oğlu Ebu İshak İbrahim adına inşa ettirilmiştir. Zaviyeye ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2176 numaralı defterinde 66. sıra 156. sayfasında yer alır. Vakfiye Cemaziyel evvel ayının onuncu günü 829 yılına tarihlendirilmiştir. Zaviye, kuruluşundan itibaren farklı dönemlerde çeşitli tamir ve yeniden yapım süreçlerinden geçmiştir. Özellikle 19. yüzyıl sonlarında belgelenen onarımlar, yapının bazı bölümlerinin tamamen yeniden inşa edildiğine işaret eder. 20. yüzyıl boyunca farklı restorasyonlar ve işlev değişiklikleri geçiren yapı, bir dönem çocuk kütüphanesi olarak kullanılmış, son yıllarda ise yeniden bakım görmüştür. Mimari açıdan zaviye, beylikler dönemine ait yapı karakteristiklerini taşımakla birlikte, zamanla geçirdiği dönüşümlerle özgün plan kurgusunu kısmen yitirmiştir. Buna rağmen yapının sadeliği, Konya sivil mimarisiyle benzeşen bazı özellikleri ve geleneksel zaviye plan tipolojisine yakınlığı dikkat çekicidir. Yapının Kazerûniyye tarikatı ile ilişkili olması, sadece mimari değil, aynı zamanda tasavvuf tarihi açısından da önemli bir değer taşır. Türbe bölümünün Ebu İshak

⁵³³ Bkz. Bölüm 3.1.8. Ebû İshak Kâzerûnî

Kâzerûnî'ye atfedilmesine rağmen, vakıf kayıtları buranın sembolik bir makamdan ziyade tekkenin şeyhlerinden birine, Hacı Hasib'e ait gerçek bir mezar olduğunu düşündürmektedir.

Mimari yapısının günümüze ulaşmadığı zaviyelere gelince, bu yapılar hakkında bilgi edinme imkânı büyük ölçüde vakfiye kayıtları, arşiv belgeleri ve temettuat defterleri gibi yazılı kaynaklara dayanmaktadır. Fiziksel izlerinin ortadan kalkmış olması nedeniyle bu zaviyelerin plan şemaları, yapı malzemeleri ya da mimari özellikleri hakkında doğrudan bir değerlendirme yapılamamaktadır. Her ne kadar mimari varlıkları korunamamış olsa da, bu zaviyelere ait vakfiyeler sayesinde, kurucuları, vakıf gelir kaynakları, görevlileri ve işleyiş düzenleri gibi unsurlar ayrıntılı biçimde tespit edilebilmektedir.

Sabır zaviyesinin ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğünü 2178 defterinin 504 ve 507. Sayfasında yer alır. Vakfiye şaban ayının başlarında 733 yılına tarihlendirilmiştir. Söz konusu eserle ilgili bir ize rastlanılmamıştır. Aydoğmuş zaviyesi, Sabır zaviye ile aynı vakfiyede geçmektedir. Söz konusu mimari yapı ilgili bir ize rastlanılmamıştır.

Şeyh Şekerim Dede Zaviyesine ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2178 numaralı defterinde 77. sayfasında yer alır. Recep ayının başlarında 765 (Hicrî) tarihini taşımaktadır.⁵³⁴ Şeyh Şekerim Zaviyesi, Belviran Kazası'na bağlı Alibeyhüyüğü köyünde yer almaktaydı. Ahmet Şeref Ceran'a göre zaviyenin bulunduğu yer, günümüzde Alibeyhüyüğü Belediye binasının arka kısmıdır. 16. yüzyıl başlarında harap duruma gelen zaviye, yakınındaki Şeyh Maruf Zaviyesi ile birleştirilmiştir⁵³⁵. 19. yüzyılın ortalarına kadar aktif olan zaviyenin izine rastlanılmamıştır.

Şeyh Hocenti Zaviyesi'ne ait vakfiyeler arasında ilk sırada 2178 numaralı defterinin 76. ve 77. sayfalarında yer alan bir vakfiye kaydı dikkat çekmektedir. Bu belgede tarih olarak 12 Ramazan 672 / 22 Mart 1274 verilmiş, ancak hemen altına bu tarihin sehven yazıldığı ve aslında “seb‘a mi’e”, yani 700'lü yıllara ait olması gerektiği not düşülmüştür.⁵³⁶ Şafakçı bu vakfiyenin 12 Ramazan 772 / 30 Mart 1371 olarak kabul etmiştir.⁵³⁷ Araştırmacı ayrıca, vakfiyede geçen vâkıf ismi ve kullanılan unvan, Karamanoğlu Mehmed Bey (I.)'i işaret etmekte ve bu da 1400 yılı civarına işaret etmiştir⁵³⁸. Şeyh Hocenti ile Şeyh Şekerim kardeştir. Babaları Abdullah

⁵³⁴ Bkz. Bölüm 3.1.2. Alaeddin Bey bin Halil Bey

⁵³⁵ Silay, **Osmanlı Dönemi...**, s. 124.

⁵³⁶ **a.g.m.**, s. 6.

⁵³⁷ **a.g.m.**, s. 6.

⁵³⁸ Zaviye ile ilgili diğer vakfiyeler için bkz. Ahmet Şeref Ceran, “Konya Alibeyhüyüğü Kuzvıran (Kuzören) Şeyh Hocenti Zaviyesi Vakfiyesi”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 5, 1999, s. 171-181.; Hamit Şafakçı, “Belviran Kazası Tekke ve Zaviyeleri (1476-1876)”, **Vakıflar Dergisi**, S.45, s. 59-89.

Paşadır. Şeyh Hocenti ve kardeşi Horasan'dan gelip Kuzviran ve civarına yerleşmişlerdir⁵³⁹. Ahmet Şeref Ceran'a göre, Şeyh Hocenti günümüzde Alibeyhüyüğü Kuzören Yaylası'ndaki bir mezarlıkta, dervişleriyle birlikte üzeri açık türbesinde; kardeşi Şeyh Şekerim Dede ise Alibeyhüyüğü Belediye binasının arkasındaki bahçede defnedilmiştir.⁵⁴⁰ Temettuat defterinde, tekkenesin oğlu Ali Efendi'nin, civarda yer alan Kuzviran köyünde medfun bulunan Şeyh Hocenti Vakfı'nın mütevellisi olduğu yazılıdır. Ancak belgelerde geçen Kuzviran köyünün yeri net olmayıp, buranın Sarioğlan'a bağlı bir mahalle olması muhtemeldir⁵⁴¹. Tahrir defterlerinde Karahüyük adlı mezranın Kuzviran, Boyalı ve Zekeriyalı köyleri tarafından ziraat edildiği yazmaktadır. Ayrıca Sarioğlan ile Kuzviran ve Kuzviran ile Yenice arasında birer saatlik mesafe bulunduğu da 1844 tarihli belgelerde belirtilmiştir. 1915 tarihli nüfus sayımında ise Kuzviran, Sarioğlan nahiyesine, Alibeyhüyüğü ise Dinek nahiyesine bağlı olarak gösterilmiştir. Bu bilgiler ışığında, zaviyenin konumunun Sarioğlan civarındaki Kuzviran Mahallesi'nde olduğu anlaşılmaktadır⁵⁴². Söz konusu zaviyenin izine rastlanılmamıştır.

Şeyh Yusuf Zaviyesine ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2178 numaralı defterinde 434. sıra 474. sayfasında yer alır. Vakfiye zilhicce ayının başlarında 785 yılına tarihlendirilmiştir. Zaviyeye ait bilgiler oldukça sınırlıdır ve yapı günümüze ulaşmamıştır.

Şeyh Taşkun Zaviyesine ait 2 vakfiye vardır. Bunlardan ilki, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2178 numaralı defterinde 27. sıra 18. sayfasında yer alır. Vakfiye cumadel evvel ayının başlarında 827 yılına tarihlendirilmiştir. Konuya ilişkin yapılan araştırmalarda, zaviyenin Belviran kazasında bulunduğu belirtilmektedir. Mevcut arşiv kayıtlarına göre, zaviyeye dair tevliyet atamaları 1895 yılına kadar sürmüştür; ancak bu tarihten sonra yapıyla ilgili herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır.⁵⁴³ İkincisi ise, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2176 numaralı defterinde 273. sıra 606. sayfasında yer alır. Yapı günümüze ulaşmamıştır.

Şeyh İlyas Zaviyesine ait vakfiye,⁵⁴⁴ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 582-1 numaralı defterinde 250. sıra 175. sayfasında yer alır. Vakfiye zilhicce ayının sonlarında 845 yılına tarihlendirilmiştir. Zaviye, Yaylacık köyündedir.⁵⁴⁵ Zaviye için 50 dönüm arazi vakfedilmiş ve bu gelirlerin, yapı ihtiyaçlarının karşılanması, gelen misafirlere yemek verilmesi gibi hizmetlerde kullanılması şart koşulmuştur. Vakfın tevliyeti evladiyeye şartlanmış, bu

⁵³⁹ a.g.m., s. 6.

⁵⁴⁰ Ceran, Konya Alibeyhüyüğü Kuzviran, s. 177.

⁵⁴¹ a.g.m., s. 6.

⁵⁴² Şafakçı, "Şeyh..." s.6.

⁵⁴³ Şafakçı, "Şeyh..." s. 76.

⁵⁴⁴ Bkz. Bölüm 3.1.16. İlyas Efendi bin Musa Emre.

⁵⁴⁵ a.g.m., s. 76.

görevler nesilden nesile intikal etmiştir. 15. ve 16. yüzyıl tahrirlerinde zaviye gelirlerinin devam ettiği, zaviyedarların görev yaptığı görülmektedir. 17. ve 18. yüzyıllarda da benzer şekilde mütevellî ve zaviyedar atamaları belgelenmiştir. 19. yüzyıl sonlarında ise zaviye hâlâ aktif olup, Evkaf-ı Hümayun kayıtlarında yıllık gelir ve giderleri düzenli olarak kayda geçmiştir.⁵⁴⁶ Söz konusu zaviyenin izine rastlanılmamıştır.

Sadreddin Konevi zaviyesine ait vakfiye,⁵⁴⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 24 numaralı defterinde yer alır. Metinde geçen zaviye günümüze ulaşamamış olup sadece türbe ve cami ayaktadır. Şeyh İsrail zaviyesine ait vakfiye,⁵⁴⁸ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2178 numaralı defterinde yer alır. Metinde geçen zaviye günümüze ulaşamamıştır.

Ketenci Baba zaviyesine ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2176 numaralı 405. sıra ve 407. sayfada yer alır.⁵⁴⁹ Yapı günümüze ulaşmamıştır. Muhtemelen cami çevresindeydi. Bunun dışında yine aynı vakfiyede iki zaviyeden daha bahsedilmiştir.⁵⁵⁰ Lakin bunlara ait hiçbir iz tespit edilememiştir.

Emir Şah Zaviye Medresesine ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 579 numaralı 183. sıra ve 360. sayfada yer alır.⁵⁵¹ Vakfiye 769 yılında düzenlenmiştir. İbrahim Hakkı Akman tarafından yapılmış çalışmada vakfiyenin işaret ettiği yapının Emir Şah Zaviye olabileceğine dikkat çekmiştir.⁵⁵² Emir Şah Zaviye Medresesi, Karaman'ın Çeltek Mahallesi'nde yer almakta olup, tarihî belgelerde hem “Emir Şah binâsı medrese” hem de “Emir Şah Medresesi demekle ma'rûf zâviye” olarak geçmektedir. Yapı, Karamanoğulları'ndan Emir Şah tarafından ilk etapta zaviye olarak inşa edilmiştir. Emir Şah, 1367 tarihli Mâder-i Mevlânâ Vakfiyesi'nde belirtildiğine göre Emir İshak'ın oğludur.⁵⁵³ Zamanla bu yapı, sadece bir tasavvuf merkezi olmaktan çıkarak medrese işlevi de üstlenmiştir. Mimarisi hakkında kesin bilgiler bulunmamakla birlikte, belgelerde medrese dışında bir mescitten de söz edilmektedir. Bu da yapının; zaviye, mescit ve medrese birimlerini barındıran çok yönlü bir eğitim ve ibadet yapısı olduğunu göstermektedir.

⁵⁴⁶ a.g.m., s. 76.

⁵⁴⁷ Bkz. Bölüm 4.1.20. Ahmed bin Hüseyin Bey bin Eminşah Bey.

⁵⁴⁸ Bkz. Bölüm 3.1.23. Musa bin İsrail (Şeyh İsrail Zaviyesi)

⁵⁴⁹ Bkz. Bölüm 3.2.1. Ketenci Baba Oğlu Şeyh Mansur Dede.

⁵⁵⁰ Sekusi ve Cekuri Zaviyeleri.

⁵⁵¹ Bkz. Bölüm 3.2.2. Emirzade Halil Bey bin Mahmud

⁵⁵² Akman, *Lârende/ Karaman...*, s. 296.

⁵⁵³ a.g.t., s. 296.

Pîrî Halîfe bin Abid Çelebi vakfiyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğünü 2178 defterinin 504 ve 507. Sayfasında yer alır. Vakfiye şaban ayının başlarında 733 yılına tarihlendirilmiştir. Vakfiyede bahsedilen zaviye ilgili bir ize rastlanılmamıştır.

4.4.2. Cami ve Mescitler

Tez kapsamında, sekiz adet cami veya mescit yapısına atıfta bulunmaktadır. Bu yapılardan ikisi günümüze ulaşamamış; altısı ise çeşitli dönemlerde onarımlar görerek kısmen korunabilmiştir. Söz konusu yapılardan biri ise tamamen yıkılarak yerine yeni bir cami inşa edilmiştir.

Konya Meram'daki camiye atfedilen vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 595 numaralı defterinde 90. sıra ve 88. sayfasında yer alır. Recep ayının başlarında 802 (Hicrî) tarihini taşımaktadır.⁵⁵⁴ Vakfiyede cami hamam ve değirmen yapılarından bahsedilmiştir. Hamam ve değirmen diğer başlıklarda incelenecektir. Meram'da Karamanoğulları dönemine ait tarihlennen Has Bey Mescidi vardır. Lakin yapı kitabesine göre 1421 tarihlidir.⁵⁵⁵ E. Diez, Hasbey Darülhuffazından önce burada Mehmed Bey'e ait bir mescid olduğunu dile getirmiş ancak yıkıldığını söylemiştir. Muhtelemen yapı Diez'in belirttiği ile ilişkili olabilir.⁵⁵⁶

Konya'da Hacı Adil mescidine atfedilen vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 598 numaralı defterinde 1. sıra ve 1. sayfasında yer alır. 838 yılının recep ayının 1. günü düzenlenmiştir. Konya'nın Meram ilçesinde yer alan Hacı Adil mescidi, farklı dönemlerde çeşitli isimlerle anılmıştır.⁵⁵⁷ Danişment Mustafa, Danişment, Hacı Adil, Pir Hüseyin ve Tahtatepen Cami gibi isimlerle anılan mescit, Konya'nın köklü tarihine tanıklık eden önemli yapılardan biridir.⁵⁵⁸ 1672 yılı kayıtlarına göre, Hüseyin Efendi Evkafı'na ait olan mescidin mütevellisi Ahmed oğlu el-Hac Mustafa olarak geçmektedir.⁵⁵⁹ Yapı bir takım onarımlarla günümüze sağlam olarak ulaşabilmiştir. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan cami, kerpiç yığma teknikle inşa edilmiştir. Ahşap çatısı, kiremit örtüsü ve tek direkli destek sistemiyle dikkat çeken yapı, özgün alçı süslemeli mihrabı, bindirme tavanı ve ahşap köşk minaresiyle tipik bir mahalle mescidi örneği sunar. İç ve dış duvarları sıvalı ve boyalı olan cami, özellikle

⁵⁵⁴ Bkz. Bölüm 3.1.6. Mehmed bin Alaeddin Karamani (Mehmed Çelebi).

⁵⁵⁵ Bkz. Mahmut Akok, "Konya'da Üç Tarihi ve Mimari Eser Altınapa Kervansarayı, Hasbey Darülhuffazı ve Selim II. İmareti", **Türk Arkeoloji Dergisi**, S. 33, 1973, s. 7.

⁵⁵⁶ Bkz. Diez vd. **a.g.e.**, s. 121.

⁵⁵⁷ Karpuz, **Envanter...**, s. 295-297.

⁵⁵⁸ Konyalı, **a.g.e.**, s. 562.

⁵⁵⁹ Hamit Şafakçı, "Mevlâna'nın Torunlarından Pir Hüseyin Efendi'nin Hayatı ve Vakıfları", **Vakıflar Dergisi**, (54), s. 107.

tavanındaki ahşap direk dizileriyle öne çıkar. Rivayetlere göre, geçmişte Konya'nın önde gelen vaizleri burada uzun yıllar vaaz vermiş; bu da yapının sosyal önemini artırmıştır.

Konya'da Pir Esad Mescidi atfedilen vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 585 numaralı defterinde 984. sıra ve 100. sayfasında yer alır. 844 yılının muharrem ayının başlarında düzenlenmiştir. Konya Karatay ilçesi Akçeşme Mahallesi'nde yer alan bu külliye; mescit, tekke, zaviye ve türbeden oluşmaktadır. Günümüze yalnızca türbe ve yenilenmiş mescit ulaşabilmiştir. Türbede bulunan 1264 (H.662) tarihli mezar taşı, yapının 13. yüzyıl ortalarında inşa edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bazı kaynaklara göre külliye, II. Alaaddin Keykubat dönemine (1249–1254) tarihlenmektedir. Karamanoğulları devrinde, 1440 (H.844) yılında Musa Paşa tarafından onarıldığı bilinmektedir. 1980'li yıllara kadar ayakta kalan mescit, 1990 yılında Valide Şefika Bahadır tarafından yeniden yaptırılmıştır. Özgün yapıya dair kesin mimari bilgiler bulunmamakla birlikte, 20. yüzyıl ortalarında İbrahim Hakkı Konyalı tarafından kerpiç malzemeli, düz tavanlı ve son cemaat yeri olan bir yapı olarak tanımlanmıştır.⁵⁶⁰

Konya'da Şerafettin Caminin bulunduğu yere atfedilen vakfiye,⁵⁶¹ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 587 numaralı defterinde 112. sıra ve 138. sayfasında yer alır. 848 yılının zilhicce ayının başlarında düzenlenmiştir. Caminin vakfiye belgelerinde adı doğrudan geçmemekle birlikte, "Konya'da At Pazarı civarındaki cami" olarak tanımlanmıştır. Vakfiyede yapının tamir ve bakımından söz edilmesine karşın, inşa eden kişiye dair bir bilgi verilmemiştir. Caminin ilk mimari özelliklerine dair Selçuklu veya Karamanoğulları dönemine ait net veriler bulunmamaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı, İbrahim Bey'in bu bölgede bir cami yaptırdığını belirtmiş olsa da, Topkapı Sarayı Arşivi'ndeki tahrir kayıtları bu yapının onun tarafından yalnızca onarıldığını göstermektedir.⁵⁶² Vakfiyede caminin çevresine bitişik dükkânların bulunduğu dair bilgiler, giriş kapısının doğu cephesinde yer aldığını düşündürmektedir. Caminin bugün ayakta olan yapısı, Osmanlı döneminde, 1636 yılında Arızkade Mehmed Çavuş tarafından gerçekleştirilen kapsamlı yeniden inşa faaliyetlerinin ürünüdür.⁵⁶³ Ayrıca 1881 yılında Konya halkının desteğiyle bir onarım süreci daha yaşanmıştır.⁵⁶⁴ Harim, son cemaat yeri, kadınlar mahfili ve yan kapılar bu döneme aittir. Selçuklu dönemine ait eski minare ise 1847 yılında yıkılmış, yerine yapılan minareler de zamanla zarar görmüş; bugünkü minare 19.

⁵⁶⁰ Arslan, "Konya'nın Günümüze...", s. 190.

⁵⁶¹ Bkz. Bölüm 3.1.17. İbrahim Bey bin Mehmed Bey

⁵⁶² İpekçioğlu, **a.g.t.**, s. 186.

⁵⁶³ **a.g.t.**, s. 186.

⁵⁶⁴ **a.g.t.**, s. 186.

yüzyılda inşa edilmiştir.⁵⁶⁵ Caminin güney cephesindeki türbe ise 1925'te yıkılmış, sonrasında aslına uygun biçimde yeniden yapılmıştır.

Sadreddin Konevi camisine ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 24 numaralı defterinde yer alır.⁵⁶⁶ Sadreddin-i Konevî Manzumesi'nden günümüze yalnızca cami ve türbe ulaşabilmiştir. Caminin giriş kapısındaki inşa kitabesine göre yapı, 1274 yılında Sadreddin-i Konevî'nin kabri ve vakfettiği kitapların yer aldığı kütüphaneye birlikte, salih fakirlerin istifadesine sunulmak üzere inşa edilmiştir. 1899 yılında Sultan II. Abdülhamid'in emriyle ve Konya Valisi Mehmed Ferid Paşa'nın girişimiyle onarılmıştır. Yapıya kible yönündeki, minare ile mescidin arasında kalan kapıdan girilir. 1985'e kadar burada bir şadırvan yer alırken, günümüzde bu alan namazgah olarak kullanılmaktadır. Zamanla artan ihtiyaca cevap vermek için tek katlı olan avlu iki kata çıkarılmış, üst kata iki ayrı merdivenle erişim sağlanmıştır. Üst katta minareyle mescid arasında bir kütüphane yer almaktadır. Avlu, ortadaki ahşap Bursa kemeriyle ikiye ayrılır; kemer ajurlu rumi ve mukarnas süslemelerle bezemelidir. Mescide batıdan girilir. Girişte son cemaat yeri, müezzin mahfili ve onun üzerindeki kadınlar mahfili bulunur. Mihrap dışa taşkın olarak tasarlanmış, üzerindeki tek çini plaka "Lâ ilâhe illâ hû" yazısıyla dikkat çeker.

Kethane Camisine ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2176 numaralı 405. sıra ve 407. sayfada yer alır.⁵⁶⁷ Ketenci Baba Zaviyesi'nin yeri tam olarak belirlenememiş olsa da, günümüzdeki Kethane Camii'nin bu zaviye olabileceği düşünülmektedir. Osman Nuri Dülgerler ve İbrahim Hakkı Konyalı da bu görüşü desteklemekte, Konyalı ayrıca Karaman'daki Sekiçeşme Mahallesi'nde yer alan caminin Ketenci Tekkesi ve Camii olarak da anıldığını belirtmektedir.⁵⁶⁸ Ketenci Baba'nın, Nakşibendi tarikatının kurucusu Kettânî'nin halifelerinden biri olabileceği ileri sürülmektedir. Zaviyenin adı, Kanuni dönemi kayıtlarında ve 16. yüzyıl Karaman vakıf defterlerinde de geçmektedir. Mevcut olmayan avlu kapısı kitabesine göre yapı, Halidiyye koluna mensup Hasan Kudsi Efendi adına, Karaman müftüsü Hadimi'nin torunu Abdullah Hasib Efendi tarafından H.1259 (M.1838) yılında yeniden inşa edilmiştir.⁵⁶⁹ Zaviyede ilk olarak Ketenci Baba oğlu Şeyh Mansur Dede görev almış, ardından yerine kendi soyundan Ali geçmiştir. Yapı zamanla harap olmuş, ardından Hacı Hasib Efendi tarafından yeniden cami ve zaviye olarak inşa edilmiştir. İbrahim Hakkı Konyalı'nın 1943 tarihli gözlemlerine göre,

⁵⁶⁵ a.g.t., s. 186.

⁵⁶⁶ Bkz. Bölüm 4.1.20. Ahmed bin Hüseyin Bey bin Eminşah Bey.

⁵⁶⁷ Bkz. Bölüm 3.2.1. Ketenci Baba Oğlu Şeyh Mansur Dede.

⁵⁶⁸ Hatice Ünlerşen, **Karaman Cami Hazirelerinde Ve Karaman Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE, 2023, s.42.

⁵⁶⁹ a.g.t., s. 42.

girişte iki yanda dörder oda, içeride su akışı olan bir havuz ve üç lüleli zarif bir çeşme bulunmaktaydı. Ancak günümüzde bu yapılar ve unsurlar mevcut değildir.⁵⁷⁰ Günümüzdeki cami yapısı sade bir görünüme sahiptir. Doğu yönünün en kuzeyinde yer alan kapıdan girilen yapının kible duvarında 5 pencere (2 altta, 3 üstte), doğu ve batısında 3'er, kuzeyinde ise 2 pencere bulunmaktadır. Tavan, 10 ahşap direk üzerine oturtulmuş ve geçme tahta ile kaplanmıştır. Mihrap kısmının tavanı bezemelidir. Sonradan eklenen kadınlar bölümü güneybatı köşesinde yer almaktadır. Caminin taş bir mihrabı ve sağında 10 basamaklı ahşap minberi bulunmaktadır. Mihrabın sol köşesinde ise yine ahşap bir vaaz kürsüsü yer almaktadır.

Emir Şah Camine ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 579 numaralı 183. sıra ve 360. sayfada yer alır.⁵⁷¹ Vakfiye 769 yılında düzenlenmiştir. Mimarisi hakkında kesin bilgiler bulunmamakla birlikte, belgelerde hem medrese hemde mescitten de söz edilmektedir.

Tez kapsamında incelenen cami, Bedreddin Hoca Mahmud olarak isimlendirilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2176 numaralı defterinde 462. sıra ve 751. sayfasında yer alır.⁵⁷² Vakfiye 865 yılının cemaziyel ahir ayının başlarında düzenlenmiştir.⁵⁷³ Cami küçük bir harimden ibarettir. Cami, doğu batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. Yapı içerisinde yer alan üç mihrap, kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir (Fotoğraf 26). Üzerlerinde dönemin taş süsleme sanatına ait özgün örnekler yer almaktadır. Yapının taşıyıcı unsurları, tavanı ve minberi ise ahşap malzemeden yapılmıştır. Minber genel olarak sade bir işçilik sergilese de, yan aynası 19. yüzyıl Osmanlı ahşap sanatının estetik bir örneğini teşkil etmektedir. Cami içerisinde yer alan orijinal kalem işi süslemeler de dikkat çekici unsurlar arasında yer alır. Caminin iç ve dış yüzeyleri yakın tarihe kadar sıva ile kaplıydı. Ancak 2015 yılında tamamlanan restorasyon çalışmaları sırasında yapının dış cephesi kesme taş ile kaplanmış ve darü'l-huffâz bölümü de bütüncül bir yaklaşımla yapıya dahil edilmiştir. Bu bölüme, cami içerisinden geçiş sağlanabildiği gibi, bağımsız bir giriş kapısı da bulunmaktadır.

4.4.3. Dârü'l-Huffâz

Tez kapsamında incelenen vakfiyeler arasında iki vakfiyede Dârü'l-Huffâz yapısına doğrudan atıfta bulunmaktadır. Her iki yapıda günümüze ulaşmıştır.

⁵⁷⁰ Konyalı, "Abideleri ve Kitabeleri..." s.43.

⁵⁷¹ Bkz. Bölüm 3.2.2. Emirzade Halil Bey bin Mahmud

⁵⁷² Bkz. 3.2.7. Bedreddin Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı Vakfiyesi.

⁵⁷³ M. Zeki Oral, "Karaman'da Hoca Mahmut Mescidi Dar-ül-Fuffâzı Vakfiyesi ve Kitabeleri", Belleten, S. 90, C. 23, 1959, s. 225.

İlk yapı Hacı Ali Efendi Dârü'l-Huffâzı'dır. Eser, Konya'da Şerafeddin Camii'nin kuzeyinde, Karaman Beyliği döneminde, 1429 (H.832) yılında Hacı Ali tarafından inşa ettirilmiştir.⁵⁷⁴ Yapı, ilk olarak dârü'l-huffâz işleviyle kurulmuş; Osmanlı döneminde muallimhane ve dârü'l-kurrâ olarak da hizmet vermiştir. Zamanla çeşitli tadilatlar görerek tek kubbeli yapıdan çok odalı hâle getirilmiştir⁵⁷⁵. XX. yüzyılda medreseye, Cumhuriyet döneminde ise müftülük, sağlık müzesi ve emniyet binası gibi işlevlere bürünmüştür. Günümüzde yapı ayakta olup çeşitli onarımlar geçirmiştir; ancak orijinal kimliğini büyük ölçüde yitirmiştir.

Tez kapsamında incelenen ikinci Dârü'l-huffâzı Bedreddin Hoca Mahmud olarak isimlendirilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2176 numaralı defterinde 462. sıra ve 751. sayfasında yer alır.⁵⁷⁶ Vakfiye 865 yılının cemaziyel ahir ayının başlarında düzenlenmiştir.⁵⁷⁷ Yapı, Karaman'da Hoca Mahmud mahallesindedir. Yapı, mescitten daha küçük boyutlarda bir oda niteliğindedir ve oldukça sade bir mimariye sahiptir. Sofa ile birlikte cami ve mektebin duvarları, kireç harçla tutturulmuş moloz taşlardan inşa edilmiştir. Tavanlar ise ahşap kiriş ve hezenlerle desteklenmiş, üzerleri toprakla örtülmüştür.⁵⁷⁸ Genel olarak değerlendirildiğinde, bu binaların günümüze ulaşan mimari bir değeri kalmamıştır. Vakıf senedinde yer alan bilgilere göre, vakfeden kişi bu yapıya bir türbe yaptırmış, ancak sonradan bu türbe dârü'l-huffâz olarak kullanılmıştır. Mektep olarak tanımlanan bölümün de bu yapı olduğu düşünülmektedir.

4.4.4. İmaret

Tez kapsamında incelenen vakfiyeler arasında yalnızca bir imaret yapısından söz edilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 585 numaralı defterinde 984. sıra ve 100. sayfasında yer alır. 844 yılının muharrem ayının başlarında düzenlenmiştir.

Yapı, tamamen kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olup, kuzey cephesindeki taç kapıda mermer detaylara yer verilmiştir. Minare, farklı renk taşlar ve sınırlı da olsa çini süslemelerle bezenmiştir. Çini süslemeler yalnızca mescit olarak kullanılan eyvanın duvarlarında belirli bir yüksekliğe kadar uygulanmıştır. Yapının iç mekanında genel olarak taş kaplama tercih

⁵⁷⁴ Emin Kılınç, "Klâsik Osmanlı Eğitim Kurumlarından Konya Dârü'l-Huffâzları (XVII. Yüzyıl)", **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.7, C. 1, 2008, s. 30.

⁵⁷⁵ Yusuf Küçükdağ, "Konya'da Hacı Ali Efendi Dârü'l-Kurrâsı ve Vakfiyesi", **Konya Şehri'nin Fizikî ve SosyoEkonomik Yapısı** (Makaleler I), Konya, 2004, s.397.

⁵⁷⁶ Bkz. 3.2.7. Bedreddin Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı Vakfiyesi.

⁵⁷⁷ M. Zeki Oral, "Karaman'da Hoca Mahmut Mescidi Dar-ül-Fuffâzı Vakfiyesi ve Kitabeleri", *Belleten*, S. 90, C. 23, 1959, s. 225.

⁵⁷⁸ **a.g.m.**, s. 214.

edilmiştir. 1964–65 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapının izlerine dayanılarak restitüsyon çalışması yapılmış; son cemaat mahalli, sivri tonoz ve kubbe örtü sistemiyle rekonstrükte edilmiştir. Bu bölümde yer alan pencereler, hem estetik katkı sağlamış hem de harimi aydınlatmıştır. Kuzeybatı köşedeki minare, kare planlı kaide üzerine oturmakta; sekizgen kürsüden onaltıgene geçiş mukarnaslarla sağlanmakta ve zencerek motifli bileziklerle süslenmektedir. Gövde boyunca kabartmalı bilezikler ve renkli taş-çini kompozisyonları dikkat çekmektedir. Minarenin şerefesi mukarnaslarla desteklenmiş, peteği restore edilerek orijinal formuna kavuşturulmuştur.⁵⁷⁹ Günümüzde külahı kurşun kaplıdır. Revak içindeki taç kapı, sivri kemer ve bezemeli alınlıkla son bulmakta, sülüs hatla yazılmış kitabe mermer zemin üzerine kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Kitabe ve kemer arasındaki alan rumi ve hatayi motiflerle süslenmiştir. Girişte tonoz örtülü bir eyvan, sağda üst kata çıkan merdiven, solda ise penceresiz bir oda yer alır.⁵⁸⁰ Eyvanın karşısında mescit olarak kullanılan tonoz örtülü ana eyvan bulunur; bu alan dört pencere ile aydınlatılmakta ve her iki yanında kubbeli odalar yer almaktadır. Bu odaların alınlıklarında iki ayrı vakfiye özeti işlenmiştir.

Avlunun doğu ve batı kanatlarında tonoz örtülü yan eyvanlar ve ikişer oda yer almakta, odalara dar koridorlarla ulaşılmaktadır. Kuzey cephesinde girişin iki yanında küçük eyvanlar yer almaktadır. Üst kat, “U” planlı olarak alt katın üç yönüne yerleştirilmiş ve tonoz örtülü üç mekândan oluşmaktadır. Mekânlar mazgal tipi pencerelerle aydınlatılmaktadır.⁵⁸¹ Süsleme programında taş oymacılığı ve çini kakmacılığı öne çıkmaktadır. Orijinal çini mihrap, Timurlu etkileri taşıyan ve renkli sır tekniğiyle yapılmış olup, geometrik-bitkisel desenli dört bordür içerir. İkinci bordürde Ayet’el-Kürsî yer almaktadır.⁵⁸² Mihrapta mor, turkuaz, yeşil, kırmızı kahverengi gibi zengin renkler kullanılmıştır. Ahşap işçiliği, özellikle giriş ve kubbeli odalara ait kapı kanatlarında kendini gösterir. Bu kanatlar, “Girene kapımız açık, yiyene malımız mübah” ifadesi ve İlyas oğlu Hacı Ömer imzasını taşır. Süslemelerde dairesel rumi motifler ve geometrik yıldız desenleri dikkat çeker.⁵⁸³

4.4.5. Türbe/Kümbet

⁵⁷⁹ Arzu Karagöz, **Karaman İbrahim Bey İmareti Yapı Topluluğu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman İbrahim Bey Üniversitesi SBE, Karaman, 2002, s. 50.

⁵⁸⁰ Yılmaz Önge, “Üç Karamanlı Minaresinin Teziyatı”, **Karaman Kültür ve Sanat Dergisi**, s.4, İstanbul 1985, s. 37-40.

⁵⁸¹ Aynur Durukan, “Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti ve Kümbeti”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.21, İstanbul, 2000, s. 288.

⁵⁸² Emrah Akbaş, **Karamanoğlu İbrahim Bey’in Konya’daki Evkâfı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2024, s. 47.

⁵⁸³ Karagöz, **Karaman İbrahim...**, s. 54.

Tez kapsamında incelenen vakfiyeler arasında yalnızca üç türbe ve bir kümbet yapısından sözedilmiştir. Bunların dördü de günümüze onarımlar geçirerek ulamıştır.

İlk yapı Musa Paşa bin Efendi Seydi vakfiyesinde geçmektedir. Konya’da Pisili Sultan türbesine atfedilen vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nin 585 numaralı defterinde 984. sıra ve 100. sayfasında yer alır. Vakfiye 844 yılının muharrem ayının başlarında düzenlenmiştir. Pir Esad, halk arasında Pisili Sultan olarak anılmaktadır. Türbesi, Konya Akçeşme Mahallesi’nde, caminin batısında, geniş bir bahçenin köşesinde yer almaktadır. 622/1225 tarihli kitabe, yapının erken bir döneme ait olduğunu göstermektedir. Kare planlı türbe, haç tonoz örtü sistemine sahiptir. Doğu cepheden dikdörtgen çerçeveli bir kapı ile girilen yapının diğer cephelerinde simetrik pencereler yer alır. İç mekânda Pir Esad’a ait olduğu kabul edilen bir sanduka, avluda ise on iki sanduka daha bulunmaktadır.

Sadreddin Konevi türbesine ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nin 24 numaralı defterinde yer alır.⁵⁸⁴ Sadreddin-i Konevî Türbesi, Konya’da caminin doğu cephesine bitişik şekilde inşa edilmiş olup, geçmişte geniş bir mezarlık alanı içinde yer almaktaydı. Zamanla çevresi duvarlarla çevrilerek koruma altına alınmıştır. Geleneksel Osmanlı türbelerinden farklı olarak, üstü açık ve tamamen mermerden inşa edilen baldaken tarzı mimarisiyle dikkat çeker. Bugünkü görünümünü 1899 yılında, Sultan II. Abdülhamid döneminde, Konya Valisi Ferit Paşa’nın girişimiyle kazanmıştır. Türbe, köşelerine yerleştirilen mermer sütunlar ve kemerlerle çevrilidir. Aradaki boşluklar ajurlu mermer şebekeler ve demir korkuluklarla kapatılmıştır. Mermer işçiliğinde yıldız, çokgen, çarkıfelek gibi İslami geometrik motifler öne çıkar. Giriş kapısının üzerinde Selçuklu sülüsüyle yazılmış bir kitabe yer alır. İç mekânda ise demir parmaklıkla çevrili sade bir sanduka bulunur. Sadreddin-i Konevî’nin, 1274 yılında vefat ettiği ve mezarının üstüne dam yapılmamasını vasiyet ettiği bilinmektedir. Türbenin açık oluşu bu vasiyete uygundur. Yapının mimari sadeliği ve özgünlüğü, Konevî’nin felsefi duruşuyla örtüşmektedir.

Kethane Camisinin yanındaki türbeye ait vakfiye⁵⁸⁵, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nin 2176 numaralı 405. sıra ve 407. sayfada yer alır. Cami hariminin batısında, minberin sağ yanında ise tahta bölme içinde üç mezarın bulunduğu bir türbe mevcuttur. Bu türbede yapının banisi Hacı Hasib Efendi (ö. 1878), Nakşibendi şeyhlerinden Mehmed Acaib Efendi (ö. 1845) ve zaviye adına yaptırılan Hasan Kudsi Efendi (ö. 1834) yatmaktadır.⁵⁸⁶

⁵⁸⁴ Bkz. Bölüm 3.1.20. Ahmed bin Hüseyin Bey bin Eminşah Bey.

⁵⁸⁵ Bkz. Bölüm 3.2.1. Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi.

⁵⁸⁶ Ünlerşen, **Karaman Cami..**, s. 43.

Karamanoğlu Mehmet Bey Külliyesinde yer alan kümbet, imaret yapısının batı duvarının güney köşesine bitişik olarak konumlandırılmıştır. Kümbetin, İbrahim Bey'in vefatından yaklaşık dokuz yıl önce, Hicri 860 (Miladi 1455) yılında inşa edildiği kabul edilmektedir.⁵⁸⁷ Yapı, kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olup, kemer gergilerinde ahşap, sandukalarda ise alçı kullanılmıştır. Kareye yakın plana sahip kümbet, köşe üçgenleriyle sekizgen kasnağa geçiş yapılarak inşa edilmiş; iç mekânı kubbe, dışı ise piramidal çatı ile örtülmüştür. Kuzey cephesindeki çift yönlü konsol merdivenle cenazelik ve sandukalık bölümlerine erişim sağlanmaktadır. Yapının diğer cephelerinde pencereler bulunurken, imarete bitişik cephede duvar yapılmamış; imaretin penceresi kümbete dahil edilmiştir. Kümbet içerisinde üç sanduka yer almakta olup, ortadaki İbrahim Bey'e, diğer ikisi ise oğulları Kasım Bey ve Alaeddin Bey'e aittir. Süslemeler, özellikle kuzey cephedeki giriş kapısında yoğunlaşmaktadır. Düz söveli kapı, Bursa kemeriyle sonlandırılmış; kavsara kısmı mukarnas dolgusu ile, köşelikler ise rûmi-palmet ve kıvrımlı dal motifleriyle bezenmiştir. İç mekân sade olmakla birlikte, üzerlerindeki yazı, geometrik ve bitkisel bezemelerle dikkat çeken alçı sandukalar, dönemin sanat anlayışını yansıtan özgün örneklerdendir.⁵⁸⁸

4.4.6. Hamam

Tez kapsamında incelenen vakfiyeler arasında yalnızca birinde hamam yapısından bahsedilmektedir. Bu yapı, Konya Meram'daki bir hamam olup, ona ait vakfiye Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 595 numaralı defterinde, 88. sayfa ve 90. sırada kayıtlıdır. Belge, Recep ayı başlarında 802 (Hicrî) tarihini taşımaktadır.⁵⁸⁹ Ancak söz konusu hamama dair günümüzde herhangi bir fiziksel kalıntıya rastlanmamaktadır.

4.4.7. Değirmen

Tez kapsamında incelenen vakfiyeler arasında yalnızca iki belgede değirmen yapısından söz edilmektedir. Bu değirmenlerden biri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 595 numaralı defterinin 88. sayfasında, 90. sıra numarasıyla kayıt altına alınmıştır. Ancak bu vakfiyede adı geçen değirmene ilişkin olarak günümüzde herhangi bir fiziksel kalıntıya rastlanmamaktadır.

Değirmenlerden ikincisi ise, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nin 2176 numaralı defterde⁵⁹⁰ kayıt altına alınmıştır. Ancak bu vakfiyede adı geçen değirmene ilişkin olarak günümüzde herhangi bir fiziksel kalıntıya rastlanmamaktadır.

⁵⁸⁷ Karagöz, **Karaman İbrahim...**, s. 54.

⁵⁸⁸ Durukan, **Karamanoğlu İbrahim Bey...**, s. 287-290.

⁵⁸⁹ Bkz. Bölüm 3.1.6. Mehmed bin Alaeddin Karamani (Mehmed Çelebi)

⁵⁹⁰ Bkz. Bölüm 3.1.18. Ahmed Bey bin Hüseyin

4.4.8. Çeşme

İncelenen vakfiyeler arasında da iki tane çeşmeden söz edilmiştir. Bu mimari yapı günümüze sağlam olarak ulaşmıştır.

İlk çeşme Karamanoğlu İbrahim Bey Külliyesi içindedir.⁵⁹¹ İmaret yapısının kuzey cephesine konumlandırılmış olan çeşme, kompleksin bir parçası olarak 1432 yılında inşa edilmiş olmalıdır. Hem imaretin su ihtiyacını karşılamak hem de çevre halkına hizmet sunmak amacıyla planlanan bu yapı, dönemin sosyal hizmet anlayışını yansıtan önemli bir unsurdur.⁵⁹² Günümüzde imaret ile çeşme arasında gözlemlenen boşluk, büyük olasılıkla zaman içerisinde yıkılan mutfak, kiler gibi yardımcı mekânların yok olmasından kaynaklanmaktadır. Tüm yapı, Karaman yöresinde “Kürtderesi” olarak adlandırılan yerel taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir.⁵⁹³ Çeşmenin imarete bakan güney cephesi, yapının ana yüzeyini oluşturur. Sivri kemerli bir niş içine yerleştirilen çeşme düzenlemesi, mimari açıdan dikkat çekicidir. Ancak suyun aktığı ayna taşının yer aldığı bölüm günümüzde boş durumdadır. Nişin her iki yanına yerleştirilen sütunçeler, yapıya zarif ve dengeli bir estetik katkı sağlamaktadır.

Bedreddin Hoca Mahmud cami yapısının avlusunda yer alan bu çeşme, Sekiçeşme Mahallesi sınırları içerisindedir. Yapıya ait vakfiye, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 2176 numaralı defterin 462. sayfasında ve 761. sırasında kayıtlı olup, Hicri 865 yılının Cemaziyelahir ayına (Miladi 1461) tarihlenmektedir.⁵⁹⁴ Çeşme, muntazam kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir ve Karamanoğlu dönemi çeşme mimarisinin karakteristik özelliklerini yansıtır. Sivri kemerli nişin içinde yer alan yapı, bu kemeri taşıyan ayaklar üzerine oturmaktadır. Nişin üst kısmında yer alan iki kitabe ise çeşmeye tarihsel ve estetik değer katmaktadır. 1432 yılında cami ile birlikte inşa edilen bu çeşme, yapının kuzeyinde konumlanır. İmaretin su ihtiyacını karşılamak ve halkın kullanımına sunulmak üzere tasarlanmıştır. Günümüzde çeşme ile imaret arasında oluşan boşluk, muhtemelen zaman içinde yıkılan mutfak, kiler gibi yardımcı yapı bölümlerinin yokluğundan kaynaklanmaktadır. Yapımında Karaman bölgesine özgü “Kürtderesi” taşı kullanılmıştır. Çeşmenin güney cephesi ana yüzeyi oluşturur; sivri kemerli niş içinde yer almakta, ancak suyun aktığı orijinal ayna taşı günümüze ulaşmamıştır. Nişin iki yanına yerleştirilen sütunçeler ise yapıya zarif ve dengeli bir görünüm kazandırır. Düzenli kesme taş kullanılarak inşa edilen çeşme, Karamanoğlu dönemi çeşme mimarisinin karakteristik

⁵⁹¹ Bkz. Bölüm 3.2.1. Ketenci Baba Oğlu Şeyh Mansur Dede.

⁵⁹² Akbaş, **Karamanoğlu İbrahim...**, s. 78.

⁵⁹³ Z. Kenan Bilici, “Karaman’daki İmaret Çeşmesi İle ilgili Bazı Gözlemler”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C. 32, S. 1-2, s. 110.

⁵⁹⁴ Bkz. Bölüm 3.2.7. Bedreddin Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı Vakfiyesi

özelliklerini yansıtmaktadır. Sivri kemerli bir niş içinde yer alan yapı, kemeri taşıyan ayaklar üzerine oturtulmuştur. Nişin üst kısmında yer alan iki kitabe, çeşmeye tarihsel bakımdan ayrı bir önem kazandırmaktadır. Üstteki kitabe, yapının geçirdiği tamirat sürecine işaret ederken; altta yer alan kitabe, dârü'l-huffâz yapısının inşa kitabesi niteliğindedir.

SONUÇ

Bu araştırma kapsamında toplam 37 vakfiye metni analiz edilmiştir. Tamamı Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde (VGMA) kayıtlı olan bu belgeler, kronolojik olarak değerlendirildiğinde Hicrî 733 / Miladî 1254 tarihli en erken örnek ile Hicrî 900 / Miladî 1494 tarihli en geç örnek arasındaki zaman aralığını kapsamaktadır. Vakfiyelerin tarihsel dağılımı incelendiğinde, sekiz örnek 8. yüzyıla, yirmi sekiz vakfiye 9. yüzyıla ve son bir vakfiye ise 10. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Bu durum, çalışmanın esasını oluşturan belgelerin büyük ölçüde 9. yüzyıla ait olduğunu göstermektedir.

Vakfiyelerin hicrî aylara göre dağılımında, Ramazan ayı (8 vakfiye) dikkat çekici bir yoğunluk sunar. Onu Muharrem (7 adet) ve Şevval (6 adet) takip etmektedir. Safer, Rebiülahir, Recep, Cemaziyelahir, Zilkade ve Zilhicce aylarında ise yalnızca birer vakfiye kaydedilmiştir.

Materyal nitelikleri açısından değerlendirildiğinde, incelenen belgelerden yalnızca biri taş üzerine işlenmiş olup diğer 36 örnek klasik anlamda yazılı matbu metinlerdir. Tüm vakfiye metinleri Arapça olarak düzenlenmiş olup dönemin resmi ve hukuki yazım dilini yansıtmaları bakımından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Belgelerin dil, içerik ve biçim özellikleri dikkate alındığında, dönemin vakıf hukukuna, idari yapılanmasına ve terminolojik standartlarına ilişkin anlamlı veriler sunduğu görülmektedir. Coğrafi dağılım açısından değerlendirildiğinde, incelenen 37 vakfiyeden 28'i Konya merkezli, 8'i Karaman merkezli ve 1'i ise Niğde merkezli olarak tespit edilmiştir.

İncelenen 37 vakfiyenin tümü erkek vakfediciler tarafından düzenlenmiştir. Ancak hicrî 822 tarihli Mahmud b. Musa'ya ait vakfiye, bu genelleme içerisinde dikkat çekici bir istisna niteliği taşımaktadır. Söz konusu vakfiyede mütevellilik görevinin, vakfedenin sağlığında kendisinde kalacağı, vefatından sonra ise öncelikle erkek çocuklarına, ardından kız çocuklarına ve nihayetinde kız torunlarına intikal edeceği hükme bağlanmıştır.

İncelenen 37 vakfiyenin tamamı erkekler tarafından düzenlenmiştir. Vakfiyeyi hazırlayanların sekizi “sultan”, onu ise “şeyh” unvanını taşımaktadır. Kalan on dokuzu ise genellikle “... oğlu” şeklinde nesebi belirten ifadelerle kaydedilmiştir.

Vakfiyeler, aynı zamanda vâkıf ile ilgili mimari yapının banisi arasındaki ilişkiye dair önemli veriler sunmaktadır. Otuz yedi vakfiyeden yirmi altısı belirli bir mimari yapıya tahsis edildiği tespit edilmiştir. Geriye kalan on bir vakfiye ise doğrudan bir mimari yapıya değil, yalnızca arazi ya da gelir kaynağı tahsisine yönelik olarak düzenlenmiştir. Bu vakfiyelerde çoğunlukla tarım arazileri, bahçeler, dükkânlar gibi taşınmaz mülklerin vakfedildiği

belirtilmekte; ancak bu mülklerin herhangi bir yapıya tahsis edilip edilmediğine ya da inşa faaliyetlerine dair bir bilgi verilmemektedir.

İçerik ve işlevsel özellikleri bakımından değerlendirildiğinde, incelenen otuz yedi vakfiyeden yedisi tamamen hayrî, otuzu ise yarı hayrî nitelik taşıdığı tespit edilmiştir. Tam hayrî vakıflar, genellikle cami, medrese, zaviye ve türbe gibi dinî ve eğitimsel işlevlere sahip yapılarla doğrudan ilişkilidir. Bu tür vakıflarda, elde edilen tüm gelirlerin söz konusu kurumların sürdürülebilirliğine ve işleyişine tahsis edildiği görülmektedir. Buna karşılık, yarı hayrî vakıflarda gelirlerin yalnızca bir bölümü dinî, sosyal veya kamusal amaçlarla kullanılırken, kalan kısmı vakfı kuran kişinin ailesine, soyundan gelenlere ya da belirli bireysel yararlanıcılara tahsis edilmiştir.

Vakfiyelerde geçen mimari eserler incelendiğinde en yoğun grup, toplam 19 adetle zaviyelerdir. Ancak bu yapılardan yalnızca biri (Ebû İshak Kâzerûnî Zaviyesi) özgün kimliğini büyük ölçüde koruyarak günümüze ulaşabilmiştir. Geriye kalan zaviyeler yalnızca vakfiye ve arşiv belgeleri üzerinden tespit edilebilmektedir. Cami ve mescitler ise 8 vakfiyede geçmekte; bunlardan 2'si tamamen kaybolmuş, altısı ise onarımlar görerek kısmen korunmuştur. Ayrıca bir mescidin yerine yeni cami inşa edilmiştir. Dârü'l-huffâz yapılarından yalnızca 2 örnek tespit edilmiş ve her 2'si de günümüze ulaşmıştır. Benzer şekilde, yalnızca 1 imaret yapısı kaydedilmiş olup, yapı onarımlarla varlığını sürdürmektedir. Türbe ve kümbetler de (3 türbe ve 1 kümbet); sağlam olarak günümüze gelebilmiştir. Hamam ve değirmen gibi işlevsel yapılar fiziki olarak günümüze ulaşamamışlardır. Buna karşın, vakfiyelerde adı geçen 2 çeşme ise sağlam şekilde günümüze kadar ulaşmıştır.

Vakfiyelerin dinî referansları açısından yapılan değerlendirmede, incelenen otuz yedi vakfiyenin yirmi üçünde doğrudan Kur'ân-ı Kerîm ayetlerine atıfta bulunulduğu, yirmi ikisinde ise Hz. Peygamber'e nispet edilen hadislerle vakıf kurumunun meşruiyetinin temellendirildiği tespit edilmiştir. Bu durum, vakfiyelerin yalnızca birer hukukî metin değil, aynı zamanda dinî meşruiyet zemini üzerine inşa edilen belgeler olduğunu ortaya koymaktadır. Vakıf metinlerinde yer alan ayet ve hadislerin içeriği incelendiğinde, seçilen dinî referansların çoğunlukla sadaka, infak, hayır işleme, dünyanın geçiciliği ve amel defterinin ölümden sonra da açık kalması gibi temalar etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda, vakıf kurma eylemi, vakfeden birey açısından yalnızca dünyevî bir toplumsal sorumluluk değil, aynı zamanda uhrevî bir sevap kazanma vesilesi olarak da anlamlandırılmaktadır.

Sonuç olarak, Karamanoğulları dönemi vakfiyeleri; yalnızca birer bağış belgesi olmanın ötesinde, dönemin dinî anlayışını, toplumsal yapısını, mimarî tercihlerini ve vakıf kurumu etrafındaki zihniyeti anlamada çok katmanlı bir kaynak sunmaktadır. Vakfiyelerde yer alan mimarî çeşitlilik ve bu yapıların büyük bölümünün günümüze ulaşamamış olması, söz konusu belgelerin hem tarihsel bellek hem de kültürel mirasın korunması açısından taşıdığı kritik önemi gözler önüne sermektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2718 / 0504 / 0534
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2176 / 0405 / 0704
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2178 / — / —
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0579 / 0183 / 0360
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0022 / 0123 / 0151
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2178 / — / —
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2178 / 0434 / 0474
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0595 / 0016 / 001
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0595 / 0090 / 0088
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0591 / 0113 / 0111
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0002 / 0471 / 0353
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2176 / 0066 / 0156
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 581-1 / 0297 / 0299
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 29906 / — / —
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 582-1 / 0250 / 0175
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2178 / 0027 / 0018
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0594 / 0011 / 0010
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: — / — / —
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2113-0 / 0336 / 0066
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: — / — / —
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0598 / 0001 / 0001
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2176-0 / 0536 / 0836
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0585 / 0098 / 010
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 0587 / 0112 / 0138
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2113 / 0352 / 0066
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2176 / 0273 / 0606
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2176 / — / —
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 582-2 / 0311 / 0214
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: — / — / —
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2178 / 0268 / 0249
 Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2178 / — / —

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 581-2 / 0358 / 0358

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2176 / 0462 / 0751

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 448-0 / 0121 / 0107

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2178 / 0416 / 0458

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2178 / 0117 / 0104

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter/Sayfa/Sıra No: 2176 / 0261 / 0540

Diğer Kaynaklar

ADAK, M., “Coğrafyanın Karamanoğulları’nın Siyasi Hayatına Etkisi”, **USAD**, S.14, 2021, s. 333-344.

AKBAŞ, E., **Karamanoğlu İbrahim Bey’in Konya’daki Evkâfı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2024.

AKGÜL, M., “Sosyo-Kültürel Bir Kurum Olarak Vakıf ve Sosyal Dayanışma”, **Diyanet İlmi Dergi**, C. 26, S. 1, 1995, s. 103-110.

AKMAN, İ., H., **Larende/Karaman Kenti Osmanlı Klasik Eğitim Kurumlarının Analizi (1600-1839)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE, 2018.

AKOK, M. “Konya’da Üç Tarihî Ve Mimari Eser. Altınapa Kervansarayı, Hasbey Darülhuffazı ve Selim II. İmareti”. **Türk Arkeoloji Dergisi**, S.33, 1973, s. 5-39.

AKÖZ, A. “Karaman Tarihi Eserleri ve Evkafı”, **Karaman (Tarih, Kültür, Sanat)**, Ed. Komisyon, Karaman İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Karaman, 2000, s. 71-92.

AKSARAYI, M. **Selçuki Devletler Tarihi**, (Çev. M.N. Gençosman), Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1943.

AYDENİZ, T. “Osmanlı’da Kitap Vakfetme Geleneği” **İstanbul Müftüğü Dergisi**, S. 27, 2016, s. 60-63.

AKYILDIZ, Y., ve Abay, A. R., “Vakıf Müessesesinin Gelişimi ve Mahiyeti Tarihsel Bir Değerlendirme”. **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 7, 2017, s. 141-157.

AKYURT, M. Y. **Karamanoğulları Silsilenamesi ve Vesikalarla İzahnamesi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1942.

AKYÜZ, V., “Kutsal Metinlerimizde Vakıf Referansları”, **Vakıflar Dergisi**, 2006, s. 20-25.

AREL, M. “Mut’taki Karamanoğulları Devri Eserleri”, **Vakıflar Dergisi**, C: 5, 1962, s. 241-250.

ARITAN, A. S., “Sadreddin Konevi Zaviyesi”, **Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 7, S. 7, 1997, s. 297-323.

ARSLAN, H., “Sosyal Politika Aracı Olarak Vakıflar ve İstihdam Etkisi”, **Akademik Bakış Dergisi**, S. 63, 2017, s. 396-417.

ARSLAN, M., “Konya’nın Günümüze Ulaşamayan Selçuklu Mescitleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.45, 2021, s. 182-196.

ARU, K. A. **Türk Kenti**, YEM Yayınevi, İstanbul, 1998.

ÂŞIKPAŞAZÂDE, **Osmanlı Tarihi 1285-1502**, (N. Öztürk, Çev.) Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2013.

ATAÇ, N. ve Pekak, M. S. “Konya’da Yeni Tespit Edilen Kilise Ve Şapeller: Konya İlyas Baba Tekke köyü Kiliseleri”, **Ortaçağ Araştırmaları Dergisi**, IV/I Haziran 2021, s. 1-13.

ATASEVEN, A., “Tarihimizde Vakfedilmiş Sağlık Müesseseleri “Darü’ş-şifalar”, **Vakıf Haftası Dergisi**, S. 2, 1985, s. 157-162.

BALVİRAN, A., Büyüközer, A., ve Gider, Z., **Seydişehir 2012 Yılı Çalışmaları**, Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2013, Muğla, s. 394-410.

BAŞ A., ve ÜREKLİ, B., “Konya Şerefeddin (Şerafeddin) Camii”, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, S.13, 1999, s. 199-253.

BAŞKAN, S., **Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları**, Ankara, 1996.

BAŞKAN, Y., “Karamanoğlu Mehmed Bey’in Mezarı Meselesi” **Osmanlı’nın İzinde Prof.Dr. Mehmet İpşirli Armağanı**, 2013, cilt: I, s. 249-253.

BAŞKAN, Y., Karamanoğullarının Kökeni Meselesi, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S. 1, 2012, s. 23-35.

BAYHAN, A. A., ve Salman, F., “Adıyaman/Gölbaşı’nda Bir Anadolu Selçuklu Kervansarayı: Kamereddin (Derbend Ağzı) Hanı”, **Sanat Dergisi**, S. 7, 2010, s. 1-10.

BAYRAM, M., **Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rum Anadolu Bacılar Teşkilatı**, Çizgi Kitapevi, Ankara, 2016.

BERKİ, A. H. **Vakıflara Dair Yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tabirler**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1966.

BERKİ, A. H., **Vakıflar**, Cihan Kitaphanesi, İstanbul, 1940.

BEYAZTAŞ, M., “İslam Vakıflar Hukukunda İstibdal”, **İHYA Dergisi**, C. 3, S. 2, 2017, s. 1-21.

BİLİCİ, Z. K., “Karaman’daki İmaret Çeşmesi ile İlgili Bazı Gözlemler”, **Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.32, S. 2, 1988, s. 105-125.

BORAN, A. “Hacı Ali Efendi Darülhuffazı/Muallimhanesi”, **Konya Ansiklopedisi**, Konya 2012, C. 4, s. 75.

BOYACIOĞLU, R. “Karamanoğulları’nın Kökenleri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.3, 1999, s. 51-56.

BOYACIOĞLU, R. **Karamanoğulları Tarihi**, Dilek Ofset Matbaacılık, Sivas, 2001.

BOZKURT, S. G., “Arşiv Belgeleri Işığında Kâzerûniyye’nin Anadolu’daki Varlığı”, **Tasavvuf İlmi Araştırmaları Dergisi**, S. 53, 2024, s.1-33.

CAHEN, C., **Osmanlılardan önce Anadolu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2012.

CANTAY, G., “Türklerde Vakıf ve Taş Vakfiyeler”, **Vakıf Haftası Dergisi**, 1994, s. 147-162.

CENGİZ, A., **XVIII. Yüzyılda Larende (Karaman) Şehrinin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı**, Karaman Valiliği Yayınları, Karaman, 2009.

CERAN, A. Ş. “Konya Alibeyhüüğü Kuzvıran (Kuzören) Şeyh Hocenti Zaviyesi Vakfiyesi”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 5, 1999, s. 171-181.

ÇAKIR, O., “Karamanoğlu Mehmet Bey’in Konya Muhasarası ve Siyavuş’un Kimliği”, **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, S. 16, 2022, s. 261-290.

ÇAM, N., “Türk Sanatında Sultanların İşveren Olarak Estetik Roller”, **Vakıflar Dergisi**, S. 27, 1998, s. 5-15.

ÇAYCI, A. **Türk-İslam Kültüründe Vakıf ve Sanat**, Palet Yayınları, Konya, 2018.

ÇAYIRDAĞ, M., “Kayseri’de XIV. ve XV. yüzyıllarda İki Emir Ailesi Emir Zahireddin Mahmud ve Emir Şeyh Çelebi”, **Vakıflar Dergisi**, S. 27, s. 133-160.

ÇELİK Y. **İslam’da Sosyal Hizmetler- Hz. Peygamber Dönemi**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2017.

ÇETİNASLAN, M. “Taş Vakfiyeler ve Beyşehir Eşrafoğlu Cami’nin Taş Vakfiyesi”, **Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu**, 2014, s. 219-251.

ÇİFTÇİOĞLU, İ. **Vakfiyelere ve Tahrir Defterlerine Göre Karamanlı Eğitim-Öğretim Müesseseleri**, Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta, 2001.

DEĞERLİ, A. ve Küçükdağ, Y., “Hatunsaray-Şeyh Şibli Zaviyesi’ne Dair Yeni Bir Kaynak: Karamanoğlu Süleyman Vakfiyesi”, **Vakıflar Dergisi**, S. 54, s. 29-40.

DEMİR, A., “Selçuklu Dönemi Vakıflarında Kadınların Yeri: Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası Örneği”, **Vakıf Kuran Kadınlar Sempozyumu**, 2018, s. 85-102.

DENKTAŞ, M. **Karaman Çeşmeleri**, Kırılcım Yayınları, Kayseri, 2000.

DİEZ, E.; Aslanapa, O., Koman, M. M., **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1950.

DOĞAN, N. Ş. “Karamanoğulları Dönemine Ait Bir Yapı: Konya Fakih Dede Türbesi”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları**, C.11, S. 11, 2009, s. 91-108.

DURUKAN, A. “Karamanoğlu İbrahim Bey İmareti ve Kümbeti”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.21, İstanbul 2000, s. 287-290.

DURUKAN, A., “Baniler”, **Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı**, Cilt: 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 137- 171,

DURUKAN, A., “İbrâhim Bey İmareti ve Kümbeti” **TDV.**, C. 21, 2005, s. 287-290.

DÜLGERLER, O. N., **Karamanoğulları Dönemi Mimarisi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

DÜNDAR, B. **XIX. Yüzyılda Konya Mevlana Caddesi’nin Fiziksel Yapısı ve Kullanımı**, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019.

EMECEN, F., M. “Osmanlı Tarihinin İlk Büyük Savaş Anlatımı: Osmanlılarla Karamanlılar Arasındaki Frenkyazısı Muharebesi (1386/1387)”, **Osmanlı Araştırmaları**, C. 49, S.49, 2017, s. 57-88.

ERDAL, O., **İstanbul Vakıflarının Yönetimi ve İşleyişi (18. Yüzyıl Ahkam Defterlerine Göre)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2010.

ERDEM, M. **Karamanoğlu Beyliği Mimarisinde Çini**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2017.

ERDEMİR, Y. “Sadreddin-i Konevi Cami ve Türbesi”, **Darülmülk Konya Vefatının 750. Yılında Sadreddin-i Konevi**, S. 5, 2024, s. 39-56.

ERDEMİR, Y. **Konya ve Yöresinde Nakışlı Ahşap Camiler**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya, 1989.

ERDOĞAN, M. K., “XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Develi Karahisar'da Karamanoğlu Bendi'nin İhyası ve Bölgenin İmarına Yönelik Çalışmalar”, **Mehmet Kayıran'a Armağan**, Ed. Mustafa Yahya Metintaş, 2022, s. 273-298.

ERDOĞDU, M. A. “Karaman Vilayeti Zâviyeleri”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S. 9, 1944, s. 89-158.

ERSAN, M. ve Alican, M. **Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri Türkiye Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014.

ERTUNÇ, Ç. Ö. “Karamanoğulları Beyliği Sanatsal Faaliyetleri ve Hacıbeyler Camisi Örneği”, **Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi**, C.6, S.30, 2018, s. 1624-1634.

EYİCE, Semavi “Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı ve Mescidi”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 18, 1998, s. 35-42.

FATAHA, E. B. “Karamanoğulları Beyliği: Baniler ve Ünvanlar”, **Near East Historical Review**, S. 10, 2020, s. 311-326.

FATAHA, E. B. **Karamanoğlu Beyliği Yapılarında Mimari Süsleme**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara, 2010.

GORDLEVSKİ, V. A., “Konya İrva ve İska Tarihine Dair Materyeller”, **Konya Halkevi Dergisi**, S. 2, (Çev. H. Ortekin). 1938, s.1053-1057.

GÖK, B., “Babailer İsyanı ve Karaman Beyliği'nin Kurulmasına Etkisi”, **Hikmet Yurdu Dergisi**, 2013, C.6, S.6, s. 217-233.

GÖKÇEN, A., “Vakıfların Ekonomik Yönü ve Vakıf Müesselerinin İktisadi Tesirleri”, **Vakıf Haftası Dergisi**, S. 2, 1985, s. 124-126.

GÜÇ, Ş. **Karamanoğlu Atası Nure Sofi**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015.

GÜLCAN, A., **Karamanoğlu 2. İbrahim Bey İmareti ve Tarihçesi**, Doğu Matbaası, Karaman, 1983.

GÜMÜŞÇÜ, O. **XVI. Yüzyıl Lârende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

GÜNAY, H. M. “Vakıf”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 42, İstanbul, 2012, s. 45-47.

GÜNEŞ, A. G. “Kayalık Medresesi Kütüphanesi: XIX. Yüzyıl Denizlisi'nde Kitap Vakıfları ve Kitaplar”, **Vakıflar Dergisi**, S. 7, 2024, s. 117-131.

İPEKÇİOĞLU, G. İ., **Konya’da Karamanoğulları Dönemi Mimari Eserleri**, Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Konya, 2022.

İŞERİ, A. “Vakıflar (Medeni Kanun’dan Önceki ve Sonraki Vakıf Nev’ileri ve Hukuki Mahiyetleri)”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1964, C. 21, S. 4, s. 199-280.

KAHRAMAN, S. A., **Karaman Vilâyeti Vakıfları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

KALAYCI, İ. ve Oktay Kızılkaya, “Osmanlı Devleti'nin İskan Siyaseti ve Yerleşim Birimleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 9 S.18, s. 361-378.

KAPAR, M. A., ve Koçak, F. “Anadolu’da Bir İstiklal Ateşi: Karamanoğulları Beyliği-Moğol Mücadelleri”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 65, 2019, s. 245-264.

KARAGÖZ, A. **Karaman İbrahim Bey İmareti Yapı Topluluğu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman İbrahim Bey Üniversitesi SBE, Karaman, 2002.

KARAKOÇ, H. **İslam Hukukunda Âriyet Akdi Ve Doğurduğu Hukuki Sonuçlar Açısından Vakıfla İlişkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2008.

KARAKUŞ, N., “Larende’de Bir Osmanlı Gelini: Nefise Melek Hatun”, **Turkish Studies**, C.19, S.23, 2024, s. 389-404.

KARPUZ, H. Konya’da Selçuklu ve Osmanlı Tarikat Yapıları. Ed., M. Denктаş & Y. Özbek & A. Sağıroğlu Arslan, **VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu Bildirileri** içinde (s. 457-478). Kayseri, Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, 2002.

KARPUZ, H., **Türk Kültür Varlıkları Envanteri- Karaman**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

KARPUZ, H., **Türk Kültür Varlıkları Envanteri: Konya 42**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

KARTAL, A., “Konya’da Türbeler Etrafında Oluşan Adlandırmalar”, **Turkish Academic Research Review**, C. 2, S. 3, 2017, s. 55-68.

KAYA, M. Y., “İslâm Vakıf Hukukunda Mevkûfun Aleyhte Bulunması Gereken Şartlar Açısından “Vakf Ale'n-Nefs” Meselesi”, **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, S. 28, 2016, s.435-454.

KAYA, M. Y., **Osmanlı Vakıf Hukuku (Ömer Hilmi Efendi’nin Ahkamü’l-Evkaf’ı Özelinde)**, Sonçağ Akademisi Yayınları, Ankara, 2021.

KAYAOĞLU, İ., “Vakfın Menşei Hakkında Görüşler”, **Vakıflar Dergisi**, C.11, 1978, s. 49-55.

KESİK, M., **Anadolu Türk Beylikleri**, Bilge Yayınevi, İstanbul, 2018.

KESİK, M., **Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesud Dönemi (1116-1155)**. Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2003.

KILIÇ, E., “Eğitim-Öğretim Kurumları: Darülhuffazlar”, **Karatay Tarih-Kültür-Sanat**, Cilt: 2, Ed. Yusuf Küçükdağ, Yaşar Erdemir ve Bekir Şahin, 2012, s. 565-572.

KILINÇ, E. “Klâsik Osmanlı Eğitim Kurumlarından Konya Dârü’lHuffâzları (XVII. Yüzyıl)”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.7, C. 1, 2008, s. 18-43.

KOCA, M., **Batı Karahanlılar’da (1042-1212) Tamgaç Buğra İbrahim Han (1052-1068) Dönemi ve Faaliyetleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, SBE İstanbul Üniversitesi, 2015.

KOLLEKTİF, **Bir Medeniyetin İzdüşümü: Vakıflar**, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2014.

KOMİSYON, **Açıklamalı Kur’ân-ı Kerîm Meâli**, DİB Yayınları, Ankara, 2010.

KONYALI, İ. H. **Karaman Tarihi**, Baha Matbaası, İstanbul, 1967.

KOPRAMAN, K. Y., “Karaman Oğulları (1250-1487)”, **Tarihte Türk Devletleri II**, Ankara, 1987.

KOZAK, İ. E., **Bir Sosyal Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf**, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Sakarya, 1994.

KÖPRÜLÜ, B., “Tarihte Vakıflar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 8, 1951, s. 479-518.

KÖPRÜLÜ, M. F., “Salur”, **MEB İslam Ansiklopedisi**, C. 10, 1978, s. 136-137.

KÖPRÜLÜ, M. F., Anadolu Beylikleri Tarihine Ait Notlar, **Türkiyat mecmuası**, S. 2, 1928, s. 1-32.

KÖPRÜLÜ, M. F., Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar, **Türkiyat Mecmuası**, S. 1, 1925, s. 185-211.

KRAMERS, J.H., “Karaman”, **İA**, C. VI, 1977, s. 309-310.

KUBAN, D., “Anadolu Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziksel Özellikleri Üzerinde Bazı Değerlendirmeler”, **Vakıflar Dergisi**, S. 7, 1968, s. 53-73.

KUDAT, A., “İslam Hukukunda Temsil ve Amacı”, **Adam Akademi**, 2015, C.5, S.1, s. 33-62.

KUNT, İ. “Konya Merkezinde Bulunan Karamanoğlu Beyliği Dönemine Ait Kitabeler”, **Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, S.4, s. 150-188.

KUNTER, H. B. “Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd”, **Vakıflar Dergisi**, S.1, 1938, s. 103-129.

KURTBOĞAN, D. **Girit Vakıfları ve Sosyal Hayata Etkileri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş Üniversitesi SBE, 2024.

KÜÇÜKDAĞ, Y. “Ketenci Baba Tekke ve Türbesi İle Mansur Dede Tekkesi”, C. 2, **Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu II - Karamanoğulları Beyliği**, Erman Ofset, Konya ,2016.

KÜÇÜKDAĞ, Y. “Osmanlı Döneminde Belviran Kazası'nda Tasavvuf, Tekke ve Zaviyeler”, **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, C. 10, S. 20, S. 19-50.

KÜÇÜKDAĞ, Y. “Konya’da Hacı Ali Efendi Dâru’l-Kurrâsı ve Vakfiyesi”, **Konya Şehri’nin Fizikî ve SosyoEkonomik Yapısı, (Makaleler I)**, Konya, 2004, s. 395-422.

KÜTÜKOĞLU, M. **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1994.

MERÇİL, E. **Müslüman Türk Devletleri Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

MISIRLIOĞLU, A. **Karaman Tarihi ve Kültürü Bir Zamanlar Karaman**, Karaman, 2006.

MURAT, S. ve Hanar S., “Moğol Hâkimiyeti Sırasında Ermenek ve Çevresinde Yaşanan Siyasî ve Sosyal Gelişmeler (1277-1292)”, **Ermenek Araştırmaları I**, s.75-75.

MUŞMAL, H., **XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Konya’da Sosyal Ve Ekonomik Hayat (1640-1650)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2000.

MÜSLİM Ebu’l-Hüseyin el-Haccac, **es-Sahîh**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

NEŞRİ. M., **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014.

ODABAŞI, Z., “Karatay Medresesi’nin Biçimlendirilmesi ve Mimari Anlam Boyutu”, **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, S.5, 2016, s. 253-270.

ORAL, M. Z., “Karaman'da Hoca Mahmut Mescidi Dar-ül-Fuffazı Vakfiyesi ve Kitabeleri”, **Belleten**, C. 23, S. 90, s. 213-228.

ÖNGE, Y. “Türk Çinicilik Sanatı’nın Enteresan Örneklerinden İbrahim Bey İmareti (Zâviyesi)’nin Mihrabı” , **Arkitekt**, 1966, s. 70-73.

ÖNGE, Y. “Üç Karamanlı Minaresinin Tezyinatı”, **Karaman Kültür ve Sanat Dergisi**, S.4, 1985, s. 37-40.

ÖZEL, M., **Konya İlinin Yer Adları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1967.

ÖZGÜDENLİ, O. G., “Vakfiye”, **TDVİA**, C. 42, İstanbul, 2012, s. 465-467.

Özoğul, F. N. **Konya’da XVIII. yy’ın I. Yarısında Darü’l-Huffazlar**, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2014.

ÖZKAN, Ş., **Medrese tâbirinin ilk defa ortaya çıkışı, Selçuklular Zamanında Medreselerin Kuruluş Sebepleri ve Medrese Eğitimi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya, 2007.

ÖZSARAÇ, Y., “Para Vakıflarının Mevkufun Aleyhleri (Amaçları) Üzerine Bir Araştırma”, **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, S. 10, C. 5, 2023, s. 1466-1501.

ÖZÖNDER, H., “Sadrettin Konevi Ma’muresi’nin Mimari Teşekkülü”, **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, S. 4., 1989, s. 129-73.

ÖZTÜRK, O., **Anadolu Selçuklu Dönemi Vakfiyeleri ve Vakfiyesi Bulunan Mimari Eserler**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE, Konya, 2024.

ÖZTÜRK, O. ve Gümüştöpe, A., “Türkiye Selçuklu ve Karamanoğulları Dönemi Konya Camive Mescid Vakıfları”, **Konya Vakıfları** (Ed. Caner Arabacı vd.), 2021, s. 271-287.

ÖZÜDOĞRU, Ş. **Karaman’da Türk Mimari Eserleri Süslemeleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi SBE, İstanbul, 1989.

PAKALIN, M. Z., **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 1983.

RUBEN, W. “Buddhist Vakıfları”, **Vakıflar Dergisi**, S. 2, 1942, s.173-181.

SARIHAN, S. Z., **T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğünün (İstanbul) Halı Müzesindeki Restorasyon Gerektiren Kırkıtli Dokumaların Motifi ve Tasarım Bakımından İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi SBE, 2018.

SCHACHT, J., **Early Doctrines on Waqf**, 60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı, Osman Yalçın Matbaası, İstanbul, 1953.

SERDAR M., ve Hanar, M., “Moğol Hâkimiyeti Sırasında Ermenek ve Çevresinde Yaşanan Siyasî ve Sosyal Gelişmeler (1277-1292)”, **Ermenek Araştırmaları I**, 2018, s.237-250.

SERGİKAYA, İ., **Karamanoğulları Beyliğinin Sosyo-Ekonomik Yapısı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi SBE, Kırşehir, 2019.

SİLAY, G., **Osmanlı Döneminde Belviran Kazası Klasik Eğitim Kurumları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE, 2015, s. 126.

SİNGER, A. **Osmanlı 'da Hayırseverlik- Kudüs 'te Bir Haseki Sultan İmareti**, (çev. Dilek Şendil), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2004.

SÜMER, F., “Anadolu’ya Yalnız Göçebe Türkler mi Geldi?”, **Belleten**, C. 24, S. 96, 1960, s. 567-594.

ŞAFAKÇI, H. “Belviran Kazası Tekke ve Zaviyeleri (1476-1876)”, **Vakıflar Dergisi**, S.45, s. 59-89.

ŞAFAKÇI, H. “Mevlâna’nın Torunlarından Pir Hüseyin Efendi’nin Hayatı ve Vakıfları”, **Vakıflar Dergisi**, S.54, 2020, s. 99-112.

ŞAFAKÇI, H. “Şeyh Hoca Zaviyesi”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S.39, 2016, s. 1-23.

ŞAFAKÇI, H., “1483 Yılında Hatunsaray ve Sudiremi Nahiyyelerinin Durumu”, **AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 5, S. 2, 2019, s. 113-138.

ŞAFAKÇI, H., “Osmanlılar ile Karamanlılar Arasında Hâkimiyet Mücadelesi: Akçay Savaşı”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 33, 2023, s. 459-473.

ŞAHİN, H., **Karamanoğulları Dönemi Cami ve Mescitlerinde Yer Alan Mihraplar**, Erciyes Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Kayseri, 2009.

ŞEKER, M. “Vakfiyenin Türk Kültürü Bakımından Özellikleri”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, 1993, s. 1-18.

ŞİKARİ, **Karamanoğulları Tarihi**, (Haz. Mesud Koman), Konya Halkevi Yayını, Konya, 1946.

ŞÜKRÜ, H. H., **Kitabu Ahkamü'l-Evkaf**, İstanbul, 1329.

TAŞKIRAN, H. **Karamanoğlu Beyliği ve Hristiyan Dünyası (Kilikya Ermeni Krallığı, Kıbrıs Latin Krallığı ve Venedik Cumhuriyeti) ile İlişkileri**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi SBE, 2015.

TEBER, Ö. F., “Osmanlı Toplumunda Bir Sosyal Kurum Olarak Vakıf Çeşitleri ve İşleyişi”, **Dini Araştırmalar Dergisi**, 2002, s.197-207.

TEKİNDAG, Ş., “Karamanlılar”, **İA**, C. VI, 1955, s. 316-328.

TELLİ, H., “Osmanlı Vakıf Belgelerinde İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe ve Görüşleri: Makedonya Vakfiyeleri Örneği”, **Amasya İlahiyat Dergisi**, S. 15, 2020, s. 453-492.

TOROĞLU, E. **Niğde İli Yerleşmeleri ve Lokasyon Planlaması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 2006.

TOTAYSALGIR, Gaffar, **Karaman (Larende)**, Yenikitab Basımevi, Konya, 1944.

TOYDEMİR, A. **Tekke Yapılarının Konya'daki Örnekler Üzerinden Mimari İncelemesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya Teknik Üniversitesi LEE, 2022.

TUNCEL M., "Karaman", **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 24, 2001, s.444-445.

TUNCER, O. C., **Anadolu Kümbetleri 2 – Beylikler ve Osmanlı Dönemi**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1991.

TURGUT, V., "Renklerin Efendileri: XIII. Yüzyıl Anadolu'sunun Tasavvuf Dünyasına Prosopografik Bir Yaklaşım", **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, S. 57, 2021, s. 35-80.

ULUTÜRK, M. "Meram'da Tarihi Su Değirmenleri", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, S. 29, 2011, s. 447-60.

UZ, M. A., ve Doğan M. **Belgelerle Adım Adım Konya**, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, 2017.

UZLUK, F. N. **Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi**, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara, 1958.

UZUNÇARŞILI, İ. H. **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

UZUNÇARŞILI, İ. H., "Karamanoğulları Devri Vesikalarından İbrahim Bey'in Karaman İmareti Vakfiyesi", **Belleten Dergisi**, C.1. S.1, 1937, s. 56-160.

UZUNÇARŞILI, İ. H., **Osmanlı Tarihi**, C.1., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

ÜNAL, T., **Karamanoğulları Tarihi**, Berikan Yayınları, Ankara, 2001.

ÜNALAN, S. "Karamanoğlu Beyliği'nin Sosyal-Kültürel ve Dinî Hayatı", **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.22, S. 1, 2017, s. 117-152.

ÜNLERŞEN, H., **Karaman Cami Hazinelelerinde Ve Karaman Müzesi'nde Bulunan Mezar Taşları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE, 2023.

YASA, A., **Anadolu Selçuklu Döneminde Türk-İslam Şehri Olarak Konya**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara, 1996.

YAVUZYILMAZ, A., “Sadreddin Konevi Manzumesi”, **Sadreddin Konevi Araştırmaları**, 2023, s. 172-240.

YAZICIZÂDE, A., **Tevârih-i Âl-i Selçuk (Selçuklu Tarihi)**, (Çev. Abdullah Bakır), Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2009.

YEDİYILDIZ B. “Vakıf (Tarih)”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 42, 2012, s. 476-477.

YEDİYILDIZ, B. **18. Yüzyılda Türkiye’de Vakıf Müessesesi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.

YETKİN, Ş., **Anadolu’da Türk Çini Sanatı’nın Gelişmesi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1986.

YILDIRIM, H., ve Günler, M., “Orta Anadolu’da Hâkimiyet Mücadelesi: Karamanoğulları Beyliği Eretnalılar ve Kadı Burhâneddin Ahmed Hükümeti Münasebetleri”, **Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)**, S. 9, 2024, s. 1-13.

YILDIRIM, M., ve ÜZÜM, Z., “Konya Sadreddin Konevi Camii Çini Mihrabı”, **İstem Dergisi**, S. 15, 2010, s. 221-236.

YİĞİT, İ., **XVI-XX. Yüzyıllarda Anadolu’da Kaybolan Yerleşmeler: Manisa-Konya Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyon, 2019.

YÖRÜKOĞLU, Ö., Vakıf Müessesenini Hukuki, Tarihi, Felsefi Temelleri, **Vakıf Haftası Dergisi**, 1985, s.115-119.

YÜCEL, Y. **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

YÜKSEL, H. “Anadolu Beyliklerinde Vakıflar”, **Vakıflar Dergisi**, S. 30, 2007, s. 35-50.

EKLER

Ek-1 Tezde Kullanılan Karamanoğlu Vakfiye Listesi

T.C.							
BAŞBAKANLIK							
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ							
BELGE LİSTESİ							
Belge Türü	Belgeyi Veren Makam	Belge Tarih	Arşivdeki Yeri			Kayıt No	Vakfın Adı
Vakfiye	Karamanoğlu	01/08/733	Defter No 2718	Sayfa No 504	Sıra No 534		Hızır Ağa bin Süleyman Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	30/03/0755	Defter No 2176	Sayfa No 405	Sıra No 704		Mansur Dede bin Ketenci Baba
Vakfiye	Karamanoğlu	10/07/0765	Defter No 2178	Sayfa No	Sıra No		Alaeddin Bey bin Halil Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	01/01/0769	Defter No 579	Sayfa No 183	Sıra No 360		Emirzade Halil Bey bin Mahmud
Vakfiye	Karamanoğlu	20/09/0770	Defter No 22	Sayfa No 123	Sıra No 151		Mehmed Bey bin Alaeddin Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	12/09/0772	Defter No 2178	Sayfa No	Sıra No		Mehmed Bey bin Alaeddin Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	10/12/0785	Defter No 2178	Sayfa No 434	Sıra No 474		Mehmed Bey bin Alaeddin Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	10/12/0790	Defter No 595	Sayfa No 16	Sıra No 11		Çelebi bin Davud Çelebi (Şeyh Muhlis)

Vakfiye	Karamanoğlu	10/07/802	Defter No 595	Sayfa No 090	Sıra No 088		Mehmed bin Alaeddin Karamani
Vakfiye	Karamanoğlu	12/10/802	Defter No 591	Sayfa No 113	Sıra No 111		Mehmed Bey bin Alaeddin Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	01/07/810	Defter No 2	Sayfa No 471	Sıra No 353		Mehmed Bey bin Alaeddin Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	10/05/819	Defter No 2176	Sayfa No 66	Sıra No 156		İshak el-Kazruni
Vakfiye	Karamanoğlu	01/01/822	Defter No 581-1	Sayfa No 297	Sıra No 299		Mahmud bin Musa
Vakfiye	Karamanoğlu	21/09/824	Defter No 29906	Sayfa No	Sıra No		Mehmed Bey bin Alaeddin Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	827	Defter No 582-1	Sayfa No 250	Sıra No 175		İlyas Efendi Bin Musa Emre
Vakfiye	Karamanoğlu	827	Defter No 2178	Sayfa No 27	Sıra No 18		İbrahim Bey bin Mehmed Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	01/07/832	Defter No 594	Sayfa No 11	Sıra No 10		Ali Bin Mehmed
Vakfiye	Karamanoğlu	01/11/834					Ahmed Bey bin Turgud Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	835	Defter No 2113-0	Sayfa No 336	Sıra No 066		Karamanoğlu İbrahim Bey
Taş Vakfiye							Karamanoğlu İbrahim Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	01/07/838	Defter No 598	Sayfa No 001	Sıra No 001		Adil Bin Ali
Vakfiye	Karamanoğlu	841	Defter No 2176-0	Sayfa No 536	Sıra No 836		Sinanüddin Yusuf Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	844	Defter No 585	Sayfa No 098	Sıra No 100		Musa Paşa Bin Efendi Seydi
Vakfiye	Karamanoğlu	01/12/838	Defter No 587	Sayfa No 112	Sıra No 138		İbrahim Bey Bin Mehmed Bey

Vakfiye	Karamanoğlu	01/09/851	Defter No 2113	Sayfa No 352	Sıra No 066		İsfehanşah Bin Sıddık Vakfiyesi
Vakfiye	Karamanoğlu	01/08/852	Defter No 2176	Sayfa No 273	Sıra No 606		İbrahim Bey Bin Mehmed Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	15/01/852	Defter No 2176	Sayfa No	Sıra No		Ahmed Bey bin Hüseyin
Vakfiye	Karamanoğlu	01/09/853	Defter No 582-2	Sayfa No 311	Sıra No 214		Doğan Yörük Bin Hasbey
Vakfiye	Karamanoğlu	01/01/856	Defter No	Sayfa No	Sıra No		Ahmed Bin Hüseyin Bey Bin Eminşah Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	01/09/857	Defter No 2178	Sayfa No 268	Sıra No 249		İbrahim Bey Bin Mehmed Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	01/02/858	Defter No 2178	Sayfa No	Sıra No		Musa Bin İsrail
Vakfiye	Karamanoğlu	01/02/862	Defter No 581-2	Sayfa No 358	Sıra No 358		Muhyiddin Bin Nasır
Vakfiye	Karamanoğlu	865	Defter No 2176	Sayfa No 462	Sıra No 751		Bedreddin Hoca Mahmud
Vakfiye	Karamanoğlu	20/08/868	Defter No 448-0	Sayfa No 121	Sıra No 107		İbrahim Bey Bin Mehmed Bey
Vakfiye	Karamanoğlu	15/03/883	Defter No 2178	Sayfa No 416	Sıra No 458		Müştak Bin Nasih
Vakfiye	Karamanoğlu	01/03/896	Defter No 2178	Sayfa No 117	Sıra No 104		Muslihiddin Bin Lokma
Vakfiye	Karamanoğlu	900	Defter No 2176	Sayfa No 261	Sıra No 540		Piri Halife Bin Abid Çelebi

Ek-2 Vakfiyelerdeki Mimari Yapıların Günümüzdeki Durumu

Vakfiye'nin Adı	İçinde Geçen Zaviye ve diğer mimari Yapılar	Günümüzdeki Durumu
Hızır Ağa bin Süleyman Bey	Sabır Zaviyesi	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Ketenci Baba Oğlu Şeyh Mansur	Şeyh İbn Aydoğmuş Zaviyesi	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Alaeddin Bey bin Halil Bey	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Emirzade Halil Bey bin Mahmud	Şeyh Şekerim Dede Zaviyesi	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Mehmet Bey Bin Alaeddin Bey	Zaviye ve Meset	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Emir Şah Zaviye Medresesine	
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Herhangi Bir Yapı Adı Geçmez	-
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Şeyh Hocenti Zaviyesi	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Şeyh Yusuf Zaviyesi	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Çelebi bin Davud Çelebi (Şeyh Muhlis)	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Mehmed bin Alaeddin Karamani (Mehmed Çelebi)	Konya Meram Mescidi, Hamam ve Değirmen	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Ebü İshak Kâzerûnî	Zaviye	Belirli Onarımlar Geçirerek Günümüze Sağlam olarak ulaşmıştır.
Mahmud bin Musa	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Ali bin Mehmed	Darülhuffazı	Belirli Onarımlar Geçirerek Günümüze Sağlam olarak ulaşmıştır.
Ahmed Bey bin Turgud Bey Vakfiyesi	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi	İmarat	Belirli Onarımlar Geçirerek Günümüze Sağlam olarak ulaşmıştır.
Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi	İmarat	Belirli Onarımlar Geçirerek Günümüze Sağlam olarak ulaşmıştır.
Adil bin Ali	Mescid ve Darulkurra	Yapı günümüze kadar sayısız onarım geçirmiş ve özgün durumunu tamamen yitirmiştir.
Musa Paşa bin Efendi Seydi	Türbe, Mescit ve Zaviye (Pir Esad Mescidi)	Türbe günümüze sağlam olarak ulaşmıştır. Zaviye ve Mescit ise günümüze ulaşmamıştır.
İlyas Efendi bin Musa Emre	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	Değirmen ve Cami	Değirmen Günümüzde izine rastlanılmamıştır. Cami günümüze kadar sayısız onarım geçirmiş ve özgün durumunu tamamen yitirmiştir.
İsfehanşah Bin Sıddık	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
Ahmed Bey bin Hüseyin	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Ahmed bin Hüseyin Bey bin Eminşah Bey	Türbe	Cami çeşitli onarımlar geçirmiştir.
Doğan Yörük bin Hasbey	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
Musa bin İsrail	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Muhyiddin bin Nasır (Muhyiddin Mehmed bin Nasır)	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.
Bedreddin Hoca Mahmud	İmarat	Belirli Onarımlar Geçirerek Günümüze Sağlam olarak ulaşmıştır.
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
Müşak bin Nasih	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
Muslihiddin bin Lokma	Herhangi Bir Yapıdan Bahsedilmemiştir	-
Piri Halife bin Abid Çelebi	Zaviye	Günümüzde izine rastlanılmamıştır.

Ek-3 Vakıf Türleri

Kurucu	Tipi
Hızır Ağa bin Süleyman Bey	Yarı Hayri Vakıf
Mansur Dede bin Ketenci Baba	Yarı Hayri Vakıf
Alaeddin Bey bin Halil Bey	Hayri Vakıf
Emirzade Halil Bey bin Mahmud	Hayri Vakıf
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Yarı Hayri Vakıf
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Yarı Hayri Vakıf
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Yarı Hayri Vakıf
Çelebi bin Davud Çelebi (Şeyh Muhlis)	Yarı Hayri Vakıf
Mehmed bin Alaeddin Karamani	Yarı Hayri Vakıf
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Yarı Hayri Vakıf
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Yarı Hayri Vakıf
İshak el-Kazruni	Hayri Vakıf
Mahmud bin Musa	Yarı Hayri Vakıf
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Yarı Hayri Vakıf
İlyas Efendi Bin Musa Emre	Yarı Hayri Vakıf
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	Yarı Hayri Vakıf
Ali Bin Mehmed	Yarı Hayri Vakıf
Ahmed Bey bin Turgud Bey	Yarı Hayri Vakıf
Karamanoğlu İbrahim Bey	Hayri Vakıf
Karamanoğlu İbrahim Bey	Hayri Vakıf
Adil Bin Ali	Yarı Hayri Vakıf
Sinanüddin Yusuf Bey	Yarı Hayri Vakıf
Musa Paşa Bin Efendi Seydi	Yarı Hayri Vakıf
İbrahim Bey Bin Mehmed Bey	Yarı Hayri Vakıf
İsfahanşah Bin Sıddık Vakfiyesi	Yarı Hayri Vakıf
İbrahim Bey Bin Mehmed Bey	Yarı Hayri Vakıf
Ahmed Bey bin Hüseyin	Yarı Hayri Vakıf
Doğan Yörük Bin Hasbey	Yarı Hayri Vakıf
Ahmed Bin Hüseyin Bey Bin Eminşah Bey	Hayri Vakıf
İbrahim Bey Bin Mehmed Bey	Yarı Hayri Vakıf
Musa Bin İsrail	Yarı Hayri Vakıf
Muhyiddin Bin Nasır	Yarı Hayri Vakıf
Bedreddin Hoca Mahmud	Yarı Hayri Vakıf
İbrahim Bey Bin Mehmed Bey	Yarı Hayri Vakıf
Müştak Bin Nasih	Yarı Hayri Vakıf
Muslihiddin Bin Lokma	Yarı Hayri Vakıf
Pîri Halîfe Bin Abid Çelebi	Hayri Vakıf

Ek-4 Vakfiyelerde Geçen Ayetler

Vakıf Adı	Ayet	Bağlı olduğu Sure
Hızır Ağa bin Süleyman Bey	Sizde olanlar tükenir ama, Allah katında olanlar sonsuzdur, tükenmez. Sabredenlere ecirlerini, yaptıklarından daha güzeli ile ödeyeceğiz	Nahl Suresi 96. Ayet
Ketenci Baba Oğlu Şeyh Mansur Dede Vakfiyesi	Kendiniz için her ne iyilik işlemiş olursanız, Allah katında onu bulursunuz.	Bakara Suresi, 210. ayet
	Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır.	Nahl suresi 96. ayet
	O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar. Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka	Şu'arâ Suresi 889. Ayet
	Herkesin yaptığı iyiliği ve yaptığı kötülüğü hazır bulacağı günde kişi, kötülükleri ile kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını ister	Ali İmran suresi 30. ayet
	O gün zalimlere, mazeretleri fayda vermez. Lânet de onlarıdır, kötü yurt da onlarıdır	Mü'min Suresi 52. Ayet
Alaeddin Bin Halil Bey	-	-
Emirzade Halil Bey bin Mahmud	-	-
Mehmet Bey Bin Alaeddin Bey	O gün ki insan, ellerinin öne sürdüklerine bakacak ve kâfir, 'Keşke toprak olsaydım' diyecek	Nebe' Suresi 40. Ayet
	O gün ki ne mal ne de evlat fayda verecek, ancak Allah'a selim bir kalp ile gelenler müstesna.	Şuarâ Suresi 89. ayet
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Sadaka veren erkeklerle ve sadaka veren kadınlara ve Allah'a güzel bir ödünç verenlere, verdiklerinin karşılığı kat kat ödenir ve onlara değerli bir mükâfat vardır	Hadid suresi 18. ayet
Çelebi bin Davud Çelebi (Şeyh Muhlis)	O gün mal ya da evlat fayda etmez, ancak Allah'a selim bir kalp ile gelen hariç	Şu'ara Suresi 88-89. ayetler
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey (Şeyh Resul Zaviyesi)	-	-
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Allah dilediğini siler, dilediğini de yerinde bırakır; ana kitap onun katındadır.	Raad Suresi 39. Ayet
	Siz ona, o günün miktarı elli bin yıl olan bir gün içinde mağfiret istemiyor musunuz? Öyleyse güzel bir sabır gösterin. Onu onlar uzak görüyorlar, biz ise onu yakın görüyoruz.	Me'âric Suresi 4-5. Ayet
	Sizin yanınızdaki geçicidir, Allah'ın yanı sıra baki.	Nahl Suresi 96. Ayet
	Ta ki Allah yer ve üzerindeki miras alıncaya kadar. O, mirasçıların en hayırlısıdır.	Meryem Suresi 40. Ayet
	Onu iştittikten sonra onu değiştiren kimseye, bu, onu değiştirenlere bir günah olur. Allah, işiten ve bilendir.	Bakara Suresi 181. Ayet

	Hakka hükmeder ve batılı boşa çıkarır. Suçluların hoşlanmasa da.	Sebe Suresi 49. Ayet
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Hayır için yaptığımız her harcamanın karşılığını da hiçbir haksızlığa uğramaksızın tam olarak alacaksınız.	Bakara Suresi 272. Ayet
	Ve gerçek şu ki, insanın kazandığından başka bir şey yoktur. Ve çabası elbette ki gösterilecektir. Sonunda ona en uygun olanı verilecektir	Necm Suresi 39. Ayet
Mehmed bin Alaeddin Karamani (Mehmed Çelebi)	Kendinizi sadakalarla kurtarın.	Hud Suresi 114. Ayet
	Mescitleri ancak müminler imar eder.	Tevbe Suresi 18. Ayet
Ebû İshak Kâzerûnî	Şüphesiz dünya, alçak bir yerdir; felaketlerin yuvası ve geçici bir konaktır.	Âl-i İmrân Suresi 185. Ayet
	Bizim uğrumuzda cihad edenleri, elbette yollarımıza iletiriz. Şüphesiz Allah, muhsinlerle (iyilik yapanlarla) beraberdir.	Ankebut Suresi, 69. Ayet.
Mahmud bin Musa	Ta ki Allah yeri ve üzerindeki varis olana kadar o en hayırlı varistir.	Meryem Suresi, 40. Ayet
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	-	-
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	Allah'a güzel bir borç verin.	Bakara Suresi 245. Ayet
	Kendiniz için ne iyilik yaparsanız, onu Allah katında daha iyi ve daha büyük bir mükafat olarak bulursunuz.	Müzzemmil Suresi 20. Ayet
Ali bin Mehmed	-	-
Sinanüddin Yusuf Bey Mescidi Vakfiyesi	-	-
Ahmed Bey bin Turgud Bey Vakfiyesi	'Mülk sizin aranızda dolaşıp geçer, ancak Allah'ın yanında olan kalıcıdır.'	Nahl Suresi 96. Ayet
Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi	Bu bir öğüttür. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için elbette güzel bir dönüş yeri, kapıları kendilerine açılmış olarak (Adn cennetleri) vardır	Sad suresi, 49-50. Ayet
Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi	İhsan edenlerin ecrini zayi etmez	Hud Suresi, 11. ayet
Adil bin Ali (Danışmend Mustafa, Hacı Adil Mescidi ve Darulkurrası)	Sizde bulunanlar tükenip gider ama Allah'ın katındakiler kalıcıdır.	Nahl Suresi 96. Ayet
	Eğer iyilik ederseniz kendiniz için iyilik etmiş olursunuz	İsra Suresi, 7. Ayet
	Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz	Ali İmran Suresi, 92. Ayet
Musa Paşa bin Efendi Seydi	Kim vakıf şartını iştittikten sonra değiştirirse, onun vebali değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz Allah her şeyi işiten ve bilendir	Bakara Suresi 181. Ayet
İlyas Efendi bin Musa Emre	-	-
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	-	-
İsfehanşah Bin Siddık Vakfiyesi	-	-
Ahmed Bey bin Hüseyin	Sizin yanınızdaki tükenir, Allah'ın yanındaki ise bakidir.	Nahl suresi 96. ayet
	'Keşke toprak olsaydım	Nebe' Suresi 40. Ayet.
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	-	-
Ahmed bin Hüseyin Bey bin Eminşah Bey	Sizin yanınızdaki tükenir Allah'ın yanındaki ise asla tükenmez.	Nahl suresi 96. ayet.
	'Keşke toprak olsaydım	Nebe' Suresi 40. Ayet.
Doğan Yörük bin Hasbey	-	-
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	O gün, herkes yaptıklarının karşılığını bulacaktır...	Zümer Suresi 70. Ayet
Musa bin İsrail (Şeyh İsrail Zaviyesi)	-	-
Muhyiddin bin Nasır (Muhyiddin Mehmed bin Nasır)	Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır.	Nahl suresi 96. Ayet

	Kim Allah'a güzel bir borç verecek ki, Allah da onu kendisine kat kat ödesin. Ona çok değerli bir mükâfat da vardır.	Hadid suresi 11. ayet
	Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün	Abese suresi 34. ayet
Bedreddin Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı Vakfıyesi	Senin katındaki biter Allah katındaki Baki'dir	Nahl Suresi, 16. Ayet
	Kim Allah'a güzel bir borç verecek ki, Allah da onu kendisine kat kat ödesin. Ona çok değerli bir mükâfat da vardır.	Hadid Suresi, 11. Ayet
	Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün	Abese Suresi, 34-36. Ayet
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	'Eğer tasadduk ederseniz, bu sizin için daha hayırlıdır'	Bakara Suresi 280. Ayet.
Müştak bin Nasih	-	-
Muslihiddin bin Lokma	Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün	Abese Suresi 34. Ayet

Ek-5 Vakfiyelerde Geçen Hadisler

Vakıf Adı	Hadis	Kaynak
Hızır Ağa bin Süleyman Bey	Kişi, sadakalarının gölgesindedir. O gün, onun gölgesinden başka gölge yoktur.	Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/147-8
Ketenci Baba Oğlu Şeyh Mansur Dede Vakfiyesi	İnsanoğlu öldüğü zaman bütün ameli kesilir. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i Cariye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı bir evlat.	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
Alaeddin Bin Halil Bey	İnsanoğlu öldüğü zaman, bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat.	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
	Bu dünyandan ancak tasadduk ettiklerin seninle gelir.	
Emirzade Halil Bey bin Mahmud	-	-
Mehmet Bey Bin Alaeddin Bey	İnsanlar kıyamet gününde sadakalarının gölgelerinde gölgelenirler	Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/147-8
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	-	
Çelebi bin Davud Çelebi (Şeyh Muhlis)	Âdemoğlu öldüğü zaman şu üç şey dışında ameli kesilir: "Sadaka-yı câriye, kendisinden istifade edilen ilim, kendisine hayır dua eden bir evlat	Müslim, Vasiyyet 14.
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey (Şeyh Resul Zaviyesi)	-	
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	Bir kişi, Kıyamet gününde sadakasının gölgesinde olacaktır	Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/147-8
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	-	
Mehmed bin Alaeddin Karamani (Mehmed Çelebi)	Kendinizi sadakalarla kurtarın	??? Buhârî, Edeb 34, Zekât 10, Rikak 51, Tevhid 36; Müslim, Zekât 66-70
	Kim mescit yaparsa Allah da ona cennette bir ev yapar	Müslim, Zühhd, 44.
Ebû İshak Kâzerûnî	-	-
Mahmud bin Musa	-	-
Mehmed Bey bin Alaeddin Bey	-	-
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	Eğer dünya, Allah katında bir sıvrisineğin kanadı kadar değerli olsaydı, bir kâfire ondan bir yudum su vermezdi	Tirmizî, Zühhd 13. Ayrıca bk. İbni Mâce, Zühhd 3
	Dünya geçici bir konak, mutluluğunun yerleşim yeri fani ve nimetlerin zailidir.	
	Bir insan öldüğünde, işlediği amel son bulur. Ancak şu üç şey devam eder: Sadaka-i cariye, kendisi için dua eden salih bir çocuk ve ilim yoluyla fayda sağlayan bir iş.	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
	Bu dünyadan sana; yiyecek tükettiğin, giyiyip çürüttüğün, sadaka verip kalıcı olarak bıraktığın şeylerin dışında hiçbir amelin yoktur. Ayrıca Allah Teala'nın sözüne uygun olarak, iyi bir iş yapana on kat karşılık vardır. Nitekim mirasın Allah'a en yakın olanı, hayır işlerine katkıda bulunandır. Farz ibadetlerden sonra en faziletli ibadet mirası alim ve fakirlere ulaştırmaktır	Müslim, Zühhd 3-4
Ali bin Mehmed	Ölüyü üç şey takip eder, ikisi geri döner, biri onunla kalır. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli ise onunla kalır.	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâyâ 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.

	'Müminin ölümünden sonra ona ulaşan amelleri ve sevapları şunlardır: Yayıdığı ilim, geride bıraktığı salih evlat, miras bıraktığı Mushaf, inşa ettiği mescit, yolcu için yaptığı ev, akıttığı nehir veya sağlığında ve hayatında malından çıkardığı sadaka. Bunlar, ölümünden sonra ona ulaşır.	İbn Mâce, "Mukaddime, 20.
	Ümmetimin en üstün ibadeti Kur'an okumaktır,	Suyuti, el-Fethu'l-Kebir, I, 202.
	'Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretenidir	Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 21. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Salât 349; Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'ân 15; İbni Mâce, Mukaddime 16
	'Ey Muaz, eğer mutlu bir hayat, şehitlerin ölümü, kıyamet günü kurtuluş, korku günü emniyet, karanlık günü aydınlık, sıcak günü gölge, susuzluk günü su, hafiflik günü ağırlık ve sapıklık günü hidayet istiyorsan, Kur'an'ı öğren. Çünkü o, Rahman'ın zikridir, şeytandan koruyucudur ve mizanda ağır basandır	
Sinanüddin Yusuf Bey Mescidi Vakfiyesi	Muhakkak ki insanın yediği fani olur, giydiği eskir, yok olur, tasadduk ettiği yanına kalır	Müslim, Zühd 3-4.
Ahmed Bey bin Turgud Bey Vakfiyesi	-	-
Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi	-	-
Karamanoğlu İbrahim Bey Vakfiyesi	Âdemoğlu'nun şu üç şey dışında ameli kesilir. Sadaka-i cariyeye, Kendisinden istifade edilen ilim ve salih evlat	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
Adil bin Ali (Danişmend Mustafa, Hacı Adil Mescidi ve Darulkurra'sı)	Âdemoğlu ölünce ameli de kesilir. Ancak şu üç şey müstesna: Sadaka-i Cariye (Cami, vakıf, çeşme vb.), faydalanılan ilim ve kendisine dua eden Salih bir evlat.	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
Musa Paşa bin Efendi Seydi	Kendisine dua edecek salih bir evlat, faydalanılan bir ilim veya sürekli devam eden bir sadaka.	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
	Kıyamet gününde, insan sadakasının gölgesinde olur; o gün Allah'ın gölgesinden başka gölge yoktur	Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4/147-8
İlyas Efendi bin Musa Emre	Âdemoğlu öldüğünde, amel defteri kapanır. Ancak üç şey müstesna: Kendisinden faydalanılan ilim, kendisine dua eden salih evlat ve devam eden sadaka.	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	İnsan oğlu öldüğü zaman üç şey hariç ameli kesilir: sadaka-i cariyeye, mefaat görülen ilim ve dua eden salih evlat.	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
Ahmed Bey bin Hüseyin	Dünyadan senin olan ancak yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin veya sadaka olarak verip sürdürdüğündür.	Müslim, Zühd 3-4.
	'Âdemoğlu öldüğü zaman, amel defteri kapanır. Ancak üç şey müstesna: Kendisine dua eden salih bir evlat, kendisinden faydalanılan ilim ve devam eden sadaka	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	Âdem oğlu vefat ettiğinde ameli şu üç şey hariç tamamen kesilir. Onlarda: sadaka cariyeye, faydalı ilim ve kendisine	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.

	dua eden salih evlat” sözüne uyarak Allah’ın rızasını gözetmiştir	
Ahmed bin Hüseyin Bey bin Eminşah Bey	Dünyada yiyip bitirdiğin, giyip çürüttüğün, tasadduk edip bıraktığın malından başka hiçbir şeyin yoktur.	Müslim, Zühd 3-4.
	İnsanoğlu öldüğü zaman, bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizi, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
Doğan Yörük bin Hasbey	-	-
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	-	-
Musa bin İsrail (Şeyh İsrail Zaviyesi)	-	-
Muhyiddin bin Nasır (Muhyiddin Mehmed bin Nasır)	Yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin dışında dünyalığınız yoktur.	Müslim, Zühd 3-4
İbrahim Bey bin Mehmed Bey	'Adem oğlu öldüğünde, üç şey dışında ameli kesilir: Faydalı ilim, sadakayı cariye ve kendisine dua eden salih evlat'	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizi, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.
Bedreddin Hoca Mahmud Dârü'l-huffâzı Vakfıyesi	Muhakkak ki insanın yediği fani olur, giydiği eskir, yok olur, tasadduk ettiği yanına kalır	Müslim, Zühd 3-4.
Müştak bin Nasih	-	-
Muslihiddin bin Lokma	insan oğlu ölünce, şu üç şey hariç ameli kesilir: kendisine dua eden salih evlat, kendisinden sonra menfaat edilen ilim ve sadaka-i cariye	Müslim, Vasiyyet 14; Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizi, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.

